[illegible] Reſtit. vſura, et excommunicatione

26-7. N. 221.
221 I 252
245

E4 — 4

Tractatus magiſtri Franciſci de platea bononienſis ordinis minorum de Reſtitutione. Uſura: & excōmunicatione maiori: pulcherrimus incipit lege feliciter.

RESTITVTIO Primo Vtꝝ reſtitutio ſit de neceſſitate ſalutis Rñdeo ſm Sco.i quarto di.xv.ar.ii.q.iiii §1. in principio q̄ ſic quia ſicut aufferre alienum ē peccatum mortale contra pceptū diuinū negatiuum.ſ. Non ſurtū facies ita & tenere alienū & ideo ſicut eſt neceſſarium ſuare pcepta negatiua ita neceſſariū ē non tenere alienum inuito domino & p conſequens uel actu ſtatim reddere uel ſtatim uelle reddere cum fuerit oportunitas unde eſt reſtitutio neceſſaria ut pars quedā ſatiſfactionis nec generaliter accipiēdo ſatiſfactionē nec ſpecialiter Generaliter enī accepta reddit ,p peccato equiualens ei in quo peccat non ſic iſta reſtitutio quia abſq; omni redditione ,p peccato poſſet reddi ,pxio quod ſuun eſt ſicut in mutuis redditur creditori abſq; omni ſatiſfactione ptinente ad reconciliationem peccatoris ¶Conſimiliter non eſt ſatiſfactio ſpecialis que eſt tertia pars penitentie quia de cōgruo requirit reſtitutio ante omnē partē penitentie ſicut ceſſatio uoluntatis in actu uel facto a peccato ſed ſatiſfactio que eſt tertia pars penitētie non reqrit alias duas partes penitētie ymmo ſequitur contritionē cōfeſſionē ut iiunctā a ſacerdote Reſtitutio enim non iiungit a ſacerdote ſed a lege diuina & eſt ſimile in aliis peccatis ſi tenet adulteram reſtituere uiro ſuo n̄ ē niſi ceſſare a peccato uel a tranſgreſſione huius precepti ¶Non mechaberis & illud precedit omnem partē penitentie accepte Et ideo ſicut tenēs adulterā nō eſt capax penitentie ſed irriſor & ideo ſi talis ueniat ad penitētiam addit peccatum peccato ita & detinēs alienum uoluntate & facto dum talis non eſt capax alicuius partis penitētie hec ipe ad litteram Concor.Landul.in quarto di.xv.& Aſten.in ſum. li.v.ti.xxix.dicēs q̄ reſtitutio eſt de neceſſitate ſalutis quia eſt actus iuſtitie cōmutatiue Ad obſuandum autē iuſtitiā oēs tenent ideo quilibet tenet rei ablate iiuſte ad reſtitutionem unde Augu. in epiſtola ad Macedoniū & habet.xiiii.q.vi.c.i. Non remittit peccatū niſi reſtituat ablatum ſi reſtitui poteſt hec Auguſti.& ſi non pōt reſtitui debet redditio fieri in equiualenti ſi ſit poſſibile extra ne lite pendente.c.ii.ſi uero equiualens reddi non poſſit tenet qui damnū intulit reſtituere quod poteſt ad arbitrium bonoꝝ hec ille ¶Quid ſi pcipit a confeſſore ut ſtatim reſtituat Rñdet Fraci[illegible] in quarto q̄ ſi non facit mor[illegible] & ad ſep

A 21-385
BIBLIOTECA ... ZARAGOZA

R Eſtitutio ẜo.ſ.quis teneať ad eam ¶Quero quis teneať ad reſtitutionē Rn̄deo ẜm Sco.di.xv.& ẜm Ry.ibidē ꝙ dānificans tā principalis q̄ fautor tā bonoꝝ aīe q̄ corporis quam fortune & fame unde primo diceť de dānificantibus in bonis anime ẜo de damnificantibus in bonis corporis tertio de dānificantibus in bonis fortune

D E dānificantibus anime primū ¶Quid ſi aliquis retraxit aliquē a religionis ingreſſu Rn̄det Sco.in quarto di.xv.ar.iii.q.i.i pri. ꝙ ſi abſtraxit aliquē iam obligatū ad religionē ītelligo obligatione ꝓfeſſionis teneť ad reſtitutionē.ſ.agere ꝙ ille redeat ¶Sed ſi aliquem īdiſpoſitū ad ītrandum retraxit ne ītraret quia intereſt ei inter habere & ꝓpe eſſe non teneť ad tantā reſtitutionē religioni ad quātam ſi fuiſſet in religione ſed tamē ad aliquā reſtitutionē utputa aliqualem inductionem alterius & equiualēs ad īgreſſum iſtius religionis & hoc intelligēdum ſi aliquē retraxit ītentione dānificandi religionem ſi aūt ītentiōe cōſulendi utilitati ꝓprie ſine fraude nō teneť religioni ẜ in primo caſu & ẜo teneť ꝑſone quē retraxit ut in ꝑſuaſionibus & aliis bonis ſpiritualibus & equipollentia bonis illis in quibus illū retrahendo dānificauit cōcor ¶Aſten.in ſum. li.v.ti.xxix.Item Ry.in quarto di.xv.ar.v.q.iiii.dicēs ꝙ retrahenſ utilē ꝑſonam religioni ab īgreſſu eiuſdem ītentione dānificādi religionē teneť illi religioni ad ītereſſe ad arbitriū bonoꝝ uiroꝝ Si autē hoc faciat non ꝓpter hoc ſed ut conſulat utilitati ſue ſiue tēporali ſiue ſpirituali nō ſuggerens aliquod falſum nec in fraudem non teneť religioni ad aliquam reſtitutionem ſed ꝑſone cuius ꝓfectū ſpiritualē īpediuit teneť ī ſpiritualibus facere reſtitutionē q̄ pōt Frāciſcus uero de maronis in.iiii.dicit qd de illo qui īpediuit aliquem ab īgreſſu religionis Rn̄det ꝙ teneť eū efficaciter īducere ad hoc ut melius a quo retraxit eū ſed ſi qs exire faciat aliquā ꝑſonā de religione uel īpediat īgreſſum dicit ꝙ debet ſeipſum dare ꝓ illo uel ꝓcurare equiualentē uel facere ꝙ in ſe eſt

¶De his qui īduxerūt aliquos ad peccatū

V Tꝝ inducēs aliquem ad peccatū conſulendo ſuadēdo rogādo & cetera teneať ad reſtitutionem Rn̄det Sco.ubi ſuꝑ ar.iii.q.i. ꝙ ſic modo ſibi poſſibili.ſ.īducendo eū ad penitētiā efficaciter & actus uirtuoſos & ſi ſola īductio non ſufficit quia facilius ē ꝑuertere q̄ cōuertere teneť & ꝑ ſe orando & ꝑ rōnes alioꝝ īpetrare ſibi conuerſionē & per alios ꝑſuaſores efficaces dum tamen illis non ꝓdat peccatum occultū alterius & per hoc patet quantum peccatū ē & periculum alium ſollicitare & inducere ad peccatum quia uix poteſt digne reſtituere cum uolūtatē iā allectā ad peccatum uix poſſit ꝑſuaſionibus & aliis multis uiis reducere ad uirtutem Rō huius ſatis patet cum uirtutis bona ſint maxima ẜm Auguſtinum primo retractationum plus dānificat q in iſtis dānificat quā in qbuſcunq; aliis & ꝑ conſequens plus ẜm iuſtitiā tenetur ad reſtitutionem proximo quātum ſibi poſſibil [illegible] ficās

aliquē in bonis anime teneat ad reſtitutionē & rn̄det ꝙ ſic multo magiſ q̄
dānificans in bonis corporis qa bona anime ſunt multo meliora alijs ūde
.vi.q.i.c.ſunt plurimi dicit̄ multū dāna moꝝ diſtant a damnis reꝝ tempo-
ralium nullus autē dānificare aliū poteſt ī bonis anime niſi diſpoſitiue.ſ.
eū inclinando uerbo uel exēplo ad peccandū & ideo talis tenet̄ ad reſtitu
tionē.ſ.eum diſponēdo ꝓut poteſt ad bonum bono uerbo & exēplo ꝓ eo
orādo uel orationes ꝓ eo īpetrando Idem Ricar.in quarto di.xv.ar.v.q.
iii. ¶ Quid de illo q attentat pudicitiā.i.caſtitatē mulieris īterpellādo eā
de luxuria & ei pſuadens blando ſermone pollicēdo ei maria & montes
Rn̄det Io.de pla.inſti.de iniurijs § iniuria uer.ſiue .c.ix.ꝙ tenet̄ ei actione
iniuriaꝝ & uiro eius qa eius pudicitiā corrūpere temptat Similiter īſectās
mulierē & poſt eā uadens quocunq; uadat tenet̄ ei īiuriaꝝ quia ꝓpter aſſi
duam eius frequētiam & inſectationē infert mulieri multam īfamiā ut di-
cto § iniuria & eſt textus in l.Itē aput labeonē § appellare & § aliud ſecus
ſi non frequenter inſectet̄ ſ aliquādo gratiā ſolacii & ludi honeſti & hoc
ueꝝ quando īterpellat de luxuria mulierē honeſtam ſecus ſi ueſte meretri
cali eſſet īduta qa tunc eam appellans & īſectans n̄ tenet̄ īiuriaꝝ dicta.l.
Itē aput labeonem § ſi qs uirginē.ff.de īiurijs ¶ Quid de illo q uitupe-
rauit aliquem īiuſte Rn̄det Aſten.ubi ſup̄ ſm̄ Tho.ꝙ ſicut dignitatem
perſone eius in opinione hominum maculauit per illationem contumelie
ſic reperet eum ꝑ exhibitionē reuerētie ¶ Vtꝝ seducēs uel defflorans uir-
ginem teneat̄ ad reſtitutionem eā ducendo dotando Rn̄det Hoſti.ī ſum.
in ti.de matrimonio rubrica qualiter contrahit̄ uer.hec in iudicio.ꝙ ubi cā
decipiēdi & tantū carnalem copulam extorquēdi conſenſit aliqs ī aliquā
ſi deceptor ueram uult agere penitentiā neceſſe habet illam ſine fictione
aliqua ducere in uxorem uel ſi hoc non poteſt facere debet ei dare uirum
cōuenientem uel aliter ſatiſfacere ſm̄ Ray.in c.i.& ii.de adulterijs.xxvi.
q.ſa tria concor.Ricar.quarto di.xv q.ſa cōcor.Io.de pla.inſti.de publi
cis iudicijs § Item lex iulia dicens qualiter puniatur ſtupꝝ de iure canōi
co dicit ꝙ mulier hō punit̄ ſ ſtuprās uirginem cogit̄ eam dotare & ī uxorē
recipere ſi ipſa & pater eius uelit alias ſi nolūt cogit̄ ſolū eā dotare iuxta
ipius ſtrupratoris facultatem & puelle dignitatem & habita cōſideratiōe
q̄tum plus rōne deflorationis datura ē alteri uiro aut ſi ſtruprator noluit
eam recipere ī uxorē tunc uerberibus caſtigatus a iudice ꝓut ei ui ſū fuerit
ac etiam excōmunicatus detrudat̄ in monaſteriū acturus penitentiā hec
omnia habent̄ c.i.& ſo de adul. Et nota ꝙ licet hec ſit pena legis ueteris
tamen ſm̄ Sco.qn̄ lex humana concordat cum.l.ueteri ē ſeruanda hec dicit
ī quarto di.xv. ¶ Vtꝝ confeſſor q de facto abſoluit aliquē quem de iure
abſoluere non poterat teneat̄ ei ad reſtitutionē.ſ.notificando quod eum
abſoluere non potuit Rn̄det Guil.ꝙ ſic & peccat mortaliter ſm̄ Ric.in
quarto di.xxviii.ar.ſo.q.v. ¶ Vtꝝ dānificans aliquē ī bonis anime uel
corporis ex fraudulēto conſilio teneatur ad reſtitutionē ad ſatiſfaciēdum

Rñdet Ric.ĩ quarto di.xv.ar.v.q.ꝫa ꝙ ſic & dicit ꝙ appellatiõe fraudu-
lenti conſilii cõtinet̃ malum conſiliũ datũ ex ignorãtia q̃uis bonũ cõſiliũ
dare crederet ſi homo debitam diligentiam non adhibuit ad ſciendũ quia
negligentia craſſa ꝓpe dolum ẽ di.i.c.ſepe ¶Quid de clerico qui tenetur
ad offitiũ & ex negligentia uel laſciuia illud ꝑtermittit ã teneat̃ ad reſti-
tutionẽ.i.ut redicere teneat̃ cum damnificauerit ſe in bonis anime Aſten.
li.vi.ti.xxi.dicit ꝫm Hẽricum ꝙ ſi aliqs dimittat aliq̃ horam ex ĩduſtria
ſine neceſſitate mortaliter peccat ſecus ſi ex obliuione ¶Quãdo tamen illã
negligentiam recolit tenet̃ ſupplere uel illud quod omiſit uel equiualens
ſed primum credo melius Inno.uero in c.i.de celebratione miſſe dicit uide
tur q̃buſdam ꝙ ſiue ex neceſſitate ſiue ex uolũtate uel etiã ex negligẽtia
accurata ꝑtermittat clericus offitiũ ad quod tenebat̃ non ꝙ ulterius peccet
ſi offitia obmiſſa nõ redicit ſꝫ penitentia eſt ei ĩdicenda de peccato obmi-
ſſionis tamẽ ſatis eſt conueniens ꝙ ſacerdos in eo ei penitentiam ĩponat
in quo deliq̃t.ſ.indicendo eadẽ offitia que obmiſit Sed ſi in hoc ñ crederet
ei ꝓficere mutabit ei in aliã penitentiã Idem dicit Hoſti.niſi eſſet tanta
multitudo officii reficiendi quod quaſi eſſet poſſibile reficere de re.iu.i po-
ſſibilium de pactis.c.ſi. ¶Quid de illo qui fecit penitentiã ſibi ĩiunctam
in peccato mortali uel ieiunauit ĩ peccato mortali uel ꝑtermiſit ieiunium
uel ꝑtermiſit audire miſſam uel fregit quadrageſimam an teneat̃ ad reſti
tutionem reficiendo omnia iſta & an ſit ſibi iniungendũ ꝓ penitentia ꝙ
reficiat Rñdet Ric.in primo ſui quolibeti.q.xx.ꝙ non concor.Sco.ĩ quar
to di.xv.tractans de penitentia.i.de ſatiſfactione facta in peccato mortali
Et dicit ꝙ non poteſt ſatiſfactio exterior fieri de uno peccato ita ꝙ rema-
neat ille ſatiſfaciẽs ĩ alio peccato & ꝓbat̃ qa placeret deo & tñ eẽt ĩimicus
& quo ad hoc oportet ſatiſfactiones eſſe cõiunctas in uolũtate ſaltẽ habi-
tualiter licet non in effectu nec in uoluntate tũc actualiter Sed iſta ſentẽ
tia uidet̃ nimis dura contra peccatores & occaſio maioris obſtinationis ſi
enim iſte hodie uere penitens et humiliter recipiens ſatiſfactionem puta
ieiunium triũ dieꝝ cras recidiuet in peccatũ mortale et de illo penitẽs ꝫa
die ieiunat qa ſibi impoſitũ eſt Si dicas ꝙ ieiuniũ iſtud ꝫe diei non eſt
aliqua ſatiſfactio exterior magna eſt occaſio inducẽdi iſtũ iam lapſum ut
ꝫa die non ieiunet et ꝑ conſequẽs ad nouũ peccatũ mortale qa tranſgre-
diendo penitentiã a ſacerdote receptam uidet̃ peccare mortaliter cum ſit
trãſgreſſio ꝓcepti eccleſie et uicarii dei in iſto actu Ex hoc poſſet formari
talis ratio ſi poſt lapſum et ante penitentiã nouam non exeq̃t penitẽtiã
priſtinam ſibi impoſitam peccat mortaliter nouo peccato Igit̃ ſi exeq̃tur
bene facit quia facit actum obedientie ſed non facit actum obediẽtie niſi
in q̃tum illud eſt ĩpoſitum ſibi ut pars ſatiſfactionis Ergo dico ſine ꝓiu-
dicio ꝙ qui ſemel uere penitet & recipit penitentiã uel ſatiſfactionẽ cõdi
gnam ſibi ĩpoſitam ab eccleſia claue non errante q̃tũcũq; poſtea recidiuet
nunq̃ tenebit̃ niſi ad illam unicam ſatiſfactionẽ ĩplendam & ſi eã impleat

in caritate melius eſt qa non tantum ſoluit penã ſed meret̃ Sed ſi ĩpleat eam uoluntarie extra caritatẽ ſoluit penam ſed non meret̃ gratiã ſi autẽ ipſa a deo exigat̃ extra caritatem ſoluit quidem penã licet ipe nõ ſoluat̃ & in primo quidem eſt ſatiſfactio ſimpliciter qa reconciliãs & placãs In ſcḋo autem ẽ ſatiſfactio qa uoluntaria redditio ſ non ſimpliciter quia nec recõcilians nec placans In tertio eſt ſatiſfactio ultra q̃ ñ exiget̃ ulterior pena Ex ſcḋo menbro ſequit̃ ꝙ ſi magnã partem ſatiſfactionis ĩpoſite expleuit in peccato mortali & poſt iteꝝ penitet de peccato non eſt iterato ĩponẽda ſatiſfactio ꝓ primo peccato de quo ſatiſfecit licet extra caritatẽ ſed tantũ de nouis peccatis q̃ fuerit cauſa ꝙ ſatiſfactio fuerit mortua Et ſi arguas fuit mortua ergo nõ fuit ſatiſfactio nõ ſeqtur niſi in tantũ ꝙ nõ eſt ſatiſfactio reconciliãs & placans in amicitia Et ſi arguas igit̃ non eſt ſatiſfactio nõ ſequit̃ quia ſufficit deo ꝙ aliqs uoluntarie ſoluat penã debitam ad punitionẽ peccati cõmiſſi quia ſufficit ꝙ multo magis uidet̃ ſatiſfactio ꝙ patet in actibus humanis Si eñ alicui offenſe ĩ regẽ correſpõdeat p̃ciſe ſcḋm legẽ abſciſio manus & iſti etiã ĩuito abſcidat̃ manus ſatis patit̃ & regi ſatiſfecit ſufficienter qa ſcḋm iuſtitiã non debet ab eõ exigere ulteriorẽ penam & tamẽ non recipit eum in gratiã & amicitiam multo magis poſſet ſufficere ꝓ punitione culpe ſi aliquis debitã penam ſibi ĩfligeret licet non ad gratiam uel amicitiã iudicis offenſi Ex tertio menbro poſſet dici ꝙ ſi talis ꝑpter nouũ peccatum ĩ quod recidiuauit dãnaret̃ añq̃ totã penitentiã ſibi ĩpoſitam cõpleuiſſet puniret̃ ĩ inferno temporali pena correſpondente illi que non fuit hic ſoluta poſt aliquod tempus ñ puniretur aliqua pena ꝓ illis peccatis ꝓ quibus fuit pena iſta ĩpoſita ſicut & de ueniali quia moriens in peccato mortali ſimul cũ ueniali non puniret̃ eternaliter ꝓ ueniali ut dicet̃ ĩferius & eodẽ modo ĩ ꝓpoſito ex quo eñ ſcḋm plenam iuſtitiã punitiuã ſemel eſt ĩpoſita pena temporis iſti de peccato de quo uere penituit nunq̃ iſti ꝓ iſto peccato debet̃ niſi pena temporalis & iſta ſoluta nulla.ſ.debebit ¶ Quid de ſacerdote Vtꝝ ſacerdos q ꝓmiſit dicere.xxx.miſſas dictas ſiue appellatas beati Gregorii.x.pſonis ſeparatim ſatiſfaciat dicendo ſolũ.xxx.an uero teneat̃ dicere ꝓ quolibet iſtorum .x.quibus ꝓmiſit dicere.xxx.& ſi dicat ſolũ.xxx.omnibus.x. teneat̃ ad reſtitutionẽ & ad ſatiſfactionẽ/ut ſupplementũ aliaꝝ omniũ quaſi damnificans in bonis anime/iſtos qbus ꝓmiſit uel mortuos eoꝝ.dñs Bon.i quarto.di.xlv.ar.quarto.q.tertia/dicit hanc queſtionẽ Querit̃ cui magis ꝓſunt ſuffragia:an ei qui magis meruit/an ei ꝓ quo ſpecialiter fiũt.& Rñdet ꝙ aliquoꝝ opinio fuit ut prepoſiti ꝙ ſuffragia eccleſie ſiue ſpecialiter ſiue generaliter facta magis ꝓſunt ei/q magis meruit:& ponũt exẽplum ſicut ſi cãdela accendatur corã diuite/non tantum p̃bet ſibi lumẽ/ſed etiã aliis/ & eis qui melius uident/maius lumẽ p̃bet.exemplũ etiã ponũt in lectione que tantum ualet/ſi legat̃ omnibus in cõmuni :q̃tum ſi in ſpeciali & plus ualet aſſiſtenti/qui melius intelligit etiam ſi ꝓ alio legat̃ ſpecialiter/qui

minus intelligit Si ergo ita eſt ī lumine creato/ multo magis ī ſacramēto etiā ſi ita ē in lectione quomodo non in oratione abſq; dubio ita dicunt Et ſi obiciat̄ communis mos eccleſie rn̄det ꝙ hoc quod ſpecialiter eccleſia magis facit ꝓ aliquo nō eſt ꝓpter hoc ꝙ magis illi ꝓſint ſed quia liben tius facit homo ꝓ eo quē diligit ſpecialius & magis animat̄ ad faciendum unde ſi iſtud eſſet notum ſimplicibus nō ita libēter facerēt ſuffragia. Sed iſtud non credo qa ſicut dicit Auguſtinus de cura ꝓ mortuis agenda ꝙ ſe pultura ualet ī loco ſancto ꝓpter orationē ſanctoꝝ q orant ꝓ eo ad cuius tumulū memorant̄ amplius ſuffragia ſunt ad ſoluendū penā ſiue reatū ſed plus eēt ſatiſfacere debito multorum q̄ unius & facilius ſatiſfit ꝓ debito unius ergo pluribus īdigēt ſuffragiis duo q̄ unus ſolus Si ergo diuidūtur inter eos uterq; habet minus/ ergo n̄ uidet̄ ꝙ equaliter ſe extendāt ad oēs & ideo dicendū ꝙ illud n̄ ē ſimile qa ibi lumē totā ſpeciem rei ꝛ ſe defert ad oculū & ſimiliter lectio totam ſimilitudinē uocis ſed n̄ ſic eſt ī ſolutiōe ſicut ī aſpectu & cōſideratione q̄uis eni duo creditores equaliter poſſint & ſimul uidere unū auꝝ non tamē pōt equaliter ſolui duobus ſic ītelligē dum ē in ꝓpoſito ꝙ ꝑ ſuffragia fit Vnde refert utꝝ fiāt pro pluribus an pro uno & ideo diſtinguēdum ē hic ꝙ ſuffragia eccleſie aut fiūt ī cōmuni aut in ſpeciali ſi in cōmuni proſunt ei magis qui magis meruit & prodeēt aliis cōditionibus paribus quia non tantū dignitas ſed etiam neceſſitas conſiderat̄ & ſic probant prime rōnes Si autē fiāt in ſpeciali ei magis pro ſunt pro quo fiūt & ſic probāt rōnes ſequētes Cōcor. Ricar. ī quarto eadē di. et ar. et. q. qui dicit Vtꝝ ſuffragia facta pro pluribus proſunt cuilibet q̄tum ſi fierēt pro illo ſolo Et rn̄dens ad iſtam q̄ſtionē dixit ꝓpoſitus et ſui ſequaces ꝙ ſuffragia facta pro pluribus tantū proſunt cuilibet q̄tum ſi fierent pro illo ſolo niſi ꝙ ſibi maior reuerētia fieret ſicut accenſa candela pro pluribus et lectio lecta pro pluribus tantū quēlibet iuuant q̄tum eū iuuarent ſi pro illo ſolo candela accenderet̄ uel lectio legeret̄ Sicut eni ſpi ritus exiſtens in qualibet parte ſui loci cuilibet tamen ꝑſens eſt totus ſic ſpirituale bonum pluribus cōmunicatū a quolibet totū habet̄ alias enim recipienti multos ad participationē bonoꝝ ſuoꝝ ſua bona opera minus eēnt utilia ꝙ falſum ē cū talis receptio opus ſit caritatis Alii dn̄t cōtrariū qa ſi ita eēt ut dicit opinio predicta ille qui pro uno defuncto tenet̄ dice re unam miſſam et unam pro alio ſi diceret unam pro illis duobus cuilibet ſolueret illud ad ꝙ ſibi tenet̄ ¶ Preterea bonum finitum quod ſufficeret ad plenariam liberationem unius anime de purgatorio ſufficeret ad purga tionem omnium aliarum ad equalem penam obligatarū. Preterea cōſue tudo eccleſie eſſet īutilis que ſuffragia aliquando facit pro ſpecialibus per ſonis que omnia falſa ſunt Item ꝓ hac opinione facit. xvii. propoſitioneſ de cauſis omnis uirtus unica plus ē īfinita q̄ multiplicata. i. uehemētioris uirtutis reſpectu cuiuſlibet q̄ ſi ad unū ſolum eſſet unitum Tenēdo ergo hanc opinionē quā tenet ipſe Ricardus nō obſtat ſi dicas ꝙ cū plura fiūt

ſuffragia pro diuitibus q̄ pro pauperibus melioris conditionis eſſent diuites q̄ pauperes cōtra illud Math. v. Beati pauperes ſpiritu & ce. ¶ Quia rn̄dit idē Ri. ꝙ ſuffragia ꝓſunt defunctis & ꝑ uiā ſatiſfactionis & conſolationis eo ꝙ ꝑ caritatem cōmunem qlibet de bono alterius conſolat̄ Primo modo ſuffragia facta ſpecialiter ꝓ uno tantū magis ꝓſunt ei q̄ aliis imo aliis n̄ ꝓſūt de lege cōmuni Secūdo modo ad huc magis ꝓſunt illi q̄ aliis ſi caritatem habēt equalē qa ceteris paribus magis gaudet qlibet de bono ſuo q̄ alterius tamē alius poteſt tantā caritatem habere ꝙ plus cōſolatur de ſuffragio ꝙ fit ꝓ alio q̄ ille ꝓ quo fit Quod ergō arguit ꝙ melioris cōditionis eſſent diuites q̄ pauperes cū plura ſuffragia fiant pro eis ¶ Dico ꝙ n̄ ē incōueniens pauperes ſimpliciter eſſe melioris cōditionis q̄ diuites q̄uis diuites in hoc melioris cōditionis ſint Iuxta illud ꝓuerbioꝝ. xiii. Redemptio anime uiri diuitie ſue q̄uis ſm glo. ibi ꝑ diuitias bona opera itelligant̄ Item nō obſtat dictum Iero. de conſecra. di. v. c. nō mediocriter ubi dicit̄ ꝙ cum ꝓ centū animabus pſalmus uel miſſa dicit̄ nil minus q̄ ſi pro uno quolibet ipſoꝝ diceret̄ accipit̄ qa Rn̄det Ri. dicēs ꝙ uerbū Iero. debet itelligi de ualore ꝑ uiā conſolationis ut dicūt qdam Sed tamen ad huc non uidet̄ ueꝝ qa plus gaudet qlibet de bono proprio q̄ alioꝝ dicit ergo ꝙ referēdo alioꝝ opinionē ibi loqtur Iero. ¶ Itē non obſtat ꝙ bona glorie pluribus cōmunicata nō minuuntur ſingulis ergo a ſimili nec bona gratie Suffragia autē bona gratie ſunt ergo qa rn̄dit idē Ricar. ꝙ non eſt ſimile qa gloria reſpicit unū bonū omnibus cōmune & ꝑſens ſ; ſuffragiū gratie reſpicit reatum pene i ſingulis diuerſum Ad exēpla aūt q̄ propria oppinione adducebant̄ Rn̄dit ꝙ nō ualent qa lumē candele & uox doctoris ſe cōmunicāt ꝓ nature neceſſitatē ſ; ſuffragia cōmunicant ꝑ ſuffragātis itentionem Ad illud etiā ꝙ tactū fuit i queſtione. ſ. ꝙ recipiēti multos ad participationem bonoꝝ ſuoꝝ ſua bona opera minus eſſent utilia dicendū ꝙ non ſequit̄ qa plus confert ſibi illud opus caritatis in bona ſua cōmunicando q̄ ſibi detrahat etiā quo ad pene ſue remiſſionē de fructu bonorum ſuoꝝ cōicandoꝝ & bona etiam ſic cōicata facienti ea in nullo ſunt minus utilia ſed magis quo ad augumētū ꝓmii i uita eterna hec Ric. Item non obſtat ſm Bonā. ꝙ oblatio ꝓi i i cruce equaliter ꝓſit ac ſi eſſet oblata cuilibet ꝑ ſe & tantū ꝓdeſt cuilibet q̄tum meruit ergo oblatio ſacrificii i altari pari rōne cū ſit illius oblatiōis memoriale qa rn̄dit idē Bona. ꝙ q̄uis idem ſit non tamē utrobiq; uniformit̄ operat̄ Nā i cruce effuſum fuit ꝓciū i oimoda plenitudine ſed in altari habet effectū determinatū cū quotidiē aſſumat̄ & ꝓpter hoc prima oblatio. ſ. i cruce non iterat̄ ſed ſc̄a iterat̄ & iō illā n̄ ualet ratio qa ꝓcedit ac ſi eſſet equalis effectus & iteꝝ illa ꝓ oībus eſt oblata hoc aūt ſpecialiter poteſt fieri Nec obſtat illud Iero. ꝙ cum pro cētū aīabus pſalmus uel miſſa dicit̄ nil minus q̄ ſi ꝓ uno quolibet diceret̄ accipit̄ dicendū eni ꝙ Iero. ſicut patet ex adiunctis loqtur q̄tū ad meritum facientis non quāntum ad utilitatem eius pro quo fit bona. Concor. Tho.

i quarto di.xlv.licet Archi. aliter dicat in dicto c. mediocriter & gloſa
Quid de dominis tēporalibus qui damnificandis ultimo ſupplicio dene-
gant ſacramentū penitentie & eos ſine confeſſione occidi faciunt Rndeo
ꝑcipit eis ne hoc faciāt ſed petentibus ꝑmittāt conferri & ꝑcipit ordina
riis ut eos moneant & ſi neceſſe fuerit eccleſiaſtica cenſura compellere non
obmittant alia autem reſtitutio hic fieri non pōt niſi ꝙ erit anima talium
dominoꝝ ꝓ anima taliter occiſoꝝ ſine penitētia ut i.c.i.de peni.& reli. in
clementinis.

De reſtitutione dānificantium in bonis corporis

Q Vero ad qd teneat damnificans aliquē in bonis corporis Rndit
Sco. i quarto di.xv.ꝙ aut itulit ultimum dānum.ſ.mortē aut dā-
num aliquod citra ultimū.i.citra mortē & illud eſt duplex.ſ.reme
diale & irremediale exēplum homicidium eſt irremediale & mutilatio quia
īpedit ex toto actum humanū qui cōpetit homini ſm illud menbꝝ puta
abſcidit manū dextrā Remediale ſiue curabile ut uulneratio uel alia leſio
curabilis Si in mutilatione hoc dupliciter uel qa enormis que ex toto īpe
dit aliquē actū humanum qui cōpetit homini ſm iſtam partē āputatam
ut in amputatione manus dextre uel nō enormis.i.non impediens actum
humanū ut eſt āputatio digiti uel partis eius Pro primo damno.ſ.uite
ablatione regulariter in multis cōitatibus ſtatuta eſt lex talionis.ſ.ut ho
micida moriat & rōnabiliter qa hoc non ſolū competit legi Moyſi ſ etiā
naturali rationi & approbatū & confirmatum in lege euangelica a criſto
Math.xxvi Omnis q gladio occidit gladio peribit & ꝑ conſequens ubi
cūqꝫ lex talis de uita reddēda ē ſtatuta iuſte de hoc Rodo. ut dicit Aſtē.
in ſum.li.i.ti.xxxiii.q.quarta ī pri. de hoc etiā in ſum.ix li.ſco ti.vi.q.ter
tia debet homo patienter ſoluere iſtam penā ꝙ ſi aliter nō ſit ſibi ſtatuta
nullus debet ſibi īferre mortem qa nullus debet eē homicida ſui ſine ſpeci
ali precepto dei ſed expedit ibi ꝙ exponat uitam ſuam ī omni cauſa iuſta
ut pote contra īimicos eccleſie & ꝓ reſtitutione facienda illi cuius uitam
abſtulit ꝙ ſi tantā reſtitutionē nolit facere non poteſt omnino eē īmunis
ſine reſtitutione Sicut qdam fatui abſoluūt homicidas non eis oſtēdentes
reſtitutionē neceſſario incūbentem quaſi facilius poſſit ꝑtrāſire homicida
q̄ ut ita dicā bouicida & canicida qa ſi occidiſſet bouē ꝓximi ſui uel canē
non abſolueret ſine reſtitutione Tenetur ergo ad reſtitutionē ſpecialem
faciendam equalentē uite q̄ abſtulit ſic poteſt eē equalentia ī talibus nec
hoc ſolum ſed ſi interfectus ſubſtentabat aliquē.ſ. patrē & matrē uel ꝓpin
quos tenet interfector omnibus illis ad tantā reſtitutionē q̄tum illis abſtu
lit ꝑ interfectionē illius ꝑſone & quia uix poſſet aliqs digne reconpēſare
per actiones illud ꝙ abſtulit homicida expediret ſimpliciter anime taliſ ꝙ
ſolueret ꝑ paſſiones uoluntarias uel pacienter ſuſceptas ut ſcilicet occidat
pro homicidio & ideo optime a cōitatibus ꝓuiſum ē ut occidens occidat
Idem Rodo. ut dicit Aſten. in ſumma li.i.ti.xxxiii.q.quarta in prin. et de

hoc etiā in ſum.cō.li.ſo ti.lxiii.q.tertia In alia uero dānificatione ī corpo re.ſ.in mutilatione enormi uel non enormi cōmuniter non inſtituta in ec/ cleſia reſtitutio niſi pecuniaria & illa debet correſpondere non ſolū dāno quod īcurrit quis ꝑ mutilationem ꝓ toto tempore futuro quo uſurus eēt quis menbro iſto abſciſo ſed etiam expenſas expoſitas in curatione extra de iniur.& dam.da.c.i.& ſumit̄ exo.c.xxi.ubi dicit Si ꝑcuſſerit alter ꝓxi/ mū ſuum & ille mortuus non fuerit ſed iacuerit in lecto q percuſſerit ope ras eius in expenſas in medicos reſtituat ultra placationē ipſius legis que requireret etiam ſi non eſſet talis mutilatio Item debet correſpondere re/ ſtitutio conſolationis ipſius afflicti quia perpetua ē ſibi deſolatio de tali mutilatione Plus enim eſt ponderanda mutilatio pauperis q̄ diuitis quia magis indigebat parte abſciſa ad uictum neceſſarium acquirendum quia plus fuiſſet uſus parte illa ad ſibi neceſſaria ꝓcuranda licet ex alia parte ſit aliqua conditio ꝑponderans.ſ.dignitas pſone ſed hoc paꝝ ē reſpectu prime conditionis concor.Lan.i. quarto di.xv.qui dicit ꝙ dānificās aliquē ī menbro corporis puta mutilando tenet̄ ad reſtitutionem ꝓ cura medici perſoluenda ꝓ uicto aſſequēdo quo caret ꝓpter menbꝝ mutilatum toto tempore uite ſue ut ī.c.i.de iiur.& dam.da.& ff.ad.l.acquileam.l.qua acti one Item tenet̄ ad conſolationē afflicti & humiliet ſe ſibi uide etiā de hoc Aſtenſem in ſumma li.v.titulo.xxix. qui allegat dictum Scoti Item dicit Speculator in ti.de iiur.& dam.dato § ſequit̄ uer.ſed nunquid dicens Sed nunqd ꝓ libero homine occiſo poteſt agi acquilea Rn̄deo ſic & cū liberū corpus nō recipiat extimationem ut.ff.ſi qua pau.fe.di.l.x. aget ad mer/ cedes medicorum & alias expenſas factas in curatione Veniet etiam exti/ matio operum quibus pater occiſi caruit et cariturus eſt Aut extimatio li bertatis uel cicatricum uel menbroꝝ eius.ff.de iiur.l.ex hac lege et.ff.de his que de re uel effectu.l.fi.concor.Ricardus in quarto di.xv. ¶ Quid ſi ſtatim obiit nec alique īpenſe in medicis facte ſunt Rn̄det idem Specu/ lator ubi ſupra ꝙ tunc extimabuntur opere quibus pater occiſi cariturus ē uel ſi pater occiſus eſt extimabit heres operas illas quas āmiſit et habere potuit tempore uite ſue puta quia erat cerdo uel pilliparius uel mercator uel aduocatus ¶ Quid ſi nullam habuit artem dicit idē ubi ſupra ꝙ exti/ mabitur itereſſe ut ar.ff.de libe.cā.l.fi.et ar.ff.de uſu.l. arboribus § de illo Sed uſqꝫ ad quod tempus extimabunt̄ opere quibus cariturus eſt Rn̄dit idem ꝙ uſqꝫ ad tempus quo uériſimiliter eſt illū occiſum uiuere potuiſſe iuxta extimationē legis.ff.ad.l.fal.l.hereditatum cōputatione.ff. de trāſ/ ac.l.cū hii et ce. ¶ Sed quid ſi quis occiderit in neceſſitate īeuitabili.i.gra tia ſue defenſionis mortē aliter euitare non ualens ſuū occidit uel mutilat inuaſorem ¶ Rn̄dit ſic textus dicit in clemen.i.de homicidio ꝙ nullā penā īcurrit nec irregularitatem et dicit ibi gloſa ut quia ſic artatus erat ꝙ fu/ gere non poterat nec ſe clamore uel aliter iuuare nam defenſio ſiue ꝓpul/ ſatio iiurie eſt de iure naturali ut inſtitu.de iure naturali gentiū et ciuiliū

§ius autem gentiū dummodo fiat cū moderamine inculpate tutele quod moderamen conſiſtit circa tria uidelicet ī factoꝝ qualitate in tēporis congruitate & in neceſſitatis euitabilitate ſꝫm glo.in.l.i.c. unde.vi. ¶ Primo ergo in factorum qualitate debet eſſe paritas ut equa lāce & equo modo & actu congruēti reſiſtat ūde offenſus ſine armis nō poteſt cū armis offendere niſi aliud ſuadeat uirium inequalitas unde ſi pugnus unius plus pōt q̄ enſis alterius licitum eſt enſe ꝑcutere ut ibi uult gloſa quia defectum uirium poteſt ſupplere cum iuuamine armoꝝ p̄ſumitur enim iuuenis potē tior ſene ad labores corporeos ſupportandos.l.aut datum § quicunqꝫ & ibi gloſa.ff.de penis & de renuntiatione.c.i.& ſanus potentior īfirmo.C.de men.ualidi.li.i.l.xi. ¶ Quid ſi quis inſultauit me cū baculo & ego eum peremi cū gladio an puniar Bal.decidit per theoricā glo.dicta.l.i.C.ūde ui ꝙ aut inſultatus poterat ſe aliter defendere & punit̄ aut non poterat & tunc non punit̄ Et eodem modo dicit de eo qui inſultauit me ſine aliquo genere armorū uolens mihi dare maxillatam manu uacua Ego ne hoc accideret cū non debeam expectare me prius percuti ut dicit glo.in dicta.l.i.eū gladio peremi nam ſi poteram me aliter defendere tunc punior qa non ſeruaui modū defenſionis ſed fuit exceſſus nimis ultra terminos & uī dictam aſſumpſi Si aūt conſtet ꝙ aliter euadere non poteram quin cū uituperio percuterer & tūc non punior Nam ſi hoc licet propter res defendendas ut dicta.l.i.multo fortius propter perſonam & corpus noſtꝝ ꝙ ē dignius ut.l.in ſeruorū § ſi.ff.de penis ¶ In dubio aūt utrū potuerim me aliter defendere preſumit̄ ꝙ ſic inter pares ſecus inter īpares propter inequalitatem uiriū ut dictū eſt ūde multe circūſtantie ponderande ſunt ut aliter notat̄ in dicta.l.i.C.de ſiccariis ¶ Sed quero an qs teneat̄ aufugere Rn̄dit ꝙ ſic cū ſibi non nocet & alteri ꝓdeſt.l.iii § Item uariis.ff.de aqua plu.arcenda Fallit ubi infert̄ uiolentia circa res ad eaꝝ occupationem uel deſtructionem qa fuga traheret ſecū periculū circa res.l.iii § ſi qs aūt.ff.de vi.& vi.arma & .l.i.C.qn̄ liceat ſine iudi.ſe uindi. ¶ Secundo fallit ubi infert̄ uiolentia circa perſonas & fuga eſſet periculū alatura puta qa īimicus eſt ſibi ad ſpatulas & vertendo tergū ad fugam poſſet de facili vulnerari.ff.ad.l.acqle.l.ſcientiam § q cū alter ¶ Tertio fallit qn̄ fuga īportat ꝑiculū honoris qa honor omni periculo eſt preferendus.l.Iulianus et ī glo.ff.ſi qs.o.cū te et ce. ¶ Dixi ſ͛o ꝙ moderamen conſiſtit in temporis congruitate non debet in continēti flagrāte ad huc maleſitio violentie īuaſor repelli.l.iii § cū igit̄.ff.de vi.et vi.ar.et hoc ueꝝ de uiolētia illata ꝑſone in qua videt̄ fieri ad defenſam nē iterato percutiat ſi fiat ī continenti.l.ſi ex plagis § tabernarius ad.l.acqleam et.c.olim de reſti.ſpon. ¶ Si aūt fiat rixa ſeparata & ſic non īcontinenti tūc videt fieri ad vindictam ideo non licet vt notat gloſa in uerbo repellere in.c.ſignificaſti de homicidio ¶ Si tn̄ ꝑcuſſus inſequatur percuſſorem fugiētem & eū percutiat mitius punietur ſcilicet tanq̄ culpabilis non tanquam doloſus qa difficillimum eſt iuſtum

obtemperare dolorem.l.ſi adulteriū §ĩperator.ff. de adulteriis ¶Sed q̄ro cum non debeam expectare me percuti cum nullo remedio tollatur illata percuſſio ut notatur in.l.ſi quis ꝓuocatus.C.de appella.&.l.i bello §fieri .ff.de capti.An debeam expectare aliquem actum fieri ab offendente glo. dicit ꝙ ſic in dicta.l.i.ut armis inſultare clamore & minis terreri Nam oīa iſta preuenire non poſſunt quia inceptor rixe eſt ille qui poteſt impune offendi.l.ſi ex plagis §tabernarius.ff.ad.l.acquileam An autem nunc ſint ſufficientes aliter ſufficiens metus terror gloſa tangit ĩ.l.metus.ff.ex quibus ca.maio.& xv.q.v.c i.& Bartolus in.l.metum.C.eo.dicit ꝙ ſic ſi ē homo qui conſueuit exequi facto aliter non ut ſic ex pſonis hominum facta ꝓpenſemus.l.i.C.ſi quis imperator male Bal.dicit ꝙ uerbis contra uerba eſt reſiſtendum non ad manus & ferrum ueniendum Ad quod facit ꝙ notat Speculator in titulo de accuſa §iſte.uer. ¶Quid ſi uocaui te latronem & hoc niſi mora eſſet periculum allatura ut quia forte minator exſpectabat ſocios uenientes quibus reſiſtere non potuiſſet quia tunc licet āte tempus occurrere.l.i.C. quādo li.ſine iudi.uindi.& ce ¶Dixi tertio ꝙ moderamē conſiſtit circa neceſſitatis euitabilitatem nam moderate & ad defenſionem dicitur fieri ꝙ ex neceſſitate ſit ut dicta.l.ſcientiam § quid cum aliter.ff. ad.l.acquileam nec curamus equalitatem ubi non poſſumus euitare neceſſitatem Nam neceſſitas facit delictum ꝓbabile & excuſabile quod aliter non eſſet.ff.de manu in teſta.l.qui potuerunt ceſſante enim neceſſitate dicitur potius offenſa uel uindicta q̄ defenſio ut inuit gloſa in dicta.l.ii. .C.unde vi ¶In dubio autem An quis intelligatur percutere ad defenſā uel uindictam dicit Baldus in dicto §tabernarius ꝙ ſcilicet dum es ĩ actu percuticiendi percutio te prius & tunc eſt ad defenſam Secus ſi percutio etiam in continenti poſtq̄ me percuſſiſti quia tunc dicitur ad uindictam niſi facerem ne iterato percuteres Si uero non apparet que percuſſio precesſerit in dubio preſumitur culpa eius qui prouocauit.l.i. prouocauit § cū arietes.ff.ſi quadru.pau.fi.di.Et ibi dicit baldus ꝙ inſultatus in dubio p̄ſumitur feciſſe ad ſui defenſionem ꝓ quo uide gloſam in .c. ſignificaſti.ii. de homicidio & per Innocentiū in c.ſi uero de ſententiis excommunicatis Et adde ꝙ ubi eſt licita offenſio eſt illicita defenſio ſ; debet equo animo tollerare ut gloſa tenet in lege ut uim .ff.de iure iurando & hoc eſt clarū ubi īformat a publica perſona ut a iudice uel executore iuſtitie ſuū offitiū exercente.l. qui reſtituere.ff.de rei uen.& l ſi quis miſſus.ff.ne ius fiat ei &.l.non uidetur §qui iuſſu & in gloſa.ff.de regulis iuris et ideo licite captum a familia poteſtatis recalcitrantem et reſiſtentem licet familie ī ſubſidium occidere.l.ſi ſeruus.C.de his qui ad eccleſiam confugiūt et.l.quem admodum § quarto ff ad legem acquileam ¶Idem etiam ubi infertur licite a priuata perſona ideo non licet filio reſiſtere patri corrigenti nec ſeruus domino.l.nec quamquam § comminari.ff.de offi.pro conſu.et lega.C.de emendatione ſeruorum et de emenda ꝓximi.l.prima niſi eēt nimia ſeuitia

quia tunc licet eis offitium iudicis implorare ſi fiat ſeuitia contra offitiū pietatis ſupra de his qui ſunt ſui uel alieni iuris §finali ¶ Item Alexāder de ales in tertio ſuper illo precepto ¶ Non occides dicens ꝙ quidam diſtīgunt neceſſitatem euitabilem & ineuitabilem Si ſit neceſſitas euitabilis ꝙ poſſit aliunde euadere non occidendo & occidat eſt homicida alias ſecus ꝑut dicit Auguſtinus ſuper Math. cum aliquis ab homine occidit multū diſtat utrum ulciſcendi cupiditate fiat ſicut fit ab inimico uel iniuſte aliquid auferendi ſicut a latrone uel obediendi ordine ſicut a iudice uel euadendi uel ſubueniendi neceſſitate primo caſu homicida eſt ſecundo non

¶ Quero cum in crimine leſe maieſtatis ex ſola ſcientia quis teneatur ubi reuelauerit vt. l. quiſquis. C. ad legem Iuliā maieſtatis pone ꝙ quis ſciat tamen non poteſt ꝓbare an eum puniens ſit homicida Rn̄dit Io. de pla. inſtitutis de publicis iudiciis § publica autem iudicia ꝙ ſic nā illud quod dicit ꝙ ex ſola ſcientia quis tenetur intelligitur quando ſcientia eſt ꝓbabilis per. l. qui accuſare. C. de edendo ¶ Ad quid enim tenet quis reuelare quod non poteſt probare certe nemo tenetur ſe ſubicere tormentis q̄ hoc caſu dilatori infligunt. l. tertia. C. ad legē Iuliam maieſtatis nec ſubicere ſe ſqualori carceris. C. de accuſa. l. finali. Nulla enim eſt culpa in diſcrimine vite ſe non ponere vt voluit gloſa in l. neminem. C. de infamibus qui ergo ſolum audiuit & non reuelauit quia ꝓbare non poterat imunis eſt a delicto per textum in l. noſtris in fi. C. de calumnia Et idem dicit conſuluiſſe Baldus in quodam ſuo conſilio quod incipit q̄q̄ ablata ſint multa & pulcra qui dicit ¶ Aſſeſſores euntes per offitia & occidētes homines ꝓpter ſolum non reuelare ſecretum non probabile omnes ſunt homicide & per cōſeqns tenent ad reſtitutionem de qua ſupra quia viſus videt velit vel nolit quia ſenſus & primi motus non ſunt in poteſtate noſtra vt notat glo. in. l. i. § ius naturale. ff. de inſti. & iur. in verbo coniugatio & cetera

¶ Quero an ſeditiones & conſpirationes que fiūt totā die in ciuitatibus vbi ſunt partialitates quas conſpirationes vna pars conſpirat aduerſus aliam deponendam & ſtatum aſſumendum cadunt in crimine leſe maieſtatis vt ſic bona publicent & alie pene. dicta. l. qſquis. C. ad legem Iuliam maieſtatis vendicent ſibi locum gloſa voluit ꝙ ſic in. l. fallaciter. C. de. abolu. in verbo prodita alia gloſa voluit contrarium in. l. ſecūda. ff. eodem ī verbo in vrbe Salicetus concordat in dicta lege fallaciter ꝙ ſi hoc fit vt eruat ciuitas de ſubiectione imperii vel pape tunc eſt crimen leſe maieſtatis Si autem fiant propter deponendum regentes tunc eſt crimen ſeditionis ꝙ licet ſit capitale naturaliter vel ciuiliter ſecundum conditionem perſonarum vt notatur in lege prima. C. de ſedictio. tamen nō intligit omnes penas pro crimine leſe maieſtatis impoſitas niſi fieret in vrbe Romana vt in dicta gloſa & ibi p Andreā de peruſio ¶ Quid autem ſi quis cōmittit proditionē contra unum ex iſtis tyrānis ytalie qui hodie regnāt nūquid habeat locum pena leſe maieſtatis Reſpondit idem ubi ſupra quod aut

non recognoſcit ſuperiorem & non habet locum & de eo vt de principe ē iudicandum ar. eorum que notant doctores in. l. hoſtes. ff. de captiuis Aut recognoſcit ut quia eſt vicarius imperii & tūc licet crimen leſē maieſtatis habeat locum. l. prima § cuius ne opera. ff. eodem non tamen pena īcapacitatis extenditur ad filios vt dicta. l. eorum ſecundum Salicetum in dicta. l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſtatis ¶ Quid de legibus ſtatuendis ſures occidi Rn̄dit Scotus in quarto di. xv. ꝙ ſunt iniuſte & per conſeq̄ns occidentes ſunt homicide ¶ Ad argumentum Scoti dicendum ꝙ lex vetus penam talionis dedit Sed lex euangelica nullam ſtatuit penam Lex autem naturalis penas ſtatuit & ideo lex euangelica nō punit illum ſed lex naturalis & hoc eſt ꝙ dicitur Nouis ſuperuenientibus que pertinēt ad legem nouam Vetera procietis que indicit lex vetus & cōmedetis vetuſtiſſima ueterum. i. uetenum quibus pertinent ad legem naturalem hec ſententia habetur in tertio Petri Io. di. xxxix. in ſeptimo precepto ubi tenet ꝙ licet occidere furem ¶ Nam ſecūdum ꝙ habetur i. xxiii. q. v. c. ſed n̄ licet Et intitulatur Auguſtinus in primo de ciuitate dei q dicit ꝙ his exceptis quos lex iuſta generaliter vel ſpecialiter iubet occidi quiſquis hominem occiderit criminis reus erit que autem ſit lex iuſta Ipſe determinat ī libro de libero arbitrio quod breuiter nulla niſi que vel que deſcendit a lege diuina ſicut concluſiones practice a principiis practicis uel concordat legi diuine vel ad minus non diſcordat de materia uide per Hoſtienſem ī ſum. libro primo titulo. xxxiii. q. quarta in principio qui allegat Rodonenſem Item uide in ſumma. ix. libro ſo titulo ſexto. q. tertia ¶ Ad ꝓpoſitū lex diuina abſolute prohibuit hominem occidi & nulli licet inferiori in lege ſuperioris diſpenſare ¶ Ergo nulla lex poſitiua conſtituens hominem occidi iuſta eſt ſi in illis caſibus ſtatuat in quibus deus non excipit ¶ Excipit autem in multis ut patet in exo. ſcilicet blaſphemia homicidio adulterio & multis aliis ¶ Hoc uerum uidetur niſi furto adiunctum fuit homicidium uel in re uel in preſumptione vel contemptum iudicio vel frequentia uel huiuſmodi tunc videtur poſſe occidi ut ponit gloſa ꝓuerbiorꝝ ſexto ſuper verbo Et liberabit ſe ¶ Nullus igitur iuſte ſecundū legem occidit ubi ſi lex poſitiua infligit homicidium ſi non excipitur ille caſus a deo ꝓhibēte homicidium ymmo lex diuina uoluit furem puniri pena pecunialiter & nō pena mortis concordat Landul. & etiam lex humana ciuilis ſcilicet generalis niſi ī frangente pacem & ſtratam qui poteſt etiam pro quiqꝫ ſolidis ſuſpendi ut ī decima collatione de pace tenenda § ſi quis quiqꝫ ſolidos

¶ Quid de prepoſito lictore ſiue ſpiculatore cū precipitur interficere lata ſententia per iudicem Rn̄det Alexander ubi ſupra ꝙ ſi ſententia iudicis exprimat errorem vel iiuſtitiam non tenetur eum interficere ſed tenetur facere ꝙ in ſe eſt vt liberet innocentem ꝙ ſi non poſſit creditur nō peccare tunc enim imputabitur iudici non propoſito & in hoc caſu valet illa auctoritas ¶ Ille facit cuius auctoritate fit ¶ Auguſtinus in libro primo de

ciui. ¶ Non ille occidit q miniſteriū debet iubēti ſicut adminiculū gladii .xxxiii.q.v.miles vbi dicit gloſa ſuper verbo imperii ꝙ ratione mandati excuſatur aliquis etiam ſi contra conſcientiam faciat extra de offitio dele. iudi. paſtoralis § quia uero ¶ Quid de dominis terrarum qui excecāt uel mutilant homines propter lepores ceruos & huiuſmodi que capiunt cōtra eorum uoluntatem ¶ Rn̄dit Aſtenſis in ſumma libro quinto titulo .xxix. ꝙ mortaliter peccant & ſi faciunt libidine vindicte aut amore huiuſmodi animalium aut libidine uenandi huiuſmodi animalia que nullius ſunt hominis aut ſi propter unicum actum hoc faciant cum non debeant ita ſeuere procedere niſi contra conſuetos ad talia ¶ Credo etiam ꝙ ſi ſit conſuetudo loci illius ꝙ pro vno actu infligatur tanta pena conſuetudo ē iniqua nec obſeruanda & obſeruantes eam mortaliter peccant ¶ Quid ſi de domo tua deiectum vel effuſum eſt aliquid propter ꝙ pater meus mortuus ē vel corpus meum debilitatum an mihi tenearis ad expenſas medicorum Rn̄dit Speculator in titulo de iniuriis § ſequitur ver. Quid ſi de domo tua ꝙ ſic ¶ Item poſſum petere operas quibus carui & cariturus ſum ut. l. i. § i. & .l. penul. ff. de his qui de ie. uel effu. & .ff. de acti. & obli. l. ex maleſitio § is quoqꝫ ¶ Quid ſi equus tuus calce me percuſſit an tenearis mihi ī expenſas medicorum uide infra ¶ Quid ſi quis pecunia accepta remittat iniuriam nunquid intelligatur remiſiſſe actionem iniuriarū Rn̄dit Specu. in titulo de accuſatore ver. quid ſi uulneratus ꝙ non quia ex iniuria due naſcuntur actiones & actio de vna poteſt agi de altera ut. ff. de condicti. fur. l. ſi pro fure § i. & .ff. de iniuriis lege pretor. l. finali ūde remittit actio iniuriarum non autem expenſe ¶ Quid ſi aliquis procuret aliquē iniuſte in ſeruitutem redigi Rn̄dit Aſtenſis libro. v. titulo. xxxiii. ſm̄ Ricardū ꝙ dampnificans aliquem iniuſte in ſua libertate ſcilicet iniuſte ꝓcurādo eum in ſeruitutē redigi tenetur ſe facere ſeruum pro eo ſi non poteſt eum aliter reſtituere libertati niſi forte eſſet talis conditio perſone que intulit dampnū ꝙ hoc notabiliter redundaret in cōmunis boni preiudicium quo caſu non tenetur ſe facere ſeruum quia ut dicitur. ff. de regulis iuris libertas inextimabilis res eſt ¶ Quid de medico imperito ex cuius culpa ignorantia uel negligentia moritur infirmus vide infra ī titulo viceſimo ſc̄o

¶ De reſtitutione dānificantiū in bonis
& primo de reſtitutione raptorum

Reſtituere tenetur manifeſtus raptor & ſi reſtituat uel de reſtituendo caueat in vita uel in morte ad penitentiam & ad ſepulturā admittitur ¶ Sed ſi in vita cauere non vult cum poſſit & ī morte non poteſt ¶ Clerici illius ſepulture intereſſe non debent nec elymoſinam accipere aliter clerici cōtra facientes vel eius criminis participes ſunt deponendi perpetuo ab ordine & benefitio irrecuperabiliter quod intelligitur ſine licentia pape ſecundū Antonium de butrio hec habentur in .c. ſc̄o de raptoribus ¶ Nota ſecūdum Antoniū de butrio ꝙ n̄ ſatiſfacienti de dāno

rapine uel ſecuritate non preſtanti in horrorem delicti denegat̄ ſepultura non ſolum illius peccati ſed aliorum penitentia quia non dimittitur peccatum niſi et.ce. ¶Et illud Iacobi defleat peccator et ce. ¶Circa quod crimen nota tres caſus quia ſi raptor durat ĩ contumacia ſatiſfaciendi uſq ad mortem & penitentia ſibi denegatur quando in vita perſeuerat ĩ contumacia In articulo autem mortis paratus eſt ſatiſfacere uel cauere & tunc non denegatur ei penitentia nec corpus xpriſti nec ſepultura penitentia tamen non eſt ex toto fructuoſa q̄tū ad penam temporalem purgatorii ¶Clerici non debent intereſſe ſepulture nec elymoſinas ab eis recipere ¶Et ex iſto nota intellectum regule ¶Non remittitur peccatum & ce ¶Quia aut non reſtituit quia non vult & procedit regula aut quia non poteſt & ſic eius ceſſante culpa dimittitur ¶Tertius caſus eſt quando fuit in culpa in non reſtituendo in uita & non poteſt in morte dum tamen conteratur remittitur peccatum quo ad penam eternam non q̄tū ad penam purgatorii nec q̄tum ad penam eccleſie quia eius ſepulture clerici intereſſe non poſſunt vide Alexandr̄ in tertio

¶De reſtitutione furis & ce.

REſtituere tenetur fur rem cum fructibus perceptis & qui percipi potuiſſent & ſi res pereat perit ſibi & ad reſtitutionem tenetur inſti. de obli. que ex delicto naſcuntur §furti & l. in re furtiua. ff. de condictione furti ¶Et pro furto manifeſto tenetur fur ad quadruplum pro non manifeſto vero ad duplum vt inſti. de obli. que ex delicto naſcūt §furti pena que pena etiam de iure canonico peti poteſt licite. xiiii. q. v. c. finali in gloſa vlti. niſi ſit furtum domeſticū a filio patri factum vel ab vxore marito vt. ff. de penis. l. reſpiciendum §furta domeſtica & l. ſi quis vxori §i. & fo. ff. de furtis In foro tamen conſcientie ſecundum doctores quis tenetur ſtare contentus q ſibi reſtituatur ſimplum cum omni dāpno ſibi ex tali furto conſequto ¶Sed vtrum neceſſitate famis vel nuditatis liceat furari gloſa dicit q ſic in c. tertio extra de furtis ſicut licet occidere eum ſe aliter tueri vel tenere non poteſt vt in clemen. i. de homicidio hic enim caſu neceſſitatis multa alia probibita conceduntur & precipue vſus rerum tali enim tempore omnia ſunt cōmunia de iure naturali & ciuili vt inſti. de rer. diui §i. & fo & notatur. xliiii. di. ſicut hii unde talis nō dicit in dolo qui vtitur re cōmuni quia poterat credere in tali neceſſitate dominū permiſſurū & peccaret mortaliter ſi negaret vt dicto c. ſicut hii. xxviii. di. paſce. & hoc caſu monachus poteſt facere elymoſinas ſine licentia abbatis concordat Ricardus in tertio di. xxxvii. ar. tertio. q. quarta ¶Addens q nullum ius poſitiuum poſſet ſtatuere q tempore neceſſitatis non liceret furari q tamen ꝓprie furtum non dicitur quia furtum eſt contractio rei aliene tempore neceſſitatis contractatur res facta ꝓpria iure naturali q fortius eſt poſitiuo quia eſt imutabile vt inſti. de iure naturali §ſed naturalia quidem nam ius naturale poteſt tollere poſitiuum ſed nō econtrario

concordat Monaldus & addit ꝙ ſi neceſſitas non eſſet magna reſtituere debet et agere penitentiã de furto extra de furtis c. ſi quis i glo. xxxiii.
¶ Vtrum liceat furari cauſa pietatis rem vſurarii vel auari ut inde fiat elymoſina ¶ R̃ndit Alexander in tertio in tractatu huius precepti ꝙ furari alienum ut de furto ſubueniat aliis peccatum eſt Illa uero auctoritas Iob. xxix. ¶ Conterebam molas iniqui & a dentibus illius auferebam predã Intelligitur de iudicibus quorum intereſt vt fures puniantur & furta reſtitui faciant

¶ De nouem generibus fautoꝝ qui obligantur in ſolidum

SEquitur videre de reſtitutione dampnorum circa bona fortune Vnde Ricardus in quarto di. xv. ar. quarto. q. quarta dicit ꝙ non tantum ille qui executor eſt dampnificat iniuſte & ad reſtitutionem tenetur in ſolidum Sed etiam omnes participantes ĩ illo crimine ad reſtitutionem tenentur in ſolidum ¶ Participare autem conuenit duobus modis qui his verſibus continentur ſ̃m Ricardũ Alexandrum de ales Scotum in quarto di. xv. q. ſ̃a ar. ii. ver. ſ̃o & Alexãdꝛꝝ de alexandria & Mo. Iuſſio. conſilium. concenſus. palpo. recurſus ¶ Participans. mutus non obſtans. non manifeſtans. ¶ Primo iuſſio Ille enim qui iubet fieri principalior cauſa videtur q̃ exequens eſt enim cauſa prima & ſicut dicitur prima ꝓpoſitione de cauſis ¶ Cauſa prima plus influit ſuper cauſatum q̃ ſecũda unde ſecundum Alexandꝛꝝ de ales in quarto in tractatu reſtitutionũ princeps qui precipit ſubditis vt faciant furtum vel rapinam tenetur ad reſtitutionem niſi ille qui rapuit reſtituat quia ille facit cuius auctoritate fit Vnde Math. ſ̃o mittens Herodes occidit omnes pueros qui erãt ĩ Bethleem Nam occidiſſe dicitur qui precepit occidi ¶ Nec valet argumentum ꝙ nihil habet de furto vel rapina ergo non tenetur quia licet nihil habet tamen tenetur quia fuit in cauſa furti vel rapine ¶ Quid ſi pater ꝑcipiat filio & magiſter diſcipulo quem tenet ſub virga ꝙ rapiat vel furetur R̃ndit Alexander de ales vbi ſupra ꝙ tenetur reſtituere nec filius vel diſcipulus tenetur obedire magiſtro vel patri ¶ Pone ꝙ amicus precipit amico pauperi ꝙ rapiat vel furetur undecunqꝫ poſſit ut diues fiat an teneatur ad reſtitutionem ¶ R̃ndit idem vbi ſupra extimo ꝙ non ratione qua precipit quia non habet auctoritatem precipiendi unde preceptum ſuum nõ habet vim precepti ſed potius interpretandum eſt conſilium niſi abſqꝫ illo conſilio alias non feciſſet vt infra ꝓxime dicetur & ideo iubens occidi xpriſtianum ꝑ aſſaſſinos eſt excommunicatus principaliter & tenetur ad reſtitutionem de qua dictum eſt ſuꝑ § i. vt habetur in. c. ꝓ humani de homicidio li. vi. ¶ Conſilium .i. quando quis alicui conſuluit vt furetur uel rapiat tenetur ad reſtitutionem ut inſti. de obli. que ex delicto naſcuntur § interdum ſi ille alias ſine ſuo conſilio non fuiſſet facturus ut ibi dicit gloſa ¶ Et ſ̃m Alexandꝛꝝ de ales & Alexandꝛꝝ de Alexadria Ricardũ & Scotum Secus

ſi fuiſſet alias facturus ideſt fuiſſet in firmo propoſito furandi illud nec plus nec minus facit propter conſilium ſibi datum. ūde Iob.xii ¶ Adducet conſiliarios in ſtultum finem hec Alexander. Et hoc habet locum tam in contractibus q̄ in delictis quando conſilium eſt fraudulenter datum alias non tenetur vt in c. nullus de regulis iuris libro.vi. vbi dicit regula nullus ex conſilio dum fraudulentum non fuerit obli. & .l. conſilii. ff. de regulis iuris & ratio huius regule colligitur ex canone.xiiii.q.prima ꝙ precipitur & in c. olim cum arbi. & .l.ii. in fine. ff. mandati inſti. mandati § tua gratia ¶ Vnde poſſunt poni multa exempla tam in contractibus q̄ in delictis ſm gloſam in dicto c. nullus ¶ In contractibus ponit dominus Iohannes exemplum in dicto § tua gratia dicens puta cum ſcires eum cui mutuabam facultatibus labitu cantui ſuc ri ydoneum fore affirmaſti conſulendo vt mutuarem quod dicit ¶ Notandum contra perſonas qui ſepe fraudulēter idu cunt ad emendum & vendendum ſui lucri cauſa nam tenetur de ſuo cōſilio fraudulento .l. finali. ff. de proſoneti ¶ Item in eo qui comodauit vaſa vitioſa & fraudulenter conſuluit vt poneret uinum in eis & hoc fecit animo ut deſtrueret vel effunderetur ut. ff. cōmodati .l. in cōmodato ¶ Si autem n̄ ſit fraudulentum conſilium datum in contractibus non tenetur conſulens ſi bona fide conſuluit. Item ſi aliquis uolebat alicui legare uel donare in teſtamento uel aliud beneſitium facere & ego odio uel inuidia motus conſului & perſuaſi ne legaret uel faceret tale beneſitiū & ex verbis meis motus eſt non facere ꝙ ſine verbis meis feciſſet teneor ad reſtitutionem ſm fratrem aluarum per textum in clemen. Religioſi de priuilegiis ¶ In maleficiis autem ſemper eſt fraudulentum & ideo tenetur conſulens non tantū illi cui ſed contra quem conſilium dedit ¶ Nam ſi conſuluit occidi hōicida eſt quiquaſima di. ſi quis viduam & de homicidio .c. ſicut dignum & ibi vide plura per Innocentiū ¶ Item ſi conſuluit ſeruo ut fugeret vel furtū faceret tenetur furti vel ſerui corrupti. ff. de ſeruo corrup. l. i § perſuadere Item ſi conſuluit vt mihi fieret iniuria tenetur mihi actione iniuriarū de pe. dilli. non ſolum idem vbicunq; cadat nomen maleficii hec gloſa in dicto .c. nullus ¶ Item conſiliarii ciuitatum quorum conſilio epiſcopus bannitur vel percutitur uel perſecutionem patitur in clemen. ſi quis ſuadente de penis ¶ Item conſiliarii ciuitatum in quibus fiunt ſtatuta ꝙ vſure ſoluantur uel ſolute non repetant vt in cle. ex graui de vſuris & ideo beati ſunt illi conſiliarii hodiernis temporibus de quibus dici poteſt Beatus q nō abiit in conſilio impiorum vel ſi vadit non conſentit more illius Ioſeph iuſti de quo dicitur hic non conſenſerat conſilio & actibus eorū ſed heu & pauci ſunt ¶ Puniunt etiam quandoq; conſiliarii in plus q̄ delinquēs .lxxxvi. di. tanta vbi redarguitur preſbiter qui die dominico ante celebrationem exarabat meſſem & parcitur ei ratione ſenectutis & conſiliarii excommunicantur ¶ Item conſiliarii ciuitatum in quibus fiunt ſtatuta contra libertatem eccleſie ultra excommunicationem tenentur ad dampnū quod tamen

incurritur ſi volunt abſolui vt in.c.nouit &.c.grauem de ſentētiis excom-
municatis ¶ Conſenſus ideſt quando quis conſentit furi in furto alias nō
furaturo expreſſo conſenſu ſine quo dampnificatio non fuiſſet ſequta ſa
.q.prima uotum ſic ¶ Vbi videtur ꝙ facientem & conſentientem par pena
conſtringit puta cum a preſide peteretur conſenſit vnde primo ad Roma.
¶ Qui talia agunt digni ſunt morte non ſolum qui faciunt ſed qui conſen-
tiunt facientibus ideſt quorum auctoritate delinquitur vt notat gloſa in
dicto.c.votum &.lxxxiii.di ¶ Si quis epiſcopus fornicationem preſbitero
rum dyaconorum precio vel precibus interueniente conſenſerit ab offitio
ſuſpendatur ¶ Et ideo qui conſentit aliquem ſpoliari iniuſte & eici ab ec-
cleſia ſua tenetur ad procurationem vt reſtituat vt in dicto c votum ¶ Itē
conſecrans & conſentiens conſecrari a ſyndico eſt ſuſpenſus prima.q.i.de
cetero ¶ Item inceſtuoſi & eis conſentientes ſunt infames.iii.q.quarta
¶ Conſanguineoꝝ ¶ Item raptor facultatum eccleſie & conſentientes tenere
.xvii.q.quarta omnes ¶ Palpo ideſt adulator quando in tantum laudat
& ſtrenuū reputat rapientem vel iniuſte dampnificantem & ſibi ſe fami-
liarem exhibet ꝙ multum probabiliter preſumitur ꝙ ex hoc motus fuerit
dampnificans vel ad non reſiſtendum dampnificatum ꝙ intendebat reſti-
tuere quia talis adulatio eſt quidam conſenſus nonageſimatertia di.ſi ini-
micus nam vt dicitur in.l.i.§ perſuadere.ff.de ſeruo corrupto non oportet
laudando augeri maliciam Et yſaye.ix ¶ Et erunt qui beatificant populum
iſtum ſeducentes & qui beatificantur precipitati ¶ Recurſus ideſt ille a-
put quem latet latro cum ſpoliis & dūmodo habeat ſpolia ī poteſtate ſua
tenetur illa reſtituere vero domino nec eſt crimine ꝓditionis redarguēdus
ſi ſpolia furto habita reſtituat imo potius exequit̄ ꝙ iuſtitia requirit nec
ex hoc fidem violat quia in turpi voto debet reſcindi fides vt dicit yſai.
imo ſi illa reciperet cum animo conſeruandi furi vel ſibi ipſe eſſet furti par
ticeps & reus mortis ſecundū legē humanā propter ꝙ neceſſe habet illa re
ſtituere ꝙ intelligimus eſſe ſine proditiōe perſone & ſi imineret aliquod
periculum ſibi vt ſi timeret ne crimen furti ſibi īponeretur poſſet illa cō-
mittere perſone eccleſie ſcilicet ſacerdoti ſub ſigillo confeſſionis ad reſti-
tuendum pro hoc yſa.tertio Rapina pauperis in domo noſtra hec Alexā.
de ales cōcordat Ricardus vbi ſupra dicens ꝙ ille ad quem eſt dānifican-
tium recurſus ſicut ad patrociniū preſtantē ſa.q.tertia qui conſentit vbi
dicitur qui conſentit peccatibus & defendit aliū delinquentē maledictus
erit aput deū et homines et corripietur icrepatione ſeueriſſima ¶ Hinc etiā
quidam ſanctiſſimus pater ait Si quis peccantē defendit acrius q̄ ille qui
peccauit cōherceatur et.xxiiii.q.tertia.c.qui aliorū dicitur ¶ Qui alioꝝ de-
fendit errorē multo eſt dāpnificabilior illis qui errant quia nō ſolum ille
errat ſed etiam erroris aliis offendicula preparat ¶ Vnde notatur ſecundū
gloſam ī cle.i.de penis ꝙ eſt quidam defenſor ideſt auctorizator delicti
et talis grauius punitur q̄ agēs de offi.dele.c.i ¶ Eſt alius defenſor q etiā

poſt delictum defendit puta impediendo ne deliquens ad iudicem ueniat examinandus vel puniendus.xxvii.q.prima ſi cuſtos facit viceſima prima .q.v.per totum vel ne fiat executio de offi.dele.ex litteris & in .c. felicis poſt pricipium ibi poſtea receptauerit uel defenſauerit libro ſexto dicit tamen ibi gloſa quod non intelligitur ſi defendit ne ledatur a priuato ſe uindicare uolenti vel conſanguineis eius ¶ Participans ideſt qui inferendo dampnum aſſiſtit coadiuuans dampnificantem participat in preda qa talis maximum preſtat fauorem.xxiii.q.ultima ſi quatuor extra de homicidio.c.ſicut dignum § illi autem hec Ricardus vnde yſaye primo pricipes tui infideles & ſocii furum & pſalmus Si videbas furem currebas cum eo preſtans ergo opem & auxilium furto tenetur furti ut iſti.de obli. que ex delicto naſcuntur § interdum.l.xv.ff.de furtis.&.l.nihil intereſt deſicca. puta ſecundum dominum Io.dicto § interdum cōmodat ſcalas uel ferameta ad furtum faciendum ſine quibus factum non fuiſſet ¶ Nota tamē ꝙ ſocius delicti dicitur duobus modis ſecundum gloſam in cle.i.de penis nam quādoqꝫ plures ſunt ſocii quorum nullus eſt principalior quandoqꝫ vnus eſt principalis alter coopeñans ¶ Quid ergo ſi plures raptores quaſi pares quia nullus inducit alium ad eundum nec eſt dominus aliquis alterius ſed quilibet per ſe vadit Rn̄dit Monaldus in ſumma i tractatu reſtitutionū ꝙ ſi vadunt inſimul quaſi unus exercitus quilibet tenetur in ſolidū quādo vnus ſine aliis non auderet ire vel non poſſet damnum inferre quia in tali caſu quilibet iuuat alios & facit eos fortiores & ſunt quaſi ſquame ſe ſe prementes & omnes ſunt cohoperatores ar.extra de homicidio .c. ſicut dignum Si uero non iuerunt ſimul ſed quilibet per ſe faciebat damnum non ꝓuocans alios ad damnum dandum tūc tenetur quilibet ꝓ eo ꝙ facit uel forte in vtroqꝫ caſu poſſet tollerari ꝙ quilibet ſatiſfaciat de his que habuit & inducat alios pro poſſe ad ſatiſfaciendum Huius opinionis fuit Innocentius in.c.ſicut dignum de homicidio Sed ꝙ primo dictum eſt tutius uidetur & hoc intelligitur quando vnus ſine alterius adiutorio uel ſocietate dediſſet damnum alioquin ex eadem equitate ¶ Idem eſſet dicendū in eodum caſu cum exercitus aliquis qui ſubeſt vni domino facit rapinam ſcilicet ꝙ quilibet de illo exercitu excepto principali domino tenetur pro illa parte damni q̄ intuliſſet ¶ Certum eſt enim ꝙ dominus qui actor eſt principalis in ſolidum tenetur ¶ Mutus ideſt ille qui videns alium damnificari iniuſte & ſcit ꝙ uerbo ſuo ſine periculo ſuo facere poſſit ut ſubueniatur iniuriam pacienti & tacet vnde ꝓuerbioꝝ.xxiiii ¶ Erue eos qui ducuntur ad mortem & qui trahūtur ad interitum liberare ne ceſſes hec Ri. & Alexander de ales vnde.xxvi.q.ſa de puellis dicitur eos qui rapiunt puellas cohoperantes & conniuentes raptoribus decreuit ſancta ſynodus ut ſi quidem clerici ſunt decidant a ꝓprio gradu ſi uero laici excommunicentur Conniuere enim eſt ſcire reatum cui poteſt ꝓuideri & claudere oculos fingendo non uidere ſicut faciunt officiales ¶ Quero utrū teneat

quis defendere proximum tex.Ambro.in libro primo de offitiis & tran/
ſumptiue.xxiii.q.tertia non inſerenda dicitur qui enim non repellit a ſo/
cio ſuo iniuriam ſi poteſt tam eſt in vitio q̃ ille qui fecit Vnde ſanctus
Moyſes cum vidiſſet ebreum ab egiptio pacientem iiurias ſe defendit ita
ut egyptium proſterneret atq; in arena abſconderet Item Anaſtaſius ad
Damaſum & ea.di.c.qui poteſt dicitur qui potuit obuiare & perturbare
peruerſos & non facit nihil aliud eſt q̃ fauere nec caret ſcrupulo ſocietatiſ
occulte qui manifeſto facinori deſinit obuiare ¶ Item Auguſtinus § lxxxi.
& ea.di.c.oſtendit dicitur oſtendit propheta in pſalmo vbi dicit Eripite
pauperem & egenum de manu peccatoris nec illos imunes eſſe a ſcelere q
permiſerunt principibus xpriſtum interficere cum pro multitudine time
rent & poſſent illos a facto & ſe a conſenſu liberare Qui deſinit obuiare
cum poſſit & qui iurat non nocere intelligitur iurare ꝙ prohibebit ne ali/
us noceat ut.ff.locati.l.in lege &.ff. de verboꝝ obli.l.in illa ſtipulatione
& notat gloſa.xxii.q.quita.c.de forma de hoc tamen vide qualiter intelli
gatur in § proximo ¶ Non obſtans ideſt ille qui non obſtat damnifican/
tibus iniuſte cum poſſit & ſibi ex offitio icunbat & manifeſta ſit ſibi iniu
ria.lxxxiii.di.error ꝙ negligere cũ poſſis pturbare peruerſos nihil aliud
eſt q̃ fauere nec caret ſcrupulo ſocietatis occulte qui manifeſto facinori de
ſinit obuiare extra de homicidio.c.ſicut dignum § illi autem uel ſecundũ
Scotum non obſtans faciendo reſtitui ablatum cum ſibi ex offitio cõpete/
ret unde.lxxxiii.di.c.i.dicitur Si quis epiſcopus fornicationem preſbite/
rorum dyaconorum vel crimen inceſtus in ſua parochia prece vel precio
interueniente conſenſerit vel commiſſum auctoritate offitii ſui non ipug/
nauerit ab offitio ſuſpendatur & in.c conſentire ea.di.dicitur Conſentire
videtur erranti qui ad reſcanda que corrigi debet non occurrerit ¶ Et ideo
non defendens clericum cum ad eius offitium pertinet ne percuciatur inci
dit in canonem quia fauere videtur qui cum poſſit deſinit manifeſto faci/
nori obuiare de ſen. ex q̃ti.viceſimatertia.q.quinta adminiſtratores ¶ Sed
vtrum quis teneatur defendere proximum ſi non ſit in poteſtate conſtitu
tus gloſa in.c.non inferenda viceſimatertia.q. tertia vbi dicitur qui non
repellit iniuriam a proximo ſi poteſt tam in uitio eſt q̃ ille qui facit ¶ Ex/
ponit ſi poteſt ideſt ſi eſt in poteſtate poſitus alias nõ tenetur uiceſima/
tertia.q.quarta forte in fine ¶ Si enim quilibet teneretur aliũ defendere
ergo ſi aliquis reciperet pecuniam pro defenſione alicuius teneretur eam
reſtituere ꝙ non eſt uerum ut.ff.ꝙ metus cauſa.l.metum § ſed licet &.ff.
de dona.l.ſi pater § primo ¶ Cuilibet tamen licitum eſt defendere alium ſi
vult ut.ff.ꝙ metus cauſa.l.ſed et partus Archi.in dicto.c. non inferenda
dicit ꝙ poteſt defendere ſi vult ideſt ſine peccato ſed non tenetur ſi non
eſt in poteſtate poſitus nec obſtat ꝙ hic dicitur de moyſe qui defendit e
breum ab egyptio oppreſſum non eſt tamen argumentum a minori quaſi
dicat ſi moyſes hoc faciendo non peccauit qui ad hoc non tenebat̃ multo

plus qui poteſtatem habet uide ꝙ notat Innocentius de ſententiis excõmunicatis ſi vero ſed uidetur ꝙ quilibet teneatur alias crudelis eſt.xxiii. .q.quarta ipſa pietas vbi dicitur ¶Item ſi duo aliqui in vna domo ſimul habitarent ꝗ certiſſime ſciremus ruituram nobis que prenunciantibus illud nolent credere atqꝫ in ea manere perſiſterent ¶Si eos inde poſſemus eruere vel inuitos quibus illam ruinam predemonſtrauimus ut ulterius redire ſub eius periculum non auderent niſi faceremus puto non imerito crudeles iudicaremur hec ſunt uerba Auguſtini ad Bonifacium Alexãder de ales in tertio in tractatu iudicialium preceptorum dicit ꝙ licet Moyſes hoc fecerit ad defenſionem ipſius iſraylite non tamen excedere debebat modum Exceſſus autem fuit in occidendo ꝙ patet per Auguſtinum loquentem de Moyſe & Petro qui dicit vterqꝫ nõ deteſtabili imanifeſtate ſed emendabili animoſitate iuſtitie regulas exceſſit Si ergo peccauit moyſes cum adhuc nullam legittimam poteſtatẽ gereret nec diuinitus acceptã nec humana ſocietate ordinatam vnde Math.xxvi. Omnis qui acceperit gladium gladio peribit Accipere enim gladium videtur cum nulla eſt con ſtituta iudiciaria poteſtate Vnde Auguſtinus contra Fauſtum Ille vtitur gladio qui nulla ſuperiore ac legittima poteſtate vel iubente uel concedẽte in ſanguine alicuius animatur ¶Non obſtat dictum Ambroſii in dicto .c.non inferenda quia rñdit Alexander ꝙ licet non peccaret defendendo hebreum peccauit tamen modum excedendo ¶Nõ manifeſtans ideſt ille qui interrogatus a iudice uel ab alio ad quem pertinet ſi ſciat illum qui res acceptas iniuſte detinet & celat ſcienter cum tamen ſciat ſe poſſe ſine ullo periculo ſuo reſpondere ueritatem extra de furtis .c.qui cum fure.ix. .q.tertia Quiſquis vbi dicitur vterqꝫ reus eſt & qui ueritatem occultat & qui mendacium profert quia ille prodeſſe non vult & iſte nocere deſiderat hec Ricardus Idem Scotus Non manifeſtans ideſt requiſitus in iudicio ubi poſſet ſententialiter reſtitui res domino ſuo & tamẽ dicendo veritatẽ non imminet ſibi periculum ſui ſtatus uel perſone & quilibet predictorũ tenetur in ſolidum vno tamen reſtituẽte alii non tenentur reſtituere dãnificato Sed ſi partem aliquam habuerunt reſtituere tenentur illi qui totum reſtituit ſecundum Ricardum in quarto di.xv.& Scotum ibidẽ Non ergo quis tenetur indicare furem ut dicto.c.qui cum fure vbi dicitur non ſolum fur ſed ille reus tenetur qui furti conſcius eſt querente poſſeſſore nõ indicat Gloſa & Innocẽtius adducunt multas concordãtias Sed an peccet quis accipiẽdo pecuniam ut indicet cum ad hoc teneatur ¶Reſpondit An. de bu.ꝙ iure ciuili poteſt recipere ſecus de iure canonico ſecundũ Hoſti. qui dicit ꝙ licet ſecundum leges nõ compellat indicare furem iudex poteſt tamen ex offitio ipſum compellere.ff.de offi.preſi.l.tertia in fine Itẽ ſecundum canones non debet indicare ubi adeſt periculum mortis.xii.q. ſa ns quis poteſt tamẽ ſecundum vtrunqꝫ ius facta indicatione recipere ꝑcium gratis oblatum ut in.c dilectus & de ſymonia Iedm dicit Antonius

de butrio ꝙ non tenetur indicare furem ſi eſt in periculo mortis aut de-truncationis menbri ſi indicetur & hoc maxime in clerico quia hoc patet ad ſenſum Ad hoc faciunt notata in.c.dilectus de teſtibus cogendis

¶De reſtitutione emētium & de preda furto uel rapina & cetera

RЕſtituere tenentur ementes de rapina in quibus ſic procedendū eſt ſecundum Monaldum in ſumma in tractatu reſtitutionum quia ſi ſcit venditorem iuſte & ex iuſto bello habuiſſe licite po-teſt emere nec tenetur reſtituere durante bona fide ¶Qui uero neſciebat de iuſto bello ſed credebat probabiliter nam omnes uicini ſui vel maior pars ad minus ſapientes credebant ita pro ut ſibi emptori uidebatur iſte ſibi non tenetur durāte hac bona fide ſed ſi poſtea ſciat reſtituere debet & rem & fructus extantes de conſumpti.enim non tenetur bona fide du-rante Similiter ſi iudicialiter ideſt auctoritate & per ſententiam iudicis reſtituerit poterit auctoritate uel a uenditore etiam inuito preciū petere .xxii.q.ſ̄a ulterane Si uero ſimpliciter ſine auctoritate iudiciaria in peni tentia reſtituerit tenetur uenditor in penitentiali iudicio ad intereſſe ſ & iudicio cauſarum non poterit ad hoc cogi.ff.de euicto.l.ſi rem & extra de emptione & uenditione.l.ſi uenditor ¶Item qui emerunt de rapina ¶Et in iudicio anime dicunt illud feciſſe ignoranter ſi fuit ignorantia iuris nō excuſat in hoc caſu Si ignorantia craſſa & ſupina ſcilicet quia omnes vici-ni uel pro maiori parte uel etiam pauciores ſed ſapientes dicebant illud bellum eſſe iniuſtum & contra deum uel forte ꝙ eccleſia prohibebat uel excommunicabat publice auctores & participes belli tenetur ad reſtituti-onem.xiii.q.ſ̄a qui in humanis & ce. ¶Quid de predam ementibus Re-ſpondit Hoſtienſis in titulo de peni § quibus ver.quid de predā.ꝙ ſi qs emat ſcienter uel credens probabiliter ꝙ preda ſit tenetur indiſtincte nec liberatur uendendo nec qualitercunq; alienādo nec amiſſiōe uel morte rei uel aliquo alio caſu interueniente quo minus teneatur reſtituere precium ſecundum ꝙ plus ualuit ex quo emit uel plus uēdidit q̄ emerit uel tempo-re contractus ualuit & quicquid ex re habuit uel habere potuerit nullas expenſas deducendo quia talis contractando rem alienam furtum commit tit & fur ſemper in mora eſt ad hec.C.de furtis.l.ſ̄a &.ff. de furtis.l. qui iumenta.ff.de condictione.furti.l.in re furtiua.ff.de como.l.ſi ut certo § interdum.C.de rei uendicatione.l.certum & ꝙ dictum ē de primo de em-ptore Idem intelligas de ſ̄o tertio & milleſimo quia ſi per plures manus ambulauerit idem iuris erit.ff.de mino.l.ſed uer.ff.de peti.here.l.ſed ſi le-ge § ſiue autem Si autem ſcit ꝙ de iuſto bello eſt omnino excuſatur cum a uero domino erat idem dicit Monaldus in ſumma in tractatu reſtitutio num addens ꝙ precium ꝙ dedit non poteſt repetere ab eo cuius ē res nec expenſas quas ibi fecit & omnem utilitatem quam ex illa re habuit tenet̄ reſtituere & ſi reſtituat rem deteriorem quā ad ipſum ꝑuenit nō liberat̄

Similiter ſi in aliquo medio tempore res fuit melior q̄ fuerit tempore em
ptionis ſiue cum poſtea vendidit alteri eius ꝙ pluris fuit extimatio erit
facienda ad maiorem extimationem totius temporis medii ut dicta.l. qui
iumenta & ce. ¶ Quero quid ſi emptor hoc neſciat probabiliter tamē hoc
credebat puta ꝙ omnes uicini ſui vel maior pars & maxime ſapientes &
honeſti homines ita credebant durante hac bona fide non tenetur Si po'
ſtea audierit ueritatem & curet alias cautius negotiari.C.de furtis.l.fa &
ſi iudice ſententiante reſtitutionem fecerit poteſt agere contra uēditorē
ut ipſum ſeruet indempnem.vii.q.fa ulterane ſi autem hoc faciat ad pre'
ceptum ſacerdotis in foro penitentionali in eodem foro inducēdus eſt uē'
ditor ut ipſum ſeruum indempnem ſi in foro contemptioſo ipſum non po
terit emptor conuenire.ff.de euic.l.ſi rem ,c.finali de contrahenda empti.
& ce. ¶ Quid ſi ſciebat factum emptor ſed ignorabat ius uel ignorantia
facti ductus craſſa & ſupina non probabili rem raptam emerit Reſpōdit
Hoſtienſis ubi ſupra ꝙ tenetur in iudicio anime ad reſtitutionem de cle.
ex.mis.c.apoſtolice dicitur autem craſſa & ſupina ignorantia quando cō
muniter alii uicini dicebant & credebant ꝙ res eſſet de preda & de bello
iniuſto.ff.de uerboꝝ ſignificationibus.l.late culpe uel quādo eccleſia hoc
probibebat & tales publice excommunicabat unde non excuſatur emptor
tali ignorantia.xii.q.fa Et ſi de hoc nihil cogitabat quando emit nec iq̄
ſiuit quantum potuit in culpa eſt idem Monaldus ¶ Quid ſi raptor idē
ꝙ donator uel uenditor ſatiſfecit plenarie de preda data uel uendita ¶ Re
ſpondit Hoſtienſis ubi ſupra Donatarium vel donatorem uel emptorem
liberatum uerum quicquid habet de lucro et percipit ante reſtitutionem
factam debet in uſus pauperum erogare ubi fuit malefidei ar.xiiii.q.qui
ta qui habetis et § ſequēti Et ſecundum Ray.hoc ītelligi poteſt de cōſilio
Nam purgatum eſt vitium ex quo dicit plenarie ſatiſfactū quo ad reſti
tutionem faciendam uel ſi aliquid deeſt quo de reſtitutione reſtituēdum
eſt dampnum paſſo vel dic ꝙ etiam ubi plenarie ſatiſfactum eſt ſibi talis
penitentia iniungēda ut puniatur in eo in quo deliquit de temp.ordi.
litteras Et ut penitentia ſibi in contrarium īiungatur Idem Monaldus in
ſumma in tractatu reſtitutionum et ce. ¶ Quid ſi quis emat rem de p̄da
ſcienter tamen hoc facit bona fide non ut lucretur ſed ut ipſam reſtituat
domino recepto precio et intereſſe ſuo cum alias dominus rem ſuam recupe
rare poſſet nullo modo uel non de facili Reſpondit Hoſtien.ubi ſupra ꝙ
talis nō committit furtum.ff.de furtis.l.falſus § primo īmo utiliter gererit
negotium eius Et ideo totum poterit recuperare precium et intereſſe ſuū
etiam ſi res ſine culpa ſua perimatur vel āmittatur ut tamen quicquid per
cepit ex tali re uel occaſione ipſius totum compenſet uſq; ad q̄titatem con
currentem ſecundum Ray.ar.ff.de negotiis geſ.l.ſed ā ultro § fo de actio
nibus cum delicti § finali Idem monaldus qui addit breuiter dicendo ꝙ
quicquid ſibi adeſt ex illa re ut penſio merces fructus et ſimilia et eſt rō

quia geſſit negotium illius cuius eſt ¶Quid ſi non poteſt reperiri domi nus uel neſcitur ubi ſit Reſpondit Hoſtienſis ubi ſupra ꝙ debet paupe ribus erogari & hoc etiam publice fiat premiſſo banno in eccleſia & dili genti inquiſitione facta ut omnis ſuſpitio euitetur de clan.ſpon.cum nu bicio & qui matrimonium accu.poſſunt .c.cū in tua & ſi hoc facto īueniat cuius res ſit liberaliter dando pauperibus ſcilicet pro anima illius cuius res eſt quia in hoc utiliter gerit negotium ſuum ar.xii.q.ⁱa quatuor circa finem Idem Monaldus dicens Sed quid ſi fecit diligenter inquiri poſtq̄ emit rem bona fide ¶Inquiri dico vt reſtitueret rem uero domino & non potuit inuenire cuius eſſet res conſulendum eſt ei imo de neceſſitate dicē dum ꝙ quicquid illa res ualet ultra id ꝙ ſibi debetur eroget ī pias cauſas pro anima illius cuius res fuit & hoc fiat publice ut euitetur omnis ſuſpi tio & erit liberatus

¶De reſtitutione cōmedentiū
de rapina vſura uel furto

Reſtituere tenetur ſecundum Alexandꝝ de ales ī q̄rto in tractatu reſtitutionum qui cōmedunt uel alios uſus conuertūt aliquid de uſura furto uel rapina ſcienter ſiue ſint religioſi ſiue alii Et ſimi liter ſi dubitem an ſint huiuſcemodi ne cōmittant ſe diſcrimini habet enī pro regula ꝙ quicunq̨ habet conſcientiam de re ꝙ ſit aliena tenetᷓ illam reſtituere pro hoc facit ¶Thobie ⁱo.c.videte ne furtiuus ſit quia non licet aliquid ex furto edere uel contingere Idem Hoſtienſis qui dicit ¶Quid de cōmedentibus de preda ſiue recipientibus ex dono ſiue ſcienter ſiue igno ranter ſed poſtea audiunt ueritatē ¶Reſpondit in titulo de peni.§quibus uer.quid de his ꝙ quatenus habuerunt tenentᷓ reſtituere.ff.ſi certum pe. .l.ſi me.& ticium.ff.de condictionibus inde.l.nam hec natura ¶Sed quid de his qui cōmedunt & induunt Reſpondit idem ubi ſupra uidetur ꝙ ux or & familia qui non habent unde aliunde uiuant excuſentur dum tamen peccato non conſentiant Si raptorem ad reſtituendum īducant & corrigē dum ar.xi.q.tertia quoniam multos extra de ſententia.ex.inter alia & .c. ſi uero & hoc dixit Ray.uerum eſſe ſi ſpes ſit de correctione & cum mode ramine tali ut ꝑ hoc ſubtrahatur facultas reſtituendi ſpoliatori in totum uel in magna parte ar.ⁱo.q.ſexta an terminorum§illud ¶Quid de pre dicatoribus Rn̄dit idem ubi ſupra ꝙ quia gerunt negotium expoliatoꝝ in hoc caſu propter hoc excuſantur de peni & re.cum uoluntate.i.Reſpō deo§i.& cum modicaficatione tamen que proxime dicta eſt ſupra§ ꝑxio de uxore concordat Monaldus dicens Item quicunq̨ accipit de rapina ex dono uel commedendo uel bibendo uel alios uſus neceſſarios ut uxor rap toris & ceteri de familia tenentur de omnibus que ſic accipiunt uel expen dunt niſi in caſu cum agunt ſpoliatorum negotium monendo & īducēdo ipſum raptorem pro poſſe ad reſtituendum quia tunc non tenentur quo niam qui alterius negotium gerit utiliter etiam ignorantis & abſentis

licite recipit expenſas ſiue ſecuta fuerit vtilitas ſiue non Vnde predicato res qui uadunt ad raptores ut eos inducant ad penitentiam in generali p̄dicatione aut in perſuaſione ſpeciali a reſtitutione facienda excuſantur ſi commedunt apud illos maxime ſi cōmeſtionem non poſſunt apud alios inuenire.xi.q.tertia quoniā multos &.ff.de nego.ge.l.ſa & extra de accuſa.ex parte de ſententiis excommunicatis .c.cum uoluntate .§ predicatores & hoc intelligas quando habetur ſpes probabiliter de correctione raptoris uel propter eorum expenſas ipſi raptori non ſubtrahatur i toto uel in magna parte facultas reſtituendi ar.ſo.q.ſeptima .c. anteriorum .§ illud Alexander de ales in tertio in tractatu de perplexeitate conſcientie dicit q̄tum ad vxorem ꝙ quāuis mulier ſit ſubiecta uiro ſuo i his que pertinent ad thorum ſecūdum ꝙ dicit apoſtolus.i.Co.mulier non habet poteſtatem corporis ſui ſed uir tamen non debet cōmunicare uiro in his que ſunt in contumeliam creatoris Vnde abſtinere debet a re ſenebri & lucrari opere manuum ſuarum uel querere ſibi neceſſaria a parentibus uel aliquando ab aliquibus bonis uiris mendicare Si uero cogeret eam ad utendum bonis illis illicite acquiſitis poteſt dimittere eum ad tempus quo ad thorum propter caſum fornicationis ſpiritualis ¶ Monaldus in ſumma in ver.reſtituere tenetur quilibet in ſolidum dicit idē uxor & familia quādo non habetur ſpes de correctione raptoris uel viderit eum vergere ad inopiam & fieri non ſoluendo tunc ſi ſunt ibi aliqua de iuſto de illis ſeperati poteſt expendere & comedere alioquin de rapina ideſt de ipſa re rapta in ſpecie vel de oue rapta vel capra uel de ſetu ouis etiam nato vel concepto apud raptorem nullo modo cōmedat niſi ſit caſus ultime neceſſitatis Si autem ſit res empta de re rapta poterit inde commedere etiam ſine caſu vltime neceſſitatis cum propoſito eam reſtituendi vel aliunde ſibi uictū querat ab amicis & conſanguineis ſuis vel laborando manibus ſuis uel alio quoq; modo honeſto tamen nec reputatur quantum ad hoc inhoneſtum queret in tali caſu elymoſinas hoſtiatim Similiter dicēdum eſt ſi ſunt ibi aliqua de iuſto ſed ita mixta ꝙ nō poſſunt diſcerni vel licet poſſint diſcerni maritus iniquitate plenus non permittit eam commedere niſi de rebus raptis Si tamen mixta ſunt licite poteſt cōmedere niſi de rebus raptis ſi maritus eſt ſoluendo dum tamen habeat in mente & intendat comedere de licite acquiſitis que ſunt mixta Si autem non eſt ſoluendo quia quicquid habet non ſufficeret ad ſatiſfactionem tunc idem dicendum eſt ꝙ in precedenti caſu quando nihil habet niſi de rapina Item quando nihil īuenit uxor apud virum niſi de rapina tunc ne moriatur ſame ſubeſt ei triplex auxilium Vnum eſt ſi poteſt habere de dote q̄ poteſt recuperare etiam conſtante matrimonio quando uir uergit ad inopiam ¶ Secundum remediū ut denuntiet talibus amicis ꝙ ei ſuadeant qui poſſunt prodeſſe & non obeſſe & ſi neceſſe eſt poteſt adhibere epiſcopum ut compellat eū paſcere ipſam de iuſto.ii.q.xi. ſi peccauerit.xxii.q.v.hoc uidetur de iure iurādo.c.

quemadmodum uel tradat ei ſponſalitium uel partem uel cõmittat alicui perſone honeſte que de honeſto lucro pecunie que fuerat data in dotem de qua negotiabitur illa perſona cui committetur & ꝓuideat ei ut extra de pigno.c.ex litteris & in.c.per ueſtras de dona.propter nuptias Tertiũ remediũ ē ꝙ ſi ē in arto poſito ꝙ nec inueniret qd cõmederet etiam ꝑ elymoſinam nec poſſet ulterius ſine periculo ſubſtinere neceſſitatē famis tũc ſi aliud non haberet & de rapina & de aliis vndiqꝫ uiuere poſſet quia neceſſitas non habet legem extra de regulis iuris.c.ꝙ non eſt & de conſecra.di.i.ſicut Item quicquid expendit uxor & familia de rebus raptis debeat & in animo proponat firmiter ꝙ q̄ cito poterit etiam neceſſitate coacta quicquid inde expenderit reſtituere In omni tamen caſu tenetur uxor debitum reddere uiro niſi ſubſit aliud impedimentum.xxxiii.q.v.ſi dicat ¶Dicunt tamen quidam ꝙ uxor feneratoris uel raptoris nullo modo debet cõmedere de vſura uel rapina niſi habeat unde reſtituere poſſit & tunc cõmedere poſſit cum propoſito reſtituẽdi imo plus debet dimittere cohabitationē uiri cui cohabitare non debet ſi eam compellit peccare Quod.n. dicit apoſtolus Mulier non habet poteſtatem ſui corporis ſed uir uerum eſt ꝙ licet non cohabitet tenetur tamen debitum reddere uiro pro loco & tempore Et ſi dicatur ꝙ uxor non debet dimittere uirum niſi cauſa fornicationis ¶Dicendum ꝙ hoc intelligitur ſecundum gloſam non ſolum de fornicatione corporis ſed in ſpirituali que eſt in omni peccato mortali tenetur autem mulier obedire uiro ſaluo dominio ſummi ſponſi ¶Idem dicendum de familia eorundem quia non debet commedere nec ſtipedia recipere de rapina uſura & furto & ce.

¶De reſtitutione acquiſitoꝝ per meretricium & cetera

VTrum acquirens aliquid ꝑ fornicationem puta meretrix meretricando teneatur ad reſtitutionem Rñdit Alexander de ales ĩ q̄rto in tractatu reſtitutionum ꝙ qui fornicando aliquid acquirit iure poſſidet ꝙ acquirit dicit etiam Auguſtinus ꝙ meretrix turpiter agit quia meretrix ſed non turpiter agit quia recipit ¶Vnde licet acquirit meretrix meretricando non tenetur reſtituere quia non committit fraudē acqrẽdo Recipit enim precium ſui corporis locati ad fornicationem perpetrandã non tamen licet facere publicam oblationem unde deutro no.xxiii non offeres mercedem proſtibuli nec precium carnis in domo domini dei tui qcquid illud eſt ꝙ uoueris abhominatio eſt apud dominum deum tuum nõ tamen ſecundum eundem ubi ſupra.q.ultima ¶Omnis oblatio acquiſita ꝑ meretricium eſt abhominabilis domino ¶Sed publica oblatio que fit cum ſcandalo illa enim abhominabilis eſt ſicut ſi meretrices traherent currum ad fabricam eccleſie uel darent pannum ſericum uel feneſtram uitram in eccleſia talia non debet eccleſia recipere a congregatione meretricũ ne uideãt approbare opus eaꝝ ſ priuatas elymoſinas dare pauperibus de pecuña

ſic acquiſita licitum eſt ut offerre candelas & huiuſmodi licitum ē eis uide Ricardum in quarto di.xv.ar.quinto.q.viii. Monaldus vero in ſumma ī tractatu reſtitutionum in uer.reſtituere tenetur in caſu querit de muliere que recipit pecuniam pro opere carnali & ¶ Reſpondit ſi recipit ab aliquo de rebus propriis non eccleſiaſticis non tenet̄ reſtituere ſi ſit monialis cui datum eſt ſed acquirit monaſterio ꝙ ſic accepit honeſtius tamē eſt ꝙ monaſterium non retineat ſed eroget in pios uſus Si autē a clerico ſeculari datum eſt de rebus eccleſie facienda eſt reſtitutio eccleſie ſecūdū ꝙ dicunt magiſtri niſi epiſcopus uelit diſpenſare cum illa que recipit ꝙ retineat illud ſi ſecularis eſt mulier aut cum monaſterio ſi regularis Si aūt accipit a perſona regulari de rebus monaſterii ꝙ preſumendum eſt niſi de contrario conſtet Diſtingue ꝙ aut recipit ab habente adminiſtrationem aut a ſimplici clauſtrali In primo caſu facienda ē reſtitutio monaſterio uel prioratui uel adminiſtratori de cuius bonis datum eſt & poteſt fieri reſtitutio eidem perſone que dedit ſi ad huc remanet in adminiſtratione illa maxime ſi iam credatur correctus uel ſecurius eſt ꝙ ei non reddatur ſi fiat ꝙ dictum eſt Si tamen tali non correcto facta eſt reſtitutio libera eſt que accepit Si autem admotus eſt ab adminiſtratione illa aut ſi clauſtralis ſit ſimplex qui dedit facienda eſt reſtitutio monaſterio uel prioratui uel adminiſtratori nec liberatur ſi ſoluitur illi qui dedit niſi tunc demum cum cōuerſum ſit in utilitatem monaſterii prioratus uel adminiſtrationis nec poterit retineri a monaſterio regularis mulieris huiuſmodi ꝙ accepit a regulari alterius loci niſi de conſenſu abbatis & conuentus ſi magnum fuerit donum aut abbatis ſolius ſi paruum & mediocre ¶ Q̄ autem dictum eſt de rebus taliter datis a perſonis regularibus Idem intelligas de rebus datis perſonis ſecularibus & laycis qui ſui iuris non ſunt ſicut eſt ſeruus & filius familias quando donat ob talem cauſam de rebus etiā peculiaribus niſi illarum rerum ita liberam habeat adminiſtrationem ꝙ quaſi pater familias poſſit diſponere de eiſdem ¶ Item ꝙ dictum ē de moniali reſpectu uiri regularis teneas econtrario quando uir regularis recipit aliquid a muliere regulari ¶ Contra habetur in reſtitutionibus ſancti Bernardini ſ̄mone.xxxix.ar.ſ̄o.c.tertio ultra medium qui quomodocunq; pecunia data ſit debet dari illi in cuius iniuriam data eſt ¶ Quid de ſeculari qui recipit ꝓ opere carnis a coniugata Reſpōdit idem ubi ſupra ꝙ reſtituere debet marito ſi illa dedit de rebus dotalibus aut communibus

¶ Si aūt dedit de rebus parafrenalibus ubi de conſuetudie habent mulieres parafrenalia aut ſi mulier ſoluta ſui iuris dedit amaſio aliquid de rebus ꝓpriis licet honeſtum ſit ꝙ illud expendat in pias cauſas non tamen credendum eſt ꝙ teneatur niſi uelit poterit etiam reſtituere ei qui dedit ꝙ melius uidetur ſi peniteat uel egeat & ce. ¶ Sed nunquid regularis ꝑſona poterit auctoritate ꝓpria ꝙ accepit ꝓ carnali opere uel ꝙ habuit de furto uel rapina reſtituere ¶ Reſpōdit idem ubi ſupra ꝙ ſi cuiq̄ cōpetit date

reſtitutio uel repetitio ❡Diſtingue ſi extat ad huc res data penes cui data eſt ſed non audet aut timet aut non poteſt impetrare ꝙ fiat reſtitutio per prelatum collegii tunc reſtituat auctoritate propria ſecundū formam ſupradictam etiam contradicente prelato quia plus eſt obediendum deo ꝙ̄ homini Si autem non extat quia iam conſumpta eſt tunc īanis eſt actio quam excludit inopia debitoris ſi autem non eſt conſumpta penitus ſed conuerſa eſt in utilitatem monaſterii uel habet aliquid ꝙ comparauit ex re ſibi data ſi non poteſt aut non audet aut timet impetrare ꝙ fiat reſtitutio per prelatum gerat bona fide negotium monaſterii reſtituēdo cui debetur ſicut dictum eſt uel ſi fuit datum de bonis eccleſie ſecularis īpetrando diſpenſationem epiſcopi ꝙ poſſit retineri a monaſterio uel erogari in pios uſus non tamen contradicente prelato hoc fiat propter bonum obedientie niſi ſit illa res comparata de pecunia eccleſie aut perſone priuilegiate in hoc ꝙ tunc rem emptam de ſua pecunia poſſit uendicare ſicut milles & pupillus in quo caſu etiam contradicente prelato poteſt eam reſtituere ſi eam habet ut dictum eſt de re ad huc extante penes eā pſonā que accepit & ce. ❡Quero quid de filiis illius qui uiuente vxore ſua duxit aliam tam ipſo ꝙ̄ ſupradicta ſciente īpedimento de filiis inꝙ̄ ſuſceptis de ſčo matrimonio illo nunquid poſſunt ſuccedere in hereditatem patris & an teneantur totū reſtituere filiis primi matrimonii aut aliis ueris heredibus Rn̄dit idem ubi ſupra ſi pſcripſerunt eam bona fide non tenentur aliquid reſtituere maxime ſi ad huc poſt completam preſcriptionē retinēt bonam fidem ſi autem nō eſt completa legittima preſcriptio tenetur totā hereditatem cum fructibus male fidei conſumptis reſtituere ꝙ̄tumcunqꝫ oportet eos indigere uel mendicare niſi ꝙ̄tum fuerit eis datum uel remiſſū a ueris heredibus & hoc quādo parati ſunt huiuſmodi poſſeſſores ſine dolo & fraude totum eis reſtituere ſi uelit recipere & ce. ❡Quero quid de adultera que concepit filiū ex adulterio qui filius putatiui mariti defraudat uerum heredem hereditate an teneatur ad reſtitutionem Reſpōdit ſcotus in quarto di. xv. q. ſčā ar. penul. ꝙ circa hec diuerſa eſt ſententia ❡Vno modo ꝙ ipſa habet reuelare crimen ſuū filio ſuo ſpurio & inducere eum ad dimittendum hereditatem uero heredi Alii dicunt ꝙ minus ualet ꝙ debet reuelare culpam ſuam marito ut aſſignet hereditatem uero heredi ꝙ licitum eſt ſecundum iura imperialia niſi teſtans primo teſtamēto īſtituit heredem ❡Contra primam determinationem arguitur ſic quia aut filius credet matri aut non Si autem crederet non eſt probabile ꝙ ꝑpter hoc dimitteret hereditatem quia pauci inueniuntur ita pfecti ꝙ ꝑpter iuſtitiam ſeruandam in foro dei dimittāt magnas poſſeſſiones quas poſſunt tenerē iure exteriori nec poteſt hoc iure preſumere enim multum prius experta fuiſſet uoluntatem filii ſui non autem debet ſe exponere certo periculo diffamationis apud filium ſuum ꝑpter īcertam correctionem filii ſi uero non credit tunc ſequuntur duo mala quia & ipſa tunc eſt infamata & ipſe

tenet hereditatem ut prius & ce. ¶ Contra ſecundam determinationem ar
guitur quia ſi dicit uiro primo ſe diffamat & ſe exponit periculo mortis
& maritum periculo vxoricidii quia talis poſſet eē zelator ut ſunt multi
qui ipſam occiderent uel ſaltem perpetuo habēt odio & a ſe & ab actu con
iugii depellerent ad iſta mala diffamationis mortis uel ſaltem odii uel diſ
cordie que ſunt ualde probabilia uidetur ut in pluribus euētura nō debet
ſe mulier exponere ꝓpter īcertū bonū hereditatis reſtituēde & preter hoc ī
terris ubi primogenitus vulgariter eſt heres pater ſi crederet vxori non
poſſet auferre a ſpurio hereditatem niſi in foro publico probaret eā talē
& tunc oporteret mulierem diffamari non tantum apud maritū ſed apud
totam patriam Dico ergo ꝙ mulier debet laborare q̃tum poteſt ꝙ ad hoc
ut reddatur hereditas vero heredi dico ꝙ non debet ſe diffamationi expo
nere ſed ex aliis cauſis honeſtis filium ſpurium q̃tum poteſt inducere ut
dimittat hereditatem Vnus modus honeſtus eſt ut intret religionē alius
ut fiat clericus & recipiat beneſitia eccleſiaſtica & his quaſi ſufficientibuſ
hereditatem dimittat alii fratri layco remanenti ¶ Sed ſi per nullā honeſtā
perſuaſionem poteſt mater flectere cor filii ſpurii ut dimittat non uidetur
ꝙ debeat ſe prodere illi quia nō eſt certa ꝙ talis īperſuaſibilis ab ipſa &
aliis honeſtis ꝑſonis ꝓpter illud flecteretur ymmo fortius & tenatius te
neret concipiens dimiſſionem ſui quia ꝑ illam notaretur ſpurius infamia
& talem notam multum cauent male nati & tunc debet mulier laborare ali
unde reſtitutionem fieri uero heredi q̃tum poteſt & correſpondentiā iu
ſtitie quia non dico ꝙ teneatur reſtituere equiualens toti hereditati quia
multum differt habere & ꝓpe eſſe ¶ Iſte enim nunq̃ habuit hereditatem
licet ꝓpe fuerit ſecundum iuſtitiam ¶ Et ideo minus q̃ equiualens heredi
tati ſufficit ſibi ꝓ reſtitutione & illud minus determinetur arbitrii boni
uiri uidetur tamen ꝙ ſibi debeat ꝓuidere de uicto honeſto & ueſtitu ſi
fuerit hereditas pinguis ut poſſit ſufficere heredi ad duplū uel ad triplū
iſtius ꝙ ſi nec hoc poſſit eſſe faciat ꝙ dicitur in.c.i. Odradus Concordat
Landulfus inquarto di.xv.& Ricardus in quarto di.xv.ar.quinto.q.iiii.
dicens & ce. ¶ Quid ſi mulier habet filium uel filios de adulterio occulto
poteſt ne facere heredes ſaltem in partem hereditatis ſue cum legittimos
filios non habeat uel ſi habet nunquid poſſunt de conſenſu eorum quaſi
legittimi admitti ad portionē hereditatis Similiter q̃tum poteſt ipſa uel
quicunq; alienare de hereditate ſua Rn̄dit Monal. ubi ſup̄ ¶ Ad primum
ſecundum iura ſcripta poteſt quilibet ſiue extraneum dum tamen non ſit
turpis uel ꝑſona indigna ſiue unum de filiis quem maluit heredem īſtitu
ere in totum uel in partem reſeruata legittima liberis ſuis ¶ Sed aliud ē de
conſuetudine in aliquibus locis ¶ In queſtione ergo ꝓpoſita retinenda eſt
conſuetudo regionis Magiſter etiam de conſenſu legittimorum filiorum
uel heredum alioꝝ poteſt facere legittimos filios coheredes.ſ. legittimoꝝ
niſi redugnet conſuetudo & ce.

De reſtitutione dotis

QVero an mulieri adultere cuius occaſione facta eſt ſeperatio co-
habitationis teneatur uir uel eius heredes reddere dotem R̄ndit
Io.de platea inſti.de publicis iudiciis §Item lex iulia ꝙ non qa
mulier probato adulterio perdit dotem que cedit lucro uiri.l.ii dotem.C.
de iure dotium &.l.lutius.ff.ſoluto matrimonio & in.C.pleꝝꝗ.de dona.
inter uirum & vxorem An autem heredes uiri poſſunt obicere vxori ad
ulterium & per conſequens dotis ammiſſionem ſicut ipſe uir de hoc ſunt
opiniones vide dominum Antonium de butrio.in dicto.c.quicunq; & ce.

Quero quando dos debet reſtitui Reſpondit Io.de pla.inſtitu.de actio
nibus §fuerat antea.ꝙ ſi dos conſiſtit ī pecunia maritus uel eius heredes
habent dilationem anni Si autem conſiſtit ī immobilibus debet reſtitui ī
continenti poſt ſolutum matrimonium dicto § fuerat &.l.i§ exactio.C.
de rei uxo.actione.Et ſi heres mariti uel alius obligatus ad reſtitutionē
reſtituat infra dicta tempora tunc poſt moram immobilibus tenetur etiā
ad fructus ut dicto§ exactio &.l.fructus ſoluto matrimonio ſecundum ſo
lutionem.l.diuortio.ff.ſoluto matrimonio Sed ī rebus mobilibus uel in
corporalibus que hoc caſu loco mobilium continetur licet alias faciant ter
tiam ſpeciem per ſe.l.mouentium.ff.de uerboꝝ ſignifica.tenetur reſtitu
ere eos & uſuras earum extimationis uſq; ad tertiam centeſſime que ſunt
.xxxiii.& tertium ꝓ centenario & hoc de iure ciuili ut dicto § exactio.ſ
de iure canonico quo ꝓhibentur uſure ſolum poteſt petere intereſſe ꝙ ī
currit poſt moram ſecundum Io.an.in.c.ſalubrirer de uſuris

Et attende
diligenter ꝙ licet maritus uel eius heres habeat dilationem ut nō teneat̄
reſtituere mobile niſi infra annum ſed ſolum poſt ut ſunt naues iumenta
& ſimilia tamen fructus percepti ex dictis rebus mobilibus ut penſiones
nauium & iumentorum et ce.non lucratur ſed in tantum habet cōmodum
medii temporis et tenetur reſtituere una cum rebus poſt annum Secus in
eo ꝙ lucratur cum pecunia quā debet reſtituere ꝓ dote quia illud lucrum
ſibi acquirit et non reſtituit et ita intelligit Salicetus et Angelus ī dicto
§exactio.Barto.in.l.ſi conſtante§quotiens.ff.ſoluto matrimonio

Item
attende ꝙ licet infra annum maritus et eius heredes non teneant̄ reſtitu
ere res mobiles datas in dotem tamen tenetur infra annum alere uxorem
ſi non habet unde ſe alat Et notatur in dicto§ exactio.et hoc caſu cum
heredes dicantur quodammodo ſubſiſtinere honera matrimonii propter
preſtationem alimentoꝝ lucrantur fructus ut eſt gloſa notabilis et ibi p
Bar.in.l.diuortio.ff.ſoluto matrimonio ꝙ tamen ibi intelligit Bal.uſq; ad
concedentem q̄titatem alimentoꝝ et ab inde ſupra debent fructus reſtitu
ere uxori ar.l.ſi.ff.de pe.here.et.l.inſulam§fructus.ff.ſoluto matri.limita
uit tamen hoc ꝙ dictum eſt ſupra ꝙ tenetur preſtare alimenta ſi non ha
bet unde aliunde ſe alat hoc uerum ſi heres tantū habet ꝙ p̄ſtare poſſit

Si autem non habeat niſi quantum ſufficiat ſibi ſoli tūc omnis ordinata

caritas ici pit a ſe ipſo.l.preſens.C.de ſeui.& aqua.& hoc vult gloſari.paruula in.l.ſi maritus.§.illud.ff.ſoluto matrimonio niſi heres eſſet artifex ut aliunde poſſet ſibi querere uictum ut uoluit alia gloſa in dicta.l.ſi maritus & ce. ¶ Sed cui debet dos reſtitui ¶ R̄ndit idem ubi ſupra ꝙ quando mulier eſt ſui iuris & dat dotem uel etiam quando eſt in poteſtate & dat dotem aduenticiam tunc debet ſibi dos reſtitui & ipſa eſt illa que agit ī iudicio ꝓ dote etiam ſine conſenſu patris ut tenet gloſa in auctentica ꝙ locum.C.de collatio.& in.l.ſi.in prici.ff.ſoluto matrimonio et idem ī dote aduenticia ſibi donata a patre que donatio ualet ſ nobre dotis caſus eſt in .l.Pōponius philadelfus.ff.de.horreis Si autem pater dat dotem ꝓfecticiā ꝓ filia in poteſtate tunc eſt communis actio patris & filie nec unus poteſt preiudicare alteri poſt talem acquiſitionem tamen bene habet exercitium actionis conſenſu filie que ſemper preſumitur niſi habeat iuſtam cauſam contradicentem.l.ſ.a.§.uoluntatem.ff.ſoluto matrimonio & poſtq̄ filia eſt facta ſui iuris morte patris uel emancipatione uel etiam ſi fuiſſet exheredata actio de dote in totum conſolidatur in perſonam filie etiam ſi pater ſibi ſoli fuiſſet ſtipulatus ut tenet gloſa i.l.una.§.uideamus.C.de rei ux.actio. ¶ Si autem extraneus dat dotem ꝓ muliere tunc in dubio acquirit actio mulieri niſi fuerit pactus uel ſtipulatus ſibi redi Et intelligit extraneus omnis qui non habet in poteſtate & ideo ſi pater dat ꝓ filia emancipata pater cenſetur extraneus & acquirit actio filie niſi ſibi fuerit pactus uel ſtipulatus ut dicta.l.unica.§.accedit & §.extraneum de re uxo.actus

¶ Quid ſi fundus extimatus eſt in dotem ¶ Reſpondit idem ubi ſupra ꝙ talis extimatio facit emptionem & transfert periculum in maritum nec plus tenetur ad fundum ſed ad extimationem.l.plerūq̧.§.ſi ante.ff.de iure doti.&.l.extimate.ff.ſolu.matrimo.& ideo ſi mulier cuius uſu attriuit ueſtes datas in dotem tamen maritus tenetur reddere eius extimationem.l.mor.§.res in dotem.ff.de dona.cauſa mortis ſecus ſi non fuerunt extimate ut dicta.l.plerūq̧ in principio ¶ Pone ꝙ qs recipit uxorem ſimpliciter nulla habita mētione dotis An poſtea poſſit cogere patrem ut conſtituat ſibi dotem ſecundum conditione perſonarum & q̄titatem ſui patrimonii pōt pater cogi facere offitio iudicis ante matrimoniū.l.que liberos.ff.de ritu.nup.&.l.fi.C.de dotis ꝓmiſſione uel ſi pater eſt abſens & īpeditus iudex conſtituit dotem.l.ꝓfectitia ver.ſed ſi proponas.ff.de iure doti.Reſpon.idem ubi ſupra ꝙ gloſa vult ꝙ ſic in.l.obligamur.ff.de actione & obligatione ¶ Sed Bar.contra.quia cum ſit nupta ceſſat cauſa propter q̄ prius cogebatur ſcilicet ut nubere poſſet & eſt caſus in auctentica de nup.§.ſi qs ſub poteſtate conſtitutus collatione quarta dicit tamen Bar.ꝙ ſi filia ſe maritaret et dotem ꝓmitteret eo ꝙ pater eam non maritabat ꝙ tunc poſſet pater cogi.l.ſi filius.ff.ad macedo.et.l.et ideo.§.finali.ff.de in ī verſis

¶ Sed nunquid maritus poſſit expellere vxorem remittendo eam ad domum patris eo quo pater non ſoluit ſibi dotem ꝓmiſſam Baldus dicit ꝙ ſic.l.ſi

dotarius.ff.de conditione ob cauſam quia maritus non debet recipi nec uxorē habere ſine dote.xxx.q.v.nullum ſine dote & allegat gloſam quā dicit hic inuere in auctentica de non eligen.ſecum nuben.§ finali collatiōe prima & addit textum in.c.per ueſtras de dona.inter virum & uxorē ibi ꝙ uxorem ſuam a ſe repulerat ubi uidetur caſus ¶ Quid de filio q recipit filiam raptoris uel uſurarii in uxorem qui nihil habet niſi de malo acquiſito Reſpondit Alexander de ales ſecundum quoſdam ꝙ dotem quam accipit cum filia non tenetur reddere ſi non craſſa uel probabili ignorantia eſt ductus quia credebat ſocrum non eſſe uſurarium aut preter illam dotē habere ſufficientia ad reſtituendum Tu uero dic ꝙ ex quo ſcit ꝙ dos accepta erat neceſſaria ad ſoluendum alia debita reddere tenetur nec poteſt talem dotem cum bona conſcientia retinere ſi certi ſunt hii quibus prius debebatur quia de rebus aliorum nullatenus ſecundum deum potuit illa dotari Si tamen uxor eius non pateretur illa reddi tunc forte ſufficit illi ꝙ ipſe non percipiat de bonis illis ¶ Aſtenſis in ſumma tenet primā opinionē libro tertio ti.quarto & ce.

De reſtitutione bellantium.

AN capta in bello ſubiciantur reſtitutioni ¶ Reſpondit Monal. in ſumma ꝙ non tenentur nec principes nec milites ſi bellum eſt iuſtum ideſt de ius gentium.xxiii.q.ſeptima ſi de rebus Bellū autem ad hoc ut dicatur iuſtum requirit quinq; ſcilicet perſonam.rem.cauſam.animum.& auctoritatem ¶ Primo perſonam ſcilicet ut ſit perſona cui liceat bellare ſecularis non eccleſiaſtica cui non licet ſanguinem fundere uiceſimatertia.q.octaua clerici & c.his niſi in neceſſitate ineuitabili Res ſ. ut fiat pro rebus repetendis uſq; quo ſit ei ſatiſſactum de omni damno ab hoſtibus illato ar.xxiii.q.ſa.c.i.&.q.tertia fortitudo &.q.octaua ſi nulla Cauſa ſcilicet neceſſaria pro defenſione extra de reſti.ſpo.olim cum cauſa ſit licita ¶ Animus ſcilicet non ex odio ultione uel cupiditate ſed ad correctionem uel propter caritatem iuſtitiā & obedientiam uiceſimatertia.q. prima ꝙ culpatur & c.militare ubi dicitur militare non eſt delictum ſed ꝓpter predam militare peccatum eſt ſed ut per bellum pax queratur auctoritas ſuperioris.xxiii.q.prima quid culpatur &.q.ſa.c.primo dicit enim Imperator nulli ꝓrſus nobiſ inſciis atq; inconſultis quoꝝ licet armoꝝ mouendorum copia tribuatur.C.ut armorum uſus inſcio principe interdictuſ ſit.l.i.li.xi ¶ Item Hoſtienſis in ſumma in titulo de penitentiis § quibus uer.quid de rapina & ꝑda qui addit ꝙ fieri poteſt etiam cum auctoritate eccleſie precipue ſibi pugnatur ꝓ fide concordat etiam Alexander de aleſ uide ſupra bellum et ſi aliꝙ predictorum quinq; defuerit dicetur bellum īiuſtum ſecundum Monaldum Idem addit Io.de platea ꝙ iuſtum bellum eſt ꝙ indicit imperator uel papa uel ſui legati uel officiales quia aliqui ſe rebellauerunt imperio uel eccleſie ut notat Bar.in.l.hoſtes.ff.de capti. et inſti.de actione § rurſus in gloſa et quicquid capitur in iſto bello efficiē

capientis ut inſti.de rerum diui.§ Item ea niſi capiantur uictis hoſtibus quia tunc capta debent poni ad butinum ut diſtribuantur inter milites ſecundum merita ut.l.ius militare.ff.de capti.in.c.ius gen.di.i. ¶Sed qd ſi quid predictorum quinq; defuerit nunquid tenebitur reſtituere quid quid adeptus eſt de huiuſmodi bello ille qui mouit illud Reſpondit idē Monaldus ꝙ q̄uis bellum non ſit iuſtum ex cauſa & ex animo & ex ꝑſona & ex auctoritate ſi tamen res ſubſit ſcilicet quia pro rebus repetendo factum ſit non tenetur quia mouit bellum reſtituere quid ibi cepit niſi ceperit uel damnificauerit aduerſarium ſuum ultra quā ipſe aduerſarius habuerat uel damnificauerat iniuſte de bonis mouētis ſibi bellum & hoc eſt dicendum ſecundum iudicium fori penitentialis ubi habet locum cōpēſatio etiam ut liquidi ad liquidum que non habet locum in foro contemptioſo unde ſi quis in foro penitentiali confiteatur ſe ꝑ furtum habuiſſe decem de rebus illius qui manifeſte abſtulerat ei.x.facere conſueuit & bn̄ iudex penitentionarius recōpenſationem nec iniungat ei reſtitutionem illorum decem niſi aduerſarius eius poſtmodum reſtituat ei.x.ablata iniunget ei tamen penitentiam de furto commiſſo concordat Hoſtienſis ubi ſupra qui dicit hoc tamen teneas ꝙ his qui iuſte pugnat nō tenetur ad reſtitutionem ſed ſit capientis di.i.ius gentium.xxiii.q.ſeptima de rebus & hoc intelligas ſiue capiatur de rebus iniuſte pugnantis ſiue uaſallorum ſiue hominum ſuorum quouſq; iuſte pugnanti de debito ſuo uel iniuria uel offenſa illata vel damno dato ſibi vel ſuis & intereſſe ſuo ſit iuſta ꝑ piam & ſanam conſcientiam plenarie ſatiſfactum vel donec hoſtis paratus ſit ſatiſfacere uel iuri peritorum offerat ¶Illos autem intelligas ſuos qui plus hominem q̄ deum timentes ſecuntur dominum ſuum ī bello illicito contra illud ꝙ legitur.xi.q.tertia Iulianus &.c. dominus Alios autem qui ei non preſtant conſilium auxilium vel fauorem nō credimus puniendos quia pena ſuos non debet egredi auctores extra de his que fi.a maio.per ca.c.queſiuit nonagiutaſexta di.ſatis per uerſum de conſtitutionibus.c.cognoſcentes.i.q.quarta.c.i. ¶Quod autē dictum eſt illos teneri qui dominum in iniuſto bello ſequūtur intelligas quādo de hoc certi ſūt vel probabiliter credunt iniuſtum eſſe bellum maxime vbi eccleſia hoc ꝓhibebat & tales excommunicabat ¶Si uero certi eſſent vel probabiliter crederent ꝙ iuſtum eſſet in nullo tenerentur niſi forte haberent corruptam cupiditatis intentionem ¶Sed hoc reputo periculoſum quia ſola conſciētia non facit iuſtum bellum ymmo auctoritas iuris vel iudicis ē q̄tum ad hoc pertinet requirenda hec Hoſtienſis ¶Quid ſi probabiliter dubitat utrū iuſtum ſit vel iniuſtum Reſpondit idem vbi ſupra ꝙ ad huc ꝓpter bonū obedientie excuſatur.xxiii.q.prima quid culpatur ſecundū Ray.hoc dicas verum ſi inquiſiuit q̄tum potuit & peritiores conſuluit & ſemper dubius remanſit alioquin affectator ignorantie ſicut non expers ſcientie puniret de clan.deſpon.cum inhibitio §ſi quis vero ¶Nec excuſatur ꝓpter timorē

ãmittendi ſedum vel incurrendi damnum.xxxii.q.v.ita ne licet metus cul
pam in partem attenuet quo ad penitentiam iniungendã certa ieiunia &
orationes extra ꝙ metus cauſa .c.ſacris ſed auctoritas iuris vel iudicis req
ritur vbi ergo habetur auctoritas iudicis dici poteſt ꝙ ſi iudex errauerit
ad pugnantis tamen conſcientiam recurratur & in hoc poteſt habere locũ
diſtinctio dicta in foro penitentionali ſecus in contentioſo niſi error aper
te detegeretur ſuo tempore ut patet in his que notãtur de ſen.& re.iudi.
ſub rubrica quot eius ſpecies hec Hoſtienſis concordat Ricardus ĩ quarto
di.xv.q.quarta dicens ꝙ qui in guerris ſcienter inferunt damna ĩnocenti
bus tenentur illis ad reſtitutionem Illi autem in guerris innocentes non
ſunt qui habenti iniuſtum bellum fauent directe vel indirecte de pſonis
vel rebus hec Ricardus vide infra §lxxii.&.lxxxii ¶Sed nunquid hii qui
ſecuntur tenẽtur in ſolidum Diſtingue vtrum ſcirent predã committi de
bere vel ignorarent tamen timentes a preda non abſtinuerunt ĩmo alios
adiuuerunt & tales etiam hii qui cõſilio vel auxilio vel adulatione vel de
tractione ſeu cauſa ſimili induxerunt tyrannum ad predam faciendam vel
guerram mouendam iniuſte tenentur in ſolidum ſi propter hoc ſciunt vel
credunt ꝙ tyrannus ad hoc ſit inductus alias non facturus vel non factu
rus tantum quo ad id quod plus feciſſe creditur ex tali inſtigatione ar.de
homicidio.c.ſicut dignum.xvii.q.quarta omnes &.q.ſ'a votum.lxxxiii.di.
.c.error &.c.facientis Si uero ſciunt vel credunt ꝙ propter hoc ad huc nõ
fuerit motus non propter talia plus vel minus fecit tunc non tenent̃ niſi
in q̃tum ad eos peruenit vel de his expenderunt & in q̃tum damnum de
derunt per ſe vel familiam ſuam directe vel occaſionaliter ad hec de ſen.&
re iudi.c.cum.i.&.a.de eta.& quali.c.tuam.xi.q.tertia quoniam multos.ff.
ſi certum petatur.l.ſi & me.& ticium de iniuriis.c.fina.hec Hoſtienſis
¶Quid ſi neuter raptorum dominus erat nec vnus magis animauit alium
quã alius ipſum ſed ſimul conuenerunt de faciendo tali inſultu vel tali ra
pina committenda Reſpondit idem vbi ſupra ꝙ quilibet tenet̃ ĩ ſolidum
Sed nunquid omnes qui ſequũtur etiam ſi vnus ſolus potuiſſet per ſe hoc
facere tenentur in ſolidum ¶Reſpondit idem ꝙ ſic ut probatur aperte.ff.
ad.l.acquile.l.ſi ita vulneratus §fi.&.ff.arboꝝ furtũ ceſaris.l.ſi plures.ff.
de furtis.l.vulgaris &.ff.ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus fuerit.l.i.Ali
qui tamen dicunt ꝙ ſufficit ꝙ quilibet pro parte ſua ſatiſfaciat ſed primũ
non ſolum tutius eſt ſed verius & ce. ¶Sed pone ꝙ guerra fuit inter du
os milites vel principes & hinc inde multa damna data ſunt & poſtea fa
cta eſt pax inter ipſos & damna hinc inde data remiſſa ſunt nũquid hec
remiſſio extenditur ad homines vtriuſq; ¶Reſpondit Hoſtienſis in ſum.
in titulo de peni.ꝙ non videtur niſi eſſet de conſenſu eorũdem ſic facta
ar.C.de tranſac.l.i.&.l.tranſactionis placitum et.l.pſens et.l.vbi pactũ
de maio.et obe.c.fi.ff.de tranſac.l.tertia et.l.qui cum tutoribus et.l.nulli
.ff.de pactis.l.vnus §pacta et in ſumma et.l.ſi conuenerit uel ubi forſitã

alibi aliter non poſſet haberi pax ibi enim utiliter partis gerit negotium
vtriuſq; & ſic poteſt intelligi.ff.de pactis.l.conuentionū Aliter quomodo
poſſum remittere ius hominis mei cum nec poſſem ab eodem extorquere ſi
ne rapina hec Hoſtienſis ¶Quid de ſubditis mouentibus bellum ex im/
perio dominorum ſuorum ¶Reſpondit Monaldus vbi ſupra ꝙ ſubditus q
mouet bellum pro domino ſibi mandante & ſcit bellum eſſe iuſtum non
tenetur ad reſtitutionem eorum que accepit ab hoſtibus iuxta editum do/
mini nec peccat niſi habeat corruptam intentionem vel odium uel ſimilia
Si autem ſciebat bellum eſſe iniuſtum tenetur reſtituere quia plus timuit
hominem q̄ deum Si uero dubitabat utrum bellum eſſet iuſtum ſiue ratio
ne perſone ſiue rei aut cauſe aut animi aut auctoritatis Ex his enim cauſiſ
poſſet bellum eſſe iniuſtum vt dictū eſt ſupra eadem parte §i.ubi tractat
de bello iuſto vel iniuſto non tenetur Vnde ſi vaſallus ducis uel comitis
vocetur ad bellum mouendum ab eodem comite uel duce contra hoſtem
ſuum contra quem non ei auctoritate propria mouere bellum excuſatur
vaſallus ſi dubitet utrum idem comes uel dux habeat auctoritatē a rege
ſuper hoc excuſatur ei propter bonum obedientie licet forte peccet cōtra
deum ibi male participando.xxiii.q.i.quid culpatur aliter culparis ¶Sed
nunquid ſimiliter excuſantur amici & cognati mouentis bellum qui non
ſunt ei ſubditi & milites etiam ſeruientes ſtipendiarii & extranei ſi cre/
debant iuſtum eſſe bellum ¶Reſpondit idem ubi ſupra ꝙ non quia nō ex/
cuſat bonum obedientie ſicut ſubditos nec debēt ſe committere diſcrimini
& in dubio ut inueniit aliquem in preiuditium alterius ¶Quia ſicut dicit
Ambroſius Si non poteſt alicui ſubueniri quin grauetur alter commodiuſ
eſt neutrum iuuari q̄ grauari alterum.xiiii.q.quinta demū nec eſt ſimile
de aduocato quem excuſat bona fides q̄ diu credit eſſe iuſtam cauſam q̄ fo
uet licet in ueritate ſit iniuſta quia ibi eſt iudex ſuperior qui cauſam exa/
minat & iudicat de allegatis In bello uero ſiue guerra uiribus corporali/
bus negotium nititur non propter rationem diiudicantis & ce. ¶Quid
de his que rapiuntur in eccleſiis aut de bonis clericorum aut eccleſiarum q̄
ſunt in terra illius contra quem iuſtum geritur bellum nunquid q rapiūt
ea tenentur ad reſtitutionem ¶Reſpondit idem vbi ſupra ꝙ ſic niſi aucto
ritate prelati eccleſiaſtici hoc fiat & ce. ¶Quid de illis qui confugiūt ad
eccleſiam iminentibus hoſtibus & ibi capiuntur ab eis nunquid capiētes
debent eos dimittere liberos ¶Reſpondit idem ubi ſupra ꝙ ſic niſi inca/
ſtellauerint eccleſias aut inde ipugnauerint hoſtes in hoc enim caſu cum
ipſi immunitatem eccleſie violent impugnando nonq̄ debent gaudere im/
munitate eccleſie Similiter dicendum ſi ibi reponant victualia ſua de qui
bus ſubſtentantur in impugnatione hoſtium ſuorum.ſ.ꝙ ſi rapiantur ab
aduerſariis iuſte bellantibus non tenētur ad reſtitutionem & forte non
peccant etiam rapiendo & ce. ¶Item quid de illis qui incendunt eccleſias
in bello iuſto nunquid tenentur de damno dato ¶Reſpondit idē ubi ſup

ꝙ ſi non ſunt incaſtellate & hoc ex propoſito tenentur Si autem ſunt īca ſtellate aut ſi non ex propoſito incendantur ſed caſu dum illi iuſte bellan tes preſtant operam rei licite dum incendunt machinas hoſtiū aut caſtrū aut villam q̄ alias non poſſunt expugnare commode dicendum eſt ꝙ non tenentur ¶ Vtrum ſacrilegis regibus indicentibus bellum teneanť ſub diti milites obedire ¶ R̄ndit Alexan. de ales in tertio i tractatu iudicialiū preceptorum ꝙ uir iuſtus ſi ſub homine ſacrilego militet recte poteſt illo iubente bellare ſi uere pacis ordinem ſeruans ꝙ ſibi iubetur videt non eſſe contra dei preceptum vel utrum ſit certum non eſt Et ideo legio Thebe orum potius voluit mori q̄ iubente ſacrilego imperatore perſequi xpriſti anos vt legitur Mauritii & ſociorum eius Vnde Auguſtinus cōtra Ma nicheos Si humana cupiditate bellum geritur ſupple & principe nō nocet ſanctis ideſt ſubditis in quo non habet quilq̄ poteſtatem niſi a deo ſiue ſinente ſiue iubente ¶ Quero an occupata hodie per principes xpriſtia nos inter ſe bella & guerras propria temeritate bellantes aliter mouentes & ꝙ vnus quiete & pacifice poſſidet & ab ātiquo poſſedit aliqui de nuo violenter occupant An licite teneant Reſpondet Anto. de butrio. c. ꝙ ſu per his de voto ſecundum Hoſtienſem ꝙ non videt ꝙ iuſte teneant nec videt qualiter confeſſores eorum peccata q̄q̄ notoria palpitēt & diſſimu lent nec qualiter ab eiſdem caſtra & poſſeſſiones & alias elymoſinas ſcien ter accipiant & abſoluant & per conſequens non videt qualiter in ytalia preſcribi poſſit de preſcriptione c ſi Vnde dicit Caueant & ſibi conſulant unde timendum ē ne cateruatim ad inferos innumerabiles populos ſecum trahant. xl. di. ſi papa. peniteant ergo & ꝙ ſciunt eſſe alienum reſtituant .xiiii. q. v. per totum & q. ſexta. c. i. ſi volunt per ueram penitentiā reperari de ſumma trinitate. c. i § ſacrum ¶ Quid de comitibus noſtris qui tota die ſine auctoritate principis arma ſumunt & ſumi faciunt & vaſallos ꝓprios exhereditant Reſpondet idem Hoſtienſis de treu. & pace § quid ſit iu ſtum non dubito quin ad reſtitutionem teneantur niſi ſeruent iuris ordi nem qui eſt vt ſi vaſallus vult ſtare iuri audiatur Si contumax eſt impug netur ꝙ poteſt fieri auctoritate iuris vel iudice precipiente. ff. de rei. uen. .l. qui reſtituere nulli enim licet arma mouere ad pugnandum ſine auctori tate iuris uel iudicis Aliter penam incurrit cum intelligatur violentiam ī ferre. ff. ꝙ metus cauſa. l. extat Si ergo dominus q imediate ſubeſt pricipi de vaſallo proprio conqueratur & uellit tutiorem partē eligere ſcilicet quo ad animam conſulo ꝙ non dicat ſibi ius ſed uel auctoritatē principis gla dium aſſumat vel ad dyoceſanum vaſalli recurrat ad cuius monitionem ſi obedire uoluerit excommunicabitur ratione peccati extra de iudi. c. nouit & de maio. et obe. c. ſolite. de cenſi. c. omnis anima et ſi per annum ſteterit excommunicatus ex tunc dyoceſanus ipſum et res eius exponet hec Hoſti enſis ¶ Quid de iſtis bellis inditis cottidie ab una ciuitate alteri ſine au ctoritate principis Reſpondit Io. de platea inſti. qui mo. ius. patri. po.

ſol.§ſed ab hoſtibus qui dicuntur latrunculi ideo ab eis capta ſubiacent reſtitutioni ut.l.quia latronibus.ff.de teſta. ¶Quid de iſtis partialibus ciuitatum quando vna pars expulſat indicit bellum ciuitati ¶Reſpondit idem vbi ſupra φ non dicitur bellum ſed diſſenſio ciuilis ex qua res publica leditur & ideo in tali bello non habent locum ſtatuta de bello licito .l.ſi quis in gemīa §in ciuilibus.ff.de captiuis & ideo in eo capta ſubiacent reſtitutioni ¶Quid de iſtis ſocialibus gentium armorum qui ad ſuum libitum diſcurrunt territoria ciuitatum faciendo redimere ¶Reſpōdit idem φ latrones ſunt & de omnibus per eos commiſſis tanq̄ latrones puniendi ſunt ut.l.hoſtes de captiuis ¶Quid de his que recuperantur ab hoſtibus per milites & ſtipendarios Reſpondit Io.de pla.inſti.qui modis patrie poteſtatis ſoluitur §ſi ab hoſtibus φ debent in priſtino ſtatu reponi vnde beſtie ablate per hoſtes & a noſtris ſtipēdariis recuperate debent reſtitui eis quorum primo erāt di.i.ſicut liberis &.l.ab hoſtibus la.§a.ff.de captiuis & hoc uerum eſt in rebus que habent poſt liminium φ eſt ius quod debetur poſtq̄ a captiuitate liberati ſunt ſicut ſunt equi naues honerare currus & boues & alia propter vſum belli parata de qbuſ .l.ſa &.i.ff.de captiuis ¶Item fallit in armis recuperatis que non reſtituuntur illis qui amiſerant quia vituperoſe ammittuntur.l.i.ff.de captiuis ſed in rebus hoſtium captis diſtinguitur aut ſunt res imobiles & debent publicari non autem efficiuntur capientium.l.ſi captiuus §expulſis.ff.de captiuis Si ſunt res mobiles effitiuntur capientium .l.ſi quid in bello.ff. de captiuis niſi capiantur uictis hoſtibus quia tunc debent diſtribui ſm merita ut dictum eſt ſupra §ſexto ¶Quero an in iuſto bello nō ſolum cōtra principalem iniuriantem ſit licitum pugnare ipſum & pſonas ſuas capiendo ſed etiam vaſallos et ſubditos ac cōplices et eum contra iuſtitiam adiuuantes ¶Rn̄det Innocentius in c.ſicut de iure iurando φ aliqui dicūt φ ſic ar.de offitio dele.c.i. ¶Alii dicunt φ poſſunt q̄ diu ſunt in actu belli non aliter ſi pugnant contra mouentem bellum uel niſi de rebus eorum puta ſi in caſtris uel ediſiciis aliis lederent ¶Vtrum ille qui recuperat rem ſibi ſubtractam furto vel violentia uel equipollente furti ue vel violenter teneatur ad reſtitutionem ¶Rn̄dit Alexander de ales in quarto in tractatu reſtitutionum ſine preiuditio opinando iuxta aliquorum ſententiā φ cum aliquis furtiue uel violenter recuperat non rem ſuam ſed equipollente rei ſue ſi hoc incontinenti fiat ſcilicet ſine interpellatione temporis nō tenetur ad reſtitutionem rei illius niſi fur vel raptor reſtituat illi φ abſtulit et quia licitum eſt vim vi repellere incontinenti ¶Exempli gratia aliqs auſert alii equum ſuum uel furatur ille cui ablatus eſt equus inſurgit ſtatim in eum et eum non poſſit ei auferre equum quem ſpoliator abſtulit illi auſfert illi ſuum In hoc caſu non tenetur ad reſtitutionē niſi fur uel raptor reſtituat illi φ abſtulit niſi forte melior fuerit equus ſpoliatoris quā ſpoliati quia tunc tenetur ad reſtitutionem tanti q̄tum pualet φ autem

poſſit recuperare rem ſuam incontinenti rapiendo uel equipollentem rei ſue uidetur pro ſimile ſumptum in.l.de vterominii .xxix. vbi loquitur ꝙ cum aliquis non de induſtria interfecerit aliquem ꝓpinquus occiſi īpune poterit incontinenti occidere occiſorē dūmō dolore ſtimulet̄ licet occiſor n fuerit reus mortis multa.n.ꝑpetrata iſtāte dolore remanēt īpūita q̄ ſi cē ſſāte dolore fierēt eēnt punīeda uñ ſpoliatus re ſua ſi īcōtinenti manēte dolore ex dāpno ſibi illato recuperaret rē ſibi furtiue vel violentei ſubtractā furto vel rapina rei equipollentis facta ſpoliatori non credo ꝙ teneatur ad reſtitutionem ¶Sed ſi tempore interpellato ceſſaret dolor non uidetur mihi ꝙ poſſet cum recta conſciētia rem ſuam recuperare furto uel rapina rei equipollentis quia hec res nunq̄ fuit ſua ſed per iudicium rem ſuam debet recuperare Si uero rem propriam recuperet furto uel rapina uel uiolētia non tenetur ad reſtitutionem Nō obſtat ꝙ nemo debet ſibi facere ius cum non ſit iudex quia reſpondit idem quia hic dicitur propter conſeruationem rei publice periculum enim maximum imineret rei publice ſi quilibet faceret ſibi ius vnde vbi nullum periculum imineret iminet rei publice ut pote quando aliquis ſine omni ſcandalo recuperat rem ſibi ablatam bene licet ſibi facere ius nec tenetur ad reſtitutionem ¶Sic ſecundum modum predictum dicendum eſt ad predicta iuxta ſentētiam iuris peritoꝝ quod ſecundum diffinitionem illorum qui ſunt iuris periti in iure diuino poteſt dici ꝙ qui ſine ſcandalo rem ſuam latenter vel ꝑ violentiam accepit vel rem equipollentem rei ſue non tenetur reſtituere quia ſimpliciter non facit furtum Et ſi dicat ꝙ contractat rem alienam dicendum ꝙ non ut alienam.

¶De famulo furto ſubtrahente a domino ꝓpter mercedē negatā

QVid de illo qui ſeruiuit domino fideliter & dominus non vult ei reddere mercedem ſuam & furatur domino equiualēs mercedi ſue an teneatur ad reſtitutionem R̄ndet Alex.vbi ſup̄ de ales ꝙ nec tempore negate mercedis nec poſt licitum eſt ei ſpoliare dominum ſuū quia nihil ꝙ dominus habeat eſt uel fuit ſeruientis neq; ipſe ſeruiendo & iam completo ſeruitio efficit ꝙ ſuum eſt ſed ꝙ ſuum eſſe debebat cauſa.n. efficiens meritoria non eſt vere & ꝓprie cauſe mercedis q̄ meretur ſ; ipſe dans uel reddens mercedem ſicut cum aliquis ꝑ caritate meretur vitam eternam ipſe non eſt ꝓprie cauſe vite eterne ſed deus qui eam dat nec eſt ſimile Ioſue octauo vbi dicitur ꝙ filii iſrahel ceperunt ciuitatem Ay per inſidias ut dicit Auguſtinus cum quis iuſtum bellum ſuſceperit ¶Vtrum aperta pugna an inſidiis vincat nihil ad rem ꝑtinet quia dominus iā contulerat terram ꝓmiſſionis filiis iſrahel Item non obſtat exo.ſo ꝙ filii iſrahel poſtulauerunt mutuo ab egiptiis aurum uel argentum & non reddiderunt eis quia fuerunt ſerui egiptiorum nec habuerunt mercedem quia illud precepit dominus cuius maxime erant res egiptiorum ūde tranſtulit

dominium earum Idem Ricardus in quarto di.xv.qui dicit ꝙ peccat ī mo do recipiendi licet non ad reſtitutionem teneatur.xiiii.q.v.non ſane con cordat Aſtenſis in ſum.li.v.ti.xxix.

¶De reſtitutione acqſitoꝝ in ludo.

QVero an acquiſita in ludo ſubiaceant reſtitutioni ¶Rn̄det Ricar. in quarto di.xv.ar.quinto.q.octaua Qꝛ quidam ludi ſunt ita pro hibiti ꝙ tamen non precipitur reſtitui homini quod lucratur ſm legem illius ludi ſicut ſunt torneamenta vnde illi qui lucrantur tali ludo q̄uis peccent & quia faciunt contra probibitionem eccleſie tamen reſtitue re non tenentur ¶Sunt & alii ludi prohibiti ita ꝙ etiam precipitur reſti tutioni illud ꝙ ludens tali ludo lucratur cuiuſmodi eſt ludus alearum & taxillorum & ꝙ tales ſint ludi prohibiti habetur di.xxxv.epiſcopus § & .ff.de allea per totum & in auctentica de ſanctis epiſcopis § interdicimus & extra de vita & honeſtate clericorum in.c.clerici offitia in textu & glo. non tamen eſt prohibitum ludere non ex cupiditate & pro communi con uiuio faciendo.ff.de al.l.ultima ꝙ in conuiuio veſcendi cauſa ponitur in eadem rem familie ludere pmittitur ¶Qꝛ autem ludens reſtituere teneat̄ ꝙ lucratur in ludo allearum vel taxillorum ſecundum ꝙ prohibitus eſt in dicto c.epiſcopus & gloſa &.ff.de alle.l.vlti.in dicto c.clerici offitia glo. ¶Qꝛ aliqui ſic eſſe credunt intelligendum ſcilicet ꝙ per iudicem ad reſti tutionem poteſt de iure cōpelli ſi tamen per ſententiam iudicis n̄ cōpellit̄ reſtituere non tenetur quia talis reſtitutio precipitur in penam lucrantiū tali ludo nec iura ad hoc allegata dicunt ꝙ teneantur reſtituere ipſo iure ſed ꝙ ab eo poteſt de iure peti Aliquis enim quandoꝙ aliquid licite reti net anteq̄ p ſententiam dimittere cōpellantur ꝙ tamen p ſententiā iuſte latam reſtituere cōpellitur electio enim excommunicati minori excommu nicatione non eſt irrita ipſo iure tamen eſt irritanda extra de cle.ex.mi. § ſi celebrat Interficiens etiam hominem iniuſte poteſt p ſententiam iu ſte priuari hereditate ſed tamen ante ſententiam non tenetur illam dimit tere Communis tamen opinio que eſt ſecurior tenet ꝙ eo modo ꝙ ludus taxillorum eſt ꝓhibitus hon o tenetur de iure ad reſtituēdum illud quod lucratus eſt per talem ludum quia non tantum ꝓhibetur ille ludus ſ; etiā acquiſitio lucri per talem ludum quia tamen ut aliquibus ꝓbabiliter uide tur talis reſtitutio non precipitur p ius canonicum ſed tantummodo per ius ciuile non uidetur ꝙ ad hanc queſtionem ſint obligati de neceſſitate niſi illi qui de iure legibus ſubſunt imperialibus niſi alibi ſit talis conſti tutio p cōſuetudinem approbatā videt̄ tn̄ aliis ꝙ talis reſtitutio p̄cipiat implicite in iure canonico quia leges imperiales non contrarias iuri diuino nec abrogatas per ius canonicum nec p aliquā couſuetudinem rōnabilem iura canonica obſeruandas decreuerunt.x.dies de capitulis in.C.quis au tem & duobus is immediate ſequentibus Item Hoſtienſis ī titulo de pe. § quibus ner.ſ; & ſunt addit dicens Sed & ſunt pſone quibus ē idiſtīcte

reſtituendum quicquid ab eis in ludo lucratū ſiue extortum eſt puta furi oſi pdigi minores.xv.annis & maxime pupilli Item in mēte captis ſurdi ceci & perpetuo morbo laborantes quibus tutores & curatores dati ſunt & ſic per ſe & ꝓpria non libere adminiſtrant.ff.de poſtu.l.i.in fi.&.l.ii. & inſti.de cura.i.Rñdet idem de monacis & clauſtralibus ar.xii.q.i.nolo &.c.non dicatis & de teſta.mo.c.cum ad monaſterium Idem in uxore ludente res mariti & in filio familias ludente res paternas & in adminiſtratione eccleſie ludente res eccleſie que pauperibus ſunt.i.quibus omnibus tutori uel curatori abbati marito patri eccleſie eſt reſtitutio facięda Ray. autem diſtinguit Vtrū aliquis ludens uoluntarius ex cupiditate āmiſerit & talis non poteſt repetere & ſi lucretur ſaltem in iudicio anime tenetur reſtituere vel coactus inuitus attractus vel per nimiam iportunitatem inductus & ſi talis āmittat poteſt repetere & ſi lucratur non tenetur reſtituere debet tamen pauperibus errogare & idem dicit de illo qui cum infirmus eſſet cauſa recreationis modicum luſit dum tamen alium inuitum n̄ cōpulerit Et ſecundum hanc diſtinctionem dicit Hoſti.iura et opiniones ſupradictas poſſe ad conſonantiam reduci ar.ad hanc di.xiiii.q.v.non ſane extra de ſymo.dilectus primo.ff.ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicat̄ .l.i.§ cum arietes.c.ad.l.iuliam de vi.publica uel priuata quoniā multa et .ff.ad.l.acquileam.l.ſi ex plagis.§ tabernarius Alexander vero de ales in quarto in tractatu reſtitutionum dicit ꝙ aleatores niſi fraudem imiſceāt in ludis ſuis non tenentur de ſtricto iure ad reſtitutionē pactū iteruenit inter partes ꝙ vtriqꝫ parti placet et obligatio conditi. ¶ Vnde ſecundum pactum illud et obligationem condicti ne ille qui amiſit poteſt repetere qui lucratus eſt tenetur reſtituere et quia antiqua iura iubent illud reſtitui et concedunt actionem repetendi magis uidetur eſſe ciuilis ſatiſfactio et pena pro peccato q̄ obligatio ad reſtitutionem non eſt enim honeſtū huiuſmodi lucrum nec honeſta occupatio in talibus ymmo ſepe multum damnoſa efficitur rei publice cum actione ludi diſtrahātur poſſeſſiones et exheredentur ſucceſſores et poſteri ¶ Vnde et iuſtinianus dicit ꝙ alearum vſus pdit in lacrimas ūde ad cohabitationē mali ſequentis data ē illa lex de aleatoribus ſic in foro penitentionali iniungit ſepe ſatiſfactio pecuniaria non ſolum eis qui lucrati ſunt ſed etiam eis qui āmiſerunt ut reprimatur inhoneſta occupatio et malum ſubſequens ¶ Scotus uero in quarto di. .xv.dicit ꝙ illa lex vltima de aleatoribus que permittit repeti perditum in ludo reſtitui ligat ſolum illos qui uiuendo pollicite ſubſunt legi iperiali qui forte nulli ſunt hodie quia vbi lex illa.ſ.iperialis conſueuit habere locum municipia preiudicant iperialibus vt patet in ytalia et ce.

¶ De reſtitutione notarioꝝ

Quid de notario qui dampnificat aliquem ꝓpter eius iperitiam Rñdet dominus Io.de pla.inſti.de obli.que ex quaſi male. na. in pri.ꝙ tenet ad itereē partis ut.l.fi.c.de magiſtratibus cōueniēdis

hinc ē ꝙ tenetur iura ſcire. ſaltem ad eius offitium ſpectantibus ut a con/
tractibus illicitis ſe abſtineant ut notat glo.in.l.generali.c.de tabula.i.
.x. ¶ Quid de notariis facientibus inſtrumenta vſuraria uide uſura.x.§
.i.in tractatu de vſuris domini fratris Franciſci de platea & iſra §.xxiii.
¶ Quid ſi faciat falſum inſtrumentum dic ꝙ multo magis punit ut inſti.
de publicis iudiciis §.Item lex cornelia de falſis vbi imponit pena mortis
ſeruo & deportationis & publicationis bonorum libero homini q ſcienter
falſum teſtimonium vel inſtrumentū ſcripſit ſignauerit recitauerit uel ſi/
gnum adulterinū īpoſuerit vbi de plura pulcra ꝑ dominum Io.& in.l.a/
pertiores.c.exac.tri.li.x.vbi dicit ꝙ exactores tributorum tenent̄ ſcribere
nomen ſoluentis menſem diem & q̄tum ſoluitur ex qua cauſa ut.l.i.C.de
apo.publicis aliter incurrunt magnum dampnum & manus amputationē
vt in auctentica de man.prin.§coges colla.iii.& eadem pena punit̄ etiam
notarius ſcribens contractus alienationis ꝓhibite ut in auctentica de ꝓ/
hi.feu.alie.ꝑ fede.C.iperialem§ſcriba vero colla.quarta ¶ Quid de aliis
artificibus cuiuſcūq; artificii aſſerentibus ſe peritos in arte ſua Reſpon
det idem inſti.de obli.que ex quaſi male na.ꝙ tenentur ſi aliquē ignorā
tia ledant.l.ſi§.ii.&.ii.ff.ſi me.fal.mo.di.& notat glo.in.l.ſi quis fundum
§celſus.ff.locati & co.

¶ De reſtitutione medicoꝝ

SEquitur de reſtitutione medicoꝝ unde dicit tex.inſti.ad.l.acqui.
§preterea ſi medicus Qꝛ medicus curam egri derelinquens vel ma
le ſecans egꝝ eſt in culpa & iō acquilea tenet̄ ad reſtitutionem
aliter extimationem ſ̄m q̄ti plurimi valuit infra annū concor.l.qua actio/
onem§ſi cum.l.ſe.ff.ad.l.acquileam Et nota ſ̄m Io.de pla.in dicto.c.pre/
terea ſi medicus ꝙ culpa cōmittit ante factū non ꝓuidendo & ipſo facto
ut male ſecando & poſt factum ut derelinq̄ndo egꝝ ut dicto§preterea &
notat glo.in.l.idem iuris.ff.ad.l.acquileā Vnde nota ſ̄m eūdē ꝙ medicus
derelinquendo curā egri eſt ī culpa ſaltem leui vel leuiſſima ſ̄m ꝙ īfirmuſ
erat in conualeſcentia et ſic derelinquendo videt̄ prebere cauſam mortis
et ideo punit̄ Si aūt medicus gratis curabat dicit glo.ī dicta.l.idem iuris
ꝙ tenet̄ de culpa leui ad ſimilitudinem geſtoꝝ negotioꝝ Item nota ſ̄m
eundem ꝙ īperitia medici ānumerat̄ culpe vt dicto§ preterea et.l.ſi quis
fundus§celſus locati et.ff.de re.iu.c.non eſt ſine culpa et ibi glo.i.q.i.c.
nō eſt putāda in ſi.xxix.di.c.ſi.de eta.et quali.c.ad aures de homicidio.c.
tua et hoc veꝝ in medico et iudice et quocnuq; artifice aſſerente ſe pitum
in arte ſua quia tenet̄ nō ſolum de dolo & lata culpa ſed etiā de īperitia
et ideo medicus īperitus tenet̄ de ſua īperitia vt in iuribus allegatis et.l.
illicitas §ſicuti.ff.de offi.preſi.qa īperitus medicus reputat̄ ꝓ nō medico
ut notat in.l.ꝙ nolit§mancipium.ff.de edilicio edicto et fauore publice
vtilitatis medicus ſemel approbatus poteſt reprobari ſi non eſt ſuffiCiēs
.l.ſed et reprobari.ff.de excu.tu.Similiter eo ipſo ꝙ locat ſe ꝓ iudice et

aſſeſſore videt̃ aſſerere ſe pitum et ideo tenet̃ vt.l.ſi iudex.ff.de uariis et extra or.cog.et notat glo.in.l.ii.ff.ꝙ quiſque iure quinimo rõne aſſerẽte pito lata culpa equi parat̃ dolo ut.l.ad cõmentarienſem.ff.de cuſto.reoꝝ

¶Quid de medicis qui gratia lucri ꝓcellant morbos ĩfirmis de quibus dicẽdum ꝙ abſq̃ dubio ad reſtitutionem tenentur quia ſi medicus bonorum fortune.i.iudex et aduocatus ex ꝓtelatione litis tenet̃ ad reſtitutionem petendo ſuperfluas dilationes multo magis ꝓtelans infirmitatem in detrimentum corporis infirmantis & ce. ¶Quid de medico imperito Reſpondet Hoſti.in ſum.de penitentia §quibus ver. ¶Tenetur etiam iudex ꝙ medicus imperitus tenet̃ ad reſtitutionem de eta.& quali.c.ad aures & his q talem ſcienter eligit de culpa ipſius tenetur de offitio Archi.c.ea.que Itẽ idem Hoſti.in ſum.in ti.de homi.§pe.ver.Ideo licet dicit ſic ideo licet medico imputet̃ culpa ante factum puta quia ĩtromittit ſe de medicina cum ſit ydiota & de culpa in ipſo facto puta quia licet diſcretus ſit in arte non tamen ſequit̃ traditiones artis ſed capitaneam uoluntatem & culpa poſt factum puta quia peritus erat etiã tradictiones artis ſequit̃ ſed nõ adhibet diligentiã circa cuſtodiã ĩfirmi ſi tamen neq̃ ante factũ neq̃ in facto neq̃ poſt factũ in culpa deprehendat̃ nõ imputatur ei ſi infirmus aliter fatuitate ſua vel auaritia vel caſu fortuitu moriat̃ Recurrat ergo qlibet medicus ad conſcientiã ſuã ut ſupra de eta.& quali.c.ad aures & de homi.tua.ff.de offi.preſi.l.illicitas §ſicuti.ff.ad.l.acqleã.l.idem iuris & inſti.ad.l.acqleã §i.iperitiam ſed in hoc caſu ꝓpter graue ſcandalum ĩterdicet̃ ei executio q̃uis nihil deliquerit de homi.c.ex litteris ¶Eſt etiã conſiliũ Gof.ꝙ ꝓmoti & maxime ꝓmouendi ad ſacros ordines ab opere practicali & potiſſime cirugico quod inciſionem & aduſtionem requirit abſtineãt ne extra necle.uel mo.c.ſententiã de homi.c.tua nos cum in nullo vacillare debeat cõſcientia ꝓmouendi.xxxiii.di.layci hec Hoſti.

¶De reſtitutione acqſitoꝝ p litigiũ & ce.

QVero an mala acquiſita p litigiũ ſubiaceãt reſtitutioni & primo quid de accuſatoribus criminum Rñdet ¶Hoſti.in ti.de penitẽtia §quibus ver.quid de denuntiatoribus ꝙ ſi calumpnioſe hoc fecerint tenent̃ ad reſtitutionem dãpni ¶Itẽ tenẽt penitentiã agere ſi ex odio ad hoc ꝓcedant quia ex caritate debent talia ꝓcedere.xxiii.q.v.prodeſt.xxi.q.v.c.non uos in.c.ſi peccauerint.v.q.iii.c.i ¶Item ſm Monal.crimẽ cõcuſſionis committit & tenet̃ ad reſtitutionem qui pecunia accepta deſiſtit ab accuſatione in ſum.in tractatu reſtitutionũ uel qui accepit pecuniã ut accuſaret tenet̃ ad reſtitutionem ei ĩ cuius ĩiuriã uel ei qui dedit quãdo non turpiter dedit.i.q.iii.iubemus & ce.

¶De reſtitutione iudicis

QVid de iudice qui dolo ſeu ĩprudentia ideſt ignorãtiã ſua ĩiquã ſententiam tulit ¶Rñdet Monal.ꝙ tnet̃ ad totum intereſſe illi q ex tali ſententia leſus eſt niſi poſſit ĩducere illũ ꝑ quo ſentẽtiã

tulit ad plenam ſatiſfactionem leſo.C. de pena iu.qui ma iudi.l. vltima & ſa.q.tertia quatuor & ſm leges multas alias penas debet ſuſtinere debet etiã et tenet ,ppter iprudentiam reſtituere leſo ſm leges ad arbitriũ boni viri iudicantis.ff.de uariis et extra or.cog.l.vltima et inſti. de obli. que et quaſi male naſcunt in pricipio ꝙ intelligit dominus Io.de platea verꝫ niſi pars appellauerit et ſuccubuerit quia tunc non tenet .l.a ,p conſulibus.C.de appellationibus in iuditio anime tenetur quia fuit in culpa cum ſciuit vel uere debuit ſe inſufficientẽ & tamẽ talem cauſam pſumpſit ſed hoc uidet quibuſdam q̃tum ad iudices delegatos ad minus quibus delegantur cauſe ſcienter a papa ,p eo ꝙ ſunt boni uiri licet iure ignari non enim uidet ꝙ iſti teneant ſi ferunt iniquã ſententiã dum tamen hoc faciãt bona fide & de conſilio peritoꝝ aliter bene tenent ſi in requirendo conſilium fuerunt negligentes aut culpabiles Itẽ dicit Hoſti.vbi ſupra ver. tenet etiam vbi ſic dicit tenent etiam iudices uel aſſeſſores qui ſe ſciebat i peritum & ſe de iudicio intromittit inſti.de obli.que ex quaſi male.naſcunt .ii.Rubri.& ce. ¶ Quid ſi ſufficiens eſt ad ſcientiã ſi vellet libros reuoluere & ſtudere ſed quia negligens eſt & non vult ſtudere ita ꝙ quẽ debuit condempnare abſoluit uel econuerſo ¶ Rñdet Monal.vbi ſupra ꝙ tenetur ſi obmittit aliquid de contingentibus dando operam rei illicite mitius tamen agendum eſt cũ iſto q̃ cum illo qui dolo fecit ¶ Sed quid ſi recipit pecuniam ut inique iudicet ¶ Reſpondet ꝙ tunc tenet reſtituere ñ tamen ei qui turpiter dedit ſed ei i cuius iniuriam accepit.i.q.i.iubemus & ar.xvii.q.quarta ſi quis in atrio.ff.de calump.l.generaliter § aliud idẽ Alexander de ales qui de hoc tractat in tertio in tractatu iudicialiũ preceptoꝝ ¶ Sed quid ſi accepit pecuniam ut bene iudicaret aut ſimpliciter ut iudicaret ¶ Rñdet monal.vbi ſupra ꝙ cum ex offitio ſuo teneatur iudicare bene & gratis turpiter accepit & crimen concuſſionis committit ¶ Crimen enim concuſſionis eſt cum quis in offitio conſtitutus extorquet aliquid p metum a ſubditis aut quando non vult facere ad ꝙ tenetur niſi pecunia ſibi data aut cum aliquis officialis aut miles vltra ſibi conſtituta ſtipendia extorquet contra illud Eſtote contenti ſtipendiis veſtris & tenentur predicti ad reſtitutionem ¶ Idem Hoſti.ſimiliter ſi accipit pecuniam ut non iudicaret uel ut non male iudicaret.i.q.i.iubemus ſa.q.iii.licet.xiiii.q.v. non ſane extra de ſymo.nemo &.c.dilectus & primo & tenetur reſtituere illi qui dedit ſi bona intentione dedit ſcilicet ut ius & equitatem ſibi ſeruaret ut dicto.c.ſane &.c.dilectus Si uero dedit ut animum iudicis ſibi mala intentione inclinaret non illi ſed pauperibus vel illi in cuius iiuriam data fuit talis pecunia reſtituenda eſt ut dicto.c.non ſane et ce Item tenet iudex de litis extimatione ei qui per eius negligentiam leſus eſt quando nullo modo noluit ſententiã ferre.xxiii.q.ſa dominus et.q.v.adminiſtratores ¶ Item ſi iudex p iprudentiam aſſeſſoris male iudicauit ignoranter erit excuſatus et erit culpa aſſeſſoris qui propter ſciẽtiam precipue eligi

debet.ff.ꝙ quiſq; iuris.l.ii. Item Ho ti.ſi iſte aſſeſſor ab omnibus iuſtus et peritus credebatur et ipſe tenet Item tenet offitialis qui habet certos redditus aſſignatos quicquid a litigatoribus extorquent .lxxxvi.di. non ſane.xxiii.q.i.militare Secus tamen ſi non habet ſtipendiū ſibi aſſignatū .xiiii.q.v.non ſane & ce. ¶Quid de officialibus iudicum qui incitant iudicem ad iniuſte iudicandum ex certa ſcientia & contra conſcientiam Rndet Hoſti.ubi ſupra ꝙ tenent ad reſtitutionem ¶Quid de iudicibus & aliis ſecularibus adminiſtratoribus qui negligunt facere iuſtitiā & defendere oppreſſos eccleſiaſticos viduas & pupillos dic ꝙ ipſo iure ſunt excommunicati poſt tertiam monitionē nec poſſunt abſolui niſi prius de dampno ſatiſfaciant ut dicit tex.iuncta glo.in c. adminiſtratores .xxiii.q.v. vide ſupra § centeſimū quadrageſimūſextum ¶Quid de iudice qui obmittit condempnationē expenſaꝝ Rn̄det Io.de platea in.l.obſeruare.c. de decurio.li.x.ꝙ tenetur de ſuo refundere eas parti.l. ꝓperandū §ſin autem alterutra c de iudiciis & in glo.& in dicta.l.obſeruare ꝙ itelligē ſi fuerunt petite aliter imperi.cauſa negligentie ſcilicet partis non petentis & iudicis non cōdempnatis melior eſt cauſa conuenienti.l.ſi ſeruum §ſequitur in fi.ff.de uerboꝝ obli.poteſt tamen cōdempnare ſi vult licet non ſit petitum cum hoc emergat poſt litem cōteſtatā & ſic ad eius offitium expectet.l.ediles §ſciendum de edilicio edicto & ce ¶Quid de iudicibus facientibus baratrias dic ꝙ debent puniri.l.iulia repetendarum ut inſtitutis de publicis iudiciis §ſunt preterea ubi vide plene per dominum Io.de pla.

¶De reſtitutione aduocatoꝝ

Quid ſi aducatus fuerit in culpa quia non erat ydoneus puta erat de perſonis ꝓhibitis aduocare ut religioſus uel in ſacris ¶Rn̄det Hoſti.in ſum.ti.de penitentia § abſq; aliter quibus ver.quid de aduocatis qui in hoc caſu non credit ꝙ teneat ad reſtitutionem illi a quo accepit ſallarium ſi aliter diligenter offitium ſuūm exequat nec in culpa ſit āmiſſionis cauſe ſed aliter eſt ei iniungendum ut illud expendat i piaſ cauſas & ſubueniatur peccatori orationibus & ſuffragiis eccleſie & illorū qui elymoſinam recipiūt ar.xiiii.q.v. non ſane.xii.q.ꝑa gloria epiſcopi &.c.aurum & ce. ¶Sed quid ſi recipit īmoderatum ſalariū Rn̄det idem vbi ſupra ꝙ ad plus tenetur reſtituere illi a quo plus extorſit et ce.

¶Quid ſi per ignorantiam uel negligentiam clientulus ſuus āmiſit litem ¶Rn̄det idem vbi ſupra ꝙ tenetur reſtituere ſalarium et dampnū ꝙ ad hoc clientulus ſuus incurrit ar.ff.ad.l.acquileam.l.idem iuris et de eta.et qua. c ad aures ¶Item ſi per cauillationem abſtulit aduerſario ſuo bonā cauſā uel ipſam grauauit vel in aliquo petendo dilationem ſuperfluam uel allegando falſa contra conſcientiam faciendo poſitionem duplicem uel cauiloſam uel per inſtructionem falſi teſtis uel quia induxit clientulum ſuū ad ueritatem negandam tenet in ſolidū quo ad ueꝝ intereſſe concor. Monal.

in ſum. in tractatu reſtitutionū ¶ Itē tenēt aduocati de dampnis contingentibus eoꝝ dolo et fraude puta quando voluit impedire adminiſtrationem alicuius tutoris faciunt eum accuſari de ſuſpecto ſcientes ꝙ lite conteſtata in cauſa ſuſpitionis imediate interdicitur tutori adminiſtratio aliter ut. ff. de ſolu. l. ꝙ ſi forte et inſti. quibus modis tute. fi. § deſinunt ¶ Item tenentur ad reſtitutionem parti aduerſe de omni dampno illi aduocati qui iſtruunt clienticulos ſuos negare ueritatem et falſum reſpondere de qbus ut dicit gloſa in. c. i. de confeſſi. li. vi. et. quīquageſima di. ſepe qui etiam dicit ꝙ ſolent aduocati dicere clientulo ſi hoc confiteris perdes cauſam nec dicunt perdes animam ſi negaueris perdes extra de ſymo. c. matheus Item qui petunt ſuperfluas dilationes & terminos de quibus dicitur p glo. in. c. ſtatutum § ſi de reſcriptis li. vi. vbi dicit̄ conſueuerunt aduocati ſua doloſitate & imperitia neſcientes aliter partes iuuare dilationes iuris petere ad teſtes ultra marinos uel extra ꝓuintiam ꝓducendos. iii. q. tertia ſpaciū ¶ Vnde poteſt iudex ſi de malicia preſumit ſcilicet ut fieret cauſa ꝓtellādi negotium ſacramentum exigere ſed ſi iurabatur uidebatur danda dilatio Conſueuerunt iudices & aliter ꝓuidere ſecundū formam decretalis de fideiuſſo. conſtitutis ſcilicet ibi committere receptionem recepta cautiōe ab illo ꝙ vadat uel mittat ad uidendum illos iurare ſuper quo vide ꝙ ibi notatur hoc puto melius ꝓuiſum p hanc litteram Si enim dicet pars habeo teſtes ultra marinos & iudex reſpondebit paratus ſum illos citare & expectare depone ſallarium ꝓ expenſis teſtis in eundo ueniendo ſtando ꝙ ſi facere nolit cauſam non differt iudex ¶ Quid de illis aduocatis qui ſecuntur doctrinam Sathane poſitam a Specu. in ti. de aduocato § cōſeq̄nter & § ſequitur & § utriuſqȝ ubi deſcribit cautelas quas debent habere aduocati tam actori quam rei & quam utriuſqȝ partis licet in fine dicat ꝙ hec doctrina ſalutem anime non informat ymmo ſicut dicit pſalmus qui malinantur exterminabunt̄ Vnde dicit conſulo ꝙ cōpereat ī termino fideliter & ſe viribus & non fraudibus tueatur tamen primo dat doctrinam dicenſ ꝙ aduocatus actoris habeat aſtutiam ſerpentis ne alterius inſidiis ſupplātetur. vi. q. i. ex merito in fi. xviii. q. i. ſi cupis ymmo potius habeat vulpinam ſimplicitatem oſtendat enim ſe ſimplicem & ſic aduerſarius eiuſ eum minus uerebitur & contra eum paꝝ ſibi ꝓuidebit ſi enim eum aſtutū extimaret ſolicitus eſſet ad vulpiculam capiendam extra de pugna. cano. īter ſollicitudines. i. Rubri. Iuxta illud da occaſionē ſapienti & ſapientior erit. xxiii. q. tertia uide in fine ¶ Item ſit cautus tāq̄ inops ſpalium ſemper ſtet in generalibus ut ſic ſimplicitas pretendat̄ nec eius intentio cognoſcatur. ff. de iure fiſci. l. ita & ce. ¶ Item utatur & ambiguis & duplicibuſ ſermonibus tanq̄ ꝓprioꝝ ignarus ut poſſit ad diuerſos trahi ſenſus. xxxvii. di. relatum ille enim dixit Reginam interficere bonum eſt timere nolite & ſi omnes conſenſerint ego non contradico hec enim uerba poſſunt et ad malum retorqueri intellectū et tunc accipientur uerba ꝓ eo et eius ſtabit̄

intentioni et interpretationi.ff.de iudiciis.l.ſi qs ambigua.ff.de uerboꝝ obli.l.inter ſtipulantem§i. ¶Item caueat ne alleget publice legem ꝓ eo expreſſe facientem ſ eam iudici cum neceſſitas fuerit ad aurẽ dicat et p eã ipſum informet ne aduerſarius contra illam ſeſe ualeat reſponſionibus premunire quia nihil tam indubitatus eſt ꝙ non decipiat q̃dam ſollicitã dubitationem in auctentica de tabellio§ſi uero colla.quarta ¶Item cautus ſit ut aliquid coram iudice reuocet in dubium et ſuper hoc faciat iudicem ꝓ eo interloqui ne reus eum poſtea ualeat recuſare In cauſa crimi nali caũtus ꝓcedat debet enim aduocatus accuſatoris cõmendare pſonam ĩ quã crimen dicitur eſſe cõmiſſum ar.ff.de re mi.l.omnes§i.& equaliter & qualiter poteſtates debent eſſe ſpeculum ſucceſſoribus.C.de priua.car.l.i.& qualiter facilitas venie in centinũ tribuit delinquendi.C.ut dericoꝝ de vita & honeſta.cle. ¶Quãtum autem ad aduocatum rei dicit ꝙ ĩ primis offitium eius eſt cauſam extenuare fugere & differre in auctentica de liti gio§omnẽ colla.octaua ſic tamen fugiat ne contra eum ex nimia fuga iudex preſumat.iii.q.nona decernimus ¶Item die termini non cõpareat mane ſed ſinat aduerſarium preuenire & tam diu expectare donec tedio affectus recedat & tunc ueniat uel ſaltẽ vltima hora diei iudice ꝓ tribunali ſedente quia tota dies ea cedit niſi dictũ ſit ut hora certa cõpareat inſti.de verboꝝ obli§iudicem & ſi uiderit aduerſariũ abſentem poteſt tempeſtiue uenire & eum iudici accuſare & priuſq̃ uenerit recedere tamen actore recedente uel ultima parte diei venerit premiſſa de mora qualitercunqꝫ excuſatione oſtendet ſe uoluntarie cõparere & paratum in cauſa ꝓcedere & de dilatione dolere ut ſic iudici placeat & non ꝓuocet ¶Si uero actor inſtet ſedeat aduocatus rei & taceat & ſe dormire fingat ſicut ſagaces ſepe faciunt aduocati Et cũ iudex dixerit ei reſponde obiectis tunc lente et pigre ſurget quaſi excitatus a ſompno et ſuplicet iudici ꝓ audientia benignã deinde inuicem commendat et q̃tum poterit blandiatᷣ ei et ce. ¶Item ſit cautus ut ſi ſperet ſententiam contra ſe ferri non ad ſit eo tempore quo fertᷣ ad quid autem teneantur tales falſi et cauiloſi aduocati ex dictis ĩ precedenti§cõprehendi poteſt ¶Item ſit cautus ut a conſpectu iudicis ſine aduocato actoris non diſcedat ne ille aliquid in eius abſentia proponat quod iudicem mouere poſſit

¶De reſtitutione teſtiũ

QVid de teſtibus corruptis ¶Rñdet Hoſti.vbi ſupra ꝙ ſi ꝑ dictũ ipſorum falſum aliqua partium ãmiſerit cauſam ſuam tenẽtur ad reſtitutionem faciendam ei qui damnificatus eſt ar.xvii.q.quarta ſi quis in atrio.ff.de calũp.l.generaliter§illud.i.q.i.iubemus ¶Si autem recipit propter teſtimoniũ uerum ferendum tenetᷣ hoc pauperibus erogare nã et uenalia teſtimonia ſicut et iudicia uenalia prohibentᷣ q̃uis teſtis ex penſas ſuas moderatas recipere poſſit concor.Monal.ĩ ſum.in ꝯo reſtitutio et in uerbo teſtis dicens ꝙ teſtis falſum dicens preter penã falſi tenetᷣ

in iudicio anime ad omne intereſſe parti quã ſuo teſtamẽto leſit ar.ex.de teſti.ſicut & Ricar.in quarto di.xv.dicit ꝙ teſti nõ licet uendere teſtimoniũ quia qu libet interrogatus loco & tempore tenet̃ teſtimoniũ ueritati ꝓhibere aliter eſt ſymoniacus ſi recipit aliquid ꝓ ueritate dicenda Sed aduocatus poteſt uendere patrocinũ ſuum & iuriſperitus conſilium quando a iudice uel a curia non recipiũt ſalarium ſuum ꝓ quo ad iſta adhibẽda teneant̃ nec poteſt dici ꝙ iſti uendant iuſtitiam & ueritatem ſed laborẽ ſuum & ſollicitudinem Alexan.uero dicit ꝙ ſolum eſt ſymonia facere teſtimonium ꝓ pecunia in cauſis eccleſiaſticis in aliis uero graue peccatum ¶ Vtrũ teſtis poſſit recipere ſumptus neceſſarios Rñdet Alexan.de ales in tertio tractatu iudicialium p̃ceptorum ꝙ aliud eſt ꝓ teſtificatione munus accipere aliud ſumptus neceſſarios pcipere Primum enim nephas eſt & priuatio ueritatis unde.lxvi.Si ſpes muneris ſubtrahitur confeſtim a cõfeſſione iudice recedunt vnde dicit̃ de iuſto qui excutit manus ſuas ab oĩ munere ille in excecelſis habitat idem de iudice.xiiii.q.v.non ſane Vnde Beda ſuper Marcum Abiit iudas ad ſummos ſacerdotes & conſtituerũt illi pecuniam dare dicit Cũ ꝓ muneribus falſum cõtra q̃mlibet teſtimoniũ dñt ꝙ qa ꝓfecto ueritatẽ ꝓ pecũa negauit dñm ꝓ pecũa vẽdidit Ipſe enĩ dixit Ego ſum veritas & ce. ¶ Secundum uero licitum eſt.ſ.ſumptus neceſſarios precipue in predicto caſu cum oportet ad locum remotum ꝓ teſtamento ferendo ꝓcedere nemo enim tenet̃ propriis ſnmptibus militare & ideo dicitur in decretis quarta.q.iii.c.venturis & ſᷓa.q.tertia non licet p quos fuerint poſtulati ſumptus cõpetentes miniſtrentur etiã ſi in pecuniaria cauſa ſint teſtes ab altera parte ꝓducendi ſumptus dico in eũdo ſtando & redeundo.C.de teſtibus.l.quoniam & notat glo.in.c.ſtatutum §ſi.de reſcriptis.l.vi.imo ne dum ſumptus ſed etiam mercedem dierũ quibus ſtetit occupatus pro teſtimonio reddẽdo & ãmiſit operas ſuas debet habere ut notat Ia.butrigarius in.l.ſi quando.C.de teſtibus vbi dicit nõ oportet pro alienis cõmodis ſuas inuenire difficultates Sed cui reddet teſtis pecuniam quam accepit ut teſtimoniũ ferret ¶ Rñdet Monal.ſecundum quoſdam non reſtitui ei qui dedit quia uidet̃ teſtem corrumpere voluiſſe ar.ff.de condic.ob turpem cauſam.l.ſᷓa & alii dicunt contra.ſi non dedit eo animo ut teſtem corrumperet ſed ut ſibi iuſtitiam obſeruetur ar.xiiii.q.v.non ſane extra de ſymonia dilectus ¶ Vtrũ teſtis qui noluit maniſeſtare veritatem propter ꝙ pars dampnum incurrit teneat̃ ad reſtitutionem vide ubi ſupra §xl.

¶ De extorquentiũ elymoſinas per mendacium vel ypocriſim

VTrum qui ſimulatione religionis aliquid acquirit ſicut facit ypocrita teneatur ad reſtitutionem Rñdet Alexan.de ales in quarto ĩ tractatu reſtitutionũ ꝙ ſic & rõ huius ẽ ꝙ ille q dat aliq̃d ypocrite quem extimat bonum & religioſum non dat ꝓ ſe loquendo ypocrite

ſed interpretatum uiro religioſo Vnde non traſfertur dominiū rei date ad ypocritam unde ypocrita non eſt poſſeſſor iuſtus rei date ſed uſurpatiue & inuito domino ergo rei aliene contractor eſt ꝓpter ꝙ tenetur ad reſtitutionem ¶ Non obſtat ꝙ ille cui confert prebenda ab epiſcopo qui creditur eſſe bonum licet non ſit non teneat ad reſtitutionem quia Rūdit idem ꝙ non eſt ſimile quia licet ille qui confert illi prebēdam credat illū eſſe caſtum tamen ille cui confert fraudem nullam committit ꝓpter quam illi confertur quia non ſimulat ſe caſtum tali intentione Vnde licet ingrediens ſit malus ut puta fornicator licitus eſt ingreſſus in prebendā unde non tenetur reſtituere ſed acquirens aliquid per ypocriſim tenet quia ingrediens eſt uitioſus & uitioſus ingreſſus quia fraude & dolo īgreditur ſed ſi ingrederet ꝓpter fornicationem ſicut ſi epiſcopus matrē uel ſororē clerici cognoſceret & ob hoc ei daret tenet clericus reſignare cognita ueritate & ce. ¶ Vtꝝ ſi diues mentiendo ſe pauperem acquirat aliquid teneatur ad reſtitutionem Reſpondet idem Alexan. ubi ſupra ꝙ tenetur ad reſtitutionem eius qui per ſimulationem acquiſiuit ſed non tenet reſtituere ei a quo accepit quia ille meritum habet apud deum qui dedit intuitu pietatis & paupertatis ſed tenet dare pauperibus quibus ille dediſſet ſi nō erraſſet ſi conſtet illi qui ſunt Non obſtat de Iacob qui ſubſtulit primogenita Eſau qui fraudulenter quia Rūdet idem Alex. ubi ſupra ꝙ nō fuit iſta fraudulentia ſonans in malum licuit eīi Iacob ſubripere primogēita Eſau tāq̄ uiolento poſſeſſori quia dominus contulerat primogenita Iacob ꝙ intellexit yſaac confirmando benedictionē dicens & eris benedictus & ce. ¶ Quid de medicantibus ualidis q̄ fingunt ſe infirmos & ſicut dicit gloſa in. l. i. de mendi. ua. li. xi. poſſunt fingere cum herbis & aliis medicamentis deformitate mēbroꝝ & egritudines corpoꝝ ¶ Rūdet dominus Io. de pla. ꝙ inſpicienda eſt conditio eoꝝ ut ſi eis fuerit corpoꝝ integritas & annoꝝ robuſtas eoꝝ inertia ſine ulla miſeratione puniant hoc modo ut ſi fuerint ſerui ſubduntur dominio accuſatoris ſi uero liberi efficiūtur eius coloni aſſcripticii & hoc quando fingunt infirmitatem ſed quando ē ualidus & nullam fingit infirmitatem tunc ſi eſt forenſis expellitur & ad ſuas remittitur partes ſi autem ē. de urbe debet cōpelli ad opera & artes et exercitia publica operanda ut dicta. l. ſ. a et in auctentica de queſtione § ſi uero iuris colla. ſexta nā ut dicit ibi glo. cum ſint robuſti et ſani auferunt panem uere debilibus et infirmis et per conſequens tenent ad reſtitutionem Eſurienti enim panis uiriliter tollitur ut eius īhertia cohibeat .v. q. v. non omnis et ut dicit glo. ſuper Math. iuſtius feceris ſi iniuſte petentem correxeris q̄ ſi ei quid dederis Vnde de conditionibus elymoſine ē glo. lxxxvi. di. non ſatis et in. c. quieſcamus. xlii. di ¶ Similiter puniuntur hoſpitalarii ſancti Io. qui mittunt laycos et illitteratos pro queſtis et falſi queſtuarii ut in. c. tuaꝝ extra de priui. ubi dicit tex. ueꝝ quia priuilegiū meret amittere q̄ ꝑmiſſa ſibi abutit poteſtate fraternitati tue mādamus

quatenus ſi quos clericos aut laycos a dictis fratribus pro colligendis eli
moſinis cruce falſe ſignatos inueneris his a quibus ipſos miſſos eſſe con/
ſtiterit ꝑ totam ꝓuintiam tuam exhortationis offitium interdicas ſi laici
fuerint excommunicationis mucrone ꝓcellas ſi clerici ab offitio bn̄fitioq̄
ſuſpendas nullo ꝓrſus priuilegii beneſitio vel apoſtolico remedio preua/
lente Et i cle. de peni. & remiſ. dicit̄ abuſionibus quas nōnulli elymoſinaꝝ
queſtores in ſuis ꝓponunt p̄dicationibus ut ſimplices decipiāt & aurum
ſubtili uel fallaci potius ingenii extorqueant ab eiſdem in animaꝝ ꝑcedat
periculum & ſcandalū plurimoꝝ viam ꝓut eſt poſſibile precludere capiē
tes iuxta ſtatutum conſilii generalis duximus ꝓhibendū diſtricte ne que
ſtores aliqui niſi apoſtolicas uel dyoceſani epiſcopi litteras exhibuerint
quomodo licet admittantur nec permittantur cum ſolum ipſis cōputat
indulgentias ſibi conceſſas i ſinuare populo & caritatiua ſubſidia poſtula
re ſimpliciter ab eodem populo nullatenus ipſi populo predicare nec ali/
quid exponere quā ꝙ in litteris continet̄ ſupradictas litteras quoq̄ apo/
ſtolicas dyoceſani epiſcopi ne quid fraudis cōmitti ualeat ꝑ eaſdem ante
q̄ admittantur queſtores ipſos examinent diligenter ad hec cū aliqui ex
huiuſmodi queſtoribus ſicut ad noſtram audientiā eſt ꝓlatum non ſolum
multa temeritate audacia & deceptione multiplici animaꝝ indulgentias
motu ſuo ꝓprio de facto concedant ſuper uotis diſpenſant a periuriiſ &
homicidiis & aliis peccatis ſibi confitent̄ abſoluant male ablata incerta da
ta ſibi aliqua pecunie q̄titate remittant tertiā uel quartam partē aliis de
penitentiis iniunctis relaxent animas tres uel plures parentū uel amicoꝝ
alioꝝ qui elymoſinas eis conferunt de purgatorio ut aſſerunt mendaciter
& abſtrahunt & ad gaudia paradiſi ꝑducunt benefactoribus locoꝝ quoꝝ
queſtores exiſtunt remiſſionem plenariā omniū peccatoꝝ indulgeant &
aliqui ex ipſis eos a pena & culpa ut eoꝝ verbis utamur abſoluant nos
ab uſus huiuſmodi ꝑ quos cenſura uileſcit eccleſiaſtica & clauium eccleſie
auctoritas deducitur in contemptū oīmode abolere ualentes ea ꝑ quoſq̄
queſtores fieri uel attentari de cetero diſtrictius iubemus omnia & ſingu
la priuilegia ſi qua ſupra premiſſis uel eoꝝ aliquo ſint aliquibus locis &
ordinibus uel ꝑſonis queſtoꝝ huiuſmodi quomodocūq̄ conceſſa ne ipſoꝝ
pre textu ſit eis materia talia ulterius preſumēdi auctoritate apoſtolica
quantū ad premiſſa penitus reuocantes queſtores autem qui deinceps in
premiſſis uel aliquo premiſſoꝝ delinquerint uel aliis etiam quibuſcunq̄
ſuis priuilegiis abuſi fuerit ſic ꝑ locoꝝ epiſcopos puniri uolumus nullo
ꝓrſus priuilegio in hac parte ſuffragante & in .c. cum ex eo de ſen. exco.
dicitur qui autem ad querendas elymoſinas deſtinantur modeſti ſint &
diſcreti nec in tabernis aut aliis locis incongruis hoſpitent̄ nec inutiles
faciant aut ſumptuoſas expenſas cauentes omnino ne falſe religionis ha/
bitum geſtent ¶ Item ibi exprimit̄ forma litteraꝝ q̄ debent habere ab epi
ſcopis ſcilicet talis quoniā ut ait apoſtolus omnes ſtabimus āte tribunal

xpi recepturi ꝓ ut in corpore geſſimus ſiue bonum fuerit ſiue malū opor tet nos diē meſſionis extreme inire operibus ꝑuenire ac eternoꝝ intuitus ſeminare in terris quo reddente domino cū multiplicato fructu recolligere debemus in celis firmam ſpem ſiduciamq̧ tenenter quoniam qui parce ſe/ minat parce & metet & qui ſeminat in benedictionibus de bn̄dictionibus & metet vitā eternā Cū igit̄ ad ſubſtentationē fratꝝ & egenoꝝ ad tale cō fluentium hoſpitale ꝓprie non ſuppetant facultates vniuerſitatē veſtram monemus & exortamur in domino atq̧ in remiſſionem iungimus uobis peccatoꝝ quatenus de bonis uobis a deo collatis pias elymoſinas & gra tis ei obſequia errogetis ut ꝑ ſubuentionem ueſtram ipſoꝝ inopie cōſo latur & uos ꝑ hoc & alia bona que domino inſpirante feceritis ad eterna poſſitis gaudia ꝑuenire

¶De reſtitutione facientium elymoſinas de alieno

Quid de datis ꝑ ypocriſim & primo an facientes elymoſinā de a/ lieno cōmittant furtum Rn̄det Alex. de ales in tertio in tractatu noui precepti ꝙ ſic & ꝓhibet̄ ꝑ illud preceptum ¶Vtꝝ monacuſ uel alius religioſus poſſit facere elymoſinā Rn̄det Hoſti. in ſum. in ti. de penitentia § quibus ver. quid de facientibus videt̄ ꝙ nō quia nō uolūtatē nec ꝓprium habet. xii. q. i. nolo & .c. non dicatis & hoc uerum eſt de puro clauſtrali nullam adminiſtrationē uel nullū offitiū habentem niſi hoc face ret de licentia abbatis de rebus cōmuuibus. xvi. q. i. placuit .c. monachi de poſtu. c. expte de conſecra. di. v. non oportet uel niſi uideat̄ hominem ad mortem eſurientem tūc enim hoc poteſt facere de licentia ſummi abbatis ideſt dei. lxxxviii. di. & .c. non ſatis quia in tali caſu omnia ſunt cōmunia .xlvii. di. ſicut hii non obſtante etiā contradictione abbatis inferioris. xi. .q. tertia qui reſiſtit octaua di. qui contra mores Si uero adminiſtrationē habet tunc non ſolum poteſt ſed debet qcqd ſuper ē pauperibus erogare .xi. q. i. quia tua in fi. & .c. auꝝ .lxxxvi. di. non ſatis. xlvii. di. ſicut hii. xvi. .q. i. quoniam quicquid ¶Sed quid ſi religioſus accedat in ſcolis uel aliter in peregrinationē uadit licentia abbatis nūquid poteſt facere elymoſinā ¶Rn̄det idem ubi ſupra dicas ꝙ ſic quia eo ipſo ꝙ abbas licentiauit ipſum uidet̄ conceſſiſſe ꝙ faciat omnia bona que honeſti ſcolares & peregrini fa cere conſueuerunt ar. ff. de procu. l. ad rem mobilem & .l. ad legatum de of. dele. ꝑterea. ff. de iuiurā. l. ii. ff. de iudi. l. ſi longius ita tamē ꝙ moderate hoc faciat ¶Quid de uxore nunquid ſine licentia uiri Rn̄det Hoſti. vbi ſupra ꝙ ſi habet res parafrenales & ꝓprias ꝑter dotem pōt idē facere ely/ moſinam etiam uiro inuito. C. de pac. cōuen. l. hac lege Sed & de quibuſdā rebus uiri. ſ. de pane & uino & ſimilia q̄ bono et approbato more conſue/ uerunt ad diſpenſationē uxoris ꝑtinere pōt tēperate dare ꝓ deo formās ſibi conſcientiam ꝙ maritus debeat hoc gratum habere licet forte hoc ꝓhi buerit aliquādo maritus Solent enim mariti ꝓhibere talia ad terrorem et ſic ut ſi non in toto tamē tēperet ſe a tanto pōt etiā ſibi formare cōſcietiā

ex qualitate pauperis de quo credit ꝙ ſi maritus eū uideret ei porrigeret ar.inſti.de obli.q̄ ex delic.naſ§placuit § & de licentia uiri hoc pōt & debet facere indiſtincte Si autem modis oībus credit ꝙ marito diſpliceret ſi daret nec pōt ſuam conſcientiam formare tūc doleat qa dare nō pōt nulla tenus tamē det cū ſcandalo mariti Sed ītellige.xxxiii.q.ꝙ deo & hoc eſt uerꝫ niſi uiderit pauperē fame morientem tunc enī poſſet elymoſinā facere de licentia ſummi ſpōſi ſicut dixi ſupra de monaco & nota ꝙ ſicut de rebus mariti non poſſunt uxores dare elymoſinā ſic nec de rebus dotalibuſ quarꝫ dominus ēſt maritus.C.de rei uendi.l.dote & .c. de iu.do.l.i rebus §Item caueāt uxores a mēdacio .ſ.ne cum dederit mentiant̄ dicentes ſe n̄ dediſſe forte ꝑpter metum uirorꝫ ne ītemporalē eterna q̄ meruerat retributio cōmutet̄ ſicut legit̄ de obſtricibus.xxii.q.ii.ſi qualibet ❧Quid de filio familias R̄ndet idem ubi ſupra ꝙ de caſtrenſi & quaſi caſtrenſe pecu. poteſt facere elymoſinā nā q̄tum ad illud pater familias cēſet̄ .ff.ad mace. .l.i§fi.&.l.ii.C.de ino.teſta.l.fi.de aduenticio autem & ꝓfecticio quāuis primum ſuū ſit quo ad ꝓprietatem ſm̄ uero quo ad ſpem ſucceſſoris & ſic intellige ꝙ quodāmō dominus rerꝫ paternarꝫ etiam uiuente patre ītelligit̄ inſti.de rerꝫ quali.& differētia §ſed & ſui nō poteſt nec debet facere elymoſinā niſi ſicut ſupra dixi de uxore & monaco & aliis caſibus ī qbus poteſt aliter donare quos notaui de dona§quis poſſit ver.ꝙ dixi q̄ caſus ſunt quatuor.ſ.ſi iuxta rōne motus cauſa mortis donec ſi habet peculium caſtrenſe uel quaſi ſi habet liberā adminiſtrationē peculii ꝓfecticii & hoc ipſum ſpecialiter cōceſſum ſit Item ubi ē filius comitis uel marchionis uel ſenatoris aliter nō q̄tūcūq; magnus ſit & diſcretus.ff.de dona.l.filius fa. in prin.et§i.et.xxiii.nā etiam ſi nouit elymoſinā dare de ꝓphecticio peculio poteſt dare conſiderata patris et elymoſine q̄titate ut notat idem Hoſti.in ti.de uoto§quis mouere ver.qd ergo ſi uouerit concor.Ricar.in quarto di.xv.ar.ii.q.vi.dicens ꝙ ordo naturalis exigit ut īferiora a ſuperioribus regulent̄ et iō illi qui ſunt ſub aliena poteſtate conſtituti de hiſ iu quibus ſubiciunt̄ ordinare non debent aliter quam eis fuerit a ſuperioribus cōmiſſum et quia nullus homo eſt alii ſubditus quā ad interiores intellectus et uolūtatis actus niſi ſoli deo ideo de illis bonis orando et corde remittendo īiuriam oībus elymoſinam facere licet ſed quia monacus ꝓprium nō habet iō de bonis exterioribus non pōt facere elymoſinam ſine licentia abbatis exp̄ſſa uel ꝓbabiliter p̄ſumpta niſi diſpenſatio aliquorum bonorꝫ monaſteriis ſibi ſit ab abbate commiſſa tunc enī de illis poteſt facere moderatas et rōnabiles ſm̄ ꝓportionem bonorꝫ q̄ ſibi cōmiſſa ſunt ad diſpenſandum qa etiam uir ē adminiſtrator bonorꝫ tāq̄ mulieris caput ideo non debet dare mulier elymoſinas ſine conſenſu uiri exp̄ſſo uel preſumpto exceptis cōmunibus elymoſinis et paruis ꝑ cōparationem ad poſſeſſiones eorꝫ niſi p̄ter dotem ꝙ ordinat̄ ad ſubſtentādū matrimonii onera habeat aliquas res uel ex ꝓprio lucro uel ꝑ alium licitum modū tunc enī

de illis irrequiſito a ſenſu mariti poteſt facere elymoſinas moderatas filii autē familias ꝓprias poſſeſſiones non habent nec etiā ſerui ymmo ſerui ſunt poſſeſſio dñoꝝ ideo facere elymoſinas non debent niſi forte aliquas modicas de quibus poſſunt pſumere ꝙ patri uel domino placeat niſi aliquoꝝ bonoꝝ eſſet eis a patribus uel dominis diſpenſatio cōmiſſa omnes tamen pdicti licite debent & poſſent ī caſu neceſſitatis extreme īdigentibus ſubuenire & aſſenſu ſuperioꝝ nō habito expſſo uel pſumpto & ce.

¶ Vtꝝ fur faciendo elymoſinam de re furtiua liberet̄ Rñdet Alex. ī quarto in tractatu reſti. ꝙ nō imo plus peccat q̄ ſi apud ſe reſeruaret unde non licet ei eā dare ne ſe reddat īpotentē ad reſti. unde eccleſiaſtici. xxxiiii. q offert ſacrifitiū de ſubſtantia pauperis quaſi qui uictimā filium in conſpectu patris ergo peccat mortaliter dando rem alienā uel furtiuā etiam dico quia īpotentem ſe reddit ad reſti. unde ꝑ ipſum non ſtat qn pauper cui abſtulit rem ſuā moriat̄ fame & ob hoc cōparat̄ homicide unde ſeqtur panis egentium vita pauperis ē qui defraudat illum homo ſanguinis eſt unde peccat fur uel latro ſi dat rem furtiuā peccat etiam mortaliter accipiens eam gratis niſi ualde ſit ei neceſſaria ut puta ī ultīa neceſſitate qā dat occaſionē peccati mortalis ipſi furi & ideo tenet̄ eam reſtituere dño cū conſcientia furis & tūc uterqꝫ liberat̄ ¶ Vtꝝ liceat furari cauſa pietatis rem uſurarii ut inde fiat elymoſina uide ſupra

¶ De reſtitutione acquiſitoꝝ ꝑ malos artifices

Quero ā acquiſita ꝑ malos artifices ſubiaceāt reſti. & primo q̄rit Hoſti. in ſum. in ti. de penitētiis § quibus ver. qd ergo dicens qd ergo faciat ſacerdos de pilliпariis ſutoribus pictoribus mercatoribus & ſimilibus qui uix uendūt ſex numatus aliquaꝝ reꝝ quin ſepties mentiant uel deierent & multis aliis modis ibi peccant nō de conſuetudine ſed de longiſſima corruptela Rñdet ad hoc dicendū ꝙ qnotiens talis mendaciū ſcienter dixit mortaliter peccauit & quotiens ꝑ mendaciū ꝓximū ſuum decipit uel carius q̄ deberet uendit ad reſti. tenet̄ Sin autē ignoranter mentitus ē uel ex īprouiſo quia lingua labilis eſt uel etiā ſcienter hoc intendit & ſit illud ſibi prodeſſe ut ſic ſeruet ſe indēpnem & ꝓximo non obeſſe quia ſatis ualet res p̄cium quo dat̄ & ſic nō eſt deceptio in ualore nec ī re quia non uendit unam rem ꝑ alia nec aliquo alio modo tunc poteſt dici ueniale & ſic poteſt ītelligi. xxii. q. ii. primum ꝭm Ray. ueꝝtñ ex quo aſſidue & de conſuetudine mētit̄ quicquid dicat Ray. ex equitatē & benignitate tamen de ueritate mortale dicit̄ ſicut & ebrietas ſi aſſidua ſit mortale ē. xxv. di. v. alias ſi uero iurat & deierat mortaliter peccat aliquando & aliquādo ueniāliter ꝭm ꝙ notaui de iuiuran § qui pena unde ſacerdos debet tales ī uiā rectā dirigere & inducere q̄tum poteſt ut recto fine laborent̄ & rectā intentionē habeant et ſine omni fraude offitia ſua exerceant bona fide et conſulere talibus ꝙ de licentia ſui epiſcopi ſcirent q̄tum poſſunt uendere uel lucrari ī menſura bladi uini et ſimilia uel q̄tum

pro libra poſſunt ultra q̃ emerit in recõpenſationem laboris & expenſaꝝ
& ſi ſic uenderẽt ſine mendacio ipſos crederẽ eſſe in tuto quo ad peccatũ
negotiationis ar.de contrahen.emp.c.i.de uoto.vi.i.c.i.magne§ſi.iiii.q.i.
regenda & ſic poſſumus intelligi.lxxxviii.di.fornicarii hii autem q hoc ñ
faciũt ſine ꝑiculo uix euadũt & ſic põt ĩtelligi ꝙ dicit Leo.difficile eſſe
inter emẽtes & uendẽtes cõmertiũ non interuenire peccatũ de penitẽtiis
di.v.qualitas &.c.ſequentibus

¶De reſtitutione clericoꝝ

QVero quid de illo qui recipit bñſitiũ ſymoniace ſcienter Rñdet
Mo.in ſum.ſua ĩ uerbo ſymoniacus ĩ ordine ꝙ q recipit bñſitium
ſymoniace ſciẽter ſecus ſi ignoranter tenet̃ renuntiare beneſitio
& reſtituere oẽs fructus ꝑceptos & qui ꝑcipi potuiſſent a poſſeſſore ſu-
fficienti diligentia.xiiii.q.vi.ſi res extra de reſti.ſpoli.grauis generaliter
enĩ poſſidens ſine titulo tenet̃ ad oĩa dãpna & lucra ꝑcepta & ꝑcipiẽda
.ff.de re mili.l.ſi nauis §generaliter & uocat̃ hic titulus iuſtum ĩitium uel
cauſa poſſidendi ut emptio uenditio donatio & ſimilia ſimiliter ſi habet
talẽ ti:qui ꝑ nõ ti.eſt hñdus ut qui turpiter contra legum interdicta mer-
catus eſt ut ſi qs dolo uel metu ĩducat aliq̃m ad uendendũ uel dãdũ ſibi
aliqd.C.de agri.& cenſi.& colonis.l.q̃madmodum et.ff.qa metus cauſa §
ſi partus qui fructus reſtitui debẽt deductis expenſis Itẽ intellige de fru
ctibus quos non expẽdit in utilitatẽ eccleſie ſed in alios uſus nã et qui
deꝑ̃dandi aĩo.i.dampnificandi uel furandi ſiue alio modo ad negotia mea
q̃renda acceſſit habet contra me acriorẽ negotioꝝ geſtoꝝ non in illud ꝙ
ſibi abeſt qa ĩprobe ad negotia mea acceſſit Sed in quo ego locupletior
factus ſum.ff.de nego.geſto.l.ſi pupilli § ſed et ſi quis ¶Similiter dicas
de illo quo ſciente et conſentiẽte cõmiſſa fuit ſymonia uel ſtatĩ cum ſciuit
renunciauit ex.de ſymo.c.de ſymo.et.c.ſicut circa fi.alias ſi eſſet bone fidei
poſſeſſor.i.quia ipſo neſciente cõmiſſa eſt ſymo.et diu poſſedit bñſitium
§ poſt ſtatĩ cum ſciuit renuntiauit beneſitium tenet̃ tunc domino rei non
de conſumptis ſed de extãtibus tãtum.C.de rei uen.l certum et hec ẽ pe-
na clericoꝝ layci uero debẽt excõicari.i.q.i.reperiunt̃ et.c.ſi quis epiſcopus
¶Quid de ſymoniaco ĩ ordine et dignitate Rñdet idẽ ubi ſup̃ ꝙ ſuſpẽſus
ẽ nec habet executionẽ et iõ quicqd facit gerẽdo offitiũ dignitatis decipit
animas ſubiectoꝝ ex.de elec.dudum El. ꝓo et idẽ dicas ĩ beneſitio aĩaꝝ
habẽte quia de his duobus idẽ iudicium ẽ hñdum ut dicto.c.dudum et ar.
ex.de filiis p̃ſbiteroꝝ.c.fi.¶Quid fiendum de pecuĩa ſymoniace accepta
Rñdet idẽ ubi ſupra ꝙ reſtituẽda eſt a ſymoniaco et quicquid ſymoniace
accepit illi eccleſie in cuius uerecundia fuit accepta maxime ſi pecunia illa
de rebus eccleſie fuit niſi eſſet monacus ſymoniace receptus in primo mo-
naſterio et propter hoc transferatur ad aliud quia tunc ꝓo monaſterio
huiuſmodi pecunia dari debet quo ad uſum fructum ut ſicut habet onus
ita habeas emolumentum et ce.¶Quid de recipiente ſimplex beneſitium

ſymoniace R̄ndet Mo.ubi ſupra ꝙ tā dans ꝗ̄ recipiēs ſi ē occultū ē ſuſpē
ſus ipo iure quo ad ſe ſicut quilibet ī peccato mortali cōſtitutus.i.q.i.ſacer
dotes ſi uero notoriū ē de iure uel de facto ſuſpenſus ē quo ad alios extra
de tēpoꝝ ordine.c.v.nā & accuſatus de ſymonia ꝓhibet̄ exeq offitiū ſuū
accuſatione pendēte maxime ſi ē īfamatus ex.eo.ti.c. accuſatū alias ſecus
.vi.q.i.§ uteꝝ in pri.& ar.ii.q.i.in primis ¶ Quid de p̄latis & aliis clericiſ
tenētibus adminiſtrationē eccleſiaſticā & male adminiſtrātibus nunquid
tenent̄ eccleſiā reddere īdēpnē R̄ndet Hoſti.in ti.de pen.§ qbus ver.quo
ꝙ ſic in.c.ꝙ ſicut §ſi.de elec.& hoc ītelligas ſiue p̄latus expendat ī melio
rationē ꝓp:ii patrimonii uel etiā ꝓpter nimiā diligētiā ꝓprioꝝ negotioꝝ
neglexit negotia eccleſie ꝓcurare & ſic eccleſia eſt paſſa dampnū ſed & de
culpa ſeu negligētia ꝓcuratori ſui ſeu uicarii uidet̄ teneri de offitio Archi.
ea q̄ de ſta.mona.cū ad mona.§ i.ff.de cuſtodia & exhibitione reꝝ.l.ſi. ſed
& ſi de ſuo aliqd expendit ī negotiis eccleſie illa pōt recuperare uel etiam
heres ſuus ut ſic fiat q̄dam cōpenſatio hīc inde.ii.q.vii.lator.xvii.q quar
ta.c.i.& ꝭo & de rebus eccleſie nō alie.c.epiſcopus hoc autē ītelligas quā
do grauis ē leſio uel etiā quo ad alienationem uel diminutionē reꝝ mobi
liū uel mancipioꝝ eccleſie uel reddituū ſuoꝝ nec.n.ꝓhibet̄ p̄latis quo mi
nus poſſint de fructibus & ꝑceptis redditibus quos faciūt aliqua erogare
¶ Quid de his q donāt ſua īhoneſtis mulieribus uel mimis uel ioculatoribuſ
ꝓpter peccata q̄ cōmittūt uel ꝓpter carnalitatem uel fauorem ſeculi R̄n
det idem Hoſti.ubi ſup̄ ꝙ peccāt mortaliter.lxxxvi.donare & tenent̄ reſti
tuere eccleſie ſi ꝓpriū hn̄t de his aūt q talia receperunt nō eſt dubium ꝙ
tenent̄ ad reſti.xxiiii.q.vi.ſi res Si uero cā elymoſine & ſubſtentationis
nature tribuāt nō peccant nec tenent̄ ad reſti.dū tn̄ abſtineant alias a pe
ccatis.lxxxvi.paſce.xii.q.ii.cōſulo &.c.gloria epiſcopi.xxvi.q. ſicut hii &
hoc maxime cā hoſpitalitatis licet quando caſu fortuitu ueniūnt nec ali
as q̄ cōmederent de facili īuenirent ar.iiii.di.qeſcamus .xi.q.iii. quoniam
multos Sed cui fiet reſtitutio ab yſtriōe uel meretrice q non debuit hoc
recipere ꝓpter peccatum cōmittendum nunqd reſtituet illi qui dedit R̄n
det idem ubi ſup̄ ꝙ nō ſ; ſucceſſori ſuo uel ſuperiori q hoc in utilitatem
eccleſie expendat ar.xvii.q.iiii.ſi quis ī atrio de offitio or.c. cum uos de
cle.cōiu.c.diuerſis fallaciis ī ſi.nec obſtat de deci.i.c.tua nobis § i.uer.pre
textu quia illud intelligit̄ qn̄ his qui tenet̄ ad reſti.nō acceperat a clerico
illud ꝙ tenet̄ reſti.& ſic nō erat clericus particeps in delicto ſ; ubi eſt par
ticeps nō fit ei reſti.ut puniat̄ in eo in quo delinquit ut in.c.paſtorali de
iu.patro.& de tempoꝝ or.c.litteras Mo.uero in tracta.reſti.ſic dicit reſti
tuere tenent̄ p̄lati eccleſiaꝝ & alii clerici bona eccleſiaſtica pauperibus de
bita q̄ nō ſumunt̄ in uſus illicitos dādo ea meretricibus & yſtrionibus uel
ſimilibus turpibus pſonis ſimiliter dādo ea cōſanguineis potentibus nō
ꝓpter nature ſubſtentationem uel aliā licitā cauſā & honeſtā ſ; ut faciant
eos diuites nobiles ultra ſtatum cōditionis generis eoꝝ uel parentele ut

cū epiſcopi & alii clerici de humili genere nati cōſanguineas ſuas maritāt
baronibus & ſimilia & hoc qa cōtractant rē alienam iuito dn̄o bona enī
eccleſiaſtica paupeꝝ ſunt ſcḋm Iero.& Augu.xvi.q.i.quoniā quicqd.xxiii.
.q.vii.ꝙ autē &.q.viii.cōuenior &.xii.q.i.c.ul. ¶Sed nunquid tenetur hac
reſti.facere de bonis patrimonialibus ſi ea hn̄t aut ſufficit ꝙ illā faciāt de
fructibus eccleſie quos iam habent uel hituri ſunt R̄ndet idē ubi ſupra ꝙ
cum quicqd ſuper ē eoꝝ uſibus de ꝓuētibus eccleſiaꝝ debeāt pauperibus
ut dictū ē nō ſufficit facere reſti.de talibus fructibus eccleſiaꝝ cū habeāt
bona patrimonialia uel aliunde q̄ de eccleſia acqſita niſi quatenus ſubtra
xerit ſibi de eccleſiis uel qn̄cunq; expēderent circa utilitatē eccleſie de bo
nis patrimonialibus aut aliunde q̄ ꝑ eccleſiā acqſitis Itē meretrices hyſtri
ones & alie turpes ꝑſone ꝑdicte q̄ paſcunt̄ de bonis eccleſie & etiā cōſan-
guinei quia ut dictum ē dictant̄ notabiliter ultra ſtatum ſue cōditiōis ad
reſti.tenent̄ eoꝝ q̄ habuerunt de bonis eccleſie niſi ꝑdicte pſoē receperit
cā elymoſine quando ī neceſſitate erant.xiiii.q.iii.ſi res aliena.lxxxvi.di.
paſce Diuites uero & potētes ſimiliter tenent̄ quando ꝑ fraudes uel mi-
nas uel īportunitatē nimiā uel alias recipiunt ſine iuſta cā ſecus tamen ſi
ꝓpter neceſſitatē uel hoſpitalitatē recipiunt ar.xi.q.iii. quoniam multos
&.xlii.di.quieſcamus Similiter ſi ſunt bene meriti honeſte & ſpirituales
uiri ꝑſerti quia īpenderunt eccleſie ſuum ſeruitium uel defenderunt eam
cōtra ꝑdones uel ꝑſtauerunt patrocinium ī cauſa uel dederunt de ꝓpriis
bonis & ſimilia talibus enī tenet̄ eccleſia rependere uicē.xii.q.ii. quicunq;
&.c.ſcias Itē nota ꝙ hec reſti. debet fieri eccleſie cui ſic iniurioſe ablatum ē
uel etiā eiuſdē loci pauperibus ſi hoc expedire uidebit̄ penitētiario ſi ta-
mē ſuper talibus diſponēdis habeat poteſtatē ar.xvii.q.iiii.ſi quis ī atrio
& hoc cōueniēs ē ꝙ pauperibus det̄ cum īdigeant & eccleſia habundet alio
quin ſi eccleſia paupet ē melius ē ꝙ in utilitatē eccleſie cōuertat̄ ¶Quid de
ꝑlatis eccleſiaꝝ qui ꝓcurationē uel ſuitium aliq̄ impēdunt legato uel aliiſ
qui plus ſibi extorqnt ſubditis q̄ ſoluant R̄ndet Mo.ubi ſuꝑ ꝙ ſic extor
ta reſtituere debet & tantundē pauperibus erogare & ſi ſuperior cui q̄re-
la ꝓponit̄ negligēs fuerit in executiōe huiuſmōi ſtatuti debet puniri ex.
de immu.eccle.ꝙ plerique ¶Quid de clerico cui epiſcopus cōfert beneſitium
quia cognoſcat carnaliter matrē uel ſororē ipius clerici uide ſuꝑ §cēteſimū
triceſimum ſcḋm

¶De reſtitutione ſuſpenſoꝝ

QVero an clericus ſuſpēſus ab offitio teneat̄ ad reſti.beneſitii fru-
ctuum quos tēpore ſuſpenſionis ſuſcepit ¶R̄ndet Hoſti.in ti.de
ſuſpēſionibus §ſi.qui incipit ꝙ ſit effectus ꝙ ſic ut in.c.de diuer
ſis fallaciis de cle.cōiu.& de cle.ꝑ ea.c.ſi.de ſuplē.negli.ꝑlato.c.litteras
Sed nunquid ſuſpēſus ab offitio intelligat̄ ſuſpenſus a beneſitio R̄t In-
no.ꝙ ſic.c.ſi quis ꝑſbiter.vii.q.i.xi.q.iii.c. ſi epiſcopo foret.lxxxi.di.eos
in.c.paſtoralis ubi hoc dicit de appel.glo.in cle. cupiētes de penis in uer
bo ſuſpenſi intelligit hoc uerum quando ex magno crimine uel ex magna

cauſa ſuſpendit uel quando cōtēpnit ſuſpenſionem nam quando ſuſpēſio ſit ex leui cā ut ꝓpter īfamiam uel ſcandalū & tunc nō ſubtrahet propter hoc bñfitiū ꝙ ex magna cā ſubtrahi debet.xvi.q.i.iuentū paruū crimen dicit qñ dubitatur an ſit mortale & ibi uide multos caſus ſuſpenſionis quos glo.enumerat & multos caſus ſuſpenſionū papaliū uide p Hoſti. in ti.de ſuſpēſionibus §.ſi quis poſſit diſpēſare ver.ſunt alii caſus cōcor.Gof.cum Io.an.ſ.ꝙ nō ſuſpendit a beneſitio qñ ē ſuſpēſus ab offitio niſi ſit ex magna cā ab offitio ſuſpenſus Hoſti.etiā in ſum.de cle.exco.miniſtrātein § .i.ver.puniat dicit ꝙ dormiētes ī ſnia exco.& ſuſpenſionis beneſitia que acqrunt tenere nō poſſunt niſi cū eis miſericorditer fuerit diſpenſatum & ē rō quia beneſitiū ratione offitii cōfertur.lxxxi.di.c.ſi quis a modo qa bñſitium & omne offitiū &.c.ſi quis ſacer.&.c.eos ergo nō poteſt eis dare beneſitiū q.nō pnt facere offitium quinimo nec fructus beneſitioꝝ ſuoꝝ antiquoꝝ ꝑcipere debēt q̄ diu in ſentētia dormiūt quia non cōſueuit nec ꝑcipere beneſitiū quia non facit ſeruitium ex.de appel.c.paſto § ſi.nonageſima ſ̄a di.c.ꝑter hoc ¶ Quero an īpediēs aliqm a conſecutione alicuius bñſitii teneat ad reſti.Rēt Ri.in.iiii.di.xv.ꝙ tenet reſti. beneſitium nō totum qa multum īterē inter habere & ꝓpe eſſe ſed aliquam portionē correſpondentē alicui parti ualoris beneſitii & hoc ſi directe abſtulit ſibi beneſitium ītentione dānificandi eum ſi autē directe.ſ.ꝓcurando ſibi ipi & cū hoc dānificando alium ītendebat ꝓuidere ſibi & ſic ꝓcurat ſibi & ꝑ conſequens alius ꝑter intētionē iſtius dāpniſicet ille ad nihil tenet illi qa licet unicuiqꝫ ſibi ꝓuidere alio neglecto.ff.de noui operis nuntiatiōe.l.ii.ubi dicit ꝙ ſi ꝑſcindo uenas etiā fundo meo ꝑ quas deriuabat aqua ad puteum alterius nocendi ītentiōne teneor ſibi ad reſti.dāpni ſed ſi hoc facio ſine fraude & intendēs conſulere utilitati ꝓprie ut quia mihi utile eſt facere muꝝ q nō pōt conuenienter fundari ſine ꝑſciſione illaꝝ uenaꝝ non dānifico illum qa ius habeo faciendi utilitatem meā in fundo meo ut.ff. de re.iu.l.nemo dānum facit ubi.xvi.qui id facit ꝙ facere ius non habet iſte autem habet ius ſibi ꝓcurādi beneſitium ſ̄uatis circunſtantiis iuſtis & honeſtis cōcor.Ri.in.iiii.di.xv.ar.v.q.iiii. ¶ Qui uiolenter occupat beneſitium cum cura ſeu ſcienter ſe ītrudit in eo ē ipſo iure priuatus beneſitio ſimiliter q cum cura habebat & iō occupāte ꝓpria temeritate ꝑſona aut alia q̄cunqꝫ beneſitia eccleſiaſtica ipo iure ſunt priuati oī iure ſi ꝙ in ipis habebat & iō tenet tā ad beneſitioꝝ reſti.q̄ fructuum tex. ē in.c. cum qui beneſitium de ꝑben.li.vi.Si ergo habeat eccleſiā curatā & poſtea occupet ſimplex beneſitium nō uacat primum ſ ꝑdit ius ſi ꝙ habeat in ſ̄o Sed qd ſi habet curatā eccleſiā & vi occupat ꝑbendam uel ſimplex beneſitium cui eſt annexa eccleſia curata nunquid uacat prima dicit ꝙ nō ſ ꝑdit ius ſi ꝙ habet in ſ̄a hec glo.in dicto.c.cum qui ¶ Sed nunquid recōciliatus fructus medii temporis quo excōicatus extiterat recuperabit Rñdet idem Hoſti.ubi ſup. ſicut nec regreſſo iuris poſtlimini reſtituunt ſtipendia eius

temporis:quo apud hoſtes fuit.C.de re mili.l.ſtipendia li.xii: oĩa p̄dicta ponit etiã Hoſti.in ti.de ſen.ex·§quis ſit effectus & addit ꝙ clerico excõ municato & ſuſpenſo fructus medii tẽporis quo excõicatus uel ſuſpenſus fuit reſtitui p̄nt ex gratia nec debet tñ de facili fieri ne cõdẽpnatur rigor canonice diſcipline ar.quiquageſimo di.c.i.de cõſue.c.cum ĩter nos de con ceſſio.p̄ben.C.qa diuerſitatẽ Si autẽ iuſta appareat ſnia tunc ſunt ei re ſtituẽdi.vii.q.v.ſuper cãs ❡Quid de his q ſteterũt in ſnia lõgo tempore Rñdet idẽ ubi ſup̄ ꝙ ſi ſteterunt lõgo tẽpore puta biẽnio uel triẽnio uel etiã anno p̄nt oĩbus beneſitiis ſup̄ſcriptis ꝑpetuo ſpoliari ad hoc de cle. exco.nimis.c.poſtulaſtis de cle.cõiu.c.diuerſis de cle.nõ reſi.c. ad hoc.xi.q. iii.&.c.q. cum de peni.c.fi.de here.c.excõicamus§i.&ii.&§credentes & ta les nec eligere poſſunt nec eligi de cõſue.c.cũ dilectus§qa nobis de elec. c.cum inter de eta.& quali.c.cum bone de cõceſ.p̄ben.c.qa diuerſitatem

❡Quid de cõferentibus talibus beneſitia ſcienter dic ꝙ a collatione ſuſpẽ dunt̃ donec ſuper hoc ueniam mereant̃ ut puniant̃ in quo deliq̃runt ũt in .c.poſtulaſtis de cle.exco.mi.Sed ꝑ q̃m merent̃ ueniã & diſpenſari poſſũt dic ꝑ ſuperiorẽ niſi hac de cã etiam conſilio ſuſpenſus eẽt ſ.quia contuliſſet beneſitia talibus qa tunc a ſolo papa poſſit diſpenſari ar.de elec.niſi de p̄ben.graue ❡De reſtitutione religioſoꝝ

Q Vero an monaſterium reſtituere teneat̃ res quas exp̄ſſe donauit igrediẽs tẽpore ſui igreſſus licet poſtea egrediat̃ dummõ tẽpore donationis fuerit bone ſidei poſſeſſor Rñdet Monal.i tractatu reſti.i verbo reſtitutio furti facienda ẽ ꝙ nõ niſi gratiã facere uellet ar. xii.q.ſ̃a nulli liceat & ex.de cõdic.appoſi.c.ueꝝ & ĩ auctẽtica de mona. ſi uero ſ̃ huiuſmõi res tacite & exp̄ſſe donate ad monaſterium ꝑuenerunt tunc ſecunt̃ p̄ſonã q̃ ſi egredit̃ res huiuſmodi ſ̃o monaſterio dari debent ꝙ etiã dicẽdum ẽ de clericis q eccleſiis aliquid donãt ar.ex.de cle.coniu. ꝙ a te ubi de hoc ĩ glo.xvi.q.v.de lapſis❡Quid de religioſis qui obligaue rant aliquid in ſeculo reſtituere Rñdet Mo.ĩ ſum.in tracta. reſti.in no. reſtituere tenent̃ in caſu§itẽ nunquid ꝙ tenet̃ petere ueniã de dãno dato ꝑ ſe uel ꝑ interpoſitã p̄ſonam❡Quero an regularis poſſit reſtituere per ſe & ꝓpria auctoritate ꝙ accepit ꝑ carnali opere vide ſup̄.§.liii.

❡De reſtitutione dominoꝝ tẽporalium

Q Vero an male acquiſita per dominos temporales ſubiaceant reſti tutioni Et primo quid de taliis quas iniuſte exigunt ultra antiquum ſtatutum & ordinationẽ Reſpondet Hoſti.in ti.de peni. §quibus uer❡Quid de queſtis ꝙ tenentur ad reſtitutionem ſi uiolenter illud exigunt.xiiii.q.ſexta ſi res ſecus ſi ſubditus ſponte offerat non exa ctus tacite uel expreſſe ſine fraude & dolo ar.xviii.di.de eulogiis.i.q.ſ̃a placuit licet etiam inhoneſte exigeret̃ honeſte tamẽ recipit̃ .ff de uariis ex.or.cog.l.ii§ ẽ quidem res ſanctiſſima & .c. dilectus extra de ſy.re.& ſi quos§ſi.concor. Monal.in ſumma in tractatu reſtitutionum ❡Sed quid

ſi difficlis ſit reſtitutio quia forte tot exegit dominus uel pdeceſſores ſui
q̄ ſi uenderēt quicquid habent non ſufficeret ad reſtitutionem Reſpōdet
idem ubi ſup̄ q̄ ſcripſit Ray. q̄ poteſt ei mederi. ſ. q̄ remittat hominibus
in reconpenſationem aliq̄ ſeruitutem ad quam tenēt ei in perpetuum uel
ad tempus ad aliquam certam imunitatem ſeu liberalitatem uel faciat ide
aliq̄ hoſpitale uel aliam elymoſinam cum conſenſu & uoluntate dampna
paſſorum uel ſucceſſorum eorum concor. Monaldus ubi ſupra ¶ Sed an
poſſit dominus aliquid exigere a ſubditis Reſpondet monaldus ubi ſup̄
q̄ ſic puta p defenſione patrie cum iniuſte inuaditur ab hoſtibus ad hoc
enim tenentur omnes non ſolum res ſuas partiri ſed etiam corporaliter la
borare minuendo ſe in caſtro uel ciuitate & uigilare ut ſic ſe ipſos & res
ſuas ſaluent. xxiiii. q. tertia fortitudo extra de imunitate eccleſiarum pue
nit Similiter quando dominus maritat filiam ſuam aut filium facit militē
aut releuat feudum ſuum aut auget nouum feudum cōparando & cū talia
uideantur reſpicere cōmodum ſubditorum pro eo q̄ cum dominus maritat
filiā acqrit ſibi amicos & augendo feudū fit ditior & ide melius pōt poſt
parcere ſubditis quam ante & cum facit filium militem potentior eſt ad
defendendum terram dicunt quidam q̄ non ſunt dampnandi qui talia exi
gunt ubi conſtitutum ē uel conſuetum ſi tamen ad arbitrium exigi conſu
euit cum moderamine exigatur ¶ Item poteſt recipere dominus a ſeruis
ſuis & petere auxilium moderatum cum uadit in exercitum ſeu bellum iu
ſtum pro expenſis ibi factis Similiter quando in eodem exercitu caperet
ſimiliter quando uadit ad principem & pcurat pacem ſubditoꝝ cōſeruare
& p aliis ſimilibus cauſis poteſt petere ut dictum ē moderatū auxilium ſi
ne uiolentia tamen ar. x. q. tertia ¶ Sed nunquid domini auferentes res cō
tra bannum portatas tenēt reſtituere illis a quibus ablate ſunt Rn̄det
monal. q̄ non ſi ſtatutum uel edictum factum fuit cum conſilio regentiū
ciuitatem & pro cōmuni utilitate nam in talibus amittendi non competit
repetitio & p conſeqns accipiēs reddere n̄ tenet quia melior eſt cōdictio
poſſidentis tamen faceret melius quo ad eum ſi redderent ne ex auaritia
uideantur rapere ¶ Quero quid de dominis qui exigunt a ſubditis taliaſ
& queſtus Reſpondet monal. ubi ſupra q̄ ſi exigunt a ſubditis taleas uel
queſtus que ſibi & anteceſſoribus ſuis ſoluta ſunt ab antiquo ſi hoc ſcit
& pbabiliter credit q̄ ex iuſta cauſa impoſita fuerunt & ſoluta licite exi
gere poteſt ſi tamen non ſcitur nec creditur q̄ ex iuſta cauſa tunc non de
bent exigere ſed reſtituere debet ſi poteſt q̄ cum mala fide recipit. xiiii.
. q. vi. ſi res ¶ Sed quomodo hoc ſciri poteſt Reſpondet idem q̄ poteſt
ſciri ſi ſuper hoc confectum eſt inſtrumentum ſi etiam ita ſeruatum ē a tem
pore a quo non extat memoria ſecundum quoſdam preſumendum ē q̄ ex
cauſa iuſta fuerit ipoſita ar. duodecimo di. illa q̄ ſatis credendum eſt niſi
uiolenta ſit preſumptio in contrarium preſertim cum dicatur q̄ in lōgiſſi
mis preſcriptionibus non oportet pbare titulum ſed ex lapſu temporis

preſumitur titulus interueniſſe qui allegatur ¶ Quid de dominis exigentibus pedagia & tholonea antiqua Reſpondet Monaldus ꝙ licite exigere poſſunt ſi ſunt a principibus uel regibus īpoſita propter defenſionē ſtrate uel maris dummdo exigentes faciant illud ꝑpter quod fuerunt impoſita aliter non ſi uero neſcitur a quibus fuerunt impoſita ¶ Creditur tamē ꝙ ab illis qui potuerunt propter defenſionem patrie uel pro alia ſimili cauſa fuerunt inſtituta uel ſi non cōſtat de cauſa extat tamen conſuetudo cuius non extat memoria ſecundum Hoſti. recipi poſſunt ſimiliter idem dicēdū ſi iſte non laborat modo nec facit expenſas cū non ſit neceſſe paratus eſt tamen & expenſas īpendere tēpore neceſſitatis ita ꝙ non ſolū ꝙ tunc acciperet ſed etiam ſi erit neceſſe ut quaſi fieret cōpenſatio annorum ī quibus uel nihil expendit ad illos in quibus oportet eum multum expendere ¶ Si hec ita geſſerit pura & bona fide ſecure recipere poteſt concor. Hoſti. i ti. de cenſi. § ex quibus ver. ſed nunquid ¶ Sed quid ſi dominus noua pedagia imponit Reſpondet Monaldus ubi ſupra ꝙ nullo modo poteſt occaſione illorum ab aduenientibus & tranſeuntibus aliquid accipere ſine peccato niſi certum ſit illud a principe uel rege fore ſtatutum ꝑpter eminētē neceſſitatē aliq̄ de ſubditis & tunc procedat ꝑ omnia ut dictum eſt de āꝯtiquis. xxiiii. q. tertia ſi quis romipetas extra de treu. & pa. c. innouamus de cenſi. ꝑuenit & c. cum apoſtolus. ff. de publi. & uecti. l. uectigalia vnde ſi ultra formā ꝑdictā aliquid eſt acceptū reſtituēdum ē illi a quo iiuriose ē acceptū ſi autem cū conſilio eccleſie pauperibus eroget quod notat contra dominos qui uendunt datiū baratarie & conſimiliū ¶ Quid de cōdentibus leges iiquas Rn̄det Hoſti. in ti. de penis § quibus ver. qd de condētibus ꝙ ſi ſunt contra ius naturale ꝙ in lege & in euuāgelio continet̄ ipſo iure nō tenent. viii. di. q̄ contra mores. xxxii. q. vii. flagitia Idē ē ſi laici ſtatuāt in ꝑiudiciū eccleſie de cōſti. q̄ i eccleſiaꝝ & c. ec. & obligant̄ i ſolidū ſtatuarii cōſiliarii ſcriptores & iudicātes & ea ꝓuātes uel exeq̄ntes ut c. nouerit de ſen. ex. & c. graue Idē ſi fiat cōtra ius poſitiuū ad pauperes opprimēdos & iuſtitiā īpediendā & de talibus pōt ītelligi ꝙ legit̄ yſa. x. vbe q cōdunt leges iiquas & ſcribentes iiuſtitiā ſcripſit ut opprimerēt ī iudicio pauꝑes & ui facerēt cāe humilium populi mei ut eēnt in ꝑda eoꝝ & pupillos decipent qd facietis in die uiſitatiōis & calamitatis de lōge uenīētes ad cuius fugietis auxilium ubi derelinq̄tis gloriā veſtrā ne icuruemini ſub uiculo & cum iterfectis cadatis concor. Mo. vbi ſuꝑ addit ꝙ q condunt leges de ſoluēdis uſuris uel ſolutas n̄ repetēdis & ſimilia ſi aliq dānificati ſunt occaſiōe talis legis uel ſtatuti tales leges ipō iure n̄ valēt cum ſint cōtra dominum. viii. di. q̄ cōtra & . xxxii. q. vii. flagitia ſimiliter tenēt in ſolidum q principē īduxerunt ad cōdēdum huiuſ. ll. ob ꝓuātes mortaliter peccāt & tenēt reſti. q̄ occaſiōe talium. ll. ſunt lucrati ¶ Quid ſi dn̄s tēporalis non facit id ꝑpter ꝙ īpoſitum ē pedagium Rn̄det hoſti. vbi ſuꝑ ꝙ grauiter peccat non tamen tenet̄ ad reſti. eius ꝙ accepit ex tali pedagio dum nō fecit ad ꝙ

tenebat̃ niſi cõſtaret ꝙ hac de cã fuiſſet conceſſum q̃uis teneat̃ ad ſatiſfa ctione plenariã ꝙ plus ē ſi idefectũ iuſtitie inueniat̃ .xxii.q.ii.dñs &.q.v adminiſtratores.iii.q.vii.q ſine peccato ĩ auctẽ.ut diffe.iudi § p.in fi.col. nona.C.de appel.ſi appellationẽ.ff.de iudi.l.filius.ĩſti.de obli.q̃ ex qua. delic.na.i.Ru.ſi.n.ſnia Ray.uera eẽt uix aut nũq̃ pedagiũ reperientes ſaluarent ¶ Quid de dnĩs tẽporalibus q negligunt facere iuſtitiã miſera bilibus pſonis & defendere ab oppſſionibus dic ꝙ ſunt excõicati ipo iu. poſt tertiã monitionẽ nec pñt abſolui niſi ſatiſfaciãt de dãno ꝙ ĩcurrerunt ille pſone miſerabiles ut dicit tex.in.viii glo.xxiii.q.v.c.adminiſtratores ubi dicit̃ adminiſtratores plane ſecularium dignitatum q ad eccleſiaꝝ tui tionẽ pupilloꝝ & uiduaꝝ ꝓtectionẽ ꝑtinet qa refrenationẽ cõſtituti eẽ ꝓcul dubio debẽt quotiẽs ab epiſcopis eccleſiaſticis uiris cõuenti fuerint eoꝝ q̃rimonias attẽtius audiãt & ſ̃m ꝙ neceſſitas expeterit abſq; negligẽ tia examinẽt & diligẽti ſtudio corrigãt ꝙ ſi dei timorẽ ꝓ clericis nõ hñtes negligere poſt ſ̃am & tertiã monitionẽ inuenti fuerint oĩ ſe nouerint cõ muniõe uſq; ad dignã ſatiſfactionẽ priuatos unde nota contra ĩponentes ſtipẽdiarios in eccleſiaſticis dõibus uel hoſpitalibus q diſſipãt bona pau peꝝ ¶ Quid de dominis tẽporalibus q utunt̃ malis offitialibus & negli gunt eos corripe uel offitio priuare dic ꝙ tenẽt de dãnis eoꝝ ſicut dixi in iudicibus ſuꝑ ¶ Quero an ſolus princeps poſſit imponere collectas & ſuper in dicta.l.acreſcimonia ideſt acies imomã datioꝝ ꝓ aliqua neceſſita te emergẽte ad tẽpus Rñdet dñs Io.in.l i.C.de ſuper adiectio li.x.ꝙ ſic ymmo punit̃ alius imponens ſine iuſſu principis ut.l.placet.C.de excu. mu.li.x.ꝙ ē ueꝝ qñ imponunt̃ ꝓ occurrenti neceſſitate fiſcali ſ ꝓ occurrẽ ti neceſſitate ciuitatis uel ꝓuintie uel alterius municipii ipa ciuitas uel ꝓ uintia uel municipium põt ſibi imponere ymo cogit̃ ſi pecunia non ſit in cõi ut dicit glo.in.l.i § quibus.ff.ꝙ cuiuſq; vni.no.&.l.fi.&.l.omnis ꝓuin tiaꝝ.C.de ope pub.&.c.d immu.ne.cõce.l.fi & ꝙ notat Inno.in.c.grauem de ſen.ex.ubi dicit ꝙ uniuerſitas cõdẽpnata ꝓ ſoluenda pena imponit col lectã ꝑ ſolidum & librã uide de hac materia in.l. indictiones.C.de ãno & tribu.ꝑ dñm Io.& hoc patet ſ̃m eum ꝙ ciuitas uolẽs imponere collectam ut dẽt principi nõ põt de iure cum ceſſet cauſa occurrẽtis neceſſitatis & ce ſſãt auctoritas ſupioris et niſi eſſet ciuitas libera q̃ ñ recognoſcit ſuperio rem de qua in.l.nõ dubito.ff.de capti.alias nullus põt imponere ſine au ctoritate ſuperioris ut dicta.l.i.et.l.placet ¶ Quid de dominis temporali bus qui uendunt offitia publica dic ꝙ tam uendentes q̃ ementes debent puniri.l.iulia ambitus.l.unica.C.eo.inſti.de publicis iudiciis § ſunt pre terea ſi in centum aureis et eſt infamis ut dicta.l.unica uide infra § et ce.

¶ De reſtitutione ſubditoꝝ de male ablatis dominis facienda

Q Vero ã ſubditi teneãt ad reſtitutionẽ male ablatoꝝ a dñis ſuis qbus ſubſũt & primo qd de pedagiis ã defraudãtes ãteq̃ uel nova rõnabiliter ordinata teneãt ad reſtitutionẽ Rñdet Mo. quod ſic dũmodo exigẽtes pedagia faciant illud ꝑpter ꝙ iſtituta ſunt alioquin ſi non poſſunt reſtitui illis quibus debetur. debent pauperibus errogari Si autẽ non faciãt illud propter quod ſũt inſtituta ſunt. nõ tenentur quia frangenti fidem fides frangatur eidem ar. lxi. di. §. his omnibus extra de iure iuran. ꝑuenit l. ii. Itẽ caueãt mercatores ſemper mendaciũ quia illi ut dictum eſt faciant quod ſuũ eſt et aliquid iſti ſubtrahẽt rapina uel furtũ eſſet unde preſciſe tenerentur eis ad reſtitutionẽ et agere ĩ ſuper pniam de furto et mendatio ſicut de aliis peccatis ibi cõmiſſis. ſed ſunt in iuſte accipiet ille iſti mercatores ſubtraherent ꝑ mendatiũ peccarẽt ad minus uenialiter propter mendatium ad reſtitutionem tamẽ nõ tenẽtur ſecundũ quoſdam. cõcor Hoſti. ĩ ti. de cenſibus § ex quibus ĩ fi. dicens ꝙ tã exigẽs iniuſtum pedagium quã non iuſtũ ſoluens tenentur ad reſtitutionẽ Sed nũquid de fraudantibus datium eſt ĩiungendum in foro pñie ut ſoluant penam q̃ ĩcidit Rñdit Idem ubi ſuꝑ dicũt quidã ꝙ nec ĩ predicto caſu nec ĩ ſimili tenet quis ad ſoluẽdum emendam penarum niſi fuerit iudicatum contra ipſum in foro cauſaꝝ quia talia nõ debentur niſi tunc demum cum quis cõdempnatus eſt ꝑ ſñiam in forma iudicii. Vnde ſi quis furti aſportauerit pedagiũ uel ĩciderit alienã ſiluã uel cõmiſerit furtũ aut ſacrilegiũ aut ſimoniã ſuꝑ quibus ſtatuta eſt pena corporalis uel peccuniaria ꝑ legẽ uel ꝑ canonẽ. non eſt ĩiungendũ in foro penitẽtiali ꝙ ſoluat huiuſmodi penas. niſi tũc demum cũ fuerit cõdẽpnatus ad illas ſoluẽdas. ſed ſufficit ꝙ ſoluat ĩtereſſe et ſatiſfaciat ad arbitriũ boni uiri ſi ĩ Iuriã ĩtulit

¶ Quid de xp̃ianis q tẽpore guerre accedunt ad ꝑtes paganorũ et portãt illuc merces ꝓhibitas et ĩpſi ſaraceni ſeu pagani tenent eis fidẽ defendẽdo eos ĩteritorio ſuo et ĩ mari ã latronibus uel piratis Rñdit Idẽ ubi ſuꝑ debẽt ipſi xpriſtiani ſoluere eis pedagium fideliter ſecundum ſtatutum uel pactum alias tenent ad reſtitutionẽ ſi pñt. alias debent pauperibus errogare. quia fides etiã hoſti ſeruanda eſt. xxii. q. iiii. Innocens. xxiii. q. i. noli Et intellige de illis ſaracenis qui nõ ſunt uiolenti poſſeſſores terraꝝ quas tenẽt etiã q ñ detinẽt terras cõſecratas xpriſti in habitatione Quid ſi quis furet xpriſtianos captiuos et a ſaracenis detentos. Rñdit hoſti. in ti. de peni. §. quibus uer. quid ſi quis ꝙ nõ tenetur ar. xxiii. q. ii. dñs et q. viii. ut pridẽ et hoc intelligas quando nõ eſt tempus treuge. Sed quid ſi treuga ſit. dic ꝙ tunc tenet reſtituere rem ſubtractã et extractionẽ hominis uel alterius rei ſublate. Et omnis dãpni dati. ar. xxiii. iiii. i. noli. ꝙ intelligit Rai. niſi forte ſaraceni cõpellant captiuos ydolatrare in quo caſu erripet captiuus in libertatẽ. ar. liiii. di. nulla et tunc nõ tenetur ſurripiẽs eum ex quo de peccato mortali uel ſubuerſione fidei agitur magis deo q̃ hõibus obediẽdum. xi. q. iii. Iulianus &c. qui reſiſtit ¶ Quid ſi xp̃ianus

captiuus furet ſaraceno qui eum captiuum detinet Rndit Idem ubi ſup ꝙ ſi fuit captus dum erat treuga q̄ frangebat et ſic inuenitur in culpa. .xxiii.q.i.noli et non Imminebat famis neceſſitas tenetur ad reſtitutionē ſi autem alias tempore belli captus fuit uel neceſſitas famis imminebat cū talem teneatur ſaracenus paſcere nō tenentur ad reſtitutionē ſm Ray.

Quid de ſubditis dānificantibus domines Rndit monal. ubi ſupra ꝙ reſtituere tenetur ſubditus ſicut fur qui ſubtraxit de his q̄ ſoluere debet dño abſq; uoluntate dñi ſui Soluere enim debet ea que īter ipſum et āte ceſſores ſuos plane bona fide ſine dolo et coactiōe cōuenit ſicut ſolet fieri cū manſius uel uille cōcedūtur de nouo colonis uel aliis pſonis de quo cō ſueuit fieri Inſtrumētū quo ponit̄ cēſus et ānus et ponūtur alie ſeruitutes et pactrones hinc inde et ideo omnia talia dūmodo nō ſint turpia et con tra dominū peti poſſunt et ſoluenda ſunt Nā qlibet ī tradictione rei ſue poteſt ponere legē q̄ uult dūmodo homines tā extra de condic. apo.c.ueꝝ .xviii.q.ii.Eleuterius ubi tamen indiffinite poſitū eſt ī inſtrumēto ali quod tale uerbū collecta talia qſta uel ſimilia.intelligēdū eſt quod debet eam moderate petere. Inſpecto honore et facultatibus ſubditoꝝ extra de cenſi.cū apoſtolus ī fine &.iiii.q.iii..c.fi.Similiter cū ī inſtrumēto cōtinet̄ ꝙ talis dominus poteſt facere taliā ad iuſſū uel ad placitum aut quando eſt talis cōſuetudo ſine ſcripto tunc illud iuſſum aut placitum moderatū eſt ad arbitrium boni uiri Inſpectis facultatibus ſubditoꝝ Concor. hoſt. ī ti.de peni.§ quibus.uer.quid de queſtis et taleis Quero an ī foro con ſciencie teneatur quis īiungere penitentiā ut ſoluat penā q̄ īcurrit expe dagio nō ſoluto. Rndit Monaldus.ubi ſup.dicunt quidā ꝙ in predicto caſu nec ī ſimilibus tenetur quis ad ſoluēdum emendam penariam niſi fuerit iudicatum cōtra ipſum ī foro iudiciali quia talia nō debentur niſi tunc demum cum quis cōdēnatus ē p ſentētiā Vnde ſi quis furtim.aſpor tauerit pedagionē uel īciderit alienā ſiluā uel commiſerit furtū aut ſacrile gium aut ſimilia ſup quibus ſtatuta eſt pena corporalis uel pecuniaria p legem uel p canonē nō eſt īiungēdum penitenti in foro penitētionali ut ſoluat huiuſmodi penas niſi tunc demum cum fuerit cōdemnatus ad illā ſed ſufficit ꝙ ſoluat inter eſſe uel ſatiſfaciat ad arbitrium boni uiri ſi in Iuriā intulit. Idē dicunt glo.xii.q.ii.fraternitatis

De reſtitutione ſubditoꝝ inter ſe de his que ab īuicem extorquent

QVero an ſubditi teneant̄ ad reſtitutionē eoꝝ que inter ſe iiuſte extorquēt Et primo quid de ciuibus q collectas diuiſerūt ſup ali os Rndit Monaldus.ubi ſup ꝙ ſi ſcienter aggrauant ſup alios aliꝙ ultra quā debēt īuidiā uel odio tenentur ad reſtitutionē ei Si autem ſe uel alios alleuiāt peccāt mortaliter ſed nō tenētur ad reſtitutionē cōmu nitati quia nō aggrauant eā in hoc ſed īimicos Et hoc eſt quādo quātitas ſumme eſt a cōmuni determinata. Si uero collecta ē antiqua et debita dño

tēporali et aggrauant inimicum tenent̃ ei ĩ tantum ſi autem ſe aleuiant dn̄o tenent̃ ĩ tantum Si uero amicum aleuiant tenent̃ ſimiliter dn̄o niſi amicus prius reſtituerit Si autē eſt collecta a dn̄o nouo iiuſte pōita puta ad propriā utilitatē pōita non tenentur exactores dn̄o reſtituere niſi inimico ſi grauauerūt eū. preterea dn̄o nō debēt obedire cōtra cōſciētiam ĩ collecta iiuſta. Item nota ꝙ collecta fit duobus modis ĩ ciuitate. ſ. per alios et ꝑſe. ꝑ alios duobus modis. ſ. determinate et indeterminate. determinate. ſ. qn̄ determinat̃ ſūma a cōmuni illis qui aliis ad ſoluēdū ĩponūt et tūc ſi alleuiāt ſe uel aīcos nec aggrauāt cōmune ſed inimicum tātū. et ideo tenētur tantūmodo illi. Indeterminate uero fit quando ſūma non determinat̃ eis ſed dicitur ꝙ ĩponant ciuibus. x. denarios pro libra Et tunc ſi ſe uel amicos alleuiāt cōmune defraudāt. Sed ſecūdum quoſdā nō tenet̃ ei ad reſtitutionē quia dicūt hoc non eſſe de iure diuino Inſtitutum ſed publico uel ciuili. ſ. propter bonum patrie peccāt tamē mortaliter propter iuramētum promiſſoriū infra tēpus quātum ad extractionē. ſed nō quātū ad ſolutum quia hoc modo Iurauit. ſed hoc mihi non placet. Item quādo fit collecta ꝑ ſe. fit ſimiliter duobus modis. Primo quādo debet hoc manifeſtare iuramēto quicquid habet et tunc ſi habet mille et iurat ſe tantum cētum habere eſt ꝑiurus ſed non tenet̃ reſtituere quia hic datio nō eſt de iure diuino ut dicūt. Similiter ſecundo modo fit quādo homo iurat ſe miſſurum. x. denarios pro unaquaque libra quā habet ĩ archa repoſita alicui ad tēpus infra tēpus illud ſemper tenetur. et elapſo tempore periurus eſt ſi nō facit ꝙ iurauit ſed ſecūdum quoſdā nō tenetur ad reſtitutionem quia non cōtractauit rem alienā quoniā ad hoc dominiū rei nō receſſit ab eo et dicunt quod hic datio non eſt de iure diuino ut dictū eſt. hec enim opinio cum precedenti non placet mihi propter dolum et fraudem q̃ cōtinet que nulli debet patrocinari ſecundum canones Si autē Iurauit tantum dare cōmuni tenetur ſemper ex uirtute Iuramēti ¶ Quid de diſcuſſoribus. i. extimatoribus patrimonioꝝ qui dolo odio uel inuidia plus et minus exſtimant et proximo et rem publicam damnificātur Rn̄dit Io. de pla. ĩ dicta. l. i. C. de diſcuſſoribus li. x. ꝙ ſiue ſit diſcuſſor ad ĩueſtigādū et diſcuciēdum qui ſint publici debitores et aliquem inique declaret uel deſcribat eſſe publicum debitorem qui non ſit uel dicat eſſe debitorem maioris quātitatis q̃ ſit tenetur ad reſtitutionē et ipſe remanet obligatus fiſco in illa quantitate ĩ qua alium deſcripſit iniq; ſiue ſit diſcuſſor patrimonioꝝ cauſa ponēdi in extimo pro collecta uel aliograuamine reali ſoluendo ſecundum quantitatem patrimonii cuiuſq; certe ĩ id in quo ꝑperam et inique plus extimat facultates alicuius q̃ ualeant ipſe tenetur ꝑ tex. in dicta. l. i. Caueant ergo extimatores bonoꝝ patrimonioꝝ alioꝝ qa tenentur ad illud ꝙ male extimant ſiue extiment ꝓ collectis publicis ſiue ad priuatum cōmodum ut ꝓ fideiuſſoribus dandis a tutore ualorem patrimonii pupilli. qa ſi extiator minus extimet et ꝑ hoc fideiuſſor mioris

quantitatis datus eſt tenet pupillo.l.ſi.c.de magiſtra.l.couenie.et.l.i.§ diuus.ff.Eodē titulo ſiue ſit extimator datus ad fideiuſſores aprobādos .ſ.an ſint ſufficiētes.l.arbitrio qui ſatis dare cogātur Et ſimiliter tenetur meſſor agri edificii frūmēti uel uini ſi dolo uel lata culpa Iniq; metiat.l. ſi meſor.§.i.et.ii.ff.Si meſſor falſum modū dixerit Et ſimiliter tabernarius qui i cōputatione feuellit.l.fi.i fi.eo.ti.de quo etiā.l.ii.C.de iure fiſti. Vbicūq; ei generaliter quis iniq; facit id ad quod aſſūtus ē a iudice uel a ptibus ut cū notarius aſſumtus eſt ad cōputationē litterarū et male conputat tenetur.l.cōputationis.C.de fidei Inſtru.uel medicus ꝑperā refert de qualitate uulnerum tenetur ut in.c.ſignificaſti de homicidio uel obſtetrix de pregnatura uetris.l.i.ff.deuē.iſpi.tenet hec ille ¶Quid de malis electoribus Rūdit Io.de platea i.l.obſeruare.c.de curio.li.x. Ex quo ad officium rectoris ciuitatis ꝑtinet cōuocare cōſiliū et facere eligi officiales et electis nūciare ut poſſint ſi expedierat appellare et qui male nominauerat aliquem ſciēs eum habere excuſationē et ſic eum cauſa uexandi uel ex odio nominat tenetur ei ad omnes ſumtus litis quos ille nominatus faciet in cauſa appellationis ſe excuſando ne eius calumnia et temeritas trāſeat inpunita ut dicta.l.obſeruare et.c.deſumtuū recuꝑatione.l.unica.et.l.i.§.qui excuſatione.ff.uacamine et.l.ſciuerit.c.de excuſatu ¶Quid de exactoribus tributoꝝ qui plus debito exigunt.Rūdit Idem i.l.i. de exactoribus tributoꝝ li.x.q; tenetur furti ſi plus debito exigūt ſubterrore et preeminētia dignitatis ut dicta.l.i.etiā ꝑ alimētis ſuis et ſue familie uel equoꝝ.l.ii.c.de lucris aduocatoꝝ li xii.et tenetur iduplū ei a quo exegit.l.i.c.de ſuꝑ exactionibus.li.x.

¶De reſtitutione cōtrahētium

Quero ad quid teneantur cōtrahētes.Rūdit Io.de platea Inſti. qbus modis cōtrahitur obli.§.¶Quia ſi contractus celebratur gratia dantis tātū ut i depoſito.tūc recipiēs tenet ſolum de dolo et lata culpa Si gratia recipiētis tantum ut in cōmodato tunc tenetur de dolo et ōni culpa.ſ.lata leui et leuiſſima Si gratia utriuſq; ut i locatione tunc tenetur de dolo lata culpa et leui ut.l.ſi ut certo.§.ii.ff.comodati In mutuo autem quia transfertur dominium ideo recipiens mutuū tenet de dolo lata culpa leui et leuiſſima et de caſu fortuito ut Inſti.quibus mo. re cōtrahitur obli.§.ii. ¶Quid de cōmodatorio dic quod quādoq; tenet ſolū de dolo et lata culpa ¶Quandoq; etiā de leui qnq; etiam de leuiſſima qnq; etiā de cāu fortuito ut nota.glo.i dicto §.i.i uerbo exactiſſimā Inſti. qui mō.re contrahitur obli.nā de dolo ſolo puta Si comō uxori mee ut cōpta.i.ornata ueiat ad me ut.ff.comodati.l.ſi ut certo § Nūc uidēdum & § Interdum qnq; dolus et culpa eius leuis.ut ſi comodo tibi ciphū ut comes amici Inuitentur ad cenam ut.ff.comodati.l.in rebus § hec ita qnq; leuiſſima et hoc generaliter et hic interdū cāus ut ſi culpa precedit dicta. l.in rebus § alioquin hec glo.et cetera Item notat.ſm eundē dūm io.qui

colligit ex textu in dicto § i in uer. nec ſuffic. ꝙ licet re ſua quis poſſit male uti cum in ea ſit moderator & arbit. ut i. l. i re manifeſta. c. mandati tñ in depoſito ē determinatum ꝙ debet adhiberi exactiſſima cuſtodia & diligentiſſima & leuiſſimam culpam excludit Et iō ſi quis in ſuꝑſcriptis rebus erat diligentiſſimus pariter debet eſſe in comodatis. ꝟ ſi in ſuis erat diligentior certe in comodatis debet eſſe diligentiſſimus. & iō tunc debet adhibere maiorē cuſtodiam rebus comodatis q̄ ſuis Nam tunc ī ſuis culpa culpanda eſt ꝟ in alienis ē punienda ut dicto § i. & dicta. l. ſi ut certo & . l. in rebus in prin. ff. comodati & cetera ¶ Sed quid quando etiam in ſuis erat diligentiſſimus & non poteſt niſi unam rem ſaluare Rñdit Idem dominus Io. tūc locus ē gratificationi quia pōt ſaluare quam uult de quo glo. in dicta. l. ſi ut certo & cetera ¶ Sed quid ſi quis utitur comodato ultra locum determinatum Rñdit idem vbi ſuꝑ ꝙ in culpa eſt & ad eum ſpectat piculum ut dicto § i. ver. alioquin & dicta. l. in rebus ymmo tunc cōmittit furtiuum uſus Inſti. de obli. ex delicto § placuit. ¶ Quero qui dicantur caſus fortuiti dic ꝙ illi qui enumerantur in dicto § i. & dicta. l. in rebus & . l. que fortuiti. C. de pignoribus actione ¶ Nā caſus cui reſiſti non pōt dicitur mors ſeruorum comodatorum que eius culpa non interuenit latronum hoſtium ue incurſus quando res eſt comodata ad ꝑegrinandum ꝑiratarum inſidias Naufragium incendium fugaqꝫ ſeruorū qui cuſtodiri non ſolent ¶ Sed quero an furtum computetur inter caſus fortuitos Rñdit idem vbi ſuꝑ. ꝙ non ideo non excuſat comodatorium. l. cum duobus § dāpna. ff. comoda & inſti. quibus modis recontrahitur obligatio § fi. niſi fiat a perſona domeſtica de qua non ſuſpicabaris ut not. Cynus in. l. i. c. depoſiti & . l. Eum qui § idem ſcripſit. ff. de furt. ¶ Sed an inceudium computetur comodatorio inter caſus fortuitos Rñdit idē vbi ſuꝑ ꝙ non ſi incipit in domo ſua quia ſine culpa inhabitantium non oriē incendium. l. nam ſalutem. ff. de offici. prefati vigi. ſed ſi in domo aliena & comodatorius rem euitare non poteſt habet regreſſum contra eum qui eſt in culpa incendy ut. l. ſi ſeruus ꝓuam § ſi fornicarius . ff. ad. l. acquileā Et nota. glo. in dicto § fi. inſti quibus modis recontrahi obli. & cetera

¶ Quid de depoſitario dic ꝙ tenetur ſolūmō de dolo & lata culpa & mala electio depoſitary eſt in culpa inde etiā quandoqꝫ tenetur depoſitarius de caſu fortuito ut nota. glo. inſti. de qui. mo. recōtrahit ī eo. § fi. Quiqꝫ enim ſunt ꝓm Io. de platea que faciūt depoſitarium teneri de caſu. ſ. cōuentio. i. pactum dolus culpa mora obligatio ut notatur. ff. depoſiti. l. i. § ſepe ¶ Quid de fidello cui aſſignauiſti librum tuum & eum tradidit alteri an teneatur Rñdit Io. de platea dic ſi tradidit tuo ſocio uel famulo tuo cōſueto uel alteri portāti tuum ſignum cui veriſimili. credere debuit non tenetur ſi aūt non aſſignaſti ei ſed ſimpliciter poſuiſti tenetur id ſimilitudinem locatoris ꝓm. l. dñs orreorum ff. loca. ¶ Quid de creditore pignor. Rñdit idem vbi ſuꝑ ꝙ tenetur de dolo & lata culpa & leui quia

contractus celebratur gratia utriuſq; ut dicit tex.in § fi.inſti.qui.mo.re contrahitur obli.et iō nō tenetur de leuiſſima culpa nec de caſu fortuito niſi fuerit in culpa ¶Quero an.inter emptorem et uenditorem cadat re ſtitutio Rn̄deo ꝙ multiplex ut patet infra in uerbo emptio. ¶Quero de quo teneatur ſotius.dic ꝙ tenetur dāpni emergentis dolo et culpa ſua la ta et leui que leuis culpa extimatur ſi non adhibet tantam diligentiam ī coībus rebus quantam adhiberi ſolebat.ī ꝓpriis tēpore ſocietatis ut īſti. de ſocie § ſocius.l.ſocius.ff.de ſocio

¶De reſtitutione eius qui ob cauſam. accepit & cauſa non eſt in ſecuta.

REStituere tenetur qui accepit aliquid ob cauſam & cauſa non ē ſecuta ut puta Si dedi ut pro me Ires ad ſāctum iacobum & non iuiſti.Secus ſi parte non ſtetit ut ſi pecuniam.ff.de condic.cauſa data a ubi dicitur ſi pecuniam iō acceperis ut capuaꝫ eas deide pato tibi ad proſiciſcendum conditio temporis uel.ualitudinis impedimento fue rat quominus proficiſceris an conditio poſſit.uidendum eſt & cum pte non ſtetit poteſt dici repetitionem ceſſare.Sed cū liceat penitere er qui dedit proculdubio repetetur id quod datum eſt niſi forte tua interſit non accepiſſe te ob hanc cauſam pecuniā Nam ſi ita res ſe habet ut licet nūdū profectus ſit ita tamē rem conpoſueris ut neceſſarie habes proficiſci uel ſūptus qui neceſſarii ſunt ad profectionem iam feciſti ut manifeſtum ſit te plus forte q̄ accepiſti errogaſſe conditio ceſſabit Sed ſi minus errogatū ſit conditio locum habebit ita tamē ut īdempnitas tibi preſtetur eius ꝙ expendiſti ¶Quid ſi dedi pecuniam uiro cui nuptura erat mulier dein de n̄ ſūt ſecute nuptie.dic ꝙ ad reſtitutionem tenet.l.ſi mulier.ff.de cō ditione cauſa data cauſa non ſecuta ¶Quid ſi dedi tibi ut ſeruum manu mittas & non manumiſiſti uel me penitet anteq̄ manumittas dic ꝙ ad re ſtitutionem mihi teneris.l.i.§i.ff.de conditione ob cauſam

¶De reſtitutione gerentium negotia. aliena & primo de tutore.

REſtituere tenetur & curator omne dāpnum ꝙ pupillo uel adulto ꝓceſſit eorū dolo lata culpa uel leui negligētia.Nō aūt leuiſſi ma ut.l.quicquid.C.arbitrium tutele vbi dicitur ꝙ qcquid tuto ris dolo uel lata culpa uel leui ſine curatoris minores amiſerunt uel cum poſſunt non acquiſierint in hoc iuditio uenit in.l.i.de tutelis & rationi. diſtra.dicitur in omnibus que fecit tutor cum facere non deberet Item in his que non fecit cum facere deberet rationem reddere tenetur preſtando dolum & culpam & quantam in rebus ſuis diligentiam Idem in prelato ī .c. cum officiis de teſta.Item ꝑm Io.de platea inſti.de obli.que exquaſi cōtractu na.§ tutoris quādo tutor fuit negligēs in exigendis nominibus debitorum pupilli que facta ſunt poſtea non ydonea ad ſoluendum cum prius eſſent ydonea temporē tutele Item tutori imputatur & ad intereē

tenetur ſi cauſam pupilli deſperatā ducat.C.de admiſtra.tutorum.l.Si bona &.l.non eſt ignotum &.ff.de adminiſtratc.l.quotiens.§ ſicut igno ſcendum eſt cum illi qui bonam ſidem agnouit ut .ff. man.l.quintus.§ ſpecu.in ti.de aduocato.§ utriuſq;.ver.item etiā caueat ¶ Quid ſi qſ uole bat legare uel donare pupillo & tutor Impediuit dicens. lega uel dona mihi glo. ponit hanc queſtionem ſabbati nam & non ſoluit in dicta.l.qc quid ſed dici poteſt ꝙ tenetur pupillo ad reſtitutionem ar.de.i.de.pri ui.ver.precipitur religioſis ut non impediant teſtatores quin legent per rochialibus uel matricibus eccleſiis.vbi dicit frater aluarus ꝙ alias peccāt mortaliter & tenentur ad reſtitutionem.Nam hec regula ꝙ quotiens qs aliquem impedit a conſecutōe alicuius beneficii tenetur ad reſtitutionem ubi ſupra § & cetera.

¶ De reſtitutione negotiorum geſtorum.

Reſtituere tenetur negotiorum geſtor omne dampnum illi cuius negotia geſſit ꝙ dampnum proceſſit dolo ſuo uel lata culpa uel leui.uel etiam leuiſſima q̄ alius diligentior erat geſturus ut in ſti.de obli.q̄ ex quaſi cōtractu in pri.an aūt teneat de caſu fortuitu glo. ibi enumerat ſex caſus in quibus tenetur in uerbo obligatum & econtra tenet̄ ad expēſas q̄s fecit negotiatoꝝ geſtor illi cuius negotia geſta ſunt fallit in pluribus caſibus enumeratis per dominum Io.ibi & in.l.neſenius .ff.de nego.geſ.ſ.prius quando preceſſit proteſtatio ꝙ nō gerat ut dicta .l.nenſenius ſcđo quando geſſit paterna affectione ut ſi nutricius pſtitit alimenta priuigno uel in eum erudiendum expendit.l.qui paterno.C.eo. ¶ Tertius quando maritus geſſit maritali affectione puta fecit expenſas etiam curando uxorem egram Nam ſocer non tenetur eas ſatiſfacere nec computantur in reſtitutionem dotis nam maritus tenetur facere curare ux orem ſuis expenſis niſi quando non habet dotē uel eſſet expenſa magna ultra dotem & uxor haberet patrē qui tenetur ad hoc uel ipſa habet aliū de.i.alia bona ex quibus poſſet curari nō tenet̄ tamen maritus quando ex culpa uxoris nō habet eā in ſuo obſequio ſcđm Iacobū de are.ſed ad expen ſas funeris uxoris tenet̄ ille cui remanet dos ꝓ ea parte ꝓ qua deuenit dos ad eū ut.l.quia ī uxore.C.de negotiis geſtis Quartus ꝓpter domeſticā affectionē & pietatē ut ſi mater expēdat ī faciendo dari tutorē pupillo .l.i.C.de nego.&.l.is qui.ff.eo.& ce.

¶ De reſtitutione ſocioꝝ

Quid ſi duo ſunt ſocii habentes rem cōmunē & alter ī ea facit ex penſas Rn̄dit Io.de pla.inſti.de obli.que ex quaſi contractu § Item ſi inter aliquos ꝙ alter tenetur contribuere partem ſuam re ſtituendo ei qui fecit expenſas de ſuo ut.l.ſi inter fratres.§ ii.ff.pro ſocio &.l.ſi ut ꝓponis.C.de edi.priuatis ¶ Item nota ſcđm eundē ꝙ ubi unuſ ex ſociis eſt rixoſus & deuiuſ uel nō curat laborare terrā cōmunē uel locare domū cōmunem poteſt ſocius accipere ſibi partem ſuam quo ad uſum &

& laborare et ſibi fructus recipere glo.eſt notabilis in.l.iubemus in uer-
bo diuidere.C.de ſacro ſanc.ecc.et alia glo.in.l.lucius.ff.fa.here.

De reſtitutione accipientis indebitum et cetera

Quid de ſoluente debitum ignorantis. Reſpondit ꝙ recipiens te-
netur ei ad reſtitutionem pro inde ac ſi mutuo accepiſſet ex qua
ſi contractu uel inſti.de obli.que ex quaſi contractu naſcuntur.§.ſi.et in
ſti.qui. mo.recontrahitur obli.§ Item ſi per errorem ſecus ſi ſoluat ſciet
quia tunc donare uidetur ut.l.campanus de operis libertorum

De reſtitutione dampnatorum ab aliis datorum.

Quid quadrupes puta equus uel aſinus naturali feritate mihi dã
pnum intulit puta fregit uaſa mea & uinum effuſum eſt Rñdit
ſpecula.in ti.de iniuriis & dampno dato.§ ſequitur uer.porro ꝙ
mihi tenetur uel reficere dampnum uel dare animal pro noxa.ut inſti.ſi
quadru.pauper feci di in prin. Quid ſi equus tuus calce me percuſſit
& crus fregit uel brachium uel oculum effodit uel aurem dentibns ſcidit
uel me uulnerauit propter quam plagam oportuit me dare.x.medicis &
alia.x.impendi in curatione.an petere poſſum ſecundo & opera quibus
carui.& cariturus ſum dicit ſpecula.vbi ſupra ꝙ ſic.uel ꝙ das animal pro
noxa.tex.eſt in.l.ff.eo.ex hac lege.Quid ſi tuum animal incitauit meũ
ita ꝙ meum animal dedit altri dampnum an tenearis ſpecu.vbi ſupra ui-
detur ſentire ꝙ ſic idem dicit glo. inſti.ſi quadrupes pau.fe.di.in prin in
uerbo feruore ne animal tuum moueatur ad dampnum dandum ſui laſci
uia & facilitate ſiue incentiuo amore & per ſecutõe alterius animal ut ſi
equus tuus perſequendo equam meam frangit hoſtium domus mee uel
mea blada infra conterit uel aliter dampnum mihi dat ſiue ſuo corpore ſi
ue mediante alio inſtrõ.ut ſi bos uel equus ſine culpa conducentur plau
ſtro obſtriuit animal meum uel aliud dampnũ dedit ut.ff.eo.l.i.§ ſin aũt
Quid ſi bos tuus comedit herbam meam uel canis tuus carnes meas
uel porcus farinam uel murilegus lardum uel muſtela corrodit pannos an
mihi tenearis ad emendam dampnum uel dandum animal pro noxa.re-
ſpondit ſpecula.vbi ſupra ꝙ ſic ut.l quintus §.i.ff. ad.l.acquileã &.l.q
ſeruandorũ.§ ſi.de preſcrip.ver.Et ꝑ barto.in.l.hoc amplius § de his.ff.
de dampno infecto Quid ſi oues uel alia animalia quis mittit in prediũ
meum & frumentũ & ordeum uel gaudes depaſcuntur Reſpõdit ſpecu.
vbi ſupra ꝙ mihi teneris Quid ſi per ſe pecora intrauerunt campum
& depaſta ſunt frumentũ Rñdit ſpecula.idem.ſ.ꝙ mihi teneris idẽ Io.
de platea i §.i.inſti.de.i.aquil.& hoc ꝑ.l.qui ſeruandorum.ff.de ſcrip.
Sed quõ extimabitur dãpnũ datũ in frumento.dũ eſt in herba idẽ vbi
ſupra ꝙ uel exſpectabitur tempus meſſiũ ut ſciatur quantũ ex tanto uel
ſimili frumento habebitur uel conſiderabitur quantus fructus in anno
preterito ex tanto & ſimili habitũ eſt ar.ff.ad.l.acquileã.l.iu.l.acquilea
ſi deletũ.ff.de tribulis exhibendis.l.locũ § condempnato xi.q.iii.nolite

¶ Sed nunquid dominus ſe liberat dando animal ꝓ noxa. Rn̄dit idem
vbi ſupra ꝙ nō. ſi illud in miſit ut inſti. ſi quadrupes pauperem feciſſe
dicatur ſecus ſi cauſaliter intrauit ¶ Quid ſi leo urſus a ꝑ quem tenes
ligatum iuxta uiam publicam dampnum dedit Rn̄dit ſpeculator in ti.
de emptione & uen. § nunc dicēdū ver. ſed pone in quarto competit ꝙ te-
nens per tex § fi. inſti. ſi qua pau. fe. di. unde ibi dicit Io. de platea Ca-
ueant quo ſibi q tenēt canes mordātes urſos uel ſimias uel alia animalia
ferocia ī locis publicis quia ſi ledūt hoīes liberos cōdepnatur tenens in
expenſis curationis & operarum āmiſſarum & amittendarum in quantū
iudici equum uidebitur facta extimatione quantum leſus uiuere poterat
ſecundum diſtinctionem etatum ut. l. hereditatum. ff. ad. l. falſi. & glo. di
cit in. l ex hac. l. ff. ſi qua pau fe. di. Et ideo non liberatur dando ferā be-
ſtiam dampnū dantem pro noxa. ut. c. fi. de iniu. & dampno dato ¶ Sed
pone ꝙ in uenio pecudem tuam in mea ſegete dampnum dantem nūquid
propria auctoritate illam capere poſſum & tenere donec de dāpno mihi ſa
tiſfacere Rn̄det ſpecu. in ti. de actor. ver. ſed pone ꝙ in uenio ꝙ non po
ſſum capere ut teneam quaſi loco pignoris donec mihi ſatiſfactum ſit. po
ſſum tamē capere & tenere donec ſciatur dominus contra quem agere po
ſſum ¶ Quid de his qui cū iumento uel igne malitioſe apoſito uel alias
ledunt agrum uel domum alterius Rn̄dit monal. in ſū. ī tractatu reſtituti-
onum in. c. de reſtitutione aduocatorum ver. Item tenentur ad totum dam
pnum ꝙ tales tenentur ad reſtitutionem totius dampni Et ſi uoluntarie
apponit ignem non adhibuit diligentiā debitam tenetur in quadruplū
maxime infra annum extra de in iur. c. ſi egreſſus & ſi leſerit vbi de hoc &
. c. ſi quis &. ff. de incen. l. i. ſi aūt animal paſcat in alieno non dampnificā
do dominus non tenetur de paſcere tenere. l. quoniā § fi. coll. x. nō tamen
ſecūdū glo. & Anto. de butrio. ī dicto. c. ſi leſerit ꝙ dominus liberatur dā
do animal pro noxa ¶ Quid ſi bos alicuius ¶ Cornupeta erat & dominus
eum non cuſtodiuit nec diligentiam adhibuit egreſſum bouem vicini oc
cidit Reſpōdit monal. ꝙ dominus bouis cornupete tenetur. dare illū bo
uem uiuum equiualentem & mortuum accipere ut dicit tex. in. c. ſi bos ex
tra de in iu. & damp. da. exc. fi. intelligendum tn̄ quoniā dn̄s ſciuit eum
cornupetā ꝙ preſumit īfra tres dies ſcire & ꝓpter hoc dicit tex. ꝙ cornu
peta erat heri & nudius Tertius quoniā uero ignorauit puta quia con-
tra naturam ſui generis inſurrexit contra naturam ſuā puta quia conſue
uit eſſe domeſticus tūc non. tenetur ex edicto. l. nam acquilie ſed ex di-
cto. l. ſi quadrupes pauperē feciſſe dicat ſecundū hoſt. & goffre. & cetera
Item intellige ſecūdum glo. in dicto. c. ſi bos cū ille bos qui dampnum nō
dedit agreſſus eſt aliū & occidit ſed econuerſo nō tenet. i. qn̄ bos mortu
us incitauerat agrediendo bouem cornupetam. ff. ſi quadrupes pauperē
feciſſe dicatur. l. i § cū arietes et. ff. ad. l. acquileam. l. itaqꝫ Seu cum du
bium ē quis bos primo agreſſus. ff. ad. l. acquileā. l. ſciam § cū ſtramēta

Et ad intelligentiā dāpnoꝝ datoꝝ ab animalibus nota ut ex dictis ho ſti cōprehēdi et colligi poteſt ꝙ duplex ē actio qua tenetur dominus aīa lis dampnum dantis.ſ.lex acquilea et hac tenetur dn̄s aīalis dampnum dā tis quando culpa ſua aut negligētia aīal dampnum dedit puta ſi te īſti gante equum ipſe dolore contractus recalcitrauit uel dapnum dedit.aut ſi quadrupes.plus iuſto honerata dampnum dedit uel ſi animal tuum in ſegetem meam miſiſti teneris ad totius dampni extimationē Alia ē acti o que ucro de paupie qua mihi teneris quando non culpa tua quadru pes dampnum dedit contra naturam & conſuetudinem ſui generis licet ſua conſuetudo talis ſit puta ſi ſit equus recalcitrans Nā maior ꝑs nō § recalcitrauit uel bos cornupeta nā maior ꝑs nō cornupetit & tūc liberaris dādo animal dāpnificans pro noxa.licet dampnum excedat qudrupedis extimationem Si autem ſit fera beſtia tunc dando illud animal ꝑ noxa. non liberaris ſed teneris ad totius dampni extimationem quia huiuſmōi animalia non debent teneri in publico ſiue ſoluta ſiue ligata vbi publi cū iterē alias dominus tenetur ī duplū ut īſti.ſi q̄drupes § iterdicimus § ſi.& nihilominus actio de paupie .i.pro dampno dato locum habet & e tiam tenetur ad inpenſas in curatione factas & ad operas amiſſas uel quas amiſſurus eſt propter debilitatē nam prohibetur quis verem aprū canem urſū leonē antherā & generaliter omne animal ꝙ nocere poſſit tenere ſecundum hoſti.in ti.de paupie § quando ver.& notandum hec co lliguntur ex tex.& dictis doctorū in.c.ſi.ex.de iiur.& dampno da.& per hoſt.in ſū.eo.ti.§ quando & in ti.de paupie § quando § qualis ¶ Quid ſi equus tuus inſidiando mulā tuā olphaciat & mula tua recalcitrās crus meū frangit Rn̄dit hoſt.in ti.de paupie § quando ver.ſi uero ꝙ contra te agere poſſū de paupie ut.ff.ſi quadru paupe.feci.di.l.agoſo ¶ Quid de detinentibus columbaria.Rn̄dit hoſti.in ſū.li.v.xxxiii.dicuut aliqui ꝙ ſi non poſſunt teneri ſine preiudicio & dampno alterius mortaliter pe ccant qui tenent quidam tamē tenent ꝙ colūbe plus proficiant terris quas frequentāt ſtercorizando & mala ſemia colligendo quam nociāt vnde nō uidetur tutum ſuper aliquem affirmare ¶ Quid de uenatoribus qui con culcant agros & uineas aliorum quorum canes occidūt anſeres & oues & agnos pauperum Reſpōdit idem vbi ſupra Credo ꝙ tenentur reſtitu ere extimationem dampni uel peccāt mortaliter ſi non reſtituant niſi ita modicum dampnum eſſet ꝙ probabiliter non curārent illi quibus fieret.

¶ De reſtitutione excoōmunicatorum

VTrum clericus excōmunicatus poſſit percipere fructus ſui bene ficii durante excōmunicatione Rn̄dit monal.ꝙ nō ī.c. paſtoralis de appella.per illū tex.vbi dicitur illi prouetus ecc.merito ſub trahuntur cui eccleſie cōio denegatur Secus ſi appellaret Nam tunc nō credimus ꝙ poſſet nūciare excōmunicatus ar.extra de ſen.exco.per tuas nec etiam beneficia ſubtrahi debent ymmo cum ipſe ſe nō debeat gerere

p excoito & miſtri p̄tẽdarũ tamquam mercenarii poſſunt ei comuĩcare xi.q.iii.Quoĩã de ſen.exco.iter alii tamẽ aliter dicũt et eſt certum ꝙ po teſt abſolutionem fructus medii tempis poterit repare &.q.v.§ ſup cã.li cet fuerit in iuſte excomunicatus Secus aut ſi iuſte ar.C.de re millita.l.cũ alegatis licet inno.concor hoſti.vide ſup §. ¶Omnes excõmunicatus te netur reſtituere ſi uult abſolui quia hec ē una de cõditionibus requiſitis ad hoc ut quis abſolui poſſit ſecundum toc. ¶Quid de hiſ qui excõmu nicati tempore excõmunicationiſ acquirunt negotiãdo uel ex dono recipi endo Item de hiſ qui aliter illicite acquiſierũt beneficia eccleſiaſtica uel caſtra uel alia & inde multa pce perũt Rñdit hoſti. vbi ſup ꝙ tenẽtur to tum reſtituere ſi aĩaſ ſuaſ ſaluare uolũt ut probatur de eta.& qua.cum bone de cle.exco.mi. poſtulaſti.de cle.c.per ĩquiſitionẽ & de p̄bē.c.dilec. niſi de hiſ que fiunt a prela.cõtinebatur de iure patronatuſ cũ delectuſ i ſi.de ſymoĩa.c. matheuſ.

¶De reſtitutione in uentorũ a caſu & fortuna.

QVero an ĩuenta acaſu & fortuna ſi ſubiaceãt reſtitutioni Rñdit Ray.in iiii.di.i v.ar.v.q.v.Q2 rerum quedam ſunt comunes oĩ iur.naturali ut uolucres non domeſtice & piſces maris & etiam ſimilia inſti.de rerum diui § & quedam & § fere beſtie quedam ſunt uni uerſitatis ut illud ꝙ eſt ciuitatis in cõmuni ut theatra ſtadia & ſimlia ut inſti.de rerũ diui § uniuerſitatis quedã ſunt proprie ſingulorum vnde ſi quis inueniat aliquem rem de primo mõ dictis reſtituere non tenetur & de talibus rebus dictis aliter dicitur in dicto § fere que in nullius bonis ſunt naturali ratione occupanti cõcedũtur Si quis autem res que ſunt co ĩtatis aliquo caſu in uenerit reſtituere cõmunitati tenetur ſimiliter rem que eſt alicuius ſingularis perſone & ſic intelligitur ꝙ dicitur in xiiii.q. v.ſiquid inueniſti vbi dicitur ſi quid inueniſti & non reſtituiſti rapuiſti & ea.q.c.multi dicitur diſcant hoc peccatum ſimilis eſſe rapinẽ ſiquis in uenta non reddiat ſi ſciat cuius ſunt.etiam ſi cuius ſunt ignoret tamen retinere non poteſt ſed debet facere quod in ſe ē ut ſciatur cuius eſt.quia ut dicitur.ff.de fur.l.falſus § q alienũ q iacẽs in terra lucri faciendi cum ſubſtulit furti obſtringatur ſiue ſcit cuius ſit ſiue ignorauerit Et hoc ra tionabile eſt quia exquo ſcit rem ſuam non eſſe preſupponere debet eam de iure ad alium pertinere ſi autem non poteſt inuenire cuius ſit illi cui in cumbit cura de re publica reſtituat concor hoſti.in ti.de peni § qui bus ver.quid ſiquis inuenerit dicens.Quid ſiquis inuenerit pecuniam uel aliam rem in uia publica uel alibi dicas ꝙ debet facere preconizari & in eccleſiis loci illius vbi res inuenta eſt & ad iacentium denunciari publice coram populo ꝙ talis res inuenta eſt Et ſi reperiat dominum ei reddat primo tamen dicat ei circũſtantias propter quas cercificetur verũ uere ſit dominus is qui petit aliter forte multi non domini peterent ad hoc.ff.de furtis.l.falſus § qui alienum & ſi non inuenit dominum poteſt

cum conſilio eccleſie i pſam rem retinere & oret pro eo cuius res eſt & hoc intelligas quando eſt pauper qui inuenit aliter pauperibus erogetur Ali oquin ſi non reſtitueret iuxta poſſe fur eſſet & ſic intellige illud Iero.& greo.xiiii.q.v.ſiquid inueniſti & duobus.c.ſe.Concor.ſco in iiii.di.xv. ¶ Qui addit ꝙ interi debet tradi publice ꝑſone cuſtodiēda Quero an qs poſſit ꝓhiberi piſcari in fluminibus publicis et ꝑpetuis ſicut padus et renus Rn̄dit Io.de plātea Inſti.de here.diui.in § flumina ꝙ non ſimiliter non poteſt ꝓhiberi quis applicare naues ad portum et ligare naues ad Riuas ſiue ad arbores exiſtentes ſuꝑ ripis licet tamen ripe arbores ſint publice puo ad uſum ſiue ſint in cōmuni uſu.tamen ꝓprietas ripaꝝ et ar bores nate ī eis ſunt eoꝝ quoꝝ ſunt predia quibus adherent Et ideo dn̄s aqui uolēs incidere arborem exiſtentem in ripa fluminis & extraneus pi ſcatur uel nauta uolens ligare nauem ad illam arborem uel apendere re cia ſiccando prefertur dominus.quia nemini debet ius ſuum detrahi ut ī ſti.de his qui ſunt ſui uel alieni iuris § ſed & maior Sed ubi concurrunt extranei tunc ſi unus pretendit publicam utilitatem & alius priuatam prefertur pretendens publicam ſed ſi uterqꝫ pretendit publicā & uterqꝫ priuatam prefertur qui primo occupauit ſed Iacobum butrigarinm in.l. riparum.ff.de aquis te.do.Sed ſi uterqꝫ pariter occupauit locus eſt grati ficationi uel forti ſicut dicit glo. in plauſtris inuicem obuiantibus in arta uia dum querit ꝙ plauſtrum recedere debaat.l.i.§ hoc interdictum.ff.ne quid ī loco pnblico ¶ Quero quid deferis beſtiis piſcibus & uolucribus Reſpondit idem ſuꝑ § ſingulorum ꝙ quia in nullius bonis ſunt ideo na turali rationi occupanti concedūtur ut dicto § ſingulorum & ideo dicit ꝙ licitum eſt ingredi alienum fundum cauſa aucupandi & uenandi ſed ſi dominus preuidet anteꝗ̄ ingrediaris poteſt te ꝓhibere ingredi ꝙ ſi po ſtea ingrediaris Teneberis iniuriarum ſi tamen non obſtante ꝓhibitio ne ingrediaris ad aucupandum ꝙ capies tuum efficitur nec poteſt tibi per dominum auferi ut tenet glo.in.l.diuus deſerui.ru.predii.&.ff de ac qui.re.do.l.iii.inſti.de re.diui.§ aprum licet glo.in dicto § ſingulorum teneat contrarium & male ¶ Quid ſi uulneraſti letaliter feram beſtiam ut aprum cerrium & ſimilia & eam fugientem perſequaris Rn̄dit idē ubi ſuꝑ ꝙ non ꝓpter hoc efficitur tua niſi poſtꝗ̄ eam ceperis Et ideo interī alius eam capiens etiam intra laqueum tuum ut.l.in laqueum de aqui.re. do.l.iii § illud Et ē ratio ut dicit tex. in dicto § illud queſitū eā acquirit inſti. de re.di § illud qſitum &.ff.de aqui.re.do.l.iii § illud & ē ratio ut dicit tex. in dicto § illud queſitum quia multa accidere potuiſſēt ne eam cepiſſes nam inſpicimus ꝙ euenire poteſt quando res eſt ad aliud natura liter deſtinata aliter ſecus ut.l.i.ff.de in litem iurando & in.l.Si idem cā eadem.ff.de iur.om.iudi.tamen dicit glo. in dicto § illud ꝙ conſuetudi ne aliter ſeruatur & ideo ſtandum eſt conſuetudini ar.l.Quod ſi nolit § qui aſſidua.ff.de edi.e. ¶ Quid apes uel uolucres ſint ſuꝑ arborē tuā

uel nidi earum ¶ Reſpondit idem ubi ſup̄ ꝙ ſicut dicit tex. in § apium i ſti. de re. do. apium & uolucrum natura fera eſt. Et ideo habet apes uel aues uel nidi. earum conſiſtant ſuper arborem tuam non tamen ſunt tui donec eas ceperis Et ideo interim alius occupare poteſt & apes & fauos mellis ibi factos & aues nidificantes ſup̄ acquirit nec tenetur tibi furti nec alia actione ut dicto § apium et. l. naturalē § apium. ff. eo. et. l. ſi apes . ff. de furtis ſed unde tenetur tibi iniuriarum ſi antequam intraret campum tuum uel aſcenderet arborē tuam ꝓhibuiſti ut dicto § apium uer. plane qui tamen capit poſt' ꝓhibitionem ſuam efficitur ut ſup̄ dictum eſt ſecus autem ſi apes ate poſſideantur quas tenes in aluearibus recluſas que uadunt & redeunt uel aues quas ſimiliter poſſides que uadunt & redeunt. quia occupans eas committeret furtum. ff. de aqui. poſſe. l. iii. § aues & . l. pomponius in fi. ff. familie herci. ſed examen apium uolans ex alueo tuo durat tuum q̄diu non aufugit aſpectum tuum nec eius ꝓſecutio eſt difficilis ut dicto § apium in his tamen multum attenditur conſuetudo ut dicit glo. in uerbo examen in dicto § apium inſti. de re diui.

¶ De ſtitutione acquiſitorum i naufragio

QVid de acquiſitis in naufragio R̄ndit monal. in ſumma. in tractatu reſtitutionum ꝙ reſtituendum eſt quicquid de ipſo naufragio in uentum eſt ſiue illud ſit acceptum de ipſo naufragio ſiue de mari ſiue de littore. ff. de in cen. rui & nau. l. ſiquis ex naufragio Item ultra reſtitutionem non excuſat a peccato mortali quicunq; ſurripit aliquid de naufragio niſi ea intentione recipiat ut reſtituat ei cuius eſt nec excuſatur aliquis aliqua conſuetudine uel ſtatuto uel precepto cum hoc ſit contra preceptum domini Et ultra hoc eſt excōmunicatus ut; i. c. excoīcationū extra de rapto & hoc ipſo facto lata ſnīa ſ̄m Io. an. & anto. de butrio ſed alias excoīcatus expoliās non naufragos nauigantes eſt excōmunicandus bene epiſcopus uel quilibet prelatus qui tanti criminis eſſet particeps uel conſentiens debet deponi extra de accuſatione. c. cum dilecti laycus uero niſi ad monitus ſatiſfecerit debet anathamatizari & iiii. q. iii. ſiquis de potentibus & . c. illi. qui extra de treu & pa te. c. ¶ Innouamus etiam ſecundum leges infra annum in quadruplum tenetur poſt annum in ſimplum. ff. de incen. rui & nau. l. i. Et hoc non intelligas de naufragio piratico uel ſaracenico ut inſtitutione noua federici ad decus non ſit in corpore decretalium & predicte pen̄. ſ. de expoliātibus naufragos habent locum ſecundum doc. omnes non ſolum quando quis paciens naufragium in mari expoliatur ſed quando nauigat etiam per alia loca & non naufragatur & expoliat excōmunicatus non faciendo drām ſiue nauiget per mare ſiue ꝑ alia loca ¶ Quid de animalibus naturaliter feris ſed accidentaliter factis manſuetis ut pāuones columbe apes ceruī qui habent conſuetudinem eundi & reuertendi R̄ndit idem ubi ſup̄ in § pauonum ꝙ in iſtis habet locum regula que tā diu ſūt occu

pantis poſſidentis .q̄. diu detinet annum & conſimilem Et poſtea ſiunt occupantis Et ideo cū conſuetudo inducatur ex duplici actu ut notat glo. in.l. de qbus.ff.de lege.&.l.iii de.c.de epiſcopali audi uidetur ꝙ ſi iſta animalia non reuertantur duabus uicibus horis uel diebus conſuetis ꝙ depoſuerunt anīum & conſuetudinem reuertendi & poſtea fiūt occupant̄

¶ Quid de animalibus naturaliter manſuetis ut gallinis & anſeribuſ domeſticiſ Rn̄dit idem vbi ſupra § gallinarū ꝙ q̄tucūq; effugiant cōſpe cto domini poſſidentiſ & alio ſe trāfferant tn̄ manēt eiuſ & n̄ acquirūtūr apprehendenti ymmo apprehendenſ cauſa lucrandi ea uel oua uel pēnaſ committit furtū et pteſt accuſari furti ut dicto § galinarū &.ff.de ac qui re.do.l. naturalem § pauonum & § galinarum vbi notat glo.ꝙ etiā in uno ouo committitur furtū licet ſit modici precii ¶ Quid de theſau ro inuento Rn̄dit idem vbi ſupra § theſauros ꝙ theſaurus inuentus ab aliquo in agro ſuo uel in loco religioſo efficitur in uenientis ꝙ ſibi totū acquiritur ſed inuentus in agro alieno priuato uel publico uel ceſaris uel ciuitatis acquiritur ꝓmedietate inuentori & ꝓ alia medietate domino a gri ut dicit tex.in dicto § theſauros & glo.in xiiii.q.v.Siquid inueniſti & glo.in dicto § theſauros declarat ius ſit iſte theſaurus & rn̄dit ꝙ eſt pecunia ab ignotis dominis uetuſtiori tempore abſcondito cuius pecuīe depoſitionis memoria non extat &.ff.de acqui.re. do l.nūq̄ § theſaurus nam ſi de eo extaret memoria uel quia aliquis abſcondiſſet cauſa lucis uel metus uel cuſtodie in ꝓprie dicitur theſaurus ideo nihil acquiritur inuentori ſed ē eius qui abſcondit uel eius heredis ut dicto § theſaurus .ff.ad exhibendū &.l.itē labeo § familie herciſcūde &.l.a tutore.ff de rei uendi.Et ideo mercenarius laborans in alieno & acaſu theſaurum inueni ens acquirit ſibi medietatem ut dicit glo.in dicto § theſauros in verbo ī ſuo ſecus ſi non ſit theſaurus putā ꝙ mercenarius in domo alicuius noui ter empta inueniet pecuniam in ſacculo in uolutam in feneſtra quia tunc cum non ſit theſaurus non eſt emptoris nec inuentoris ſed eſt uenditoris ut dicta.l.auctore Et ita conſultum fuit florentie ꝑ plures doctores Et attende ꝙ in ſuo licitum eſt dare operam inuenire theſaurum dummō nō arte magica quia tunc eſſet phiſci ſed in alieno non ſufficit dare operam ad theſaurum inueniēdum etiā de uoluntate domini ſed debet eſſe inuen tus cauſa fortuito ut acquiratur inuentori dimidium aliter ſi data opera inuenit ut totū acquirtur domino.l. vnica.c.de.theſau.li.x ¶ Item nota. ꝙ licet lapilli gemme & margarite & alia precioſa inuenta in lictore ma ris acquirantur inuentori.ſ.poſtq̄ apprehendit non an̄.tamen hoc eſt in telligendum de lapillis & gemmis natis & ꝓductis in littore maris ſecus ſi reperies gemmam que cecidiſſet alicui illinc tranſeunti ut inſti.de re. diui § item lapilli & § finali ¶ Quid de inſula nata in mari Rn̄dit idem ut ſup̄ quod in nullius bonis eſt & ideo occupanti conceditur ſed inſula nata ī medio flumine eſt cōmunis habentiū predia iuxta flumē ex utraq;

pte ſed ſi non in medio ſed eſt ꝓximior alteri pte eſt cōmunis tantum habentia predia ex parte illam Aggere uero a flumine diuiſo circunda tus remãnet eius cuius erat primo & ſi flumen mutauit alueum primus alueus efficitur eorum qui circa eum predia poſſident Et ſeruus alueus ē publicus qui ſeruus alueus flumen redeunte ad antiquum alueum efficiẽ eorum qui circa eum predia poſſident Item ager in undatus aqua recedē te ager remanet eius cuius primo erat hoc dicit trx. inſti. de re diui.§ in ſula ¶ Sed quomō poteſt ſciri ꝙ inſula nata in flumine ſit in medio uel adq̃ partem magis pendet reſpondit glo. in uerbo mediã partem ꝙ hoc ſciri poterit accepta cordulo in purto poſito in medio inter utrũq; agrũ Et facit ad queſitionem ꝙ ſi aliqua uilla uel domus uel eccleſia ſit inter territoria duarum ciuitatum & ſit contemptio cuius ſit ꝙ preſumatur & iudicetur eſſe illius ciuitatis cui ſit proximior ſed ſi nō appareret cui ſit proximior dicatur ptinere ad ambas & ſit cōmunis ut hic. ff. eo. l. a deo § inſula & l. ticie textores. ff. de legatis. l. ſm dinum. i dicto § inſula.

¶ De reſtitutione dampni ꝙ culpa opere Impe ritia ſeu negligentia alıis datum eſt.

Reſtituere etiam tenetur ille cuius culpa opere imperitia ſeu ne gligentia dampnum datum eſt uel iniuria irrogata nec ignoran tia excuſat ſi ſcire debuit ex facto ſuo iniuria uerıſimiliter poſſe contingere uel iacturam ut in . c. Si extra de iniuriis & dapno dato Hec culpa quandoq; precedit caſum ut in eo qui ciſternam fodit & ipſam ap tam dimiſit & bos in ea cecidit ut in. c. ii. de iniuriis & damp. da. uel in mulione qui male ponit lapides in plauſtro uel in ruſtico qui ignē ap poſuit in ſtipulam in die uentoſo Et ideo talis tenetur quia qui cauſam dampni dat & cetera porro ſi omnem diligentiam adhibuit ita ꝙ nihil omiſit de cōtingentibus nō tenetur. ff. ad. l. acquile. l. qui occidit § in hac & l. qui foueas & l. idem iur. § ad mulionē & l. ſi ſeruus & ſi ex plauſtro & extra de iniuriis . c. ſi. quandoq; culpa ſequitur factũ ut in medico qñ bene ſe ſciuit ulcus & poſtea circa curam negligens fuit Quandoq; in fa cto ut ſi medicus impite ſecauit. ff. ad. l. acquileam. l. qua actione § fi. & l. Idem iuris Et probatur hec tria de eta & qua. C. ad aures et de ho mi. c. tua nos culpam uero ſemper intelligas ſic ut in dolus nomine culpe intelligatur aliter intelligatur ſicut a parte inuenitur. ff. ad. l. acquileam . l. v § in iuriatur ſed non conuertitur ꝙ ubi eſt culpa ſit dolus Quãdoq; tamen de culpa non agitur quia culpa unius cum culpa alterius compen ſatur at uero qñ ex una parte dolus cōmittiẽ et ex altera culpa dephēdiẽ dolus culpe preponderat unde imputatur illi qui ſe tonderi patitur ī lo co periculoſo unde conſuetudine cum pilla ludebatur unde tenetur ton ſor et forte nec percuſſor niſi data opera illum qui ludebatur percuſſerit ſic intellige. ff. ad. l. acquileam. l. Item ſi obſtitrix § fi. et . l. item nulla et . l. ſi ex plagis § fi. ſimiliter non tenetur qui putat arborem ſuper eum

locum per quem non eſt inter publicum uel priuatum niſi data opera in tranſeunte ramũ iecerit ſed ſi inter erat & ꝓclamauit nõ tenetur & inſti ad.l.acquileã.§ Item ſi putator & debet ita tempeſtiue clamare ꝙ trãſiens poteſt ſibi precauere & euitare periculum ſecundum Io. de platea dicto.§ item ſi putatur idemq; diſtinguitur in eo qui facit foueam cauſa ceruorum capiendorum.ff.ad.l.acquileam ſi putatur et.ſ.qui foueſ.v.di.hi qui arborem hic hoſti.in ti.da dampno dato.§ Quando ver hic autẽ culpa hic hoſti.& cetera ¶ Quero quomõ poteſt exemplificari dampnum culpa contigiſſe dicunt in regula iura non eſt ſine culpa li.vi.vbi dicitur non eſt ſine culpa qui rei qua ad eum non pertinet ſe immiſcet concor.l.culpa.ff.de regulis iuris & glo. ponit exemplum in clerico iacente lapidem & ceco ſagittante qui tenet ex dampno dato v.di.clerico etiam iv.q.i.§ ut itaq; & in monaco cirugico ſup de homi.c.tua.i.Rñdit ſcire ei debent ꝙ ſuũ nõ ẽ ad alios pertinere.c.unde vi.l.cũ querebatur & cetera

¶ Eſt etiam in culpa ductor animalis cuius ductoris infirmitate uel impitia dampnum datũ ẽ ab animali quia tenetur.l.acquilia ut dicit tex.i §impetu.inſti.ad.l.acquileam eſt ergo in culpa ſecundum Io. de platea qui aſcendit equum quem non ualet retinere propter ĩpotentiam uel imperitiam & ideo tenetur ſi aliquem ledat currens ergo ſuper equum qui eius repentino curſu puellam tranſeuntem pemit eſt in culpa maxime ſi currebat ꝑ locum ꝓhibitum ut ꝑ plateam uel in ſtrata publica gentibus plena & ideo punitur ſi in culpa ñ fuit puta ut equus ñ bene peret habenis ſed preter ſeſſoris arbitrium ſaltibus laſciuire & ipſe ut eius refrenaret impetum freno uidelicet intulit equumq; calcaribus ſtimulauit cũq; fracto freno equus ꝓprio relictus arbitrio curreret feſtinanter mulier ex obliquo infantulum baiulans obuiauit ĩ quam equus inias ꝓcul abiecto ſeſſore puerum oppreſſit cum enim nec actu nec uoluntate homicidium ꝑpetrauerit nec operam rei date illicite non punietur etiam quo minus poſſit diuina officia celebrare dicit tex.in.c.dilectus filius de homi.&.c.ſignificaſti eo.ti.vbi dicitur ꝙ ſi ſeſſor ſciebat equi uitium & equum ore durum & ſic ſe non ſufficere ſciret ad eius retentionem ꝙ tunc eſt in culpa per tex.in dicto.§ impetu Et ideo Io. de platea inducit hoc ad.q.ꝙ ſi biruarii qui uadunt ad capiendum hominem debitorem ꝓpter eorum imbecilitatem & infirmitatẽ eum non ualent retinire ꝙ alii ſani retenuiſſent tenentur ex culpa quia infirmitas ſua alii non debet eſſe nociua ut dicit tex.in dicta.l.iuris.§.i.ſimiliter ſi iudx cõmiſit alicui cuſtodiam alicuius captiui qui aufugit & inuito tenetur iudex quia male electio fuerit in culpa ut inſti.qui.mo.recontrahitur obli.§ preterea & inſti.man.§ fi.ſed nunquid liberatur iudex ex hibendo ipſum familiarem deliquentẽ.§ qui captiuum dimiſit aufugere uidebar in.l.i.§ fi.ff.de publicanis.

¶ Quid de eo qui aperuit ciſternam in loco publico & non cohoperuit eã & animal alicuius in eam cecidit & mortuũ eſt Rñdit monal.in ſuma in

tractatu reſtitutionū ꝙ tenetur ad reſtitutionē unius aīalis uiui uel ad ꝑ tiū mortui & mortuū ꝙ cecidit ī foueam ſuū erit ut dicit tex.in.c.& extra de in iuriis & dapno dato quia qui cauſā dāpni dat dapnū dediſſe uidetˀ .ff.ad.l.cor.de ſecca.l.nihil ītereſt.ff.ad.l.acquileā.l.qui occidit § penul. et.l.ita uulneratus in prin.ſecus ſi fodit in loco priuato ut dicit glo.ī dc̄o .c. ii.et.l.Qui foueas.ff.ad.l.acquileam et cetera ¶Sed pone ꝙ inimicus tuus cui forte occidiſti patrē incēdit domū tuā mee uicinam exquo etiā mea conbuſta eſt quero utrū tu tenearis mihi Rn̄detur ſpecu.in ti.de in iur.et dāpno dāto § ſequitur ver.ſed pone quidā dicūt ꝙ ſic cū incendiū culpa tua factum ſit qui guerras habes propter homicidiū quod cōmiſi-ſti extra de īiuriis .c.ſi.ff.ſolu.matri.l.ī his.i.R &.ff.locati & conducti .l.ſi merces § culpe ideo uideris cauſam dampni dediſſe vberti dicit ꝙ ī nullo tenens Nec obſtat ꝙ occaſionem dampni & cetera Quia illud uerum eſt niſi aliud medium interueniat ſicut hic in ꝓ poſito interuenit ut .ff.loca.& con.l.qui domum abſit enim ut ea que preter uoluntatem noſtram accidunt & cetera.xxxiii.q.v.de occidendis ¶Nota ꝙ ignorantia aſcribitur culpe ut inſti.de obli.que exquaſi ma.na.in prin.tam in iudice ut ſupra in medico ut ſupra in notario ut ſupra q̄ in quocunq; artifice ut ſupra ¶Quid ſi heres uendit rem depoſitam uel comodatam defuncto q̄ tamen ignorabat comodatam uel depoſitam Rn̄dit glo.in.c.cum quis de regulis iuris li.vi.ꝙ excuſatur ibi eni ad cū quis in ius ſuccedit alteri us iuſtam ignorantie cauſam cenſetur habere & ideo non tenetur ad re-ſtōnem rei ſed ad extimationē rei ut.ff.depoſiti.l.i.in ſi. ¶Quid de officiali qui negligens eſt in cerciorando ſe.an ſui officiales bene uel male gerant officitium Rn̄dit Io.de platea ꝙ tenetur ꝓ delicto familie ſue cō-miſſo pretextu officii in quo ſuos preponit officiales textus eſt in.l.i.§ ad.l.iuliam repetendarum in.l.obſeruare.ff.ꝓficiſci.ff.de officio ꝓcon & lega.eos tamen exhibendo liberatur.l.ſi poſt depoſitum.c.de aſſeſſo Et ratio quia debet eſſe ſolicitus & uelle cerciorari an ſui officiales bene uel male gerant officitium & ſi male gerunt ꝓuidere aliter de negligentia punitur ut in auctentica ut iudi.ſine quocunq; ſuffragio § uolumus ver.ſcientibus coll.ii.& cetera. ¶Quid de officiali qui negligit punire criminoſos Rn̄dit Io.de platea in.l.precipit .c.canone largitionalium ti-tulorum ꝙ debet puniri eadem pena qua criminoſus nam iudex qui re-ctum non iudicat facinus regere ut conſcius criminoſa ſeſtinat di.ii.in ſi. .C.de comer.& mer.&.l.i.de priua.car. Nā ē quidam tacitus cōſenſus.l. placet de excu.¶Quid ſi quis culpabili negligentia dampnum dedit puta ſi ignē non cohibuit ne ad domum aliorum uagaretur Rn̄dit Inno. in.c.ſicut dignum extra de homi.ꝙ tenetur.l.acquilea ut.ff.ad.l.acquile .l.ſi ſeruus ſeruum § ſi arbuſtum Sed tamen in foro penitentiali non uidetur ꝙ teneatur ademendam dampni ſed tamē penitentia eſt ei īponenda degligentia non de dampno ſatiſfaciendo ar.iv.q.ii.c.in ebriauerunt

lex autem ciuilis que itendit circa cōſeruationē primoniorum conſtituit ꝙ etiā ad reſtitutionē dāpni teneretur bene tamen ſatemur ꝙ ſi aliquo modo per ignem intenderet dare dampnum ꝙ etiam tunc in ſoro penitē tiali condempnaretur & eidem dico etiam ſi non intenderet ſed lata culpa eſſet ut ſi ignē proiceret in domū plenā ſtipularū ¶ Quid de his qui ſunt in mora tradendi res quas dare tenentur dic ꝙ ſi pereunt tenentur ad reſtitutionem ut in regula iuris li. vi ubi dicitur mora ſua cuilibet eſt nociua cōcor. ff. de regulis iuris. l. in condempnatione § vnicuiqꝫ & glo. in dicto. c. mora & ponit exemplū puta in eo qui ē i mora ſoluēdi decimas quia pereunt piculo ſuo etiam ſi caſu fortuito peant xvi. q. i. c. decime Itē in comodatario uel depoſitario qui ſunt in mora reddendi rem ſibi comodatā uel depoſitā ut i. c. vnico de comodato & i. c. bona fides depoſito Idē i fure qui ſemper eſt in mora . c. de furtis. l. ſubſtractu circa hanc tamen regulam nota ſecundum glo. in dicto. c. mora ꝙ ad hoc ut quis dicatur morosus requiritur ꝙ ſciat ſe debere uel ſcire debebat itē ꝙ iterpellatus fuerit adie uel uel ab homie & ꝙ habuit poſſibilitatē dādi hoc habes. ff. de re credi. l. exte. & tunc tenetur moroſus de caſu fortuito Etiam ſi eodem modo fuiſſet res apud dominum pitura ſed accurſium licet martinus contra ut nota. in dicta. l. Quo te Et probatur. ff. de lega. iii. l. cum res § ulti. fortaſſis enim dominus rei uendidiſſet & apud alium periiſſet & hic tenet ber. ſupra de comoda. c. vnico & dicto. c. bona fides Item nota. ꝙ dicit mora ſua Nam in duobus reis debendi altero interpellato alter liberatē interitu ſpēi ſed interpellatus tenetur. ff. de v. ſ. l. mora in fi. Item mora fideiuſſoris ſibi nocet non reo quo minus liberetur interitu ſpēi Secus eē contrario. ff. de uerbo. obli. l. cum filius & l. mora & hoc quia fideiuſſor habet cauſam reo non reus a fideiuſſore Item notatur ꝙ ſi debitor fuit in mora primo ſoluendi uel econtra per ultima mora nocet ut. ff. de uſuris . l. debitor & uide ꝙ notatur decimis . c. cum homines de mora autem & multiplici eius effectu plene notatur. ff. de uſuris de mora.

¶ De reſtitutione fame.

QVero an in famās aliquem teneatur ad reſtitutionem Reſpōdit hoſti. in ti. de peni § quibus uer. quid de accuſatoribus ꝙ obligatur ad reſtitutionem . ſ. ver. per ſe uel per aliū dicit cantilenā uel libellum famoſum legit Et in aliis locis quibus ſentit alium dicto uel facto ſuo infamatum publice recognoſcat errorem ſuū & dicat ꝙ eſt mentitus per os ſuū ar. de purgatione canonica . c. inter ſolicitudines § precipias ꝙ intelligas niſi ꝙ ex tali recognitione publica magis infamaretē infamatus Ergo non dicat ego de tali facto in famaueram talē ſpecificando crimen ſed ſic dicat in genere ego talem in famauerā de eo de quo eſt inter uos in famatus bene ſcitis quid eſt illud ſciatis ꝙ ego tamq̄ malicioſus & maliuolus Inueni & mendatiū eſt quicqnid dixi non dicat falſum ſed mendatiū quia contra mentē dicebat proximū in famādo Et tñ uerū

pōt eſſe ꝙ dicebat Ric. uero i.iiii.di.iv.q.iii.dicit ꝙ reſtitutio eſt actus iuſtitie cōmutatiue ad obſeruadū autem iuſtitiā omnes tenemur Quili-bet ergo tenetur ad reſtitutionem rei ablāte in iuſte ſi reſtitui poteſt & ſi non poteſt reſtitui debet fieri reſtitutio in equiualente ſi poſſibile eſt extra Ne lite pendente.c.eccleſia ſancte marie ſi autem non poteſt reddi equiualens tenetur ille qui dāpnū intulit reſtituere ꝙ poteſt ad arbitriū boni uiri & quanto fama eſt res nobilior q̄ poſſeſſiones tanto magis te-netur ad reſtitutionem ille qui aliū dāpnificat iniuſte.in fama q̄ ille qui dāpnificat alium in bonis exterioribus ceteris paribus item alex.de ales in ii.in tractatu de uitio detractionis ſed dices contra ad impoſſibile ne-mo tenetur in poteſtate autem detrahentis non eſt mutare opinionem hominū malam q̄ ex de tractione conceperunt Rn̄dit idem ꝙ tenētur di-cere bonum deo eo ſicut dixit malum illis quibus dixit malum & oſten-dat ſe deliquiſſe exquo forte mutabitur opinio ſicut enim exhibuit men-bra iuſtitie ſeruire iniquitati ad iniquitatem Ita tenetur exhibere men-bra ſūas ſeruire iuſtitie in ſanctificationem & cetera Sed iterum dices qs enim poteſt ſcire apud quos ſit fama reſpondit idem ꝙ apud omnes a-pud quos detraxit alterius opoinionem leſit quantum in ipſo eſt tenet̄ famam reſtituere & cetera ¶Quero quot modis quis dampnificet aliū in ſua fama reſpondit idem ut ſupra ꝙ tripliciter uno modo uerum cri-men inponendo non ſeruato ordine & modis debitis & talis non tenet̄ reſtituere famam dicendo ſe falſum dixiſſe tenetur tamen alleuiare infa-miam dicendo ſe non bono modo proceſſiſſe quia hoc eſt uerum ꝙ dixit & tenetur ei ad aliquem recompenſationem ad arbitrium boni uiri Alio modo dampnificat aliquis alium in fama iniuſte falſum crimen inponen-do & talis tenetur fideliter facere poſſe ſuum de reddendo famam leſo & tenetur dicere ſe falſum dixiſſe etiam ſi ex hoc reddatur infamis quia q̄-uis magis teneatur quis ſeruare famam ſuam q̄ alienam ceteris paribus tamen magis tenetur reſtituere alteri famam iuſte quā ſeruare famam ꝓ-priam in iuſte quia tenetur bonum anime ſue preponere bono ſue fame ¶Tertio modo dampnificat quis aliū in iuſte in fama in directe falſum cri-men ſibi inponendo cum.ſ.negat uerū crimen ſibi inpoſitum ab alio & talis quāuis peccet quia mentitur tn̄ poſtea non tenetur tentiōne neceſ-ſaria ad ſalutem alii reſtituere famam recognoſcendo crimen ſibi inpoſi-tum uerū eſſe Et dicunt quidā & probaliter quia cū alius non ſeruauerit iuſtitiam in accuſando uel denunciando & propoſuit ꝙ coram iudice pro-ponendū non erat & quod probare non poterat uidetur eſſe primaria cauſa & principalis infamationis ſue alii tn̄ dicunt ꝙ tenentur quia ſatis durū uidetnr quia qn̄ crimē ſibi inpoſitū ē tale quod ſuſpendentur & fi-lii ex aredarentur ſi iſtud cognoſceret publice & cetera ¶Certum eſt tn̄ ꝙ tenetur penitere de peccato quod incurrit mentiendo idem ſco.in iiii. di.xv.q.iiii.dicens ꝙ in genere poteſt quis tripliciter alium infamare

Vno mō ſalſū cirmē inponendo ſecundo modo uerum crimen tamen occul tum nō ſeruato ordine iuris.ſ.in publico proponendo ¶ Tertio modo ue rum crimē ſed occultum in publico tamen ſibi in poſitum negando quia ī hoc negans notat inponentem de calumpnia in primo dico ꝙ oportet re ſtituere famā retractando uerbū ſuum uel ꝙ ſibi inpoſuit Et ita in publi co ſicut in publico ſibi inpoſuit quia aliter non ſeruat iuſtitiam in reddē do ꝓximo quod ſuum eſt non obſtat ꝙ magis debet zelare famam ſuam q̄ proximi ſed retractando ſe infamaret quia illud eſt uerum ordinate & ſine detrimēto fame proximi quē infamauit iiuſte accuſando In ſecundo dico ꝙ non tenetur retactare uerbum ſuum quod propoſuit in publico quia hec faciendo mentiretur cum ſciat hoc quod propoſuit eſſe uerum & n̄ tenetur mentiri propter quodcunq; bonum reddendū alteri ſed te netur alio modo licito reddere ſibi famam ut pote per hec uerba Non cre datis eum talē eſſe male dixi fatue dixi & licet hec uerba ſint tamen fa tue dixi quia non ſeruato iuris ordine propoſui enim in publico quod n̄ eſt uerum publicum non reputetis iſtū eſſe malum bonus ē quilibet pre ſumendus eſt bonus donec probetur contrarium extra de ſcruti in ordine facti.c.unico In tertio menbro dico ſimiliter ꝙ non tenetur retractare ne gotium aliter negationem ſua qua negauit in publico uerum crimen ſibi impoſitum quia non tenetur quicūq; ſtatim in iudicio confiteri ſe reum.n̄ ſtatim coniunctus tenetur tn̄ per quedam uerba ſobria pro ut dictum ē ī proximo articulo reſtituere famam illi accuſanti quem in directe nota uit de calumpnia dicēdo n̄ habeatis eum ꝓ calumpniatore quia credo ꝙ habuit bonam intentionem proponendo forte ſe credidit poſſe ꝓbare in tentum ſuum & deceptus fuit Alexander uero de ales dicit ꝙ ſex ſunt di ffrentie detractatiōis quarum qs tenet reſtituere famā Prima cum negat bonum ꝙ ſcimus ab aliquo factum ſicut illi dicebant cū Io.de miraculo ceci nati da gloriā deo quia nos ſcimus quia hic homo peccator eſt & ſic negabant factū a criſto ¶ Secundo cū tēpore quo laudandus eſt aliquis tacemus ſicut habetur ul.mat.de militibus qui nouerunt rōm reſurrectio nis criſti & accepta pecunia tacuerunt Tertia eſt cū bonū ꝙ non poteſt negari peruertitur dicendo mala intentione eſſe factum ſicut habetur x. Ecc.bona & mala conuertentes inſideatur & electis ponit mācula Quar ta cū occultū reuelatur eo modo quo non deberet ecc.xvii.Qui denudat archana amici ſui perdet ſidē Quinta eſt mali augumentatio ecc.xi.attē de tibi a peſtifero fabricat eni malū & cetera

Vtrū aliquis poſſit reuelare malū alicuius occultū ſine peccato re ſpondit idē ubi ſuprā ꝙ reualare malū ꝓximi ex fine & circum ſtanciis eſt diſtinguēdū ſi enim dicatur ei qui poteſt & uult ꝓdeſſe & ordine quo debet & quo fine oportet & aliis circumſtantiis ad alterius correptionē & cautelā nocumenti tunc bonum eſt ſi uero deſint conditiones debite per quas trahit ad bonum tunc reuelare malū ꝓximi

malum eſt maxime intentione detrahendi uel cum tenetur celare ſicut eſt in eo quod fuit detectum per confeſſionem ſacramentalem uel quod eſt tectum per ſecreti obligationem niſi fortius uinculum ſuperueniat in omnibus autem his cautela maxima eſt adhibenda ne reueletur malum cui non eſt reuelandum uel quo ordine non eſt reuelandum & ita de aliis poteſt enim error uel libido defacili admiſceri. Et per hec poteſt patere ꝙ ex una quaq; parte obiectum eſt ¶ Reuelare enim malū alterius rōne detrahendi uel ex leuitate ſine impetu cū ē occultandum malū eſt Et ſm̄ hoc intelligitur illud ecc.xxvii.denudare amici miſteria ē deſperatio aīe in felici Item ꝓuer. Qui ambulat fraudulenter reuelat archana qui autē fidelis eſt celat amici cōmiſſū Reuelare tn̄ ē ī caū bonum ſicut cū ſeruatᷣ ordo correctionis Caritatiue de qua mat.xviii. ſi peccauerit inter frater tuus & cetera ¶ Vel cum interuenit preceptum ſuperioris in his que pertinēt ad ſuum officium cum autem ſit denudatio ei eiudem fieri ad cautelam nocumenti ꝙ poteſt accedere ut ſiquis machinetur montem alicuius uel uirginis deflorationem unde dicitur in decretis Qui poteſt deturbare peruerſos & non facit nihil aliud eſt q̄ fouere in pietati eorum Nec caret ſcrupulo ſocietatis occulte qui manifeſto facinori deſinit obuiare Et auguſ. Qui deſinit obuiare cum poſſit conſentit item leuitici.v.ſi peccauerit anima audierit uocē iurantis teſtiſq; fuerit quod aut ipſe uidit aut conſcius eſt niſi indacauerit portabit iniquitatem ſuam ¶ Quero quot modis fiat detracta. Rn̄dit aſten.in ſū.li.ii.ti.xv.ꝙ multipliciter quia qn̄q; fit uerbis planis quādoq; uerbis artificioſis.i.artificioſe excogitatis ſiue cantilenis quandoq; nutibus & ſignis quandoq; etiam inſcriptis qui dicuntur libelli famoſi ut cum quis ſcribit cartam in Iniuriam & famiā alterius & prohicit occulte in eccleſiā uel in platea uel domo inuenta & lecta alius in fametur & talis mortaliter peccat Et contra confectores talium libellorum nec non & contra inuenientes eos & non ſtatim deſtruentes ſed doloſe manifeſtantes pene grauiſſime ſunt inſtitute tam ſecundum leges q̄ ſecundum canones ut flagellatio & excōmunicatio ſecundū canones v.q.v. Qui in alterius &.c.hi qui & ſi conſtet quis fecerit poteſt accuſari & deponi cū ſit graue peccatū & accuſatione digniſſimū & con dēptione xxv.di.ſiquis famoſū in foro aut penitentie tenetur ad reſtitutionē dampni dati ſi tamē aliter ſine huius infamationē n̄ incurriſſet illud dampnum tenetur etiam ad reſtitutionem fame ſi forte alius eſt propter hoc īfamatus quod fiet hoc mō.ſ.vbi publice dixit uerbis uel ꝑ cātelenā uel per ſe uel per alium uel etiam ubi ꝓiecit libellum famoſū nec non & in aliis locis ubi intelligit illum contra quem acta ſunt infamatum hoc eſt occaſione ſui dicti uel facti uel ſigni publice & ſimpliciter.recognoſcat culpa per ſe ſi audet per alium ſi non audet & ꝓdeſſe remoueat uel ſaltē alleuiet infamiam Tenetur etiam ſecū cōponere de iniuria & humiliter ueniā poſtulare in propria perſona ſi audet per aliū ſi non audet qui per

ſe poſtulet tacito ſuo nomine probatur hoc xiiii.q.vi.ſi rem v.q.ii.Qui/
dam hic Ray.Si tamen homo ille qui infamauit ex recognitionis erroris
ſui magis infamare infamatū non dicat ego in tali facto infamaueram talē
ſed dicat ſic ego infamaueram talem de eo de quo eſt inter uos diffama/
tus bn̄ ſcitis ē illud ſciatis ꝙ ego tanꝗ maliciosus & malus hoc ad inueni
& mendatium eſt quidam quicquid dixi non dicat dixi falſum ſed men/
datium quia cōtra mentē dicebat proximū infamando & tamen uerū po
teſt eſſe ꝙ dicebat ¶Sed quid ſi de diuerſis īfamatur & adiuerſis tūc ē
neceſſe ꝙ ſpecificentur Reſpondit hoſti.ꝙ faciat hoc ad arbitrium infa/
mati ſed ſi grauiter arbitraretur ad arbitrium iudicis deberet ſe purgare
ar.extra de iur.iuran.c.ueniēs &.c. Quitaualis & dicto ar.c.ii.hic hoſti.
¶Non ergo ſanum conſilium ꝓ confeſſoribus ut quando aliquis infamauit
publice aliquem perſuadeat ei ut tacito nomīe eius ſi infamatus ignorat
eum uellit ꝙ confeſſor uadit ad infamatum & arbitrio eius fiat reſtituti/
o & cetera Quero quid ſi aliquis non inpoſuit crimen ī publico ſed mur
murat in diſcrete cum alio uel alicui coram multis narrat tamē non tāꝗ
ſibi certum ſed ſic ſe audiuiſſe nunquid tenetur reſtituere reſpondit ſco.
ubi ſupra rara fides ideo quia multi multa locuntur Et ideo dicens ſe au/
diſſe nihil exemplo dicendi oſtendat aliquam maiorem certitudinem ꝗ.
ex cōmuni relatione non aufert ex natura actus de opinione illorum ali
orū famam iſti.quia & ſi illi firmiter concipiant illum de quo eſt ſermo cri
minoſum eſſe leues ſunt quia qui cito credit leuis in corde prouer.uerum
tamen quia a ſcandalo puſillorum oportet cauere iuxta illud pau.pe.co.
ſi proximum ſcandalizarem non manducabo carnes ineternum Et ideo
multi ſunt tales puſilli leues ad credendum malum ideo periculoſum eſt
coram eis talia audita ex relatu eis inferre & hoc ſi fiat animo ledendi illū
de quo eſt ſermo non eſt facille excuſare ꝙ non ſit contra caritatem Et ꝑ
conſequens mortalem peccatum ſi autem faciat coram talibus ex in conſi
deratione durum eſt ꝙ non exeat genus peccati uenialis quia lingua in
lubrico poſita eſt Et qui non offendit uerbo hic perfectus ē uir.ſecundū
Iacobum concor.landulfus in iii.di.xv.Qui dicit ꝙ qui dicit ſe aliquid
audiuiſſe de tali non tenetur reſtituere niſi ſic dicendo ille notā infamie
incurriſſet quia tunc tenetur ſe dicere falſum audiuiſſe & ſic minus cau
te locutum fuiſſe concor.aſten.in ſū.li.v.ti.xxix. ¶Quero an accuſatus
negans uerum crimen ꝙ non poteſt in publico probari peccat mortaliter
reſpōdit ſco ī iiii.di.xv.q.iiii.uidetur ꝙ ſic quia mentitur mendatio per
nitioſe rei publice que impeditur ab eius inpunitione iuſta & nocet accu
ſanti qui incurrit notam de calumpnia reſpondeo iuſte ꝙ iuſtum eſt exe
queris ut dicitur de utrio nimi Non ergo debet res publica omnia mala
punire ſed que cum hoc ſunt punienda poteſt illa poteſtas iuſte punire
Alia autem ſunt que coram iudice rei publice non poſſit ſufficienter
probari & ideo non leditur res publica ſi diuinū iudiciū excedat iudiciū

eius ut illa reſeruetur iuditio diuino ſuper que nō poteſt eſſe iuſtum iudi tium rei publice quia homo uidet ea que patent dn̄s autē intuetur cor. p.cor.xii.Et in hoc patet ſolucio ar.de preiuditio rei publice Et cum di citur ꝙ eſt perniciosū contra caritatem proximi qui eū accuſauit dico ꝙ n̄ ſed i pſe eſt ſibi perniciosus quia non eo modo proponit quo deberet pro ponere ymmo deberet nō ꝑponere & i putet ſibi ſi qua infamia ſequitur quia ipſe eſt cauſa. non autem eſt negans quia defendit in nocentiam in publico ubi.ſ.in publico non eſt nocens nec habendus pro nocente donec fuerit coniunctus ſed remanet difficultas ſi peccat mentiendo per ſe duꝝ uidetur ꝙ quilibet accuſatus in publico ab uno ſtati teneatur de neceſſi tate ſalutis in publico ab uno cōfiteri Et ſic ſtatim exponere ſe periculo & in iuditio ſanguinis ſed etiam habendo occulum non tantum ad penā ſed ad honeſtatem & in honeſtum non apparet ꝙ ille honeſte & ſecun dum rectam rationem debeat confiteri coram tali iuditio quia ipſe pluſq̄ qcūq; alius ſingularis accuſās auffert ſibi ipſius famā quia cōfitenti cōtra ſe in iuditio creditur Quid ergo danda eſt reſponſio Iuriſtarum.nego. narrata prout narrantur & propoſita ꝑut proponūtur & hoc qdē ſine mē datio poſſunt dici in propoſito quia proponūtur in publico & ut publi ca & publice probanda ſic ea negare poteſt quis ſi ſcit ea non poſſe pro bari in publico ꝙ ſi iudex urgeat eum ut confiteatur propoſitum uel ut publice neget reſpondere poteſt ꝙ i pſe rn̄dit ſufficienter ad accuſationē & ſic eſt modus iure ꝑiter rn̄dere nec ab illa reſponſione uult declinare faciet iudex ex accuſante quid iuris eſt contor.landulfus in iiii.di.xv.

¶ Sed nunquid ſi neget intendens tamen negare ut propoſitum eſt.ſ. ut publicum ſicut facit ſacerdos de ſibi confeſſo dicēs nihil mali ſcio iſtū feciſſe quia loquitur ut publico audiuit autem eum in priuato Nunquid iſte tenetur qui ſic negauit de iſta negatione penitere reſpondit ſco.ub ſupra q.iiii.Qꝛ bonarum mentium eſt etiam ibi culpam cognoſcere ubi culpa non eſt di.v.ad cuius & in titulatur . gre.multo ergo magis ubi dubitatur an ſit culpa & qualis culpa bone mentis eſt culpam agnoſ cere Et ideo in tali caſu tutum eſt poſt talem negationem penitere in di ſtincte tanq̄ de tali quale eſt ut puta ſub tali diſtinctione ſi mortale eſt tanq̄ de mortali ſi ueniale tanq̄ de ueniali utrum ſatiſfaciendum ſit de tractoribus & quibus modis fieri poteſt cum dicat gre.ꝙ uocandi ſunt detractores & tranquille ad monendi eiſq; ſatiſfacere omnibus modis de bemus ſcientes ꝙ de iudeis ueritas dicit ne forte ſcādalizemus eos reſpō dit Alex de ales in ſecundo tractatu de uitio detractionis Qꝛ ſatiſfacio accipitur.duobus modis Vno modo eſt in remedium proprii peccati A lio modo eſt i cautelam alieni quando eſt in remediū proprii peccati nō oportet iuſto ſatiſfacere peccatori qui detrahit Qui uero eſt in cautellā peccati alieni oportet ſatiſfacere & excidere cauſam ſcandali ſecundum ꝙ ſcandalum eſt dictum uel factum minus rectū prebens occaſionē ruine

ſi uero nõ omnino poteſt ſubtrahi occaſio in ipſius detrahẽtibus faciendũ eſt ſecundum conſilium evangelii dixit enim dominus dicenti ſibi ſcis ꝙ audito hoc uerbo ſcandalizati ſunt iudei ſi inter illos ceci ſunt & duces cecorum & cetera.

¶De reſtitutione qua unus ꝓ alio tenetur.

QVero an pater teneatur ex contractu filii facto cum extraneo ſi eſt uerſum in utilitatẽ patris Reſpondit Io.de platea inſti.ꝙ cũ eo.§ in rem autem ꝙ ſic quantum ẽ uerſũ in utilitatem patris un de ſi totũ eſt uerſum in utilitatem patris in ſolidum tenetur pater Si ꝓ parte tenetur Et ideo quando conuertitur in rem neceſſariam patri pater tenetur puta ſi recipit pecuniam mutuo pro ſoluendo creditori paterno nota uel putatiuo ut.l.iii.§ i rem.ff.de in rem uerſo uel ut rem patris uel domini ruentem reparet ¶Secus ſi domum ex honorauit expenſi uolun tariis quia non dicitur uerſum niſi ex mandatu domini fecerit ſed pater tenetur dimittere auferi ſi ſine leſione domus auferri poſſit ut dicta.l.iii. §ſi mutua ¶Item tenetur pater ſi recipit frumentũ adalimoniam familie patris uel ueſtimenta compauit pro familia patris uel proſe ſecundum conſuetudinem pãtris.ſ.ſecundum modum quo pater conſueuit eum ĩ du ere ut dicto § in rem autem etiam ſi illlud frumentum emptum & repoſi tum in horreum patris corruptũ ſit ꝙ ſufficit ꝙ utiliter emit ut dicta.l. iii.§ idem labeo uel filius mutuã peccuniã accepit prodoctanda filia ſua uel ſorore quatenus minus pro filia uel ne pte daturus ſit & creditor hoc animo mutuauit ut patris negotium gerreret ut.ff.de in rem uerſo.l.ani mo §ſi.cum.l.ſe de hac materia uide per eundẽ inſti.de actio § in per ſonã ¶Quid ſi filius uel ſeruus decepit creditorem aſſerendo ſe uelle uer tere in utilitatem patris uel domini nec conuertuntur Reſpondit idem Io.ꝙ non tenetur pater uel dñs etiam ſi ſeruus uel filius ſic accipiens fu erit conſuetus conuertere ut.ff.de in rem uerſo alias ꝙ cum eo.l.ꝙ ſi ſer uus § ſed ſi ſic accepit nec caliditas & malitia filii uel ſerui nocere patri uel domino non debet ¶Quid ſi mutuaui frumentum patri uel marito exquo nutriuit filios uel uxorem dicti uxor & filii in ſubſidiũ teneantur quaſi in eorum utilitatem uerſum ſit reſpondit idem ubi ſupra ꝙ nõ ſed barto.tenet contrarium in.l.cum is per illum tex.ff.de condi inde.Quid ſi mutuaui.x.filio familias in rem patris conuertendã & ipſe luſit dein de reuicit & in rem patris conuertit an inde mihi teneatur pater de re re ſpondit idem ubi ſupra ꝙ non quia glo.in.l.minor xxv.annis filio fami lias.ff.de mio.quaſi ex noua acquiſitione non ex mutuo dicatur facta uer ſio pro quo facit lex ¶Quid ergo.ff.de dona.inter uirum & uxorẽ hoc uerũ dicit barto.in dicta.l.minor ſi in alio ludo ex interuallo dicit alias uicit ſecus ſi in continenti ĩ eodẽ ludo ar.l.pleriq;.ff.de utu.ipe.& cetera

¶Quero an pater teneatur pro filio condẽpnato in iuditio ſoluere condẽ p nationẽ de ſua ligitima Rñdit Io.inſti.de obli.que ex quaſi contractu §

filius ꝙ non ut eſt caſus in.l.ſi condempnatus.ff.de noxalibus actio ui/
detur etiam per eundem inſti.per quas perſonas nobis acquiritur §fili/
us & cetera ¶ Sed quid ſi pater conſentit ī decurionatum filii dic ꝙ tenet
ꝓ eo in ſolidum de indempnitate rei publice & ipſius patris heredes fa
cta tamen prius excuſatione de ipſo filio principali debitore.l.i.de de/
curionibus li.x.& dicunt decuriones ſecundum Io.i.conſiliarii qui habēt
deliberare cum prioribus cuiuſcunqꝫ ciuitatibus.l.i.ff.de decretis ab or
dine faciendis & ceteta ¶ Quid ſi filius non uertit in utilitatem patris
ſed habet peculium ipſe filius nunquid pater tenetur de peculio Rndit
idem inſti.Quod cum eo§ preterea ꝙ ſic deducto tamen prius ꝙ patri de
beret.l.ſed ſi dampni § peculium.ff.de peculi.& hoc intelligitur de pro
fecticio ſimiliter tenetur pater ex maleſitio filii de peculio quando pe
culium eſt locupletatum per ipſum maleficium puta per furtum factum
a filio.l.licet § ex cauſa furtiua.ff.de condi.fur.Quid de mercatoribus
& aliis artificibus qui preponuut inſtitores ſuis apotecis an ex eis con
tractibus teneantur reſpondit idem ubi ſupra§inſtitoria ꝙ ſic ſi contra
ctus nomine domini facti ſunt & maxime quando in eorum utilitate eſt
uerſum ut.l.quicunqꝫ§i.& ii.ff.de inſtito.ii.li.iii.eo.ti.unde ſi ſcribat in
libro ꝙ apud menſam ſui domini Titius habet centum in depoſito tenet
dominus ¶ Quero an dominus & pater teneatur ex contractu geſto ꝑ
ſeruum & filium eorum iuſſu reſpondit idem ubi ſupra §i.& fr. ꝙ ſic ut
.l.i.ff.ꝙ iuſſu nam pater & dominus uidentur contrahere cum per alium
contrahunt nt in regula iuris qui per alium facit & contrahentur ſimili
ter uidetur contrahere cum preponente quando contrahunt cum prepoſi
to ut.l.ſi inſtitorem .ff.ſi certum peta.idem in exercitare naues idem quā
do uerſum eſt in utilitatem aliquorum iſtoꝝ.l.i.in prin.ff.in rem uerſo.
¶ Quid de fideiuſſore an principalis teneatur ei ad reſtitutionem eius ꝙ
pro eo ſoluit reſpondit Io.de platea ꝙ ſic inſti.de fideiuſſo§ ſi quis aut
per illum tex.¶ Sed nunquid fideiuſſor poteſt ſoluere ſponte & non ex
pectare ꝙ fiat ſibi mandatū Reſpondit idē ubi ſupra ꝙ ſic ꝓut dicit glo.
in dicto§ſi quis autē nā tenetur agnoſcere bonam fidē.l.idemqꝫ §fide
iuſſores .ff.mandati Sed quid ſi iudex per iniuriam aliquem condēpnā
uit an poſſit agere mandati reſpondit idem ꝙ non ſi non appellauit.l.ſi
ꝓea in fi.c.mandati Quero an fideiuſſor poſſit repetere uſuras a debito
re quās pro eo ſoluit reſpondit Io.an.in q.mercuriali in regula dāpnum
ꝙ quis ſua culpa ſentit libro vi.ꝓ cuius intelligentia dictus landul.po
nit plures concluſiones extractas ex Io.an.¶ Prima concluſio non repe
tit debitorē a debitore fideiuſſor uſuras quas ſoluit creditori nec aliud
indebite ſolutum ſi obligationē fideiuſſoris debitor ignorauit.l.ſiquis
§de nego.geſto.¶ Secunda non repetit fideiuſſor a debitore ſciente &
contradicente uſuras ſuo ſolutas creditori nec etiam ſortem uel quicquid
aliud utiliter inpenſum.ff.manda.l.ſi ꝓ te &.l.ſi remunerāda§ſi paſſus

.c.de nego.geſto.l.ſi.plus eſt eni cōtradicere q̄ non cōſentire ut in.c. Si cut tuis de ſymo.& in.c. petrus de homi.Fatuus enim fuit in gerendo ne gotia debitoris eo in uitio Tertia concluſio niſi repetit debitore ſciente & paciente ſed non mandāte obligationem ſideiuſſor uſuras uel ī debitū ſolutas uel ſolutum creditori quia ſibi imputet in hoc quia ſe obtulit ad ſoluendum in debitum ar.c.Bona fides de depoſito &.ff.ea.l.i.ſi repetit tamen ſortem & debitum quod ſoluit .c.mandati.l.ſideiuſſor & .ff.man da.l.ſi remunerandi § ſi paſſus. ¶ Quarta cōcluſio nō repetit a debito re ſciente & paciente mandante ipſum obligari tantū ꝓ ſorte ſideiuſſor ſoluens uſuras tū quia fines mandati exceſſit ut.ff.mandati.l.diligēter tū quia ad illas obligatus nō erat ut.ff.de ſideiuſſoribus.l.ſideiuſſor & .c.eo.l.ſideiuſſor ¶ Quinta cōcluſio nō repetit ſideiuſſor uſuras a debitore ſciente & mandante ipſum in omnem cauſam uel ſimpliciter obligari ſi ue ſide iubere generaliter quia in generali mandato non includitur ꝙ ſe obliget ad in debitum.ſ.ad uſuras de quo etiam in ſpecie uериſimiliter non mādaſſet.ff.de condi.inde.l.ſi procura.&.c.ſi.de officio uica.li.vi. &.c.generali de re.iu.li.vi.Sexta concluſio non repetit a debitore ſciente & mandante pro uſuris ſide iuberi ipſe ſideiuſſor ſoluens uſuras ſi non iurauit creditori uel interfuiſſet debitoris propter pignora data uel aliā cauſam & hoc in foro iudiciali ſed in foro conſcie ſecundum theologos te netur debitor ſideiuſſorem ſeruare in dempnem Septima concluſio ꝙ re petit ſideiuſſor uſuras a debitore ſciente & mandante ipſum pro uſuris ſub nomine ſortis incluſis ut eſt moris obligari ſiue ſide iubere quando iuſte credere potuit illas eē de ſorte puta quando mutuabat creditor de cem duc.& dixit in inſtrumēto de xx.pro quibus ſideiuſſor ſe obligauit quando iuſte credere potuit illos eſſe de ſorte extra de preſump.c.quia uerіſimiliter.ff.de proba.l.cū ī debito Et ſic ītelligit Io.an.decretalē ſe cundam de ſideiuſſoribus ¶ Octaua concluſio ꝙ ſideiuſſor repetit uſuras ſolutas a debitore ſciente & mandante pro uſuris ſidem iuberi ſi iurauit illas ſoluere & hec ē cōis opinio quia ratiōe iuramēti non poteſt ſideiuſ ſor recipere contra caritatem alias creditorem uſuras petentem in.c.debi tores de iur.iuran.licet quidā dicant hoc uerum ſi non potuit petere obſo lutionē a iuramento per decretalem.i.de iure iurando & ita ſentit hoſti. in ſuma de ſideiuſſo.ff.ad quid ſideiuſſor & ſpecu.in ti.de ſideiuſ.§ i.uer ¶ Sed quid de ſideiuſſore alii dixerunt ꝙ neutro caſu a debitore repetit li cet bene a creditore cui ſoluit ſed primam approbat Io.an.reſpondens ad ſecundam ꝙ licet ſideiuſſor teneatur excipere nō tamen eſt iure exp̄ſ ſum ꝙ teneatur agere Item ſideiuſſor poteſt obmittere exceptionem in honeſtam ex perſona ſua.ff.mandati.l.idem § generaliter & bene facit ut .ff.eo.l.quintus mutius alias incipit ſub uſuris ubi dicitur ꝙ bene facit ſideiuſſor pcens pudori ſuo ſoluendo uſuras quas promiſit licet in ſti pulatione n̄ uenerit & illas repetit Si ergo poteſt obmittere exceptionē

multo magis actionem ſi talis exceptio generaret opinionem ſuam peſ-
ſit enim a uulgaribus de fide fractione notari de iur. iurando. c. tua ꝙ ſi-
bi non expedit ut alias cum ipſe indiguerit inueniant creditores habet
ergo fideiuſſor actionem ſoluendi uel abſolutiouem petendi a iuramẽto
Ad tertiam opinionem reſpondit ſimiliter ꝙ habet opinionem licite re-
petendi a debitore ex quo licite ſoluit forte enim ex ſecratur litem cum
creditore ꝙ eſt cõmendabile de uerbo ſigni. c. ii. li. vi. ff. de alie. iudi. l. Itẽ
ſi Et ſic bene concor. Io. an. l. quintus mutius qui uidebatur obſtare pre
terea nihil precipuum haberet fideiuſſor qui ſine culpa ſoluit ad alium
qui fuit in culpa ¶ Nona concluſio repetit adebitore ſciente & mandan
te nominatim pro uſuris fidem iuberi ipſe fideiuſſor uſuras creditori ſo-
lutas & ſi non iurauit creditori illas ſoluere ſed ipſe fideiuſſori debitor
indempnitatem iurauit uel etiam ſi dictam indempnitatem non iurauit
dũmodo alias propter pignora data uel aliam cauſam debitori fuerit ex
pediẽs uſuras ſolui ut. ff. mãdati. l. ſi qs pro ea & ſic legit hoſti. decretalẽ
peruenit de fideiuſſoribus ¶ Decima concluſio ꝙ omni caſu quo poteſt
adebitore fideiuſſor uſuras repetere debet ĩtelligi ſi non interuenit fraus
perſone ad primam. ſ. perſone ſe conſtituentis fideiuſſorem ut facit quã
doq; unus uſurarius ut alter lucretur ut notat de priui. c. quarto & in. c.
ſignificante de pigno. per Io. an. ¶ Vndecima concluſio ꝙ omni caſu quo
fideiuſſor a debitore uſuras repetere nequit illas repetet a creditore cui
ſoluit. ff. mandati. l. ſi fideiuſſor § in omnibus ſecundum Io. an. Quid de
illo qui eximit uel corporaliter ſubtrahit uel arripit uel alio modo fuge
re facit debitorem detentum tam pro debito fiſci q̃ priuati reſpondit Io.
de platea in libro quociens exac. tributo. l. x. ꝙ tenetur illud totum ꝙ ille
debebat fiſco uel priuato ut dicit tex. in dicta. l. quociens Quid de occul
tante officialem tempore ſcindicatus uel eius officialis reſpondit idem
ubi ſupra ꝙ tenetur in quadruplum ſecundum bal. l. iii. c. de aſſeſſo

¶ Quero utrum uxor teneatur ſi maritus male adminiſtret officium pub
licum dic ꝙ non tex. ẽ ĩ libro uxorem. c. de decurio. li. x. nam regula eſt. ꝙ
uxor non teneatur pro marito. l. ob maritorum. c. ne uxor pro marito &
econuerſo maritus non tenetur pro uxore niſi quando nutrix ſecundo nu
pſit non reddita ratione nec prouiſo pupillo de tutore. l. ii. c. in qui. caſ
pignus tu. contrahitur ¶ Quid de uxore que fecit furtum ante matri-
monium uel etiam poſt per ſe uel cum uiro Et quid ſi uir ſolus furatus ẽ
aliquid & participauit cõſentiẽdo uel comedẽdio uoluntarie uel in ute
nunquid licebit uxori de rebus cõmunibus ſibi & uiro ſatiſſacere eo in
uito dampnificatis Reſpondit monal. in ſuma in tractatu reſtitutionum
in uerbo reſtitutio furti facienda eſt ꝙ ubi de conſuetudine regionis uir
& uxor cõmunicant ſibi debita & credita ex cõtractu uel maleficio ſi res
furtiua q̃ mulier ſubripuit ante matrimonium uel poſt matrimonium ſo
la uel cum uiro uel quia uir ſolus ſubripuit ante matrimonium uel poſt

& ſtat ad huc in eorum poteſtate dicendum ꝙ poteſt illam rem reſti tuere uero domino eius contra dicente marito Si autem conſūpta eſt uel ſi uir ſolus furatus ē & ſi mulier participauit conſentiendo uel comeden do ſpontanea uel in uita poteſt uxor ſi uir non contradicat negotium mariti gerendo & ſe ipſam liberando extimationem rei conſūpta reſtitu ere uero domino latentere de cōmnibus bonis ſi aliter nō poteſt nec erit furtum quia non eſt fraudulenta reſtitutio nec contractio nec animo lu cri faciendi prohibente autem uiro non eſt facienda huius reſtitutio ſecū dum quoſdā cum ipſa nō habeat rerum adminiſtrationem de rebus cōmu nibus ſed maritus ſi tamen in hoc caſu faceret reſtitutionem de rebus cō munibus bona fide latentur non eſt dicendum ꝙ eſſet ei preſentia in iū gēda q̄ſi ꝓ mortali aut ꝙ peccaret mortaliter xiiii.q.vi.c.ſi. ¶Quero an notarii conficientes inſtrumenta uſuraria teneantur ad reſtitutionem Re ſpondit ale.de alexan.ꝙ cartarii qui ſolum ſtant pro illis qui uolunt reci pere mutuū ab uſurario non tenentur qui uero ꝓ arte & lucro uſurarii te nentur Si tamen ſic ſunt coopati adhoc ꝙ abſqꝫ eorum cooperatione illa uſuraria preſtatio non eſſet facta inter precipuos autem coopatores cen ſendi ſunt principes qui in fauorem uſurariorum cogunt redeli uſuras aut equorum in debito fauore potentius uſuras exercent Notarii uero qui ſci enter faciunt cartas debito uſurarum ac ſi ſit debitum ligitimum & abſqꝫ uſura tenetur reddere uſuram acceptam quia eorum inſtrumentum eſt ef ficaciter coopatiuū adhoc ut uſurario ſoluatur uſura Si uero in nota uel inſtrumento facto eſt expreſſa mentio de uſura tunc non tenetur quia tunc non coopatur niſi ubi eſſet conſuetudo per talia inſtrumenta cogere debitores ad ſoluēdos uſuras uſurariis concor. Giral. obdonenſis uide ar chi.in.c. ſiquis obligatus xiiii.q.iiii.c.ſicut non ſuo.lxvi.di. Et Io.de lig nano in.c.ſuper eo de uſuris Quid ſi filia dotetur in fraudem creditorū reſpondit Io.de platea inſti.de actio.§.uſuris ꝙ talis dos reuocatur a cre ditoribus & gener tenetur eis reſtitutionem.ff. Que in frau.creditorū .l.ſi.§.i..c.eo.l.ii. ¶Quid de uiro qui accepit filiam raptoris uel uſura rii in uxorem uide ſupra §i ¶Quid de ſepelientibus uſurarios uide in uerbo exco.&.§.Quid de inſtrumentis uſurariorum reſpondit Girar.ob donenſis ꝙ ſi abſqꝫ omni inductione tradunt eoꝝ pecuniam ad uſuram nec poſt modum cohactiue exigunt eam non tenentur ſecundum quoſdā reſtituere niſi ſolum illa que ſibi de uſuris retinuiſſent illi uero qui per iuditia & litigia coactiuā eas exigunt tenentur quia iſta efficaciter coop antur primi ſunt ſolum quaſi uſura inter media ita ꝙ abſqꝫ ipſis ille uſure fierent & darentur quidam tamen diſtinguunt de inſtrumentis quia qui dam ſunt ad utilitatem officii uſurarii deſtinati ita ꝙ apud eos reſidet q̄ principalis auctoritas domini ſui & iſtos dicunt teneri quidam uero ſūt ad ſolum actualem & manualem tributionem mancipati ita ꝙ ipſi non taxant pretium uſurarū ne cum eis contrahitur pactum de uſura quāuis

ipſis preſentibus & pecuniam tradentibus fiat Et tales nō tenentur teſti tuere propter cām predictā licet mortaliter peccent uide in u erbo uſura
¶ Quid de procuratore tutore & curatore reſpondit hoſti in ſuma. in ti. de uſuris § ſi. in fine & Goffre. eo. ti § item quid ſi quis & archi. in. c. ſicut non ſuo & an. de butrio in. c. michel extra de uſuris Et ita dicunt laurē. de pinu in prāctica ſeruari Et dicunt omnes predicti doctores ꝙ ſolum tenent in ſubſidium ad reſtitutionem uſurarum quas extorquerunt. i. qñ principalis non eſt ſoluendo alias non Inno. u ero in dicto. c. michel diſti ꝯte ꝙ tenentur monal. uero dicit ꝙ tenentur quando principalis non eſt ſoluendo uel non uult ſoluere uide infra uſura

¶ De reſtitutione edificantium

QVid de his qui edificant in ſolo ſuo cum dampno uicini puta quia procedit uenes putei uicini que tranſiunt per domum edifi cantis uel alterius tollit edificium uel obſuſcat luminibus uicini domū reſpondit glo. in regula iuris li. vi. locupletari non. debet aliquis cum alterius iniuria uel iactura dici ſolet cum facio aliquid in medio ex quo alii noceo aut inuito puta trabem in alienum parietem & tunc non licet ut. ff. ſi ſecundum uendice. l. ſi teſtatrix & l. alterius. c. de ſeruitu. ui de dicitur in pariete uero tuo ſi feneſtrā ui uel clam feciſſe cum uinciatur quis ſumptibus ſuis opus tollere & integrum parietem reſtituere compel litur & loquitur de eo qui feneſtrā facit ī pariete uicini ut l. in patres. c. de ſerui. ruſti. predio dicitur ꝙ permittitur quis aquam ducere de flumi ne publico ita demum ſi ſine alterius iniuria illud fiat & ff. de ſerui. ur. predio. l. ſi fiſtolam aut non inuito nec opus facio in alienum ſed in meo & tunc aut id de dolo facio ut noceam alteri & tūc prohibeor. ff. de aqua plu. ar. l. i. aut non facio dolo ſed ſolū eo propoſito ut mihi proſit licet ꝑ illud alteri noceam & nō prohibeor ut. ff. de aqua plu. ar. l. i § ideniqꝫ ubi dicitur deniqꝫ marcellus ait cum eo qui in fundo ſuo ut fodiens uicini fō tem auertit nihil poſſe agi ſi non animo nocendi uicino ſed ſuum agrum meliorem faciendi id facit Nam quis poteſt eleuare edificium ſuum uſqꝫ ad celum unde in dicta. l. alterius dicitur alterius quidem tollere edificia ſi domus ſeruitutem non debeat domus eius minime prohibetur concor. ī glo. in. c. cum eccleſia uulterana de electione in uerbo iniuriatum & in. c. ſpecialis de auctoritate & uſu palii que dicit ꝙ quis poteſt uti iure ſuo etiā ſi alteri nocendum modo non faciat animo nocendi ſed quando aliquis ſibi non prodeſt & alteri nocet non dēt quis audiri. l. in fundo. ff. de re. uendica. uide ſupra §

¶ De reſtitutione acceſſoris.

QVid ſi aliquis hedificat in alieno ſolo de ſua materia an domus terre teneatur ad reſtitutionem edificii uel hedificat in ſuo de aliena materia an teneatur ad reſtitutionem materie reſpondit idem Io. de platea inſti. de rerum diui § cum in ſuo per tex. & glo. ibi ꝙ

aut qs hedificat ĩ ſuo ſolo de aliena materia & habet locum ꝙ dicitur in dicto § cum in ſuo quia efficitur dominus edificii cum edificium cedit ſolo non autem efficitur dominus materie.ſ.tignorum & lapidum ymmo remanet dominus qui primo erat ſed licet remaneat dominus non tamen poteſt uendicare materiam puta tignū.i.ſuā trabē poſitā in hedificio Et ſi hedificans uellet tignū ex materie & ſibi reſtituere & ideo.ſine hedificium deformetur ruina ut dicto § cū in ſuo &.l.ii.c.de hedi priua.&.l.p ſes prouintie in ſcriptis.ff.de officio preſidi ſed hedificans tenetur ei ad extimationem tigni ut.ff.de tigno iiuncto.l.i.ſed ſi fecit ſcienter & mala fide tenetur furti non tamē tenetur eximere ſed extimationem preſtare q̄ tamē dominus tigni Iurauerit uel ſi uellit dominus expectare donec hedificiū ruat poterit poſtea ſuā materiā uendicare ſi eius extimationē fuerit conſecutus Et ſumitur hic tignū pro omni materia ex qua fit hedificium ut comprehendit trabes domus & uinee exquibus fiunt pergulata & tegulas domus.l.i.ff.de tigno iniuncto Aut quis hedificat in alieno ſolo de ſua materia & habet locum § ex diuerſo inſti.de rerum diui.§ quia domus Et hedifiium efficitur eius cuius eſt ſolum ſicut in precedenti caſu ſed dn̄ium materie perdit hedificans & ideo dirupto hedificio non poteſt materiam uendificare ſed ſi hedificans eſt in poſſeſſione hedificii & dominus ſoli petit ſolum & hedificiū ſi hedificās fuit continue male fidei nullam habet exceptionem nec remedium ad aliquod ſibi retinendum quia eſt in culpa ſcienter hedificando in ſolo alieno ideo donare uidetur ſi autem fuit continue bonefidei ſibi cōſulitur ope retentonis per exceptionem doli ut non teneatur reſtituere hedificium niſi domus ſoluat ſibi pretium materie & mercedem magiſtrorum Si autem fuit a principio bone fidei & tempore hedificii male fidei tunc eligitur quedam media uia ut dicit glo.in dicto § ex diuerſo.ſ.ꝙ poſſit tollere hedificium ſine diſpendio domini ſoli ut.l.iulianus ſcribit ſi in alienam.ff.de rey uē aut quis hedificat de aliena materia in alieno ſolo & habet locū.l.ii.de rei uenditione & ſimiliter dn̄s ſoli efficitur dominus hedificii ſed non materie ideo dirupto hedificio materia eius reuertitur ad priorē dn̄m ſiue bona fide ſiue male hedificiū fuerit conſtitutum ut dicta.l.ii.Sed interim poteſt agere contra dn̄m ſoli ad inſtar tigni iniuncti & etiam contra hedificantē.i.materiā alienā ſubripientē male fide & uno ſoluente alter liberatur ſicut tigno dicitur inſti.de re.diui.§ cū in ſuo & cetera ¶ Quid ſi quis plantet plantam in alieno ſolo reſpondit idem ubi ſupra § titius ꝙ ſiue quis plantet alienā plantā in ſuo ſiue ſua in aliena planta efficitur dn̄i poſtq̄ egit radices non ante & ideo non tenetur ad reſtitutionē arboris Itē arbor mea que ē ĩ cāpo meo uel ĩ cōfinio cāpi mei ſi agit radicē in fūdo tuo efficitur tua Et ſi cōmuniter in tuo & meo efficitur cōmunis qa arbor intelligitur eſſe illius ĩ cuius fūdo egit radices Et ſicut mutatione radicū de uno fundo ĩ alterū mutatur ĩ & dn̄m arboris ut dicto § ſi titius

&.ff.eo.l.ado § ſi. Et hoc ſi arbor uiuit & alter ex radicibus nouiter por-
rectis in campo tuo Si autē uiuit & alatur pro maiori parte exprimis ra
dicibus mei cāpi tunc remanet mea cū a meo cāpo traxit originem licet
poſtea aliquas radices egerit in campo tuo.l.Si plures § ſi.ff.arborum
furti ceſaꝝ & in glo.in dicto § ſi titius An propria auctoritate poſſum ī
cidere radices qua tua arbor egit in cāpo meo uel incidere propria aucto
ritate arborē q̄ tuā pendet ſuper domū meā dic ꝙ cū auctoritate iudicis
poſſum alias non ut dicta.l.ſi plures § penultimo niſi primo tibi denun
ciē ut tollas & eſt cōſilium ut de hac denunciatione fiat publicum inſtru
mentum & te negligente remouere poſſum & propria auctoritate incide
re non ſolum ꝙ ſuper excurrit domum manet ſed etiā a ſtirpe & mecū
ligna portare nemine prohibente.l.i § ſi arbor.ff.de arboribus cedendis
¶ Et ſimiliter edificatum in alieno ꝙ pendet ſupra meum nullo iure ſeruitu
non poſſum tollere propria auctoritate.l.quēadmodum § ſi protectum
.ff.ad.l.acquileam &.l.conclaue.ff.de dampno infecto niſi precedente di
cta denunciatione ut dicto § ſi arbor & cetera ¶ Quid autem ſi ſunt uel
due arbores unite in eodem ſtipite an appellabitur & una arbor uel plu
res reſpondit idem ubi ſupra dic ſi iunctura & coniunctio appet ſuper
certam cenſetur una alias cenſentur plures.l.ſi gemina.ff.arborum furti
ceſarum & ideo tunc puniatur dampno dato in duplici arbore extra for
ma.l.uel ſtatus ¶ Quid ſi ſeminaui in agro tuo frumentum meum re-
ſpondit idem inſti.de re diui § qua ratione ꝙ ſiue bona fide ſiue mala ef
ficitur tuum nam ſemen cedit ſolo poſtq̄ coluit ſed ſi ſeminaui bona fi
de ope retentionis ſi ſuum in poſſeſſione poſſum mihi conſulere ut non
permittam te tollere niſi ſoluas pretium & inpenſas ut dicto § qua rati
one & non ſolum ſata per alium cedunt ſolo ſed etiam ſemina & plante
que ex ſe naſcuntur diuina tamen natura coopante cedunt ſolo ut notat
glo.ff.eo.l. qua ratione § ſi. ¶ Quid autem ſi quis ſeminat alienum ſe
men in alieno ſolo uel planta alienam plantam in alieno ſolo quibus cā
ſibus etiam ſemen & planta cedunt ſolo contra quem agā an contra plā
tantem & ſeminantem an contra dominum ſoli dicit glo.in dicto § qua ra
tione ꝙ contra dominum ſoli unde uerſus ¶ Quicquid plantatur ſeritur
hedificatur omne ſolo cedit radices ſi tñ egit ¶ Quid ſi ſcripſi ī aliena
carta uel pixi ī aliena tabula rñdit idē inſti.de reꝝ diui § tenne ꝙ q̄litas
ſēp cedit ſubſtātie cum ſine ea eſſe nō poſſint unde ſcriptura ſemp ce-
dit carte & pictura tabule & ſic liquidum cedit arido tam in pictura q̄
ī carta.ff.de rei uendi.l.ii rem § xxxii.& id qui uel in ſcriptura & eā piſi
cat picture & ī dicto § littere uer.ſed neceſſe uer ī oibus fallit aut ī uno
caſu .ſ.qn qualitas ē ptioſior q̄ ipſa ſubſtātia quia tūc p pualētia q̄litas
trahit ad ſe ſubſtātiā quia tunc plus ē ī manus ope q̄ in materia.l.mulie
ris § pe.ff.de uerbo ſigni.& ideo ubicūq; ſcriptura ē ptipſior quā carta
cedit ſcripture & iō cū hodie ſcriptura coiter ſit ptiſior carta dēt cedere

ſcripture ut tenuit glo.ff.ea.l.qua ratione § littere licet tenuerit cōpposi
tum inſti.de re.diui.§ littere Similiter ubicunq; pictura eſt pretioſior ta
bula trahit ad ſe tabulā ꝑpter ꝑualentiā ſecus ſi nō eſt precioſior q̄ ſit
quedā pictura rudis & īformis iō notāter dicit ī dicto § littere facit mē
tionem de nobiliſſima pictura & de uili tabula ſed remota hac preualen
tia quia ſcriptura uel pictura ſit paris uel minoris precii cum carta & ta
bula tunc ſemꝑ cedit carte & tabule uel ut ſue ſubſtātie & ꝙ dixit de ꝑ
ualentia intellige de ꝑualentia cōi nō ſingulari quia talē ſingularitatē
conſiderauit legiſlator puta ꝙ quis faciat ſibi ſcribere litteras aureis
quod coīter non fit unde licet tūc ſcriptura ꝑualet & ſit precioſior carte
tn̄ quia ē ſigularis nihilominus cedit carte ut dicto § littere in principio.
Item attēde ꝙ aliud eſt in pictura rei immobilis puta muri quia tunc pi
ctura licet ſit precioſior ſemper cedit muro ut tenet glo.ī dicto § littere
ille ergo qui ſcripſit in carta aliena ſcienter & male fide nullo iure pōt ſi
bi conſulere ꝙ extimatione & ſolutione ſcripture nec ꝑ actionē ſi nō po
ſſidet nec ꝑ expectationē ſi poſſidet cū donaſſe uideatur inſti.de re.diui.
§ certe uer.ſcienti ſed qui ſcripſit in cartā aliena ignorāter & bona fide
putans cartā eſſe ſuā ſi poſſidet cartā ſcriptam poteſt ſe tueri exceptione
contra domium carte eā petentē denegādo ei reſtituere donec ſibi ſoluat
ꝑciū ſcripture ſed ſi ſcriptor non poſſidet cartā ſcriptā ſed dn̄s carte pōt
agere contra dn̄m carte actione facta ut dicit glo.in uerbo bona fides Et
ſic concludit ꝙ ſi ille qui ſcripſit bona fide in aliena carta credēs eſſe ſuā
poſſideat & tenetur dn̄s carte ei ſatiſfacere ꝓ ſcriptura ¶ Sed qd ſi bona
fide ſcripſiſti uel pinxiſti multū īformiter & uitupoſe in mea carta pul
cra uel tabula & ego nolo ſcripturā uel picturā turpiſſimā ſed extimatio
nē cartaꝝ uel tabule.an tenearis ſoluere.glo.in l.nō ſolū.ff.de rei uendi.
dicit ꝙ nō ſi fuit bona fidei poſſeſſor § ſicut autē.ff.de petitione heredi
tatis ubi dicitur ꝙ qs nō debet culpari de admiſtratione rei q̄ tenet ut
ſuā bona fide Et ſic nō debet teneri niſi in q̄tū eſt locupletior ſicut poſſ
eſſor hereditatis & conuentus condictione indebiti.l.in ſuma § pe.ff.de
condictione indebiti ¶ Quid ſi quis ex aliena materia uel ſua & ex aliena
fecit materiatū puta ex alienis aſſidibus fecit capſam rn̄dit idem inſti.de
re.diui.§ cū ex aliena ꝙ materia cedit materiato qn̄ tale materiatū non ē
reducibile ad primā materiā & ſic faciēs materiatū efficitur dn̄s materie
quia materia tunc nō dicitur quodāmō aſſumere nouā formā ſiue.ſpeciem
ex quo defacili eſt reducibilis ad primā materiā Ad hoc tn̄ ut materia ce
dat ſpeciei ſiue materiato ut ſic faciens materiatū efficiatur dominus mate
rie tria ſūt neceſſaria q̄ ponūtur ī glo.in dicto § cū in aliena.ſ.ꝙ faciens
ſpeciē ex aliena materia faciat bona fide & ſuo nōie & ꝙ n̄ ſit reducibilis
ad primā materiā qn̄ autē ſūt duo faciētes materiatū unus bona fide ali
us mala uel ſi ī diuerſis materiis uel ī una partim eſt hita bona fide ptī
mala dic ꝙ ī ea re & ꝓ ea pte ī qua cōcurrūt predicta tria efficit faciētis

materiatũ ĩ alia re & in alia ꝑte efficitur do\'nus matirie Item nõ ſolum pōt factam ſpeciem & materiatum ſpecificãs efficit do\'nus ſed etiã effici t ſi ſpecies eſt in fieri dũmõ rudis materie nomen exierat ut dicit glo. in dicto § cum ex aliena & ff. ea. l. adeo § cũ quis Itẽ nota ex dicto § cum ex aliena ibi fructum ad ſpicas reduci iuncta glo. in uerbo ſpicas ꝙ frumentũ cedit ſpecificatũ & ſic triturans bladum alienum bona fide putans ſuum efficit dominus grani & ſic ſm glo. corrigit . ff. ea. l. adeo § cum quis in fi. ubi dicitur ꝙ excuciens frumentum deſpicis nõ adicit nouã ſpeciem ſeu formam ſed q̃ erat latens detegit Item nota ꝙ licet faciens materiatum de aliena efficitur dñius materie quia non eſt equum aliquem locupletari cũm aliena materia tenet ad reſtitutionem materie ut dicit glo. ĩ dicto § cũ ex aliena in uerbo ſpicas Itẽ nota ꝙ appellatiōe materie ñ cõtinet materiatũ ꝙ ad ſui materiã nõ pōt reduci ut hic & l. q̃ſitũ § illud fortaſſe. ff. de lega. iii. & ſic uidet ꝙ ſi ſtatutũ ꝓhibet portare frumẽtũ extra diſtrictũ ſub certa penã ꝙ portãs fariñã nõ icidit in penã cũ farina ñ ſit reducibilis ad primã materiã ſed cõtrariũ determĩat ber. in dicto § illud fortaſſe quia appellatiōe frumẽti cõtinet farina donec ſit deducta ad defectũ finalẽ ad quẽ ẽ inuenta. i. donec fiet panis ar. l. ſicut lana. ff. de lega. iii. cõtrariũ tñ tenet gaudinus i. c. de rebus uetitis & albri. de roſate & ꝑte teſtatorũ. c. v. ¶ Quid ſiquis bona fide in texuit & ſuit ueſtimẽto ſuo manicam uel gyronem de aliena purpura r̃ndit idem inſti. de re. diui. § ſi tñ alienã ꝙ efficitur dominus illius purpure licet teneatur ad reſtitutionem ut ſupra § ꝓximo quia acceſſorium ſequetur naturam ſui pricipalis ut in. c. acceſſorium de regulis iuris li. vi. nec curatur an acceſſorium ſit maioris ualoris q̃ principale nam ſepe amittitur principale propter precioſitatem acceſſorii . l. i emptione. ff. de cõtrahenda emp. Et hec ꝙ nobilius accedat uiliori & eſt uerum q̃ñ ponitur loco acceſſorii Si autẽ uilius apponentur loco acceſſorii nobilioris ut ueſtimentũ groſſũ cauſa conſeruandi purpuram tunc ueſtimẽtum accedit purpure ſi autem neutrum appoitur gratia alterius nec neutrũ alteri accedit ut dicit glo. in dicto § ſi tñ alienã Item nota ꝙ licet dñs purpure intexte alieno ueſtimento amiſerit dñm tamen ſi doloſe & furtiue fuit ſibi ſubtracta uel ablata poteſt agere de conditiōe furtiua cõtra ſupripientẽ ut dicto § ſi tamen alienam maxime ſi talis ſupripiens erat ſartor qui fecit ueſtimentũ ut dicit glo. que allegatur coniuncta textui ꝙ q̃ñ totus pãnus ẽ poſitus in ueſtimẽto preſumitur ſubtractus a ſartore ꝙ notatur contra ſartores quia eſt preſũptio contra eoſdem & cetera ¶ Quid ſiquis confundat unam materiam propriã cum materia alterius reſpondit idem inſti. de re diui § duorum ꝙ confuſione queritur dominiũ & cõmixtione & ideo ſi uoluntate tua cõfundor & cõmiſcuero meum uinum cum tuo uel conflauero meum argentum cum tuo uel meum mel cum tuo ut fiat multum & ſic eſt ſpẽm perſe uel meum argentum cum tuo auro ut fiat electum uel etiã ſi predicta ſit

etiam conſlata caſu ſortuitu ſiue uolūtate dominorū ī oībus caibus iſtis cōfuſa & conflata efficiunt coīa & ſi cōfuſa & cōflata ſiue ſint eiuſdem materie ſiue diuerſe & ſiue confundantur uoluntate doiorum ſiue caſua liter efficiuntur cōmunia niſi ſeperari poſſint ut dicta glo. Secus autē ſi aliter dominorum uel extraneus ſine uoluntate alterius domini confun dat uel conflet rem ſuā cū aliena bona fide faciendo tertiam ſpeciē quia tunc non eſt coīs ſed efficitur propria ſpecificantis ut dicit glo. & cetera.

¶ de reſtitutione fructuum.

QUid de fructibus perceptis reſpondit idem inſti. de re. diui. § ſi quis autem a non domino ꝙ bone fidei poſſeſſor facit fructus i duſtriales ſuos ideo eos conſūptos reſtituere non tenetur Secus in male fidei poſſeſſore & ideo una cū glo. in. l. ex diuerſo. ff. de rei. ue. ꝙ nullus poſſeſſor facit fructus naturales ſuos. l. fructus. ff. de u. ſ. ideo eos extantes dominus uendicat a quocūqꝫ ſed de conſumptis non tenetur poſſeſſor bone fidei niſi in q̄tum eſt factus locupletior quia tunc tenet ex equitate legis ſi & me & titium. ff. ſi certum petatur induſtriales q exigunt induſtriam & miniſteriū hoīs ut ſegetes lac lana & ſimilia bone fidei poſſeſſor cum ti. & ſine titulo facit ſuos & eos lucratur propter in duſtriam & culturam ut non poſſit ab eo aduocari. l. poſtq̄ ſunt conſūp ti nec ad eorū precium tenetur ut dicto § ſi quis autē non domino & l. bone fidei. ff. eo. & l. certum. c. de rei uen. ſed non ſunt conſumpti & extāt tenetur reſtituere ut inſti. de officio iudicis § illorum ſed male fidei poſ ſeſſor ſi non habet titulum tenetur & de conſumptis & de extantibus. l. pe. c. de condi. ex. l. & de percipiendis dicto § illorū ſed ſi habet titulum ſi militer tenetur de conſumptis & extantibus ſed excuſatur a percipien dis propter titulum niſi in quatuor caſibus notatis in glo. in dicto § Si quis autem a non domino in quibus tenetur de percipiendis etiam ſi ha bet titulum puta ſi quis cōpulit aliquem per metum ſibi uendere Item ſi quis in fraudem creditorum Item in eo qui ſcienter emit contra prohi bitionem legis uel ſtatuti Item a & quarto in eo qui ſcienter emit a fiſco non ſolenpniter. l. i. c. ptus de fide inſtrumentorū li. x. ff. de rei. uendi. l. ſed & partus & c. eo. l. ſi fundum concor. monal. in ſuma in uerbo fructu um dicens fructuum & alii induſtriales ut frumentum uinum oleum & ſimilia alii naturales ut poma ficus & ſimilia fructus naturales non facit ſuos poſſeſſor etiā bone fidei unde tenetur reddere uniuerſos poſtq̄ ince pit habere conſcientiam rei aliene. ff. de uſuris. l. uſu. Item fructus debent qui ſuperſunt deductis expenſis que fiunt gratia fructuum querendo rum colligendorum & conſeruandoꝝ & habet locum tam in bone fidei q̄ in male fidei poſſeſſoribus & etiam predonibus. ff. de petenda heredi tate. l. Si aliquid. ff. § fructus & l. plan. in fine & capitulo de fructu & li. expen. l. i. in fine.

¶Quid de aſportantibus fructus de cãpo alterius animo lucrandi Rñdet idẽ Io. de pla. inſti. de obli. que ex delic. naſ § furtoꝝ ꝙ poteſt accuſari de furto ꝑ illum tex. & hoc quando fructus ſunt maturi Si autem ſunt immaturi tunc tenetᷓ de dampno dato actione legis acquilie. l. ſi ſeruus ſeruum § ſi oliuã. ff. ad. l. acquile. & . l. nauta § quecunq;. ff. nauta cau. l. ſi fur deſcripſerit. ff. de uſu fruc. nã dampnum diſtiguit a furto quia furtũ eſt amotio rei Sed dampnũ ẽ rei deſtructio ſm Bal. in dicto § ſi oliuam ¶Quid de iuaſore rei alterius ĩmobilis Rñdet Io. de pla. inſti. vi. bonoꝝ raptoꝝ § quia tenetᷓ. ꝙ tenetᷓ eam reſtituere cum fructibus. l. fi. c. unde ui. & hoc ſi doloſe occupauit ſi autem ſine dolo tenetᷓ eam reſtituere ſine fructibus. l. ĩuaſor. c. unde ui.

¶De reſtitutione alienatiõis in fraudẽ creditoꝝ

QVid ſi fiat alienatio in fraudem creditoꝝ puta ꝙ debitor donat ut creditores priuentᷓ ſibi debito Rñdet Io. de pla. inſti. de acti. § rurſus ꝙ talis donatio reuocatᷓ & per conſequẽs accipiẽs tenetᷓ ad reſtitutionem. l. ſi autem § ſimili modo & . l. ait pretor ſᷓo rnſo. ff. que ĩ fraudẽm creditoꝝ

¶De reſtitutione alienationis facte ꝑ metum

QVid de illo qui metu cõpulit aliquem ad alienandum Rñdet idẽ inſti. de actione § Item actio de eo qui metus cauſa ꝙ tenetur ad reſtitutionem rei cum omni commoditate ꝑcepta. l. metum § fi. c. ꝙ metus cauſa & . l. metus. ff. ex q̃bus cauſis maio. & requiritᷓ ꝙ fuerit metus qui poſſit cadere in conſtantem uiꝝ. ſ. timor mortis & cruciatus corporis uel ſimul ꝙ totum reſidet in iudicis arbitrio ut. l. ſᷓa in fi. cum § legibus ſequentibus. ff. ꝙ metus cauſa & eſt gloſa magiſtra. & ordinaria ut in. c. cũ dilectus extra ꝙ metus cauſa minime non eſt ſufficieus metus niſi tribus concurrentibus. ſ. ꝙ perſona ſit potens ad minas exequendũ Item ꝙ minas conſueuerat exequi Item ꝙ minime contineant atrocitatem facti de hoc ẽ glo. xiiii. q. quarta. c. i. ¶Sed quid de metu reuerentiali puta ſi uxor aliq̃ obligationem uel alienationem contrahat de mandato uiri uel clericus de mandato epiſcopi Idem rñdet ꝙ inſtitutᷓ ꝙ geſtum eſt tali metu reuerẽtiali offitio iudicis ut dicit glo. notabilis uel ut. l. i. § que honorãde. ff. quaꝝ rerum actio & idem ſi ſubditus non alias alienaturus alienet rogatu dñi rogantem ſuperioris preceptum eſt ut dicit gloſa in uerbo exortamur in cle. i. de teſti. & notat Inno. in. c. petitio de iure iurando

¶De reſtitutione facienda ei qui utiliter geſſit negotium meum

QVid ſi ſine mãdato meo ſoluiſti creditori meo & me liberaſti ſoluendo nomine meo Rñdet idem inſti. de actione § actionem ꝙ cogor habere ratum & obligor tibi actiõe negotioꝝ geſtorum ad reſtitutionem pecunie q̃ pro me ſoluiſti ſecus ſi non utiliter ſoluiſti ut quia mea intererat ut non ſolueret. l. cum pecunia. ff. de nego. geſto.

¶ Quid ſi tutor more ciuitatis mittat enſenia nomine pupilli magiſtro & ſuis coniunctis Rn̄det idem ubi ſupra ꝙ pupillus tenet tutori actione negotioꝝ geſtoꝝ .l. cum plures § cum tutor.ff.de adminiſtratione tu. nam talia enſenia ex quo ſunt conſueta dicunt quaſi debita ut dicit gloſa i dicto § ſed non nullos.ff.de tutelis & rationi diſtātia ¶ Quid ſi tui contemplatione ſine mandato tuo redimo ab hoſtibus uel latronibus filium ſuū uel aliam rem tuam neceſſariam quam redimere tenebaris Rn̄det idē ubi ſup ꝙ mihi teneris actione negotioꝝ geſtoꝝ ymmo i hoc caſu poſſunt uiri expendere dotem ꝓ redimendis pſonis neceſſariis uxoris.l.ſed ſi ideo.ff.ſolu.matri. nam ſi pater filium captiuum uel ecōuerſo uel alius ſucceſſurus redimere negligat priuatur ſucceſſione ut in auctentica ſi captiui.c.de epiſcopis & clericis

¶ De reſtitutione expenſaꝝ i iudicio factaꝝ

Quid de his qui temere & ꝑterue litigant dic ꝙ tenentur ad dampna & intereſſe tam litis q̄ uiatici.l.ꝓperādum § ſin autem alterutra &.l.ſancimus.c.de iudicis inſti.de pena temere litigantium § hec autem omnia & ꝑ Io.an.in.c.ſtatutum § inſuper de reſcrip.li.ſexto i uerbo imoderatas expenſas dominus Io.de pla.in dicto § hec autē omnia dicit ꝙ ex caſibus licitis tenetur ad expenſas litis ¶ Primo ratione temeritatis.l.eum quē temere.ff.de iudi.ut ſi fecit citari ticium in genere cum plures eſſent & comparuit ille quem nolebam dicta.l.eum quem temere ¶ Item ſi feci quem citari coram iudice in competenti non adhibita prima diligentia uidendi an eſſet competens & idem ſi loco & tempore icōpetenti uel ſi uocaui eum in ius qui uocari nō debuit.l.1.& per totum .ff.de i ius uocan. Item ſi actor petit compitionem rei non habet libellum paratum & petit dilationem ad ꝓcedendum ſ̄m ti.in.l.1.c.dilatio Item ſi quis poſt aperturam teſtium uidet ſe non habere ius & tamen proſecutus eſt litem ſ̄m Bar.in.l.ſi quis infiriat.ff.depoſiti &.l.ꝓperandum § ſin aūt alterutra .C.de iudiciis & ſic patet ꝙ temere uocare in ius dicit qui nullā iuſtā cauſam erroris habuit in ſic uocando ut dicta.l.eum quē temere i gloſa ſi aūt habuit iſtam cauſam erroris tunc abſoluitur ab expēſis.l.1 § pe de ſepera. &.l.qui ſolidum § in delega. ſ̄o in predictis ergo caſibus & in aliis ubi qſ temere litigauit ſiue ſit actor ſiue ſit reus niſi doceat de iuſta cauſa erroris uel ignorantie ꝓbabilis condempnatur aduerſario in expenſis itineris & litis ut dicta.l.eum quem temere & ceteris dampnis.l.ſancimus.C.de iudi.&.l.non ignorat. C.de furtis & litis expenſis Item in expenſis cibarioꝝ ſi aduerſarius conſueuit ſe paſcere ex arte ſua a qua oportuit modo uacare.l.ſi hereditas § i.ff.ad exhiben. ¶ Et multo magis tenetur quis ad omnia iſta ſi non temere ſed per calumpniā litigaſſet ut dicta.l.non ignorat ¶ Secundo tenetur ratione contumacie ad expenſas non ſolum litis & ceteroꝝ dampnoꝝ.l.ſancimus .C.de iudiciis & hoc habet locum ſiue contumax fuerit quia nunq̄ uenit & receſſit uel reſpondere noluit & hoc ſiue

fuerit actor ſiue reus nã poſt cõmiſſam contumaciam non auditur niſi re/
fectis expenſis de quo uide glo. in dicto. c. finem litibus de dolo & contu/
maciã & per Inno. c. ſepe contingit ne appellatio ¶ Tertio ratione retar
dati ꝓceſſus ut ſi actor ĩpetrauit reſcriptam poſt litem conteſtatam cauſa
ꝓtelandi iudicium coram longinquo iudice corã quo non probauit diſtul
lit uel contumaciter ſe abſentauit nam condempnatur in expenſis litis iti
neris & ceteris dãpnis ut dicta. l. non ignorat & idẽ ſi quis oppoſuit exce
ptiones friuolas ꝑpter quam diu fuit ꝓtractum iudicium & tãdem ſuccu/
buit ut dicto. c. finem litibus & idem ſi appellauit ad aliqua ĩterlocutoria
ꝑ q̃ appellationem negotium principale productum fuit extra terminos
infra quos debebat terminari. l. intra utile de medio & . c. cum appellatiõi
bus friuolis de appellatione li. vi. uel cum quis ex contradictiõibus & ĩter
fugiis & dilationibus maioribus debito datis aduerſario impeditis ex ꝓ
bare executionem ſuam infra terminum. l. ſi cum ipſe de excuſatio. tutoꝝ
¶ Quarto ratione emendationis libelli & condempnatĩ ĩmutans uel emẽdanſ
in expenſis de actio § ſi minus nam reficere expenſas ꝓcuratoꝝ & aduoca
torum quas reus non feciſſet ſi non petiſſet plus debito ¶ Quinto rõne
renuntiationis litis ut ſi renuntiat liti ut. l. poſt q̃. C. de pactis & l. deſtiti
ſſe. ff. de iudiciis quia conſcientia male litis mote creditur renuntiare ut ĩ
. c. per tuas in fi. de ſymonia ¶ Sexto ratione victorie nam hec eſt regula ꝙ
victus uictori condempnatur in expenſis ut dictã. l. ꝓperandum & . l. oẽs
in fi. C. de epiſ. & cle. in auctentica de iudiciis § oportet collati. vi. & in. c.
calumpniam de penis non ex iuſta cauſa ignorantie puta ꝙ ſucceſſit ĩ ius
alterius. l. ꝙ in alterius. ff. de regulis iuris ex iuſta cauſa litigandi . l. ꝙ ſo
lidum § & . ff. de le. & ideo qui obtinuit cauſa principali habet iuſtam cãm
ꝓſequendi in cauſa appellationis et ideo licet ſuccũbat in ea: non cõdem
pnatur in expenſis ut notat glo. in. l. generaliter § ſin autẽ non rite . C. de
rebus creditis ¶ Et adde ꝙ iudex tenetur condempnare partem ad dictas
expẽſas ſi ſunt petite niſi cauſa ſubſit alias tenetur reſartire de ſuo ut di
cto § ſi autem alterum Si autem non ſunt petite poteſt cõdẽpnare ſi uult
ſed non erratur

¶ De reſtitutione recipientium a
perſonis alienare non ualẽtibus

QVid de his qui recipiunt ab his qui alienare non poſſunt et qui
bus eſt ĩterdicta bonoꝝ ſuoꝝ adminiſtratio ut puta a pupillo ſi
ne auctoritate tutoris Rñdet idem ꝙ tenet̃ ad reſtitutionem ut
inſti. qui alie. licet uel non § nunc admonendi concor. Sco. in quarto di. xv.
dicens ꝙ dominus alicuius rei non ꝓhibitus a lege uel ſuperiore a cuius
uoluntate dependet in dando poteſt donare rem ſuam alteri uolenti reci
pere hoc probatur quia ex quo per actum uolẽtis ſit dominus ad uolũtatẽ
poteſt ceſſare eſſe dominus et non ꝓhibet aliqua cauſa ſuperior iſtum de
ſinere et iſtum incipere eſſe dominum igit̃ ꝑ donationem iſtam ſit uere et

iuſte dominus & hoc patet quia requiritur ad iſtam donationem qa libe/ralis tranſlationis donatio ex parte donantis uoluntas recipiendi ex pte eius cuius ſit donatio & libertas ex parte amboꝝ huius dandi & hoc recipiendi & ꝙ nulla ſuperiore lege ꝓhibeatur iſte uel ille nec per actum alte/rius a quo dependet in iſta tranſlatione & propter defectum primi non poteſt quis dare pecuniam fratri minori quia ipſe non vult eſſe dominuſ ꝓpter defectum ſ̄ci non poteſt monacus ſine licentia abbatis nec filius fa/milias ſine uoluntate patris nec etiam clericus & in aliquo caſu ſine uolū tate ſaltem contra uoluntatem domini pape ut habet extra de cenſi.c.Ro/mane ad cuius.c.obſeruationem penam poſuit Grego.nonus quod.c.eſt in .vi.ſ.ꝙ uiſitantes a uiſitatis non recipiūt minuſcula & ſi recipiunt tenēt duplū reſtituere alias non abſoluant a maledictione quam incurrunt ipſo facto ut dicit Iulianus quartus in ſuis conſtitutiōnibus huic correſpōdet in tranſlatione uſus liberalis accōmodatio & habet ſimiles leges ad hoc ꝙ ſit iuſta quia in cōmodante liberam uoluntatem in recipiente quod uelit recipere cōmodatam ad uſum & ꝙ non ſit aliqua uoluntas legis pricipaliſ obſiſtens illi accōmodationi

¶ De reſtitutione utentium rem alienā contra uoluntatem dn̄i.

REſtituere tenetur quis quando cōmiſit furtum in uſu rei licet nō in ipſa ad extimationem illius uſus aliter non eſſet purgatum furtum.xiiii.q.vi.ſi res & quīquageſima di.quis ſaccū.ff.de furtis.l. qui iumēta & iō furtum cōmittit creditor q pignore ſibi oblato utit ut al/teri cōmodat inſti.de obli.q̄ ex quaſi deli.na.§ pena &.l.q uias.§ ſi ego.ff. de fur.Similiter cōmodatarius ad quē fuit ſibi cōmodata ut dicto.§ pena & .§ placēt uel ſi cōmodet rem alteri ſine cōſenſu domini & idē fulone & ſar/cinatore ut.l.fulō & ſarcinator.ff.de fur. & generaliter ubicunq̧ eſt facta cōtractio rei aliene uel uſus cōtra uoluntatē domini cōmittit furtū ut.ff. de fur.& tenet ad reſti.uſus & itereē & ideō ſi accōmodaui tibi equū uſq̧ Mantuā & miſiſti Medīolanū ꝓpter ꝙ interī nō potui expedire neceſſā ria & ex hoc dāpnum icurri teneris ad reſti.eiuſdē dāpni & hoc intellige niſi putauerit dominum ꝑmanſuꝝ ꝙ nō ꝑſumit Eſt ergo conſulendum in foro cōſcientie ut notificēt cōmodāti ſibi rē et ſi qdem ratificet et attēt et ꝙ aliter uſus fuerit bene qdem nō tenet ad reſtitutionem Si uero non rati ficat reſtituat hec Monal.in ſum.in uerbo furtum cōmittit et ideo Io.de pla.in dicto.§ pena et.§ placuit

¶ De reſtitutione faciētium fraudem legi

QVando fraus fit legi uel canoni neceſſaria eſt reſtitutio ꝙ quatuor modis contigit ſ̄m monal. ¶ Primo de ꝑſona ad ꝑſonam ut ſi uxor uelit donare marito et econuerſo ꝙ non poſſit conſtante ma/trimonio extra de dona.inter uiꝝ et uxo.c. ul.ubi glo.et ſupponit aliam ꝑſonam nō ualet donatio ꝓpter fraudem.ff.de dona.inter uirum et uxorē

.l.hac ratione §non tantum ¶Secundo fit fraus de re ad rem ut cum ꝓhibi tum ſit ne filio familias pecunia mutuet̄ & ipſe aliam rem recipiā̄t alias re recipit fraus puta ſi dediſti ſibi frumentum uel ſimilia q̄ uenderet & pe/ cuniam haberet.ff.ad mace.l.iuſſu §mutui &.l.xiii §i. & ſimiliter ī uſura ut ſi do aliquam rem ut uendas & pecuniam mutuo habeas .xiiii.q.tertia pleriq; Item fit de cōtractu ad cōtractum ut ſi uxor que non poteſt dona re uiro ut dictum eſt uendit ei ut ſubſimulato contracto donet nō ualet .ff.de dona.inter uiꝝ & uxorem.l.ſi ſponſus §circa Item quarto fit de cō tractu ad contractum puta ſi mulier que pro alio fide iubere non poteſt principaliter ſe faciat debitricem quod non ualet quia fit in fraudē.ff. ad uelleia.l.q̄uis §ſi cum eſſem & ſic patet ꝙ qui facit aliquid in fraudē legiſ contra ipſam legem facere uidetur.ff.de legibus.l.contra legem &.l.ſe.

¶De reſtitutione dampnificātis alium in ſeruo uel debitore

Quero quid de occidente alienum ſeruum uel quadrupedem dic ꝙ tenetur ad emendationem dampni ut inſti.ad legem acquileam ī prin.ꝙ ueꝝ intelligit Io.de platea niſi canis fuiſſet mordens qa licet tranſeunti ſe defendere a cane quiymmo tenet̄ dominus de dampno ſi canem ligatum non retinet.l.i §ſed canis.l.ii.ff.ſi quadru.pau.feci.dica. &.l.qua vulgo.ff.de ediliſtio edicto ¶Item nota ſm eundem ꝙ occidens animal alterius non ſolum tenetur ad dampnum rei pempte ſed ad omne aliud quod eius occaſionē ſecutum eſt tam in perdendo q̄ in nō acq̄rēdo ut inſti.ad legem acquileam §illud Non ex uerbis omnis enim utilitas q̄ ꝓpter rem peremptam percipiebatur & in aliis rebus & ſic alie res ꝓpter mortē illius deteriorate ſunt habetur ratio.l.vide ueratius §in ſum. & pro inde §i.ff.ad legem acquileā & ideo ſi unus ex bobus qui bene ibat ad a/ ratꝝ eſt occiſus ratione dampni & intereſſe eo ꝙ alius non ibat eque bñ ad aratꝝ cum illo nouiter empto ut dicta.l.pro inde §i. ¶Quid ſi quis cōpellit animal alterius p̄cipitari dic ꝙ tenet̄ licet ſuis mā̄ibus n̄ ꝑcipitet quia qui cauſam dāpni dat dampnū dediſſe uidet̄ & de hoc eſt caſus inſti. ad legē acquileā §ſi ibi precipitatetur ¶Quid ſi ex miſericordia diſſolui ſeruū uel debitorē alterius ligatum qui aufugit r̄eſpondendo ꝙ tenetur dampnum emendare ut dicit textus inſti.ad legē acquileā §ſi.in fine quia nō licet facere elymoſinā de alieno ſed potius eſt ſpecies furti de alieno largiri.l.ſi pignora.ff.de fur.ſed diſſoluens ligatū doloſe ut fugiat & nō ſoluat tenet̄ furti quia facit animo lucrandi alteri debitori quod ut inſtitu tione de obli.ex delic §interdum unde notat̄ in ſi.tex.dicti § ſi.ꝙ licet do mino ſeruum ſuum ī carcere auctoritate ꝓpria & ligatum tenere ſi ſuſpe/ ctus ē de fuga ut.l.i.C.de emēda.ſeruoꝝ nō autē licet ſine cā contra eum nimis ſeuire ut inſti.de his qui ſunt ſui uel alieni iuris §ſi hoc tēpore Et ſimiliter poteſt pater filium demum carcerare mancipare ut.l.iii.C. de pa/ tria poteſtate hec idem

¶ De reſtitutione imiſcentis turpitudinē in uino alieno

Quid de illo qui iposuit turpitudinem uel herbā aliquā uel fel uel acetum uel aliquid aliud imiſcuit in uino uel oleo meo propter ꝙ eius notabilis bonitas imutatur dic ꝙ tenetur ad emendationem dampni ut dicit tex. iſti. ad. l. acqui. in § ſm caput ver. deniqꝫ

Quid ſi ex domo tua in qua habitas proiectum uel effuſum eſt aliquid quod deſtruet ueſtimenta mea Rñdet Specu. in ti. de iniu. § ſequitur ver. ¶ Quid ſi de domo ꝙ mihi teneris ¶ Item ſi tenebas appenſum aliquid extra domum unde iter fuit quod nocuit teneris ad dampnum inſti. de obliga. que ex qua re male naſcuntur § Item is ex cuiuſ cenaculo &. l. ex maleficiis § is quoqꝫ ex cuius. ff. actio. & obli. & hoc ſiue deiectum ſiue effuſum dampnificauerit in perſona uel rebus uel ueſtibus non tamen ſecundum Io. de platea tenetur dominus domus qui eam locauit ut. l. i. § hoc in factum. ff. de his qui dege. uel effun. ſed tenet ille qui ibi habitat cum ſua familia ſiue ſit domus ſua ꝓpria ſiue conducta ſiue gratis conceſſa dicto § is & non ſolum ipſe tenet ſi ipſe deiciat uel effundat ſed etiam tenet de deiecto uel effuſo a ſua familia uel ab uxore liberis & ſeruis ut dicto § Item is ver. quia plerūqꝫ & inſti. per quas pſonas nobis acquiritur in principio ubi plene tractat de hac materia dic ꝙ ſi dampnum datum eſt in perſona tranſeuntis appendens uel effundens tenetur ad impenſas in curatione facta ad ſalaria medicorum & ad operas quibus leſus caruit & cariturus eſt facta extimatione q̄tum uiuere potuit

¶ De reſtitutione dampni dati ab arbore uel a flumine

Quid ſi arbor mea pendet ſuper domum tuā uel cū radicibus dampnificat Rñdet Specu. ubi ſupra ver. ſi uero ꝙ teneris eam incidere an qui poſſet eam incidere propria auctoritate uide ſupra § Quid ſi per alueum fluminis terra mei agri adiciatur agro tuo an teneris mihi ad reſtitutionem Rñdet Io. de platea ꝙ non ſecus ſi apparenter adiciat terra & arbores quia remanerent mea niſi poſtq̄ terra ſit unita & arbores radicibus apprehenſe ut iſti. de rer. diui. § ꝑterea ꝙ ꝑ alueonē illud ergo terre mee ꝙ etiā ūdatio ꝑturbatio fluminis latēter applicuit agro tuo ꝑ alueonē. i. ꝑ icrementū adeo latēs ut diſcerni poſſit efficit tuū ſꝫ ſi nō latēter ſꝫ apparēter iundatio fluīs aſportauit partē agri mei & arboris & adiecit agro tuo n̄ acqrit tibi ſꝫ remanet mihi ut prīo erat & illa poſſū uēdicare & tu teneris mihi reſtituere dū tn̄ tibi caueā de dāpno ꝑterito & futuro & oīa adiecta tollē ita ꝙ n̄ tollāt utilia & iutilia dimittā ut. l. hoc amplius § alphinus. ff. de dāpno infecto & hoc teneris mihi reſtituere donec terra non ſit unita cum tua & arbores radices non egerint de quo ſtat iuditio ruſticorum tanq̄ ꝑitoꝝ in arte ſua ut dicit glo. in dicto § preterea i uerbo longiora

¶ De reſtitutione damnifici rem publicam in pecunia uel annona

QVid de exactoribus tributoꝝ et collectaꝝ qa aliqui retinent de quo exigunt dic ꝙ tenet ad duplum tex. eſt in. l. miſſi de exacto. tri. li. x. et ibi ꝑ Io. de pla. ¶ Quid de eo qui pecuniam ſibi datam ꝑ aliqua adminiſtratione publica exercenda uel aliquo ope publico faciendo non expendit in dicta adminiſtratione uel opere ſed totum uel partem ſibi retinet Reſpondet Io. de pla. inſti. de publi. iudi. § fi. ꝙ tenet ad reſtitutionem & punit ultra reſtitutionem in tertia parte plus per dictam. l. iuliã de reſiduis ut dicto § fi. & l. ii. & quarta § ſ & qui . ff. ad legẽ iuliam peculatus & l. ſacrilegii capite § eum quoqꝫ Item in illo qui recipit pecuniam ſibi datam ut conduceret uel emeret aliq̃ rem ꝑ re publica Idem in illo qui recipit pecuniam publicam ſuo periculo trahiciendã qua ĩ ſuos uſus conuertit. l. ſacrilegii § is autem. ff. eodem ¶ Quid de his qui quouis modo faciunt ut ãnona carior uendat puta ĩpediendo uel ĩpediri faciẽdo uel detinendo naues uel nautas ãnonam cõducentes dic ꝙ tenent ad reſtitutionem ut ponant eam ĩ bono foro ac ſi ille naues ueniſſent & grauiter puniũt. ſ. pena. xx. aureoꝝ. l. ſ. a in fi. § ad. l. iuliam de ãnona & corporaliter etiam extra ordinẽ. l. ãnonam. ff. de extraor. cri. Item in illo qui fecit campionem & minutionẽ bladioꝝ ut emendo omnem q̃titatem bladioꝝ que ĩueniri poſſit & conſeruando temporibus minus fructuoſis carius poſſit uendi. l. anonam & in glo. ff. de extra. or. cri. a ruſticis aut blada ad ciuitatem conducentibus bene licet emere in groſſa non ad hunc finem ſed ne ipſi ſtantes diu ad uendendũ ad minutum ſubducant a pauperibus ruſticalibus. l. ſ. a § nundinis & non ſolum ẽ ꝓhibita conuentio interfacta de emẽdo omnem granum ut poſtea ſequentibus temporibus carius uendat ut dicta. l. ii. in prin. ad. l. iuliam de ãnona ſed etiam ꝓhibita eſt conuentio facientium monopoliũ ideſt conuentionem de quibuſcunqꝫ ſpeciebus uel materiebus ꝑtinentibus ad uictum uel q̃mcunqꝫ uſum per ipſos ſolos uendendas uel certo modo uendendis in dampnũ & cariſtiam rei publice cauſ eſt in. l. unica. C. de monopoliis & contra facientes debẽt oĩbus denudatis bonis in ꝑpetuum mitti in exilium ut ibi qui ergo dedit aras ĩ emptionẽ omniũ aromatum ciuitatis ut ipſe ſolus poſtea carius uendat cũ ꝑſciuerit naues cõducentes fore ſubmerſas dicitur facere monopoliũ ĩ ciuitate & incidit ĩ dictam penam ut dicta. l. unica & poteſt cõpelli a prefecto uel ab alio offitiali ad quem ſpectat. l. i. § cura carius. ff. de offitio ꝑfecti vr. l. etiam ab epiſcopo illius loci. l. fi. § Item epiſcopi. ff. de mune. & hono. cogi uendere ut dicto § cura carius & ibi gloſa iuſto ꝑcio ſtatuendo ſ̃m uarietatẽ temporꝝ & ſterilitatem reꝝ. l. finali ad. l. iuliã de ãnona & l. precia reꝝ. ff. ad l. falſidiam & ſi eſt tempus neceſſitatis & cariſtie cogit quis etiã minus iuſto ꝑcio uendere. l. ii. § cum in eodem uer. & oĩm. ff. ad. l. rodia. de iactu. & ibi notat Item poſtq̃ expoſuit frumẽtum uel aliam rem uenalem ĩ foro põt cõpelli ut illam amplius domum reportare non poſſit quouſqꝫ uendat. l. nemo. la. ſ. a. C. de iudi. & dicto § item epiſcopi Item ꝑ ſterilitate ĩ communi

habenda & cariſtia habendi poteſt ſtatui q̃ quilibet mercator teneat ire uel mittere ad alias partes ad emendũ granum & in cõmuni uendendum & quilibet poteſt cõpelli ad hoc mutuare pecuniã .l.unica.C.ut ne.li.in emp.ſpe.ſe.excu.li.x.& ibi gloſa item poteſt ſtatui ne quis ultra indigẽtiam ſuam emat ne aliis res cariores uel ĩcommoditatẽ habendi reddat.l.i. .C.de epiſcopali audientia hoc Io.de platea inſti.de publicis iudiciis § ſunt preterea

¶De reſtitutione plagiariorum abducẽtiũ filios aut uxorem alterius & cetera.

QVid de his qui ſubtrahunt filios patribus Rñdet Io.de pla.inſti. de obli.que ex delicto naſ§ interdum q̃ furti tenet ut ibi dicit textus & pater poteſt eum uendicare ad ſimilitudinem rei in quo habet dominiũ uerum quia pater in filio habet quaſi dominiũ.l.i.§ per hanc de rei uen.& poteſt uendicare & per conſequens ille tenet reſtituere operas quibus pater caruit iſto tempore ut tenet gloſa.ff. de furtis.l.eum qui § ſi filius nã filius tenet operari uel eius in cuius poteſtate ẽ ut dicit gloſa in dicto § ſi filius Si eſt uxor tenet operari uiro.l.ſicut de ope.libe.matri. aut non tenetur filius operari quia non habet eum in poteſtate & iõ mater non agit furti ſcḋm gloſam in dicto § interdũ &.ff.de furtis.l.matri.

¶Sed quid ſi filius neſcit aliquid operari Rñdet idem q̃ tenet ad ſeruitia cõmunia que quilibet ſciret ſcḋm extimationẽ iudicis ar.l.ſi quis a liberiſ.ff. de liberis agnoſcendis ymmo habet locum pena plagiarii que ẽ capitalis cum quis abducit filium alterius cauſa priuandi patrẽ ut.ff.ad.l. flauiam de plagiariis ſcḋm Io.in dicto § eſt inter publica quando quis orbat patrẽ ſcienter & doloſe filio & eum reducit ad remotas partes ut.C.eo.l.fi.quia ſi inferre magnam plagam & dolorem patri ſic orbato proprio filio & ce.

¶Quid de abducentibus uxorem alterius Rñdet idem inſti.de publicis iu. § eſt inter publica q̃ debet puniri.l.flauiã de plagiariis ut dicto § ẽ inter publica & econuerſo quando uir mulieris abducit & uir poteſt petere operas uxoris ſi erat lucroſa uel ſi ñ erat alia coĩa ut ſup. proximo § dictũ ẽ ĩ filio

¶De reſtitutione raptorum uirginũ uiduarum & ſancti monialium

QVid de raptoribus uirginum dic q̃ non poſſunt abſolui niſi eas parentibus reſtituant.xxxvi.q.i.c.pe. et ultra hoc puniri debet ſcḋm leges capitis amputatione et hoc ſiue ſit uirgo ſiue uidua ſiue monialis ut inſti.de publicis iudiciis ſi autem per uim raptus et ĩ.l.unica.C.de rapto.uirginum quĩymmo in moniali nedum punit raptus ſed ẽ etiam attentatio.l.ſi quis non dicam rapere.C.de epiſ.et cle.ſecus ſi fuerit meretrix ut dicit gloſa in dicta.l.unica nam raptus meretricis non punitur hac pena ut lege uerum.ff.de furtis quia coitus cum meretrice remanet impunitus.l.ſi uxor § ſed in ea.ff.de adulte.niſi ſit nupta ut lege que adulterium.C.de adulteriis uel dimittit a uiro animo meretricãdi.l. ſi mulier

.C.de adulteriis & hec pena non habet locum in rapiente uxorem ſuā cū detur ei interdictum de uxore exhibenda.l.fi.C. de libe.exi.niſi ante car nalem copulā religionem intrauerit ꝙ poteſt ut in.c.ex publico de conuer ſi.cōiuga.q̄uis non poſſit poſt carnalem copulam uiro inuito ut in.c. cum cauſa de rapto tamen habet locum hec pena in rapiente ſponſam ſuam de iure ciuili ut dicta.l.unica uer.quibus ꝙ numerauimus licet de iure canoni co ſecus in ſponſa uolente quia non dicit̄ raptor qui habuit mulieris aſſē ſum ut dicto.c.cum cauſa in pri.ſecus ſi non habuit quia raptus eſt illici tus coitus a corrumpendo dictus unde qui rapta potit̄ ſtrupro fruitur ut dicit tex.xxix.q.ii.c.raptus nec poteſt mulier rapta de iure ciuili nubere raptori ſuo alias priuat̄ bonis raptoris ſibi a lege priuatis ut i.c.cum ſ̄ui de here.li.vi.& in auctentica de mulieribus raptis colla.nona nec poſſunt parentes eius conſentire alias incurrūt penam deportationis ſi cōſenti ūt ut dicta.l.unica & in auctoritate de raptoribus mulieꝝ.§illo de autem cā nonico ꝙ p̄ualet in hoc caſu rapta bene poteſt nubere raptori ſuo ut dicto .c.cum cauſa &.c.accedens de rapto.& cōpelli᷑ eam dotare.xxxvi.q.ii.c.tria hec Io.de pla.inſti.de publicis iudiciis §ſi autem ¶Quid autem ſi quis ꝑ uiolentiam capit uirginem q̄ ꝓſternit in terram quā carnaliter cognoſ cat an punietur de raptu R̄ndet idem ubi ſupra ꝙ non de ſtrupro quia ca pere eſt cum mulier per uim rapit & de loco ad locum ducitur ut dicta.l. unica de raptoribus Alex.uero de ales in ſ̄o in tractatu huius uitii dicit ꝙ ſ̄m quid dicit̄ in canone.xxxvi.q.ii.c.ſi autem ex cōtradictione raptus non eſt ꝑſona raptoris conueniēs unq̄ huius copulari rapte anteq̄ uitiū rapine aboleatur ſed cū illa patrie poteſtati fuerit inſtituta & raptor ſue rapine penitentiam egerit & uoluntas parentum in unum conuenire non ꝓhibetur ad inuicem copulari

¶De multiplici reſtitutione fiēda rei publice

QVid de furantibus in uſus ꝓprios conuertētibus pecuniā R̄ndet idem ubi ſupra ꝙ ultra reſtitutionē debet puniri pena capitali ut inſti.de publicis iudiciis §l.iulia peculatus Itē qui miſcet ferꝝ uel ſimilem rem auro uel argento publico.l.i.in fi.ff.ad.l.iuliam peculatus uel cōmentarius publicus qui partem monete publice ſignat ꝑ ſe & ſibi retinet ut.l.ſacrilegiis §ꝙ cum.ff. eodem offitiales ergo publici tenentes ſigillum florenoꝝ & imiſcentes ſigillo florenos non bonos & ledentes rem publicam incidunt in peculatum ar.dicta.l.i.ff.ad.l.iuliam pe.Itē qui dā nificat rem publicam delendo uel aliter maculando libꝝ uel ſcripturā pub licam continentes menſuram agroꝝ uel uiaꝝ publicaꝝ ut.l.qui tabulā.ff. ad.l.iuliam peculatus facit.l.ſi quis ad quid.ff.de iure.dic.om.iudi. Item qui dampnificat ſimulando ſe creditorem fiſci & recipiendo pecuniam q̄tū cunq; priuatam a debitore fiſci.l.ſacrilegii §eo.ff.ad.l.iuliam peculatus

¶De reſtitutione uendentium
offitia & dignitates & cetera

QVid de uendentibus offitia publica & dignitates dic ꝙ tenētur ad reſtitutionem pecuniaꝝ licet non illis qui dederūt ſed paupe ribus & taliter emētes debent grauiter puniri edicto legis § ſunt preterea ſm Io. ibi

¶De reſtitutione iniuriantium

QVid de inferente alteri iniuriam dic ſm Aſten. li. ti. xv. ꝙ tenetur qui ciuilit. i. pecunialiter ſatiſfacere arbitrio iudicis & etiam poteſt criminaliter puniri ut inſti. de iniuriis § in ſum. & ideo dicit Sco. & Lan ꝙ ſi quis infert iniuriam mutilando aliquē ꝑ deſolatione ꝑpetua tenetᷣ ei temporaliter ſatiſfacere ut ſupra & Ricardus dicit ꝙ abſtraxit ꝑ ſonam utilem religioni tenetur religioni ad arbitrium boni uiri Similiter de faciente libellum famoſum ſm Ray. addit Monaldus in ſum. in uerbo iniuriaꝝ actio ꝙ licet cordis rancorem quilibet remittere teneatᷣ tamen iniuriam ꝓpriam ſine ſatiſfactione remittere non tenetᷣ de peni. di. v. c. fi. ex. de cle. male. c. i. ubi dicit hec in gloſa ¶Item ſm eundem quandoq̄ quis patitur iniuriam in ſe ipſo quandoq̄ in filio quē habet in poteſtate ut inſti. de iniuriis § patiatur Similiter epiſcopus in clericis abbas in monacis dn̄s in ſeruo unde iſti tales iniuriam ſibi factam remittere non poſſunt q̄tum ad pecuniariam extimationē ſed eoꝝ ſuperiores. ff. de. l. pſonam & . ff. de iniuriis § ſeruus autem Item patitur quis iniuriam in uxore que ſi ſit filia familias in tribus pſonis competit actio iniuriaꝝ q̄ ſi ſit filia familias tribus ſcilicet mulieri iniuriam paſſe patri & uiro nec una ꝑ aliam conſumit Sed ſi iniuria fiet uiro actio non datᷣ uxori quia uxores a uiris defendi debent non uiri ab uxoribus. ff. de iniuriis. l. i. § ii. Item iniuriaꝝ actio datur ſponſo ſi iniuria fiat ſponſe. ff. de iniuriis Item apud labeonem § ſpōſum Item datur actio heredi ꝓpter iniuriam cadaueri defuncti irrogatam cui heres extitit uel ſi famam defuncti fuerit laceſſita . ff. de īiuriis. l. i. § per ſe metipſos & non ſolum datur actio contra facientem ſed contra eum qui ꝑ iurauit ut alius faceret inſti. de īiuriis § non ſolum & . ff. eodem. l. nō ſolum § ſi mandato

¶De cōmunicatione fratꝝ facienda

QVid de eo quod donatur filio in uita patris an teneatᷣ communicare fratribus poſt mortem patris Rn̄det Io. de platea inſti. per quas perſonas nobis acquiritur in prin. q̄ ſi donatur filio beneficio uel occaſione uel contemplatione patris tāq̄ ex cauſa ꝓxima & īmediata tunc cenſetᷣ peculium ꝓfecticiū & tunc hoc tenetᷣ cōmunicare fratribus poſt mortem patris ſecus ſi pater cauſa remota & mediata ut ſi habui noticiam cum uno domino contēplatione tamen patris mei qui dominus qa ſibi ſeruiui diligit me pluſq̄ patrem meū ideo mihi donauit certe hoc erit peculium aduenticium hanc diſtinctionem facit tex. in. l. ſocium qui in eo in fi. ff. ꝓ ſocio ¶Quid ſi detur aliquid uni fratꝝ ꝓpter negotiationem cōmunem cum aliis fratribus Rn̄det debet illud diuidere cum eis Si uero

detur ei ꝓpter aliq̄ ſeruitium ſpeciale quo ſibi meruit aliquid dari nō di uidet cum aliis iſti. per quas perſonas no. acqui § ꝑo & § pterea hoc habet in ſum. Aſten. li. tertio ti. xn. ar. v. ¶ Quid de ambaſiatoribus an ſibi do nata teneantur reſtituere cōmunitati que eos miſit in ambaſiatā. Rn̄det Bar. in dicta. l. ſocium qui in eo ꝙ non ¶ Quid de donatione facta ſpōſe a conſanguineis uiri an cenſeat̄ facta contemplatione uiri ut ſoluto matri. reſtitui debeat heredibus uiri ¶ Rn̄det idem Io. de platea ubi ſupra ꝙ ſic ſecus in facta a conſanguineis uxoris concor. Bal. in. l. ſed ſi plures § in arro gato. ff. de vulga. & pupil. ſubſti. ¶ Quid de dote q̄ lucrat̄ filius ex for ma ſtatutoꝝ an dicatur de peculio aduenticio ut ſic non ueniat fratribus conferendum Rn̄det idem Io. ꝙ ſic ¶ Quid de lucro ꝙ querit filius mer cando cum pecunia patris an pars que attribuit ꝑſone dicetur aduēticium ut non teneat̄ poſt mortem patris cōmunicare fratribus Rn̄det idem ubi ſupra ꝙ dicetur aduenticium & ideo medietas lucri cum unus ponit rem alter induſtriam lucꝝ debet eſſe cōmune. l. ii. C. ꝓ ſocio & . l. ſi non fuerit . ff. eodem ſi filius ex centum habitis a patre lucratus fuit alia centum de bet primo de centum lucratis habere quiquaginta & de aliis quinquagita & de centum pro ſorte debet diuidere equaliter cum fratre quando equali ter ſunt heredes patris & illa quiquaginta que lucratus eſt ꝓ induſtria ꝓprie perſone ſunt ſua propria nec tenet̄ diuidere cum patre

¶ De reſtitutione heredum

Reſtituere tenet̄ quilibet heres ſiue ſit filius ſiue extraneus ſiue ſit heres raptoris ſiue alterius ſ̄m iura canonica omnia debita de functi ſiue fuerint ex contractu ut. eſt emptio uenditio locatio conductio mutuum & ſimilia uel quaſi ex contractu ut tutela negotiorum geſtio Similiter ſiue fuerit ex malefitio ut furtū rapina & ſimilia uel qua ſi. ſ. cum iudex per imperitiam iudicat uel cum de domo alicuius aliquid ē eiectum uel effuſum quod nocuit tranſeunti per uiam ſiue ꝑuenerit res illa ꝓ qua debitum fuit contractū ad heredes ſiue non ſiue lis fuerit conte ſtata ex defuncto ſiue non. xvi. q. vi. ſi epiſcopum extra de pig. c. ex pſen tium & de ſolutio. c. i. & de uſuris ul. de ſen. exco. c. a nobis in fi. ar. ff. de condic. fur. l. ſi ꝓ fure § ſi condictio & hoc ſ̄m Lan. eodem ti. & Io. alios q̄ plures ¶ Item quando hereditas non ſufficit ad debita ꝑſoluenda uidet ꝙ ſi heres non facit inuentariū nihilominus tenetur ad omnia ſi non fecit non tenet̄ niſi q̄tum hereditas ſufficit. C. de iure de li. i. ſancimus Sed tn̄ in iudicio anime nō tenet̄ heres ſ̄m quoſdam niſi q̄tum hereditas ſufficit ¶ Diſtinctio tamen eſt inter debita & legata ſiue relicta quia debita tenet̄ ꝑſoluere abſq; detractione legittime ¶ De legatis autem poteſt detrahere ſuam legittimam ſi tot ſunt ꝙ illis ſolutis legitima non remaneret ſibi nā in legittima pater non poteſt generare filium ſuum ꝑ legata uel fidei cō miſſa qui legittima debet̄ ei nature grauat̄ tamen excludit a toto cōmodo ſi non ſufficit hereditas ad debita ꝑſoluenda ſimiliter in legatis ad pias

cauſas non deducit falſidia.c.ad.l.falſi.auctẽtica ſimiliter & in auctentica de eccleſia titu.§ ſi autem & extra de teſta.eo cum eſſes in gloſa hec Mo. in ſum.in uerbo reſtituere tenet quilibet heres ¶Quero quid ſit ĩuentarium Rñdet idem ubi ſupra ꝙ eſt ſcriptura quam debet habere ſcḋm leges inchoare.xxx.dies a morte teſtatoris uel poſtq̃ ſcit ſe eſſe heredem inſtitutum & debet ibi ſcribere omnes res defuncti ſub teſtibus & debet illã ſcripturam ꝑficere infra.xl.dies uel infra annum ſi res ſunt remote & nõ tenebitur creditoribus ultra id quod ĩuentum fuerit in hereditate alias ſi non fecerit inuentarium tenebit in ſolidum

¶De ordine reſtituendi

QVid ſi creditores & legatarii ſimul ueniant Rñdet idem ubi ſuꝑ ꝙ primo eſt creditoribus ſatiſfaciendum ſed ſi uenerint ſeparati liberabit heres ſoluendo per ordinem cuilibet ĩuenti ſiue creditori ſiue legatario dum tamen nihil faciat in dolo uel fraude ¶Creditores etiam ſunt quibus teſtatur aliquid dare tenebat ex quocunq; contractu uel maleſitio Legatarii uero ſunt ex quibus mera liberalitate aliquid relinquerint in teſtamento verũtamen ſi legatarii preueniant creditores & accipient uel poſteriores creditores uel ſi priores & poſteriores in iure ꝓueniunt creditores poſtmodum uenientes non debent inquietare nec illos qui cõparauerunt res ab eo quarũ precia in legata uel fidei cõmiſſa uel alios creditores preceſſerunt niſi remiſerit de hereditate vnde poſſet eis adhuc ſatiſfacere ſed habent tãq̃ potiores in iure iuſ.ſaluum contra legatarios qui primo acceperint ar.C.de iure.de libe.l.ſancimus ¶Sed quid de expenſis factis ab herede Rñdet idem ubi ſupra ꝙ licet obligatio teſtatoris transeat ad heredem poteſt tamen heres ante omnia deducere omnes expenſas neceſſarias quas fecit in funere ſiue in ĩuentario uel teſtamenti confectione uel ſimili & breuiter ſic quando debita totam hereditatẽ excuſerunt uel exauriunt debent eſſe ĩmunes a lucro ita & a grauamine.C. de iure.deli.l.ſancimus.§ ſcḋo ſi prefectum

QVid ſi ſunt plures heredes Rñdet idem ubi ſupra ꝙ quilibet tenetur ex parte hereditatis.C.de here.ac.l.i.& ſcḋa excipiunt tamẽ quinq; caſus ¶Primo ſi aliquod ĩdiuiduum eſt in obliuione tunc enim quilibet tenetur in ſolidum ut ſi teſtator promiſit ſe aliquod opus facturũ uel promiſit per ſe & heredem ſuum non fieri quo minus ꝑ fundũ ſuum cui ire agere liceat hoc quilibet heredum erit in ſolidum obligatus ar.ff.de verborũ obli.l.in executoribus.§ ſcḋo ¶Secũdo ſi res q̃ debet reſtitui in ſolidum ab uno poſſideatur.C.de here.actio.l.ſcḋa &.ff.como.l.ſed mihi.§ heres ¶Tertio in alimentis legatis que pro utilitate defuncti uel iudicis ab uno in ſolidum uel a pluribus ꝓ partibus deſignatis petuntur .ff.de alimẽtis legatis.l.iii. ¶Quarto ſi teſtator ab uno herede legauerit creditori hereditario cõpenſandi animo tunc etiam heres ille uſq; ad q̃titatem legati onus illius debiti ſubſtinebit.ff.de lega.l.ſcḋa cum ab uno

¶ Quinto in expenſis funeris uxoris quod non tantum aſtringit ꝓ here-
ditariis portionibus ſed etiam ꝓ portione que peruenit ad eum pro dote
ſue uxoris puta ad eum ꝑuenerunt. C. tamen & in hereditate ſunt ducen
da & ipſe vir tenet ꝓ tertia & heredes ꝓ duabus partibus. ff. de reli. l. quo
tiens & l. ueluti ¶ Quero pone ꝙ aliquis pater familias decedet q habet
tres marchas auri quaꝝ una eſt furtiua & dimittit eas tribus filiis cuilibet
unam non determinans que ſit furtiua ſed generaliter dicens unam illarum
eſſe furtiuam an quilibet illoꝝ teneatur reſtituere marcham an oēs ſimul
ita ꝙ nullus ꝑ ſe & uidet ꝙ ultimo modo quia nullus obligatur ad ſoluen
dum totum debitum patris ſed ad partem tenet tantum quia tantum in
parte hereditatis ſuccedit Rn̄det Alex. de ales in quarto in tractatu reſti
tutionum ꝙ quilibet eoꝝ tenetur tantum reſtituere tertiā partem & non
ualet hoc ar. quilibet per ſe dubitat an habeat marcham furtiuam ergo q̄-
libet committit ſe diſcrimini ſi non reſtituit totam marchā quia licet qui
libet dubitat an habeat marcham furtiuam non tamen cōmittit ſe diſcri-
mini ſi totam non reſtituit quia reſtitutio debet fieri ab omnibus tribus
ūde quilibet illoꝝ peccat niſi portionem ſuam reſtituat niſi aliquis illoꝝ
totam reſtituat ¶ Quero pone ꝙ uni conſtat ꝙ duo nolunt reſtituere
aliquid ex marcha illa tenet ne tertius totam reſtituere Rn̄det idem ubi
ſupra ſine p̄iudicio ꝙ non Non enī tenebāt quilibet illoꝝ ad reſtitutionē
in ſolidum ſed unuſquiſq; ad portionem ſuam ſicut receperunt portionem
in bonis patris Si enim omnia bona patris eſſent ad unum deuoluta exti-
mo ꝙ teneret

¶ Reſtitutio tertio cui debet fieri reſtitutio

QVero cui debet fieri reſtitutio Rn̄det Sto. in quarto di. xv. ꝙ dā
nificato ſi tamen ſit poſſibile. poſſibile inq̄ ut ſi nouit eum & ſi
habet eum preſentem uel habere poteſt ut ſibi mittat ſine maiori
incommodo quod ſit illud quod mittendum ē eſſet utile ei & itelligendo
de illo uel de ipſo uel de aliquibus eius ꝓpinquis ſi mortuus eſt uel ſi ab
ſens eſt quia preſumitur lege nature quia iſte magis ſi uellet reſtitutio-
nem fieri ꝓpinquius ſuis Et in duobus caſibus nec illi nec ſui debet fieri
reſtitutio ut pote ſi neſcitur cui uel eo mortuo neſciunt ꝓpinqui Secundo
ſi maiores ſumptus fierent ī mittendo q̄ ualeat res reſtituēda & in iſtis
caſibus debet pauperibus erogari uice illius quia cui non poteſt tempora
liter ſubueniri alias reddi debet ſpiritualiter ꝙ maxime fit reddendo pau
peribus pro illo ſi ergo agat in remotis & maior fieret ſumptus in mitten
do q̄ ſit illud quod reſtituendum eſt non eſt maior ſumptus ponendus in
miſſione q̄ ualeat illud quod mittit ſed expectanda eſt preſentia perſone ſi
quandoq; credatur haberi nec nuntius interueniat uel tradendum eſt pa
rentibus qui ſi non adſint tradendum eſt pauperibus uniuerſaliter enim
dando elymoſinam pauperi ꝓ aliquo datur illi bonum ſpirituale & ī hoc
fit illi reſtitutio poſſibilis quando non poteſt ſibi reddi bonū temporale

Concor.Rycar.in quarto di.xv.q.quarta ¶ Si uero n̄ fieret maior ſumptus debet mitti expēſis uſurarii uel raptoris ar.ff. de operis liber.l.opere enī ſm Monal.Monaldus in ſum.dicit ꝙ reſtitutio ſemper eſt regulariter fienda ſpoliatis uel eoꝝ heredibus ſi poſſunt inueniri tertia.q.i.fere per totum & hoc quando ſpoliatus fecit teſtamentum ſi autem mandauit in teſtamento diſtribui ꝑ executiones quicquid ad ipſum ſpectabat de mobilibus & debitis tunc fienda eſt executoribus eius reſtitutio pro rata liberis eius pro rata & uxori ꝓ rata ſi ipſa & liberi debeant habere aliquā partem in rebus teſtatoris aut ex diſpoſitione teſtatoris Si autem contēpſit facere teſtamentum tunc debet fieri reſtitutio heredi ab inteſtato

¶ Quid de illo qui pluribus tenet̄ & vult partem ſoluere cum totum nō poſſit nunquid poteſt gratificari vni ſoluendo ei in ſolidum an tenet̄ ſingulis ſoluere ꝓ rata ut ſi tenetur ex contractu & malefitio nunquid prius ſoluendum in hac tāq̄ in alia Itē nunquid anterioribus creditoribus priuſ eſt ſoluendū q̄ poſterioribus & habentibus pignora ypotecas priuſq̄ habentibus pſonales actiones Item inter ypotecarios debitores quis cui p̄ferentibus ſit Rn̄det idem Monaldus ꝙ ſi creditor uigilauit exigendo debitum in iudicio uel extra poteſt ei debitor ſoluere debitum anteq̄ bona debitoris auctoritate iudicis incipiāt poſſideri quia poſtea mea propria facta ſūt omnium creditoꝝ qui non habent pignora uel ypotecas uel non ſunt priuilegiate pſone Itē ſi debitor vult uni creditori gratificare debet illud omnibus cōmunicare & ab eis licentiam obtinere ¶ Similiter ſi unus creditor denuntiauerit alii non accipiet a debitore in fraudem uidetur ille uerſari ſi accipiat ubi autem non uigilauit creditor exigendo debitum n̄ uidetur ꝙ debitor teneatur ei gratificare iure tamen poli. & ſi n̄ iure fori excuſaretur ut dicunt quidam debitor ſi pietate motus gratificaret pluri indigenti creditori non eſt dicendū ꝙ aliꝗ priuilegium plus habeant illi quibus tenetur ex malefitio uel quaſi illi quibus tenet̄ ex contractu uel quaſi ¶ Quero qui ſunt potiores inter creditores Rn̄det idem ubi ſupra ꝙ ceteris paribus inter creditores potiores ſunt illi qui acceperūt pignora his qui habent perſonales actiones tantum. potiores inq̄ ut ſoluatur eis q̄tum ualet pignus ¶ Item inter autem & creditores qui prior ē ī tēpore potior eſt in iure niſi in quibuſdam caſibus ſpecialibus qui ſolent notari .C.qui potior in pigno.habeatur inter autem qui habent actiones perſonales tantum extimantur priuilegiata non ex tempore ſed ex cauſa ex cā uidelicet que fiſcus & mulier in dote preferendi ſunt ceteris priuilegiū nō habentibus ſimiliter ex cauſa qua actio tutele & actio depoſiti & ſimilia priuilegiate ſunt ne prius ſoluatur ꝙ debetur q̄ ꝙ debetur ex aliis actiōibus non priuilegiatis ubi autem ſunt paria priuilegia aut perſonarū aut actionum equaliter concurrunt in ſatiſſactionem facienda niſi de aliquo illoꝝ ꝓbetur ꝙ ſit alteri preferēdum ſm legem que aūt dicta ſunt naturali ſolent.C.de bonis autem iudicis poſſidentis Item cū reſtitutio ē pluribus

ſacienda primo debet fieri mulieri quia mulier pfertur oibus creditoribus pſonales habẽtibus actiones uel tacitas ypotecas nam ſiſcus habet priuilegium cum muliere ut habet .C.de priuilegiis fiſci q̃uis fiſcus non preferatur creditoribus expreſſas habentibus ypotecas.ff.qui potio.in pigno. habean.l.ſi pignus & hoc habes extra de pigno.c.ex litteris in gloſa

¶Quero cui ſit facienda reſtitutio rei furtiue R̃ndet Monal.in ſum.ꝙ facienda eſt ei cui res ſubrepta eſt ſi eam habeat ex cauſa honeſta ut in pignore cõmodato uel ſimiliter.ff.de furtis.l.is cuius ſi uero ille cui res ſubrepta eſt fur erat non ei ſed uero domino & eſt reſtituenda tamen cuicuiqꝫ illoꝝ reſtituat liberatus eſt quando uero domino reſtituit eam mediante penitentiario uel alia perſona religioſa caute fiat ſuppreſſio nomine furis ita ꝙ neſciatur

¶Reſtitutio quarto qñ debet fieri reſtitutio

R Reſtitutio quarto.ſ.quando debeat ¶Quero quãdo debeat fieri reſtitutio R̃ndet Sco.in quarto di.xv.ꝙ non licet aliquo tẽpore tenere alienum domino inuito.l.nolente & ſm rectam rationem nolle uel uelle debente & per conſequens ſtati reſtitutio facienda ẽ ſicut ſtatim ceſſandum eſt ab actu alicuius peccati uel cuiuſlibet peccati mortalis non tantum interius ſed exterius uel non tantum exterius ſed iterius Sed in caſibus quinqꝫ licet differre reſtitutionem exteriorem poſitam Iam tamen interiori .ſ.uoluntate reſtituendi cũ occurrerint circunſtantie oportune Illi autem caſus uniuerſaliter continent̃ ſub hac maxima .ſ. non licet detinere rem alienam quando ille debet uelle rationabiliter eam detineri ſed in quibuſdam caſibus debet quis uelle rẽ ſuã ab alio detineri de facto poſita iam uoluntate reſtituendi eam aduenientibus circunſtantiis oportunis deberet enim quilibet uelle ſibi reſtitutionem non fieri tunc quando eſt p̃iudicium cõmunitatis uel eius cui debet fieri reſtitutio quia debet diligere bonum ſuũ & bonum cõmune & ita dilationem illius reſtitutiõis boni utilis ut ſaluet̃ maius bonum & ſimiliter quando eſſet ĩfamia reſtitutionis ſtatim quia debet potius uelle famam ꝓximi q̃ illud modicum commodum de acceleratione reſtitutionis cum ſimiliter debet magis uelle ut uitet̃ maius incõmodum ꝓximi reſtituentis q̃ modicum cõmodũ ſuum uel nullum in illa breui dilatione reſtitutionis Ex his ſequit̃ ꝙ quando reſtitutio eſſet dampnoſa rei publice uel ei cui facienda eſt uel diffamatoria reſtituentis uel notabiliter damnoſa non tenet̃ ad ſtatim reſtituendum ſꝫ ſufficit ꝙ ſtatim ex affectu reſtituat ceſſantibus inconuenientibus hic ide Et ſi obiciat̃ reſtituere ẽ actus precepti negatiui.ſ.de non tenendo alienũ Ad obſeruationem etiam precepti negatiui tenet̃ quilibet ſemper & pro ſemper R̃ndeo ꝙ tenere alienum iniuſte.i.ĩuito domino ẽ ſemper ꝓhibitũ & ideo ſemper & ꝓ ſemper oportet non tenere iſto modo Sed qñ aliquis habet uoluntatem reſtituendi ꝓ tempore oportuno & tunc tenet domino uolente & ſi non actu elicito tamẽ actu debito quia dominus debet uelle

ꝙ ille qui habet ſuum teneat illud quouſq; poſſit reddere oportune ꝙ ſi dicas dominus ē inuitus quia non vult ꝑ q̄tumcūq; tempus tenere ſuum Rn̄deo male & inordinate uolente ſtatim habere ſuum & per conſequens inordinate uolente ꝓximum tenere illud tenens non tenet iniuſte quia etiam depoſitum de cuius depoſitione eſt lex ſtrictiſſima poteſt licite teneri domino inuito uoluntas inordinata & ad iſtam particulam quādo.ſ. quando debeat fieri reſtitutio poſſunt reduci multi alii caſus a predictis ¶Vnus ſpecialis quando ibi ablatio fuit occulta non tenet ablator prodere ſe nec ꝑ conſequens ꝑ ſe ipſum reſtituere ſed per aliam ꝑſonam ſecretā & fidelem & expedit ꝙ ꝑ confeſſorem quia ſibi ē crimen detectum in confeſſione & de cuius fidelitate ꝙ reſtituat fidei ſue commiſſum ſatis debet credi Poteſt igit̄ hec differri redictio quouſq; uoluntas talis perſone & opportunitas habeat̄ Alius caſus quando quis ē impotens ad reddendum talis enim ꝓ tunc non tenetur tenet̄ enim poſtea cū uenerit ad pīguiorē fortunam ſicut ꝓbatur extra de ſolu.c.obdradus & ibi glo.que dicit ꝙ illa actio non aſpirat ꝑ inopiam debitoris ſed ſopit̄ vnde illud inanis ē actio q̄ excludit inopia debitoris ſed ius agendi manet ſicut obligatio in debitore licet ſit ſopita cōcor. Landul. in quarto di.v.qui enumerat quinq; caſus in quibus quis non tenet̄ ſtati reſtituere ¶Primus quando ē ī ꝑiudiciū cōmunitatis Secundus quando ē in preiudicium recipientis puta ſi daret gladium furioſo quo uellet ſe interficere ¶Tertius quando ē infamia reſtituentis puta quando ē fur occultus nam debet captare tempus quo ſine īfamia reſtituat ¶Quartus ē inopia ī reſtituente quia īanis ē actio q̄ excludit inopia debitoris ſed tamen non extinguit̄ ſed ſopit̄ quia tenet̄ ſi ꝑuenerit ad pinguiorem fortunam ¶Quītus quando quis ē in extrema neceſſitate nam non tenetur quia tūc omnia ſunt cōmunia cum diſcretione tamē poſitā infra reſtitutio§ Alex. uero de ales in quarto in tractatu reſtitutionum ¶Querit utrꝫ aliquo caſu reſtitutio recipiat diſpenſationem dilationis temporis & Rn̄det ꝙ ſic ut pote quando non ſoluendo uel quando non inuenit̄ dominus rei furtiue uel heres eius Nam tunc ꝑ cōſilium prelati uel raptor reſeruare rem furtiuā donec īueniat dominum uerꝫ & ſi nō poteſt īueniri debet reddi eccleſie & eccleſia ſiue prelatus poteſt furi uel raptori ſi ualde indigens ē dare quia in hoc caſu efficitur res illa eccleſie & tunc eccleſia pōt dare cui uoluerit & ꝓbat̄ p.l.qui habet̄ numeri quinq̄ uir ſiue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis que ſolent hominibus accidere & per negligentiam tranſgreſſi fuerint mandatum domini atq̄ deliquerint peccatum ſuum confitebunt̄ & reddent ipſum caput quintāq̄ partem deſuper ei in quem peccauerūt ſi autem nō fuerit qui recipiat dabūt domino eruntq̄ ſacerdotis ſi uero īuenitur dominus nō licet raptori differre reſtitutionem & ſine licentia dn̄i impetrata ſine fraude Multi enim impetrant cum fraude dicentes ſe nō poſſe reſpōdere cum poſſint & ſi nō poſſint impetrare tenētur ſtatim reſtituere ex integro Hoſti. uero in ſumma

li.de penitentiis §quibus ver.ſed que forma querit quid ſi fur uel raptor non poteſt ſtatim reſtituere & Rñdet ꝙ pōt cum uoluntate illius cui debet ſatiſfieri paulatim ſingulis mēſibus uel annis uel aliis temporibus emē dare quod poterit uel cōponat uel cōueniat amicabiliter cū ipſo leſo ſiue ſpoliato eidem de ſuis redditibus moderate ita quod ſibi uita remaneat quouſqꝫ plenarie ſatiſfactum fuerit ¶Quid ſi īmineat tale piculum ut is qui tenetur reſtituere non poteſt induci ad reſtitutionem ſtatim faciendā Rñdet idem ubi ſupra puto ꝙ diſcretus ſacerdos poteſt ſuam conſcientiā formare ex eo ꝙ intendat gerere utiliter negotium creditoris nā ſi uidet ꝙ aliter non poteſt recuperare in ꝑpetuū uel non ita cito uel non ita cō mode pater recepto iuramento & alia ſufficienti cautione ſi habere poteſt dilationē concedere & ſub hac condictione ſi hec ad ipleuerit infra diem ſtatutum abſoluere peccatorem ut ſic creditor quod ei debet recuperet & peccator nō recedat a preſbitero deſperatus

¶Reſtitutio qnto q̄tum ad modum

RESTITUTIO quīto q̄tum ad modū reſtituendi ut debitor apud deū & homines ſatiſfaciat ¶Quero utrꝫ ſufficiat uſurario uel raptori in foro conſcientie remiſſio ſibi facta in foro conſcientie ab aliis qbus debet ſine reali & actuali reſtitutione Rñdet Landul.ꝙ triplex fuit circa hoc oppinio vna aliquorꝫ theologorꝫ ꝙ non ſufficit remiſſio facta ī foro penitētie niſi res actualiter offerat a debitore creditori & ſi retardat & donetur a creditore debitori ſit liberatus & hoc ut appareat liberalis remiſſio ex parte creditoris & liberalis ſatiſfactio ex parte debitoris Secūda oppinio tenet mediam uiā & eſt Io.an.ſuper glo.in dicta regula patet qui dicit ꝙ aut gerit in mēte uſurarius reſtituere ſi ille a quo extorſit uſuras nolit remittere & tunc ſi remittit liberatus ē aut non gerit hec ī mēte & tunc licet remittat non eſt liberatus uide que ſcripſit ī adictionibus a Specu.in ti.de uſuris ad fi.¶Vnde dicit Monal.in ſum. Sunt aliqui uſurarii qui nitunī decipere deum qui numerata uſura & accepta tūc exponūt eam danti credentes ꝙ non recipiat quia ſi crederet ꝙ retineret n̄ pñtaret at ille uerecundia uel timore ductus nihil uel parꝫ recipit reſiduum donāſ ei & iſti tales dicunt ſe ſatiſfeciſſe quod non ē Item de his qui cōcordāt recipiendo uſuras oportet ergo ut poſtmodum de uno ſatiſfaciant oſtendendo liberam uoluntatem ¶Item Alex.de ales ubi ſupra reſtitutio §

¶Tertia oppinio fuit glo.in regula iuris patet peccatū li.vi. que dicit uerꝫ eſt ꝙ nō remittiē peccatum niſi reſtituat ablatum niſi liberaliter remittat a creditore debitori quia ſufficit qualitercunqꝫ ſatiſfaciat ut.ff.de mo.iſti. uel ypo.ſol.l.Item liberatus vnde Fredericus in opere ſuo.c.xvi ii.ti.xxii. vbi hunc paſſum diſputauit firmat indiſtincte oppinionem dicte glo.ſic dicens ꝙ ſi is cui debet reſtitui pecunia uſuraria uel male ablata non coactus non deceptus uel circunuentus & omni dolo caliditate vi & metu ceſſantibus etiam precibus uel ſeruitorꝫ exhibitione inductus & pecuniam

ſibi debiti non ablatum nec reſtitutioni paratam uſurario dimittat libera tus eſt uſurarius non tamen a peccato ꝙ incurrit exercendo uſuras niſi de illo peccato penitentiam agat & cōcludat finaliter ꝙ ſi uſurario ꝑſeuerāti in crimine & non diſpoſito ad aliquā reſtitutionē & is qui debet uſuras recipere remittat illas motu ꝓprio uel ad ꝑces uſurarii liberatus eſt ipſe uſurarius a reſtitutione rei non dico peccato ꝙ contraxit faciendo vſuras nam in re mala ablata obligatur quis pene eterne ꝑ peccatum mortale au ferendo rem a ꝓximo illicite & obligat̃ ad idem ſm̃ reſtitutionē ipſius rei ſicut enim duos offendit .ſ. deum & ꝓximum ſic duobus ſatiſfacere tenet̃ ut extra de uſuris.c.cum tua & de homi.c.ſicut dignum.c.eos Hanc oppinio nem uidet̃ eſſe formare Hoſti. in ſum. de uſuris § que pena ver. quid ſi fene rator & ver. dicendū eſt ergo ad hoc de pigno.ac.l.ſi rem § omnes Idem Archi. de uſuris.c.ſ͞o li.vi ver. ſuper uerbo ſatiſfactū dicit ſatiſfactum acci pimus quomodocunqꝫ uoluntati creditori ſatiſfaciat Item Lappus in .c.in ciuitate eo.ti. Et ꝓbant hanc opinionem ſe. primo quia in maioribus cri minibus ſicut in furto uel rapina re furtiua uel rapta remanēte aput furē uel raptorem de uoluntatē domini purgat̃ vitium furti ſeu rapine ſine a liqua reſtitutiōe.l.ſi fur.ff.de uſuris capi.ff.de ꝑca.l.certe § iulianus ergo & in uſura que eſt minus ꝙ ſit minus ꝓbatur ex genere pen̄. Itē de male ablatis ſufficit dignā facere ſatiſfactionē.c.ſ͞o de rapto.& de uſuris q̃to &.c.ſ͞o eo.ti.li.vi.de ſepul.c.ſi.ſed ſatiſfactum intelligit̃ quomōcūqꝫ deſi derium creditoris ad ipleatur etiam ſi pecunia nō ſoluat̃ ut .ff.ꝙ ſatiſ eo. .l.i.de pigno.actione.l.ſi rem § ſatiſfactum aut accipimus ſi enim creditor remittit actionem ſibi cōpetentem ex quo hoc ſponte fecit ſibi ſatiſfactū intelligit ¶ Item quia poteſt donare poſt reſtitutionem creditoris quod ē plus ut notat̃ de reſcrip.c.ſtatutum li.vi. Ergo multo magis ante reſtituti onem remittere Item quibus ſunt ſpeciales caſus ī quibus obligatis ad re ſtitutionem non ſufficit remiſſio ut in.c.ſtatutum de reſcriptis li.vi.& in .c.exigit decem eo.li. Ergo in aliis ſufficit remiſſio ut patet de cle.nō re. .c.i.&.c.peccatum de regulis iu. ¶ Sed dices dato ꝙ ꝓximo ſatiſfecerit ꝑ remiſſionem ſibi factam quomodo poteſt deo ſatiſfacere ſi corde īdurato in mente gerit non ſatiſfacere ꝓximo niſi remittat ſed per exemplū uide bis huius argumenti ſolutionem ¶ Pone ꝙ creditor male gratibus tuis te īuitum & renitentem cōpulit ad uſuraꝝ reſtitutionem auctoritate iudicis deinde uero vſuras illas tibi donat nōne poteris ſatiſfacere deo abſqꝫ alia reſtitutione illaſq̄ tenetur tuas certe ſic & tamen q̃tum fuit ī te non reſti tuiſti cur ergo non idem ſi ē tibi facta remiſſio qui non eras reſtituere pa ratus & ideo ꝑ inde eſt ac ſi fuiſſet ſatiſfactum ex quo ſponte remiſit q dem taciti & expreſſi equa eſt condictio nec refert ꝙ ex equipollentibus fiat ex quo enim ad duo tenebaris .ſ. in ſatiſfaciendo deo per cōtritionem & ad reſtitutionem ꝓximo & ultima ꝑ remiſſionem ſit ſibi ſublata rema net ſola perſona ſcilicet penitentia de peccato quia uſuras fecit & quia n̄

intendebat reſtituere niſi fuiſſet ſibi facta remiſſio Monal. in ſum. i. uerbo reſtitutio furti facienda eſt tenet hanc opinionem dicens Pone ꝙ aliquis quōdam uſurarius offert libere totam pecuniam creditori oſtendens plenariam uoluntatē cum non habeat quia ſi crederet ꝙ aliquid acciperet non offerret creditor autem nihil penitus uult accipere ſed liberaliter dimittit totum iſte plenarie ſatiſfecit ꝓximo ſed non deo & ideo poſtmodum ſufficit ſibi ſola contractio & ſatiſfaciat deo Vnde conſulendum eſt nō cōtritis ut ad minus hanc liberam ſatiſfactionem ꝓximo faciant concordat Aſten. nam ſꝫm Hoſti. intelligit̄ eſſe ſatiſfactū̄ creditori ex quo remiſit ei ex corde qualitercūq; fuerit dictum dūmodo fuerit talis ꝙ remittere poſſit Aſten. uero in ſum. li. tertio ti. xi. ¶ Querit quid ſi fenerator partem pecunie fenebris ei a quo habuit uel heredi eius offerat reſtituat & de eius uoluntate partem reſtituat R̄ndet dicunt quidam eū non liberatum niſi offerat totum ſꝫm uero Goff. & Hoſti. ſi hoc ex pacto fiat liberatus non eſt ar. extra de ſymonia. c. ueniens Si uero partem liberaliter & ſi ſine pacto offerat & ſoluat & de reſiduo miſericordiam petat & creditor liberaliter remittat liberatus eſt debitor ſed ultra ex certis coniecturis animi ſui motum formabit Si enim debitor ſit pauper & uſurarius diues & potēſ non eſt ꝓ̄ſumendum ꝙ creditor ex corde remittat ſed hoc facit ut ſaltem illud modicum habeat & non totum ꝑdat ¶ Si autem ſit diues & potens qui ſolet tantūdem de ſuo tradere preſumi poteſt ꝙ hoc faciat ex corde ad hoc enim ꝙ reſtituens ſꝫm quoſdam reſtituat ad ſalutem duo debet oſtendere ei cui tenet̄ .ſ. uelle & poſſe & ad minus uelle ſi nō habet poſſe & ita ſiue totum ſiue parꝫ ſiue nihil recipiat creditor abſolutus eſt debitor nam aliquis eſt qui habet poſſe & non uelle qui dicit creditori ſi uolueris concordari mecum ego concordabor tecū hoc tibi ſatiſfaciam ſi uolueris ad uoluntatem meam non ad tuam quia credit ꝙ ſi totum uellet recipere nihil daret unde creditor uult potius aliquid habere q̄ nihil Talis enim ſatiſfactio non eſt ſalutifera quia non ſatiſfacit alteri ſed ſibi Item alius oſ̄dit uelle & non poſſe dicens libenter tibi reſtituere omnia ſed non habeo unde nec iſta eſt ſalutifera ſi poteſt reſtituere quia creditor audiens impotentiam uellit uel nolit oportet ꝙ abſoluat eum quia inanis ē actio q̄ excludat inopia debitoris ¶ Quero utrum remiſſio ex quo ſemel facta eſt per creditorem poſſit ꝑ penitentiam eius reuocari ſi eū penitet remiſiſſe R̄ndet Hoſti. ꝙ non ¶ Quero quot ſunt modi ſatiſfaciendi ¶ Reſpondet Hoſtien. ubi ſupra ꝙ quinq; quoꝝ ¶ Primus cum pecunia libere offertur ſine malitia & fictione & hic eſt ꝑfectus ¶ Secundus cum non habet pecuniā ſed offert pignora ſufficientia ¶ Tertius cum non habet pecuniā nec pignora ſufficientia facit inſtrumentū ut poſteā tā ipſe q̄ ipſe heredes poſſint ad ſolutionem compelli quando uenerit ad pinguiorem fortunam

¶ Quartus eſt cum mediante ſacerdote uel religioſa ꝑſona ſit libera & uoluntaria concordia iſta tamen media ꝑſona ſemper debet oſ̄dere creditori

liberꝝ uelle & poſſe creditoris directe uel indirecte ¶ Quītus eſt cū de oī modo conſenſu & uoluntate creditoris ponit aliq̄ poſſeſſionem in manu alicuius viri honeſti ex cuius fructibus ꝓceſſu temporis omnia debita ꝑſoluant̄ & poſtea poſſeſſio redeat ad heredes uel ita remaneat in ꝑpetuū ſi debitor uoluerit ꝓ male ablatis incertis et ſciendum ꝙ licet ſc̄m quoſdā hoc fiat de licentia epiſcopi uel ſacerdotis diſcreti ſi tamen fiat abſq̄ libera uoluntate creditoris non ſufficit ad ſalutem quando ſciunt̄ certe ꝑſone quibus reſtitutio facienda eſt cōcor. Monaldus in ſum ī uerbo reſtitutio facienda eſt ei

¶ Reſtitutio ſexto qd ſit reſtituendum

REſtitutio ſexto.ſ.quid reſtituendum ſit Rn̄det Sco.in quarto di. .xv.ꝙ non ſolum tenet̄ ad reſtituendū rem ablatam ad uſum rei ſed etiam intereſſe & fructum ꝑceptum de re ſi ſit res ex ſe fructifera non autem fructum qui ꝓuenit ex īduſtria utentis illa re & hoc ſeqt̄ ꝙ lucrum acquiſitum ex pecunia fenebri non tenet̄ fenerator reddere alioquī ille qui ꝑciperet poſſet iuſte eſſe uſurarius quia recipere de ſua ꝓpria pecunia fructū ꝓuenientē ex induſtria alterius eſt facere vſuram & forte eſt quando magis inducit homines ad uſuram quia de uſura lucrantes nō autem tenet̄ reſtituere lucꝝ ymmo ſuum ē ꝙ ꝑ eius induſtriā ē acquiſitū alienum autem reſtituendum ē Ric.i quarto di.xv.ar.v.q.vi.dicit ad iſtā queſtionem Dicunt aliqui ꝙ tales non tenent̄ reſtituere lucꝝ predictum lucꝝ tamen de re furtiua uel rapta reſtituere tenent̄ quia uſurarius dn̄s ē rei quam lucratus ē ꝑ uſuram fur autem non ē dominus rei furate nec raptor rapine ¶ Sed contra quicunq̄ ē dominus alicuius rei ē dominus eius aliquo iure nō iiuria ſed rei acquiſite ꝑ uſurā uſurarius non ē dominus aliquo iure quia nec iure emptionis nec iure liberalis donatiōis nec iure locationis Certum ē enim ꝙ in locatione non transfert̄ dominiū rei locate nec iure ꝑmutationis & ſic de aliis nec iure mutui quia accipere plus pro mutuo non ē ius ſed iiuria ſed uſurarius ergo iure diuino nec iure canonico ē dominus rei q̄ acquiſiuit ꝑ uſuram Ideo dicunt alii ꝙ uſurarius non ſolum tenet̄ ad reſtituendum uſurā ſed etiam ꝙcunq̄ lucratus ē iuſta mercatione de re per uſuram prius acquiſita tamen deductis laboribus & expenſis fur uel raptor de lucro iuſta mercatione acquiſito non debet īde deducere nec labores nec expenſas quia mitius agēdum ē cum vſurario q̄ cū fure uel raptore ¶ Sed contra hec ē ratio quia ꝓ ſterili nullus debet exigere fructum ſed pecunia de ſe ē res ſterilis nullum enim parere fructum niſi per laborem & ſollicitudinem utentis ergo lucꝝ de pecunia quis exigere non poteſt alias non debet uidet̄ mihi ergo dicendum ad queſtionem ꝙ regulariter quedam ſunt que habent vſum fructum cuiuſmodi ſunt quarum vſus non ē earum conſumptio ſeu deſtructio & ſi quis talem rem retorſit per uſuram non ſolum tenet̄ ad reſtituendum ſed etiam fructus perceptos deductis laboribus & expēſis quia tales fructus ſunt fructus reꝝ quaꝝ

alius dominus eſt ¶ Quedam autem ſunt res que nō habent uſum fructum
principaliter cuiuſmodi ē lucꝝ eni de pecunia pueniens nō ē fructus eius
ſed humane induſtrie lucꝝ quod iuſta mercatione de pecunia extorta per
vſuram reſtituere non tenet̄ quia tamen pecunia alterius pretet eius abſo
lutam uoluntatem detinuit Si ille cui facienda ē reſtitutio ex hoc aliquod
dampnū incurrit alius ſibi tenet̄ cum reſtitutione uſure ad reſtitutionem
dampni Monal. uero in ſum. in uerbo reſtituendū eſt ſpolia dicit ꝙ ī ver-
bo reſtitutionis non tantum res ablate ſed etiam dampna & fructus pce-
pti a uiolente poſſeſſore & qui pcipi potuiſſent ſi rem poſſediſſet Simili-
ter reſtitui debet omnis cōmoditas & utilitas quā habiturus fuiſſet eiectꝰ ſ
adiectionis fue. ff. de via vi armata § ex die & § nō ſolum de verbo. ſigni.
. l. pretor cum. iii. q. i. p totum extra de reſtitutione ſpolia. grauis uero de
in glo. expenſas quas fecit repetere non poteſt ut inſti. de rebus diuinis
§ ex diuerſo ¶ Vtrꝝ debeat iniungi in foro conſcientie ꝙ quis ſoluat penā
puta ſi quis defraudauit pedagium ſuper quo ſtatuta eſt pena corporalis
uel pecuniaria per legem uel canonem ¶ Rn̄det Monal. in ſum. in uerbo re
ſtituendū ꝙ non quia huiuſmodi pena etiam banna non ſunt ex iure diui
no ſed humano vnde tunc demū quis tenet̄ ad ea cum pſona fuit condem
nata quia nō ligant conſcientiā ſed burſam concor. glo. xii. q. i. c. fraternitaſ
vide ſupra reſti. & § ¶ Quero quid tenet̄ reſtituere fur Rn̄det idē ꝙ licet
res furtiua pereat caſu fortuito tenet̄ tamen ad reſtitutionem fur cum nō
ſit in mora reſtituendi nec liberat̄ rem deteriorem reſtituendo ſed debet eā
reſtituere cū omnibus fructibus pceptis & pciendis nec poteſt deducere
expenſas etiam ſi meliorauit rem paſcendo forte equum & furtiuū porcū
uel ſimile ſecus autem ſi domum agꝝ & ſimilia rapuiſſet & per artificium
expenſas feciſſet quoniam illas deducere poſſet ſm leges alias omnia dā-
na & lucra pcepta & pcipienda reſtituere tenet̄ fur uel raptor & ſm illud
tempus debet extimari & reſtitui in quo plurimi valoris fuit extra de re-
ſtitutione ſpolia. grauis § de cōdic. fur. l. in re furtiua & . ff. de rei ven. l. na-
uis § generaliter ¶ Item ſi fur obtulit rem domino tempore congruo & loco
non tenet̄ tunc ex caſu fortuito quia iam purgauit moram vt dicta. l. in re
furtiua ¶ Quid de emente eam Rn̄det idem ꝙ qui emit ignoranter & boā
fide & publice poterit petere p̄ciū a venditore. xii. q. ſa vulterane & talis
poteſt retinere expenſas quas fecit exiſtens bone fidei poſſeſſor circa hu-
iuſmodi rem conſeruandā & meliorandā & non tenet de fructibus pceptis
& conſumptis durante bona fide ¶ Si autem extarent ad huc teneret̄ ad re-
ſtitutionem eorꝝ ex quo īcepit habere malam fidem extra de reſti. ī vite.
. c. reqſiuit & de rebus eccle. non alie. c. ad noſtrā. ff. de acqſi. rerꝝ do. l. boē
fidei emptor & . c. de rei ven. l. certum ¶ Item ſi durante bona fide emptoris
res perit vel eam alienauit in vtroqꝫ caſu excuſat̄ ppter bonam fidem ar.
. ff. de fur. l. p quas § vl. & ar. a contrario ſenſu ex. de alie. iudi. mu. cauſa fa
cta. c. i. & . ii. ¶ Itē male fidei poſſeſſor tenet̄ ad' verꝝ pcium & ī circunſtātiis

ſupradictis in ꝑdita uel alienata q̃tumcunq; publice emat in publico fo/
ro nec p̃cium a uero domino petere poſſit poſtq̃ deprehẽdit rem eſſe ipſi/
us.C.de furtis legem ciuilẽ nec poterit ſe defendere rõne alicuius ſtatuti
ſuper hoc editi cum ſit tale ſtatutum contra deũ.viii.di.que.cõtra.xxxii.
.q.ſeptima flagitia ſed bone fidei poſſeſſor tenet̃ reſtituere rẽ ſibi ſi ha/
bet ſi autem non habet de lucro tenet̃ in tantum in q̃tum factus eſt locu/
pletior.ff.de pe.here.l.ſi poſſeſſor.§reſtituere &.l.ſi rem &.l.ueꝝ

¶Reſtitutio.vii.vbi facienda ſit reſtitutio

Reſtitutio ſeptimo ubi facienda ſit reſtitutio ¶Quero ubi faci
enda ſit reſtitutio uide ſupra reſtitutio tertio §1.& in uſura.xii.
Et adde ſ̃m Monaldus in uerbo reſtituẽdus ꝙ reſtituenda ſunt
omnia in eodem loco vnde ſunt reuocata ſi ad alia loca fuerunt translata
tertia.q. tertia.reintegranda & hoc ſumptibus raptoris uel uiolenti.ff.de
rei uen.l.ſi uero

¶Reſtitutio octauo qñ debitor nõ ẽ ſoluendo

Reſtitutio octauo quando debitor non ẽ ſoluendo ¶Quid ſi debi
tor non ẽ ſoluendo uide ſupra ¶Quero an quando debitor non
poteſt ſoluere teneat̃ petere ueniã uel dilationem a creditore
¶Rñdet Monal.in ſum.in uerbo reſtituere tenet̃ in caſu § Item nunquid
tenet̃ ꝙ quando quis damnificatus eſt ab aliquo indebite & ſcit qui damni
ficat̃ tenet̃ damnificans ueniam petere ꝑ ſe ipſum ſi poteſt ꝑ alium ſi nõ
poteſt aut ſi non audet ꝑ ſe debet tamen talis media ꝑſona ſubticere no
men & circunſtantias ꝑſone ꝓ qua intercedit ſe ꝑ expreſſionẽ periculum
uel dampnum teneat̃ qui enim oſtendit aliquem cum eo ipſo offenſo habe
at aliquod aduerſus eum debet offenſus ire & reconciliari fratri ſuo ſ̃m
quod habet̃ in euangelio debet inq̃ ire ꝑ ſe uel per alium ut dictum ẽ Si
autem qui dampnificatus ẽ neſcit credendũ ẽ ꝙ licet tutius ſit petere ue/
niam ut dictum eſt quando non poteſt ſatiſfacere non tenet̃ quia non eſt
in mora in hoc caſu quo ad iudiciũ diuinum cum dampnificatus neſcitur
& damnificatus ſit impotens Si autem ſatiſfacere poteſt ſemper ẽ ĩ mora
donec ſatiſfecerit aut dilationem impetrauerit Hoc etiã obſeruandũ ẽ ubi
aliquis debitor ẽ alicuius ex contractu uel quaſi contractu hoc etiã obſer/
uandum ẽ in regularibus qui recolunt ſe eſſe debitores alicui ex eo ꝙ fe
cerunt in hoc ſeculo ¶Quid ſi ĩmineat tale periculũ ꝙ his qui tenet̃ reſti
tuere non poteſt induci ſtatim ad reſtitutionem faciẽdam nec is cui debet
fieri reſtitutio ad dilationem aliq̃ concedendam uide ſupra ¶Quid ſi fur
uel raptor ſit in extrema neceſſitate ita ꝙ non habet unde uiuat ipſe uel
eius familia ¶Rñdet Alex.de ales in quarto in tractatu reſtitutionum ꝙ
ſi fur ſit in extrema neceſſitate & vxor & liberi ipſe põt de re q̃ tunc tene
tur reſtituere retinere q̃tum ſufficiat iuri refectioni & reſiduũ totũ tenet̃
reſtituere ¶Si enim fecit ꝙ debet non derelinquet eum dominus ſed proui
debit ei Vnde pſalmus.xxxvi. Non uidi iuſtum derelictum nec ſemẽ eius

querens panem & math.vi. ¶ Reſpicite uolatilia celi que non ſerunt neq;
metunt neq; congregant in orrea & pater ueſter celeſtis paſcit ea nō vos
magis pluris eſtis illis & ꝙ ita ſit rn̄deri poteſt ꝑ illud Math.xix.vende
omnia que habes & da pauperibus ſi enim licitum ē omnia ſua alienare a
ſe ita ꝙ poſtmodum remaneat alienans pauper & nihil habens multo for/
tius iuſtum ē omnem furtiuam abicere a te reſtituendo ita ꝙ reſtituēs re
maneat pauper & nihil habens nō obſtat deutero.xxiii.ubi dicit īgreſſus
uineā ꝓximi tui cōmede vuas q̄tum placuerit foras autem non afferras te
cum quia rn̄det idem Alex.ꝙ vue quas cōmedebat ſue erant .ſ.cōmedētis
non domini quia dominus celeſtis qui eſt dominus dominoꝝ tranſtulerat
dominium in cōmedente uel ſoluit ꝙ non ē ſimile de reſtitutiōe & de illa
lege quia illa lex iudicialis & modo non manet reſtitutio uero pure mora
lis ē & ſemper manet ¶ Item nō obſtat yſa.lviii.omnes debitores repetitis
ubi dicit Iero.qui repetit non habentem domino facit uiolentiā qa rn̄det
idem Alex.ꝙ talis raptor uel fur non eſt iudicandus ex toto non habens
cum multa habeat que reddere poſſit ſalua vita ſua Monal.uero in uerbo
reſtituere tenet indiſtincte dicit ¶ Item ſi huiuſmodi perſone reſtituentes
rem uel extimationem rei adeo pauperes remanent forte cum filiis & fami
lia ꝙ non habent aliquid ūde viuant ſi poteſt ſciri pſona cuius fuerit res
oſtendant ꝓpoſitum reſtituēdi & etiam neceſſitatē ſuā & poſſunt petere
dilationem uel etiam remiſſionem ſiue quietationem parata tamen ſine ſi
mulatione & fraude Si non vult remittere reſtituere ſi creditor non vult
ſibi remittere & aliter non poſſint conſulere anime ſue tunc ſi ſpoliatus
notificata tamen ſibi prius q̄titate reſtitutionis ītuitu dei & elymoſine re
mittat ei totum uel partem liberant alioquī debēt facere poſſe ſuū.xiiii.
.q.vi.Si res debent ei reſtituere abſq; uenditione hereditatis & omnium
bonorum etiam ſi oporteat ipſos & familiam ſuam mendicare Sco.uero in
quarto di.xv.querit ¶ Quid ſi reſtitutio eſt dampnoſa rei publice puta
quia ſiendo Petro eſt dāpnoſa Paulo reſtituendi qui Paulus eſt magis ne
ceſſarius q̄ Petrus & Rn̄det ſi illud iiuſte detentum eſt Paulo non eſt ei
neceſſariū ſimpliciter tantū ad ſeruandum ſtatū ſuum ſolempnem ¶ Dico ꝙ
non licet alteri ſtatum ſuū ſolempnem tenere de bonis alienis nec tamen
valet rei publice ſtatus iſtius ſolempnis quem tenet non reſtituendo q̄tum
valeret fidelitas eius aut detinens eſt in extrema neceſſitate & ille cuius
eſt res non ſed habet aliqua extra extremā neceſſitatem & tūc dico ꝙ iſta
res ſit ipſius detinentis iure poli.quo ī extreme neceſſitatis articulo ad ꝓ
uidendum ſubſtentationi nature uia omnibus ī extrema neceſſitate poſitiſ
conceſſa ē extra de uerbo.ſigni.in exiit li.vi. ¶ Si autem uterq; ē in extrema
neceſſitate ſi ad illam prius ꝑuenit dominus quā retinens debet ſibi reddi
duplici iu. Tum quia prius erat dominus ¶ Tum etiā quia in illa neceſſita/
te iam facta eſt ſua & ideo domino poſtea aduenienti ad iſtā neceſſitatem
non debet reddi quia ceſſauit dominiū eius in re iſta & facta eſt alterius

iure poli ¶ Si autem ſimul ambo deueniãt debet reddi dño qa ille nũq̃ de cidit a dominio Et ſi arguas ꝙ qlibet debet ſe plus diligere q̃ ꝓximum & ꝑ conſequens magis vitam ſuã corporalem q̃ ꝓximi & ideo poteſt iſtud ſimpliciter ſibi neceſſariũ magis retinere ſibi q̃ ꝓximo dare R̃ndeo magiſ debet diligere uitam ſuam ordinate ut eſt diligibilis ad vitam eternam & ita magis conſeruationẽ iuſtam uite ſue q̃ conſeruationẽ uite ꝓximi Sic enim latro magis debet ſuſtinere diſpendiũ q̃ occidere ſuſpendentem ut euadat & ẽ ratio qa dilectio uite corporalis iiuſte cuſtodite nõ ẽ dilectio ordinata quia non ẽ ad dilationem dei nec anime iſtius aut detinentis in caſu ultimo cuſtoditio uite de re aliena ẽ iniuſta & cum hoc etiã ẽ homicida quia iiuſte occidit aliũ quia ſubtrahit ſibi neceſſarium quod ſibi debet Sed nunquid ſi ueniat detentor in primo & ſ͠o caſu poſt extremã neceſſitatem ad piguiorem fortunã tenet̃ reſtituere ¶ R̃ndet idem ubi ſupra ꝙ res talis ſimpliciter neceſſaria non poſſit eſſe niſi aliquid ꝑtinens ad uictũ & tunc conſumeret̃ & iuſte quia ille conſumens fuit dominus tenet̃ tamen poſtea deueniens ad pinguiorem fortunã reddere equiualens & obligatio ad equiualens uidet̃ habuiſſe ortum ab illa ꝑſona occupatiõe rei aliene q̃ fuit iniuſta ante neceſſitatẽ non fuit extrema ſed ſopita ſ͠ ſi nunq̃ extremam neceſſitatem occupaſſet tunc ſimpliciter iuſte accepiſſet rem ſuam & illam nunq̃ tenet̃ reſtituere concor. Ricar. in quarto di. xv. ar. v. q. v. uide ĩfra uſura ¶ Quero quot ſunt modi reſtituendi qbus conſuli põt debitori ut non habeat cauſam labendi in deſperationem uide ſupra reſtitutio § Vtrum quando debitor non ẽ ſoluendo ſacerdos poſſit dare dilationem reſtituendi uel quietare aliquid abſq̧ conſenſu ſpoliatorum ¶ R̃ndet Monaldus ꝙ non ¶ Quid de illis qui ſi uellent dimittere ſuperfluas expẽſas poſſẽt rapta reſtituere ¶ Item quid de illis qui reſignãt omnia bona ſua ĩ manu penitentiarii ꝓmittens ꝙ cum dampnificatis tantum faciet ꝙ habebunt ſe ꝓpagatis & ſatiſfactis putant eni ꝙ ꝑ modica q̃titate quietabunt eos cũ dampnificati putent ſe totum amiſiſſe ¶ Quid etiam de illis qui non reſignarẽt in manu penitẽtiarii niſi crederet ꝙ penitentiarius eis reſtitueret totum uel partem quando neſcit cui facienda ẽ reſtitutio nunquid tales ſũt in ſtatu ſaluandorum R̃ndet Mo. ĩ ſum. ubi. ſuꝑ ꝙ non oportet eni ꝙ bona fide ſine fraude faciat raptor qcquid põt ita ut dãnificatis ſatiſfaciat ſi nõuit eos aut pauperibus eroget ſi ñ nouit alioqn nõ ẽ abſolutus ſi confiterit pñiario de eius ĩpñia uel pña ĩtentiõe ñ ẽ tamen neceſſe ꝙ fiat hec reſignatio ĩ manu pñiarii dum tñ alias ſit paratus ad arbitrium eius ſatiſfacere uel alterius boni uiri ¶ Quid agere debet penitens qñ nõ eſt ſoluendo R̃ndet idem ꝙ aget pñiam cum dolore & ꝓpõnere reſtituere q̃ cito poterit bono modo. xiiii. q. vi. ſi res. c de ceſſi. bo. l. i. Si autem põt ſ͠ nõ ualet abſq̧ magno detrimento & piculo familie ſue & ſuo tunc ſtudeat pñiarius rectificare uoluntatem eius ad reſtituendum & dicat ei ꝙ petat dilationẽ a ſpoliatis & de conſenſu eorum aſſignet eis amicabiliter certam partem de

redditibus ſuis de q̄ ſibi ſatiſſaciet ſucceſſiue & de hoc bonam eis faciet cautionē Si uero oēs ſibi denegent dilationē & poſtulent ꝙ ipſe cedat bonis tunc credendū ē ꝙ ipſe tenet̄ abſq̧ dilatiōe ſatiſfacere uel cedere boniſ qa fur & raptor ſemper ſunt ī mora & iō ſemper augent peccatū ut.ff. de cōdic.fur.l.ſi re furtiua & ar.ex.de ſymo.c.cū eccleſia ¶Quid ſi diſcrepant inter ſe ſpoliati ī danda dilatiōe qa alii uolunt dare qnquenalē alii uero nolunt ſ petūt ceſſionē Rn̄det idē ubi ſuꝑ ꝙ maiori parti ſtādū ē & ītelli ge maiorē partem ubi maius & fortius eſt debitū vnde ſi uni debitori teneat̄ ī plus q̄ reliqs aliis oībus q forte ſunt.x.uel plures ſtabit̄ uoluntati ſolius uel dilatiōe quīqnali danda uel ceſſiōe petenda Si uero par ſit debitū hinc inde ſtandum eſt maiori numero creditoꝝ ſed ſi oīa ſint paria eligenda eſt clementior ſententia.ſ.q̄ dat dilationem ſcḋm diſtictionem legis .ſ.c.qbus ceſſio.poſ.hoc aūt ītellige ubi ſiue petentes ceſſionem uel ſibi ſatiſfieri ſtati nō poſſunt induci ad dādum dilationem tunc enim ſatiſfaciendum eſt eis in foro penitentie ꝓ parte ſubſtātie q̄ eos contingit p̄ſertim ſi egeāt ita ꝙ nō poſſint cōcedere abſq̧ ꝑiculo ſuo & familie.v.di.c. baptizaſti ſimiliter tenet̄ debitor reſtituere creditori q̄tum reſtituere pōt habita rōne ne egeat qa nō eſt fraudandum alimentis quottidianis §de ſolu.l.quibus & ex.de ſolu .c.pe.ubi dicit hoc in gloſa

R Eſtitutio nona.ſ.q̄tum ad ordinem cui prius fienda ſit ¶Quero quando plures cōcurrunt debitores qbus debet fieri prius reſti. vide ſu p̄ reſtitutio ſco § & in uerbo uſura.xiii.

¶Reſtitutio.x.qbus debet fieri reſtitutio īcertoꝝ

R Eſtitutio.x.ſ.incertoꝝ Quero cui debet fieri reſtitutio incertoꝝ Rn̄det Mo.in ſum.ꝙ quādo ſciri poſſunt ꝑ ſpoliatoꝝ facienda eſt eis reſtitutio.iii.q.i.re integranda ſ ubi nō poſſunt fieri debet penitens ſimpliciter & abſq̧ pacto & cōditiōe & abſq̧ fraude & ſimulatione totum ꝙ habet reaſſignare in manu epiſcopi uel penitentiarii diſcreti nō eſt facienda huiuſmodi reaſſignatio de neceſſitate quia ſufficit ꝙ ad conſilium epiſcopi uel penitentiarii diſcreti diſponat de rebus illis & tunc epiſcopus uel penitentiarius ſi uiderit eum paupetem & egenum det ſibi partem uel etiā totum ſi fuerit neceſſe ¶Pōt etiā ei dare dilationem ſi uiderit expedire ne alias ip̄e cum uxore & filiis fame ꝑeat in quo caſu.ſ.extreme neceſſitatis licet indignus ſit tamen p̄ponendus eſt ſanctis & iuſtiſ ꝑſonis nō eq̄ egentibus alias ſi equaliter indigeāt debent p̄pōi meliores ubi melius poſſit geri negotium ſpoliatoꝝ quo ad utilitatem anime cui ꝓ ſunt iſta incerta pauperibus erogata & poſtea ſi qd reſiduum fuerit ultra partem remiſſiōis factā iſti pauperibus aliis diſtribuāt & iſte faciat qcqd boni poterit orādo & alia bona faciendo ꝓ eis ſiue his quoꝝ res fuit & ſi uenerit ad pinguiorem fortunā eroget in uſus paupeꝝ ꝙ poterit ꝓ aīabuſ illoꝝ ar.xii.q.ii.gloria epiſcopi &.c.auꝝ habet qui uero noluerit ſatiſfacere iuxta formā predictā nō eſt abſoluendus hec mo. ¶Deo gratias

VSVRA ¶ Quid ē primo .ſ. in cōtractu mutui ¶ Quero quid ſit Reſpōdit Monaldus ī ſū. in uerbo Vſura ꝙ ē lucrū ex mutuo pacto debitū uel exactū nō eñi uſura cōmittitur ubi gratis recipitur uel offertur. ar. decima quarta. q. iii. uſura. deciaoctaua di. de eulogiis nulla eñi oblatio ſuſcipienti culpe maculā ingerit que non ex ābiētis petitiōe pceſſit. i. q. ii. ſicut Itē uſura ē qcquid ſorti acce-dit ex intētione corrupta a parte creditoris q nō mutuaſſet pricipali ter niſi propter ſpē lucri deciaquarta. q. iii. pleriqꝫ & c. itē cā Sola. n. ſpe uel exſpectatiōe committiť uſura qn mutuať pricipaliter propter lucrū in quo cāu teneť creditoꝛ totū reſtituere quacūqꝫ intentione de derit ei debitor ſiue ex dilectiōe exorta propter mutuū ſiue propter aliud extra de uſuris. c. cōſuluit ubi de hoc ī glo. quod ītelligis uerū eē qn̄ cauſa mutuādi pricipaliter poniť in ſpē uel expectatione lucri ſiue emolumēti alioquī ſi ob caritatē & dilectionē pricipaliter mutu at ſecūdario tn̄ aliqd expectat retributiōis nō uideť uſura ſeptuageſi maſeptīa di. c. ī ſingulis & deciaſeptīa di. ſi offera. & . lxi. di. ¶ Quid pderit quia cū qs liberaliter mutuat ſcire debet debitorē ſibi eſſe na turaliter ad ātidota obligatū. ff. de petitiōe here. l. ſed & ſi § cōſuluit & extra de teſta. c. cū ī officiis & iō de retributiōe ſpare pōt. i. q. ii. q̄ pio. extra de ſymoīa. c. tua ¶ Quādo uero ſola ſpe cōmittiť ſymoīa ut qdā dn̄t nō ē opus reſtituere ſecūdū goſ. ſed ſufficit ſola pnīa ſicut ī ſymoīa mētali extra de ſymoīa. c. mādato ubi aūt debitor ex ſola dile-ctiōe dat creditori nō poteſt repetere illud ſimiliter ſi nō ſit corrupta ītentio creditoris ſed debitoris tantū q mutuū dat aliqd ultra ſortem nō teneť creditor reſtituere ſecūdū quoſdā q̄diu pbabiliter credit ꝙ ex ſola dilectiōe gratis ſeruiať ei Sed ſi credit uel pbabiliter dubitat ꝙ propter mutuū receptū uel ulterius retinēdū ſeruiať ei a debitore re-ſtituere illud teneť qa uolūtate acquirēdi aliquid ex ui mutui propter ſortē uſurā īducit ſecūdū illud date mutuū nihil inde ſperātes utrū aūt ſola ſpes format uſurā & utrū uſurarius ītetionarius teneať ad re-ſtitutionē uide ī § quīto & § deciōnono & § duodecīo ¶ Quero ī qbus re bus cōmittiť uſura Reſpōdit idē ubi ſupra ꝙ pprie in cōtractu mutui mutuū aūt cōtrahiť ī his rebus q cōſiſtūt ī numero pōdere uel mēſura . i. ī his que numerāť ut moneta q pprie numerať pōdere ut ere argēto & auro que pōderāť mēſura ut frumētū uinū oleū & ſimilia inſti . qui. mo. re. cōtrahiť ob circa prī. & deciaquarta. q. iii. uſura. i. q. iiii. nullus ¶ Quero an ſit mutuū ſi quis dederit decē ulnas pāni p aliis decē reddē dis ad certū tēpus cū talia uideātur cōſiſtere ī mēſura Reſpō. Monal. ꝙ potius ē cōtractus pmutationis q̄ mutui & nomē menſure hic reſtrīgiť

ad modias & lagenas & alia uaſoꝝ genera quibus meſurari ſolet liqda & grana pōt tn̄ huiuſmōi cōtractus ī fraudē fieri uſurarū ❡Quero an uſura excuſet ex pacto cōuētionali ꝑtiū cū cōtractus ex cōuentione legē acipiāt nā quis licite accipit quod uolūtarie ſibi dat. xviii. di. de eulogiis. i. q. ii. placuit de ſymoīa dilectus ſed in uſura nedū uolūtarie imo etiā qnq rogatus a dāte accipit uſuras Reſpōdit dicit qdā ſunt que de ſui natura ſunt illicita & in his pdicta ꝓcedunt & ſunt qdam que de ſui natura ſūt illicita rōne pacti uel cōtractus ut in uſuris unde cōtrahentes nō poſſūt facere licitū quod de ſui natura eſt illicitū. ar. de foro cōpe. ſi diligēti. de ſen. exco. cōtingit uide infra. §. viii. ❡Vtrum ſola ſpes faciat uſurarium Reſpōdit Alex. de aloes in. iii. in expoſitiōe euangelicorū pceptorum in expoſitiōe illius Mathei. v. uolenti a te mutuare da illi & luce. vi. mutuū date nihil inde ſperātes ꝙ cum diuerſe ſint ſcientie diuerſe habēt queſtiones uel cōſideratiōes & a diuerſis ſciētibus ratio diuerſimode cōſideratᷓ hic ē ꝙ ſcḋm humanas leges uolūtas ſola nō faciat uſurarios quia lex humana manū cohibet nō animum ſcḋm uero legē diuinam que animū cohibet ſola uoluntas facit uſurariū pōt tamē mutuās ſperare illud ad quod tenetur accipiēs quia in cōſimili cāu neceſſitatis tenetur ſibi dare mutuū & tenetur ſimiliter etiā ſi nō dediſſet prius unde poteſt illud mutuans ſperare ab accipiēte nō tamē ex ui mutui ſed ex caritate accipiētiſ mutuū mutua enī beneſitia accēdunt caritatē & quia etiam ex pcepto dei debet indigēti mutuū dare unde cōcedendum ē ꝙ mutuās poteſt ab eo qui recipit in ſimili caſu ſperare mutuū quia ad hec tenetᷓ alius tamē ſi hac intētione tradit ſibi mutuū nō eſt meritoriū quia nō ponit deum finem unde dicitᷓ luce. vi. mutuū date nihil inde ſperātes ſuple ab homine ſed a deo.

❡Nota uerbum nihil ſiue ſit pecunia ſiue ſit aliud unde Iero. ſup ezechie. c. vi. & hētur in glo. ſup exo. c. xviii. putant quidam uſuras tantū eſſe in pecunia ꝙ preuidens diuina ſcriptura omnis rei aufert habundātiā ut nō plus accipias ꝗ dediſti ❡Quidā enī ſolent ꝓ pecuīa fenerata munuſcula diuerſi generis accipere & nō intelligūt ſcripturā uſurā ſuphabūdātiā appellare quicqd. i. ſi abſqꝫ eo quod dederit plus accepint Itē Ambroſius pleriqꝫ refugientes pcepta legis cū dederit pecuniā negotiatoribus non in pecuīa uſuras exigūt ſed de mercibus eoꝝ aliqua uſuraria emolumēta ꝑcipiunt iō audiāt ꝙ lex dicit neqꝫ inqt eſcaꝝ uſurarū accipies neqꝫ omniū rerū & capitur ex illo textu de utero. xxxiii. non fruges nec aliquā aliā rē Itē ſubditᷓ rō eſca uſura ē & ueſtis uſura ē & quodcūqꝫ ſorti accidit uſura ē quod uelis nomē īponas uide īfra §. xii. et. xiii ❡Vtrū aūt ſit licitū mutuare ut des aliqd pauperibus uide īfra §. xxiii. &. xxiiii. utrū uſurarius itentionarius teneatᷓ ad reſtitutionē uide īfra §. xix. uerſiculo uſura. x. ❡Quero quare uſura ſit peccatum Reſpōdit Alxe. de alex. quia facit

cōtra naturā rei & finē inuētionis pecunie pecuīa enim ut dicitur primo
poli.īuenta eſt ut fiat cōmutatio inter uēdentē & emētem propter neceſ/
ſaria uite & nō ut pecuīa augeat pecuniā ſicut facit uſurarius Item quia
facit cōtra naturā cōtractus mutui quia debet eē gratuitus Itē quia poſſi
det ſine titulo nā eius dominiū nō trāſfertur nā dominiū tribus uiis tranſ/
fert aut ꝑ naturā ī ſucceſſoribus qn̄.ſ.res deuolui t a patre in filios quod
nō eſt in uſura qn̄ intētio ꝑcedit uel pactū īterponi t uel exactio ſubſeqtur
uel fit trāſlatio equitate iuris ſicut ī uēditionibus & ꝑmutatiōibus ꝙ nō
eſt ī uſura Itē quia res mutuata ſtati fit illius cui mutuat & eius ſtat pe
riculo iō ualde iniquū ē ꝙ ex re aliena que alterius ꝑiculo ſtat uelit lucrū
uide īfra.§.ꝑxio & īfra uſura.ii.§.i.Quero q̄re recipe aliqd ultra ſortē ī
mutuo ſit uſura recipe aūt ꝑ re locata nō Rn̄t Ricar.ī.iiii.di.xv.ar.v.q.v.
ꝙ rō ē q̄ mutuū ē de illis rebus quaꝝ pricipalis uſus nō pōt cōcedi ſine
re ipā eo ꝙ ille uſus ē eaꝝ cōſumptio ut patet ī eſibilibus & potabilibus
uel diſtractio ut patet ī pecuīa q̄ ad hoc īuenta ē pricipaliter ut expēdat
ī emptiōe aliaꝝ rerū & propter hoc cū tales res aliis cōcedātur trāſfert
in illos dominium unde mutuare eſt de meo tuum facere cum ergo conce/
dere principalem uſum talium rerum ſit concedere ipſas res ille qui ultra
reconpenſationem rei exigit aliquid pro uſura exigit pro eadem re recon/
penſationē bis aut recōpenſationē ꝑ eo quod nō eſt quod ē cōtra eqtatem
iuris naturalis locatio aūt ē de rebus quaꝝ uſus cōcedi pōt ſine re q̄ eaꝝ
uſus nō ē eaꝝ coſumptio ūde pōt dn̄ium domus uēdi retēto uſu & cōcedi
uſus retēto dominio & ideo cui reſtituit domus locata ſi ultra hoc exigit
preciū ꝑ uſu nō recipit ꝑ eadē re recōpenſationē bis neqꝫ recōpenſationē
ꝑ eo quod non ē Sed dices uſurarius nō dicit tractare rē alienā īuito dn̄o
dn̄s enī uult ut uſurarius habeat leuiſſimā uſurā & multū gaudet quando
īuenit qui ei dat ad leuiſſimam uſurā ergo uidet ꝙ accipere uſurā non ſit
furtū nec peccatum Reſpōdet Alex.de Alexan.ꝙ duplex eſt uoluntas.ſ.
uolūtas abſoluta & uolūtas cōparata de uolūtate abſoluta nō uult domi/
nus huius pecuīe ꝙ uſurarius hēat eam exquo.ſ.uſurarius nō uult mutuū
dare gratis ergo cōtractat rē alienā īuito dn̄o & hoc dn̄o inuito uidelicet
ꝑ uolūtatē abſolutā nō cōpatam uide ſupra.§.iiii. ¶Querit Alex.de aleſ.
quare cū uſurarius ſit fur iudex ſecularis patit uſurarios uiuere & non
patitur alios fures & raptores uiuere cū enī uſurarii publici māifeſte ſit
mali uidetur iudex facere cōtra ꝑceptum Maleficos nō patieris uiuere Re
ſpondet ipē Alex.de aleſ.ubi ſupra ꝙ iudex ſecularis rē publicā gerit q̄tū
ad tēporalia unde q̄uis uſurarius ſit fur tn̄ quia fur ē domeſticus & non
ꝑ uiolētiam furat quia etiā ex furto illius ꝑuenit aliqua utilitas rei pu/
blice q̄tum ad temporalia ꝑpter hoc ꝑmittit uiuere uſurarios cū tamen
alios fures puniat ¶Querit etiā quare iudex eccleſiaſticus plus ītromittit

ſe de pena uſurarioꝝ q̄ alioꝝ fuꝝ Reſpondet idem ubi ſupra ꝙ iudex ec/
cleſiaſticus qui ſubtilius inſpicit q̄ ſecularis perſequit̄ uſurarios propter
dāpnum ſpūale quod ex uſura accidit & quia uſurarii de ī honore & con/
tēptu dei hoc ē de peccato ſuo fecerūt ſibi offitium & modū uiuendi ¶ Sed
nūquid ꝑmiſſum erat iudeis dare ad uſurā alienigenis de utero. xxiii. non
feneraabis fratri tuo ſed alieno Rn̄det Alex. de aleſ. in. iii. ī expoſitione. vi.
mādati decalogi ꝙ dare ad uſurā ſm̄ ſe & in ſe malū ē & ꝓhibitū ꝑmiſſū
autē fuit illis ſicut dare libellū repudii ad duritiā cordis ſui peccabāt tn̄
mortaliter fenerādo alieno ſed ꝑmittebat̄ eis duplici de cā. ſ. ne facerent
fratribus ſuis & quia duri erant paulatī trahendi ad perfectionem ex quo
trahit̄ argumentū ꝙ ſi nō poſſumus obtinere ab uſurariis ut totū reddant
debemus facere ut ꝑtem ſaltē reddant ¶ Vtrum mutuās poſſit naturalem
obligationē qua ei debitor tenet̄ ad antidota deducere ī ciuilem. i. ī pactū
Rn̄det hoſti. ꝙ nō & tenet glo. xiiii. q. iii. c. i. in glo. ii. & ꝑ Goffre. in ſum.
eo. ti. §. fi. uer. quid ſi tibi & Ray. in ſumma eo. ti. & glo. in cle. unica eo. ti.
& ibi Stephanus & eſt ratio ſm̄ goffre. quia deducere ī pactū ſapit ſpem
lucri Itē archi. deducit ī pactum naſcitur obligatio & ita plus ꝑmittitur
q̄ ſit mutuatū & ſic ē uſura nō obſtat. c. ſignificatū de preben. ubi dicitur
ꝙ data fuit p̄benda uni ſacerdoti ꝑ canōicos cū hoc pacto ut ſingula die
debeat celebrare miſſam de beata uirgine & dicit̄ ibi ꝙ nō eſt ſymonia
Rn̄det archi. ꝙ illud bonus erat ex natura rei & iō cū deducit̄ in pactum
nō eſt niſi declarare illud quod prius īerat rei cōcor. Monal. ī ſum. & ideo
ſm̄ eos nō p̄ōt deduci ī pactū ꝙ debitor teneat̄ remutuare creditori ī cāu
neceſſitatis nec de hoc ſpē pricipalē habere alias ē uſura uide īfra §. ꝓxīo
¶ Vtrum mutuās poſſit recipe ultra ſortem ſuitium facti uel uerbi puta ꝙ
mihi remutuet uel ꝓ me patrocinet̄ uel ītercedat roget uel inſtruat ut ali/
qd mihi ſcribat glo. Rēt ꝙ nō. xiiii. q. iii. c. i. Itē archi. Goffre. ī ſum. eo. ti.
§. qd ſi tibi & iō cal. c. fi. extra de uſuris ubi ſic ꝓbat Quottieſcūq; ali/
qd ꝑcipit̄ pluſq̄ dat̄ uſura qcqd ſit illud. xiiii. q. iii. c. i. ubi uel quolibet
aliud et. c. ii. ubi dicit̄ oīs rei ſuꝑhabūdātiā &. c. iii. ibi qcqd ſorti accidit
Itē ſicut ī ſymoīa ꝓhibitio muneris īcludit nō ſolū munus a māu ſed a lī
gua & obſeqo. i. q. i. Sūt uero nōnulli ī cle. & ſi q̄ſtioēs extra de ſymoīa ita
et ī uſura uide ſupra §. v. Sed nota ꝙ due ſunt glo. ī iure ciuili que uidēt̄
ſibi cōtrarie ī hac materia una eſt. ff. Si certū petatur. l. rogaſti §. Si tibi que
ſentit ꝙ uſurarius mittatur & iō non poteſt agi ex tali pacto alia que ſen/
tit oppoſitum ī. l. ſed & ſi quis §. fi. ff. Si quis te Sed bar. in. l. rogaſti redu
cit ad concordiā dicēs Quottienſcunq; iuxta cōtractum mutui apponitur
ꝓmiſſio facti ꝓ quo aliquid adeſt creditori eſt uſura &: ꝓcedit glo. in. l.
rogaſti puta mutuo ticio centū cum pacto ut uadat ꝓ me romā uel ſcribat
pro me librū Sed quottiens apponitur aliquod factum pro quo nihil adeſt

mutuāti ſed eſt ſibi cautum ut quia ꝓ quātitate mutuata ꝓmiſit uenire ad iuditium & ſuſcipere pceptū iudicis ſub certa pena nō ē uſura & ita loqt alia glo.& ſic intelligunt uetāta ſiue notata.i.l.cum allegas.C.de uſuris

¶Vtrum mutuās pecuniā ruſtico ut laboret poſſeſſionē eius eſt cenſendus uſurarius Rn̄det lan.ſm magiſtrū Grego.de arino ꝙ nō ſi nihilominus de fructu illaꝝ poſſeſſionū dicto ruſtico ſatiſfit uel alias aliūde iuſtū pcium tribuit opaꝝ.ſ.ipſi ruſtico nō obſtat ꝙ dominus ītendit ſibi operas pſtari p colonos rōne mutui & coloni eadē ipſas exibēt alias nō exibituri & ſic ꝓpter mutuū dominus lucrū pcipit & colonus pdit quia hoc non ē uerum nā ꝫ ſic mutuātibus exhibeantur ope a colonis ille tamē ope non cedunt lucro domini cū illas iuſto pcio emat ¶Sꝫ ſi quid de iuſto precio operarum dominus detraheret ꝓpter mutuū aut ſi preter opas iuſto precio emptas aliquas alias a ruſtico exiget tūc eēt uſura & ꝓbat idē Magiſter Grego. per unū ſimile ponat ꝙ dominus cōducat colonū ad certū tēpus pro certo precio & perciū tradat anteq̄ colonus īcipiat laborari poſtmodū nolēte colono opari niſi dominus mutuet ei certā ſummā pecuniaꝝ & dn̄s mutuat ut opetur & alias nō mutuaret nā talis dominus nō ē uſurarius & tamen mutuat colono ut opet alias nō mutuaturus & operatur colonus accepto mutuo aliter nō operaturus q̄uis etiā ſine hoc ad operādum eēt obligatus nā ſuum dūtaxat dn̄s recipit hoc ē operas ſibi debitas & nihil ex tali mutuo lucratur & ſic nec uſurarius ē cenſendus nec aliter peccat quinimo ſi peccatū in aliqua parte cōmittitur ex hoc peccat colonus qui debitas operas domino retrahit & illū īprobe grauat ut mutuet & cōfirmat etiā hoc alia ratione quia ſi dominus diceret in hoc cōmittere uſurā ergo cū ad reſtitutionē teneret colonus reciperet duplū iuſti pcii & dn̄s ī duplo q̄ ſit iuſtū pcium emeret operas eius pterea ſequeretur & aliud ꝙ nō liceret alicui iniuſte detinēti ſuā poſſeſſionē mutuare aliq̄ q̄titatē pecunie & illā poſſeſſionē in pignus recipere nō cōputando fructus in ſorte quod tamē falſum ē ut in.c.i.de uſuris preterea pone ꝙ occupaſti rē meā uel per potentiam tuā uiꝫ mihi facis in rebus meis uel non rē tibi mutuatā uel comodatā uel locatā nec uis reſtituere niſi mutuē tibi mille quo facto reſtituis nunquid dicar uſurarius uel nūquid peccē abſit nihil enī lucror ſꝫ perdo.ſ.lucrum quod cū illis mille feciſſꝫ redimo enī uexationē meā & meū recupo quod lꝫ ut ī.c.dilectus primo de ſymonia Sꝫ nūquid peccāt ī cāu pmiſſo dn̄s cū mutuat colono ut operas per eū mutuo debitas & ꝓ quibus a dn̄o pcium receperat ſi haēt intētionē recipere illas operas ī recōpenſationem mutui Rn̄det idē Magiſter ꝙ ſi pdictā ītentionē hrēt praua foret dꝫ ergo mutuare cū ītentiōe recōpenſationem iuſti pcii quod prius ſoluerat ruſtico nō hn̄do reſpectū ad mutuū Sed cōtra hoc facit quia licet redimere uexationē ſuā quā iniuſte ruſticus facit Item fatēdo dictū magiſtri oꝫ ut dicamus hoc

neꝝ ꝙ qn̄ hac intētiōe primarie ductus ꝑecuniam ruſtico mutuat ſecus ſi ſecundario ¶ Sȝ cōtra hoc arguitur nā licet tātum intēdat recipere dn̄s operas a colono dūtaxat in recōpēſationē iuſti precii quod ꝓ illis dederat ruſtico nihilominus pure aliquid recipit ꝓ mutuo quia propter mutuū colonus ei ꝓ iuſto precio ſuas operas uēdit quas nullatenus uendidiſſet Rēt laur. ꝙ ex iſto cōtractu uēditiōis ſꝫm ſe nullū ē lucꝝ ipō dn̄o quia nulla pecunia uel ꝑcio extimari pōt ꝙ ſit aliud a ꝑcio ipſius rei uēdite alioquī ſequeretur ꝙ ubi nullū ītercederet mutuū uēdens poſſȝ exigere a ruſtico ꝑcium ꝓ uēditione & aliud ꝑcium ꝓ opibus uēditis & ſic uēderet uēditionē uno ꝑcio rē uenditam alio precio & pari ratiōe poſſe exigere ꝑciū de uēditione uenditionis ſic in infinitum ꝙ nullus ſane mentis diceret

¶ Quid ſi cū uellē emere uſqȝ ad certū tēpus terrā ualētem ſingulis annis. x libras in redditu & feciſti me ceſſare a tali emptione & tibi mutuare illam pecuniā qua uolebam emere illā terrā et ego dico tibi ꝙ cōtētor mutuare cū hoc pacto ꝙ tenearis mihi dare ſingulo āno tantū q̄tum eſſȝ fructus illius poſſeſſionis ſi emiſſem an ſit uſura Rn̄det Monal. ꝙ nō dummodo prior cōtractus emptionis fuiſſet licitus ſi feciſſem alias ſecus ¶ Quero pone habeā pecuniā & uolebā ire ad nūdinas & ibi merces emere uel ad aliū locū deferre uel ſꝫuare certō tēpore ut lucrarer tu īdigēſ illā pecuniā recipiſ mutuo offerenſ te paratū illa reſtituere cū lucro ſꝑato ī termino & loco an ſit uſura dicit Inno. ī. c. fi. extra de uſuris ꝙ putat hūc cōtractū uſurarium nec ſcit qualiter poſſit excuſari. Ray. in ſum. ī ti. de uſuris ⁊. Itē aliquis in fine & hoſti. ī. c. Salubriter de uſ̄is & in ſum. de peni. § quibus ⁊. qd ſi paratus dicit ꝙ talis ē mihi obligatus quo ad ītereē lucri quod facturus eram uerisimiliter ex pecuīa dūmodo nil fiat ī fraudē uſuraꝝ & dūmodo nō cōſueuerit pecuniā dare ad uſurā Io. an. ī dicto. c. Si approbat dictū Inno. dicens qūod illud quod dicit̄ de ītereē habȝ locū poſt morā debitoris & ꝙ ex hoc cōtractu pararet̄ uia ad fenus nā ſtarȝ uſurarius paratus cū cappello & calcaribus dicēs ſe ad nūdinas uelle ire cōcor. Io. cal. ī dc̄o. c. fi. Io. de ligna. tenȝ cū hoſti. dūmodo nō fiat ī fraudē Monal. ī ſum. tenȝ ꝙ non ſit uſura ſi recipio cū lucro ſperato qa illud recipit̄ rōe ītereē unde pe. de āca. in. c. i. de uſuris li. vi ¶ Quid ſi cariſſimū ē frumētum & data nūc certa pecunia ſit pactum ꝙ certo tēpore reddat̄ ei tantum frumētum q̄tum poterit habere tūc ꝓ illa pecunia Rn̄dit Archi. ponit Vgolinum. xiiii. q. iiii. Si qs ꝙ non eſt uſura q̄uis plus ī q̄titate ſit frumētum & eſt rō qa iſte ītelligit̄ ei uēdere frumentū nunc & mutuare ei pecuniā gratis quā ſibi uult reddi ī frumento tempore ſolutiōis fatetur tn̄ ꝙ poſſȝ īteruenire pactum ſꝫm prauā ītentionē mutuātis & ſic ſꝫm laur. ut qa modiū nūc ualȝ. v. ſolidos poſtea ualebit duos & hoc fine datur ut plus accipiat ¶ Quid ſi mutuo tibi frumentum ātiquū ad renouādum. i. tu nouū mihi reſtituas Rn̄dit Gof. ī ſum. eo. ti ad

ſi.ꝟ.Si quis ꝙ ſi ideo facit ut meliorē recipiāt uſura cōmittit̄ Si autē ideo
ut ſuū nō ꝑeat uel forte gratiā recipiēti faciat Secus idē Ray.& hoſti.in
ſum.de uſ.is § an aliquo.ꝟ.quid ſi qs alii tenēt cōtrariū ꝙ etiā primo cāu
nō cōmittitur uſura ſm̄ Io.de ligna.in.c.ī ciuitate.extra de uſ.is dūmodo
nō eſſent circūſtantie uériſimiles ut ſi eēt putrefactū nl ualēs quo cāu ſic
cōtrahēs obligaret̄ reſtitutiōi uide archi.xiiii.q.iiii.nullus.Idē Monal.in
ſum.qui addit hoc uerū dūmodo nō aufferāt ꝓximo libertatē ſoluēdi uete
rē anonā ſicut mutuo accepit ſi īterū uult ſe liberare ¶Quid ſi qs accepit
pecuniā ad uſuras & poſtea eādem mutuauit aīco ſuo ut reſtituat ſortē &
dictā uſurā exīn currētem uſurario Rn̄det Monal.ī ſum.ꝙ tenet̄ ad reſti-
tutionē eidē amico ſuo quia ip̄e pr̄icipalis fuit in hac uſura Si autem eſſet
tantū mediator & fideiuſſor ita ꝙ obligatio eēt de aīco ad uſurariū facta
tūc nō teneretur archi.xiiii.q.iii.c.uſura.tenꝫ contrariū.ſ.ꝙ nō teneatur ad
reſtitutionē nā ex tali mutuo nihil ꝑcipit creditor ergo nō poteſt dici uſura
rius.xiiii.q.iii.pleriq;.Itē ſi ſoluiſſꝫ ꝓ utilitate ſocii iā poſſet ab illo repe-
tere ſortē & uſuras de fideiuſ.c.ꝑuenit &.c.cōſtitutis.ergo multo fortius
poterit retinere & ꝑ ſe exceptionē tueri Preterea ꝓ in ē ac ſi illius noīe &
ꝓ illo ſub uſuris a tali creditore mutuū recepiſſꝫ & ipſe cui mō eo pacto
pecuniā tradidit ratū habuiſſꝫ Io.cal.poſt opiniones doctoꝝ recitatas dicē
ꝙ ſi tūc omnino ītendebat ſatiſfacere uſurario de illa pecuīa quā ſotio mu-
tuauit & nō ē uſura nec peccat qa hic nō fit ſtipulatio uſaꝝ ſꝫ ut dāpnū
euitet & aliquid noui ſibi accreſcat ad hec.xiiii.q.iiii. Si qs obligatus ibi
aliqua īcremēta &.c.quoniā ibi qſtum.& ꝙ ibi notat̄ ¶Nec enī cū dāpno
ſuo tenebatur ſotio ſubuēire.xxiii.q.v.Si nō ſꝫ ſolū enī dāpnū euitat quod
erat euitaturus unde nihil ſibi germinat talis pecūia & ī eo deficiūt rōneſ
diffinitiōis ꝓ hoc facit ꝙ notat īno.in.c.i.de uſuris ubi dicit ꝙ ſi teneris
mihi ad cētum ad diem & quia nō ſoluiſti recepi ab alio ſub uſuris reſti-
tuere teneris addūt etiā ꝙ notat Guil.de eo qui mutuauit comunitati cū
pacto ꝙ durāte debito non teneret̄ ad collectas nā talis nō ē uſurarius qa
lucrū non capit ſꝫ dāpnum euitet ut notat̄ in ſpe.de uſuris ꝟſus.Sed pone
ꝟbū imo plus uidet̄ teneri ī illo cāu qa ibi euitat dāpnum a quo aliter nō
poterat ſe tueri & nolebat hic poterat & nolebat & feciſſet ſi nō mutuaſ-
ſet ſotio Si igitur ille non tenetur qui maiorem uidetur habere utilitatem
multo minus ille de quo queritur ī queſtione q penitus nullā habet Credit
tamen Io.cal.ꝙ ſi collecte īponende eſſent certe is de quo loquitur Guil.
non excuſaretur Sed ſi dubitatur an durante debito ſit aliqua collecta īpo
nenda habet locum dēm ſpeculatoris & hoc tangit io.an.in.c.cōſuluit ubi
uero non intēdebat ſatiſfacere uſurario ceſſant predicte rationes & ideo ſi
tūc a ſotio cui mutuat uſuras ꝑcipit tenetur ad reſtitutionem idem tenet
Petrus de āc͠ha in.c.i.de uſuris uide infra § xlix. ¶Vtrum inimicis quibus

poteſt iuſtū bellū īferri liceat dare ad uſurā R ndꝫ Alex. de Ales ubi ſu-
pra ꝙ quidā dicūt ꝙ in illo cāu uſuram eſſe exigendā & quod dicit ābro.
ab illo exige uſurā cui nocere iuſte deſideras ītelligit nō de uſura ꝓprie
ſꝫ de minima pēſione & tributo ab īfidelibus exigēdo ut talī onere ꝑgra-
uati cōuertantur Alii uero illud dictū ītelligūt ad litterā ꝙ ex quo iuſtum
bellum mouetur ex edicto ꝑncipis ab hoſtibus licite uſura exigit dū tamē
nō fiat uitio cupiditatis ſꝫ zelo caritatis ut ſic macerentur uſuris qui non
poſſunt domari armis nam cum eos poſſumus occidere & oīa bona eorum
poſſumus noſtra facere iure belli & hec uidet eē ītentio ābro. unde ſtatī
ſequitur ab eo uſurā exige cui iure īferuntur arma huic legitime inferuntur
uſure quē bello uīcere nō potes ab hoc uſurā exige quē nō ſit crimē occi-
dere tamē ꝓprie loquendo ī hoc ſenſu nomē uſure trahit a ꝓpria ſignifica-
tiōe quia nō ē uſurpatio rei aliene Cōcor. hoſti. in ſum. de uſuris § ā aliquo
§ viii. uide de hoc īfra § xliii. ¶ Quid de his qui uolunt dilatiōnē debitori
uenīete tēpore ſolutionis niſi ꝓ pecunia cū debitor ſit aſtrictus iuramento
ſoluere in tali termino R ndꝫ Monal. ī ſum. ꝙ uſura eſt & tenet ad reſtituti
onē extra de uſuris. c. cōſuluit uide īfra uſura. x § xxiii. ¶ Vtrum licitū ſit
mutuare cū hoc ut des aliqd paupibus uel patri meo īdigēti R ndꝫ Alex.
de ales ubi ſupra ꝙ nō quia ſicut nō licet mihi ex ui mutui trāſferri dn̄ium
rei aliene ī me ita nec in alium addit hoſti. ī ſum. ī ti. de uſuris § ā aliquo
in prin. ꝙ etiā ꝓ redimēda aīa captiui non poteſt exerceri uſura extra de
uſuris. c. quia & c. quoniā & c. ſup eo. nō eni ꝓ textu pietatis ē īpietas cō-
mittēda. i. q. i. nō eſt putanda de cōuer. in fide. c. i. xxxiii. q. v. Si quis dicat
xiiii. q. v. c. ii. & c. ne qs uide ſupra § v. ¶ Quero pōe ꝙ qs mutuat titio pe-
cuniā ut uadat ad molēdinū uel furnum ſuū uel ut intret ſcolas ſuas alias
nō mutuaturus an ē uſura R ndꝫ Io. calda. in. c. nauigāti ꝙ ſi ex hoc recepit
cōmodū uel utilitatē que poſſit pecuniā extimari eſt uſurarius & tenetur
ad reſtitutionē & non ītelligo de mercede quam accipit ꝓ labore quā etiā
acciperet alias ſꝫ de utilitate quā habꝫ alias puta quia ex hoc molendinum
uel furnū uel ſcole ſue habebunt maiorē cōcurſum perſonarum & efficitur
doctor maioris fame Ita enī bn̄ poſſunt pecunia extimari uꝫ tantū quātum
reputat uel reputare dꝫ illud comodum uel honorē ꝓpter hoc ꝙ titius iuit
ad molēdinū ſuū uel intrauit ſcolas ſuas que nō feciſſꝫ ſi pecuniā nō mutu-
aſſet Monal. dicit ꝙ ſi debitores propter hoc nō ſunt dāpnificati nō tenētur
creditores ad reſtituēdum eis aliqd niſi quatenus extimari dꝫ libertas mo-
lēdi ubi uolebāt pēſatis etiā circuſtātiis de maiori & minori rōne molēdino
rum & facultate molēdi & qualitate ¶ Sꝫ qro cui ſit reſtitutio in ꝑdicto cāu
Illi enim q huiuſmōi facit ſuitiū non qa ſibi nihil adeſt & nihil preſtitit
domino molendini niſi mercedem quam alteri ꝑſtitiſſet etiam ſine mutuo
Credo ergo in hoc caſu ꝙ reſtitutio ſit pauperibus facienda quia ſemper

ſuccedūt quādo nō conſtat cui ſit reſtituēdum extrā de uſuris.c. cum tū & ꝙ notatur extra de ſymoīa de hoc ſatis concor.Io.ān.in regula peccatum Nota.de re.iuris li.vi. ¶Sed quid ſi molēdinarius donat mihi pecuniā ut uadā potius ad molēdinum ſuum q̄ uicinoꝝ & tn̄ ſi alio iuiſſem tantum laborē habuiſſem & tātum de pēſione ſoluiſſeȝ nūquid comitto uſurā dic Io.an.ꝙ nō in mercurialibus ſup regula peccatū cū uſura materialiter ge neret de ipō mutuo hic autē nullum mutuū interuenit ¶Vtrū in aliquibus caſibus liceat recipe ultra ſortē uel exigere uſuras Rn̄dȝ alex.de alexan.ī ſuo tractatu de uſuris ꝙ cum uſura de ſe ſit malū quia ē quedā excreſcētia nunq̄ poteſt exigi ipā remanēte ſub rōne illiciti & mali quia ipā remanēte ſub rōne mali non cadit in ea diſpenſatio ſed tn̄ aliqua circūſtantia poſſet tollere rōnem uitii ab iſta excreſcētia ita ꝙ excreſcētia licite poſſet fieri mutuāti tūc liceret exigere tales excreſcētias ultra ſortē ſic aūt ē ī qbuſdā caſibus ¶Primus ē qn̄ eccleſia accipit ī pignore a uaſallo ſuo feudum quod tenȝ ab eadē tūc enī eccleſia nō tenet cōputare ī ſortem fructus extra de uſuris.c.cōqueſtus ubi dicit ꝙ monaſteriū detinēs terrā tip.ignoris debet cōputare fructus ī ſortē & recepta ſorte dȝ reddi terra debitori & hoc ubi terra ſit de feudo monaſterii tūc enī ſicut glo.dicit fructus nō cōputant in ſortē interī tamē nō dȝ recipe ſuitium a uaſallo nec tunc ē ibi uſura quaſi dicat glo.iō iſte caſus ē licitus quia tollit uitiū uſure quia eccleſiā ratione feudi nō dicit accipere alienū accipet aūt ſi iterī uaſallus teneret ad ſerui tiū Rō ergo feudi tollit rōnē uitii & iō ponit excreſcētiā ſub rōne liciti hoc enī hētur extra de feudis.c.i. ubi determinatur ꝙ in tali cāu fructus nō cō putant in ſortē ita tn̄ ꝙ uaſallus nō tenetur iterī ad ſeruitiū Cōcor.monal. Sȝ utrū hoc ſolū habeat locū in feudo ecce Rn̄dȝ hoſti.ſm quod dicit idem alex.ꝙ nō īuenitur ī alio feudo expreſſū ūde tn̄ ꝙ poſſȝ ꝓbari ꝙ haēt locū in aliis quia aut ē licitū aut illicitū Si licitū ergo ī layco quia ubi ē eadem rō & idē ius Si autē illicitū multo minus dȝ cōcedi clerico q̄ layco quia licȝ uſura reſpectu laycoꝝ ſit mala reſpectu tn̄ clericoꝝ ē execranda iō glo.& an.de bu.& Io.de ligna.Rō autē quare aboletur hoc uitiū ī hoc cāu ē quia uaſallus non eſt dominus q̄uis heāt utilē actionem uel ſm alios nō ē magr̄ dominus preſumitur etiā uelle dare fructus quia ad ātidota eſt naturaliter obligatus concor.Ric.ī.iiii.di.xv.ar.ul.q.v.Concor Monal.& hoſti. Item quid de emphitiota uſufructuario & colono ā idem ſit ꝙ in uaſallo Rn̄det idē hoſti. in ſum.de uſuris.ꝑ ā aliquo ꝙ nō ¶Secūdus caſus ē ubi poſſeſſio eſt aſſignata clerico in beneſitium tunc enī poteſt clericus fructus huius beneſitii ꝑcipere ultra ſortē extra de uſuris.c.i.ubi materia dat ꝙ fructus cōputentur in ſortem quādo poſſeſſio eſt obligata loco pignoris niſi forte beneſitium eccleſie fuerit quod redimēdum eſt hoc modo de māu euāge licoꝝ preceptorum in tertio & Monal.Ric.ubi ſupra dicit generaliter ꝙ cū

quis mutuat illis qui uiolenter uel fraudulēter rē ſuā detinēt mutuās reſti/
tuere nō tenetur illud quod accepit ultra mutuū q̄a ſic non accipit alienū
ſed ad ſe trahit quod ſuū eſt ꝑ dictū.c.i.in tex.& in glo. ¶Tertius caſus ē
extra de uſuris.c.Salubriter ubi dicitur ſane generꝭ ad fructus poſſeſſionū
que ſibi a ſocero ꝓ numerata dote pignori obligate nō ſunt cōputādos in
ſortē nec credimus cōpellēdum Aſſignat autē cauſam quia frequēter dotis
fructus nō ſuffitiūt ad onera matrimonii ſupportāda eſt ergo ītelligēdum
hoc eē licitum quādo maritus portat onera matrimonii aliter non concor.
Ric.ubi ſupra aliā cauſam aſſignat hoſti.ut.ſ.dos ſalua remaneat mulieri
aliter enī cōtingeret eā cōſumi & lederet reſpublica ¶Sʒ ā heredes mariti
habeāt hoc priuilegiū q̄ diu relictū alere tenēt nec tenetur dotē reſtituere
uſqꝫ ad annum poſt mortē mariti ut.c.de rei uxori actus.l.i.Rndʒ Io.an.&
Io.de ligna.ꝙ nō nā ē diuerſa rō in marito & heredibus quia heredes ſtatī
poſſunt reddere pignus obligatū ꝓ dote ſecus ī marito ī.c.tua ſm de iure
iurā.& quia ſoluto matrimoīo deſinit eē dos de reſtitutiōe dotis.ſ.qualiter
& qn̄ fieri dēt uide reſtō.ii.§.lviii ¶Queritur ā ſi gener poſſeſſionem ſibi
obligatā eiꝫ iure quod ibi habꝫ cōcedit alteri recepta ab eo ſumma pecunie
q̄ ꝓmiſſa fuerat ei ꝓ dote nūqd ille alius recipiēs talē poſſeſſionē poterit
lucri facere fructus ꝑceptos uſqꝫ dū ſoluta fuerit pecuīa ꝑdicta ſicut pote/
rat gener Ad hoc rndʒ Rodē.ꝙ ſi gener animo donādi trāſfert ius totum
quod habʒ ī pignore talē niſi ꝓpter cōtractū pecuīe quā accepit ab eo ſed
ꝓpter amicitiā & affectionē.uel quia aliter ſibi cōiunctus ē & ille numerʒ
ſibi pecuniā ꝓpter gratiā & dilectionē & nō ꝓpter fructus lucri faciēdos
tūc nō ē uſura quia nō ē ibi uera rō mutui Abolet uero uitiū uſure q̄a ge/
ner cōceſſit ſibi ius quod habʒ ī poſſeſſione & ꝑ conſequens donat ſibi
fructus quos ipē pōt ꝑcipere Sʒ ſi tn̄ deductus ſit ī pactum ꝙ gener teneat
numerāti reddere pecuniā ſi ille uoluerit recipē tūc uſura ē ſi numerās pe/
cuniā uelʒ lucri facere fructus & ꝓpter hoc mutuauit cōcor bal.C.de.uſ.is
Sup Rndʒ & Monal.frater minor ī ſumma ¶Sʒ pone caſum cōuerſum.ſ.ut
ponamus ſolutū ma.& heredes mariti obligēt mulieri aliq̄ poſſeſſionē ꝓ
dote ſua quia nō habent unde ſoluāt nūquid fructus cōputabūt in ſortem
dico ſm hoſti.ꝙ ſic nō enī ē eadē ratio in primo ꝙ ī ſc̄o & iō nō idem ius
cōcor hoſti.ī ſum.de uſuris.§.ā aliquo ꝟ.vi.& Inno.& io.ā.ī.c.¶Salubriter
extra de uſuris ¶Sed pone ꝙ gener non recepit pignus ſed cautionem de
numerata dote certo termino & īterim recipit ex pacto certos denarios pro
libra nūquid ē uſura uidetur ꝙ non quia qua ratione non debet computare
fructus pignoris in ſortē ut dicto.c.Salubriter eadem rōne nec iſtos nūmos
contrariū tenʒ Io.an.& ad.c.Salubriter rndit ꝙ loquitur de fructu pignoris
qui ſupponitur diuino iuditio & ad rōnē textus dic̄ rnderi ꝑ capitulum ꝑ
urās de dona.īter ui.& uxo.& ibi glo.cōcor.ibi Io.de ligna.nā poſſeſſiōes

ſūt apte nate ꝓducere fructū nō pecuniā ſ; Pau. de lizā contrariū tenuerit

¶ Quartus caſus eſt ratione īteree & hoc pluribus modis Primo ut cū fide-iuſſor ꝑ defectu debitoris cōpulſus ē creditori ſoluere capitale & uſuram tūc enī fideiuſſor poteſt recipe utrūq; quia dēt ſeruari indēpnis extra de fideiuſ.c. conſtitutus cōcor. Ric. Monal. & Alexā. de ales uide. xii. pulcras concluſiones dñi Laurētii ſupra reſtō. ii. § ii. quādo mutuās incurrit dāpnū ex hoc ꝙ ille qui accepit mutuū nō reddit ī termino aſſignato extra de fi-deiuſ.c. ꝑuenit d; enī mutuās ꝓuari indēpnis aboletur aūt hic uitiū uſure quia iō ē uitiū quia rōne mutui ſperat lucrū hic autē nō accipit excreſcētia niſi rōne dāpni uitandi & nō lucri hñdi cōcor. Ricar. ¶ Quintus caſus eſt qñ ſine omni pacto dat aliquid ultra ſortē gratis rōne liberalis donationis Caueat autē ſibi recipiēs de praua ītentione quia ſi quis ꝓpter hoc princi-paliter mutuat aliter nō mutuaturus īducendus ē in foro pñali ad reſtōnē extra de uſuris.c. cōſilium &.c. ī ciuitate tua aboletur autē hic uitiū uſure quia uſura iō uitiū eſt quia corrūpit liberalitatē & gratuitū quod deb; eſſe in mutuo Gratuitū autē nō deſtruit gratuitū ſ; mag; auget ubi ſupra ubi dicit idē alex. in. ii. c. iſtius tractatus ꝙ ſi nullo pacto īteruenīēte ab initio nec exactione ex primo facto hita debitor aliquid gratis offerat creditor illud ſine aliquo pcc̄o pōt recipe dūmodo mala ītentione ab ītio caruerit nullā enī maculā oblatio ſuſcipiēti ingerit que non ex ambientis pactione ꝓceſſit. i. q. ii. Sicut epm ſi tñ creditor ītentione recipiēdi īductus pricipa-liter aliquid mutuauit alias nō mutuaturus lic; in foro iuditiali non poſſit ceſeri uſurarius dicto.c. in ciuitate tñ in foro pñali īducēdus ē ut reſtituat Ricar. uero ten; ꝙ licet peccet tamē reſtituere nō tenetur extra.c. cōſuluit uide ſupra § i. & v. ¶ Sextus caſus ē rōne more ut ſi debes mihi centum ad certū terminum & noluiſti ꝑſoluere ī termino & iō oportuit me recipe pe-cuniā ſub uſuris teneris mihi ſoluere illas uſuras ſi perſolui & ſi non ſolui liberare me ab obligatione ſed ille caſus nō dēt numerari cōtra quartū qa hic ē intereē ſicut dicebatur ibi nec hic patit aliquid ſicut uſura ſed ſicut ītereē nec cauſa lucri ſ; cā dāpni uitādi cōcor. alex. de ales ubi ſupra cōcor. Monal. ſ. quādo ꝓpter moram creditor īcurrit dāpnum nō aūt ſi lucrum nō acquiſiuit ut ī cōtractibus bone fidei. ſ. l. ſotium. ff. ꝓ ſotio. ff. de actio. empti. l. ſi ſterilis § cum ꝑ uēditorem. xvii. q. iiii. Si quis ¶ Septimus caſus ē cum petitur uſura canōica. i. pēa a canōe īpoſita que poteſt exigi ultra ſor-tem. xx. q. ii. ī legibus Sed quid ſi pēa eſt conuētionalis ī contractu mutui appoſita ut debitor metu pene ꝑeat Rñdet Ric. ubi ſupra ꝙ exigēs talē penam nō tenetur ad reſtitutionem ſi non fuit appoſita ī fraudem uſuraꝝ ſed ītētione artādi accipiētem ad obſuatoē; fidelitatis ꝓmiſſe qa ut dicit . ff. de re. iu. l. quod a quodam pene nomine ex actu eſt eidem reſtituere ne-mo cogitur quod uerum intelligit Monal. dummodo ſemꝑ ſit intētio rēa

.ſ.ut creditor non ea intẽtione mutuet ꝙ credat uel ſperet ꝙ talis recipiens mutuū incidet penā.ar.xxxiii.di.q̄q̄ extra de arbi.c.dilecti Si autẽ ille qui talẽ penā appoſuit cõſueuit eẽ uſurarius pſumitur ꝙ ĩ fraudẽ uſuraꝝ appo ſuit.ff.de actio.ẽpti.l.putas.§.i.ubi autẽ ſine fraude appoſita eſt pena põt exigi pena illa tota quia publice ĩtereſt pacta ſuari & creditores a debi toribus nõ fraudari Itẽ pſumptio eſt ꝙ ſit uſura ſi p ſingulos menſes uel ãnos paciſcat penā cõmitti & eſt cõtra quoſdam mercatores qui apponunt pactum de pẽa ſoluẽda ad ſingulas nũdinas ſibi ſuccedentes.C.de uſuris auc.Adhuc ĩ foro autẽ cõſciẽtie ſtãdum eſt ſue cõfeſſioni ¶ Octauus caſus ponit extra de uſuris.c.cõqueſtus ĩ glo.ut cum uẽdo tibi pdium & trado et pcipis fructus nec ſoluis mihi pciū ad terminū potero uſuras petere lapſo termino cum fructus rei uẽdite facis tuos & nihil mihi ſoluiſti Reducitur autẽ hic caſus ad quartum ſm glo.qui eſt de ĩtereẽ & qñ dicit ꝙ ẽ quicquid accipit uel accidit ſorti hoc ĩtelligẽdum eſt ĩ mutuo uel etiã quãdo aliqd excogitat in fraudem uſuraꝝ uel quãdo ex pacto aliquid exigit uel qñ fit cauſa lucri nõ cã uitãdi dãpnum Si autẽ pciſe fiat pter uitãdum dãpnum nõ eſt uſura cõcor.hoſti.ĩ ſum.ti.de uſ.§.an aliquo ꝟ.vii.dicẽs dic iſto cãu cõpetere actionẽ ex cõtractu uel offitium iudicis nõ ad uſuras ſꝫ ad ĩtereẽ quod uerius eſt ut.ff.de dolo.l.elegãt.§.nõ ſolum &.c.de actio.ẽpti libro.i. ¶ Nonus caſus ẽ quẽ ponit eadẽ glo.ĩ dicto.c.cõqſtus ut ſi uẽdo tibi rẽ tali pacto ut qñcunqꝫ ſoluero tibi pcium quod mihi das res ad me reuertetur in caſu iſto omnes lucrat fructus ſi iuſtum ſit pcium uel aliter ſi modicum ẽ pcium pſumit ĩ fraudem uſurarum Aboletur autẽ in iſto cãu uitiū pter uẽditionem reductã ad equitatẽ iuris naturalis ſiue pter equitatẽ ſuatam inter emẽtem & uẽdẽtem que nõ ſeruatur quando modicum ẽ pciū reſpectu rei uẽdite idẽ hoſti.in ti.de uſuris ꝟ.ix.§.an aliquo Idem Monal in ſum. qui dicit ꝙ ſi pdiū uẽditi tali cõditione ut quandocũqꝫ ego uel heres meuſ pcium ſoluã rehabeam pdium ego uel heres meus uel qñcunqꝫ a ſeptẽnio uſqꝫ ad nouenniū ꝙ nõ eſt uſura & emptor facit fructus ſuos licꝫ uenditor iuxta uẽditionis formam recuparet pdium & ĩtelligo niſi ĩ fraudẽ uſurarū ſit talis uẽditio facta ꝙ pſumit ex his coniecturis.ſ.ex eo ꝙ modicū ẽ pciū reſpectu ualoris rei Itẽ ex eo ꝙ aliquid pſoluitur ultra ſummã receptã puta fuit uẽditum pdium p centum & in pacto eſt ꝙ cum uult rehabere reddã tur cẽtum uiginti Itẽ quia emptor ꝙ cõſueuit exercere uſuras extra de ẽpti. & uẽdi.c.ad noſtrã & de pigno.c.illo uos uide ĩfra uſurã.§.xi. ¶ Decimus caſus ẽ rõne dubii extra de uſuris.c.nauigãti ſicut enim dicit Si quis dat .x.ſolidos ut alio tẽpore puta in autumpno totidem ſibi grani uini olei uel aliorū menſure reddãt q licet tũc plus ualeãt tamẽ quia utrū plus uel minus ſolutionis tẽpore ualiture fuerint.i.uueriſimiliter dubitat non debet ex hoc uſurarius reputari dicit aũt ueriſimiliter dubitat quia ſi certū eſſet

ꝙ ſolutionis tēpore plus ualerent uſurarius eēt cēſendus Si quis enī darꝫ.x. ſolidos in autūpno quando parui ꝑcii erat bladium uinū & oleum ut ī paſcate totidem ſibi bladi uini & olei mēſure reddātur quādo hic merces ſcḋm cōmunē curſum conſueuerunt eē cariores uſura eēt quia nō ueriſimiliter dubitatur ymo ꝓbabiliter creditur ꝙ plus ualebunt mēſure tēpore ſolutionis q̄ ualeāt tēpore cōtractus cōcor. Alexā. de ales ubi ſupra abcletur autem in hoc caſu uitium uſure ꝓpter dubiū ratione enī dubii excuſare poteſt & facere equitatē iuſtitie licet plus accipiatur q̄ detur eo ꝙ ratio huius dubii ponit extimationē in rebus ex ipſa natura reꝝ que in tali ſpe poſſunt plus & minus ualere unde cauſa tēporis aliquid plus nō accipit ſed ꝓpter naturā rei que plus ualet uno tēpore q̄ alio & aliquādo minus cōcor. Monal. Sicut etiā uidetꝰ excuſare ratio ꝑiculi que rerum pēſare poteſt ſuphabundātiam res enī extra ꝑiculum exiſtēs plus ualꝫ q̄ res eiuſdē ſpei exiſtēs in ꝑiculo & ſi hec recōpenſatio reducitur ad naturā rei que propter periculū extimatꝰ plus uel minus ualere & ſic ꝑiculū & dubium uitiū tollit uſure ubi aūt ꝑiculū nō tollit hoc uitiū de ſui natura nō excuſat uſurā ſicut ī ꝑiculo quodē in mutuis de quo extra de uſuris.c. Nauigāti pecuniā cōmiſit ꝓpter ſpem alicuius lucri nō excuſatꝰ a uitio uſure & ſi ꝓpter hoc ꝑiculū ꝓprie ſortis acceſſerit ſup ſe Si etiā aliquis mutuauerit alicui cētū libras ad.x.ānos ita ꝙ ſi īfra.x.ānos mortuus fuerit alter ipſoꝝ qui debitū accepit liberatus ſit a mutuo & debito Si uero ſupuixerit ābo dabit q mutuū accepit ducētas libras ei qui mutuū dedit tale ꝑiculū non excuſat quia nō reducit cōtractum ad equitatē iuſtitie ꝑiculū etiā nō excuſat ubi cā tēporis plus accipitur ſꝫ ubi nō eſt cauſa tēporis ſuphabūdantia accipitꝰ tūc ratio dubii uel ꝑiculi excuſare pōt qn̄.ſ.incidit dubiū ex natura rei excuſat aūt hoc dubiū in duobus caſibus unus ē ꝑ āticipationem tēporis.ſ. quādo quis minus dat q̄ ualeant res tēpore contractus non dubitatꝰ utrū plus uel minus ualeant tēpore ſolutionis de quo iam dictū eſt ſupra Secūdus caſus ē ꝓpter dilationē tēporis rōne.n.huius dubii excuſatꝰ q ꝑ ānū granum uinū oleū uel alias res uēdit ut āplius quē tūc ualeāt in certo termino ꝑ eiſdem ꝑcipiat ſi tamen eo tempore cōtractus non fuerat uenditurus alias nō excuſatꝰ qa ſi tūc fuerat uenditurus pro minori precio ex certa ſcientia plus recipit in alio termino uſura eſt de hoc habes extra de uſ.c.nauigāti in tex. & in gloſa hoc etiā modo intelligatis quod dictū eſt extra de uſ.c.in ciuitate tua ¶ Vndecimus caſus eſt qn̄ datꝰ pecunia ad pompam.ſ.ſigillata in ſacculo ut oſtendat ſe diuitem aboletꝰ aūt hoc uitium uſure qa ibi non eſt mtuū ſed locatio in locatione aūt licet aliqd accipe ꝑ re locata unde licet quia talis pecunia locatꝰ & eodem numero reddi debet a conductore locāti .ff.commoda.l.contra & nota.xiiii.q.iii.& in.c.conqſtus de uſ.& hoſti.in ſum.de uſuris ſ̄ā aliquo.ṽ.x ¶ Duodecimus caſus hētꝰ.xiiiq.iiii.ubi dicitꝰ

p ambroſiū ab illo exige uſurā cui nocere merito deſideras cui iure īferūt arma huic legitime inferunt uſure que bello uīcere non potes ab hoc uſuram exige q neſcit crimē occidere Si autē in tali cāu aboletur uitium uſure hoc ideo ē quia ſolus deus eſt uerus dominus omniū rerū & bona dantur hominibus ad colendum unū deum ubi ergo nō eſt cultus dei ſicut īimicis dei & ſidei legitime poſſunt uſure exigi quia hoc nō fit in ſpe lucri ſ₃ zelo fidei & caritatis ut īimici fidei debilitetur & etiā quia bona non ſunt eoꝝ qui īpugnāt fidem ſed iure debent aliis & hoc de certo dixerunt aliqui ꝙ ab hoſtibus licite poſſumus accipe uſuras nā & oīa eoꝝ poſſumus licite accipe & aufferre ut habetur .xxiii.q.vii.c.i.&.ii.& quibuſcunq; inſidiis poſſumus nocere eis.xxiii.q.ii.c dominus Ex hoc dixerunt aliqui ꝙ xpriſtianus poteſt accipe a iudeis & ſaracenis uſuras ſicut a ceteris hoſtibus xpiane fidei Alii ītelligunt decretum nō de omnibus īfidelibus ſed ſolum de īimicis rei pu.quibus licitum ē & apte nocere ꝑ īſidias a ceteris autem q ſunt parati ſuire non l₃ accipe unde.xxiii.q.viii.c.diſpar dicit̄ diſpar ē cauſa iudeoꝝ & ſaracenoꝝ in illos &eni iuſte pugnant qui xpianos perſequūtur & de urbibus cōpellunt hii autē ubiq; ſeruire parati ſunt Quedam autē glo.ſup dict₉ decreto debet ītelligi negatiue.ſ.ab illo exigere uſuram cui nocere merito deſideras quaſi dicat nulli debes deſiderare nocere ergo a nullo debes exigere uſuras & ſm hunc ītellectū a nullo l₃ exigere ſiue pagano ſiue iudeo uide ſupra.§.xxi. ¶ Quid ſi mutuaui tibi.x.corbes frumēti uſq; ad paſca qn ual₃ corbes.xx.ſolidos & poſtea ī paſca quādo eſt tempus ſolutionis ual₃.xl.ſolidos an ē uſura.ſ.x.corbes frumenti recipiā Rnd₃ Io.cal.in.c.Nauigāti ꝙ hugoli. notat.xxiiii.q.iii.Si qs clericus ꝙ nō & archi. & Io.de Ligna.in.c.In ciuitate Pro quo bene facit lex que dicit ꝙ reſtitui deb₃ res eiuſdē bonitatis in qualitate.ſ.intriſica.ff.Si certum petat̄.l.Cum quid ſed nō eſt neceſſe ꝙ ſit eiuſdem extimationis ymo ſi actum fuerit quo tēpore redderetur illius tēporis habebit̄ ratio quo ad extimationē alias habebitur ratio tēporis quo fuerit petita.ff.Si certū peta.l.uinum ſi igit̄ mutuans tenet̄ recipe uiliorē ſi facta ē uilior quo ad extimationem ergo non peccabit recipiēdo ꝑcioſiorē ſi facta ē ꝑcioſior Dic̄ autē hugoli. ꝙ intētio iſtius poſſet eſſe praua & tunc peccaret ¶ Quidā autē diſtingūt aut ē ueriſimile ꝙ ipſa res mutuata nō erit ꝑcioſior tēpore ſolutionis aut de hoc ꝓbabiliter dubitat̄ & tunc nullum ē uitium ut dc̄o.c.nauigāti aut ē uerisimile ꝙ erit ꝑcioſior & tunc aut creditor non erat ſuaturus rem mutuatam ſed īterū conſumpturus & tunc eſt uſura aut erat ſuaturus & tūc aut creditor auffert debitori libertatē ſe liberādi & tunc eſſet etiā uſura ī his enī caſibus ſe exhonerare uoluit & debitorem honerare aut talem libertatem non auffert debitori & tunc non eſt uſura ymo poſſet mereri ſi bona ītentionē requireret debitorem āte terminum ut ſoluat ne honeret̄ S₃ ſi hēret corruptā

intẽtionem quia dicit ſibi ꝙ poteſt uſq ad terminum retinere & ſe a dãpno nõ releuet licʒ nõ aufferat facultatẽ ſe liberãdi & tũc ſi non ſit uſura peccat tamẽ hec diſtĩctio eſt ualde equa in iuditio anime cõcor.pe.de ãcha.in.c.i. de uſuris li.vi ¶Quero de hoc caſu comune Ianue ꝑ uarios contingentes ĩdiget frequẽter pecunia & quia nõ ẽ mos huius cõmunitatis ĩponere talias ſʒ mutua ſtatuit ꝙ ſup homines ianuẽſes ĩponatᷣ mutuũ certe q̃titatis uſq; ad modum & q̃titatem eius ꝓ quo in cõr expediunt & ſic ĩpoſito hoc mu/tuo quilʒ ſcḋm modum ſui diſpendii cogitᷣ ad mutuãdum ſiue ad ſoluẽdum Comunitas autẽ uolẽs reuelare ciues ſuos dat ex introitibus cois cuilibet mutuãti ad rationẽ de.vi.ũel.viii.uel.x.ꝓ cẽtenario utrũ talis excreſcentia ultra mutuum datũ poſſit accipi ſine uitio uſure Rn̄dʒ alex. de ales ĩ ſuo tractatu ꝙ nõ qa rõne mutui non licʒ accipe excreſcẽtiã aliquã Luce.v.mu tuũ date & cetera Itẽ uſura ẽ qcq̄d ſolutiõi mutuate rei accedit ipius rei uſus gratia uel uſura ẽ qcq̄d ſorti accedit ĩ mutuo rõne ergo mutui nõ licʒ recipere lucrũ Nõ obſtat ut quidã dicunt ꝙ tale mutuum nõ ſit uolũtariũ ſed uiolẽtum iõ accipiẽs excuſetᷣ quia licet ĩ tali mutuo non ſit uoluntarium abſolutum tamẽ ẽ uoluntarium mixtum uolũtarium autem mixtum ẽ uolũ/tarium ꝑpterea lʒ fuerit a pricipio uiolẽtum tamẽ ĩ pluribus ciuibus ex ſpe lucri a comunitate ꝑmiſſi ſupra ꝓuẽtibus ciuitatis fuit uolũtarium ꝑpte/rea licet cogãtur mutuare tamẽ nõ cogũtᷣ accipe lucrum rõne rei mutũate uitiũ autẽ uſure non ex hoc ꝙ quis mutuat ſed ex hoc ꝙ quis accipit ultra ſortẽ Itẽ non obſtat ꝙ comunitas poteſt ciues ſuos ĩ hoc ꝙ grauat eos dũ cogit mutuare quia Rn̄dʒ alex.de ales quia reuelatio poteſt fieri dupliciter uno modo ꝑ modũ gratie puta quia comunitas aliquid donat gratis quod licet alio modo quia comunitas ex poſt facto uel ante factũ obligat ſe ad dandũ tãtum mutuanti & hoc nõ licet & ſpẽaliter quia ex tali obligatione mutuũ incipit fieri uolũtariũ & fieri in ſpe lucri nec iterũ obſtat ſi dicas ꝙ hec poteſt accipere rõne ĩtereſſe quia mutuãs fuiſſet lucratus de pecuĩa mutuata qa Rẽt alex.de ales.ꝙ tale ĩtereẽ ẽ ab euẽtu qa ſicut potuit lucra ri ita & ꝑdere & iõ rõne talis ĩtereẽ nil põt accipe Itẽ nõ obſtat ꝙ ex ta libus mutuis gubernatᷣ ciuitas & cõſeq̄tᷣ inde magnã utilitatẽ rõne cuius gratificare poteſt ciues ſuos dãdo eis aliquã excreſcẽtiam ſup redditus co/munitatis quia Rn̄dʒ alex.ꝑ.c.ſup eo.extra de uſuris ubi dicitᷣ ꝙ non eſt faciẽda uſura ꝓ redimẽda uita captiui quia ꝑ̄ textu boni non debet fieri malum uſura eſt malũ quod ꝓhibetur utroq; teſtamẽto unde ſicut non licʒ mẽtiri ꝓ uita alterius ita nõ licet uſurã facere uide ſupra.§.xxiii.Pe.de ãca. in.c.uſuraꝝ uoraginem de uſuris li.vi.ponit multa que loquũtur ibi de ma teria uſuraꝝ dicit & ꝑ̄dicta faciunt ad queſtionẽ que pluries uenetiis occur rit in dubiũ ibi enĩ cũ guerre & alia onera occurrit in dubiũ in comuni co/gũt ciues mutuare in comuni & cuilibet mutuanti reſpondet comune tãtũ

ꝓ cẽtenario ſortem uero receptã nūq̄ reſtituit & iſta ĩ uulgari ibi appellãt in preſtita Iſtū ergo ãnuū redditū multi emunt & ſepe reuocat̃ in dubiū an iſtud emere ſit uſura Ex p̄dictis patet ꝙ nõ et ſic tenui in dc̃o capittulo in ciuitate. Tum quia non plus ꝑcipitur q̄ de emptione unius poſſeſſionis ſimilis extimationis tū quia p̃cium ꝓ eis creſcit nã quandoqꝫ ualent.xxx. uel.l.nunc autẽ.lx.ducatos cẽtenarium ſubiacẽt etiam ꝑiculo quia poſſꝫ cõe eis in totum tollere & ſepe eis honera imponit ſicut poſſeſſionibus ita ꝙ fere ĩ omnibuꝫ cõueniunt cum rebus ĩmobilibus ĩter quas de iure cõputãt ut in Cle.exiui de paradiſo §. cunqꝫ de v̓bo.ſigni.reꝑio tamen ĩter cõſilia frederici cõſilio ducẽteſimo nonageſimoſ̓o quẽdã theologum diſputaſſe la tiſſime iſtã q̄ſtionẽ & cõlcuſiſſe tenuiſſe ꝙ quo ad ipſos ciues coacte mutu antes comuni nõ ſit uſura cenſenda ſi q̄d ꝓ illa ſorte coacte mutuata aliq̄d recipit mutuãs ab ipſis autẽ emere talem redditum ãnuum eſt uſura cuius rationes & motiua nõ refero quia de iure iuditio meo efficaciter nõ conclu/ dunt nec tollunt rõnes cõtrarias An.de bu.in dc̃o.c.ĩ ciuitate de uſuris tenꝫ cum pe.de ãcha rationibus ſupradictis Quidã generalis ordinis heremitaꝝ multis rationibus ꝓbat ꝙ nõ ſit uſura ĩ iſtis cõtractibus tamẽ non ſint li/ citi & ſpetialiter hominibus diuitibus in.c.generali fratꝝ minoꝝ Ianue ce lebrato fertur determinatum ꝙ coacti ſoluere licite ꝑcipere poterãt Lan.de florẽtia qui fecit latum tractatum format.v.dubia Primo utꝝ rc̃a cõſciẽtia comunitas poſſit talia grauamina ĩdicere & ad eoꝝ ſolutionẽ cõpellere cū p̄dicto ĩcremento & cõcludit ꝙ ſic nã comunitas poteſt ĩducere collectã ꝓ neceſſitate ſibi ĩcunbente.l.omnes la ſ̓a.ff.de operibus publicis.l.i §.ꝙ ſi nemo.ff.Quod cuiuſqꝫ uniuer.no.ff.de pigno.ac.l.fi §.fi.iõ cõpellere põt ciues ad eoꝝ poſſeſſiones uẽdendas p̃cio uiliori & ad deputãdum eoꝝ ne/ mora & molẽdina uſui publico accepta tñ cõpetẽti mercede.l.uenditor.§. Si cõſtat.ff.comunia p̄dioꝝ facit de rei uẽdica.l.itẽ ſi uerberatū.l. Reſcripto §. ad ſi.de mu.& hono.Itẽ faciunt ea que ſcripſit Inno.de ſen.exco.c.gra/ ue & ſpe.de ſentẽ §. ſequit̃ v̓.quid ſi uniuerſas & bar.in.l.iiii.§. actor de re iudi. Secundo utꝝ ſoluẽtes talia honera licite poſſint aliqua recipere ĩcre/ mẽta Rñdꝫ qꝫ magiſter Gre.ordinis heremitaꝝ ꝙ nõ ideo ad reſtitutionem tenẽtur Idẽ tenuit lappus de caſti.ĩ repetiõe dicti.c.ĩ ciuitate & plures alii magiſtri Magiſter autẽ frãciſcus de neapoli tenuit cõtrarium ĩ ſuo tracta/ tu mõtis .ſ.ꝙ poſſit aliquid recipe tales coacte mutuãtes tali comunitati ratione ſui ĩtereẽ ultra ſortẽ Idẽ tenuit magiſter ãglicus ordinis p̄dicatorū & plures iuris profeſſores hoc cum ſigillo cõſuluerunt poſtq̄ recitauit iſtoſ dictus Lã.poit ſuas opiniones dicẽs Credo tales mutuãtes nedum ſi coacte ſed ſi uoluntarie mutuãt dummodo ex caritate nõ ex ſpe lucri primaria ſed bñ ſ̓aria ĩmunes eſſe a peccato & uſuraꝝ uitio et nulli fore reſtitutioni ob/ noxios Tertio utrum per donationẽ ſeu liberationẽ uel remiſſionẽ quã facit

ciuitas de tali lucro iſtis ſic mũtuãtibus ꝑ ſtatutũ ſup hoc factum liberẽt a reſtitutione & peccato & cõcludit ꝙ ſic ¶Quarto an tales mutuantes licite uẽdant ius quod habent ĩ dicto mõte uigore talis crediti & recitat dc̃m magiſtrũ Gre. tenẽtem ꝙ ſi tãtum q̃tum mutuauerũt ꝑceperunt cõputãdo illud lucrũ illicitum nõ poſſunt quia iã ẽ exinanita ſors ſed ſi nõ ꝑceperũt adhuc ſortẽ tunc poſſũt uẽdere q̃tum ſup ẽ uel ſi nihil ꝑceperunt uel ſi aliquid nõ propter mutuũ ſed alias licite tũc totum uẽdere poſſunt Idem dic̃ Lappus ſed Lan. dicit idẽ ſe ſentire ſed differẽtiã eſſe dicit quid ĩtelligatur licite ꝑceptum nã licite dicit iſtos plus iuris habere in ipſo mõte q̃ iſti ſentiant nã multa iſti dicunt illicita que ipſe licita ſentit eẽ ¶Quito utrũ licite alii ab ipſis emãt Rñd; Magiſter Gre. ꝙ nõ Sed Lappus & dictus Lan. tenẽt ꝙ ſic eo caſu quo licet ipſis mutuãtibus recipere a comunitate & alteri uẽdere eodẽ caſu licet ẽptori emere ¶Sexto utꝝ tales ẽptores licite ꝑcipiãt illa incremẽta que iſti mutuãtes ꝑcipiebant Rñd; Laur. ꝙ omni caſu quo primo loco mutuãs aliquid a comũnitate licite recipit illud idẽ licite uẽdit & illud licite emitur & licite ꝑcipitur ab emẽte ſiue ſit ſors ſiue ſine ſit acceſſio ſiue lucrum & quocunq; nomine nũcupetur & hoc ſane ĩtelligo circũſcripta fraude & mente deprauata Et egregius utriuſq; iuris doctor pe. de ancha. diſputauit hãc queſtionẽ ĩ ꝑſtito uenetiarum & tenuit ciues ſoluẽtes coacte licite recipere illa quiq; ꝑ cẽtenario & ſimiliter ẽptores talis crediti hec ille ¶Quero pone ꝙ ẽ cõſuetudo ꝙ rectores uẽdũt de pecunia ciuitatis alicui ꝑ ſe & ſuis heredibus dãdo .v. florenos uel .x. ãnuatim pro ꝓuẽtu ſiue lucro quam pecuniã cõuertit ciuitas in utilitatẽ ſuã ẽ ne uſura lo. de ligna. in c. de uſ. dicit ꝙ cum pecunia ſit mẽſura aliarũ rerum. ff. de fide. l. Si ita talis cõtractus nõ erit licitus peccantq; rectores nõ tamẽ ſingulares ubi cõſequẽtur burſale cõmodum poſſet tamẽ ſm̃ eum defendi talis cõtractus ubi ciuitas cõſtitueret cenſum quiq; uel decẽ florenoꝝ qui cõcerneret bona ciuitatis non q̃titatis niſi fieret in fraudẽ ¶Quid ſi quis mutuat nauiganti uel eunti ad nũdinas certam pecunię q̃titatẽ recepturus aliquid ultra ſortem ꝑ eo quod ſuſcepit in ſe ꝑiculũ pecunie uel merciũ .i. ſi pecuniam uel merces ſaluas portauerit Rñd; Monal. ĩ ſum. ꝙ uſura ẽ ut ĩ c. nauigãti & ẽ ratio quia de natura mutui ẽ ꝙ ſit gratuitũ unde ſuſceptio ꝑiculi nõ facit ꝙ non poſſit eſſe gratuitũ & ſic mutet naturam ſuam ſm̃ glo. unde licet ſors ꝑimatur tamẽ nõ poteſt aliquid recipere nõ obſtat ꝙ ĩ aliis cõtractibus puta locatiõe quia locator poteſt recipe mercedẽ quia ꝑiculum rei locate remanꝫ apud eum quia ſm̃ Goff. aliud eſt ĩ locatione ĩ qua nõ transfertẽ dominium ĩ debitorẽ ubi ergo pecunia nauiganti ſic datur cõtrahitur nauticii fraus & ſic ĩtitulatur rubrica ĩ C. & ff. Nautico fenore cõcor. hoſti. & alex. de alexan. uide ſupra § xli ¶Quero quid de illo qui mutuauit pecuniam recepturus ad terminum alterius generis monetam uel auꝝ uel argẽtũ Ad hoc

Rñdꝫ hoſti.ſequẽs Goffre.ſm quod dicit Alex.ꝙ ſi hoc iõ facit ut in exti/
matione lucretur uſurarius eſt uel dicẽdum ꝙ ille qui mutuauit pecuniã re/
cepturus pecuniam alterius generis ad certum terminum peccat ſi ratione
termini dati uult habere pecuniã quã ꝓbabiliter credit plus ualituram in
termino q̃ ſit pecunia quã dedit ſpat enĩ excreſcẽtiam ꝓpter tẽporis dilati/
onẽ Idem Monal.in ſum.dicẽs ꝙ ſi quis mutuauit in ãcona mille libras ut
uenetiis reddanť cẽtum aurei & ſcit uel credit cẽtum aureos ibi plus ualere
recipit tamẽ in ſe piculũ ꝙ uſura ſi ĩ fraudem hoc facit ¶Pone ꝙ debitor
uſurarii mutuauit ſotio pecuniã eo pacto ut reſtituat uſurario ſortẽ & uſu/
ras deiñ currẽtes ã talis mutuans ſit uſurarius Rñdꝫ Io.cal.i.c ¶Nauiganti
extra de uſuris ꝙ ſi mutuãs tunc omnino ĩtendebat ſatiſfacere uſurario de
illa pecunia quã ſotio mutuauit nõ ẽ uſurarius quia querit dãnũ euitare nõ
captare lucrum.xiii.q.iiii.Si quis oblitus ibi aliqua ĩcremẽta &.c.quoniam
ibi ad queſtionẽ nec enĩ cum ſuo dãno tenebatur ſotio ſubuenire.xxiii.q.v.
Si nõ lꝫ.ff.de pſcrip.v.l.qui fũdarum ſolum ergo dãnum euitat unde pe/
cunia nihil ſibi germinat & iõ in eo defitiunt rõnes ꝓhibitionis uſure Item
cum uſurarius cui talis ſoluit uſuras teneať reſtituere ſatis uideť incõueniẽs
ꝙ iſte etiã teneretur qui fecit ſolum ut ꝓdeẽt ubi nõ ĩtendebat tũc ſatiſfacere
uſurario ceſſant tunc pdicte rõnes unde tunc peccat & ſi a ſotio uſuras rece/
pit ad illarum reſtitutionẽ teneť uide.s.§.xx.¶Quid de illo qui mutuauit
pecuniã comunitati hoc pacto ꝙ durãte debito nõ teneretur ad collectas Rẽt
ſpecu.in ti.de uſuris v.Sꝫ põe ꝙ talis nõ eſt uſurarius quia lucrũ nõ capit
ſed dãnũ euitat Io.uero cal.dicit ꝙ ſi collecte ĩponẽde eẽnt ex certo ꝙ illud
de quo loquiť ſpeculator nõ excuſarꝫ ſi uero dubitať an durãte debito aliq̃
ſit ĩponẽda uel nõ tunc uerũ ẽ dictum eius .p.c.Nauigãti quia rõne dubii
excuſatur uide.s.§.xx.¶Quero pone ꝙ iniurias ĩtuli petro q̃obrẽ mihi ĩmi/
catur ꝓpter quod me oportꝫ ſubire expẽſas florenorum.x.ĩ mẽſe ĩ famulis
quos mecum tenere opꝫ armatos unde ipſi petro egẽti mutuo cẽtũ cũ pacto
ut mihi remittat ĩiuriã uel etiam ſine pacto ſed hac ſpe ductus primario cu
ius gratia uel beniuolẽtia uel uenia ab eo accepta ceſſant expẽſe pdicte non
autẽ ex aliqua caritate quã habeã ad illũ nũquid ſum uſurarius uel ſaltem
peccator Rñdꝫ Laur.de rodulfis uideť ꝙ nõ quia licitũ ẽ ſuam uexationem
redimere extra de ſymonia.c.dilectus non obſtat ſi dicas ꝙ dedit cãm edcõ
ergo nõ poteſt redimere uexationem ar.de eta.& quali.c.i.quia & ſi pecca/
uerit ille ĩiuriando & iſte peccat in uẽdicando Preterea hic nihil lucri pci/
pit ſiue paciſciť uel ſpatur ſed ſolum damnũ quod me ſubire facis ꝓpter
timorem uindicte euitatur ar.eorum que notat glo.xiiii.q.iiii.quoniã multi
qui dicũ ꝙ uxores pñt peti ut damnũ euiteť ¶Quid ſi mihi debes.x.que nõ
poſſũ recupare & mutuo tibi alia decẽ tali pacto ut optie ſatis des ꝙ ĩfra
certũ tẽpus ſoluas mihi.xx.ã ſit uſura rẽt hoſti.ꝙ nõ qa nihil mihi acerſcit

VSVRA Secũdo circa aĩalia ¶ Quero quare locando equum licet
accipe & nõ mutuãdo pecuniam R̃nd; Alex.de ales ĩ tertio in
tractatu p̃ceptorum decalogi ĩ expositione.vi.p̃cepti ꝙ eo modo
quo lic; cõcedere equũ ꝓ lucro ſi ſic poſſet cõcedi pecunia nõ eſſet uſura ſi
concedẽs aliquid recipet p̃ter ſortẽ in locatione uero nõ tranſfert dominium
eius quod locat̃ ¶ Preterea nõ deteriorat̃ ꝑ uſum & ꝗtum ẽ de ſe nullã parit
utilitatẽ utẽti ſicut facit domus & equus q̃ ſunt locata ꝓprie ĩ mutuo uero
pecunie trãſfert̃ dominium unde mutuũ dicit̃ quaſi de meo tuũ & ideo ꝑi
culum rei mutuate ꝑtinet ad eum qui mutuat cõtra ius naturale ẽ ꝙ aliqͣs
ꝑcipiat emolumẽtum de uſu rei quę nõ eſt ſua iõ igit̃ uſura ẽ peccatum &
ĩtelligit̃ ꝓhibitum hoc p̃cepto.ſ.nõ furtum facies Itẽ nota ſm̃ Gre.triplicẽ
differẽtiam ĩter mutuum & locatũ Prima quia ĩ mutuo ẽ ꝑiculũ ĩ accipiẽte
in locato in eo qui dat Secũda ẽ quia mutuũ ꝓprie nõ deterioratur ꝑ uſum
utputa pecunia ſ; locatum ſicut domus uel equus ¶ Tertia differẽtia ẽ quia
mutuũ ꝗtum ẽ de ſe nullam parit utilitatẽ utenti locatũ uero parit ut ager
equus uel domus ſ; an liceat aliquid recipe ꝓ uſu rei que non deterioratur
R̃nd; Ricar.ꝙ ſic puta ꝓ uſu ciphy argẽtei ¶ Quero quando cõmittuntur
animalia nutriẽda puta oues & boues & porci an poſſit ĩteruenire fraus uſu
raria R̃nd; alex.de ales ĩ ſuo tractatu ꝙ ſic duobis modis uno modo quãdo
huiuſmodi lucrum quod prouenit ex tali promiſſione ſiue commiſſione
ortum habet ex mutuo ut ſi quis diues mutuet alicui pauperi centum li-
bras ut ex eis emat boues uel oues uel porcos nutriendos ad lucrũ illius q
mutuat & illius cui mutuat̃ tale lucꝝ ẽ uitioſum quia ortũ hab; ex mutuo
alio modo põt eẽ uitiũ ex tali occaſione quãdo excludit̃ ꝑiculũ p̃ncipalis
cõm[illegible]a cõmittẽte ſiue quãdo cõmittẽs taxat ſibi lucrũ ĩ tãta ꝓportiõe ꝙ
nõ recõpenſatur labor & ſolicitudo nutriẽtis ſm̃ rectã extimationẽ ſi quis
enĩ cõmittit centũ oues nutriẽdas ad lucrũ ita tñ ꝙ cẽtum oues ſemper ſint
ſalue quicquid cõtingat uitiũ uſure cõmittere poteſt ex nõ equa recõpẽſa-
tione laboris & ſollicitudinis illius cui cõmittit̃ tũc ergo poſſunt fieri lici
te tales cõmiſſiones quãdo mutuũ & cõmiſſum nõ ꝑmiſcẽtur in talibus ſed
dominiũ retinetur cũ ꝑiculo quod comuniter accidere poteſt ſine culpa illi
us cui cõmittitur uel etiã quando dominiũ rei commiſſe comunicatur ei qui
ſuſcipit animalia nutriẽda ad lucꝝ uel etiam quãdo ꝑiculum comunicatur
utriq; & qñ ſm̃ rectã extimationẽ ſic taxat̃ lucꝝ quod recompenſari poteſt
ſolititudo & labor & ſumptus illius cui cõmittunt̃ talia animalia ¶ Quid
de illis qui emunt boues uel oues a pauperibus quos forte nõ habẽt R̃nd;
Monal.in ſum.quod ubi emit quis a paupere uel a diuite huiuſmodi aĩalia
que ſcit uel credit ipm̃ nõ habere & quaſi iam tradidiſſet eos locat eidẽ pro
certa ãnua pẽſione uſura eſt uel ad minus p̃ſumẽdum ẽ in fraudem uſuraꝝ
fieri Idem dicẽdum ẽ de illis qui ſciẽter emunt fructus terrarũ ab illis q nõ

habent eas terras ſi autẽ ſine fraude & bona fide fiat emptio nõ ẽ dicẽdum emptorẽ peccare q̃ diu durat bona fides ¶ Quero pone ꝙ do alicui pecora cum pacto ꝙ ꝑcipiam omnes fructus pecorũ quouſq; cõſequar totum meum capitale & poſtea ſint pecora cõia Io. de ligna. i. c. ſi de uſuris tenet ꝙ iſte cõtractus non ſit licitus cum primo uelĩ capitale certum & lucrum quod ẽ cõtra naturã cõtractus Itẽ quia ſaltẽ primaria ĩtentione eſt cõtra. c. cõſuluit de uſuris cõtrarium ten; ſpecu. ĩ ti. de loca. § iã dicẽdum ĩ fine & ibi Io. an. ĩ aditionibus dicit ꝙ iſte cõtractus ꝓcedit & eo. ti. ii. § v. S; ecce locaui tibi pdium Itẽ ſi pecora remanẽt in dominio meo et meo tantum ꝑiculo ꝑeũt ergo nõ eſt ſaluũ capitale nec mirum ſi maius emolumentum percipio quia maius periculũ ſubeo et ideo rõne dubii uideor excuſari per. c. ĩ ciuitate de uſuris nõ obſtat ꝙ quãdo in pecunia mutuata capitale ẽ ſaluum quod ẽ uſura quia pecunia nõ deterioratẽ ſicut pecora Itẽ quia pecora ſeneſcunt nõ pecunia nã has rõnes ponit in ſimili hoſti. in ſum. eo. ti. § ã aliquo v. S; nũquid ꝑ traiectitia idẽ tenet laur. qui dicit bene tamẽ fateor ꝙ contractus iſte eẽt licitus ſi ĩ oĩ caſu qñcũq; periret pecora lucro hĩto uel nõ hĩto uellẽ capitale ſaluũ bal. in. l. i. § ꝓ ſotio dicit hoc facit ad queſtionẽ quottidianã ſoccide ouium ꝙ fetus lana lac & huiuſmodi ſint comunia et nõ oues ĩ ſotietatẽ date ẽ tamẽ uerũ ꝙ licet capita pricipalia ſint mortua durat ſotietas ĩ fetibus ut notatẽ in. l. ſi id. quod. ff. eo. &. ff. de pigno. l. grege. ĩ pri. & quod dico ꝙ oues in ſotietate date nõ ſunt cões ĩtellige hoc modo u; ꝙ capitale meũ non ẽ cõe ſed melioramẽtum & deterioramẽtum ẽ cõe uerbi gratia dedi agnos ĩ ſoccidam nã quãtum tunc ualebãt tãq̃ capitale meũ ante omnia detraham illud quod accreſcit utputa agni quos dedi facti ſunt caſtrones uel proceli porci ꝙ ſi tractu tẽporis cãu ẽ deteriorata extimatio facta ĩter nos ꝙ medietate deteriorationis ꝑiculũ ꝑtinet ad me & pro alia ad te nã hec ẽ uera ſotietas naturalis que naturã tãq̃ intrinſecã quodãmodo omnibus contractibus ĩnẽ quia nihil ẽ aliud niſi quedã diſpoſitio quã lex nec conſuetudo ſtatuit ſuꝑ cõtractu ut. ff. de pactis. l. Si unus § pactis v. quod etiã in ſpe. Monal. in ſumma dicit illud ualde ĩiquũ ẽ cum quis certa capita ouium tradit extimata certo ꝑcio et ſub eo pacto cõtrahit ſotietatẽ ꝙ totã ſortẽ recipiat de ꝓuentibus ãteq̃ alius aliquid de prouentibus percipiat uel ſi paciſcatur de fetibus reparẽtur capita caſu mortua ãteq̃ alius de ꝓuentibus aliquid percipiat hoc eſt enim tradere oues immortales & generaliter uerũ eſt ꝙ ubi ꝓbabiliter dubitatẽ utrũ iſtius uel illius deterior ſit cõditio ex forma conditionis ſiue pacti adhibiti in cõtrahẽda ſotietate nõ ẽ peccatum ubi autem ad arbitrium boni uiri grauatur conditio alterius peccatum ẽ ex ꝑte grauãtis ſi ſciẽter hoc faciat & tenetur ad reſtitutionẽ non poteſt tamẽ dari generaliter doctrina ſuper huiuſmodi traditoinibus ouium ꝓpter uarietatẽ tradictionũ & dolos qui ſub talibus cõditionibus cogitatur a quibuſdã enormiter

q̃uis nõ ultra medietatem iuſti precii in quo caſu nõ ſolum eccleſia ſed etiam priuatus tenetur ad reſtitutionẽ & ſi non iure fori ſalti iure poli. & maxime ſi ſimplicẽ decipit extra de empti. & uẽdi. c. cum dilecti Si tamẽ uolet uel nolet reſtituere aliquid taliter decepto non eẽt ei ꝓpter hoc abſolutio denegãda cum iura ciuilia ſbſtineãt ꝙ ſe iuicem contrahentes decipiãt dum tamen ſine dolo uel fraude fiat illud Itẽ fiat extimatio deceptionis hic nõ ſecũdũ tẽpus pſens ĩ quo forte res multum meliorata eſt pſertim ſi per iduſtriam ẽptoris eſt meliorata ſed ſecundum tẽpus in quo uẽditio facta fuit extra de empti. & uẽdi. c. cum cãm. Similiter non tenet fructus quos percipit medio tẽpore cõputare in precio quia excuſat ꝓpter bonam fidem & iuſtũ titulũ & laborẽ & ſimilia extra de re. eccleſie non alie. ad noſtrã & c. Requiſiuit de reſtitu. in integrum. ¶ Quid de illis qui tradũt boues ad mediationẽ ꝓ certis ſextariis bladi eo pacto ꝙ ſi moriãtur uel deteriorentur cõductor ſbeat medietatẽ periculi ſi autẽ meliorantur habeat medietatẽ comodi Rñdet Monal. in ſum. ꝙ re uera locare boues uel equos uel ad diem uel ad terminum dum tñ cõductor nõ grauet ĩmoderate de mercede licitum ẽ pactum aut de cõicando damno & comodo rei locate ĩiquum ẽ ex parte locatoris ubi ꝓbabiliter dubitetur utrum locatoris uel cõductoris melioret cõdictio uel ubi credatur ꝙ cõductoris ſit deterior In ꝓpoſito tamẽ in ſupdicto cõtractu uidetur conductoris deterior condictio quia uix aut nunq̃ poteſt habere tãtum comodum de melioratiõe bouum q̃tum habere poteſt damnũ de morte ſi contingat Si tamen locator timẽs ne cõductor grauaret boues & ſic timẽs de piculo mortis ex tali ĩmoderato grauamie ſbſequẽtis appoãt hoc pactũ ſimiliter ꝓponẽs ꝙ ſi boues ſine culpa cõductoris perirẽt nihil exigeret ab eodẽ ſed faceret ut ruſticus timens nõ ĩmoderate grauaret boues nõ ẽ dicendum ꝙ peccaret niſi ꝓpter ſcandalum eorum qui ignorarẽt eius ĩtentionẽ Illud tamẽ uerum ẽ ꝙ conductor rei põt in ſe ſuſcipere periculum rei conducte & caſus fortuitos q̃tum eſt de natura cõtractus Sed in ꝓpoſito caſu non tãtum eſt cõductio & locatio uel locatio & conductio ſed ſocietas ĩ periculo & melioratione & deterioratione bouum Itẽ de pdictis circunſtãtiis in iuditio anime ſtat confeſſioni eius ĩ penitẽtia in qua diligẽter examinet ut dictum ẽ vide ĩfra §. viii. ¶ Sed quid de ouibus & animalibus q̃ tradunt ad cremẽtum Rñdet ſecũdum eũdem ꝙ ĩ hac traditione poteſt ĩteruenire cõtractus ſocietatis tantum vel locationis vel cõductionis tãtũ poſſunt etiã concurrere contractus mutui & ſocietatis primo contractus ſocietatis tãtum vt quãdo quis habet. xx. capita ouium & facit ſocietatẽ cum alio habente totidẽ & cõicant adiuicem ipſas oues & periculum & emolumẽtum & expẽſas circa cuſtodiam & paſtum earum ĩ quo caſu cõuematur ĩtereſſe ꝙ de fetibus reparẽt capita mortua vel de uellenbus & pellibus emãtur aliã ad augẽdum gregem aut ſi fatiant aliud pactum licitum & honeſtum dum tamẽ ſeruet equalitas inter eos ita ꝙ huiuſmodi pacto non

uideat eſſe deterior uel melior cõdictio vnius q̃ alterius Itẽ põt eẽ locatiõ & cõductio ut ſi quis habeat.xx.capita & tradat ea alicui cuſtodiẽda & paſcenda ſub certa mercede pecunie vel participatione ꝓuētuum gregis ī quo caſu ſi dn̄s retinet ꝑiculum ſibi illorum capitum nec alias ī pactis & cõuentionibus grauet cõductorẽ licitus ẽ contractus Itẽ pn̄t cõcurrere cõtractus mutui & ſotietatis ut cum quis habẽs.xx.capita tradit extimata alicui puta ꝓ.xx.ſolidis ita ꝙ teneat ei reddere medietatẽ ſortis.ſ.x.ſolidos quicquid cõtingat poſtmodum de ouibus & tunc proinde ẽ ac ſi creditor dediſſet ei mutuo.x.ſolidos ex quibus cõparatis.x.capitibus cõtraxiſſet ſotietatem cum creditore habẽte alia.x.capita ita ꝙ ſint coĩa & ipſi & ſotii ſicut in periculo & ꝓuentibus in quo caſu ſi cõtemplatione mutui grauaret creditor debitorẽ in cõtractu ſotietatis uſura ẽ & in hoc caſu ꝓcedẽdum ẽ ſicut dictum eſt in primo caſu de cõtracta ſotietate ¶Quero pone ꝙ dedi aſinam meã ĩ ſoccidã in quiquẽnium & ẽ de cõſuetudine ꝙ in fine quiquennii diuidatur aſina & fetus uel pecudes & fructus earum iterim aſina parit naturaliter nunquid ruſticus mihi tenebit ad aliquid dicit Bal. in dicta.l.i.C.ꝓ ſotio ꝙ nõ quia ſi eẽt eodem modo paritura penes me etiam ſi ſit extimata tradita quia in contractibus nõ ordinatis ad dominium extimatio nõ facit emptionem ut.ff.eo.l.cum duobus§ dãna.&.ff.loca.l.iii.Et hoc per regulam traditam.ff.de contrahen.empti.l.cũ manifeſta§ Nemo Sed quid ſi pariit caſu fortuito cui reſiſti non potuit Textus dicit in dicto§ dãna qui periculum eſt cõe unũ ſi aſina erat extimata.x.ruſticus tenebit mihi refacere.v.nã ſi nihil reficeret totũ meũ dãnum foret quod ẽ contra illum textum qui dicit ꝙ damnum eſt cõe Et ſic aliter iudicamus de caſu fortuito & aliter de caſu naturali Sed ſi interuenit culpa ruſtici tenetur emẽdare totã q̃titatẽ quia ãte tẽpus ſotietatis diuidẽde tota aſina mea eſt licet extimata fuerit tradita ut ꝑdixi Et fac.C.de pactis.l.ſi paſcẽda Si uero poſtq̃ aſinã debuit equaliter partiri interuenit culpa ruſtici tunc tenet mihi niſi ad dimidiam partẽ ꝑcli quia nõ damnificauit me in plus ¶Quero pone ꝙ dedi boues cuidam cũ pacto ꝙ dare debeat.xx.ſtaria bladi ĩ ãno.Rñdet.Io.de ligna.ĩ.c.ſi extra de uſuris aut locãtur opera bouum & licitus eſt cõtractus quia boues deteriorãt Sed ſi uolo boues recuperare ꝑo quo fatio extimari cum trado nec uolo periculũ deteriorationis ſubire q̃uis bene uelim ſubire iuditium diuinum.ſ.mortem naturalem:& tũc contractus eẽt illicitus vide ſuꝑ§.v.& ĩfra§ ꝓxĩo Itẽ ſecũdum Monaldum in ſum. ĩ bobus hoc modo poſſet licite contrahi ſotietas.Talis cõceſſit tali ruſtico ad laborandũ ad quartã partem lucri & damni duos boues ꝑcio.xx.librarũ ſuſcipiens ĩ ſe dictus ruſticus tres partes periculi dn̄s uero quartã partẽ quecũq̃ caſu fortuito dicti boues perierit etiam diuino iuditio Et pro quarta parte laborerii dictorũ bouũ ꝓmiſit ruſticus deferre ad domũ ſuã.x.corbes frumenti & ꝓmiſit dominus ſe eſſe cõtentũ de dicta q̃titate etiam ſi plus

poſſet habere; & ſi contigerit ꝙ dictus ruſticus nõ poſſet dare dictã quartã partẽ, ꝓ eo ꝙ ruſtico non remanerẽt tres corbes frumẽti ꝓ tribus partibus laborerii bouum illius ãni deductis laboribus & expẽſis circa boues & operas pdicti laborerii ꝓpter ſterilitatẽ uel ĩfirmitatẽ ruſtici uel bouis uel alio caſu fortuito nõ teneat̃ dictus ruſticus ſed tamẽ teneat̃ ꝓ rata & ſi nihil lucretur in nihilum teneat̃ ſed teneat̃ dominus ſibi reddere extimationẽ operũ & laboris ruſtici pdicti & laborerii ꝓ quarta parte ſi ruſticus perdidiſſet operas ſuas & pdicta teneatur ꝓbare dictus ruſticus per duos bonos & legales uicinos ſuos qui iurent de credulitate & ipſe idem ruſticus iuret ꝙ ita ſit rei ueritas

VSVRA Tertio ĩ emptionibus Vtrũ licet emere redditus pdiales ad vitã ſine vitio vſure Rñdet Alex. de ales ĩ ſuo tractatu ꝙ talis cõtractus ẽ licitus & fieri poteſt dũ tamẽ ſeruetur equalitas ĩter vẽdentem & emẽtem oportet enĩ ꝙ inter eos ſeruet̃ equalitas iuris naturalis ita ꝙ pciũ datũ ab emẽte ꝓporcionet̃ rei uẽdite Aliter ſi corrũperet̃ eqlitas illa eẽt cõtractus illicitus & iõ qñ ibi ẽ exceſſus corrũpens iſtã ꝓportionem ſiue ex parte emẽtis ſiue vendentis contractus reſcĩdi poteſt ſicut illicitus puta ſi preciũ notabiliter excedit res uel res ultra preciũ non vitiat cõtractũ ſed exceſſus clarus & notabilis & ideo ſtatuerũt iura ꝙ ſi quis deceptus eſt vltra medietatẽ iuſti precii poteſt recedere a contractu uel agere ad ſupplemẽtum pcii extra de empti. & uendi. c. Cum cãm ſuper quod dicit gloſa ꝙ dimidia pars iuſti pcii dẽt ſic ĩtelligi Ecce res ualet. x. tu uẽdiſti eã ꝓ quatuor patet ꝙ tu es deceptus ĩ ſex ſex eſt uel plus dimidia que eſt quinq; & es deceptus ultra dimidiã iuſti precii poteſt etiã eẽ deceptio ex parte emptoris ita ꝙ ipſe eſt deceptus Pone enĩ ꝙ res ualeat. x. & emptor ſoluit ſexdecim deceptus ẽ in ſex que ſunt plus dimidia que ẽ quinq; & ideo poteſt agere ad preciũ reſtituẽdum quod pluſ deſiderat vel in toto recedere a contractu quia deceptus ẽ ultra dimidiam iuſti precii nõ ſic aũt ſi eẽt deceptus ĩ quinq; quia ſunt dimidiũ licet autẽ iura taxauerit iſtum exceſſum quãdo ẽ ultra dimidiã iuſti precii ut alias nõ poſſit agere ad ſupplemẽtum vel recedere a cõtractu tamẽ in foro cõſciẽtie vitiat̃ contractus & ſic ẽ deceptio vltra dĩdiam iuſti precii quia ĩ dimidia poteſt eẽ notabilis exceſſus & clarus corrũpens equitatẽ iuris naturalis Sic ergo ĩter vendentẽ & ementẽ poteſt eſſe licitus cõtractus ſi ſeruat̃ equalitas Talis autem equalitas poteſt ſeruari quando redditus emunt̃ ad uitã hoc autẽ ẽ qñ preciũ ẽ tante qtitatis ꝙ pẽſat̃ etate emẽtis & ſanitate eiuſdẽ & ꝑiculi circa fructus poſſeſſionum & laboribus & ſollicitudinibus non apparet quis habeat meliorem partem notabiliter vtrum emẽſ uel uẽdẽs Si autẽ taliſ equalitaſ corrũpatur certũ ẽ ꝙ taliſ contractuſ nõ poteſt fieri nec ẽ licituſ Preterea certum ẽ ꝙ quiſ eſſet dominuſ alicuiuſ rei dominuſ ẽ & vſuſ eiuſdẽ rei Itẽ dominuſ veruſ alicuiuſ rei põt

eã ſimpliciter tranſferre pōt etiã trãſferre uſum uſufructuũ retẽta ſibi ꝓpri etate rei ut in locatiſ videť etiã poſſe ꝓbari ex uero dominio quia ſicut dñs rei poteſt eã trãſferre ſimpliciter dãdo uel uẽdendo uel retinẽdo ꝓprietatẽ rei & trãſferẽdo uſum ita poteſt dare uel uẽdere quo ad determiatũ tẽpus & ſic poſſunt uẽdi redditus ad uitã Preterea ſicut habeť extra de uſuris ·c. ❡Nauigãti ratione dubii excuſaẗ huiuſmodi cõtractus Si quis pãnum vinum oleum vel alias merces vẽdit vt amplius q̃ ualeãt in certo termino recipiat ꝓ eiſdẽ ſi tãtum tẽpore contractus nõ fuerat eas uenditurus Ratione enim dubii ille qui plus accipit q̃ dedit excuſaẗ ĩ tali cõtractu ut dictũ eſt ſupra Sed ĩ emptione & uẽditiõe redditus ad vitam dubium ẽ vtrũ uẽdẽs plus q̃ accipiat quia emẽs poteſt cito mori etiã non ꝑcepta ſorte & vtrum emens plus accipiat vel det quia poteſt multum ſuperuiuere & cito mori ſed rõnẽ dubii videtur excuſare Videť ergo ꝙ ꝓpter iuſtã excuſatione & ꝓpter periculũ annexũ ipſi cõtractui ex natura eius ex parte vtriuſq̷ ſ. vendentis & emẽtis & etiam ꝓpter rões veri dominii & liberam uolũtatem cõtrahẽtiũ ꝙ contractus de natura ſui ſit licitus Dico autẽ de natura ſui quia ex parte contrahentium in contractu propter corruptam intentionem eius puta ſi aliquis diues ſibi ad ſuffitientiam non propter vite neceſſitatem ſed propter auaritiam ut ditior fiat tales redditus emit hoc enim eſt turpe lucrum ex parte contrahentis Ad argumenta in contrariũ vide pulcras reſpõſiones Cõcor. Ray. Idẽ tenet Hoſti. ſ. ꝙ iſte cõtractus ſit licitus in ti. de vſuris § An aliquo Idem Io. an. ĩ addictionibus ad ſpecu. ſuper Rubri. de vſuris & Archi. in c. Quicunq̷. xiiii. q. iiii. & Cy. in. l. Si pater. C. de ioffi. teſta. & Inno. & Vicen. ĩ c. In ciuitate & Ric. vide ſup̄ emptio § Ad argumẽta ĩ contrarium uide pulcras reſponſiones Quo autẽ iure uendens aliquid ad vitam puta poſſeſſionẽ poteſt illud retinere qñ emẽs poſt uẽditionem paꝝ ſuperuixit vide eũdem Sed quid de his qui emũt aliquos redditus ad vitã vẽditoris ſeruatis debitis circunſtantiis ex etate & ſanitate emptoris Rñdet Monal. ꝙ ſecure fieri poteſt quia non cadit ibi deſiderium mortis alicuius ſed vbi emitur ad vitam emptoris non ẽ tutum ne venditor deſideret mortẽ ẽptoris Vtrum licet emere redditus p̄diales hereditarie Rñdet Alex. de ales vbi ſup̄ ſecũdũ aliquos ꝙ talis cõtractus poteſt fieri licitus ſi ſeruetˇ equalitas iuris naturalis quod quidẽ fit quando tanta equalitas ſeruatur in contractu ꝙ nõ liquido apparet quis cõtrahentiũ habeat meliorẽ partẽ Si autem liquido appareat ꝙ precium eſt nimis paruũ reſpectu rei empte tunc eſt corruptio equitatis ex parte emẽtis & tenetˇ emẽs ad ſupplementum iuſti p̄cii Et ſi eẽt p̄ciũ ita paruũ ꝙ eẽt minus medietate iuſti preci poſſet uẽdens in foro iuditiali recedere a cõtractu Si autẽ terra que uẽdiť eſt ita parui valoris & p̄cium ita magnũ ꝙ notabiliter excedit rẽ emptam vel venditã tũc corrumpitur equitas ex parte uẽdentis & tenetur uẽdẽs ĩ foro cõſciẽtie reſtituere

quod accepit vltra iuſtum p̄cium Et ſi exceſſus eēt ultra dimidiā iuſti p̄cii poſſet emēs recedere a cōtractu concor. Ric. Non obſtat illud leui. xxv. q̄n uēdis quidpiā ciui tuo vel emis ab eo ne cōtriſtes fratrē tuum ſed iuxta numerum ānorum iubilei emas ab eo & iuxta ſupportationes frugum uendit tibi q̄to plus āni remanſerit poſt iubileū creſcet tēpus & q̄to minus tēporiſ numerauerís tāto minus ēptio cōſtabit quia r̄ndet idē quod ibi fuit aliquid litterale & aliquid morale ꝙ autē ibi fuit litterale nō obligat ſicut nec iubileus Licet enī moralia legis obligēt nō tamē obligant iuditialia nec cerimonialia quantū autē quod fuit ſpirituale in illa lege apparet ex glo. ꝙ magis ꝓhibetur auaritia diuitū q̄ forma cōtractus vnde glo. dicit ꝙ neceſſitatibus ꝓximorum ē ſubueniēdum nec ē negotiādum de neceſſitatibus pauperum iō magis diuites debēt idigētibus ſubuēire comodādo & comodata paulatī de fructibus recipere vbi patet ꝙ uēditio a paupere facta ſit ꝓpter defectū & emptio tenet locum mutuatiōis & iō eſt minus iuſta ꝓpter neceſſitatem vendētis & malitiā emētis & iō illud quod plus accipit non habet iuſtum titulum poſſeſſionis vbi ē aduertēdū ꝙ q̄n quis emit poſſeſſiones ad tēpus uel ſimpliciter cā lucri quod expetit tātū ex natura tēporis & nō ex natura rei poſſeſſe vitiū eſt in cōtractu & tale lucrū dicit turpe ī iure Si uero huiuſmodi poſſeſſio emat̄ cauſa lucri & talis emptio fuerit minus iuſta ꝓpter neceſſitatē uēdentis cui ex caritate ſubuenire debuit in tali cōtractu ē vitium vſure nō ꝑ ſe ſed per equipollētiam quia lucrum quod ꝓuenit ex tali cōtractu militat cōtra caritatē Si uero poſſeſſionē emat non cauſa lucri primo & per ſe ſed ad neceſſitatē & vtilitatē vite dūmodo ſoluet̄ in emptiōe equitas ſi plus accreſcat ꝓceſſu tēporis q̄ detur illud fit emētis quia illud accipit tāq̄ ſuū propter naturā contractus & non ratione tēporis niſi valde per accidēſ Itē non obſtat ꝙ in emptione hereditaria fructuū ſemper ſit inequalitas iuſtitie & notabilis exceſſus ſup̄ ſortē quia r̄ndet idem ꝙ nec ius naturale nec ius poſitiuū dictat ꝙ ille qui emit rē hereditarie teneat tantū dare ꝓ ea q̄titate ꝓbabile ē ꝙ ipſe debeat percipere per totā vitā ſuā & filii & nepotes & tota poſteritate ſua quia ſecundū hoc res que emit̄ hereditarie nō poſſet cadere ſb̄ iuſta extimatione ſed quādo taxatur iuſtū p̄cium ſufficit ꝙ h̄eat̄ reſpectus ad illum qui emit & ad poſteritatē vſq; ad certū gradum puta forte uſq; ad filium vel nepotē non autē oportet ꝙ habeat reſpectū ad oēs qui p̄nt ſuccedere vſq; ad omne tēpus quia ſic non poſſet extimari res que venditur ¶ Nunquid poſſunt vēdi redditus percipiendi uel ius percipiendorum reddituum p̄cio minori eo ꝙ ſtatī emenis ſoluit q̄ eēt precium ſi ſolutio ſingulis ānis differt̄ puta An liceat emere redditus molendinoꝝ uſq; ad. x. ānos dando minus p̄ciū quia ſtatī ſoluit̄ q̄ daretur ſi ſolutio ſinguliſ annis expectet̄ R̄ndet Alex. vbi ſup̄ ꝙ caſus eſt licitus Primo enī ē ſupponendus ꝙ futuri fructus emi poſſunt ſiue iura percipiendoꝝ fructuū ſicut

iura molēdinorum vel pedagiorum Secūdo ſupponit ꝙ iuſtū ꝑciū potuit & debuit eē ꝓportionatum rei vendite Iuſtitia autē precii attēdi debet a tēpore cōtractus vt tantū detur q̄tum valet res tēpore cōtractus non tantum q̄tum valitura eſt toto tēpore conſequenti quia res nō debet extimari niſi ſecūdum ꝙ valet tēpore cōtractus unde Hoſti li.v.ti.de vſuris quādo agit de caſibus qui vident̄ eſſe vſurarii & nō ſunt dicit ī.xii.cāu Quādo vendo fructus ad tēpus nō tenet̄ mihi emptor reſarcire ſi plus ꝑcepit de fructibus q̄ ſit ſors & hoc rōne īcertitudinis ſecūdum ergo eum taxare debet ꝑcium habēdo reſpectum ad valorē rei tēpore cōtractus Tertio poteſt ex hoc concludi eſſe licitum quia licet plus percipiat emēs tēpore cōſequēti q̄ dederit tamē illud quod percipit eſt de ſorte ꝓpter verā uēditionē factam iure percipiēdorum fructuum cū iuſtitia ꝑcii attēdat tēpore cōtractus quo tēpore nō magis valet q̄ vendit̄ vitium enī & vſura eſt quādo datur minus ꝑcium q̄ valeat res tēpore cōtractus a quo tēpore iuſtum ꝑcium iudicādum ē Non autē vitium ē ſi datur minus preciū q̄ daretur ī futuro Non obſtat ꝙ ſicut ſe habet uēditor ad emptorē ita ecōuerſo emptor ad venditorem ſi plus accipiat ratione ꝓlongate ſolutionis vſurarius ē cenſendus Sed ſic ē ī ꝓpoſito quia minus datur quia āticipat̄ preciū quia rn̄det ꝙ argumētum nō cogit quia licet maioritas precii ī uēdente ꝓpter dilationē & minoritas ī emente ꝓpter āticipationē faciat vſurarium tamē nō ſic ī propoſito Primo quia nō debes iudicare minus precium quod ꝓportionatum & iuſtū rei que uēdit̄ licet forte ſit minus reſpectu futuri Secūdo quia illud de āticipatiōe tēporis locum habet quādo res que vēditur nōn ſtatim tradit̄ ſed precium ſtatī datur & precium expectatur In ꝓpoſito autē ſtatim dat̄ res que venditur licet vſus expectetur vnde in emptione & venditiōe īteruenire duplex expectatio vt infra § ꝓximo Utrum gratia expectationis rei vendite liceat plus accipere a venditore vel minus dare ab emptore Rn̄det Alex. vbi ſuꝑ ꝙ in emptione & venditione īteruenire poteſt dū expectatio primo vt expectetur res vendita & quia expectatur ideo minus datur vt ſi quis dat.x. pro mina frumēti que valet.xii. recepturus minā in alio tēpore talis expectatio ſi ē ex pacto vſura ē vide īfra § xvi. Alia ē expectatio non rei ſed vſus eiuſdē puta quia res ē talis nature ꝙ emēs non poteſt ſtatī ea vti Poteſt enī contingere ꝙ res que venditur ſtatim traditur ſed tamen ipſa res non habet ſtatim vſum ſuum Et ideo ſi emens minus dat quia non poteſt ſtatī vti re ſua ꝓpter expectationē vſus non peccat quia res ſtatim traditur & tamen venditur q̄tum ualet tēpore contractus licet det̄ minus ꝑcium ꝓ ea ꝓpter uſum ſucceſſiuū eiuſdem ſicut in redditibus molendinoꝝ ubi perceptio reddituum eſt ſucceſſiua uel quia expectatur uſus eiuſdem ut ſi quis ꝓ pelle uaria q̄ ſtatim tradit̄ minus dat circa pentecoſten & non circa feſtū ſancti Michaelis q̄uis enim res tradatur utroq; tempore tamen licet uno tempore

dare minus p̄cium q̄ alio tempore non ꝓpter rem expectatã ſed ꝓpter uſum
Quid de his qui ĩ agro ſeminato emũt fructus ꝑcipiẽdos illo ãno ã ẽ uſura
Rñdet Mo. ĩ ſum. ꝙ nõ ex forma cõtractus poteſt tñ fieri ĩ fraudẽ vſurarꝫ
vt ſi tãtus eſt ager & talis ꝙ ueriſimile ſit ꝙ inde colligendi valeant in au-
tũpno plus q̄ emptor dederit verbi gratia dedit. x. ſolidos & veriſimile ẽ
ꝙ valebant. xx. & maxime ſi perſona ẽ que tales cõtractus cõſueuit exercere
vnde reſtitutio ĩ foro penitẽtie ĩiungẽda eſt ei Si autẽ ꝓbabiliter dubitetʳ
vtrum fructus illi p̄lus vel minus debeãt valere q̄ debitor dedit nõ ẽ uſura
Eodẽ modo iudicãdum ẽ de creditore qui poſſeſſionẽ alienã recepit ꝓ certa
pecunie q̄titate ita ꝙ vſqꝫ ad certos ãnos puta quadriẽnium vel quĩquẽniũ
faciat fructus ſuos iure emptionis licet enĩ talis cõtractus non ſit vſurariuſ
poteſt tamẽ fieri in fraudẽ vſurarum & recurrẽdũ ẽ in foro iuditiali ad ſup-
dictas p̄ſumptiones In foro autẽ penitẽtiali ſtatʳ eius cõfeſſioni tamẽ p̄ſu-
mẽdum ẽ contra talem cõditionẽ & ĩiũgẽda eſt reſtitutio ĩ confeſſione Si fru
ctus illius terre veriſimiliter credebantur plus lõge valere q̄ ille dederit ſi
aliquis iuſtus ẽptor ĩveniretʳ Bal. no. ĩ Rubrica. C. de vſuris dicit ꝙ is qui
emit frumẽtum in herbis aut p̄ſens numeratio ẽ cauſa dãni ipſius vẽditoris
& tunc ẽ vſura Aut ſola cõuentio ẽ cauſa dãni quia de preſenti non ſoluitʳ
precium & contractus ẽ licitus Aut neutrum eſt cã damni quia frumẽtum
ꝙ ẽ in herba nõ plus valet tẽpore contractus & ſimiliter cõtractus non eſt
vſurarius ut. ff. de contrahẽ. empti. l. fiſtulas § frumẽta & l. debitor § ueri-
ſimile de verbo. obl. l. Interſtipulãtem § Sacramẽta Quid ſi quis tibi de-
beat ſoluere cẽtum ducatos poſt tres ãnos ita ꝙ antea nõ tenebatʳ & ad p̄nſ
ſoluit cũ pacto ꝙ retineat ſibi. xv. ducatos ꝓpter ĩtercurrens tẽpus trium
annorum quorum terminũ preuenit An vendẽdo iſtud tẽpus ſit vſura Rñ-
deo ſecũdum Gerardum obdonẽ ꝙ nõ & ꝙ poteſt ſibi retinere iſtos. xv. du-
catos quia preuenit tempus ſolutionis Nã iſtud tẽpus eſt ſui iuris ꝓpter
quod poteſt vendere valorem illius facit ad hoc. l. Si cõſtãte § Quotiens
ff. Solu. matri. quod nõ eſt ĩtelligendum de mutuo gratis dato Si enĩ tẽpuſ
illud nihil valeret nõ amplius eẽt teneri ad mox ſoluẽdũ q̄ teneri ad ſoluẽ-
dum vſqꝫ ad poſt tres ãnos & nõ ãte Si autem obicias ꝙ qua rõne pecunia
mutuata nihil vltra ſe valoris uendibilis habet eadem ratione nec pecuñia ad
tres ãnos ſoluenda & ideo vendere tempus eius. xv. floreñs videtur vſura
Dicendũ ꝙ hic non vẽditʳ pecunia ſed ſolutionis ipſius tempus quod vtiqꝫ
eſt vendentis & econuerſo Tempus pecuñie mutuate non eſt preſtitoris pe-
cunie ſed receptoris. ſ. vſqꝫ ad terminũ ſibi prefixum ꝓpter ſibi vendi non
poteſt ſine vitio uſure Si uero is qui tibi poſt tres annos tenetur ſoluere
mutuaret tibi octuagita ducatos tũc ĩdubitãter vſura foret eo ꝙ uenderet
tibi tẽpus pecuñie mutuate q̄uis enĩ pecuña non ualeat plus ſeipſa tamen ex
vtentis ĩduſtria & facultate aliquem ualorem acquirit ſeu acquirere poteſt

Propterea ille uſus ſeu facultas vtendi poteſt ab eo cuius ille vſus eſt legi
time vendi Si iterū ſecūdo obſtes ꝙ cum habens centum florenos facultatem
habeat vtēdi eis uel poſſedendi eos nō ſolum pro tribus ānis verum etiam
ꝓ toto tēpore futuro ergo bn̄ eque poterit vēdere facultatē hāc futuri tēpo‑
ris mutuādo ſicut ꝑfatus debitor facit qui nō tenet eos ſoluere āte tres ānos
Ad hoc dicēdum ꝙ hic & ibi nō eſt eadem ratio nam habēs pecuniā nō pōt
ea in q̄tum rōne ꝑcii ſeu nūmiſmatis vti niſi mutuādo vel ꝓ re altera cōmu
tando vtrobiq; autē currit tēpus futuꝝ non ꝓ eo qui pecuniā tradit ſed ꝓ
eo cui mutuat̄ vel in emēdo cōmutatur ſed appreciatur vltra ſimplicē vim
precii ſui ſed debitor prefatus nihil mutuat dum ſoluit.lxxxv.ducatos ſed
potius debitum ſuū ſoluit & de hoc ꝙ āte tēpus debitū ſoluit vel aliquod
ꝑcium recipit quod quidē mutui preciū dici non poteſt cum nihil mutuet
ſed ſolum dici poteſt ꝑcium anteriorationis ipſius ſolutionis quia āteriora‑
tio hoc ꝑcio extimabilis ē ideo licite poteſt vēdi Franciſcus de may.in.iiii.
di.dicit ¶Quero ꝙ aliquis dat alicui poſt ānum aliquid & rogat ꝙ ſoluat
ſibi ſtatī & rogat ꝙ ſit liber ꝓ dimidio debiti Rūdet ꝙ ē vſura quia mora
tēporis hoc facit hoc negotium illicitū vnde vel debet ſibi totū ſoluere vel
nihil diminuere ꝑueniendo tempus & hec erit gratia vel expectare tēpus
& tunc erit iuſtitia alias ſi diminuit & preuenit tēpus ſolutionis tenet̄ de
reſiduo reſtituere ¶Quid ſi emi ab habēte poſſeſſiones cenſum.x.corbium
frumēti ꝓ precio quo habētur poſſeſſiones ex quibus haberēt veriſimiliter
dicte.x.corbes adiecto ꝙ de omnibus bonis ſuis īdifferēter ſoluere teneatur
¶Dubiū facit ꝙ emo fructus certi predii & ſic potius videtur obligatio ꝑſo
nalis iuxta notata per Inno.c.In ciuitate Itē hic nō emitur certum ius reale
Rn̄det Io.de ligna.in.c.fi.de vſuris ꝙ ſi cēſus cōſtituit̄ in bonis & ad bōa
fiat relatio nō eſt cēſendus cōtractus vſurarius cum hec merces hoc precium
& alia iura realia licitum ſit emere.ff.de here.vel ac.ven.& maxīe ꝓcedūt
cum legitimū eſt precium & ad dictū ſenſum relata Caueat tamen cōtrahēs
ab ītentiōe deprauata cuius ſolus deus eſt cognitor extra de vſuris.c.Cum
tu in fi.Sed dicit Laur.Neſcit videre quomodo in caſu ꝓpoſito cenſus ille
cōſtituatur in bonis & dato ꝙ omnia ſua bona obliget nō tamē negat quin
poſſit conſtituere ī bonis ſuis & illum vēdere nec vllā ratio differētiā ſiue
cōſtituat ī pecunia ſiue ī rebus puta grano vino.xiiii.q.iii.pleriq; & quod
notat Inno.ī.c.In ciuitate & ita credo Io.de ligna.conſenſiſſe ¶Ad predicta
facit queſtio illius qui vendit fructus domus ꝓ centum ānis de qua Bar.ī
.l.ii.§ Inſtitutio.ff.de le.ii.qui dicit ꝙ aut vēdit fructus cōſtituēdo ius ī re
ipſi emēti & tunc ē alienatio rei.l.fi.C.de re.eccle.non alie.Aut non conſti
tuēdo ſed obligādo ſe actione perſonali ad dādos fructus & tūc non ē alie‑
natio.l.fi.de contrahē.emp.&.l.liberto ī pri.ff.de adi.lega.& qualiter per
pendatur An conſtituat ius in re vel non nota.ff.de vſufructi. lege Si ita

¶ Quid de his qui emūt ab eccleſiis vel monaſteriis certas poſſeſſiones te/
nēdas toto tē pore vite ſue ita vt poſt eorū mortē ad eccleſias redeāt Rn̄det
Hoſti. in ſum. eo. ti. § Sed ā aliquo ver. Quid de hoc quod Ray. & Goffre.
iudicauerūt hunc cōtractū vſurarium eo ꝙ homines ſperant viuere & ſic
ſperāt ſe amplius ꝑcepturos de ꝓuentibus poſſeſſionū q̄ ſit pecunia quā
dederūt & ſola ſpe cōtrahit vſura Si tamē quis vnā poſſeſſionē dat & reci/
piat aliā equiualētem licitus eſt cōtractus certe ſalua pace eorum nā ita ho/
mines ſperare poſſunt lucꝝ in hoc vltimo cōtractu ſicut in primo & adeo
licitus ē cōtractus primus. ſ. ēptionis & vēditionis ſicut & ultimi. ſ. ꝑcarii
niſi ī fraudē fiat nā vterqꝫ approbatˀ a iure I p̄imet etiam ſcripſerunt ꝙ non
habet locū vſura niſi ī mutuo & ego addidi regulariter vt appoſitionem
multoꝝ caſuū euitarē iō dic ꝙ iſte contractus ſicut & ille de quo dicitur
ſupra ¶ Quid de his qui oues rōne incertitudinis excuſantˀ. C. eo. l. ii. & de
pac. l. i. & l. i. ff. de cōdic. & demō. Si tamē ponas ꝓ cōſtanti ꝙ malā ītētionē
habeāt & ꝙ eis remordeat cōſciētia non excuſo purgēt enī cōſciētiam ſupra
de p̄ſcriptionibus. c. fi. extra de vſuris. c. In ciuitate Sed ego de illis nō ſū
hec Hoſti. ¶ Videamus circa vſuraꝝ fraudes Pone ꝙ quiſ petit a me mutuū
offerēs ꝓ ſecuritate mutui ypotecā ſuoꝝ bonorum ego autem illi dico nolo
mutuare ſed paratus ſum emere ꝓ eodē precio & vſqꝫ ad certū tēpus red/
dere ꝓ eodē vſurarius p̄ſumor maxime ſi modicū precium īteruenit ſecū
dum Hoſti. in. c. Ad noſtram de emp. & ven. per illū tex. & l. Quāuis § Si
cum eſſet. ff. aduel. Ex hoc videtur ſentire ¶ Hoſti. ꝙ ex ſolo pacto de re uē
dendo cōtractus preſumatur vſurarius Hugo vt refert Archi. xiiii. q. iii. ple
riqꝫ ſentit cōtrarium ī eo quod dicit & ſi talis facit talē contractū ī fraudem
vſuraꝝ peccat mortaliter nec a peccato vſure defenditur licet non poſſet ab
eccleſia cōdēnari Si autē non facit ī fraudē non peccat quia talis cōtractus
ē licitus & talis ēptio & vēditio licita. C. de pactis īter ēp. & ven. l. Si fun/
dum & de ī diē adiec. l. Quottiēs hec ille Si ergo non poteſt ex ſolo pacto
ab eccleſia cōdemnari ergo nō īſurgit ex ſolo pacto p̄ſumptio ꝙ ſit contra/
ctus vſurarius quia tūc poſſet ab eccleſia condēnari ut dicto. c. Ad noſtram
& c. Illo vos de pigno. hoc etiā videtur ibi ſentire Archi. qui ponit verba
Hugonis dicit ꝙ ſi īteruenia t p̄dictum pactū de retrahēdo & defectus ſit
in precio iuſto ſecundū. c. Ad noſtrā tunc iudicabitˀ vſurarius Idē expreſſe
ibi dicit Inno. Idem Hoſti. ī ſum. ī ti. de emp. & ven. § fi. ver. Illud autem
notatˀ vbi dicit ꝙ quādoqꝫ trāſitur de contractu ad contractum in fraudem
legis vt quādo accedo ad vſurarium & volens recipere mutuum ipſe non
conſentit quia timet de vſuris ſed dicit ꝙ emet ſi voluero Si hoc dicunt te/
ſtes qui fuerunt mecum ꝙ talia verba habuimus & uenditio ſit longe circa
iuſtum precium uel ꝓpe iuſtum precium & conſtat ꝙ emptor uſurarius ē
& ꝙ ego ſi facere poſſem nullatenus erā rē ueditu rus non ualet contractus

ut in·c. Ad noſtrã de contrahẽ᷑ emp.Io.an.in dicto c.Ad noſtrã dicebat Ex-
periẽtia docuit ꝙ vſurarii dimiſſis contractibus mutui inchoauerunt facere
contractus emptionum condictionalium ſcilicet cum pacto de reddẽdo rem
poſtea ne forma contractus ex vi illius pacti iudicaret illum uſurarium ce-
perunt bina ĩſtrumẽta facere primum emptiõis ſecundum ꝓmiſſionis de re
vẽdendo hodie uero oportet debitorẽ ĩdigẽtẽ pecuña cõfidere uſurario ſicut
ſacriſte faciẽdo ſibi purum ĩſtrumẽtum vẽditionis vnde uidetur ſentire ꝙ
ſolũ hoc pactum ſufficiat ſed eo·c.ſuper glo.ſentit cõtrarium & idẽ in·c.Ille
vos.ſ.ꝙ tria cõcurrere debeãt.ſ.emptorẽ vſurariũ nõ ĩteruenisse iuſtũ p̃ciũ
& pactum de re vẽdendo & idẽ dominus Laur.de pinu.dicit ita ſeruari in
practica.ſ.ꝙ illa tria requirunt vide ſupra vſura primo§xl.& ĩfra §xxv.
Sed quid ſi fiat pactum de re uẽdendo ĩfra.x.ãnos ita tamẽ ꝙ ĩ quĩquẽniũ
ĩſtrumẽtum uẽditionis nequaꝗ̃ facere teneat R̃ndet Hoſti.& Io.ã.ĩ dicto
·c. Ad noſtrã ĩ nouella ꝙ eo ipſo fraus detegitur Quero quid ſi quis uẽdit
ius ꝑcipiẽdoꝝ reddituũ ꝙ tẽpore cõtractus valet cẽtum & quia expectat
ſolutionẽ fiendã certis terminis vult habere cẽtum & uigĩti nũquid ẽ caſus
licitus R̃ndet idẽ Alex.vbi ſupra videtur dicẽdum ꝙ nõ quia cũ ſtatĩ tradat
res que vẽditur & emptoris ſtet periculo & ſtatĩ alteri vendere poteſt eam
& quia expectas ſolutionẽ fieri vis habere plus ꝓpter dilationem tẽporis
videtur ĩdirecte cõmitti vſura & quaſi quis ĩdirecte mutuet p̃cium iuſtum
rei vẽdite.ſ.libras cẽtum ut ex illis habeat.xx.libras vltra ſortẽ hec uſura
ĩdirecte videt̃ cõmitti & eẽ ĩ omni re vẽdita ad tẽpus Si enĩ res ĩ preſenti
valet.x.& quis uẽdat eam.xii.ꝓpter expectandã ſolutionem uidet̃ indire
cte mutuare.x.ut recipiat vltra ſortẽ libras duas hũc tamẽ caſum dicit extra
de vſuris·c. In ciuitate ex forma nõ eſſe vſurarium nihilominus tamẽ vẽdi-
tores peccatum nõ incurrũt vbi dubium ſit merces ipſas plus uel minus ua
lere tẽpore ſolutionis forte aũt dixit ex forma ſua ñ eẽ vſurariũ quia ẽ vſu
ra ĩdirc̃a ut.n.dc̃m ẽ ſuꝑ ĩdirc̃a vſura ĩcidit p̃ter cõtractũ mutui vide ĩfra§
ꝓxĩo &§xvi.Quero ã aliquo cãu liceat uẽdere ad credẽtiã R̃ndet Alex. de
alexãdria vbi ſupra ꝙ uendere ad credẽtiã poteſt fieri ad credentiam poteſt
fieri tripliciter Vno modo credentia p̃cii ſoluendi in tempore futuro poteſt
incidere in cõtractu per gratiã & liberalitatem venditoris.ſ.quãdo res uen
ditur ſecũdum iuſtã extimationem ꝓ tempore emptionis & cõmutationis
ipſius rei & ipſe venditor expectat ſolutionem libere ꝓpter gratiã quam
habet ad emptorem talis credentia nullũ habet vitiũ uſure quia nulla excre
ſcentia eſt ꝓpter credentiã cum res uendat̃ q̃tũ ualet ſecũdum iuſtã extima
tionem que extimatio ſit ꝓ tempore cõtractus Secũdo modo põt incidere
credentia nõ ꝓpter gratiam uenditionis ſed ex natura contractus quia res
nõ extimat̃ ſecundum valorem quo uel quem ualet quãdo tradit̃ ſed quo ua
litura eſt uel ſperatur valere tempore ſolutionis verbi gratia Si aliqua res

vēdatur in aliquo tēpore ī quo nō habet tantā vtilitatem & neceſſitatē hūana vita quā habitura eſt in futuro tempore & uēdens nō eam uēditurus eo tēpore quominus valet ſed alio tēpore quo ſperat maioris valoris hoc cāu poſito vendere ad credētiam licitū eſt ex natura cōtractus ut ꝓbat̄ ꝑ dcm .c. Nauigāti vbi dicit ꝙ iſte excuſatur qui merces vēdit plus q̄ tūc ualeant in certo termino percepturus ſolutionē & hoc ſi alias nō fuerat venditurus vide īfra § xix. ¶ Tertio modo poteſt fieri credētia in cōtractu per accidēs.ſ. ex natura tēporis quin.quis.ſ. plus vēdit q̄ valeant res tēpore venditionis vel q̄ ualiture ſint ꝓbabiliter tēpore ſolutionis aliter eas uēditurus & hoc modo cōtractus ē uitioſus Dixerūt tamē quidā ꝙ licet cōtractus ſit uitioſus de ſē tamē excuſari poteſt ex parte vēditoris Si enī uenditor rem ſuam ītendit carius ꝓpter tēpus ſed ꝓpter damnum quod videtur ſibi īminere ex dilatione recuperāde ſolutionis ſeu ꝓpter vexationē ſuam redimēdā cuā ꝓbabiliter timet futuram ſibi in repetitione debiti ſui vel ꝓpter malitiam creditoris & impotentiam debitoris tunc excuſatur cōtractus a vitio quia equitas extimationis ī huiuſmodi cōtractibus per reconpēſationem damni quod ꝓbabiliter timet̄ ſeruatur & rectitudo huius ītentionis tūc apparet quādo venditor potius optaret nō vendere ad credētiam & quando libētius daret aliis ꝓ minori precio q̄ iſtis ad credētiam ꝓ maiori ſic ergo excuſatur cōtractus ſecūdum iſtos & ſi excuſatio uera ē excuſat̄ ꝓpter itereſſe quia nō fit prīcipaliter ꝓpter lucrū ſed ꝓpter damnum vitādum licet autem ſic excuſet̄ uidet̄ modo eſſe dubius vno enī modo vēdēs ſic nō poteſt excuſari quādo.ſ.ſemper credētiā plus vēdit q̄ ualeat res ſimpliciter vel q̄ ualitura ſit veriſimiliter tēpore ſolutionis vel etiam ſi ueriſimiliter tātū ſit ualitura tēpore ſolutionis quādo vēditur tamē uēdens alias res ſuas nō uēderet niſi plus reciperet ꝓpter credētiā & expectationē vn̄ ſupra § proxīo ¶ Quid aūt iuris quādo anticipatur ſolutio pcii vel expectet̄ vſus rei uēdite vide ſuꝑ § xxvi. ¶ Utrum liceat emere redditus pecuniarios hereditarie ad uitam Rn̄det Alex. de alexan. vbi ſupra ꝙ licet fuerit oppīo magiſtrorū ꝙ non tn̄ poteſt dici cōtrarium ꝙ ſit licitum cōtractus enī uitiatur multis modis uno modo ex parte rei que uēditur uel emitur puta quia res nō eſt uendibilis ut homo liber non poteſt uendi Itē ſpiritualia Item res aliēa & hoc modo ſecū dum oppinionē eorum vitiat̄ iſte contractus quia pecunia nō eſt uēdibilis & ī tātum uitiat̄ ꝙ declinat a cōtractu emptionis & ſortit̄ contractū mutui ex quo non licet ſperare lucrum Sed tn̄ reſponderi poteſt ad hoc ꝙ ī rebus noſtris tria habemus bona.ſ.mobilia & īmobilia & ius īutriſqꝫ & ſicut diſtīguitur mobile & īmobile & ius īutriſqꝫ ita ipſum ius uendi poteſt non ergo uenditur ipſa pecuīa ſed ius percipiendi redditus pecuniales q̄uis aūt pecunia non uendatur tn̄ trāſit cū iure uendito Videamus enim ꝙ aliquid quod uendi non poteſt uel emi & tn̄ tranſit cum aliquo alio quod emitur

vel vēdit̄ de iure ſicut ius patronatus uēdi uel emi nō poteſt quia eſt ānexū ſpirituali & tamē tranſit cū venditione ville vel fundi que vendi poſſunt de iure ita ī ꝓpoſito venditur ius quo uēdito trāſit pecunia ius enī ꝑcipiendi talē q̄titatē pecunie ſuper bonis ſuis vēditis quolibet āno ſiue hereditarie ſiue ad vitam emētis nō eſt pecunia Sed diſtīguitur vnū ab alio verū eſt quia alia rōne nō poteſt uēdi pecunia quā ius patronatus pecunia enim nō poteſt uēdi quia ē mediū in uēditione ius autē patronatus quia ānexū eſt ſpirituali Secūdo modo poteſt eſſe vitium in cōtractu ex parte precii & tale vitium excludit̄ ab iſto cōtractu qn̄ ꝓportionatur preciū iuri quod uēditur Regulare enī ē ꝙ cōtractus emptionis & uēditionis illicitus ē cū in eo nō ſeruat̄ equitas iuris naturalis Cum autē talis equitas ſeruatur ita ꝙ nō eſt notabilis exceſſus p̄cii ſuper re vendita nec ecōtra cōtractus poſſit vitiari ex parte precii ſed tamē ſicut poſſit vitiari ita pōt rectificari Tertio modo poteſt īcurrere uitium in cōtractu ex parte pacti appoſiti hoc autem quando appoſitio pacti repugnat rei ſuper qua tranſigit̄ ita ꝙ ipſa res non patitur apponi pactum & hoc modo vitiū ē in ſymonia alio modo quādo pactum repugnat contractui puta qn̄ contractus ē gratuitus & tale uitium facit vſurā vſura eſt enī ex hoc ꝙ aliquid exigit̄ ex pacto nomine rei mutuate Tale autē vitium non ē in contractu p̄dicto cum ibi ſit uera vēditio & non mutuū Quarto modo poteſt eē vitiū in cōtractu ex parte cōtrahētis ſicut cum quis fingit ſe emere quod ī pignus recipit & tūc non excuſatur a vitio uſure niſi computet fructus ī ſortē argumēto extra de pigno. Illo uos & hoc modo poſſet aliquid dicere ꝙ hoc ē vitium quia tātumdem eſt ſicut contrahere ſicut mutuare. C. ꝑx. quolibet āno ita ꝙ ſic contrahēs mutuat īdirecte & fingēs emptionē facit mutuū Poteſt dici ꝙ argumētum nō cogit quia ī tali contractu non ē mutuum directū nec īdirectū vbi enī ē mutuū mutuatū obligat̄ mutuātī c. Precio In tali autē cōtractu p̄cium trāſit & ius percipiēdorū reddituum ſtat periculo & lucro emptoris poſſet tamē ī contractu īcidere vitium ex parte contrahentis ꝓpter cupiditatē & auaritiam cōtrahētis Sed hoc accidit cōtractui Inno. Hoſti. & Io. an. tenēt ꝙ ſit licitum emere redditus ī c. In ciuitate de vſuris Alii etiā ſecundum refert idē Alex. ꝓbāt hunc contractum eſſe licitum quia licite poſſet quis emere p̄dium ꝓ cētum libris & p̄dium emptum poſſet hereditarie dare alicui ꝓ ſe & ſuis heredibus hoc pacto ꝙ recipiens predium obligaretur pro ſe & ſuis hredibus dare quolibet āno ſolidos centum danti predium & ſic in emptione & vēditione predii talis habet ꝓ centum libris ſolidos quolibet āno nihil autē differt ī hoc contractu contractus ergo videtur licitus Fateor tn̄ ꝙ non eſt ita honeſtus & decēs ſicut contractus quo emunt̄ redditus prediales ¶ Querit de hoc caſu poīt ꝙ comunitas Ianuēſis olim quoſdā redditus quos recipiebat de ſale & de pane que fiebat venalis vendiderunt certis

perſonis vſqꝫ ad certum tempus ꝓ certi p̄cii ſolutione ita ꝙ illa illud tēpus
tenebit comunitas p̄cium ſalis augumētare & nihilominus ꝙ ſal eſſet ad
ſuffitiētiā venalis dederūt p̄dicti emptores minus precium q̄ ſi comunitas
ſolutionē fiēdam expectaſſet certis terminis Poſt hoc autē per ānū vel am
plius magiſtratus p̄dicte comunitatis & uēditores voluerūt p̄dictos red
ditus recuperare cōtradicentibus autē primo emptoribus tādem ipſi cōceſſe
rūt & diffinitū eſt ꝙ predicti redditus dimitterēt comunitati & de p̄dictiſ
redditibus predicti emptores haberent ānuatī certe pecunie q̄titatē ita tn̄ ꝙ
comunitas poſſet eos redducere quādo vellet ad ſtatū priſtinū ꝑcipiēdoꝝ
reddituū querit vtrum cōtractus ſit licitus ¶ R̄ndet idē Alex. ꝙ contractus
cōtinet duos caſus Primus ē vēditio primorum reddituum ſalis vel panis
venalis cōtinet recuperationē eorūdem reddituum pro certa pecunie q̄titate
primus ergo cōtractus videt eſſe licitus ſi concurrat equitas iuris naturalis
puta ꝙ preciū ſit equatū rei vēdite Ratio autē quare non peccat cōtractus
ex parte rei tradite ē quia res ē uēdibilis vt enī oſtenſum ē ſupra ius perci
piēdoꝝ fructuum poteſt vendi redditus futuri ſiue fructus vendi poſſunt
ſicut hereditas que obuenire debet & iactus & rethis & ſimilia nec peccat
ex parte precii quia ſupponit ꝙ precium ſi ꝓportionatū rei que tradit vt
ſeruetur equitas īter emētem & vēdentē nec īfici cōtractus ex hoc ꝙ minus
p̄cium dat q̄ daretur ſi ſolutio fieret certis terminis quia vt oſtēſum ē p̄cium
debet dari ꝓ re ita tamē ꝙ extimetur res q̄tum valet tēpore cōtractus nec
peccat contractus ex hoc ꝙ contigit aliquid accipere vltra ſortē quia ſors
ī venditione locum nō habet venditor enī de nullo p̄cio tenet emptori licet
teneatur ſibi de obiectione & ideo nō poteſt dici ꝙ emptor recipiat aliquid
vltra ſortē imo iſte qui emit nō eſt certus de aliqua ſorte cum ſors trāſeat
poſſet autē breuiter ꝓ hac cōcluſiōe formari talis ratio Nullū vitiū poſſet
eſſe ī hoc contractu niſi vitium vſure ſed ī hoc cōtractu non eſt vſura ergo
minor patet quia vſura non accidit niſi ī mutuo directo vel īdirecto.xiiii.
.q.iii.Si feneraueris alii.i.ſi mutuum dederis & eſt dictū Auguſtini ſuper
pſal.xxxvii.vbi Auguſtinus ꝓ eodē accipit fenerari & mutuū dare pro ex
creſcētia vltra capitale mutuum dicit autē mutuum directū vt cum mutuo
tibi cētum ut ī capite āni recipiā cētum.xx.Mutuum autē īdirectum ē cum
aliquis merces ſuas caſus vēdit quia ſolutionem per aliquod certum tēpus
expectat Si enī aliquis merces que valent.v.dat ꝓ.vi.quia expectat ſoluti
onē per q̄tuor mēſes īdirecte vſqꝫ ad quatuor menſes mutuat.v.ꝓ ſex &
īdirecte accipit lucꝝ.xx.ſolidoꝝ quod accidit ſorti Eodem modo eſt ī ātici
patione temporis quia ſi quis dat ſtatī ſolidos.viii.pro mina grani danda
vſqꝫ ad tres menſes ī caſu autem propoſito nō eſt mutuum directum quia
vbicūqꝫ īteruenit mutuum mutuatū tenet mutuātī in p̄cio quia p̄cium nō
tranſit hic autem eſt vera venditio nec venditor tenetur emptori de aliquo

pretio imo ſi ſal nõ vendatur & panis nõ eẽt venalis cõmunitas in nullo te-
neretur emptoribus quia res empta ſtat periculo emptoris non ergo hic eſt
vſura Secũda etiã pars uidetur licite poſſe fieri quia illud non ẽ mutuũ &
licet ibi non ſit venditio & emptio tamẽ eſt ibi iuſta permutatio quia iſti
permutãt ius percipiẽdoꝝ reddituum centũ ꝓ octo recipiẽdis annuatĩ pro
loco ſalis & talis permutatio uidetur iuſta non obſtat ꝙ comunitas poteſt
eos redducere ad ſtatum priſtinũ & per conſequens eoꝝ iura ſunt integra
& ſic quicquid accipiũt ſit uſura quia Rñdet idẽ Alex. ꝙ ſi cõtractus iſte
fuiſſet per talẽ modum ꝙ emptores reddituũ ſicut emerãt ſpontanee comu
nitati redderẽt uel uenderẽt ĩperpetuum dare octo ꝓ cẽtum non uidetur ꝙ
ſit peccatũ in cõtractu dũmodo ſeruetˀ equitas iuris naturalis ĩ tali emptiõe
& vẽditione & hoc quia hic nõ habet locũ ſors vel mutuum directe & ſer-
uatur equitas dum emẽs & vẽdens cõueniũt de p̄cio competẽti Alio modo
poteſt fieri contractus ita ꝙ ĩcidat ĩ contractum ꝑmutationis quia dicitur
cõtractus ĩnominatus & hoc quia emptores cõceſſerunt ꝙ dicta comunitas
fecit p̄dictos redditus & hoc quãtũ eſt ex parte eoꝝ eſt perpetuũ & ꝙ nõ
habet aliquod ius repetẽdi Predicta autẽ comunitas dat p̄dictis temporibus
pro quolibet loco ſalis diſtinctis locis tali modo ꝓ cẽtum libris ſatiũt lotũ
octo libraꝝ & talis contractus videtur licitus nõ obſtãte ar. quia cõtractuſ
ꝓnũtiationis perpetuus ẽ ex parte ipſoꝝ emptoꝝ que nõ poſſunt redditus
p̄dictos repetere ❡ Sed nũquid ſi fient per talẽ modum .ſ. ꝙ dicti emptores
tali modo cõuenirẽt cum comunitate .ſ. ꝙ perciperẽt octo pro quolibet anno
loco ſalis vſq; ad certum tẽpus ĩterim aũt perciperẽt dicti emptores dictos
redditus nũquid eſt licitus contractus Rñdet idem ꝙ talis caſus ẽ dubius
quia videt percipi illud lucrũ .ſ. octo pro cẽtum ꝓpter dilationẽ temporis
.ſ. quia emptores differunt percipere iura ſua vſq; ad certum tẽpus percep
turi illa finito hoc tẽpore ❡ Quod emptores emiſſent certo p̄cio puta pro .c.
ſupra loca ſalis certum ius percipiẽdi dictã ꝗtitatẽ pecunie puta octo pro
cẽtum ĩperpetuum ꝗtum ẽ ex parte ipſoꝝ emptoꝝ ſed tamẽ in poteſtate ẽ
comunitatis reddere emptoribus p̄cium & recuperare rẽ ſuam nũquid hoc
poteſt licite fieri Et videtur aliquibus ꝙ non quia ſors hic videtur habere
locum vt ſit ĩ poteſtate vẽditoris reddere ſortẽ Si autẽ in caſu ꝓpoſito ſit
mẽtio de ſorte omne lucrum quod accidit ſorti ẽ vſura Preterea videtur eſſe
ĩdirecte mutuum vt quis mutuet cẽtũ ꝓ octo ãnuatĩ maxime cum ſors red-
di poſſit & lucrũ ſit certũ nec poſſit ſeruare rõne ĩcertitudinis ſicut ſaluatˀ
contractus quãdo emitˀ redditus pedagioꝝ vel molẽdinorum rõne ĩcertitu-
dinis ex hoc ꝙ plures vel pauciores poſſunt ire ad molẽdinum vel plures
vel pauciores trãſeunt que ſoluũt pedagia & quo etiã modo ſaluatˀ contra-
ctus ſupradictus quãdo .ſ. emit redditus ſalis ſecũdum ꝙ plures vel pau
ciores veniunt ad emẽdum ſal Suſtinẽdo tamẽ caſum Ad primũ argumẽtũ

patet R n̄ſio ꝙ licet nō ſit contractus licitus ex parte venditoris tamen eſt perpetuus ex parte emptoris & quo ad eū nulla ſit mētio de ſorte ſed ſorte trāſeunte ius percipiēdi redditus eſt ſuum & ideo lucrum quod accidit totum ē de ſorte tenetur tamē ſi ibi eſſet ratio mutui Confirmat hoc primo per illud quod dcm̄ ē ſupra de fundo qui vēdi pōt tali cōditione ꝙ vſqꝫ ad certum tēpus vendens poteſt recuperare fundum dato p̄cio licet emptor nō poſſit recuperare p̄cium in quo caſu dictum ē ꝙ nō ē vſura licet hoc poſſit fieri ī fraudē vſuraꝝ ut dcm̄ ē Ad ſecūdū pōt dici ꝙ licet n̄ ſit īcertitudo ex parte percipiēdi fructus quaſi emptor poſſit plus & minus percipere tñ ī certitudo ē ex hoc ꝙ ſi dicti redditus ſuꝑ quibus accipit certa q̄titas pecunie perirēt deficerēt emptori nec āplius ſibi comunitas teneret quia quo ad emptorē p̄cium trāſit & res eſt empta ſtat periculo ſuo licet autē cōtractus poſſit ſic excuſari fateor tamē ꝙ nō eſt ita honeſtus ſic quādo ē incertitudo primo modo.ſ.ex hoc ꝙ poteſt plus & minus percipi ¶ Quid ſi rem puta frumētum nō erā venditurus & rogaſti me vt tibi vēderem an poſſum petere illud quod valebit tēpore quo ītendebam vēdere R n̄det Ric. vbi ſupra ꝙ ſic quia rōne veriſimilis dubii contractus huius excuſat extra de vſuris .c. Nauigāti Ille enī hic rōne huius dubii excuſatur quādo merces ſuas uēdit in certo termino āplius recipiat ꝓ eiſdē q̄ valeant tēpore cōtractus ſi tñ eas tēpore cōtractus nō fuerat vēditurus .c. c. § vltimo Si aūt alias rē tēpore contractus fuerat venditurus ꝓ minori vt ex certa ſciētia plus recipiat alio termino vſurarius ē cenſendus & ſic poteſt itelligi ſecundum eum illud quod dicit extra de vſuris c. In ciuitate ¶ Sed quid ſi de cetero hoc p̄ponāt vſurarii vt faciāt fraudē legi Itē ꝙ ſi dant .x. ſolidos tēpore meſſium ꝓ .x. ſextariis ī paſcate ſoluēdos nūquid ꝓbabiliter dubitari pōt ꝙ minus ualet bladū in paſcate q̄ ī meſſibus ideo melius & tutius facient ſi a talibus contractibus deſiſtāt vt īfra .c. In ciuitate Dubitari poteſt enī vtrum pluſ vel minus ualeat quia de futuris cōtingētibus & porro non poteſt dubitari ꝓbabiliter .ſ. ſecūdum ſolitum curſum regionis qui cōſiderādus ē .l. Cū de. ¶ § Aſinā .ff. de frau. inſtructo & .l. i. de flu. hec Hoſti. in ſumma in ti. de vſuris § An aliquo ver. Quid ergo vide ſupra § xiiii. ¶ Quid ſi vendit ꝓ precio quo ī inſtāti currit ſed ſi plus valet uſqꝫ ad paſca vult quod illud plus ſibi det ſi vero minus ualet nō vult ꝙ p̄cium minuat R n̄det Hoſti. vbi ſupra ꝙ ꝓculdubio ipſum vſurarium iudico cum ī pacto claudicet ar. .c. de ſolu. le. pe. ff. de dā. infec. l. ¶ Quoniā bona § Si quis & .ff. ꝓ ſotio .l. Si nō fuerit § Ariſco ¶ Quod ſi habēs merces volebat eas portare ad aliū locū vbi ueriſimiliter erāt cariores & īuenit in loco vbi erat qui ſibi dat tantum q̄tum habere potuiſſet in loco ad quē illas ītendebat īferre nunquid ē vſura Dicit Inno. ꝙ non dummodo computatis periculo & labore non accipit vltra illud quod ī loco erat vēditurus fuiſſet accepturus quia quo iure pōt

carius uēdere ꝓpter dubium loci Idem Ray. Sed Hoſti. dicit ꝙ hoc non eſt bonū ſimile cum quia non ē ueriſimile ꝙ aliquis talē emptionē faceret niſi multū egeret & ſic per hāc opinionē daret uiam figmētis con. c. Tuas extra de uſuris Tum quia laboris & expēſarū eſt habēda ratio ſupra de uoto ma gne. Io Cal. in dco. c. Nauigāti concordat has opiniones dicēs ꝙ ſi emptor ſtati ſoluat pcium ē uera opinio Inno. quia tunc pſumitur hoc ꝓmittere uel emere nec ī ciuitate coactus ſecus ſi differatur ſolutio & ſic ꝓcedit opinio Hoſti. Sed in foro cōſcientie in quo creditur confitēti non ē neceſſaria iſtas preſumere fraudes quia confitētur exquirēda negotii ueritas Ray. tenet cū Inno. in ſumma de uſuris § Itē aliquis ui de Pe. de āca. c. i. de uſuris in. vi.

¶ Quero pōe vēdit quis fructus pdii ad tēpus puta. x. annoꝝ ꝓ mille cum fructus illius pdii comuniter valeāt annuatī centū quiquaginta ē ne licituſ taliſ cōtractus ex parte emptoris refert Io. an. in addictionibus ad ſpecu. ſuper Rubrica de vſuris hāc queſtionē fuiſſe formatam in quodā monaſte rio & ꝓ emptiōe facit ꝙ illa mille ſbmittit fortuito cāu ¶ Quero pōe ꝙ pe trus habet cētū libras alicuius recipiēdis vſqꝫ ad q̄tuor meſes vtrum alicui liceat emere eas ꝓ. lxxx. dicunt multi ꝙ ſic Sed Alex. de alexā. vbi cū dicit ꝙ nō quia emens plus & minus dat ſecūdum ꝙ plus & minus expectatur pecunia exſoluēda & ſecundum ꝙ plus & minus retinet pcium vēdens ita ꝙ lucꝝ iſtud videtur ꝓuenire ꝓpter dilationē tēporis & maioritas precii ꝓpter āticipationē ſolutionis ꝙ nō licet Cauēdus ē ergo iſte contractus ex eo ꝙ videt fieri ī fraudē vſuraꝝ & videtur eē īdirectum mutuū & quaſi quis mutuet in preſenti. lxxx. ꝓ. xx. recipiēdis vltra ſortē vſqꝫ ad quatuor meſes quod ſi res vel pecunia que debet haberi eſſet ī periculo vel in manu alicuius a quo non poſſet extorqueri ſine magnis ſumptibus & laboribus tunc haberet locum quod liceret minus dare & plus accipere quia res in pe riculo ceteris paribus minus valet q̄ illa que ē extra periculum non obſtat ꝙ licet emere ius exigēdi rem ꝓ minori pcio que expectat Sed in ꝓpoſito nō ſic ē quia pecunia ī bancho non eſt ī probabili periculo cuius ſignum eſt quia homines qui vendunt ſuas merces recipiūt ſolutiones fiēdas ī bancho certo termino q̄ ſolutionē nō reciperēt ſi eſſet ꝓbabile periculum ¶ Quero de tali caſu aliquis portauit ſal Ianue & vēdidit ipm comunitati pro pcio certo percipiēdo quādo aliis qui ante portauerit ſal q̄ ipſe & eidē comunita ti vendiderunt fuerit ſatis factum talis autē uēdens nolēs tāto tēpore expe ctare ſolutionē fiēdam vendidit iura ſua que habet ſuper comunitatē mīori precio q̄ debeat recipere Rndet Alex. vbi ſupra ꝙ aliqui dicunt ꝙ licet alii dicūt caſum iſtum nō differre a priori ī forma & ideo ſicut nō licet accipere plus ī primo ita nec ī iſto & maxime ſi ratione tēporis maioris vel minoriſ plus vel minus datur ſiue emit maiori vel minori pcio ſecus eēt ſi pecunia eſſet ī periculo vel ſi non magnis diſpenſationibus & ſumptibus poſſet

recuperari ¶ Quero pone ꝙ quis emit terram ab aliquo multo maiori precio q̄ valeat reſtituiturus eā ꝓ eodē precio īfra certum tēpus ſiue quandocūq; voluerit uēditor Rn̄det Alex. de alexādria ꝙ poteſt fieri in fraudē vſurarū & maxime quādo p̄cium vix accedit ad dimidiā iuſti p̄cii ꝓbantur extra de emp. & ven. c. Ad noſtram vbi habetur de hoc in tex. & glo. Iſte etiam caſus ponit̄ extra de vſuris. c. Conqueſtus in glo. magna vbi ponūtur caſus quibus poteſt accipi excreſcētia vltra ſortē īter quos ponitur hic Si vendo tibi fundum iuſto p̄cio ea. l. vt quādocunq; ſoluā tibi p̄cium quod mihi das fundus ad me reuertat̄ in iſto caſu lucrātur omnes fructus aliter ſi modicum eſſet p̄cium p̄ſumitur cōtractus factus ī fraudē vſuraꝝ & maxīe ſi emptor conſueuit exercere vſuras concedit glo. ꝙ cōtractus poterit eſſe licitus q̄n. ſ. iuſtum ē p̄cium & poteſt fieri in fraudē vſuraꝝ Primus ex eo ꝙ modicum eſt p̄cium reſpectu valoris rei Secūdus ex eo ꝙ aliquid ꝑſoluitur vltra ſummā receptā puta fuit res vēdita p̄cii cētum & ē in pacto ꝙ cum reſcinditur venditio ſoluātur cētum & vigīti Tertio quādo emptor conſueuit exercere vſuras ꝓbant̄ hec per dictum. c. Ad noſtram & . c. Illo nos vide ſupra § xi.

¶ Quero de hoc caſu petrus exiſtēs Ianue emit a Martino turonēſes recipiendos in frācia ī talibus nūdinis Rn̄det Idē Alex. ꝙ ſi emēs plus uel minus dat ꝓpter dilationē tēporis vel quia plus uel minus dimittit vendenti uel ꝓmittēti dare turonēſes ī frācia verbi gratia Si vſq; ad nundinas ſunt tres mēſes minus dabit emēs ꝓ libra turonēſi q̄ ſi eſſent tantum duo mēſes contractus non videtur licitus & maxime ſi pecunia ī termīo ꝓbabiliter credit̄ plus valitura vel ſi ſic emēs communiter lucratur hoc enī poſito videtur eſſe īdirectum mutuū puta ut quis det minus ꝓbabiliter recepturus plus in termino ſecus ſi eſſet dubium Ratione enī dubii ꝓbabilis vel comuniter accidētis poſſet excuſari ¶ Quid ſi uēdo tibi bladum vel rē meā & tradas mihi tātū q̄tum valebit ī tēpore quo carius erit hoc āno an ſit vſura Rn̄det Mo. in ſum. ꝙ ſic quia ſperat aliquid futuri tēporis vltra ſortē & hoc exprimit forma cōtractus quia regula ē magiſtralis vbicunq; vēdens de ſorte intendit accipere plus q̄ ſit ſors & hoc exprimit forma cōtractus vſura eſt ibi Et ſi dicat̄ ibi non eſt mutuum ergo nec vſura Rn̄detur ꝙ eſt vſura indirecte

¶ Quid ſi quis vendat alteri bladum ꝓ. xx. ſolidis ī meſſe ꝙ ē tantum. xv. in p̄fixo termīo ſecūdū boni viri extimationē valituꝝ & poſtea vēiat cariſtia & dictus emptor illud bladum vēdat ꝓ. xxv. nūquid primus venditor aliquid emptori reſtituere tenet̄ nō videtur ꝙ emptor in nullo ē damnificatus imo lucratus In cōtrariū facit quia ille cōtractus fuit vſurarius ergo tenet̄ aliquid reſtituere Rn̄det Hoſti. in ſum. li. iii. ti. xl. ꝙ vēditor ille tenetur reſtituere emptori illud quod ſuper vēdit vltra extimationē boni uiri quia licet emptor dānificatus nō ſit hoc fuit ꝓpter euētum rei quia nō excuſat ab vſura dānificatus tn̄ fuit ꝙ multoplus emit q̄ in termino ualebat ſecūdū

extimationē boni uiri Quid ſi tēpore quo mēſurādū ē granū ꝓ quo tibi nūc cētum dedi puta do tibi pciū tēpore meſſiū & mēſure debētur in paſcha quādo granum plus ualebit Rn̄det Hoſti. in ſum. de vſuris § An aliquo ver. iiii. & ponit Io. an. & alii ne q̄ꝫ. c. fi. an. c. & ſentit ibidē aperte glo. ꝙ vſurarius erit quia ſecūdum comunē & ſolitū curſum fere oīū regionū qui cōſiderādus ē. l. i. de flu. ſolet eſſe carius tēpore paſche q̄ tēpore meſſiū & ſi dicat ꝙ qn̄qꝫ cōtingit cōtrarium Rn̄det Hoſti. ꝙ de hiis que raro contingūt nō ē facta lex. ff. de le. l. Nā ad ea.

VSVRA Quarto in cōtractu ſotietatis ¶ Quero de hoc caſu aliquis ciuis Ianuēſis cōmittit pecuniā bone fidei alterius vt īde lucretur & iuſte & habet inde partem in lucro vtrum liceat Rn̄det Alex. de alexā. in ſuo tractatu ꝙ cōmiſſio pecuīe pōt fieri duobis modis vno modo quia fit trāſlatio pecunie ſue rei cōmiſſe ī toto vel in parte ī dn̄ium illius cui cōmittitur & ꝓ pecunia Sed cōmiſſa non licet aliquid ſperare ſicut nō licet ſperare ꝓ re alterius Sed licet ſperare alicui lucrum ex re ſua Secūdo modo fit commiſſio pecunie vel alterius rei ita ꝙ non trāſfert dn̄ium ſed remanet tota res commiſſa in dn̄io committētis & hoc modo committēſ poteſt ſperare lucrum ſicut de re ſua quia tūc eſt commiſſa pecunia vel res alia ſicut cum cōmittit aliquid ſeruo vel miniſtro qui negotiatur de rebus domini ad vtilitatē eiuſdē & per cōſequēs quod excreſcit ſorti ſicut rei ꝓprie iuſto titulo poſſidet nec ē ſimile de mutuo & comodato quia ī mutuo pecunia ſtat ī periculo illius qui accipit non ſic ī pecunia comodata q̄ ſtat in periculo comodātis & ideo licite poteſt ſperari lucꝝ ex pecunia oportet autē ꝙ pecunia tota ſit comodata quia ſi parti eſſet comodata & parti mutuata poſſet ibi eſſe vitium vſure Si enī aliquis committit alicui cētum ita ꝙ medietatē ei mutuet & aliam medietatē ſuo retineat dominio Ita ꝙ ille cui cōmittitur debeat de illis negotiari ad lucrū dico ꝙ huiuſmodi lucrū habet vitiū vſure quia ſperat nō ſolum ex re cōmiſſa ſed etiā mutuata & ideo ex mutui adiectione generatur vitium ī toto cōtractu ¶ Quero quomodo ī cōmiſſione talis pecunie cōmittatur vſura Rn̄det Ric. in. iiii. di. xv. ꝙ hoc contingit quadrupliciter Primo modo quādo capitale & lucrum ponit ſub certitudine Secūdo quādo capitale ponit ſub certitudine & lucrū ſub fortuna Tertio quādo lucꝝ ponit ſub certitudine & capitale ſub fortuna ¶ Quarto quādo verūqꝫ ponitur ſub dubio Primis tribus modis accipiēs vltra ſortē tenetur ad reſtitutionē quia contractus ſunt vſurarii ſiue directe ſiue īdirecte ſiue īplicite ſiue explicite & quia de tertio modo non eſt ita claꝝ ſicut de primo & ſecūdo Ideo ꝓbo ꝑ auctoritatē extra de vſuris. c. Nauigāti vel eūti ad nūdinas certam mutuās pecunie q̄titatē ꝓ eo ꝙ ſuſcipit ī ſe periculū recepturus aliquid vltra ſortē vſurarius ē cenſendus quia vbi fuerit culpa vel negligētia illius qui accipit raro accidit ꝙ pecunia quam mutuo accipit

pereat vnde ille qui in caſu iſto dat mutuo pecuniā habet in fauorem ſuum
illud quod accidit ſepe nec habet contra ſe niſi illud quod accidit raro nec
obſtat illud quod dicitur.C.de Nau.feno.l.i.ſ.talē contractū obſeruatione
comuniū vſuraꝝ libeꝝ eſſe quia & ſi non ſit comunis vſure tamē vſura eſt
vnde glo.ſuper illud verbū comuniū vſuraꝝ dicit ſed non centheſimarum
¶Quarto mō accipiens vltra ſortem aliquid reſtituere nō tenet quia rōne ve
riſimilis dubii cōtractus huius excuſat extra de vſuris.c.Nauigāti § Ille
quoqꝫ ¶Quero quot modis variatur cōtractus ſotietatis Rn̄det Idē Alex.
ꝙ tripliciter Aliqn̄ enī vnus ponit tantū pecuniā & alter operā corporalem
Aliquādo vnus ponit pecuniā & operam & alius pecuniā vel operā tātū
Aliquādo autē ambo ponūtur ī ſotietatē pecuniā & operā vel pecuniā tātū
& ī omnibus ſeruāda ē equitas nec aliquid fiat ī fraudē vſuraꝝ ¶Quero ꝙ
aliquis ponit ī ſotietate opera tātum alius ponit.xxx.ad tertiā partē lucri
& damni hoc ē ad lucrū & dānum libraꝝ.xx.remanentibus ſemper ſaluis
hoc caſu poſito niſi ille qui operā ponit mercedē recipiat pro labore quem
ſuſtinet ꝓ comertio.xviii.quarum lucrū & dānum ſpectat ad illū qui pe
cuniam dedit nā vigitiocto mutuāt mercatori ꝓ comertio .xviii.ſed tantū
pertinētium ad lucrū & ad damnū illius qui pecuniā dedit cum ſit receptu
rus.xviii.que nō ſtant periculo ſuo & comertium circa.xviii.deberent enim
.xxviii.ſtare periculo ſuo ſicut & illius qui operā gerit & etiā debet ſtare
lucro illius qui operā ponit quia qui habet omnes conueniēs eſt vt habeat
emolumētum & ideo ſi ille qui operā gerit nihil habet pro mercede laboris
exhibiti ī lucro quod accidit illi qui pecuniā dedit vſura cōmittit quia hoc
caſu poſito ille qui pecuniā dedit nō debet habere ꝓ.xxviii.ad ſimilitudinē
mutuātis que rōne mutui nil poteſt habere vltra ſortē Quādo enī cōtrahit
ſotietas ita ꝙ vnus ponit pecuniā & alius operā licitus ē cōtractus dum
tamen ſeruet equitas ſotialis hoc autē nō eſt ī ꝓpoſito quia ſi mercator reci
piēs pecuniā & ponēs operam poſtq̄ emit merces ꝑdat.xxviii.& operam
corporalē Collator autē pecunie nō perdit niſi.xviii.& nō operā corporalē
caſus ergo nō eſt licitus ſed ī fraudē vſuraꝝ factus ¶Quid de his qui mu
tuāt pecuniā ad negotiādum hoc pacto ꝙ capitale ſit ſaluū.i.ſi perit pereat
mercatori & ſi quod lucrum īteruenit illud diuidat Rn̄det Bal.i.l.i.Pro
ſotio ꝙ iſte cōtractus ſapit vſurariā ꝑuitatē & ideo q̄q̄ cupiunt de lucro
minuit ſortē & tenetur ad reſtitutionē nō enī ē ita ſotietas videlicet ex for
ma cōtractus neqꝫ ex natura ex forma nō quia ē contractus mutui ex natura
non quia ē contra naturā ſotietatis.ſ.ꝙ vnus habeat capud ſaluum & alius
fractum vt.ff.c.l.Miſtius & iō illud quod legitur & notat extra de dona.
inter vi.& vxo.c.Per veſtras debet ītelligi quando pecunia dat ad parem
lucrum & damnū quia tūc cōtractus eſt licitus ¶Quero quādo vnus ponit
pecuniam tātum & alter operam ex quibus partibus iſti ītelligātur ſotii tā

UNIVERSIDAD Y PROVA BIBLIOTECA DE ZARAGOZA

in lucro q̃ in dampno Rn̄det Bal. in dicta. l. c. pro ſocio ꝙ ex partibus equa/
libus niſi aliud acreſcit & ē ratio quia ſotietas habet inſtar fraternitatis vn̄
ſicut inter fratres debet ſeruari equalitas ſic inter ſocios. ff. pro ſotio. l. ſi nō
fuerit ¶ Quero ꝙ ī dimiſſione ſotietatis poſt longa tēpora & multos labo/
res & ſudores ꝓcedētes non īuenit̄ niſi ſolum capitale ſaluum an totū ipſū
capitale debeat habere ille qui ipm̄ poſuit ā vero debeat equaliter diuidi ni/
ſi aliud actum ſit & mouetur tali ratione Nam tale capitale videtur a prīci/
pio cōicatū ſicut dicimus in ſocietate omnium bonoꝝ ꝙ vnuſquiſqꝫ videtur
cōicaſſe alteri ꝙ erat ꝓpriū & ſic de ꝓprio trāſiuit ī cōe vt. ff. c. l. ii. preterea
ille qui poſuit operam ītelligit̄ poſuiſſe ꝓcium opere quod ꝓcium lex aſſi/
milat̄ & coequat pecunie poſite ex altera parte vnde per inde eſt ſi vnus
ponit. x. alter operā ac ſi vterqꝫ poneret. x. & quilibet ferret hec ergo iſta in
ꝓpoſito puta ꝙ ſi ille qui ponit operā ꝓcedit operā ergo et ille qui ponit
pecuniā alias ſequeretur abſurdum ꝙ vnus pecuniam totam perderet alter
nihil videtur caſus. l. noſtre. in ver. cōferēte. Nam cōferre ꝓprie. i. ꝙ cōicare
vt īfra de coll. l. Illam et. l. Illud Et hanc partem licet. glo. de iure De cōſue
tudine autē dicit ꝙ capitale debeat eſſe ſaluum vt ſi ita eſt cōſuetū ītelligi/
tur etiā hoc tacite actū quia conſuetudo tacitū pactum īducere videtur. C. Lo
ca. l. Licet ¶ Quid ergo dicemus non videtur valere iſta cōſuetudo nec pactū
quia ꝑ tale pactū trahetur cōtractus ad naturā fenoris nā ſicut ibi ē pericu
lū debitoris quia nihilominus creditor accipit vſuras ita hic eſſet receptoris
periculū dico perditionis operam & nihilominus ſi opere aliquid fructifi
caſſet lucꝝ eſſet comune Sed Rn̄deo ꝙ nō eſt veꝝ quia trahat̄ ad naturam
fenoris vt dicā ī ſequenti queſtione & nota. ff. Pro ſotio. l. Cū duobus Itē
ex facto tu dic ſecūdum Ia. de arena ꝙ nō ſolum de cōſuetudine ſed etiā de
iure ē ꝙ capitale ſit ſaluū quare enī ſotius meus deberet habere pecuniam
meā Et ſi tu dicas quia ponit operā Rn̄deo ꝙ ꝓcium opere intelligit̄ corre/
ſpōdere īter vſurarios pecunie nō ipſi ſorti vnde ſi vnus ponit comoditatē
opere certe & alter ponit comoditatē pecunie nō autē ꝓprietatē finge enim
ꝙ vnus ponit ī ſotietate. x. milia alter operā tantū hic nulla pōt eē ꝓportio
niſi de comodo opere ad comodū pecunie nō ad ipſam totalē ſortē Preterea
illud ē expreſſum quādo ī ſotietate ponit̄ ex vna parte puta ponitur pecuſ
ex alia opera paſtoris quia ſola comoda & dāna ī obuentionibus ſunt coīa
nō autē ipſum pecus vt dicto § Si īcomoda vt dicamus ꝙ ī dubio ītelligit̄
potius ponitur vſus rei q̃ res Bal. vbi ſupra ¶ Quero pono ꝙ ipſum capita
le ē perditum vel diminutū aduerſa fortuna nūquid ille qui ponit operam
teneatur aliquid cōferre ei qui poſuit pecuniā Exēplum ī diminutione po/
namus ꝙ ego poſui in ſotietate. xx. & ſint perdita. x. vtrum debebis mihi
reficere quīqꝫ & videtur ꝙ ſic quia dānum debet eſſe comune vt dicit. l. Si
nō fuerit vnde ſi totum amitteſſet meū eēt cōtra naturā ſotietatis cōtrariū

determinat gloſa.ſ.ꝙ ille qui ponit operā ſolum nunq̄ uidet̄ ſe obligaſſe ad dānum ſortis ſufficit enim dānum admiſſurū operarum & hoc ꝓbatur quia correlatiuorum ē eadē natura unde ſicut capitali nihil lucratur ponēs operā de capitali nihil dānificetur ſi aūt lucraret ita ꝙ dānificaret deberet quia de cōtrariis eodē dantur regule ut.c.de furtis .l.manifeſtiſſimi § ſed cum in ſecūda in textu ibi ubi ē periculū ibi & lucrū Sed petrus dicit aut pecunia ē ſtatim perdita & tūc ſit comune aut poſt operas pſtitas & tunc ſufficit dānum operariis hāc opinionē dicit Cy.eē equiorē Iacobi de arena dicit indiſtincte ꝙ dānum ē comune ut.ff.c.l.cū duobuſ § quidā ſagaciā & .l.id quod § idem celſus tu dic ꝙ quatenus comune lucrum quatenus ē comune dānum & nō aliter ut pdixi et ideo primā opinionē tene ſi ē cōtracta ſocietas ad partē dām et lucri tūc tene tertiā opinionē nec pōt cogi qui perdidit manualē nā et alius perdidit inter uſuriū pecunie ſue ſed ſi n̄ apparet qualiter ſit cōtracta intelligitur contracta ſecūdum cōſuetudinem regionis et inter mercatores ſecūdū cōſuetudinē mercatorū ut in auctētica de fideiuſſ § ſi et de edictio. edic.l.ꝙ ſi uelit § ſi aſſidua & in de fideiuſſ. § ſi.hec Bal. ¶ Quero pone ꝙ in ſocietate uterqꝫ ponit mixtum pecuniam et operā ſed unus maiorē pecuniā q̄ alter nūquid partes lucri erūt equales equalitate ꝓportionis.i.q̄titatis uerbi gratia unus ponit duas partes alter tertiā nā in lucro et dāno quilibet debet habere partē correſpondentem ei quod poſuit in ſocietate ſed de hoc nihil aliud ē expreſſum quaſi de hoc tacite inter eos actū eē intelligit̄ ut qui plus oneris et periculi ſuſtinet plus emolumēti ſpectet ut.ff.de regulis iuris.l.ſecūdū naturā et ita intelligitur dicta.l.ſi nō fuerit in principio quod ē notabile et uerum niſi opera et induſtria unius ualde excederet opam et induſtriā alterius puta ſi ſolus nauiget ſi ſolus pegrinetur ſi pericula ꝑ ſe ſubeat ſoluſ ſi ſoluſ ſtat fixus ad pothecam et ſimilia ut dicta.l.ſi non fuerit § i unde ad arbitrium iudicis recurrēdum ē ac ſi hoc eēt expreſſe actum ut.ff.ꝓ ſocio.l.ſi ſocietatē mecū
¶ Quero exēplā de dānis Rn̄deo quoddā ē dānū ut quia merces ī ſocietate poſite ꝑierūt uel pecunia a latronibus ē ablata & de iſtis dictū ē ſupra
¶ Quedā ſunt dāna extrinſeca ut quia ſocii contraxerūt multa debita adeo quia de corpore ſocietatis non poſſent ſolui et tūc indiſtincte dico ꝙ dam nū taliū ē comune ut ſi unus totū ſoluit recupat ab alio ꝓ rata & ſi unuſ ē in carcere et facit ibi ſumptus de comuni debēt ſolui ut dicto § quidam ſagariam ¶ Quero an dans pecuniam mercatori ut de lucro partē habeat cōmittit uſuram Rūdet io.cal.in.iii.c.Nauiganti extra de uſuris io.gloſa notat.xxiii.q.iiii.pleriqꝫ ꝙ ſi ꝑiculū ſpectet ad accipiētem nō ē licitū ſed ſi contrahūt ſocietatem ut ꝑiculū ſpectet ad utrūqꝫ bene ē licitum nam unus ponit pecuniam alter ſupplet laborem.ff.pro ſocio l.v.§ i.hoc intellige cum mercatio eſt licita uel ſecus ad hoc ſupra de dona.inter ui.et uxorem.c.per

ueſtras p quā decretalē Hoſti.in ſum.huius tituli.§.ā in aliquo uer.quid ſi piculum ubi plene tractat de hoc uoluit defendere ſit etiā damnum inſolidū ſuſcipit in ſe recipiēs talis ſocietas ē licita inſti. p ſocio § de illa & ſequēti & quia in aliis cōtractibus ualet pactū appoſitū preter naturā cōtractus ut dānum ſpectet ad ſuſcipientem ut in comodato & ſimilibus unde dicūt quidā talis ſocietas pcedit ex ui pacti quia cōtractus ex con uētione legē accipiūt in regula iuris cōtractus li.vi.Azo & Acurſius tenēt contrarium in.l.Si nō fuerit.ff. p ſocio quia nō eſt uera talis ſocietas cum ſit cōtra eius naturā ſocietas enim ē quedam fraternitas.ff. p ſocio.l.uerū .i.xii.qre ſequitur tale pactum n̄ ſit pter naturam contractus ſed cōtra eius naturā unde nō ualet extra de pcario.c.ultimo.ff.c.l.cum pcario ūde finaliter dicit Hoſti. ſi pecunia piret caſu fortuito in foro cōſcietie con ſulēdum ē ei qui dedit remittat uerūtamē bene poteſt cōtrahi ſocietas ad unū ptineāt due partes lucri & ad alium tertia ſi is qui plus dedit debet habere plus cōtulit ſocietati uel pecunie uel operis ut dicta.l.ſi nō fuerit & in dicto § de illa alias ſecuſ rōne pdicta quod autē dicit inſti.pro ſocio § adeo quod poteſt cōueniri quiſ lucri partē ferat & de dāno non teneat nō ē intelligēdum de capitali ſed de dāno in lucro mercemonii quia pprie lucrum dicit omni dāno deducto & ideo pōt coiri ſocietas ut eius lucri quod reliquum in ſocietate ſit omni damno deducto altera pars que ſupē ferat .ſ.ab utraq; pte & eius dāni ſimiliter relinqt pars capiat .ſ ab utraq; parte.ff. p ſocio.l.quintus mutius & ideo ſi ſolum de dāno fuit ex preſſum eēt comune hoc intelligit repetitū & in lucro & ecōtra Inſti. p ſocio § illud ut ergo ſit uera ſocietas dicebat Goff. dāna & lucra debēt eſſe comunia p decretalē p ueſtras nec pbatur cōtrariū ¶ Quero pone pactum ē inter duoſ unus ponit mille alter operā & de hiis mille parū reſtat caſu fortuito unde operariuſ nō uult ponere operā uel rē ſuam que magna ē cum re ſocii que parua ē iuriſ Rn̄det Bal.in dicta.l.i.c. p ſocio talis ſouet equitatē ut.ff.de adminiſtratiōibus tu.l.ita aut in principio ¶ Quero pone duo ſunt ſocii omniū bonorū puta filius legitimus & ſpu rius modo pater inſtituit heredē filium legittimum queritur utrū aliquid acquirat ſpurio Rn̄det Bal.ubi ſupra ſic nō ratione relicti ſed ſocietatiſ textuſ ē notabiliſ.ff.de liberiſ legata.l.ſi iſ qui duos & iſta ē cautela qn̄ pater uult aliquid de ſuis boniſ ad ſpurium puenire faciat eoſ inuicē ſociari ¶ Quero pone plureſ ſūt ſocii oīm bonorū unū iſtorū ex uſuraria prauitatē queſiuit multa & comunicauit ſocio ſeu fratri nūquid epiſcopuſ poterit cōpellere iſtū fratrē eundē ſocium ad reſtitutionē uſurarū dic ſic ut.ff.c.l. enim hec Bal. ¶ Quero pone ego & tu contraximuſ ſocie tatē duraturā quinquēnio hoc pacto ego ponā mille & tu operā uel ego ponā merceſ ualēteſ mille & tu opā dein̄ caſu fortuito an̄ quinqnniū

pierũt nũquid ego cogor iterato ponere glo.in dicta.l.i.c.pro ſotio dicit ꝙ non quia finita eſt ſotietas Item quere uidetur actum ſolum deponẽdo ſemel nõ pluries ut.ff.c.l.ſotius pro filia § nec ſi poſſeſſor ¶Quero nũquid ille qui debet ponere operam puta nauigãdo uel circũcirca negotiãdo debeat ponere iſtam operam ſuis ſũptibus & expẽſis an uero expenſis ſotietatis & uidet ꝙ ſuis ſicut dicimus i colono.ſ. ꝙ ſemen & omnia tenet de ſuo ut extra de decimis.c.tua & tamẽ colonus ꝑtiarius ſotius eſt ut.ff. locati.l.ſi merces § uis maior licet in textu ſit ibi dictio quaſi unũ nõ ẽ omnino ſotius Bal.dicit quãdo ꝓficiſcit̃ cauſa ſotietatis debet habere expẽſas de corpore ſotietatis quod intelligas exceptis hiis quas feciſſet domi ar.ff.de.peti.hereditã.l.ſed & ſi.l.§ Quod autem Item quare nõ dicit̃ lucrum niſi deductis expẽſis ut infra de coll.l.illud &.ff.pro ſotio.l.mutius & ita tenet Ia.de arena & Cy. ¶Quero an aliquo caſu poſſit quis pecuniam ſuam dare & inde licite recipe lucrũ Rndet Monal.in ſũma ꝙ ſic in tribus caſibus primo quãdo datur pecunia per modũ ſotietatis ſecũdo quãdo datur alicui ꝓ aliqua arte ut in ciuitatẽ honeſte negotietur tertio quãdo datur ut in aliqua certa arte quis laboret intra ciuitatẽ cũ denariis ſibi datis Si uis ergo uſurã uitare dãdo tuos denarios potes ita dare uerbi gratia dñs An.ãnumerauit & tradidit dño Bar.centũ libras nomine ſotietatis inter eos cõtracte tali pacto ꝙ dominus Bar.ponat opam ſuam laborando & negotiando & lucrando in tali arte in ciuitate bononie cum dicta pecunia fideliter & ſollicite & diligẽter uſq; ad unũ annũ & in fine anni infra ſeptẽ dies dñs Bar.deducat de ſotietate expẽſas & ſũptus & extimationes opum q̃ in ea bona fide fecerit & ſimiliter dicto An.reſtituit capitale ſuũ.ſ.c.libras de inde illud ꝙ ſuperit lucri medietatẽ uel tertiã partẽ ei dabit & aliã ꝑtẽ ſibi retineat Si autẽ fuerit ibi dãnũ ſine omni negligẽtia uel culpa uel dolo ꝓdicti Bar.tũc uterq; ſubſtineat de dãno.ſ.dñs An. pro tãta pecunia quã poſuit in ciuitate ſeu ſotietate & dominus Bar.pro rata ſumptuũ & opaꝝ ab eo preſtitaꝝ Si uero dãnum cõtingerit dolo & culpa ſeu negligentia ipſius Bar.teneat̃ dictus Bar.reſtituere dicto An. dictas cẽtũ libras integre cũ omni damno & intereſſe ſuo & teneat̃ dictus Bar.reddere rõnem negotiationis ſue et ꝓbare dãnum ſi quid fuerit ſcđm dũ iudiciũ et allegationẽ triũ legaliũ uiroꝝ qui ſint noti et amici utriuſq; partis et experti et pitr in tali negotiatione ſiue arte que omnia ꝓmittit dictus bar.dicto domino An.attendere et obſeruare ſub pena dupli dicte q̃titatis pecunie et obligatione bonoꝝ ſuoꝝ que cõſtituit ſe eius nomine poſſidere qua pena ſoluta uel non et cetera Item dñs An.fecit cõſtituit et ordinauit dominũ.c.pñtem et mãdatum ſuſcipientem ſuum procuratorem ſpetialem ad negotia ſua gerẽda et adminiſtranda in quadam quantitate pecunie uidelicet cẽtũ libras bonomẽſes quas eidẽ dño bar.corã teſtibus infraſcriptis nominauit et tradidit ũt deductis denariis in ciuitate boonieſi et in tali arte honeſte negotiet̃ et lucret̃ fideliter et ſollicite et fideliter

hinc ad unũ ãnum & cõpletus ãnus ſtatĩ infra octo dies deductis expẽſis & extimatiõe operarũ ſuarum quas bona fide fecerit occaſione ꝑdictarum ſuperfluum uero totũ quod habuerit uel ad eũ ꝑuenerit ex dicta pecunia & negotiatione reſtituit dicto An. retẽta tñ ſibi ꝓ remuneratiõe ſuſcepti officii tertia parte lucri quod ibi ſuperfuerit ultra expẽſas & operas ſuas & ultra capitale ipi Anto. & debeat reddere rationẽ geſtionis & ꝓcurationis & ꝓbare dãnum ſi quod ibi fuiſſe dixerit ſecũdũ iudiciũ & approbationẽ trium legaliũ uiroꝝ amicoꝝ utriuſq; qui ſint experti & ꝑiti in tali negotiatione que omnia & ſingula ſuꝑdicta. G. ſuſcepit & promiſit per ſtipulationẽ ipſi An. exequi & attẽdere & obſeruare & in nullo cõuenire ſub pena dupli dicte q̃titatis & ſub obligatione ſuorũ bonoꝝ q̃ cõſtituit ſe illius nomine poſſidere & pena ſoluta Itẽ dñs pe. cõmiſit numerauit & tradidit Io. C. libras bonoñ. ad laborãdum in tali arte in ciuitate bonoñ. hinc ad ſeptẽ menſes uel q̃tum plus eos tenuerit de comuni concordia ad quartã partẽ lucri qui Io. promiſit dño Pe. laborare cum dictis denariis & lucrari bona fide & omnẽ diligẽtiam & ſollicitudinẽ & cuſtodiã adhibere & in fine termini reſtituere ei dictã pecuniam cũ quarta ꝑte lucri ſaluo ꝙ nõ teneatur de caũ fortuito dũ tamẽ illud ꝓbauerit infra ſeptẽ dies poſtq̃ acciderit & nulla eius culpa uel dolus aut in curia caſus ꝓceſſit et ſi dixerit ꝑditum eẽ fructum in dictis denariis teneat̃ oñdere ꝑ bonos et legales uiros huius artis qui nõ habeãt partẽ ibi. ſ. in cõtractu locationis

VSVRA Quinto Quero quomodo committatur in hoc cõtractu uſura Rñdet Alex. de Alexã. Si locator extimat ualorẽ rei locate et ſi ꝑdatur qualitercunq; tunc locator uult rem ſuam recuperare hoc fit in fraudẽ uſurarum quia res extimata intercedit loco pecunie nec ẽ uera locatio quia locator tradit rẽ ſuam ſuo ꝑiculo ꝓ quia merces ei conſtituitur dicitur autem locator qui re ſua ꝓmittit aliquẽ uti mercede cõuẽta ego dicor locator et tu cõductor extra de locatione et conductiõe. i. et eo ſemꝑ aliqñ tamen locatione dicit̃ firma. extra de loca. et conduc. c. ueſtra nobis non ꝙ locatio fit in ꝑpetuum et ad tempus et ſi moriat̃ conductor infra certũ tempus ſuccedit ei ſecus in uſufructu qui ꝑſonalis eſt et morit̃ cum ꝑſona Et alius cõtractus medius inter locationem et uenditionem. ſ. emphitioticis de quo extra de loca. et conduc. c. potuit emphiteota ubi dicit glo. Emphiteotiſis eſt medius inter locationem et uenditionem in hoc aũt accedit ad uenditionem quia quãdo talis cõtractus celebrat̃ aliq̃d datur ſicut in uenditiõe dat̃ ꝑcium Sed tamen drñt quia per uenditionem transfert̃ dominiũ ſecus in emphiteo. ſiue in emphiteoſi et ideo non magis uidetur accedere ad naturã locationis quia ſicut locator retinet ſibi dñiũ et ſingulis ãnis aliquid recipit ita et hic quia emphiteoſis in ſingulis ãniſ caõnem cõfirmat emphiteoſis eſt nomen grecũ magis q̃ latinũ et eſt idem ꝙ melioratio in latino et hoc quia ãtiquitus ſterilia tantũ ꝑ hũc cõtractũ cõcedebant̃ ſ poſtea ꝑmiſſum eſt fieri de fertilibus et fructuoſis ¶Quid

de nautico fenore uide Gofre.& Monal.in ſumma ¶Quero an cōductor teneať de caſu fortuito Rñdet Hoſti.i ſum.i ti.de locato ꝙ nō.ff.locati .l.ſi merces § uis maior &.l. uideamus § ſimiliter &.l. Si quis ſundum i pri§i. & .l.marcus § domū &.l. ultima ſ bñ tñr de dolo & lata culpa & leui ut iſti.de locato § ſi.quinimo dicit Hoſti. ſecundū Azo.ꝙ ſi quis mercedē accipiat ꝑ cuſtodia tenetur etiā de leuiſſima culpa inſti.de cōtra hen.emp § ꝙ ſi fugerit & extra de lepo.i.c.bona fides § de culpa Culpa autem cōductoris ſeuitie ānumerať ut ſi magiſter ſcolari oculū effoderit ſeuerius cū calce ꝑcutiēdo quia lenis caſtigatio tantū ei ꝑmiſſa eſt ut.ff. loca.l.Item queriť §Item iul.ff.ad.l.aquil.l.ſed & ſi q̄cunque §ultimo & extra de homi.c.ad audiētiam Item imputať ſi palliū meum dederit alteri ꝑ errorē quia nō tollerať error in facto ꝓprio Item ſi ueſtimēta poliēda acceperit & mures roſerit de culpa teneť ut dicta.l.Itē queritur § ſi fullo &§Item ſi palliū & ad uellei.l.q̄mq̄ Item ſi uitulos paſcēdos uel aliq̄d ſartiēdum uel poliendum uel gemmā ſculpēdam uel includendā conduxit teneť excepto ſi uitio materie frangatur nā tunc nō teneť niſi ꝑ ſpeciale pactum.ff.loca.l.ſi quis fundū &.l.ſi quis uitulos &.l.Itē queritur § ſi gēma Itē ſi carrucarius ſiue auriga nimium cōtendēdo dū ceteros trāſire n̄ ꝑmittit currum euertit & ſeruū uel bouē occiderit teneť ex locato debuit enim tēperare curſum & uolūtatem ſuā.ff.loca.l.Itē queriť Primo rñdeo Itē ſi cum poſſet reſiſtere exercitui uel domino nūtiare neutrum fecit nec auffugit tenetur de dāno ab exercitu dato dicta.l.Itē queritur §exercitu Item ſi me inuito ponat rē meā in alia naui q̄ in ea quā cōduxerā dicta.l. Item queriť §1.Item queritur Item tenetur cōductor rē reſtituere ipleto tēpore cōductionis alias teneť ad intereſſe.ff.loca.l.uideamus§ qui uinū ¶Quero locator teneatur remittere mercedem rei locate cōductori Rñdet Hoſti.ubi ſupra ꝙ ſic primo ꝓpter ſterilitatem cōtingētem niſi poſſit cū ubertate p̄cedentis anni uel ſubſequentis reconpenſari ut extra de loca.c. ꝓpter ſterilitatem &.C.e.ti.l.licet &.ff.e.l.ex cōducto§ ſi uis dicit aūť ſterilitas quādo nō colligit ſemen cōductor ut dicto§ſi uis uel dic ſterili tatem ſecūdum uulgi opinionem ut ſi dicāt homines comuniter eſſe bonū tempus uel malū ut.ff.de fun.iſtruc.l.cū de lamonis §aſinam & extra de ſpōſa.c.ex litteris ſecūdo fit remiſſio ſi fundus terremotu uel caſmate ita piit ꝙ ut nuſq̄ ſit tertio ut ſi ꝑ incurſum hoſtiū fructus āmiſſus eſt ſecus ſi exercitus trāſiens ꝑ laſciuiā aliquid abſtulit quod referas ad modicum dānū .ff. loca.l.ex cōducto§1.& penul.quarto quādo ꝓpter cām fortuitū cōductor impeditur frui ut dicta.l.ex conducto§ Item cū quidam &.l.q inſulam § edilis uel ꝓpter neceſſariam refectionem domus dixit tamen Azo ꝙ ſi caſu fortuito cōtingat ubertas augmentať penſio ſicut diminuiť quādo ſterilitas cōtingit ſecus ſi diligentia coloi ut.C.de fun.rei priua. .l.ii.&.C.de oi agro deſer.l.ul.li.xi.& de alluuio & paulu.l.ul. Quero in quot caſibus inquilinus pōt expelli de domo ꝑ ipſum cōducta Rñdet

Hoſti.ubi ſupra q͞ ptoeſt expelli primo ſi dn̄s p̄bet domū ſibi neceſſariā ut ſi neceſſitas imineat que nō iminebat tempore contractus & hoc caū ē remittenda pēſio ꝑ rata temporis extra de loca.c.poſt ſterilitatē.§ uerum &.C.c.l.iiii. ſecūdo expelli poteſt quādo domus indiget refectione q̄ nō iminebat tēpore cōtractus quo etiā caū fit mercedis remiſſio tertio quādo iquilinus ibi male uerſatur quia tenet porcos in ſolario uel ſi opera ruſtica ſuo tēpore nō exerceret ne in tēpeſtina cultura fundum deteriorē reddat Item ſi ꝓpter inimicitias culpa coloni ortas dānum det tenet̄ ut.ff. ſolu. ma.l.in his Primo r̄ndeo Item ſi teneat in domo cōducta publicas meretrices uel alios publicos peccatores ar.in autē de leno.§ ſancimus coll.i.& de ſta.mo.c.fi.§ i.ccxlv.di.§ ſed illud &.l.nō aliter de uſu.& habi.et ibi ꝑ glo.quarto pōt expelli cum conduxit ad quinq̄ annos fundū & ſtetit per biēnium q͞ non ſoluit mercedē

VSVRA Sexto q̄tum ad contractum pignoris Vtrū tenēs aliquā rē pignoratam tenetur eā reſtituere cū fructibus ſi ſibi ſoluatur capitale ꝑ quo res fuit pignorata ❡ R̄ndet Ricar.i quarto di.xv. ar.v.q͞ ſic ſi autē de fructibus ſortē recepit tenet̄ pignus reſtituere ſine ſolutione alia excepto hoc quod ſibi debet̄ ꝑ laboribus & expenſis extra de uſuris.c.i.& ſe.cōcor. Monal. ❡ Quero pone q͞ quis pignorat equū ꝑ mutuo & ſoluit cibaria eius & ille cui pignoratus ē utit̄ equo & equitat ad negotia ſua uel dat ad uecturā an ē uſura R̄ndet Monal.in ſum.q͞ ſic Idē de ueſte & ſi aliquibus utit̄ quis ad utilitatē ſuam & alterius dānum Sed quid ſi quis habet equum otioſum quē locare n̄ uelit & pignorat eū alicui a quo mutuū accepit hac cōditione ut paſcat equū & equitet tamē ſine grauamine & ꝑiculo equi ā ſit uſura R̄ndet idē Monal.q͞ non licet aliquid accipiat̄ ultra ſortē quia nō grauat ꝓximū imo iuuat eū paſcendo unde in his caſibus cōſiderādū eſt utꝝ p̄ter mutuū pares ſit utilitates hinc in̄ & ſi pares iueniāt circūſcripto mutuo nō eſt uſura ut ī p̄dicto caū Idem de eo qui pignorat domū mutuāti que īutilis eſt ſibi quia non uult eam locare & mutuās ſuā domum cuſtodit a ruina ne deſtruat̄

VSVRA Septimo in cōtractu ꝑmutationis ſiue in arte nūmulariorum Vtꝝ ars cāpſoria ſit licita R̄ndet Alex.de Ales in ſuo tractatu de uſuris hec ars neceſſaria eſt ad utilitatem ꝑegrināṫium & aliorum qui circueūt uniuerſas regiones & ad cōmutationes rerū ſine quibus nō eſt uita hūana Rerum enim cōmutatio neceſſaria eſt q̄ comode nō pōt fieri ſin̄ nūmiſmate nō.n.in diuerſa loca & remota portari poſſunt res comode ad ꝑmutationem faciendam & ideo neceſſariū fuit nūmiſma & ars campſoria ꝓpter diuerſitatem nummiſmatum Hec autē cōmutatio artis campſorie non habet rationem mutui quia non ſperat̄ lucꝝ propter dilationem temporis nec iteꝝ campſori reddit̄ ſors eadem ſpecie uel numero quia dat monetam unius generis & recipit alterius puta dat turonenſes & recipit bononinos et ecōuerſo nec pōt dici emptio uel uenditio

ꝓprie quia emptio & uēditio ꝓprie cōſiſtit in rebus appciabilibus quaꝝ pcia mēſurantur & determinātur nūmiſmate hoc autē genus ſit in ſola cō mutatione nūmiſmatum diuerſorum geneꝝ & ideo n̄ ē emptio & uēditio ſed ſimpliciter poteſt dici ꝑmutatio ꝑmutatio enī dicitur uno modo gene raliter quādo aliquid dat̄ loco alterius & ſic cōphēdit omnē cōmutationē ſecūdo modo dicit̄ quādo res determinata ad utilitatē uite datur ꝓ alia re determinata & hoc modo determinatur de ꝑmutatione ī iure canonico qn̄ ꝑmutat̄ ꝑbenda cū ꝑbenda uel aliqd ſimile tertio modo dicit̄ permutatio magis determinate ut nūmiſmatum ꝑmutatio & hoc modo ars campſoria dicitur ꝑmutatio nō obſtat ꝙ iſte īdebitus uſuſ ſit pecunie quia ſecūdum quod ait philoſophus primo poli. nūmiſma īuentū ē cauſa trāſmutationiſ utputa ꝓ nūmiſmate habeantur res neceſſarie ad uitam in cambio autem ſit ut pecunia pro pecunia habeatur quia rn̄det Alexāder quia cōmutatio talium rerum comode haberi nō poteſt propter diuerſitatem nūmiſmatū ideo hec ꝑmutatio cōcedit̄ item in arte campſoria nō ꝓprie cōmutat̄ num miſma ꝓ nūmiſmate ſ ꝑmutat̄ uſus ꝓprius nūmiſmatis ꝓ utroqꝫ genere cōcordat Franciſcus de maronis ī quarto dicens ꝙ ſicut ars mercationum facta legittime ē naturalis & ſicut mercatores ſūnt ualde utiles qa aliqua habētur in una regione q̄ nō ī alia ita pecunie cōmutatores ſeu cāpſores quia una moneta currit ī una regione & nō in alia un̄ ꝓ ſuo labore aliqd poſſunt lucrari licite ¶ Quare campſor poteſt recipere lucꝝ permutando uerbi gratia ſterlingus ī anglia ualet quatuor turonēſes & nō plus poē ꝙ cāpſor ꝓ cōmutatione ſterlingoꝝ uel ecōuerſo ad turonēſes aliquid acci piat an liceat cū nō laboret pluſq̄ uſurarius Rn̄det idē Alex. ꝙ nūmiſma habet duplicē recōpenſationem unā ex natura rei ſiue pōdere & materia & aliā ex determinatione legis poſitiue ex quo accidit ꝙ frequēter aliqd nūmiſmatis genus in aliquo loco non tantū ualet q̄tum ualorē dedit illis poſitio & ideo quādo cāpſor aliquod genus nūmiſmatis accipit n̄ ſecūdū determinationem et poſitionem legis ſ ſecundū extimationem pōderis & materie & aliud genus dat ſecundum extimationē & poſitionem legis & ſit iā recōpenſatio & equalitas īter datum & receptum comparādo ualorē nūmiſmatis dati quod ualet ſecundū extimationem legis ad ualorem nū miſmatis accepti quod ualet tantum ſecundum naturā rei ad pondus ſer uat̄ ibi iuſtitia ſimilis illi que eſt ī emptionibus & uenditionibus quia re compenſatio ſit hic ꝑ maiorem & āpliorem utilitatē dati apud accipientē a cāpſore q̄ recepti ab eo ¶ Pone ꝙ qs dat marchā argenti ꝓ alia marcha argenti ſoluenda & recipienda certo termino utꝝ iſte cōmittit uſurā Rn̄ det Alex. ubi ſupra poteſt dici ꝙ aut ueriſimiliter ſcit̄ ꝙ marcha ſit plus ualitura tempore ſolutionis aut ueriſimiliter dubitat̄ Si enī ueriſimile eſt ꝙ ſit plus ualitura tempore ſolutionis puta ſi quis dat marchā argenti ꝓ aliā marcha recipienda tali tempore quādo magis requirit̄ illa pecūia & ꝑ conſeqns eſt maioris ualoris & multum ꝑſumit contra ſic mutuātem

ꝙ querat lucꝝ ratione tēporis Diſtīgunt tamē quidam ꝙ ſi creditor non erat ſeruaturus eā uſqꝫ ad illud tēpus ſed īterim erat illam conſumpturus uſura ē quia ꝓ minori p̄cio recepit maius rōne tēporis & lucrat̄ de eo in termino certo quod nō erat ſeruaturus ut ſic ſeruando uſqꝫ ad terminū Si autem erat ſeruaturus ut ſic ſeruādo ut ſic ad p̄dictum terminū lucraret̄ Diſtingue quia ſi auffert creditor emptori uel debitori libertatē liberādi ſe a debito p̄ſumitur cōtra creditorem de uſura ꝙ ideo crediderit pecuniā ut debitorē oneraret ꝑiculo & ſe exoneraret ſi autē non auffert libertatē a debitore ſ͡ cōcedit ei ꝙ ſoluat quādocūqꝫ uoluerit īfra terminū nō peccat talis creditor quia nō uidet̄ ſperare lucꝝ ꝓpter terminum ſ͡ magis uidet̄ hoc feciſſe ad releuādum īopiam debitoris Si autē uerīſimiliter dubitatur utꝝ plus uel minus ualeat tēpore ſolutionis tūc poſſet excuſari cōtractus rōne dubii Idem aūt iudicium ē quādo ſpecies ꝓ ſpecie puta granum pro grano uinum ꝓ uino oleū ꝓ oleo ad certā mēſurā dat̄ concordat Monal. in ſumma ¶ Quero pone ꝙ aliquis habens pecuniam ſpecialem quā timet tempore futuro minorādam ſuo p̄cio ſecundum ſtatuta legis poſitiue uel domini terre & ideo ꝓpter huius timorem nō uult dare pecuniam mutuo niſi reddat̄ ſibi ī equali p̄cio in quo ē tempore mutui uerbi gratia aliquis habet ſterlingos qui nūc ualent quatuor turonēſes & timet ne ꝑ auctoritatem domini ī futuro tempore minuātur in precio & ſint tantum ualituri tres pariſiēſes ꝓpter quā cām facto mutuo & diminuto p̄cio conſequenti tempore nō uult recipere tot ſterlingos numero quot dedit tēpore mutui ſi ſecundū p̄ciū in turone cuius erant tēpore mutui Querit̄ ergo utꝝ hoc liceat Rn̄det idem Alex. ꝙ uidetur multis ꝙ nō aliis aūt ꝙ ſic qa aliud ē in mutuo ſperare lucꝝ aliud eſt uitare dānum primū nō poteſt fieri ſine īiuria dei quia hoc ꝓhibuit nec ſine iniuria ꝓximi cui gratis debuit fieri mutuū qui autem uitat dānum deo īiuriam nō facit cū hoc nulla lege ꝓhibeat nec ꝓximo fit īiuria quia nō ledit ꝓximū quia uitat dānū ſuū ī ꝓpoſito aūt mutuans magis q̄rit uitare damnū ſuū q̄ habere lucꝝ debitor aūt nihilominus accipit tempore mutuationis q̄ reddere teneat̄ nec erat uериſimile pecuniam eſſe minus ualiturā q̄ ualeat tēpore mutui qa uilificatio huius pecunie nō accidit rōne dilationis tēporis ſ͡ ex uolūtate legiſlatoriſ

¶ Quero ꝙ depoſui pecuniam apud campſorem ſine aliquo pacto q cāpſor cū dicta pecunia multum fuit lucratus & ſoluit mihi pecuniam ponamus .x. ꝑ centinario modo q̄rit̄ utꝝ iſta ſit uſura Dn̄t qdā ꝙ aut depoſui ſub ſpe iſtius remunerationis & tunc ē uſura ſecus ſi ſimpliciter & ī hoc ſtat̄ dicto meo quia eſt q̄ſtio de conſcientia tu dic ꝙ aut depoſui in ſpecie & tunc quia ipſe illicite uſus eſt pecunia depoſita omne lucꝝ inde ꝓueniens debet mihi reſtituere qa locupletior ex re mea factus ē ar. ff. de nego. ge. .l. q ſine uſuris aut uſus ē licite qa depoſueram ad numerum & tūc ſi aīo liberali & ſciens ſe non teneri ſoluit potero retinere id cum bona cōſcientia quia eſt mera donatio aut ſoluit credens ſe teneri ex quadam equitate

q̄ ſepe mouet creditores mercatores ad remunerādū & idē ē aut credebat ſe teneri ex iure neceſſitatis cum nō teneret & tunc dico ꝙ licite recipio ſi nō habui a pricipio animū ſenerādi alias ſecus nā obligatio ātitodatioiſ iuſtā parit retentionē ꝑ errorē ſoluti ut.ff.de fideiuſſ.l.ſi teſtator §1.niſi eſſet error facti ut quia putabat ꝑ ſuum ꝓcuratorē eſſe ꝓmiſſum cum nō eſſet tunc enim nec de iure iudiciali nec de cōſciētiali retinere poſſum hec Bal.in.l.i.C.ꝓ ſocio ¶Quero pone recipit quis pecuniam ultra mare uen/dēdam & ibi reddēdam certo ꝑcio conſtituto an ſit uſura Rn̄det dominus Lau..q.xxv.ſecundū Inno.in.c.fi.de uſuris ꝙ nō ſiue in ſe recipiat ꝑiculū ſiue n̄ Eſt enim locatio operaꝝ ſiue cuſtodie ut.ff.loca.l.i naue ſampheli Idem Hoſti.tenet qui allegat.ff.nau.cau.ſta.l.& ita fatet̄ tamen Inno.ꝙ ubi nō acciperet ꝑcium tantū ut portet ſ negotiatori mutuo dat ut in illa negotiet̄ tunc ē uſura quia pecunie nullus ē uſus uel utilitas ſi retineat̄ in archa ne deteriorat̄ utendo.lxxxviii.di.ciciens uide ibidē ꝑ Io.an.& per Hoſti.in ſumma de uſuris §an aliquo uer.ſ nūquid & in glo.in dicto.c.fi. ¶Quare campſor cambiēdo uel ꝑmutando recipit unum denarium pro floreno & ī diſtanti loco facit pecuniā numerari & ego hic do ā ſit uſura Rn̄det dn̄s Lau.uidet̄ ꝙ ſic quia querit fructum de pecunia que nō parit In cōtrarium facit quia nō eſt mutuum ſ mutuatum ad inſtar uēditionis Item qui in loco diſtanti pecuniam numerari facit ſuſcipit ī ſe periculum hāc q̄ſtionē format Io.de ligna.i.c.fi.de uſuris & ibi poſt multa dicit ꝙ n̄ uidet̄ bn̄ excuſabilis niſi attēto ītereē qa attēto ſubiecto pecuīa iuendibilis qa nulla reꝝ extimatio.ff.de fideiuſſ.l.ſuta niſi ꝓpter curſū monete cō cludit finaliter ꝙ ubi plus recipit n̄ ē bn̄ tutus ī cōſciētia Hic aduertēdū ſi ueꝝ eſſent huiuſmōi cambia nō eſſe licita multi dānarētur & ideo ego puto licita eſſe dum tamē debito modo celebrent̄ et dico ꝙ hic nō interueīt mutuum unde uſura non poteſt dici nec interuenit aliquid ꝙ contra con/ſcientiam edificet unde dico ꝙ in primo caſu ſi tibi cambio florenum & dā do tibi florenū aureum recipis monetā uel econtra & in utroq; caſu uolo unum denarium ueri ualoris iā non illud uolo quia tibi uendam pecuniam que eſt īuendibilis Archi.xiiii.q.i.nec ad pecuniam reſpectum habeo ſed adītereſſe meum ratione laboris operaꝝ pēſionū fictaꝝ que ſub eo huiuſ modi artem exercendo iam nō teneor ī caſſiam laborare ī utilitatē aliorū nā laboris itineris & expenſaꝝ habenda eſt ratio extra de uoto.c. magne bn̄ faciunt nō.ꝑ Io.an.poſt Hoſti.in.c.cōqueſtus in ſumma de uſuris §an aliquo uer.xiii.& iſta uidet̄ etiam fuiſſe ītentio ipſius Io.de ligna. licet ſatis confuſe loquatur ¶Quid de campſore qui accipit aliq̄d ut pecuniā quam ſibi hic ſoluo faciat alibi ī loco diſtanti numerari Rn̄det idem ubi ſuꝑ dicebat Io.de ligna.hoc caſu curſus monete operat̄ exceſſus ī ualorē ſecundum locoꝝ diuerſitatem plus enī ualet florenus florentie q̄ alibi & plus ducatus romanus rome q̄ alibi & ſic de ſingulis Eſt &enī alia ratio .ſ.ꝑiculi non ergo ueditur pecunia que eſt inuendibilis ſed tantum hic

ſoluit q̄tū ibi numeratur non tantū ualet unus florenus cū uno denario hic q̄tum ibi ſine denario hoc enī operatur monetaꝝ diuerſitas ubicunq̧ tantum enim ualēt uenetiis centum ducati q̄tum florentie centum floreni aliquādo plus aliqn̄ minus nō ergo plus ſoluitur ꝫ tantūdem Itē ſi aliquid plus ualeat illud plus cōputabitur rōne periculi & ut ſubueniat̄ ſalariis miniſtroꝝ & pēſionum & ut nō fruſtra operas ponat & ſudorem in alioꝝ utilitatem

VSVRA Octauo q̄tum ad reſtitutionē.ſ. quid reſtituendum ſit Vtꝝ quis teneat̄ ad reſtitutionē uſuraꝝ Rn̄det Alex.de ales in ſuo tractatu aduertendum ꝙ eoꝝ que acquiruntur cum peccato quedam ſunt in quibus nō tranſfert̄ dominium & quedam ſunt in quibus trāſfertur in primo caſu neceſſaria ē reſtitutio quia peccatū nō remittitur & cetera.xiiii.q.v. & eſt uerbū beati Auguſtini ad macedo.Si res aliena ꝓpter quā eſt peccatum reddi poſſit & nō redditur penitētia nō agitur ꝫ ſimulatur Si autē ueraciter agitur nō remittit̄ peccatum niſi reſtituatur ablatū Alia ſunt que acquirūtur ꝑ furtum extra de furtis ſi quis &.c.litteris & que acquiruntur ꝑ uſuram extra de uſuris.c.tua nos & .c.cōſuluit & que acquirūtur ꝑ rapinam extra de rapto.c.i.&.c.in litteris & que acquiruntur ꝑ ſymoniam extra de ſymo.c.ueniens ad nos ī ſecūdo autē caſu .ſ.quādo tranſfertur dominium nō ē neceſſaria reſtitutio omniū īducendi ſunt homines qui ſic accipiunt ut inde faciant bonas & largas elymoſinās & talia ſunt que acquirunt̄ ꝑ illicitas negotiationes quādo negotiatio ē illicita ex parte ꝑſone puta cum clericus uel monacus negotiat̄ qui negotiari nō debet uel quādo ē illicita ex parte modi ut cum quis negotiat̄ cū ꝑiuriis & mēdaciis ſecus ſi negotiatio eſſet illicita ex parte contractus ut puta ꝙ uēditio fit in fraudem uſuraꝝ quia tunc ē īductum mutuum & tenetur quis ad reſtitutionē ¶Vtꝝ quis teneat̄ reſtituere rem eādē numero Rn̄det idē Alex.ubi ſupra ꝙ aliter eſt ī furto & in rapina q̄ in uſura nam aliquo modo ē uoluntarium ī uſura licet ſit uolūtarium mixtum in rapina autem & furto eſt ſimpliciter īuoluntariū ꝓpter quod equus furatus iure poli.ſemper ē reſtituendus idem numero ī cuiuſcunq̧ manus trāſierit non ſic autem eſt de equo accepto ꝑ uſuram ꝫ ſufficit ꝙ fiat reſtitutio precii Duplex autē eſt ratio prima quia illud quod accipit̄ ultra ſortē in uſura n̄ eſt ſimpliciter uiolatū nec ꝑ uim factam domino rei nec eſt omnino īuolūtarium quod accipit̄ in rapina & furto accipit̄ ꝑ uiolētiā & cōtra uolūtatē domini & ſecunda rō eſt qa uſura eſt in cōtractu mutui ī mutuo autem nō eſt neceſſe quod accepit mutuo reddat mutuāti idem numero ꝫ ſufficit ꝙ reddat equale in ꝑcio & eodem modo uidetur eſſe dicendū in exereſcentia q̄ accidit ratione mutui quia nō eſt neceſſe ꝙ reſtituens lucꝝ reſtituat idē numero ꝫ ſufficit ꝙ reddat equalens in ꝑcio cōcor. Hoſti.in ſum.li.iii.ti. quarto ¶Vtrū ſufficit ꝙ qs reſtituat n̄ pluſq̄ acceperit cū dicat exo.xxii. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem aut occiderit aut uendiderit ꝓ uno

quiq; uel quatuor oues ꝓ una Itē Luce.xix.dixit zacheus Si quem fraudaui reddo quadruplū Rn̄det idē Alex.ubi ſup̄ ꝙ ſufficit ꝙ qs reſtituat tantum q̄tum accepit quia ſic reſtituēdo reddueit quod iiuſte actum ē ad equalitatem Leges autē p̄dicte non obligant poſt xpriſti aduentum quia cerimonialia & iudicialia n̄ obligāt poſt xpriſti aduētū licet poſſet ſtatui a iudice ꝓ bono comuni & ideo dicitur ꝙ aliter eſt in uſura q̄ in furto & rapina uſura enī dicit actionē uiolentam nec quicquid factū iiuriā ꝓximi & ideo ſolum uidetur dicere quādam iequalitatē ex parte rei accepte que non poteſt accipi rōne mutui cum debeat eſſe gratuitum propter quod ad equalitatē faciēdam ſufficit ꝙ fiat reſtitutio rei ita ꝙ tantum reſtituatur q̄tum accepit Rapina autē & furtum magis dicūt uiolētiam q̄ re primēda eſt ꝑ penam & ideo ſi a iudice condemnatur raptor uel fur tenetur plus reſtituere q̄ accepit nō ſic eſt anteq̄ ſit condemnatus illud ergo plus ad quod iſte tenetᷣ ē quid ꝑ modum pene infligende raptori uel furi & nō qa quis illud reddere teneatur quia raptor uel fur teneretur quod falſum ē

Vtrum homo tenetur reſtituere ea que legittima mercatione lucratus eſt de bonis que ipſe & eius pater acquiſierant per uſuram Rn̄det Alex.ubi ſup̄ poſt duas opiniones prius recitatas quas nō tenet etiā Ricar. Alii diſtingunt tam in rapina q̄ in furto dicētes ꝙ reꝝ quedam ſunt quarū uſus earum nō ē cōſumptio ſicut res que habent uſumfructum de ſe ſicut ager uinea uel domus & in talibus reſtituende ſunt nedum res ſed etiā ꝓuētuſ In hoc tamen differt uſurarius a raptore ſecūdum quoſdā quia uſurarius pōt deducere expenſas & forte operas ſuas moderatas nō ſic autē fur uel latro ut mitius agatur in hoc cum uſurario q̄ cum fure & raptore quia fur & latro nō deducūt expēſas nec operas ſuas licet alii hoc itelligant i foro iudiciali In foro aūt conſciētie dn̄t etiā furē & latronē poſſe deducere quia iiquum eſt aliquē locupletari cū dāno alterius poſtq̄ ei plene de dāno eſt ſatiſſactum quedām aūt ſunt alie res q̄ nō hn̄t uſumfructū ſicut pecunia & i talibus nō tenetᷣ quis reſtituere ꝓuentū ꝓuenientem ex tali re cuius ratio ē quia talis res ex natura ſua nō habet prouentū ſ; ꝓuentus ē ex induſtria uel ſolertia humana ꝓpter quod lucꝝ ꝓueniens ex tali iduſtria fit illius qui lucratᷣ & hoc ſi iuſte negotiatᷣ uel iuſte emat aliquid unde ſi aliquis ex pecunia uſuraria negotiatus ē & lucratus & inde emit p̄dium & fructus percipit nec lucꝝ nec huiuſmodi fructus tenetᷣ reſtituere & hoc qa totū lucꝝ eſt ex iduſtria oꝑantis & idem dicendū de lucro quod habetᷣ ex pecunia furtiua uel rapta ꝑ negotiationem aut per emptionē p̄dii & fructuū eius ſecus aūt eſt in re que habet uſumfructū uñ ſi quis uſurarius ꝑ uſurā extorſiſſet agrū uel uineā nō ſolum tenetᷣ reſtituere rem ſ; etiam fructus perceptos ex talibus rebus & multo magis tenetᷣ fur uel raptor & hoc quia ſunt fructus reꝝ quaꝝ alius ē dominus fructus aūt pecunie non eſt ex natura rei ſ; ex induſtria & labore licet aūt uſurarius non ſit uerus dominus pecunie q̄ accepit ꝑ uſurā tn̄ eſt dominus ſui laboris Nō obſtat

extra de uſuris.c.cum tu manifeſtos in fine ubi dicitur ꝙ poſſeſſioẽs ẽpte de uſuris uẽdi debent & ipſaꝝ pcia his a quibus ſunt extorte uſure reſti tui debẽt quia rñdet Alex.notabiliter quia decretalis dicit ꝙ poſſeſſioẽs uẽdantur & non dicit reſtituãtur quaſi dicat ꝙ bona uſurarii omnia ſunt obligata illis a quibus uſure ſunt extorte & ideo ſi uſurarius ẽ nõ ſoluẽdo oportet tales poſſeſſiones uẽdi ut fiat reſtitutio non autem oportet ipſas poſſeſſiones reſtitui quia forte ualẽt plus q̃ requireret reſtitutio concor. Ricar.ĩ quarto di.xv.arti.ul.q.vi.& Tho.& Rodonẽſis & Aſcẽſis li.iii. ti.xl.cõcor.etiam Hoſti.dicens ꝙ uſurarius tenet ad reſtituẽdum uſuras & intereẽ debitoris in quo quidem dãnum & lucꝝ ſuum ẽ cõputandũ per tex.ff.de eo quod cer.lo.l.iii.§penul.ĩ fi.& nõ placet ei ĩterptatio quam Ray.ꝑ uſurario facit cõſulẽs ꝙ uſurarius poſtq̃ ſatiſfecerit de uſuris petat a debitore ueniam ad cautelam quia forte tenet ei amplius aliquid reſtituere ꝑ intereẽ aliquo & dãno ñ uult enim Hoſti.ꝙ debitor ultra ſuũ intereẽ poſſit lucrum petere cũ uſuris Idem etiam dicendũ ſecũdũ Rodo. de lucro habito de re furtiua uel rapta ꝑ negotiationẽ uel cõparationem redditus uel pdii factã de re huius furtiua uel rapta Sed qd fiat ſi tales poſſeſſiones deueniant ad alterius manus Rñdet Alex.una cũ glo.ĩ dicto .c.cũ tu extra de uſuris ꝙ ſi pdicte poſſeſſiones ꝑueniãt ad manus alterius ex cauſa lucratiua & uſurarius nõ eſt ſoluẽdo uendi debẽt & reſtitui eaꝝ pcia & hoc ad quecũq; deueniant res de pecunia uſuraria empta ſecuſ ſi emiſſent rem uel ex alia cauſa oneroſa adeptus eẽt ab uſurario boã fide nõ credens forte eum uſurarium uel credens rẽ illam nõ eẽ emptam de pecunia uſuraria uel credens ipm uſurariũ aliter habere unde poſſit reddere uſuras ¶Vtꝝ uſurarius teneatur ad dãnum quod ĩcurrit ille a quo uſuras extorſit Rñdet Ricar.idiſtincte ꝙ ſic ubi ſuꝑ Alex.uero de ales dicit ꝙ quis dãnificat duobus modis uno modo cũ ſibi auffert id quod actu habet & tale dãnum ſemꝑ eſt reſtituẽdum ut ſi quis dãnificaret aliquẽ diruẽs domũ eius tenetur reſtituere tantum q̃tum ualet domus ſecũdo modo qs dãnificat aliquem nõ ꝙ aufferat ſibi quod habet ſ quia impedit eum ne habeat quod erat ĩ uia habendi & talis ſic dãnificans nõ tenetur ad reſtitutionẽ ex equo quia minus eſt habere ĩ potentiã & eſſe in uia ad hñdum q̃ habere in actu dãnificans autem ĩ minori nõ tenetur reſtituere plus qa ſic reſtitutum nõ eſt ſimplum ſed multiplicatum & ideo quia damnificat hominem ĩ agro ſeminato puta effodiendo ſemina non tenetur reſtituere totum precium ſeu ualorẽ meſſis future quia nõdum fuit habita niſi ĩ potentia Eodem modo ſi quis detiẽt pecuniã creditoris ultra terminũ pfixũ nõ tenetur reſtituere totũ lucꝝ quod poſſet fieri de illa pecuia quia tale lucꝝ cauſale eſt quia forte mercator inde ꝑdet alio modo dicunt ſic alii ꝙ in reſtitutione facienda duo ſunt attendenda.ſ.ualor rei q̃ ablata eſt uel equalens ſecundo cõſiderandum eſt damnum quod illatũ eſt ĩ iiuriã paſſo & de hoc notandum eſt ꝙ hic dãnum aliquãdo illatum ẽ primo & per ſe

& directe & tunc iſerēs damnum teneť reſtituere uerbi gratia Sit aliquis paſſus dānum ꝑ pecunia ſibi ablata in hoc ꝙ uolebat emere neceſſaria ad uitam ſiue ſoluere empta uel debita & iō in expoliatione talis pecunie incurrit damnū puta quia cū oportuit uēdere poſſeſſiones ſibi utiles uel recipere pecuniam mutuo & forte ad uſurā ī tali caſu tenetur quis reſtituere dānum alio modo īfertur damnum tantum ꝑ accidēs ut puta quia quis n̄ cōſequutus eſt lucꝝ quod ītendebat ex pecunia & tale dānum nō tenetur reſtituere quia pecunia de natura ſua nō habet partū ſecus tamē ē ſecūdū iſtos ī rebus que ex ſui natura & ſecundum morā tēporis augeri poſſunt & decreſcere ſecundum ꝙ ſunt animalia quia talia de ſe habēt partum & ideo ſpoliator teneť reſtituere precium ipſaꝝ rerum quod ualiture erant tēpore quo reſtitutio fit Hoc tn̄ ē dubium utꝝ ſpoliator ad hoc teneať qa res nondum habita erat ſ; habēda ſecundum hoc ergo ſuppoſito caū ꝙ fur furatus ē pullum equum uel uitulū quē uerus dominus cōſeruaturus erat uſqꝫ ad ānos ꝑfecti ualoris fur ſtatim uēdidit & liberauit ſe a furto fur nō ſolum ad ualorē pulli uel uituli ſ; etiā ad ualorē eius quod ualiturus erat tēpore reſtitutionis teneret hoc tamē dubium ē tum quia talis ualor ē in pecunia tum quia animalia īterim mori poſſunt concor. Aſtēſis in ſum. li. .iii. ti. quarto ❡ Quero pone caſum ꝙ p̄latus eccleſie īiuſte ſubtraxit q̄rit̄ ergo cui debeat reſtituere Rn̄det idem Alex. uideť ꝙ eccleſie quia ab ea ſubtraxit In oppoſitū facit quia cum p̄latus ſit cōſeruator rerum eccleſie deueniet illud quod reſtituitur ad reſtituētis manus ❡ Dicēdum & bene ꝙ p̄latus duobus modis pōt aliquid ab eccleſia ſubripere uno modo ſi ſurripit rem alteri & nō ſibi deputatam ut puta quia ſubtraxit rem capittuli & tūc res reſtituēda eſt ei cuius ē ſecūdo modo quia rē ſue eccleſie deputatam trāſfert ī dominium alterius puta cōſanguinei uel amici & tūc talis res debet reſtitui eccleſie ut cōuertať in utilitatē eius ut cuſtodiať uſqꝫ ad ſucceſſoris aduentum

VSVRA Nono quātum ad reſtitutionē .ſ. cui ſit faciēda ❡ Quero cui fieri debet reſtitutio Rn̄det Alex. ꝙ regulariter illi a quo accepta ē uſura fallit in aliquibus caſibus primo ſi res q̄ reſtituitur nō ē ad utilitatē eius cui reſtituiť ſ; potius ad nocumētum & ideo non eſt reddendus gladius depoſitus furioſo ſ; magis ē tenendus uſqꝫ ad cōgruū tempus quo poſſet reddi ſecundo ſi ille cui reddi debet eſt mortuus quia tūc dēt reſtitui heredi uel ī caū executoribus tertio ſi ille cui debeť ē ignotus tunc enim debet homo reſtituere ſecundum ꝙ pōt .ſ. dādo elymoſinas pauperibus ꝑ ſalute illius quādo enim ignorať expoliati uel nō inueniūť tūc cum cōſilio & auctoritate eccleſie diſtribuātur in pias cauſas puta in alimoniis pauperꝝ uel redemptionē captiuoꝝ & hoc in uilla uel dyoceſi ubi rapina facta eſt ſi comode fieri pōt ꝙ ſi non pōt puta qa uilla ē nimis remota uel ex alia cauſa ſufficit ꝙ fiat alibi addit Hoſti. ꝙ ubi ignoratur cui debet fieri reſtitutio eſt pauperibus erogādum uel etiam illi q̄ teneť

reſtituere ꝑ elymoſina ſi egeat relinquendū hoc dicit Inno. in ſum. in ti. de peniten. § qbus uer. ſ q̄ forma ſeruanda eſt quarto ſi ille cui debet fieri reſtitutio eſt nimis diſtans tūc. n. ſi n̄ pōt fieri niſi maioribus expēſis q̄ ſit res que debet reſtitui poteſt dari ī pias cauſas uel ſi nō pōt fieri comode res debet tranſmitti illi cuius ē uel ad minus reſeruari in aliquo tuto loco donec domino aſſignet̄ quito ꝓpter turpitudinē dātis ubi primo notādū ē ꝙ aliquis dupliciter dat illicite primo modo quia ipſa datio eſt illicita ſicut patet in ſymonia & tali caſu poſito qui dedit āmiſit quod dedit & ideo nō debet ſibi fieri reſtitutio accipiens autē turpiter accepit & iō non poteſt ſibi retinere datum ſ magis debet conuerti in pios uſus alio modo dat illicite nō quia datio ſit illicita ſ quia dat̄ ꝓpter rē illicitam ſicut cū quis dat meretrici ꝓpter fornicationē tūc enī mulier poteſt retinere ſ dāſ repetere nō poteſt poteſt & aliter diſtigui in caū ꝓpoſito quia pecunia aliquādo male accipit̄ & ſine culpa illius a quo accipit̄ ſicut patet ī rapina furto & uſura & tunc debet reſtitui illi cuius fuit quia nō āmiſit dominiū ſuū. q. xliiii. v. nō ſane ī fine ubi dicit̄ qui uero cōtra ius ſotietatis humane furtis rapinis calumpniis & oppreſſionibus īuaſionibus aliqua abſtulerit reddēda potius q̄ donanda cenſemus zachei publicani exēplo qui. ſ. dixit Si aliquē defraudaui reddo quadruplum aliqn̄ tamē aliquid accipit̄ ſine culpa accipiētis non tamen ſine culpa dantis ut puta quia mala ītentione dat & tamen accipiens bona fide accipit & tunc ſi illud quod datum fuit ī poteſtate dantis fuit retinere poteſt ſi autem nō retinere non poteſt ut puta qa dedit alienum & debet reddere illi cuius ē de hoc decimaquarta . q. v. & ē uerbum Auguſtini de uerbis domini q dicit Nolite facere ely/moſinas de fenore & uſuris Idem Auguſtinus ī quadā omelya qd poſſem dicere Multi ſunt xpriſtiani diuites auari cupidi nō habeo peccatū ſi eis abſtulero ſuum & pauperibus dedero aliquādo ē peccatū ex parte utriuſq; ut ī ſymonia & tunc obſeruādum quod dictum ē Aſtenſis dicit ꝙ ſi ſciat a quo extorta ē reſtituenda ē ei ſi ſit p̄ſens extra. c. c. cum tu § ſuper his ſi uero ſit abſens reſtituat̄ eius heredi uel ꝓcuratori ſi ſit Si uero nec ipſe nec heres eius nec ꝓcurator ſit preſens & uſurarius nouit ubi ille habitat debet ei mittere ſi pōt fieri fideliter & ſecure hoc enī ſemꝑ faciendū ē qn̄ comode fieri pōt & ſecundum Ber. mitti debet ſumptibus ipſius debitoriſ abſentis ar. ff. de o. p. li. l. ope Si tamē expenſe minus excederent ſummam illius uſure tunc debet paupibus erogari ſecūda. q. ſexta āterior extra de iudeis cum ſit extra. c. cum tu ī glo. Hoſti. uero diſtiguit ꝙ ſi uſurarius q ē malefidei poſſeſſor alio ſe tranſtulit q̄ ubi uſuras exercuit tunc ꝓpriis ſumptibus mittere tenetur Si uero is a quo uſuras extorſit uel heres eius alio ſe tranſtulit tunc locum habet ꝙ alii dicunt & ꝓbantur hec. ff. de rei uen. l. ſi res & l. ſi uero & ī omnibus ſecundum Rodo. penſande ſunt cir/cunſtantie . ſ. quātitas rei debite remotio loci expēſe que fierent ī mittēdo & pauptas & diuitie eiuſ cui reſtitutio fieri debet qa nullo modo debet

ꝑ re tam modica ꝓximum ſuum grauare unde nõ oportet ꝙ tunc mittat & ĩ talibuſ recurrẽdum ẽ ad arbitriũ boni uiri hoc Rodo. Ceteꝝ ſi de eiuſ aduẽtu ꝓximo ſperet tunc pecunia deponet & cõſignabit .C. de uſu cap. .l. acceptam ſecundum Goff. Item ſi res eſſet magni ualoris & non poſſet comode mitti eius cuius ẽ deberet in aliquo tuto loco deponi & cõſignari ſecũdũ Tho. Si uero uſurarius neſciret nec ſperaret ꝙ de facili ſcire poſſet ubi ille habitaret nõ tenet̃ uagari ut ĩueniat rẽ ar. ff. de o p. li. l. quod niſi §1. extra. c. cum tu in glo. uel ſi ſciret tamẽ eam comode mittere nõ poſſet debet eam pauperibus erogare. iiii. q. vi. ãteriorũ & melius extra .c. cum tu ſecũdum Ray. & Bar. ibidẽ & idẽ ĩtelligendum ſi ſcire ñ poſſet a quo eã acceperit & quod dictum ẽ de eo a quo extorte ſunt uſure idẽ ĩtelligendũ ẽ ꝑ omnia de eius herede ſi ille nõ ſit ſuperſtes. Monal. dicit ꝙ qñ neſcit̃ ꝑſona cui reſtitutio ſiẽda eſt uel ſi ſcit̃ tamẽ eſt abſens in remotis ꝑtibus nec ſperat̃ ꝙ de facili poſſet ſciri debet pauperibus erogari cũ auctoritate eccleſie Si aũt ſcit̃ mittat̃ ei ſi aliquo modo poteſt fideliter fieri & ſecure alioquĩ cum auctoritate eccleſie pauperibus det̃ ar. extra de uſuris. c. cum tu ubi de hoc &. ii. q. vi. ãterioꝝ Sed quando ſcitur ꝑſona uel ſciri poteſt ſemꝑ faciẽda ẽ ei reſtitutio cum comode fieri poteſt Penſande ſunt tamẽ circunſtãtie. ſ. q̃titas rei debite & remotio loci & expẽſe que fierent pro mittẽdo & ſi ẽ diues ille cui fiẽda ẽ reſtitutio ita ꝙ nullo modo deberet ꝑ re tã modica ꝓximus grauari & tunc nõ oportet ꝙ mittat̃ & ĩ talibus recurrẽdum eſt ad arbitrium boni uiri ¶ Quero poẽ ꝙ xpriſtianus recepit uſuras a iudeo cui reſtituet Rñdet Aſtẽſis ubi ſuꝑ liberabit̃ eidẽ reſtitu endo cõuenientius eſt tamẽ ſecũdum Ray. & Hoſti. ꝙ ipſe nomine illius iudei cum auctoritate eccleſie illis xpriſtianis ſatiſfaciat a quibus ille iu deus uſuras exigerat uel quibus alias obligatus erat. ff. de negotiis ge. l. ſoluẽdo &. l. cum pecunia uel apud edem ſacram uel alium locum tutũ tñ auctoritate eccleſie nomine illius iudei pecuniã deponat ut cũ ille iudeus reſtituerit eidem reſtituat & idẽ ĩtelligẽdũ ẽ ſecũdum Ray. qñ reſtitutio debet fieri uſurarum receptaꝝ a xpriſtiano uſurario quod autẽ dictum ẽ . ſ. ꝙ ipſe nomine illius & cetera ſecundum ¶ Rodo. ẽ uerũ quãdo factum ẽ occultum & nõ generaret̃ ſcãdalum taliter ſoluẽtis uel ꝑiculũ uel ſufficit ꝙ reſtituãtur illi a quo ſunt accepte cõcor. Monal. ¶ Pone caſum ꝙ culpa ẽ ex parte accipiẽtis & dantis ꝫ tamen ẽ ſine ĩiuria alicuius ut cum iudex dicit iudicium iuſtum & teſtis ueꝝ teſtimoniũ & aliqd dat̃ quod nõ debet dari quia ſicut dicit Auguſtinus ad macedonium nõ ideo iudex debet uẽ dere iuſtum iudicium aut teſtis uerum teſtimoniũ quia uẽdit aduocatus iuſtum patrocinium & iuriſperitus ueꝝ cõſilium illi eñi inter utrãq ꝑtẽ ad examen adhibent̃ iſti ex una parte cõſiſtunt hoc caſu poſito poteſt ne accipiens retinere pecuniam & uidetur ꝙ ñ quia ratione ſui delicti uidet̃ ãmiſiſſe ius acquirẽdi dominium nec etiam reſtituenda ẽ dãti qui q̃tum ĩ ſe fuit abdicauit eam a ſe Pro hac ſentẽtia uidet̃ Auguſtinus qui dicit de

dãte ꝙ ille ſolet male ſibi ablatam pecuniam repetere qui iuſtum iudiciũ emit quod uenale eẽ ñ debuit et ibidẽ dicit ꝙ tales facilius ea q̃ hoc modo acquiſierunt tãq̃ ſua pauperibus largiuntur q̃ eis a quibus accepta ſunt tãq̃ alieua reſtituant ſic ergo ſecundum hoc qui pecuniam accepit ut iudicaret bene aut nõ iudicaret cum ex officio ſuo teneat̃ gratis & bñ iudicare pecuniam retinere nõ poteſt quia turpiter accepit & crimen concuſſionis cõmiſit Eſt autem crimẽ cõcuſſionis cum quis ĩ officio conſtitutus aliquid ꝑ metũ extorquet a ſubditis aut quãdo nõ uult facere id ad quod tenetur niſi pecunia data aut ẽ aliquis officialis aut miles qui ultra cõſtituta ſibi ſtipẽdia extorquet cõtra illud Eſtote contenti ſtipẽdiis ueſtris uel crimẽ cõcuſſionis ẽ in accuſatore q̨ deſiſtit ꝓpter pecuniã ab accuſatione Poſſet etiam dici ĩ hoc caſu ꝙ ſic dans pecuniam aut dat bona ĩtentione ut.ſ.ſibi ius & equitatẽ ſeruet & tunc poſſet ſibi reddi aut eo animo dat ut aĩmũ iudicis ſibi ĩclinet uel corrũpat & tunc dari debet pauperibus uel illi in cuius ĩiuriam data ſi ẽ iiuſte iudicatum hec Alex.de ales Sed quid ſi pecunia data ſit ſymoniace in ĩiuriam eccleſie nã uidet̃ ꝙ ſit dãda eccleſie ĩ cuius ĩiuriã data ẽ extra de ſymo.c.ad hec aũt ubi mãdat̃ reſtitui pecunia accepta ſymoniace hoc etiam ꝓbatur extra.c.c.audiuimus In contrarium facit.c.ueniens extra de ſymo.ubi mãdatur ꝙ talis pecunia reſtituat̃ illi q dedit Diſtigunt autẽ quidam dicẽtes ꝙ ſi totum capitulũ aliquid dedit nõ debet ei reſtitui ſi autẽ unus duo uel tres uel extraneus deliquit dãda ẽ eccleſie quia nõ debet delictum ꝑſone in dãnum eccleſie redũdare & in primo caſu loquit̃ .c.ueniens alio autem caſu alia.c.uel dicẽdum ut melius ꝙ.c.ueniens loq̃t de pecunia data ꝓ ingreſſu monaſterii que mãdat̃ reddi danti ſi debet ingredi in aliud monaſterium ne ſit oneroſus monaſterio ſi tamen talis uellet in ſeculo remanere ñ eẽt ſibi reddẽda hec Alex.de ales

VSVRA Decimo.ſ.quis teneat̃ ad reſtitutionẽ ¶Quero an tabelliones qui ſciẽter cõficiunt iuſtrumẽta ſuper uſuris teneantur ad reſtitutionẽ Hoſti.in ſum.ĩ ti.de uſuris.§ an aliquo uer.quid de notariis uel dicit de reſtitutione ſ; dicit ꝙ ꝑiuri ſunt quia quãdo creãtur iurant ꝙ hoc nõ faciant ergo de cetero nec teſtificari poterunt nec publica conficere inſtrumenta extra de teſti.c. ex parte & .c.ſi. ex hoc etiam ſunt infames quibus ſunt actus legittimi ĩterdicti extra de teſti.c.licet ex quadam prio. Rñdeo ad ſi. hec Hoſti. uide ſupra reſtitutio quinto ¶Quid de ꝑlatis ſigillantibus & ſubſcribẽtibus ſe ĩ inſtrumẽtis uſurariis Hoſti.in ſum.de uſuris.§ an aliquo uer.ſi.& Goſ.in ſum.c.ti.in fi.dicunt ꝙ participes ſunt criminis uſurarum & non ccmodi nam ſubſcriptio in multis iuris articulis conſenſum & approbationem inducit extra de re iudi.c.cum inter uos.C.ſi cer.peta.l.mutue.c.de admitu.l.ſi nõ ſubſcripſiſti Sed fateor ſi quis inſtrumẽto nõ licito ſe ſubſcribat & eius tenorẽ ignoret ñ approbat nec cõſentit.C.plus ualere quod agit̃ .l.ultima Sigilla etiam prelatorum faciunt inſtrumẽta autẽtica extra de fide inſtru.c.ſcripta ꝑ hoc igit̃ layci

credētes cōtractus huiuſmodi ꝑ eccleſiam approbari ſecurius peccāt & iō de talibus dici poteſt laqueus iuuenum omnes uos ut.ii.q.v. Paulus idem Monaldus ¶ Quid de his qui tēpore meſſium & uidemiaꝝ emunt uilius frumēta & uina ut uēdant carius Rn̄det Gof. ubi ſu p̄ ꝙ nō tenēt ad reſti tutionem ſꝫ ē turpe lucꝝ nec tenēt aliquibus ad reſtitutionē ſed in iudicio anime tāq̄ male acquiſita que ex hoc acquiſierūt debēt paupibus erogare ad quod nō puto illum teneri qui nō hac itentione emit ſed ut domui ſue ꝓuideat & tandem ex aliqua cauſa partē uendidit & carius nā quicquid agant homines & cetera Item dicit Monal. in ſum. ſ. ꝙ qui tēpore meſſis uel uidimie emunt ānonā ex cupiditate uel uinum uilius & poſtea carius uēdant peccant mortaliter ſiue ſint clerici ſiue layci & ē turpe lucꝝ ſecus tamē ſi aliquis ꝓpter neceſſitatē ut. ſ. de illa annona uel uino uiuat & poſtea nō īdiget ſicut credebat hic poteſt licite uēdere ꝓut uēdit̄ communiter in foro comuni licet uēdat̄ carius q̄ emerit. xiii. q. iii. quicūqꝫ &. c. canonum Idē dicendum ē de illo qui emit ānonam uel uinum cauſa negotiādi dum tamen nō ex cupiditate hoc faciat ſꝫ ex lucro moderato ſibi ꝓuideat maxīe cum neſcit aliam artem nec alias habeat ūde ſubſtētet̄ ſimiliter pōt emere quis ānonam ſi timetur cariſtia in ciuitate quia uidet uictualia extrahi de terra dūmodo nō emat ut carius uēdat ſꝫ ne egēs fame ꝑeat exēplo Ioſeph gen̄. xxi. qui frumēta cōgregauit nō ut carius uēderet ſꝫ ut populū a fame liberaret qui tamē poſtea uēdidit ſecūdū comunē foꝝ & tales ſi ſic emerēt mererēt aliter autē emētes p̄terq̄ in p̄dictis caſibus cōtinet̄ teneret̄ tamq̄ turpe lucꝝ pauperibus erogare n̄ tn̄ de neceſſitate ſimiliter nefandi ſunt mercatores qui ea ītētione emūt aureos uel alias monetas uel res uenales & p̄cipue uictualia ut de talibus cariſtiā īducant ¶ Quero pone ꝙ uſurarius emat equum uel predium de pecunia uſuraria & donat rē illam alteri & poſtea efficitur nō ſoluēdo utꝝ ille qui ſoluit uſuras poſſit cum effectu petere rem emptam de uſuris ab ipſo poſſeſſore cui donata eſt & utꝝ ille in foro penitētie reſtituere teneat Rn̄det Monal. in ſum. ꝙ licet preciū ex re furtiua redactum non ſit furtum. ff. de furtis. l. qui uas § ul. & uitia ꝑſonalia non trāſeant in poſſeſſores ſucceſſores extra de fili. preſbi. c. ex trāſmiſſa tamē iſte poteſt petere & iſte reſtituere tenet̄ extra de uſuris. c. cum in tua ſicut enim credit hic res loco precii ſic ecōuerſo preciū loco rei ſuccedit. ff. de ꝑti. here. l. ſi rem & precium tenet̄ ergo ille ad quē ꝑueīt res empta de pecunia uſuraria reſtituere ſi habuit rē illam emptam ex cauſa lucratiua ſecus tamen ſi emiſſet uel ex alia cauſa lucratiua adeptus eēt bona fide ab uſurario nō credēs rē illam eē emptam de pecunia uſuraria aut ipſum uſurarium habere alias unde poſſet reddere uſuras concor. Gof. & Hoſti. in ſum. de uſuris cōcor. etiā ſpecu. in ti. de uſuris uer. pone uſurarius ¶ Quid ſi talis poſſeſſio ꝑueniat ad illum q uſuram ſoluerat ex cauſa lucratiua nunquid cōiūgit̄ eius actio quā prius habebat cōtra illum tertiū poſſeſſorem Rn̄det Hoſti. in ſum. de uſuris § q̄ pena uer. hac pena ꝙ n̄

tenetur reſtituere niſi quatenus uires hereditatis patiunt̄ de appel.c.qua fronte de rapto.c.in litteris ❡Quid ſi alter heredum factus ē nō ſoluendo nūquid alius tenet̄ in ſolidum Rn̄det idem ſup̄ ꝙ i ſolidum tenet̄ i quātū ad ip̄m de hereditate ꝑueīt nā & res hereditaria obligata uidet̄ de uſuris .c.cū tu.§fi.❡Quid de illis dominis qui multa recipiūt a iudeis cū ſciāt eos nihil habere niſi de uſuris & ꝙ bona q̄ poſſidēt ad reſtitutionem non ſufficerēt Rn̄det idem ubi ſupra ſecundum Rodonenſem ꝙ tenerentur ad reſtitutionē ꝑceptoꝝ ſi ex cauſa lucratiua ꝑceperunt poſſunt tamē ab eis accipere quod ſibi debēt ſicut et alii creditores ❡Quid de genero raptoris uel uſurarii nūquid poteſt accipere dotē de bonis eius cū quicquid habet nō ſufficiat ad reddēdū quod habet de uſura Rn̄det Aſtēſis i ſum.li.iii. ti.iiii.ſecundum Rodo.licet dos nō ꝓueniat ex cauſa lucratiua ſ; accipiat̄ ꝓpter onera matrimonii ſupportāda ſ; tn̄ talis ueritatem ſciens aut craſſa ignorātia ductus cōtraxit cum filia talis nō debuit dotē recipere de rebus huiuſmodi de eq̄tate canonica licet de ſubtilitate iuris ciuilis aliter forte poſſit dici Si autem fuit ductus ignorātia ꝓbabili puta quia credebat ſoceꝝ nō eſſe uſurarium uel alias ſoluēdo eſſe pōt recipere dotē licet poſtea ītelligat ueritatē concor. Monal.Alex.de ales cōtrariū tenet uide ſupra reſtitutio ❡Quid de creditore nunquid poteſt recipere quod ſibi debetur a tali uſurario uel raptore cuius.ſ.omnia bona que habet nō ſufficerēt ad reſtituēdum ſua male ablata Rn̄det Aſten.ubi ſup̄ ſecūdū Rodo.diſtinguendum quia ſi creditor credidit talē pecuniam ut ex ea comodum ſuum faceret & ex ea lucrādo forte ſe liberaret tunc poteſt recipere debitū ſuū de rebus nec ē ſimile de genero q̄tum ad dotem quia ſocer dando dotē genero pauperior effici t̄ niſi quatenus ab onere filie releuat̄ ſ; debitor nō fit pauperior recipiēdo rem uel rei uēdite p̄cium ſi autē credidit mala fide pecuniam puta ludendi ad aleas uel daturo meretrici uel hiſtrioni uel aliter bona dilapidāti nō debet huiuſmodi precium recipere de bonis predictis ſimiliter qui ex cauſa lucratiua agit Omnes aūt alii q̄bus debet̄ cōtractu uel quaſi ex maleficio uel quaſi recipere poſſunt ex huiuſmodi rebus ꝙ ſibi debetur dum tamē n̄ rē furtiuam uel raptam uel uſurariam ī ipſa ſpecie recipiāt maxime ſecundum illos qui dicunt ꝙ in uſura dominiū n̄ trāſfert̄ ſ; etiam eos qui dicunt ꝙ transfertur credo ꝙ ipſa res uſuraria cōtradicere non poteſt ſi extat nec eo inuito creditor alia ꝓ eo ei ſoluere poſſet cōcor. Monal.in ſumma ❡Quid de ſeruiētibus uſurarioꝝ qui ſeruiūt eis de feneradi officio dato & tamē nihil ad eos ꝓuenit Rn̄det Aſtenſis ī ſumma ubi ſupra ſecundum Rodo.nō tenetur p̄ſertim cum eidē uſurarii p ſe uel alios miniſtri huiuſmodi exercerēt uſuras licet nō ꝑ iſtos cōcor.Alex.Alii uero ut Monaldus diſtingunt ſi dant pecuniam domini ſui ad uſuram de generali mandato domini ſui dicētis ꝙ mutuet pecuniam cui uult ad uſuram ſub nomine ipſius domini & tunc ſeruiens tenet̄ ad reſtitutionē ſi dn̄s nō reſtituat quia ē in hoc ſicut prīcipalis & in operatione eius ē mutuare

& nō mutuare Si aūt hoc facit de ſpeciali mādato domini ſic mādātis ſibi mutua de pecunia ad uſuram.x.libre nomine meo & tūc lice peccet hoc faciēdo ad reſtitutionē tamē nō tenet uide in uer. reſtitutio §ii. ¶Quid de eo cui uellē mutuare pecuniam gratis induxit me ꝙ nō darem eā niſi ſub uſuris Rñdet Aſtēſis ubi ſup ꝙ tenet ad reſtitutionē qa īpediuit īdebite ut litatē ꝓximi ꝓcurādo mutuum quod gratis ſibi daret ¶Quid de eo q conſuluit alicui ut feneret Quid etiam de eo qui cōſuluit uſurario ad participationē lucri uſurarꝫ Rñdet Aſten.ubi ſu p. ꝙ tales qui īducūt aliquos ad fenerandum tenētur ī ſolidum ſi aliter nō erant feneraturi ſi autē alias erant feneraturi nō tenētur niſi ī q̄tum ad eos ꝑuenit ſecūdū uero Rodo. in neutro caſu tenet niſi q̄tum ad eos ꝑuenit & eſt melior cōdictio talium ī hoc caſu q̄ in furto uel rapina ubi preſtant auctoritatē ad reſtitutionem tenentur etiam ſi nihil ad eos peruenit & hoc ideo quia rapina & furtum cōtra uoluntatē domini fiunt qui patit damnum ſ uſura de uoluntate dñi ꝑuenit ad creditorem nec īuenit ꝙ iura dent actionē debitori cōtra huiuſmodi debitores ad rependum uſuras ab eis quas debitores ſoluant taliter īductis ꝑ alios uel ſi ad īducētes nihil peruenit inde.concor.Monaldus ¶Quid de eo qui pecuniam deponit apud uſurarios Rñdet idē ubi ſup ꝙ ſi quis cōmitteret pecuniam ſuam uſurario nō habēti uñ alias uſuras exerceret hac ītentione ut inde copioſius ꝑ uſurā ei materiam peccandi daret unde & ipſe culpe particeps eſſet Si uero uſurario aliter habēti uñ uſuras exerceat aliquis pecuniam ſuam cōmittat ut tutius ſeruetur non peccat ſ utit ad bonum homine peccatore hec Tho. ¶Vtrꝫ uſurarius ītentionarius qui habuit ītentionē aliquid habēdi & principaliter ꝓpter hoc mutuauit alias nō mutuaturus nō tamē deduxit in pactum tenet ad reſtitutionem Rñdet Aſten.ubi ſupra ꝙ non ē opus reſtitutione ad purgationē delicti ſ ſola penitētia ſufficit ſibi ſicut in ſymonia mētali extra de ſymo.c.fi.ſecūdum Goſ.& Ri.in quarto Sed cōtrarium ſentit Hoſti.& Rodo.p.c.cōſuluit extra.c.& Luce.vi.Mutuū date nihil inde ſperātes ideo ſecundū eos tenet ad reſtitutionē in foro penitētie de oī quod accepit uel accipit ultra ſortē quacunqꝫ intentione debitor ei dederit ſiue ꝓpter dilectionē exortā ꝓpter mutuum ei datū uel ꝓpter illud recipiēdum ad ꝓlixiorē terminū quādo tamē debitor dat creditori ꝓpter ſolam dilectionē nō poteſt repetere nec retētionem ſibi cōſulerem ſi forte penes ſe habeat aliqd de bonis creditoris concor.Monal.in ſum.hoc etiam tenet Petrus de āchaꝝ ī ſcuſu raꝝ uoraginē de uſuris li.vi.& dominus Lau.de rodulfis in ſuo tractatu de uſuris & hoc dicit tutius imo ueriſſimum ſecundum Inno.& Hoſti. ꝙ ſemper tenet ex quo illa īntētione principaliter ductus eſt & etiā placuit Ray.in ſum.huius ti.uer.ſ nunquid & Archi.in.c.i.xiiii.q.iii.& hoc quo ad iudiciū anime & ita etiam cōfirmat Io.an.in.c. conſuluit de uſuris ſed ipſe Io.an.in mercuri.ſuper regula peccatum non remittit refert ꝙ quidā theologus hanc q̄ſtionem diſputans diſtīguebat quādo corrupta intentio

mutuãtis innotuit debitori quia uidet̃ tunc quoddam pactum implicitum quod habet uim expliciti Eſt enim ſecundum eum duplex uſura una mentalis nõ obligans ad reſtitutionẽ ex eo ꝙ fit ſine oĩ exactione uel pacto implicito uel explicito alia uero ẽ obligans ad reſtitutionẽ ex eo ꝙ fit cum exactione ex pacto implicito uel explicito ſi ergo fiat cum implicito eſt uſura mẽtalis ſi cum explicito eſt uocalis Ex quo infert̃ cõcluſio in caſũ in quo ñ innotuit debitori corrupta intẽtio mutuantis dato ꝙ ea intentione principaliter ductus ſit nõ obligat̃ ad reſtitutionẽ ſecundum dictum theologũ q adducit tales rões Prima cũ formale ſit exactio i vſura ex pc̃o obligãte uel aliqd aliud eqpollẽs ergo ſeqt̃ ꝙ ubi ñ ẽ talis exactio nec aliud equipollens ibi nõ eſt uſura ad obligationẽ ſiue ad reſtitutionẽ obligans q̃uis bene ſit uſura mẽtalis ad penitẽtiã peccati obligans & hoc cõfirmat̃ quia aliter dicẽdo nõ ſaluaret̃ deſcriptio uſure qua dicit̃ ꝙ uſura eſt lucrum ex mutuo pacto debitum uel exactum Secundo quia ſicut ĩ furto dicimus ꝙ ſi quis aliquis gratis & liberaliter in domo recipit recipit quod furari intẽdebat q̃uis ſit fur mẽte nõ tamẽ opere ita ꝙ ad reſtitutionẽ teneat̃ ſic & ĩ ꝓpoſito uſurarius cẽſetur fur cõuentionalis ſi ergo ĩtendit uſurã accipiendo & tamẽ nõ ꝑuenit ad opus pactionis uel exactionis ſ liberaliter accipit dicit̃ vſura mẽtalis nec obligat̃ ad reſtitutionẽ Tertio facit.c.fi.de ſymo.vbi dicit̃ ſymoniacus mẽtalis q habuit animũ pricipaliter ad aliqd accipiẽdum nõ tenet̃ ad reſtitutionẽ eius quod gratis accepit ſed ſufficit ſola penitẽtia de peccato Sed Io.ã.rñdet ad primũ diſtiguẽdo de priãria uel ſecundaria itentione mutuãtis.ſ.vt primaria equipolleat nõ pactũ ĩplicitum Luce.vi.Mutuũ date & cetera & nõ ſecũdaria Ad ſecũdã rñdet Io.an.ꝙ inter caſum illum furti & caſum noſtꝝ ẽ ĩ maxĩa diſſimilitudine quoniã licet donatarius in caſu furti habuerit intẽtionẽ corporis corruptã ad furandũ nõ tamẽ donatio cauſat̃ ab eius facto nec ẽ ãnexa illi ĩtentiõi corrupte cuius cõtrariũ ẽ in mutuo quod cũ ex bono caritatis deberet fieri gratis fiebat principaliter ſpe lucri cuius ſpei uitioſe ſequit̃ effectus conſequẽdo lucꝝ Ad tertiã rñdet dominus Anto.de butrio.ꝙ rõ diuerſitatis quare vſurarius mẽtalis obligat̃ ad reſtitutionem in foro penitentiali & ſymoniacus mẽtalis eſt ſecundum doc.quia vſura vtroq; teſtamẽto ẽ ꝓhibita nec diſpenſationẽ pape recipit de vſuris.c.ſuper.ſymonia uero ẽ ꝓhibita a iure poſitiuo & ĩ eo eſt ſymoniacũ quia ꝓhibitum ſicut ẽ acqrere bñficiũ ſymoniace vbi papa põt diſpenſare.vnde dicunt doc.ꝙ ĩ ꝓhibitis quia ſymoniaca:Idem dicẽdũ ꝙ in vſura mentali.ſ.ut ſymoniacus mẽtalis teneat̃ ad reſtitutionem quia ꝓhibita:Ideo dicit Goff.in ſũ.c.ti.ꝙ q̃dam illicite tenent̃ ſecundũ ius diuinum & humanũ/& in his ſi nõ conſtat/obligatur ad reſtitutionem ĩ foro penitẽtiali:Si uero cõſtat obligatur in foro eccleſiaſtico/& ſic loquit̃ de detinẽtibus vſurã:quia ibi tenetur/alienum ẽ omni iure ꝓhibitum Quedam ſunt que tenent iuſte ſecundũ ius diuinum/ & iiuſte ſecundum ius humanũ & tunc cõſiderãdus ẽ modus prohibendi

iuris quia ſi ius ꝓhibeat mentē ↄſcito de mente illa punit ſicut eſt i ſy-
monia prohibita a iure poſitiuo quia actualis uenditio eſt prohibita non
ſolum mentalis quia hoc agere eſt uetitum licet reſtituere nō compellatur
obligatur ad ſatiſfactionem peccati & hoc eſt ꝙ uult dicere tex. in dicto. c.
ſi. & ſi dicatur ulterius quare uſura plus ꝓhibet iure diuino q̃ ſymonia i
beneficio dicēdum quia in vſura alienum rapit in ſymonia alienum emit
& ꝑ hoc patet quare magis mens punit in uſura q̄ in ſymonia quia vſure
ꝓhibitio habuit ortum a iure diuino ſymonie autem a iure humano vide
alias rōnes alioꝝ doc. vbi ꝑ dominū Anto. Monal. dicit quia i ſymonia ē
turpitudo ex parte dantis & accipientis Sed in uſura non eſt turpi-
tudo ex parte dantis uſuras & ideo ex iure diuino & naturali equitatem
facienda eſt ei reſtituere nec poſſet in hoc caſu papa diſpenſare ſ ex ſolo
iure humano pecunia ſymoniace accepta uel recepta reſtituēda ē nō illi q
dedit turpiter ſ eccleſie ūde nec Elyſeus ꝑcepit Iazi reſtituere quod acce-
pit Anaaman & papa q vult pōt in hoc caſu ſtatuere poſſet & diſpēſare
ꝙ nō ſolum i mētali ſymonia ſ etiam in illa que pacto eſſet expreſſa ꝙ te-
neri poſſet quod eēt ſymoniace acceptū ¶ Quero an mutuans ſecūdario
ſub ſpe aliquid habēdi peccet & an teneat ad reſtitutionē dic ꝙ nō ar. lxi.
di. qd ꝑderit. lviii. di. ſi officia. i. q. i. qui ꝑpter ymo naturaliter ē obliga
tus ad ātidota ut in. c. cum i officiis de teſta. & hoc tenet glo. i. c. conſuluit
de vſuris Goff. & Hoſti. in ſum. huius ti. poſt pricipium de quo ꝑ Io. ā.
in. c. cōſuluit & in mercu. ſuꝑ ſecūda regula & Monal. in ſum. ¶ Vtꝝ cre-
ditor cui ex caritate mutuāti debitor aliquid ultra ſortē contulit nō uolun
tarie ſed coacte puta dubitās ne idiſcretus reputet in tantum ꝙ aliū uel
hunc de cetero nō iueniat mutuātem uel alia ſimili cauſa teneat ad reſtitu
tionē Rūdet dns Lau. ꝙ licet ſit tutius reſtituere tamē puto ꝙ ſi recipit
pure credens donatū liberaliter & nō ut vſurā uel ut coacte donatum non
tenet ad reſtitutionē licet poſtea ſciat nō liberaliter datū eē ex quo enim
tēpore doātionis habuit bonā fidē recepit licite licet donās tali coactione
ductus dederit & creditor nō habuit itētionem tacitā uel expreſſam nam
ſemꝑ mihi placuit opinio glo. i. c. uigilāti & c. ſi. extra de vſuris. ſ. ꝙ ma
la fide ſupueniens ꝑſcriptioni cōplete nō facit que obnoxium reſtitutioni
quod eni dicitur ꝙ poſſeſſor male fidei ullo tēpore nō ꝑſcribit hoc ueꝝ dū
eſt in curſu preſcribēdi quia tunc reqrit bona fides ſecus quādo iā preſcrip
ſit nā lex poteſt de meo facere tuum iux. no. ꝑ Inno. in. c. cōqueſtus i glo.
i dicto. c. uigilāti quā opinionē circa preſcriptionē ſequit Io. Goff. Vincē.
& Hoſti. qui Hoſti. dicit ꝙ ſi pura ſua cōſciētia remanet leſa debet ſatiſ-
facere cōſciētie licet ſit potius ſcrupuloſa q̄ theo. in ſum. eius in titulo de
preſcrip. re. imo ſ que exigūtur huc paſſum plene examinat Io. ā. i mercu.
poſita ſuꝑ regula poſſeſſor male fidei in ultimo articulo niſi talis creduli
tas eſt craſſa uel ſupina quod bonus uir habet arbitrari Contra tamen
predictam determinationē tenet magiſter Gregorius de arimino Itē nota

ꝙ ſi creditor anteq̃ debitor donaſſet ſciuiſſet eius intentionẽ quia coacte
dediſſet nõ poſſet reciꝑe ſana conſciẽtia puta ſi ſciret ꝙ debitor donaret
creditori timorẽ ne repetat capitale de preſenti nõ ſine magno forſan ĩco
modo debitoris iuxta ea que notant̃.ff.de condic.inde.l.ſi non ſortem §
ſi quis falſo in glo.& facit quod notat in.c.debitore extra de regulis iuris
uel ſi ſoluit ne reputet̃ ĩdiſcretus & alia vice nõ reperiat mutuantẽ in ſuis
neceſſitatibus ar.eoꝝ que no.x.q.ii.hoc ius in glo.& Io.an.ſuper regula
dãnum in quarto ar.prime partis & in ſolutione.q.i quarto mẽbro ver.&
dico cum Goff.nõ tamẽ debet creditor leuiter iudicare debitorẽ coacte do
nare ne in ꝑnitiem ruat.l.penul.in pri.ad tercul.de uerboꝝ ſigni.l.iii.in
fi.nec debemus eum iudicare cõpulſum tãq̃ nolẽtem reputari indiſcretum
Monal.dicit ꝙ ſi debitor creditorẽ uolẽtem recipere pecuniã ſuam preue
nit muneribus gratis rogans ut det dilationẽ ꝓpter dilectionẽ uel ꝓpter
deũ & creditor recipiens munera gratis reſpectu p̃teriti tẽporis nec futuri
q̃uis poſtea det ĩdigẽti beniuolam dilationẽ quã alias nõ daret ſi uidiſſet
eum ĩgratũ dat dico principaliter ꝓpter amicitiã uel ꝓpter deũ ſecũdario
uero ꝓpter gratitudinẽ debitoris & hoc facit rõne p̃teriti tẽporis non eſt
vſura dũmodo gratis recipiat̃ & offeratur ſecundum quoſdã ¶Quid ſi nõ
ſit corrupta ĩtentio creditoris debitor tamẽ ꝓpter mutuum acceptum uel
ulterius retinẽdum dat ei aliquid nunquid creditor tenet̃ reſtituere illud
Rñdet Aſten.vbi ſupra nõ tenet̃ de bona fide cõſumptis nec etiã de extã/
tibus q̃diu ꝓbabiliter credidit ꝙ ex dilectione ſola ei dederit ſi aũt crẽ/
dat uel ꝓbabiliter dubitet ꝙ ꝓpter illã cãm ei ſeruierit reſtituere tenetur
quãdo autẽ debitor nõ gratis dat uel gratis creditor ñ mutuat debitor ſi
alias habeat de bonis creditoris & ꝑ retẽtionẽ ſibi cõſulat de vſura quam
dedit nõ ẽ cogẽdus ad reſtitutionẽ in foro penitẽtiali cõcor.Monaldus in
ſum.¶Quid de illis qui aduenięte ſolutionis tẽpore ſiue termino nolunt
dare dilationẽ debitori qui iuramẽto aſtrictus ẽ ſoluere niſi data ei pecu/
nia uel alio eq̃pollẽti Rñdet Aſtẽ.ubi ſup̃ ꝙ tenent̃ ad reſtitutionẽ extra
.c.c.cõſuluit ſecundũ Ray.ꝭ tenet debitor creditorẽ uolẽtem reciꝑe uel ex
igere pecuniam ꝙ p̃ueniat muneribus gratis rogans eum ut det ſibi dilati
onẽ ꝓpter amicitiam uel ꝓpter deũ & gratis recipiat creditor ſua mune/
ra ratione preteriti temporis nõ futuri licet poſtea det ĩdigenti ut ꝓpter
amicitiam uel ꝓpter deum ſecũdario uero ꝓpter gratitudinẽ debitoris
& hoc facit ratione preteriti tẽporis non futuri non ẽ uſura unde ille non
tenet̃ ad reſtitutionẽ eoꝝ que ſic accipit ſecundum quoſdã uide ſup̃ vſura
primo § xxii.¶Nũquid clerici uſuras quas habẽt uel habuerunt de rebus
eccleſie reſtituere poſſunt Rñdet Aſten.in ſum.ubi ſup̃ ꝙ ñ quia res ille
ſunt pauꝑum niſi quatenus de pecunia uſuraria uel qualibet alia ſua ex/
pẽdiſſet in utilitatem eccleſie ꝭ reſtituere debet de rebus ſuis patrimonia/
libus Rodo.uero credit ꝙ ſi hoc nõ poſſint de bonis ſuis facere de fructi/
bus eccleſie quos ꝑcipiũt licite poſſunt ſe liberare ¶Quid de hoc caũ q̃dã

cõſuluit alicui ꝙ feneraret̃ & dedit alicui pecuniam gratis ut feneraretur
nũquid iſti tenẽt inſolidum ad reſtitutionẽ R̃ndet Alex. de ales in ſuo tra
ctatu poteſt dici ſecundũ quoſdam ꝙ qui ĩducunt aliquos ad fenerandum
qui alias nõ eſſent feneraturi tenẽtur ĩſolidum ſi aũt alias eẽnt feneraturi
nõ tenent̃ niſi ĩ q̃tum ad eos ꝑuenit nec ĩ aliis duobus caſibus.ſ.cum quis
cõtrahit ſocietatẽ cum aliquo ad fenus exercẽdum & cũ quis dat pecuniã
vſurario ad participationẽ lucri mouẽtur autẽ iſti ad hoc dicẽdum ꝓpter
differentiam q̃ ẽ inter rapinã & furtũ ex una parte & uſurã ex alia penes
uolũtarium & nõ uoluntariũ ex qua differẽtia orit̃ ꝙ ĩ his caſibus melior
eſt dictio uſurarii q̃ latronis furis uel raptoris nã in rapina & furto tenet̃
reſtituere qui preſtat auctoritatẽ etiam ſi nihil ad eũ ꝑuenerit & hoc q̃a
furtum & rapina ẽ contra uolũtatẽ domini nõ ſic autẽ eſt in uſura vbi eſt
volũtarium mixtũ vnde ĩ rapina & furto iura dant actionẽ ſpoliatis cõtra
illos quoꝝ opere uel cõſilio uel miniſterio furta & rapine fiũt licet ad eos
nihil ꝑuenerit nõ autẽ ſic ẽ in vſura quia ñ dat̃ actio cõtra tales ĩductores
eũ ad eos nihil ꝑuenerit ¶Vtꝝ uxor teneat̃ ad reſtitutionẽ ꝓ uiro defun-
cto qui fuit vſurarius R̃ndet idẽ Alex. ꝙ uxor tenet̃ ad reſtitutionem pro
uiro defuncto in q̃tum ad eam ꝑuenerit de bonis eiuſdẽ uel ĩ q̃tum uſa ẽ
de bonis eiuſdẽ ꝙ ſi nihil ad eam de talibus bonis inuoluit uel ſi in domo
mariti habet fructus ſufficiẽtes ꝓ ſuis neceſſitatibus & pro omnibus que
expedit tunc in nullo tenetur ¶Vtꝝ uiro viuẽte ipſo ignorãte vxor poſſit
reſtituere R̃ndet idẽ Alex. ꝙ vxor cum nõ ſit domina reꝝ nõ debet ſe ĩtro
mittere de reſtitutione ignorãte uiro uel cõtradicente Dixerũt tñ quidã
ꝙ licet uxor nõ ſit domina reꝝ tamẽ quia eſt data in adiutorium uiro ſui
ſalutẽ ꝓcurare tenet̃ & iõ ſicut de bonis ꝓpriis poteſt facere elymoſinas
ignorãte uiro & nõ ꝓhibẽte quia ſicut agit cauſam uiri eodẽ modo poteſt
facere reſtitutionẽ & ſi ſciente & nõ contradicẽte ſecurius eſt ſecus autem
eſt ſi ſciat & cõtradicat tũc enim mulier tenetur obedire in obmittẽdo tale
bonum ad quod non tenet̃ de neceſſitate concor. Aſten. ĩ ſum. li. tertio ti.
quarto & ſecundum eũ mulier non tenet̃ reſtituere ꝓ furto uiri niſi q̃tum
ad eam ꝑuenit de bonis eius uel in q̃tum bonis eius uſa fuit Si uero ad eã
nihil de talibus bonis ꝑuenit uel etiam ĩ domo eius de dote ſua uel etiam
aliunde expẽſas ſufficiẽter habuit in nullo tenet̃ quia nihil inde habuit
quod nõ reconpenſauerit ¶Vtꝝ uxor & familia teneãt ad reſtitutionẽ eoꝝ
que cedunt in uſum vite eorum R̃ndet idẽ Alex. ꝙ ꝑcepi aliquid de boĩs
vſurarii uel raptoris ẽ duobus modis aut enĩ ꝑcipit ignorãter aut ſciẽter
Si ignorãter excuſatur Si ſciẽter excuſari poteſt ꝓpter recõpenſationẽ ut
dictum eſt excuſari etiam poteſt ꝓ neceſſitate corporali quãdo.ſ. aliud re
medium ĩueniri ñ poteſt ſicut accidit pauperibus mẽdicãtibus ꝓ hoc excu
ſari poſſunt filii & filie ĩ domo parentum q neceſſitate cogente aliter ui-
uere ñ poſſunt & eodem modo uxor Aliquando fit excuſatio p recõpenſa-
tionem ut ſi quis accipit neceſſitate cogente ſperans ſe reconpenſaturũ in

futurum & hoc modo excuſari poteſt uxor & familia dum.ſ. ꝓponunt ſe reconpenſaturaſ quare ſperāt habere facultates ad hoc & hic eſt unus modus dicendi Conſueuit tamen dici comuniter ꝙ ſi uxor & familia nō ſpāt de correctione uſurarii & uideāt eū non ſoluendo ſi ſunt aliqua bona de iuſto.i. iuſte acquiſita de illis ſi ſe pata ſunt debent expendere et idem ē ſi ſūt ibi aliqua de iuſto ſ ita mixta ꝙ diſcerni n̄ poſſunt et hoc ītelligēdū quādo uir ē in ſoluēdo Si autē nihil eſt ibi de iuſto vel uir nō ē i ſoluēdo quia omnia bona illius non ſufficiunt ad reſtitutionē vel ſatiſfactionē tūc nihil accipiāt de bonis illius ſ magis q̄rant ſibi uictū aliūde addit Aſtē. in ſum.li.tertio ti.lx.ꝙ vxori uſurarii cuius dos eſt de uſura & vir nihil habet q̄ de uſura ſuccurrat̄ & viuere poſſit de his que ſunt in domo viri ſi ipſa laborat in domo ſiue uēdendo ſiue luēdo ſiue etiam bona ne ꝑeant cuſtodiendo quia in hoc agit creditoꝝ vtilitatē Si uero vir habeat plura īcerta tunc auctoritate epiſcopi qui debet pauperibus ꝓuidere licite pōt de eis viuere ar.di.xxii § generaliter &.c.epiſcopus cauere tn̄ aliter tenet̄ ¶Quid de recipiētibus ab eis munera elymoſinas & obligationes Rn̄det idē Alex.ꝙ recipiētes elymoſinas ab uſurariis aut ſciunt ꝙ ſunt uſurarii aut nō ſi non ſciunt nō peccant recipiēdo nec tenētur ad reſtitutionem ſi uero hoc ſciūt & faciunt neceſſitate cōpellente nō peccant neceſſitate uero ceſſante peccat quis accipiēdo ab vſurariis notoriis ꝓpter ſcādalū & quia ipſo iure ſunt excomunicati ideo acceptum ē reſtituēdum ſi uero uſurarii nō ſunt notorii poteſt aliquid accipi ab eis ſi credat̄ ꝙ aliquid habēt p̄ter vſuras ſecus ē ſi nihil habent tunc enim acceptum debet reſtitui ¶Sed cui reſtituet clericus oblationē quā a tali accepit Rn̄det Hoſti.in ſum.ti.de vſuris § que pena ver.ſ cui ſecūdum Alex.ꝙ epiſcopo loci ſ ſecūdū Guil. reſtituat ei qui obtulit in obprobriū ſui ar.de homi.ſicut dignum § eos de vſu cum tu § ſuper his ¶Quid de uxore vſurarii quia quicquid habet eſt de uſura & hoc dictat ei cōſciētia uide ſup̄ ꝑplexitas § i.& § xv. ¶Quid de tutore & curatore qui dant pecuniam pupilli adulti ad uſuram Rn̄det Monal.in ſum.ꝙ tenēt ad reſtitutionē ꝑ eo ꝙ preſtāt auctoritatē talibuſ cōtractibus & illi quoꝝ tutelā uel curam gerunt ꝑ ſe nō eēnt talia factura ¶Quid de ſeruiētibus & mercenariis uſurarioꝝ & de ementibus & uendētibus ab eis ¶Rn̄det idē Alex.ubi ſup̄ ꝙ quis pōt fieri particeps uſurarii recipiendo aliquid ab eo ꝓpter aliquā recōpenſationē factam uel fiēdam & ideo ſeruiētes uſurarioꝝ & mercenarii poſſunt recipere mercedē ſuam ſi ſeruiunt eis in licitis & honeſtis nec tenēt ad reſtitutionem & hoc quia utilitas quā cōſequūt̄ ipſi uſurarii ex opere huiuſmodi ſeruiētiū cōpenſat̄ cum mercede quam dant ſeruientibus illis & maxime quia ꝓpter mercedē datā non poſſunt dici pauperiores cum loco mercedis habeant comodum operaꝝ ſecus autē ſi ſeruirent in illicitis & inhoneſtis tūc enī nō poſſunt recipere mercedem Idem iudicādum eſt de cultoribus p̄dioꝝ uſurariorum & aliis mercenariis eorūdē cōcor. Aſten. in ſum.li.ii.ti.quarto et Monal.

in ſum. propter eandem recōpenſationem excuſat̃ creditor uel emptor uel
uenditor q recipit ab uſurario quod ſibi debet̃ ex huiuſmodi rebus dū tñ
rem furtiuam uel raptam uel uſurariam ĩ ſuam ſpeciem non recipiant hoc
autē ueꝝ ē maxime ſi dominium rei in uſura non transferat̃ ſecūdum etiā
illos qui dñt contrarium credendum ē ꝙ non debet recipi in ſolutionē res
uſuraria in ſpecie qa pōt eam debitor q dedit educere a creditore ſi extat
Vtꝝ fautores uel retinentes uſurarios in terra ſua teneant̃ ad reſtitutionē
Rñdet idem Alex. ꝙ tales nihil tenēt̃ reſtituere ſi nihil ad eos puenit de
bonis uſurarii licet aliter peccent contra deum dando fauorem talibus nec
ē ſimile de auctoribus mali q ſūt cauſa p ſe mali eiuſdem & de iſtis q ſūt
magis cauſa per accidens mali puta ꝙ tale malum conſeruet̃ in pria.l.liber
fiat Quid de illo q mutuauit noīe alieno ad uſurā vtꝝ teneat̃ reſtituere
Rñdet idem Alex. ꝙ ſicut prohibetur quis accipere vſuras nomine ſuo
ita nomine alieno vnde xlvi.di. ſicut dicitur & eſt verbum Leonis pape
ſicut non ſuo ita nec alieno nomine quis clericorum exercere fenus attētet
indecens enim ē crimen ſuum comodis impendere alienis qa nullus debet
exercere uſuras noīe alieno ideo ſi tutor uel curator exercet tales uſuras
noīe alieno tenet̃ ad reſtitutionē & ſpecialiter ſi ille cuius noīe hoc fit nō
eſt ſoluēdo quia agentes & conſentientes pari pena puniūt ¶ Quidam tñ
dñt ꝙ etiā ſi ille cuius noīe fit ē ſoluēdo ꝙ tutor tenet̃ ueꝝ ē ꝙ ſi ille cuius
nomine ſunt accepte uſure ſoluerit liberat̃ qui accepit Sed primum dictum
ē rationabilius Licet aūt ſic dicat̃ de tutore & curatore ꝙ tenēt qa preſtāt
auctoritatem talibus cōtractibus & illi quoꝝ curam gerūt alias non eſſēt
hoc facturi tñ hoc dici non pōt de illis qui gerunt miniſterium nudū ſicut
ſunt ſeruientes vſurarioꝝ qui numerāt pecuniā p dnis ſuis ad uſuram &
eam recipiunt ad opus & uſum eoꝝ tales enim non uident̃ teneri cum eidē
uſurarii alias p ſe ipſos uel p alios miniſtros eſſent hoc facturi vide infra
¶ Quid de tutore & curatore ude infra § pximo ¶ Quid de illo qui gerit
negotiū alienū & ſine mandato eius fenerat̃ ad opus illius cuius negotiū
gerit an teneatur ad reſtitutionem Rñdet idem Alex. ꝙ ſic quia talis fuit
actor & miniſter contractus uſurarii concor. Aſtē in ſū.i libro.iii.ti.iiii.
¶ Quid de ciuibus uel colegiis dātibus pecuniam ad uſuras nunquid omnes
& ſinguli ſit uſurarii & tenent̃ ad reſtitutionē Rñdet Aſten.li.iii.ti.iiii.
ſecundum Ray. ꝙ ſic.ſ.omnes illi quoꝝ auctoritate & cōſēſu fit argumen-
to extra de uſuris .c. conqueſtus .ii.q.i. ſicut vit. xxiiii.q.iii.ſi heres &
ſecundum Hoſti. etiā oēs illi quibus placet in mente & ratum hñt & cōſen
tiūt & prohibere pñt & non faciūt ex. de ſen. exco. q̃te. hec Hoſti.i ſum.
de peni § ſi. verſiculo qd de ciuibus.cōcor. Io. de ligna. p. l. municepſ de
cōdi. & demō. ſecus in phibere non ualentibus p nō in.c.ſup eo. de rapto.
niſi & ipſi participarēt comodū idem Archi.xlii.di.c.ii. & Io.an.in.c.con-
queſtus Sed nunquid ſinguli de collegio uel ciuitate tenent̃ reſtituere in
ſolidum ꝙ huit collegium ex uſuris Rñdet idē ubi ſupra ſecundū Rodo.

licet illi quorum auctoritate et conſenſu talia fiunt ſint vſurarii vt dicit Ray. non tamen tenentur ad reſtitutionem niſi quantum ad eos peruenit de vſura vel quantum releuati ſunt ab expenſis quas de ſuo feciſſet ĩ ſubſtinendis oneribus nominatis niſi forte preſtiterint auctoritatem compellendo aut precipiendo comunitati taliter fenerari que aliter hoc factura nõ eſt in quo caſu inſolidum tenentur concor. Monaldus in ſumma ¶ Quid de regibus et aliis dominis q cogunt debitores dare vſuras Rñdet idẽ vbi ſup̄ ꝙ tenẽtur ad reſtitutionẽ etiã ſi nihil ad eos ꝑuenerit ſm vero Alexã. de ales domini qui vſurariis fauent uel eos ĩ terris ſuis retinent nihil reſtituere tenet̃ ſi nihil ad eos de bonis eoꝝ peruenit licet alias peccet ut ſup̄ §

VSVRA Vndecimo. ſ. quando debeat fieri reſtitutio ¶ Quero qñ debet fieri reſtitutio vſuraꝝ Rñdet Alex. de ales in ſuo tractatu de vſuris ꝙ ſtatĩ quia non remittit peccatũ & cetera tenet̃ autem homo ſi eſſet ĩ tali ſtatu vt remittat̃ ſibi peccatum Preterea illa eſt eadem ĩiuria qua recipit alienũ vel illud retinet ſ ad ſemper tenet̃ alienum nõ recipere ergo ad ſemper tenet̃ illud non retinere Preterea licet ꝑcepta affirmatiua non obligent ad ſemper tamẽ ad hoc obligãt ꝑcepta negatiua licet autẽ ꝑceptum de reſtitutione faciẽda ſm formã videatur affirmatiuum tñ ſm veritatem ĩplicat negationem vel negatiuũ ꝑceptum quo prohibetur aliquis detinere alienũ peccatum ẽ & ideo ſi quis ſemper tenetur confiteri peccatũ ita tenet̃ ſemper reddere alienum In caſibus tamen non tenet̃ quis ſtatĩ reſtituere Primus quãdo reſtituẽdũ eſſet contra bonũ ꝓximi et ideo non tenet̃ quis gladiũ reſtituere furioſo dẽt tamẽ habens gladiũ habere animum ut ſit paratus ad reſtituendũ de hoc vide ſup̄ periuriũ Alius caũſ ẽ ſi hoc fiat de volũtate illius cui debet fieri reſtitutio tali enĩ conſentiente non debet ſtatĩ reſtituere quia per idem eſt ac ſi comodaret hoc autẽ ĩtelligendum ſi libere et ſine timore cõſentit Alius caũs eſt qñ debẽs reſtituere expectat oportunitatem reſtituendi cũ maiori pace et oportunitate et honeſtate q̃ ſi ſtatĩ reſtitueret licet de ſe ſit ſtatim paratus reſtituere putã ſi ille cui fienda eſt reſtitutio ignorat debitum et ñ ſine ſcandalo aut aliqua dehoneſtate poſſit fieri talis reſtitutio Alius caſus ẽ ſi poſſibilitas ñ adeẽt tunc enĩ tenet̃. xiiii. q. vi. et eſt verbum Auguſtini ad Macedonium ſi res aliena ꝓpter quam peccatum eſt poſſet reddi et non reddat̃ penitentia nõ agit̃ ſed ſimulat̃ bene autem dicit̃ poſſit reddi quin ſi non poteſt ñ tenet̃ extra de vſuris. c. tu manifeſtos vbi dicit̃ ꝙ vſurarii ſunt cogendi ad reſtituẽdum dũ habeant ĩ facultatibus vnde poſſint reſtituere bñ autem dicit ĩ facultatibus qa ibidẽ dicit glo. ꝙ licet vſurarius ãmiſerit vſuras nihilominus tamẽ tenet̃ ꝓpter moram ſi aũt nihil habet liberat̃ ſi autem habet ſemper ẽ ĩ mora et maxime ĩ furto vbi tenetur res aliena ĩuito domino et detinendo ſemp auget peccatum Ideo dicit Auguſtinus ad Macedonium nolentes reddere quod nouimus male abſtuliſſe et vnde reddatur habere cognouimus increpamur obſecramus et obteſtamur quoſdã clam quoſdam

palam ſicut diuerſitas ꝑſonaꝝ diuerſam videt̃ poſſe accipere medicinam ꝙ ſtatim etiam quis teneat̃ reſtituere ſatis habet̃ extra de ſymo. monachis vbi dicitur cuidam multum tibi conſulis ſi adminiſtrationem celebriter ac ſponte dimittas glo. celebriter. i. des ĩcontinẽti quia q̃to amplius cõtractat rem tanto grauius peccat ſicut fur q ſemper ẽ ĩ mora vnde extra de ſymo. cum in eccleſie corpori dicit̃ ꝙ tãto grauiora ſunt crimina q̃to diutius infe- licẽ animam detinet alligatam in caſibus ſupradictis cõcor. Aſten. in ſum. li. iii. ti. quarto ¶ Quero pone ꝙ aliquis non poteſt reſtituere ſine grãdi diſpẽdio bonoꝝ ſuorum forte quia nõ ĩuenit qui velit bona ſua emere uel quia ille cui reſtitutio fienda eſt nimis diſtat & nõ poteſt ire ad eum ſine grandi damno nec habet qui uelit pecuniã ad eũ deferre R̃ndet idẽ Alex. in primo caſu dici poteſt tali ꝙ petat licentiam deferẽdi & obtineat ut ſa tiſfaciat illi cui debet ratione ĩtereſſe & dicat ꝙ ĩcurrere põt ex dilatione data aut tantum donet ei ex rebus ſuis q̃tum res uel pecunia ablata ualet In ſecũdo autẽ caũ quãdo ille cui faciẽda eſt reſtitutio eſt abſens dici põt ꝙ ſi modicum ẽ illud quod reſtitui debet nec mitti poteſt illud modicum ſine magno damno illius q debet reſtituere & modico emolumẽto alteriuſ reſtituens ſibi formaret cõſciẽtiã ꝙ non placeret illi cui tenet̃ ꝙ ſuſtineret magnum diſpendium vbi ipſe haberet modicũ emolumẽtum & ideo expe- ctare poteſt donec ĩueniat nũtiũ qui deferat reſtitutionẽ uel ꝙ ille ueĩat ad partem ꝓpinquam interĩ autẽ poteſt deponi illud quod debet reſtitui apud locum religioſum ſi tamẽ oporteat raptorem vel furem pati aliquas expẽſas nõ ꝓpter hoc debet differre reſtitutionem vnde extra de rapto. c. i. dicit̃ de illis qui de loco ad locũ eũtes rapinas faciunt q excomunicãdi ſunt a p̃latis illius loci ubi rapinam fecerũt & ſignificãda ẽ eoꝝ excoĩcatio epiſcopo proprio qui ipſos non recipiat anteq̃ illuc redeant ubi rapinam fecerũt & omnia plene emẽdent concor. Aſten. in ſum. vbi ſupra ¶ Quero pone ꝙ ille qui debet reſtituere ẽ multum ĩdigens & quaſi in extrema ne- ceſſitate R̃ndet idem Alex. quia aut ille cui tenetur reſtituere equaliter indiget ſicut & ille qui debet reſtituere aut non multum ĩdiget In primo caſu uidet̃ ꝙ ſtatim debet reſtituere quia nullus debet facere ꝓfectũ ſuũ de re aliena cum damno illius cuius ẽ ipſe ĩuito In ſecũdo autẽ caſu ſi ille qui debet reſtituere tantum ĩdiget ꝙ ſi ſciret ille qui debet recipere indi gentiam eius & neceſſitatẽ non deberet ſecundum rõnem rectã & caritatẽ fraternam ſibi claudere uiſcera pietatis ſ eadem caritate ſibi ſubuenire & cõmittere in toto uel in parte & ĩ tali caſu poteſt differri reſtitutio ita tñ ꝙ paratus ſit & ꝓmptus reſtituere quãdo mutabit̃ eius cõditio hec autem dilatio fiat de cõſenſu iudicis eccleſiaſtici Si aũt ille qui reſtituere debet non tantum ĩdiget ꝙ ſi ille qui debet recipere ſciret ĩdigẽtiam & neceſſi- tatẽ eius non teneret̃ ex fraterna dilectione dare ſibi dilationẽ ꝓ toto uel pro parte quia tenet̃ ſtatim reſtituere concor. Aſtẽ vbi ſupra Rycar. vero in quarto di. xv. ar. ultimo. q. iiii. dicit ꝙ ſi ille qui damnum ĩtulit habet

aliquid vltra neceſſitatē ſubſtētationis nature q̄uis ſit ſibi neceſſariū ad victum ſecundū decentiam ſue ꝑſone reſtituere tenet̄ non enim licitum ē de alieno uiuere cum ſeculari honore ſi autem non habet niſi neceſſaria ad ſuſtētationem nature tūc diſtinguendū eſt quia aut ille qui dānū paſſus ē non idiget ad ſuſtētationem nature eo ꝙ ē ablatū & tunc ille q abſtulit reſtituere nō tenet̄ quia ex iure nature licitus ē vnicuiqꝫ uſus poſſeſſionis neceſſarie ad ſuſtentationē nature Extrema enī̄ neceſſitas omnia facit coīa .ff.ad le.ro.iac.li.ii.ī tex.& glo.aut īdiget ad ſuſtentationē nature eo ꝙ ablatum ē & tunc diſtīgue quia aut prius īdiget illa re ad ſuſtentationē ſue nature q̄ fuit neceſſaria ad ſuſtentationē nature illius qui abſtulit aut eodē tempore uterqꝫ factus eſt īdigens illa re ad ſuſtentationē ſue nature q̄ ille a quo ablata ē primo modo & ſecūdo pōt dici ſine p̄iudicio ꝙ ille q abſtulit rem illā tenet̄ reſtituere illi a quo abſtulit quia nunq̄ facta fuit reſ illius qui eam abſtulit ſ; ſemper remāſit iſtius de iure Poſtq̄ enim ſum in ſtatu id quo res mea ē mihi neceſſaria ad ſuſtētationē nature nō pōt fieri alterius me cōtradicēte ſi tertio modo tūc ille qui abſtulit non tenet̄ reſti-tuere quia ab illo tēpore quo facta ē neceſſaria acquiſitū fuit ius in illa re illi qui abſtulit & ideo q̄uis dānum paſſus poſtea uenit ad ſtatum ī quo res que fuit ſibi ablata eēt ſibi neceſſaria ad ſuſtētationem nature n̄ ꝓpter hoc habet minus ius in illa re q̄ ille qui abſtulit niſi ille qui eam abſtulit deueniſſet ad ſtatum ī quo amplius nō eēt ſibi neceſſaria ad ſuſtētationē nature ¶ Vtꝝ ſufficit vſurario qui debet reſtituere in periculo mortis ex-iſtenti cōdere teſtamentum ſuper reſtitutione male ablatoꝝ R̄ndet idem Alex.ꝙ nō cuius ratio ē quia teſtamentū ē volūtatis noſtre iuxta ſentētiā de eo quod poſt mortē aūt n̄ ē locus penitētie ſine qua n̄ abſoluit̄ uſurariuſ & oportet ꝙ ī vita uelit hoc reſtitui alias non remittit̄ peccatum Preterea iuſtitia dei requirit ut ille ſatiſfaciat qui peccauit & ideo ſicut uſurarius peccauit ita ipſe idem tenetur ſatiſfacere non autem hoc facit ſ; relinquit in teſtamento ꝙ per alium fiat ſi ergo uult ſatiſfacere ita ꝙ ei remittatur peccatum ſi habet pecuniā vnde poſſet fieri reſtitutio prius exponat eam ꝑ fidelē nuntium ſuum anteq̄ moriat̄ reſtitutioni & faciat ꝓclamari ꝙ oēs veniant recepturi plenā ſatiſfactionem a quibus habita eſt uſura ſeruetur autem ī abſolutione talium quod dicit̄ extra de uſuris.c.quāquā ubi dicit̄ ꝙ uſurariis ſepultura deneget̄ donec plene ſatiſfactum fuerit illis quibus facienda eſt ſatiſfactio ſi p̄ſto ſint ipſi aut alii qui poſſunt acquirere uel eis abſentibus loci ordinario aut eius vicem gerēti ſiue rectori parochie ī qua teſtator habitat extra de uſuris quāquā li.vi. ¶ Quero que ſit forma teſtamenti uſurarii vide Aſtē.ubi ſuꝑ ¶ Quid ſi is qui uſuras exercuit uel extorſit ad inopiā deuenerit R̄ndet Aſten.in ſum.li.iii.ti.quarto ꝙ licet uſurarius ītelligat̄ ſemper eē in mora ut .C. de furtis.l.ſubtracte tamē ſi paupertas eum excuſet & bonis cedat eſt excuſatus & abſoluendus tamē tenet̄ ſatiſfacere ſi ad pinguiorem fortunā deuenerit & habita ratione ne

egeāt ſuper quo p̄ſtabit ydoneam cautionem extra.c.c.cum tu §penul.& de ſolu.c. Iordanus & pōt cedere an̄ litē in preſentia uel etiā in abſentia p nuntiū vel epiſtolā.ff.de ceſſi.bono.l.penul.& fi.& hoc ueꝛ in iudicio cōtentioſo ¶Sed nunquid idem ē in foro penitētiali Goff.dicit ꝙ non ymo dicit ei ꝙ totum reſtituat quia nō remittit peccatū & cetera extra.c.c.cum tu.xiiii.q.vi.ſi res ablatum dico ſiue ꝑ furtū ſiue ꝑ rapinā ſiue ꝑ uſuram .xiiii.q.v.ſi quid īueniſti & hoc videtur uelle Ber.in.c.cum tu ī glo.Sed ī cōtrarium arguens Hoſti.dicit ꝙ āmittet priuilegium ex iuſta cauſa ſibi datū nā ſi tēpore famis licet alienū ſine peccato accipere multum fortius re tinere hec Hoſti.aliqui volunt autē ꝙ ſi nō poteſt talis ſatiſfacere petere tenet dilationem uel remiſſionem ſibi fieri cauſa elymoſine ab illis quibus tenet reſtituere & ſi ē in ſtatu ſalutis aliter nō.xiiii.q.vi.ſi res Sed hoc ni mis duꝛ uidet vnde credo ꝙ ad ſalutē ei ſufficiat ꝙ ſi ad pinguiorē fortunā venerit reſtituere firmiter in corde ꝓponat ¶Quid ſi qs det uſurario mo dicum bladi ꝑ vſura qui modo ualet.x.ſolidos & poſt ānū ualet.xx.idem modium nūquid uſurarius tenet reſtituere modium bladi illi qui dedit in valore in quo nunc ē uel in quo fuit quādo dedit Rn̄det Aſten.in ſum.li. .iii.ti.quarto ꝙ hoc erit ī optione recipiētis quia cū uſurarius uſq; modo n̄ reſtituit & ē ī mora reddēdi p̄iudicare debeat ſibi reſtitutio ſm optionē reſtituētis fieri debet

VSVRA Duodecimo.ſ.q̄tum ad locum vbi debet fieri reſtitutio male ablatoꝛ Rn̄det Hoſti.in ti.de peni §quibus ver.ſ q̄ forma ſeruanda eſt ꝙ ſi ſunt male ablata īcerta debent erogari in pias cauſas & maxime in alimonias paupeꝛ & redemptionem captiuoꝛ ar.de pig.c.i.x.q.ii.hoc ius & p̄cipue in villa uel ſi villa neſcit in dyoceſi ubi ta lia ſunt cōmiſſa cōcor.Monal.in ſum.ī tractatu reſtitutionū dicens ꝙ qn̄ ignorātur ſpoliati diſtribuātur pauperibus uel ī pias cauſas & hoc ī uilla vbi facta eſt ſpoliatio ſi comode fieri poteſt alias ſi multum remota ſit uel ex alia iuſta cauſa ſufficit ꝙ hoc alibi fiat ſimiliter ſi uilla neſcitur ſaltem fiat in illa dyoceſi ubi rapina facta ē cōcor.Alex.de ales vt ſup̄ uſura

VSVRA Tredeciō q̄tū ad ordinē reſtituēdi & modū Vtꝛ reſtitu tio uſuraꝛ debet fieri publice uel priuate Rn̄det Alex.de ales in ſuo tractatu de uſura ꝙ uſurario notorio de neccītate ſalutis opus eſt facere reſtitutiōes publice ꝓpter īfamiā & ſcandalū quod ē in̄ ut ſicut peccauit in ſcandalum ꝓximoꝛ & malum exēplum ita ſatiſfaciat publice alias non deberent ſibi dari ſacramenta eccleſie & eccleſiaſtica ſepultura ¶Vtꝛ prius ſit fienda reſtitutio male ablatoꝛ q̄ ſolutio debitoꝛ uel lega toꝛ Rn̄det idē Alex.ꝙ prius reſtituēda ſūt male ablata q̄ ſoluēda legata cuius ratio eſt quia donatio legatorum eſt ex deuotione legatoris & ideo ſupererogationis fuit in eo reddere aut male ablata ē ſm neceſſitatē iuſti tie q̄ illa dāda que ſunt ſupererogationis cōcor.Aſten.ī ſum.li.iii.ti.iiii. Vtꝛ prius reſtituēda ſunt male ablata q̄ debita ſoluēda Rn̄det idē Alex.

ꝙ male ablata & ē ratio quia eoꝝ ſolutio tollit iiuriā factā deo & ꝓximo & maxime in furto & rapina In ſolutionē autē debitoꝝ non tollit iiuria ſ ſaluat iuſtitia & ideo uidetur hoc prius faciēdū illo & ſi fiat cōtrarium ī pluribus uidet hoc eſſe ꝙ debita ſunt clara & maniſeſta reſtituētes autem non ſic ſ inquirēdi ſunt ceteris autē paribus claꝝ ꝑcedit incertum debita ſunt determinata puta quia debeo tibi.x.nō ſic autem que debēt reſtitui concor. Aſten.in ſum. vbi ſuꝑ ❡ Vtꝝ fienda ē prius reſtitutio vni q̄ alteri Rndet idem Alex. ꝙ ſic in caſu puta quādo reſtitutio vnius ē determinata & clara alterius nō ſic videt ꝙ ceteris paribus prius ſit facienda iſti q̄ illi Item ſi reſtitutio āboꝝ ſit eq̄ clara tn̄ vnus ē pauper & alter diues videt ꝙ ceteris paribus prius poſſet fieri pauperi q̄ diuiti tū qa magis īdiget tū quia cum maiori iiuria tenet res pauperis q̄ diuitis Itē ſi uterqꝫ ē equalis cōditionis in paupertate & i diuitiis tamē vni facta eſt maior iiuria q̄ alteri videt ꝙ illi prius fienda ē reſtitutio cui prius facta eſt iiuria concor. Aſten.in ſum. vbi ſupra ❡ Quid ſi hereditas non ſufficiat ad ſatiſfaciēdū omnibus nunquid ſatiſfaciet primo venientibus Rndet Aſten. ubi ſupra ſm Guil. quāquā extra.c.li.vi. ꝙ n̄ ymo ſatiſtaciet eis & aliis ꝓ rata extra de teſta.c.relatum &.ff.de pac.l.ſi plures Io.an.dicit ꝙ ſatis uidet in hoc caſū tēpus cōſiderandum ut qui primo ſoluit quod ſuum ē integre recipiat & ſic de ſingulis de regulis iu.c. qui prior Sed primū dictū magis placet mihi Aſtenſi

VSVRA Deciōquarto q̄tum ad penā vſurarioꝝ ❡ Quero de peā uſurarioꝝ Rndet Alex.de ales ꝙ prima pena uſurarioꝝ eſt quia cōpellunt ad reſtitutionem a iure & a iudice a iure quidem quia manifeſti uſurarii triplici pena cohibent de qua extra de uſuris .c. quia in omnibus Prima ē quia non recipiunt ad cōmunionē altaris Secūda quia ſi ī hoc peccato deceſſerit debēt carere eccleſiaſtica ſepultura ❡ Tertia qa eoꝝ oblationes accipi nō debent & qui recipit reddere tenet Cui autem debeat reſtitui recitat glo. ibidem duas opi ❡ Quidam enim dixerūt ꝙ tenēt reſtituere epiſcopo loci Alii & melius ꝙ illi qui dedit & ipſe poſtmodum reſtituat illi a quo accepit ar. extra de uſuris.c.cū tu manifeſtos & de homi.c. ſicut dignum Sic ergo uſurarii ſunt excomunicati ipſo iure qa ad hec tria ❡ Cōtumaces autem & qui iuri non obediunt poteſt iudex cōpellere ad reſtituēdū uſuras ſi neceſſe fuerit ꝑ maiorē excomunicationē extra de uſuris .c.non ſolum Itē extra de uſuris.c.preterea mādat iterdictis uſuraꝝ ꝑcipiendaꝝ ꝙ ſicut clerici cōtempſerint ab officio & bn̄ficio ſuſpendi debēt Si autē layci poſſunt ad dignā ſatiſfactionē vinculo excomunicatiōis aſtrīgi prius inflicta illis pena illius cōſtitutionis quia fere ī omnibus Cōpellūt etiam alio modo quia ſi uſurarius repetit ab illo uſuras repellit ꝑ exceptionem quia donec ipſe reſtituet uſuras quas ab illo accepit extra de uſuris .c.quia fruſtra In foro autē penitētiali cōpellendi ſunt uſurarii qa abſolui nō poſſunt nec debent niſi reſtituant aut dilationē petant ab illis quibus

tenent aut ſi pauperes & ipotentes ſint ꝓponāt & ꝓmittant ſuo cōfeſſori reſtituere ſi uenerit ad piguiorem fortunā vnde Au. non remittit peccatū & cetera ¶ Quid ſi certū eſt & notoriū aliquē ſenebrē pecuniā exigiſſe & cōſtat ꝙ debitores qui ſoluerunt non remittūt ſ; repetere n̄ audent ꝓpter potētiā exactoꝶ Rn̄det Goff. ꝙ aliquo de neceſſitate uel etiā nullo eccleſia ex officio ſuo ꝓcedet & ad reſtitutionē cōpellet ex. de uſuris. c. i dioceſi

VSVRA Decioquito q̄tum ad recipiētē An licitū ſit recipere ad vſuram Rn̄det Rycar. in quarto di. xv. ar. v. q. v. ꝙ ſic in caſu neceſſitatis nec peccat ar. ad hoc. xiii. q. i. quid culpat nec intelligo hic de extrema neceſſitate ſ; quādo homo notabiliter dānificaret uel notabilē penuriā pateret ſi non accipiat uſuram Itē Monal. i ſum. dicit ꝙ licet ſit peccatum p̄ter neceſſitatem recipere ad uſurā tamē in neceſſitate licitū ē Sed ꝓ q̄ta neceſſitate licitum ſit & ꝓ q̄ta non hoc non determinat ars uel ſciētia ſ; unctio caritatis que de omnibus docet & eſt certior omni arte ¶ Idem dicit Bonauētu. in di. xxviii. in expoſitione illius p̄cepti Nō furtū facies dicens ꝙ ſi quis dat uel ſoluit uſuras p̄ter neceſſitatē non ē imunis a culpa cum uero ex neceſſitate ſoluit non peccat quia licitum ē unicuiq; redimere iuris ſui actionem unde ſicut ille qui dat ueſtes ſuas latroni anq̄ ꝓmittat ſe iterfici nō dicit currere ſiue participare cum latrone ſic q ſoluit uſuram in neceſſitate nō dicit currere cum fure Q̄tum aūt ad neceſſitatē quis debeat expectare hoc eſt itentionis & rōnis determinate ꝓ eo ꝙ ſcḋm diuerſas cōditiones perſonaꝶ diuerſe neceſſitates debent pēſari Idē Alex. de ales in quarto i tractatu reſtitutionum dicens ꝙ peccat mortaliter qui accipit pecuniam ad uſuram cum det occaſionē peccati mortalis uſurario niſi in neceſſitate tunc enī non dat occaſionē ſ; redimit ius ſuū uſurarius enim tenet gratis comodare pecuniā ſuam idigenti Luce. vi. mutuum date nihil inde ſperātes ¶ A M E N

¶ Et ſic ē finis de quo ipſe glorioſus
laudet deuſ i ſeculoꝶ ſecula amen

¶ INCIPIVNT EXCOMVNICATIONES MAIORES

QVERO qui ſint caſus maioris excomunicationis contra pſoñas eccleſiaſticas R̃ndeo primo cõtra monarchiã totiuſ eccleſie.i.papam ¶ Quicũq; gerit ſe ꝑ papa non electus a duabus partibus cardinaliũ cum omnibus conſentiẽtibus extra de elec.c.licet ſ̃m Ricar.ĩ quarto

EPiſcopus grecus non obediens epiſcopo latino per quem fuit de putatus extra de off.or.c.quoniam ſ̃m Aſten.in ſum.li.vii.ti.ii. Notandũ ꝙ in dicto.c.quoniam dicitꝙ ſi in una ciuitate ſint plu res populi diuerſaꝝ linguaꝝ ꝙ epiſcopus põt conſtituere unũ pontificem catholicũ ſibi uicarium qui eis ſ̃m ritũ eoꝝ diuina celebret officia & eccle ſiaſtica miniſtret ſacramẽta inſtruẽdo eos uerbo pariter & exẽplo qui per oĩa debet obedire põtifici eum conſtituẽti ſuũ uicarium alias ĩcidit ĩ exco/ municationẽ glo.exemplificat in grecis et latinis qui ſub una fide habent diuerſos ritus non tamen ſi ſint fidei contrarii ritus ¶ Decani Archidiaconi Prepoſiti cãtores Plebani et alii quicũq; clerici pſonatus.i. dignitatẽ eccle ſiaſticam hñtes aut etiã quicũq; pſbiteri audiũt leges uel phiſicã niſi ĩfra duos deſtiterint extra ne cle.uel mo.c. ſuper ſpecula. ſ̃m Ri. ¶ Clerici qui manifeſtis uſurariis alienigenis ad fenus exercẽdum domũ locant uel alio titulo cõcedunt extra de uſu.c.uſuraꝝ uoraginẽ li.vi.Maiores uero prelati qui eos conducũt uel habitare ꝑmittũt in terris ſuis uel domos locant ſunt ſuſpẽſi Si uero collegiũ uel uniuerſitas clericoꝝ ĩcurrũt interdictum ſi talẽ ſentẽtiam ꝑ mẽſem ſuſtinuerũt ¶ Si uero ſunt layci debent ꝑ eccleſiaſticam cẽſuram cõpelli ñ autẽ intelligas hanc conſtitutionẽ generaliter de uniuer ſitate uel collegio laycoꝝ q̃ ſint ĩterdicti et ꝙ ſi ſint ſingulares pſone lay/ coꝝ ꝙ ſint excomunicati ꝑpter ꝑiculũ ĩterdicti ſ̃m Io.an.alias tota ytalia eẽt ĩterdicta licet Ricar.in quarto di.xviii.ar.xi.q.v.generaliter ĩtelligit de utraq; uniuerſitate.ſ.tam laycoꝝ q̃ clericorum ¶ Clerici et quicunq; alii qui in cimiteriis ſepeliũt corpora defunctorũ tempore ĩterdicti in caſibus non cõceſſis a iure uel qui excomunicatos publice aut noĩatim interdictos uel uſurarios manifeſtos ſciẽter ſepeliũt a qua excomunicatione nõ debet abſolui niſi prius ad arbitrium dioceſani ſatiſfecerit eis quibus ꝑmiſſa fu erit iiuria irrogata non obſtante aliquo priuilegio extra de ſepul.c. eos in cle. ¶ Clerici et religioſi et moniales ĩ ſacris ſciẽter cõtrahẽtes matrimoniũ ſunt ipo facto excomunicati ut ĩ.c.eos de cõſan.et affini.tamẽ ĩ clerico in ſacris et religioſo et monacha contrahentibus non poteſt cadere ignorãtia ſ̃m glo.ſ ĩtelligitur ĩ aliis caſibus ¶ Clericus habens officium uice comitis uel prepoſiti ſecularis ſi admonitus legittime ñ reſpuerit extra ne cle.mo. .c.clericus §ſi quis in textu et in glo. et ſ̃m Aſten.li.vii.ti.ii.uer.lxxiii. ¶ Clerici ſeculares et religioſi qui inducunt ad mouendum uel iurãdum uel

promittendum ut ſepulturas apud eccleſias ſuas eligant uel electam non mutent ut in cle.c. cupientis de penis uide infra de impugnatoribus ſe pulture uer. ¶Clerici q hereticos credentes receptores defenſores uel fau tores eo℞ ſcienter traderēt eccleſiaſtice ſepulture extra de here .c. quicūq uide ubi ſu p̄ ¶Sacerdotes abſoluētes ab excomunicationibus p pceſſum Eugenii quarti pmulgatis qui cōtinet dicte excomunicationē Primo exco municat omnes hereticos quocūq nomine cēſeant Secūdo illos hereticos q uioclefiſte uocāt et oēs eis adherētes fautores ſeu receptores uel deſēſores eo℞ Item oēs qui dant eis arma equos plumbū lignamia ſal oleū uinum & oīa uictualia & omnia quecūq ad uſum hominū ptinētia aut alia quecūq pſidia publice uel occulte p ſe uel p alium Tertio falſarios bulla℞ apoſto lica℞ uel ſupplicationū Quarto illos qui equos arma ferrū lignamina & alia phibita deferūt ſaracenis Quīto īpediētes ne uictualia deferant ad curiā romanā Sexto īuadētes eūtes & redeūtes ad ſedē apoſtolicā Septīo oēs illos qui in terris ſuis noua pedagia īponūt Octauo oēs qui offendūt ī pſona aut bonis eos qui habēt cauſam ī curia uel eo℞ pcuratores Nono oēs ledētes romipetas euntes & redeūtes gratia deuotionis romā Decimo omnes īuadētes hoſtiliter terras eccleſie uel detinētes p ſe uel p alium Et in fine dicit de quibus ſentētiis nullus p alium q̄ p romanum pōtificem niſi dūtaxat in mortis articulo cōſtitutus poſſit abſolui nec etiā tunc niſi de ſtādo ſancte eccleſie mādatis ſatiſfactione uel ſuffitiēti cautione pſta tis Illos autē cuiuſcūq fuerit peminētie dignitatis ordinis cōditionis aut ſtatus & ſi pontificali aut alia quauis dignitate predictos q cōtra tenorē pntium talibus abſolutionis bnfitium īpendere de facto preſumpſerit ex comunicationiſ & anathematiſ ſentētia īnodamuſ eiuſq predicationiſ le ctioniſ adminiſtrationiſ ſacramēto℞ & audiendi cōfeſſioneſ officia īterdi cimuſ Item dicit q nulluſ poteſt ignorātiam pretēdere uel excuſationem allegare cū non ſit ueriſimile quo ad ipſoſ remanere ī cognitum uel occul tum q tam patēter omnibuſ publicat ¶Clerici qui pcurarent uſurpare cu ſtodiam uacantium eccleſia℞ in quibuſ ſunt inſtituti ut īfra § quarto uer. quarto Primo religioſi q exeūt extra clauſt℞ ſuum ad audiēdum phiſicā uel legeſ niſi infra duoſ mēſes redierint ne cle. & mo.c.nō magno o pe &.c. ſuper ſpecula. ¶Item religioſi religioniſ approbate tacite uel expreſſe p feſſi qui uadunt ad queuiſ ſtudia ſine licētia ſui prelati data cum conſilio maioriſ partiſ conuētuſ ī.c.ut piculoſa extra ne cle. uel mo. li. vi. uide īfra excomunicatio.ii § viii. ¶Itē religioſi pfeſſi q temere ubicunq habitum ſue religionis dimiſerint in ſcoliſ uel alibi dicto.c.ut piculoſa Item docto reſ qui eoſ docent ut infra exco.ii § viiii. ¶Religioſi religionum mēdicanti um abolita℞ deincepſ aliquem ad ſuum ordinem recipienteſ uel locum ſeu domum de nouo acquirenteſ uel loca ceteraq bona acquiſita abſq licentia pape alienanteſ in.c.religionum diuerſitateſ de reli.do.li.vi. ſm Ricar. in quarto & Aſten. in ſum. li. vii. ti. ii. uer. liii. ¶Ab hoc ſtatuto excipiuntur

in dicto.c. Religionum quartos ordinē p̄dicatorum minorum carmellitaꝝ & heremitaꝝ uide infra exco.ii §x ❡ Religioſi mēdicantes religionū approbataꝝ qui domos ad habitādum uel loca de nouo reciperēt ſine licētia ſedis apoſtolice uel recepta mutarent ſeu alienarēt ī cle.c.cupiētes de peis uide īfra exco.ii §xi ❡ Religioſi qui dicūt aliqua uerba ī predicatiōe uel alibi ut retrahant audientes a ſolutione deciaꝝ in dicto .c. cupientes uide exco.ii §xii ❡ Religioſi qui confitētibus ſibi non faciūt conſcientiā de decimis ſoluendis & p̄dicatores qui non predicant cum fuerit requiſiti ſunt ſuſpēſi a p̄dictis officiis donec ſi comode poſſunt eius cōſcientiam faciunt et ſi īterim predicant ſunt excomunicati dicto.c.cupientes et ſpecialiter tenent p̄dicare prima dominica quadrageſime et quarta et ultīa et in feſto aſcēſionis et pente.et natiuitatis dn̄i et beati Iohānis baptiſte et aſſumptionis et natiuitatis beate marie cū fuerit requiſiti uide infra exco.ii §xiii. Religioſi qui decimas eccleſiis debitis ſibi appropriāt et uſurpant ſiue q non ꝑmittunt ſolui eccleſiis decimas de animalibus familiaꝝ et paſtorum ſuoꝝ uel aliorū īmiſcentiū ipſa animalia gregibus eoꝝ uel de animalibus que in fraudibus eccleſiaꝝ emunt et empta tradūt uēditoribus uel aliis ab aliis tenētia ſeu qui non ꝑmittunt uel ꝓhibent ſolui decimas eccleſiis de terris quas tradunt aliis colendas niſi requiſiti reſtiterit īfra mēſem aut ſi de his que uſurpauerunt contra premiſſa non ſatiſfecerit dānificatis eccleſiis infra duos menſes ſunt ſuſpenſi ab adminiſtrationibus et bn̄ficiis ſuis ꝙ ſi non habent adminiſtrationem et bn̄ficia ipſo facto excomunicationē īcurrunt in cle.de decimis.c.reli.uide exco.ii §xiiii ❡ Itē īuentores nouarū religionum uel capiētes habitum ipſarum ſine ſpeciali licētia ſedis apoſtolice ī extrauagāti Io.xxi.q̄ incipit ſancta romana eccleſia uide īfra exco.ii. §xvi ❡ Religioſi tam exempti q̄ nō exempti qui uiderit uel ſciuerit cathedralem uel matricem.i.baptiſmalē loci eccleſiam ſ̄uare īterdictū quodcūq; poſitū auctoritate ſedis apoſtolice uel ordinariorū debēt et ipſi ſeruare alioqui non ſ̄uantes īcurrunt excomunicatiōnē ipſo facto idem etiā īterdicto et ceſſationibus a diuinis ꝑ ſtatuta ꝓuicialium cōſiliorū uel ipſorū auctoritate factis Idem ī generalibus ceſſationibus a diuinis ciuitatū terrarum uel aliorū locorū quos aliquādo ex cōſuetudīe uel aliter canonica collegia uel conſuetudine ſeculariū eccleſiarum aut regularium ſibi uēdicant et qn̄ ut premittiť cathedralis uel matris eccleſia obſ̄uat non obſtantibus qbuſcunq; ī cle.i.de ſen.exco.uide īfra exco.ii §xv ❡ Fratres mīores q tempore īterdicti recipiunt ad diuina fratres uel ſorores de tertio ordīe extra de ſē. exco.c.exco.c.cum ex eo in cle.et eſt papalis ſ̄ datur licentia ordinariis uel epiſcopis ut ſatiſfactione premiſſa eos auctoritate apoſtolica abſoluant uide īfra exco.ii §xvi ❡ Monaci et canonici regulares adminiſtrationem aliquā non habentes ad curias pricipū ſine ſpeciali licētia ſuoꝝ prelatorū ire non debent et ſi ut ſuis prelatis aut monaſterio dānum aliquod īſerāt ad dictas curias ſe trāſferant ſunt excōicati ut ī cle.ne magro de ſtatu mo.

uide īfra exco.ii §xvii ¶ Monaci infra ſepta monaſterioꝝ ſuoꝝ tenentes arma ſine licētia ſuoꝝ abbatum dicto.c.ne magro.uide īfra exco.ii §xviii. Mulieres que begine uocātur & religioſi qui eas fouēt in illo ſtatū Begīe erant que aſſumentes certum habitum nulli ꝓmittentes obedientiā nec re nuntiantes ꝓpriis nec regulam habentes quibuſdā religioſis adherebant & diſputabant de fide catholica de trinitate de ſacramētis & multas here ſes habebant in.c.i.de reli.do.tamē ut dicit glo.nō loquit̄ de illis de tertio ordine beati frāciſci cum habeāt regulā approbatam a Nicolao papa.iiii. ¶ Religioſi quicūq; q abſq; licentia ꝓprii ſacerdotis ſolēnizarēt matrimōia .i.ſolemniter bn̄dicerēt aut miniſtrarēt ſacramēta eucbariſtie uel extreme unctionis ut in cle.religi.de priuile.uide īfra exco.ii §xix ¶ Religioſi q excomunicatos a canone abſoluūt preterq̄ a caſibus a iure expreſſis uel p priuilegia a ſede apoſtolica eiſdem cōceſſa uel qui abſoluūt a ſententiis p ſtatuta ꝓuītialia aut ſynodalia ꝓmulgatis uel qui abſoluerent a pena & culpa ut dicto.c.religioſi Itē qui abſoluerent a ꝓceſſu Eugenii quarti de quo dictum ē ſup̄ de clericis ſecularibus uide exco.ii §xx. ¶ Religioſi īdu centes aliquē ad uouēdum iurandū uel ꝓmittendū de eligendo apud eos ſepulturā uel iam electam ulterius non mutēt ī cle. cupiētes de penis uide infra exco.ii §xxi. ¶ Religioſi qui tēpore īterdicti ſepelirēt corpora ī cimi teriis aut ſepelirēt publice excōitos uſurarios manifeſtos aut nominatim īterdictos ut dictū eſt ſup̄ de clericis ſecularibus uide īfra exco.ii §xxv. ¶ Religioſi contrahētes matrimoniū ut dictū eſt ſup̄ de clericis ſecularibus & ītelligit̄ ſ̄m glo.de ꝓfeſſis ꝓfeſſione tacita uel expꝛ̄ſſa ī una de regulis approbatis extra de cōſā.& aff.c.eos uel de uoto.c.i.li.vi.uide īfra exco. .ii §xxvi. ¶ Religioſi qui tradūt hereticos eccleſiaſtice ſepulture ut dictū ē ſup̄ de clericis ſecularibus ¶ Religioſi mēdicantes ꝓfeſſi qui trāſeunt ad aliquē ordinem monachalem excepto cartuſienſi & recipiētes tales ſciēter ē papalis excepto in articulo mortis Similiter īcurrūt ſi trāſeunt ad ordinē canonicoꝝ regulariū ꝑ conſtitutionē Martini quīti conſtantie factā ¶ Re ligioſi qui ꝓcurarēt uſurpari ꝑ aliquē patronatum cuſtodiā ſeu titulum aduocationis uel defenſionis alicuius uacātis eccleſie ī quibus reſident uel monaſterii uel pioꝝ locoꝝ uel bona ipſoꝝ locoꝝ uacantiū uel collectam q̄ fit ratione legis uel imperatoris ſeu tributum regi debitum extra de electi one generali li.vi. ¶ Abbas uel prior etiā cauſa correctionis monachū uel clericum uerberari faciens ꝑ laycū ē excomunicatus tam p̄cipiēs q̄ uerberāſ ſi aliter ſit corrigibilis extra de ſen.exco.uniuerſitatis & appellatiōe lay cus cōprehenditur conuerſus ſ̄m Archi.& Anto.de butrio.dicto.c. uniuer ſitatis.xlv.di.ī pri.

Qvicunq; incidit ī hereſim iā dāmnatā uel nouam adinuenit.xxiiii. .q.i.c.i.&.xxiii.Item quicūq; de ſacris eccleſie uel articulis fidei aliter ſentit uel docet q̄ ſancta romana eccleſia p̄dicat & obſ̄uat de hereticis.c.ad abolendā Itē quicūq; ꝑ romanā eccleſiā uel ꝑ epiſcopos

cum cõſilio clericoꝝ uel ꝑ ipſos clericos uacãte ſede cum conſilio ſi oportu erit uniuerſoꝝ epiſcopoꝝ tã̄q̄ heretici ſunt damnati ſunt excomunicati ut notat̄ dicto.c.ad abolẽdam & generaliter omnes heretici quocunq; nomine cenſeantur de hereticis.c.excomunicamus Item omnes credẽtes receptoreſ defenſores & fautores eoꝝ ex.eo.c.eo§credẽtes et.c.nouerit de ſen.exco.et eſt facta papalis ꝑ ꝓceſſum ãnualem curie et ſpecialiter Eugenii quarti Itẽ quicũq; p̄ſumpſerit predictos eccleſiaſtice ſepulture tradere uide iſra §contra ĩpugnatores ſepulture et exco.ii§xxii.¶Quicũq; rector ſeculariſ uel quicunq; officialis eius cognoſceret de crimine hereſis cum ad ſeculareſ non ꝑtineat aut captos liberarẽt uel epiſcopoꝝ uel inquiſitorum officium impediret extra de here.c.ut inquiſitiõis li.vi.uide exco.ii§xxiii.Inquiſitores hereticoꝝ qui odio gratia uel amore cõtra conſciẽtiam omiſerit cõtra quẽpiam ꝓcedere uel ipſam hereſim alicui ĩponerent aut imponeret quod ĩpediat officium ſuũ ut in.c.multoꝝ in fi.de here.i cle.uide exco.ii§xxiiii. Inquiſitores hereticoꝝ q p̄ textu officii ĩquiſitionis quouis modo illicito extorquẽt pecuniam uel ſciẽter bona eccleſiaꝝ ob delicta clericorum etiam ſi fiſco eccleſie applicarẽt nec poſſunt abſolui niſi in mortis articulo donec illis quibus extorſerint plene ſatiſfaciant de pecunia nullis priuilegiiſ pactis aut remiſſionibus ſuper hec ualituris extra de here.c.nolentes in cle. uide exco.ii§xxv.¶Qui ꝑ aſſaſinos quẽq̄ xp̄ianum ĩterfecerit iubet uel mandauerit etiam ſi mors non fuerit ſecuta uel aſſaſinos defenderit uel occultauerit extra de homicidio.c.ꝓ humani §ſacri.li.vi.Aſſaſini fuerũt qdã ĩfideles qui ex quibuſdam erroribus de facili nitebãt xp̄ianos occidere ſ̄m Ricar.in quarto uide exco.ii§xxvi.¶Omnes et ſinguli cuiuſcunq; ſtatuſ gradus preminẽtie aut cõditionis exiſtant etiam ſi pontificali regali aut quauis eccleſiaſtica uel mundana fulgeant dignitate qui ꝑfidis hereticis et uioclefiſtiſ arma equos plũbum lignamina ſal oleum uinũ uictualia et oĩa quecunq; ad uſum hominũ ꝑtinentia aut quauis alia p̄ſidia publice uel occulte ſubminiſtrat ac ꝑ ſe uel ꝑ ſubditos afferri faciũt uel ꝑmittunt cum qbus ipſi uioclefiſti xpriſti fideles et catholicos quomodolibet ĩpugnare ſeu offendere poſſent necnon omnes et ſingulos eorũdem hereticoꝝ et uioclefiſtarũ adherẽtes fautores defenſores et receptores cuiuſcũq; ſtatus nobilitatis excellentie uel conditionis exiſtant etiam ſi põtificali regali regiali aut quauis eccleſiaſtica uel ſeculari ſint prediti dignitate ac conſentiẽtes et preſtantes eiſdem in premiſſis quomodocũq; uel qualitercũq; auxilium conſiliũ uel fauorem¶Portantes ferrũ arma lignamina neceſſaria ad ĩpugnandũ xpriſtianos¶Itẽ uendentes eis galeas uel naues et q in piraticis ſaracenorũ nauibus gubernationem exercẽt aut machinis aut qbuſlibet aliiſ impendũt conſiliũ auxiliũ et fauorẽ in diſpendiũ terre ſancte nec poſſunt abſolui niſi totum lucrum ex tã damnato mercimonio fecerunt et tãtumdẽ de ſuo in ſubſidium terre ſancte trãſmiſerunt uel alia pena puniant̄ ſi fuerit nõ ſoluendo extra de iudeis ita quorundã et.c.ad liberãdã et ẽ papalis

p ꝓceſſum cũrie & ſpecialiter Eugenii quarti q addit equos & alia ꝓhibi-
ta quibus xpriſtianos impugnãt & p extrauagãtẽ Nicolai quarti q̃ icipit
olim cauſa que ſtatuit & inouauit ꝙ nullus arma equos ferrum lignamina
uictualia & alia quecunq; mercimonia in alexãdriã uel alia loca ſaracenoꝝ
terre egipti deferre uel mittere audeat ſeu de ſuis portibus ut eis deferãt
extrahere uel extrahi ꝑmittere aut eis cõſilium auxiliũ uel fauorẽ p̃ſtare
aliter ſunt excomunicati ipſo facto nec poſſunt abſolui niſi tantũ de boĩſ
ꝓpriis in terre ſancte ſubſidium conuertẽdum exſoluerit q̃tum ad partes
p̃dictas detulerint uel miſerit aut deferri uel de ipſoꝝ portibus deferẽdũ
eis exrahi ꝑmiſerint & ſimiliter ſtatuit de terris ſoldano ſubiectis que ex
trauagãs licet fuerit reuocata p ꝓhemiũ ſexti tñ poſt ſextũ iſta ãnũ papa
Bonifacius octauus inouauit in quadã extrauaganti que icipit cõtra illos
poſt hec Clemẽs quitus etiam inouauit & pape abſolutionem preterq̃ in
articulo mortis reſ̃uauit in extrauagãti que icipit multa mẽtis uide exco.
.ii.§.xxviii. ¶ Ordinati ad ordines p ſciſmaticos uel accipientes ab eis eccle-
ſiaſticas dignitates uel bñficia Item alienationes factis ab eis uel mẽdicã-
tibus laycis ſunt ianes & ad eccleſias ſine onere reuerti debẽt & cõtra faci
entes ſunt excomunicati extra de ſciſmaticis.c.excomunicamus uel.c.i.&ge
neraliter omnes ſciſmatici & ſpecialiter ſequẽtes damnatũ ſciſma Petri de
luna & ſucceſſoꝝ eius & fautoꝝ ſunt excomunicati excomunicatiõe papa
li p ꝓceſſum ãnualẽ curie uide exco.ii.§.xxvii.

QVi dicit romanã eccleſiam non eẽ caput omniũ eccleſiarum nec ei
tanq̃ capiti obediendũ.xix.di.c.nulli fas & ſ̃m glo.taliſ ẽ hereti
cus & excomunicatus excomunicatiõe papali p ꝓceſſum curie ut
ſup̃ §.iii.v.i. ¶ Qui incendit uel frangit eccleſiã uel locũ religioſum uel q̃
in eis ſunt ante denũtiationẽ poſſunt abſolui ab epiſcopo poſt denũtiatio
nẽ a ſolo papa extra de ſen.ex.c.conqueſti.c.tua nos uide exco.ii.§.xxix.
Incẽdarii aliaꝝ reꝝ q̃ eccleſiaꝝ ſi excomunicẽtur uel denũtiẽt excõicati
a ſolo papa abſoluũt dicto.c.tua nos ¶ Omnes qui fecerunt ſtatuta contra
libertatẽ eccleſie & conſuetudines & qui iam facta fecerit obſeruari & qui
ea de libris non abolerint Itẽ ſcriptores eoꝝ poteſtates cõſules & rectores
& cõſiliarii locoꝝ ubi huiuſmodi ſtatuta edita fuerint Item qui ſecundũ
ea iudicare preſumpſerit uel in publicam formã redegerit publicata ex.de
ſen.ex.c.nouerit.c.grauẽ uide excoii.§.xxx. ¶ Quicũq; de nono uſurpant
cuſtodiã uacantiũ eccleſiaꝝ uel monaſteriorũ uel alioꝝ pioꝝ locorũ puta
hoſpitalium & occupant bona ipſoꝝ & clerici & alie pſone eoꝝdẽ locorum
qui fieri hoc ꝓcurant extra de elec.c.generali li.vi. ¶ Omnes mutilantes
uulnerãtes et interficiẽtes ſeu detinẽtes et capiẽtes ſeu depredãteſ romipe
tas et peregrinos romam cauſa deuotionis et peregrinationis accedẽtes
et in ea morãtes et recedẽtes ab ipſa et hiſ dãtes auxilium cõſilium et fa-
uorem eorumq; bona cõfiſcamus ut in proceſſu annuali curie et ſpecialiter
Eugenii quarti in quo nedũ ſtatuit de romipetis ſpecialiter ſ; generaliter

etiā ūde dicitur Itē excomunicamus & anathematizamus omnes illos qui
ad ſedē apoſtolicam uenietes & recedentes ab eadē necnō illos qui iuriſdi/
ctionem ordinariā uel delegatam aliq̄ non habētes in eadē curia manentes
temeritate ꝓpria capiūt ſpoliant et detinēt aut ex ꝓpoſito deliberato uer
berare mutilare uel iterficere p̄ſumūt et qui talia fieri faciunt ſeu mādant
Falſificātes litteras domini pape uel falſis litteris ſciēter utētibus extra de
falſis.c.ad falſarioꝝ.c.dura et ē papalis p ꝓceſſum curie ānualem et ſpecia
liter Eugenii quarti ubi dicit ¶ Item excomunicamus et anathematizamus
omnes falſarios bullaꝝ ſeu litteraꝝ apoſtolicaꝝ et ſupplicationū gratiam
ſeu iuſtitiā cōtinentiū p ſummū pontificē uel uicecancellariū ſeu gerentes
uices aut officium uicecācellarii ſancte romane eccleſie de mandato eiuſdē
ſummi pontificis ſignataꝝ aut ſub noie eiuſdem ſummi pontificis ſeu ui/
cecancellarii aut gerētes officium p̄dictum ſignantes ſupplicationeſ eaſdē
et nedū falſificantes ſed ad ponētes manū ad corrigendū etiā unā litteram
uel unū punctū in litteris papalibus exceptis his quibus hoc commiſſum
ſm Hoſti.p ſentētiam latā in curiam ¶ Papa añ coronationē pōt exercere
ſuū officiū et q hac occaſione īpugnaret litteras eius excomunicatus eſt p
extrauagantē Bñdicti.xi.que īcipit Quia nonnulli Inſecutores cardina/
liū et eoꝝ participes extra de penis.c.feli.li.vi ¶ Rectores terrarū et eorū
officiales qui non fecerit obſuari ea q̄ ſtatuunt cōtra iſecutores cardialiū
ut dicto.c.feli. ¶ Inſecutores epiſcopoꝝ q eos temere uel iiurioſe pcuſſe/
rit aut receperint aut bannierit uel hoc mādauerint fieri aut facto ab illis
rata habuerint uel ſocii fuerint faciētis aut conſilium ī his dederint aut fa/
uorem ſeu ſcienter iſecutores defenſauerint ī cle.ſi quis ſuadente de penis
uide ex.exco.ii.§xxxv ¶ Rectoreſ locoꝝ iponētis clericis aut eccleſiis exa/
ctiones aliquas uel grauamina abſq3 licentia pape ſi admoniti n̄ deſtiterit
ſunt excomunicati una cum fautoribus ſuis nec abſolui poſſunt niſi admo/
niti ſatiſfecerint et durat excomunicatio etiam poſt tēpus regiminis etiam
ī ſucceſſores officii in tantum ꝙ ſi heredes ipoꝝ ſeu ſucceſſores officii niſi
ſatiſfecerint infra mēſem icurrunt p̄dictā excomunicationem extra de imu.
ec.c.non minus.c.aduerſus et in cle.e.ti.c.quoniam uide exco.ii.§xxxvi.
¶ Cōpellentes p̄latos ſeu capitula ſeu alias eccleſiaſticas pſonas ad ſubmittē
dū laycis uel alien̄dum bona imobilia ſeu iura eccleſiaꝝ et ſimiliter layci
qui uſurpāt ſibi illicite huiuſmodi niſi moniti deſtiterit ex.de rebus eccle
ſie non alie.hoc conſultiſſimo li.vi.et in cle.c.multoꝝ de peniſ uide exco.
.ii.§xxxvii. ¶ Quicunq3 ab eccleſiis uel eccleſiaſticis pſonis p ſe uel per
alium ſuo nomine uel alieno p pſonis uel rebus quas non cauſa negotiati
onis deferrūt uel deferri faciunt uel tranſmittunt exigunt aliquod datium
uel guidatium extra de cenſi.c.q̄quam li.vi.uide exco.ii.§xxxviii. ¶ Dñi
temporales qui ſubditis iterdicunt ne prelatis ſeu pſonis eccleſiaſticiſ qc/
quid uendant uel emant ab eiſ uel ipſiſ bladum molant nec quoquant pa/
nem uel alia huiuſmodi obſequia exibere preſumant eoipſo ſunt excōicati

de imu.eccle.c.eos li.vi. ¶Inniciens manus uiolētas ī clericū uel religioſū uel conuerſum ē excomunicatus excomunicatione papali.xvii.q.iiii.ſi qs ſuadente & extra de ſen.exco.nō dubium & hoc ſi iiuria eſt enormis idē de pcuſſione nouitioꝝ.c.religioſus.e.ti.li.vi.Itē quicunq̧ eum detinet in cuſtodia publica uel priuata etiā abſq̧ alia corporis leſione uel intrudit in uicula de ſen.exco. nuper ¶Impediētes ſeu īuadētes uictualia ſeu alia ad uſum romane curie neceſſaria adducētes uel ne ad curiam ipſam adducant uel deferant īpedientes ſeu pturbantes & qui talia faciunt uel defendunt cuiuſcūq̧ fuerit ordīſ pemīnētie & ſtatus etiā ſi pōtificali regali reginali uel alia quauis eccleſiaſtica mundana pſulgeāt dignitate p pceſſum curie ānualem & ſpecialiter Eugenii quarti ¶Omnes illi qui p ſe uel p alium ſeu alios directe uel īdirecte ſub quocunq̧ titulo uel colore occupant deti nēt uel hoſtiliter pſumūt in totum uel in partē aut qui occupabūt detine-bunt & hoſtiliter diſcurrūt ſeu īuadēt aut occupare detinere uel diſcurrere hoſtiliter preſumēt almam urbem Regna ſicilie Triuarie īſulas Sardinie Corſice terrā citra farrum Patrimoniū beati Petri in tuſcia Ducatū ſpole-tinum Comitatum Veneuſini Sabine Marchie Anchonitane Maſſe tre-barie Romandiole ¶Campanie atq̧ maritimas prouīcias & terras ſpecialis cōmiſſionis & Arnolfoꝝ ciuitateſq̧ noſtras ferariēſem Beneuētanam Pe ruſinam Artimēſem ciuitatem Caſtelle Turdetinā & alias ciuitates terras & loca uel iura ad ipſam ſpectātia & adherētes fautores & defēſores eoꝝ Seu in his dantes eiſdem auxilium conſilium & fauorem non obſtantibus quibuſcunq̧ priuilegiis īdulgētiis ac litteris apoſtolicis generalibus uel ſpecialibus eis uel eoꝝ alicui uel aliquibus cuiuſcunq̧ ordinis cōditionis dignitatis & preeminētie exiſtant & fuerit eccleſiaſtice uel temporales a predicta ſede ſub quauis forma uel tenore cōceſſis q excomunicari uel ana thematizari non poſſint p litteras apoſtolicas plenam & expreſſam ac de uerbo ad uerbū de īdulto huiuſmodi ac ordinibus locis nominibus ppriis cognominibus ac dignitatibus eoꝝ mētionē necnon conſuetudinē & obſer uantiis ſcriptis & non ſcriptis ac aliis cōtrariis quibuſcunq̧ qui contra hu iuſmodi noſtros pceſſus ac ſententias quo minus includant in eis ſe iuuare ualeāt & tueri & que quo ad hos pceſſus tollimus & omnino reuocamus ex pceſſu curie annuali & ſpecialiter Eugenii quarti ¶Omnes illos qui p ſe uel p alium ſeu alioſ quaſcunq̧ pſonaſ eccleſiaſticaſ uel ſeculareſ ad ro manam curiam ſuper eaꝝ cauſiſ & negotiſ recurrēteſ illacq̧ ī eadem curia pſequēteſ aut procuratoreſ negotioꝝ geſtoreſ aduocatoſ uel promotoreſ ipſoꝝ uel etiā auditoreſ ſeu iudiceſ ſuper dictiſ cauſiſ ſeu negotiiſ depu-tatoſ occaſione cauſaꝝ ſeu negotioꝝ hoc uerberāt mutilant occidunt aut boniſ ſpoliant cuiuſcunq̧ preeminētie dignitatiſ ſeu ſtatuſ fuerint etiam ſi pontificali regali reginali uel quauiſ alia prefulgeāt dignitate p pceſſū curie et ſpecialiter Eugenii quarti ¶Facienſ pactū uel pmiſſionē uel reci piēteſ ex pacto uel pmiſſione occulta uel manifeſta aliquid etiā paꝝ pro

aliqua iuſtitia uel gratia pro ſe uel alio ĩ cauſis iudiciis ſeu alias ꝓ litteris obtinẽdis ab apoſtolica ſede & ẽ papalis ꝑ extrauagantẽ Bonifacii octaui Item qui ſciẽter utũtur talibus gratiis uel litteris ſic obtentis ubi ſupra Euntes ad terram ſanctã etiam cauſa deuotioniſ ſeu uoti ſine licentia ſediſ apoſtolice ut in libro penitẽtiarie ſummi penitẽtiarii poſſunt etiã abſolui a ſummo penitẽtiario Recipiẽtes in curia romana litteras pape ab alio q̃ a uicecãcellario uel a papa uel a bullatoribus extra de crimine falſi.c. dura Si ſunt layci ſunt excõmunicati & eoꝝ nuntii Si clerici officii et benefitii ſuſpẽſione dãnẽtur et ẽ papalis ut patet in regiſtro cancellarie ❡Quicunq; ꝓ eo ꝙ ĩ reges pricipes barones uel miniſtros eoꝝ aut quoſcunq; alios excõmunicationis ſuſpenſionis ſiue ĩterdicti ſentẽtia fuerit ꝓmulgata licentiã alicui dederit occidendi capiẽdi ſeu aliter in ꝑſonis ſeu bonis ſuis uel ſuoꝝ grauandi eos qui taleſ ſentẽtias ꝓtulerint ſi quorum ſunt occaſione ꝓlate uel dederit licẽtiam grauãdi eos tales ſentẽtias obſeruãtes ſeu taliter excõmunicatiſ cõmunicare nolẽtes niſi licentiã ipſam re ĩtegra reuocauerũt uel ſi ad bonoꝝ captionẽ occaſione ipſius licẽtie ſit ꝓceſſum niſi ipſa bõa ĩfra octo dierũ ſpatium reſtituta fuerint ſatiſſactio ꝓ ipſis bonis fiat eo ipſo ĩcurrũt excõmunicationem Item quia auſi fuerit dicta licentia uti qui autem in dicta ſentẽtia ꝑmanſerit duoꝝ mẽſium ſpatio ex tũc nõ pñt niſi ꝑ ſedem apoſtolicam abſolui.c.quicunq; de ſen.exco.li.vi. ❡Concedẽtes repſſalias cõtra eccleſiaſticas ꝑſonas generaliter uel ſpecialiter extra de ĩiuria et dãno da.c.et ſi.pignoratores li.vi ❡Quicunq; impedit officiũ delegati uel cuiuſcunq; iudicis eccleſiaſtici uel ĩperatores litterarum dñi pape ſuper cauſis uel queſtionibus que de iure uel de antiqua conſuetudine ad foꝝ eccleſiaſticũ ſpectãt cõpellunt deſiſtere ab huius proſecutione uel de queſtionibus huius in foro ſeculari litigare capiẽdo iudices ĩpetratos uel ĩpetrantes uel ſub iudicibus ĩpetratis litigare uolentes uel eoꝝ ꝓpinquos uel res eoꝝ uel eccleſiarũ uel aliis quibuſcunq; modis cõpellentes uel ꝓcuratores ꝑ ſe uel ꝑ alios quouis modo ne coram iudicibus delegatis uel ordinariis poſſent dicti cõquerentes libere de cauſis ꝑdictis iuſtitiam obtinere uel qui in talibus dederint auxiliũ conſiliũ uel fauorem excommunicati ſunt ipſo facto a qua non poſſunt abſolui niſi tam iudici cuius cognitio fuerit impedita uel iuriſdictio uſurpata q̃ parti que ꝑturbata fuerit in ꝓſecutione ſui iuris de ĩiuria dãnis expenſis et ĩtereſſe prius ĩtegre ſatiſſaciant extra de ĩmu.eccle.c.quoniam li.vi. ❡Domini temporales compellẽtes clericos reaſſignare ſua benefitia eos capiendo uel detinendo ne citati ad ſedem apoſtolicam accedant ut ipi clerici qui ꝓcurarent detineri ne occaſionem habeant comparendi.c. multorum de penis in cle. ❡Gloſantes in ſcriptis declarationem Nicolai tertii ſup regulam fratꝝ minorũ aliter q̃ ipſe declarauit Inſuper doctores ſiue lectoreſ dũ docent ĩ publico ex certa ſcientia ĩtellectum declarationiſ predicte deprauanteſ facienteſq; cõmentũ ſcripturãſ ſeu libellũ niſi q̃tũ gramaticaliter ſenſuſ uerbi poſſit ĩtelligi ac

ex certa ſciētia & deliberatione$ determinātes ī ſcolis ſeu p̄dicatiōēs cōtra regulā & ſtatuta fratꝝ minoꝝ uel in eadē declaratiōe poſitorum ſeu cōtra aliqua uel aliquod p̄dictoꝝ non obſtantibus quibuſcunq; priuilegiis quali tercūq; cōceſſis & quibuſcūq; ſunt excōmunicati ipſo facto & a ſolo papa poſſunt abſolui.c.exiit qui ſeminat de uerboꝝ ſigni.li.vi. ¶ Ingrediētes monaſteria monialiū ordinis p̄dicatoꝝ extra caſus neceſſarios/q declarāt in cōſtitutionibus eaꝝ/ut ad dandum ſacramēta īfirmis/ad medendum eis/ ad reperādū edifitia & huiuſmodi/n̄ habita licētia a papa uel a magiſtro ordinis/ſunt excōmunicati/& abſolutio reſeruat̄ pape uel magiſtro ordīs. uel illi cui ab aliquo predictoꝝ fuerit cōmiſſum/ut patet in bulla ordinis. Ingrediētes monaſteria monialiū ſancte clare ſine licētia pape extra caūs conceſſos ī cōſtitutionibus ſuis Excipit̄ cauſa multum grauis infirmitatis & fleubotomator/cū neceſſe fuerit/qui non abſq; duobus ſociis de familia monaſterii ītroducat̄/nec ab īuicem ītra monaſteriū ſeparent̄/necnō & alii quos occaſione īcendii uel ruine uel alterius periculi uel diſpendii ſeu pro tuēdis a uiolētia quorūlibet monaſterio uel ꝑſonis aut pro quolibet opere exercēdo/quod cōmode extra monaſteriū fieri non poteſt/neceſſitas exige rit ītroire Qui omnes ex predicto ſuo miniſtro uel imminenti neceſſitati ſatiſfactio ꝑ ipſos ſine mora exeant Nulli tamen perſone extranee intra clauſurā monaſterii liceat cōmedere uel dormire Itē dat̄ licentia generali cardinali/ꝓtectori ordinis/uiſitatori & epiſcopo gratia cōſecrationis eccle ſie uel altaris Et hec exco.facta ē ꝑ Gregoriū nonū/q̄ tamē ſibi reſeruauit abſolutionē/& ideo uidet̄ epiſcopalis ꝑ regulā.c. nuper de ſen.ex. Sed eſt facta papalis ꝑ Eugeniū quartū & publicata ī.c.generali Ianue celebrato .M.cccc.xL. ¶ Quicunq; īiecerit manus uiolētas ī religioſum religionis approbate uel cōuerſum uel nouitiū:extra de ſen.ex.c.non dubiū.c.religio/ ſus li.vi. ¶ Itē mādans uel ratū habēs ſuo nomine factum ¶ Impedientes in officio ſuo uiſitatores monialium uel canonicaꝝ ſi moniti nō deſtiterit de ſtatu.mo.c.attēdentes in cle. ¶ Doctores ſeu magiſtri/qui ſciēter illos religioſos qui dimiſerunt habitum/docēt leges uel phiſicā extra ne.cle.

¶ Grecus rebaptizans baptiſmatū a latino & lauās altare tanq̄ maculatum/ ī quo latinus celebrauit de baptiſmo.c.ultio ſ̄m Aſten.in ſum.li.vii.ti.ii.

¶ Cōtrahentes matrimonia ſciēter ī gradibus cōſanguinęitatis uel affinita/ tis ꝓhibitis in cle.eos de cōſan.& affi. ¶ Extorquentes ꝑ uim uel metum abſolutionē ab excōmunicatione/uel reuocationē eius aut ſuſpēſionis uel īterdicti/nō ualet abſolutio & nouā īcurrit excōmunicationē: extra de his que ui metus ue cauſa fiunt.c.abſolutionis li.vi. ¶ Cōpellentes celebrari ī loco īterdicto uel ad audiēdum aduocātes excommunicatos uel īterdictos uel ꝓhibentes ne moniti exeāt in.cle.c.grauiſ de ſen.exco. ¶ Quicūq; cor puſ alicuiuſ defuncti īciderit uel dequoquerit ꝑ oſſibuſ trāſferēdiſ ī extra uagāti Bonifacii/que incipit deteſtāda ¶ Quicunq; ī cimiteriiſ ſepeliunt corpora tempore interdicti aut publice excommunicatoſ aut nominatim

interdictos aut uſurarios manifeſtos ut ſup̄ §i.uer.v.& §ii.uer.xvii. uide exco.ii §v. ¶ Clerici & religioſi qui īducūt ad uouēdum et ꝑmittendum uel iurādū aliquē de eligēdo apud eos ſepulturā ut ſupra ¶ Quicūq; here ticos credētes uel receptores defenſores uel fautores eoꝝ ſciēter tradiderit eccleſiaſtice ſepulture extra de here.qcunq; li.vi.ut ſupra §i.uer.xix.et § .ii.uer.xix.q autē dicātur credētes receptores defenſores et fautores uide exco.ii §xxii. ¶ Grauātes ꝑ ſe uel ꝑ alios electores uel amicos eorū eo ꝙ noluerit eligere illos pro quibus erant rogati uel īducti extra de elec.c.ſci ant cuncti li.vi. ¶ Quicunq; loquit̄ ſecrete uel mitti ſcripturā uel nuntiū alicui cardinali quādo ſunt recluſi occaſione electionis pape extra de elec. .c.uer.uel ut periculum ¶ Domini rectores et officiales q imminēte dicta electione non ſ̄uant ipſam conſtitutionē dicto.c.ubi piculū ¶ Qui uocāt ad dirigēdas moniales in electionibus niſi abſtineant ab his ꝑ que poſſet in eas diſcordia oriri uel nutriri de elec.indēnitatibus li.vi. ¶ Eligētes uel nominātes īperatorem regē Marchionem pricipē ducē comitē uel baronē uel alterius ꝑeminentie dignitatis poteſtatis uel excellentie uel q eligerit fratrē uel filiū uel nepotē iſtoꝝ ī ꝑpetuū uel ad tēpus ī ſenatorē uel recto rē urbis rome quocūq; nomine uocet ipſa rectoria ¶ Itē eligentes q̄uis aliū ꝑter predictos ad ipſius ciuitatis regimen ultra annū Item ipſi electi ſi cō ſenſerit Item eis obedientes Item dantes eiſdē electis uel electoribus aux iliū conſilium uel fauorem ipſo facto ſunt excōmunicati excōmunicatione papali niſi ſup̄dicta facta fuerit de ſpeciali licentia ipſius ſedis apoſtolice licentia litteris exprimendā de elec.fundamenta li.vi. ¶ Oīs ſymoniacus ſiue ꝓ ordinibus ſiue ꝓ bn̄fitiis uel offitiis aut p̄laturis eccleſiaſticis uel ꝓ igreſſu religionis uel ꝓ aliis ſpiritualibus et eſt papalis ꝑ extrauagātē ¶ Martini quīti quam Eugenius quartus cōfirmauit ¶ Facientes pactū uel ꝓmiſſionem ꝓ aliqua gratia uel litteris obtinendis ab apoſtolica ſede ut ſup̄ §iiii.uer.xx. ¶ Magiſter uel ſcolaris tractans cū aliquo ciue bonon̄. de cōductione hoſpitii non requiſitis īquilinis niſi tempus conductionis ſit elapſum delocatio.c.ex reſcripto ¶ Quando papa aliquem nominatim excommunicauit ſolus papa abſoluit et etiā ſolus abſoluit omnes ei parti cipantes ī crimine ꝓpter quod excōmunicatus eſt de ſen.ex.c.ſignificauit Alii intelligunt dictum .c.quando ſcienter participat ei in diuinis

¶ Quando quis participat excommunicato non ſolum a papa ſed etiam a quocunq; in crimine ꝓpter quod excommunicatus eſt dando ei auxiliū conſilium et fauorem de ſen.exco.c.ſi concubin̄ et.c.nuper

¶ Qui ꝓcurauit ꝙ conſeruatores priuilegioꝝ dati ſe intromittant et cum effectu ſequet̄ de his q̄ non licet eis nam niſi de manifeſtis iiuriis ſe ītro mittere poſſunt et non poſſunt abſolui niſi ei quem fatigauerūt indebite primo de expenſis integre ſatiſfaciant.c.hac conſtitutione de officio dele. li.vi. ¶ Si fingit aliquem caſum ꝓpter quem aliqs iudex uadat uel mittat ad aliquam mulierem ꝓ teſtimonio.c.mulieres de iudiciis li.vi. ¶ Quando

qui abſolutus fuit in mortis articulo uel alio impedimento ſi aduemente ſanitate uel alio īpedimento ceſſante ſe non repreſentat ei a quo abſoluendus erat ſi tale impedimentum non fuiſſet reicidit in eādem de ſententiis excommunicatis .c.eos li.vi. ¶Quando quis abſoluit̃ a ſede apoſtolica uel a legatis & iniugit̃ ei ꝙ ſe repreſentet ordinariis uel aliis ſuſcepturus penitētiam & paſſis iniuriam ſeu eis quibus obligatus ē ſatiſfaciat ſi hoc non facit cōmode cum poſſit reicidit in eandē dicto .c.eos §.i. ¶Rectores ciuitatum & alii officiales & conſiliarii qui ſtatuta faciunt & ſcribunt ꝑ que quis cōpellat̃ ſoluere uſuras uel ſolutas non repetere & qui ſ̃m ea iudicant & qui habēt ſuper hoc poteſtatē niſi ipſa ſtatuta n̄ deleuerit ītra ſpatiū trium mēſium aut ſi p̄ſumpſerit dicta ſtatuta obſeruare de uſuris.c. ex graui in cle. ¶Omnes pirate & latrunculi marini & receptores eoꝝ per ꝓceſſum curie ānualem ¶Omnes qui in terris ſuis noua pedagia īponūt ꝑ ꝓceſſum curie ānualem excōmunicatus a delegato pape poſt annū a ſolo papa pōt abſolui de offi. dele. q̃rēti ¶Qui lata ſentētia cōtra ipſum ī curia qui bn̄ficium ante ꝑ triēnium non poſſiderat ſequeſtrationē fructuū eius īpedit in cle. unica de ſequeſtratione poſſeſſionis & fructuū

¶DECLARATIO EXCOMMVNICATIONVM

EXcōmunicatio & q̃tu ad declaratione excōmunicationu ſup̄poſitaꝝ in uer. exco. primo Circa hāc excōmunicationem primā .ſ. de eo qui gerit ꝑ papa nō electus a duabuſ partibus cardinalium ¶Quero quid ſi cardinales unanimiter dent poteſtatē nominandi papā duobus uel tribus & ipſi nominati ab illis recipiant R̄ndet Aſten. in ſum. li. vii. ti. ii. ſ̃m Hoſti. ꝙ electio ualet unde dicit Anto. de butrio. Nota ꝙ due partes collegii ſunt neceſſarie ꝙ ē ueꝝ niſi maior cōcordia īteruenerit quia ſi cardinales ordinarēt īter ſe ꝙ electus a maiori parte ſit electus tūc uidebit̃ electus ab omnibus qui eligeret a maiori parte ſicut electus ꝑ cōmiſſarium uidebit̃ electus a toto capittulo extra de elec. c. qua propter ¶Quid ſi conſentiūt in illum qui geſſit ſe ꝓ papa cum non eſſet a duabus partibus electus R̄ndet idem ubi ſup̄ ſ̃m Hoſti. ꝙ non ualet quia nō pn̄t cōſentire in excōmunicatum ymo omnes ei conſentiētes uel adherētes ſunt excōmunicati niſi forte eum penituiſſet & abſolutus fuiſſet ꝑ illos cardiales qui ei non adheſerāt Itē nota ꝙ non oportet papā eligi a duabus partibus omniū cardinaliū ſ̃ p̄ſentium tantum niſi aliqui cardinales abſentes eēnt in loco uicino unde cōmode poſſent uocari Sed uidetur ꝙ in electione pape admittat imperator & eius nūtii. lxiii. di § ueꝝ R̄ndet Anto. de bu. ꝙ illud ꝓcedebat olim hodie ſoli cardinales admittuntur & ſi de omnibus cardinalibus nō eēnt niſi duo in loco ubi debet fieri electio aliis legittimo tēpore expectatis ipſi duo eligerent extra de elec. c. i. & unus pōt eligere

aliū ita ꝙ ſi unus illoꝝ eligat alterū ualet & alter electus tacere debet Si unus tantū ſuperē adhuc ille ſolus eligeret de iure patro .c. ꝑ noſtras licet ꝙ aliqui dicant ꝙ ius eligēdi non cadat in uno omnibus uero deſitientibus clerus romanus eligere debet. xxiii.di.c.ii.&.iii di.c.i.et.c.ſi quis pecuniā Alii dicūt ꝙ conſilium generale.lxv.di.c.ii.et.iii.et cōuocatꝰ ꝑ cleꝝ et populum Romanū.lxv.di.c.ſi forte dicit Hoſti.ꝙ licet hoc ſꝫm uideatꝰ iuſtiuſ primū eſt leuius et cōmodoſius ꝓpter piculum more īfra.c.ne ꝓ defectu ¶Quero an hic papa poſſit eligere ſibi ſucceſſorem R̄ndet Anto.de butrio ꝙ non ut notatꝰ §his omnibus.viii.q.i.facit.c.nulla de ꝑben.¶Sed quid ſi duo uel unus uolūt cōpromittere alii cogūtꝰ R̄ndet Anto.de butrio.ꝙ non ar.l.ſa albinus cōmuni diuidūdo ymo uno contradicēte non poteſt fieri cōꝓmiſſum ſed bn̄ poteſt ſtatui ꝙ uno uel duo contradicentibus ꝙ electus a maiori parte ſit electus ¶Quero dicitur hic ꝙ electus a miori parte duaꝝ ſi gerit ſe ꝓ electo patiatur has penas et uitat aliquas ſi reſpuerit ¶Quero an uitet penam excōmunicationis R̄ndet dominus Anto.ꝙ nō ſed penam datā abiron.i.penā eterne damnationis ſꝫm Inno. ¶Quero an in numerū duaꝝ partiū cōputetꝰ electus R̄ndet dominus Anto. quādo eligetꝰ quis ad eccleſiam in qua non habet uocem eſt planū quod non computabitur uox eius aut eligitur in illa in qua habet uocē et tunc ſi eligetꝰ ꝑ formā ſcrutinii non computatur uox et ſi ꝑ uiā cōpromiſſi ſic ratio eſt quia in ſcrutinio requiritur uox certo et determinato tempore et electus conſentit demum poſt ſcrutiniū ideo eius uox non auget Sed ſi in formam conpromiſſi non reqritur determinatio tēporis ideo uox ſubſequēs auget ¶Et ſꝫm hoc uox electi debetur computari in numero cardinalium quia non exigitur ad augmētandum in certo et determinato tēpore Sed ā cardiales poſſint tollere talem conſtitutionē R̄ndet glo.ꝙ ſic et dicunt doctores ꝙ poſſunt cardiales īter ſe ordinare ꝙ electio ualeat q̄ facta ē a maiori parte cum cenſeatꝰ ab omnibus electus ut in.c.qua ꝓpter quod ītellige ut notatur dē elec.ſi cui li.vi.in gloſa notabili. quid ſi papa ſit hereticus R̄ndet An. de butrio.ꝙ admittitur exceptio contra ſuā electionem ꝑ glo.xl.di.¶ſi papa Et ſuffitient duo teſtes ſi negatur eē papa ꝑ hereſim in quā erat tēpore electioniſ.c.ſi quis pecuniā.lxxix.di.idem ſi eſt mulier quia non eſt capax ordinis ¶Quid ſi ſit ſymoniacus R̄ndet dn̄s Anto.ꝙ non repelletꝰ ꝓpter hoc dicto.c.ſi qs pecuniā poſſunt tamē eligētes accuſari de ſymonia commiſſa in electione pape.quid ſi ſit bigamus R̄ndet dn̄s An.ꝙ hec exceptio opponi ei non poteſt ¶Sed an uxor poterit repetere electum papam gloſa ponit in dicto.c.ſi quis pe.dominus An.dicit ꝙ ſi non eſt dubiū de matrimonio poteſt repeti niſi reducatur uxor ad continētiam ūde erit tūc papa et habebit uxorē nec hoc erit contra ſubſtantiā papatiſ quia petrus habuit uxorem unde poterit reddere debitum uxori et etiam eſſe papā ut dicit glo.dicto.c.ſi quis pecuniam ¶Quid de īſante dicit ꝙ n̄ poteſt eſſe niſi a ſpiritu ſancto eſſet facta electio qa non eſt capax ordinis ¶Quid de

layco Rñdet dominus Anto.ꝙ eligi poteſt ut patet de beato Ambroſio
Quid ſi papa non ſit canonice electus Rñdit dominus An.ꝙ ſi ē occultū
de hoc non iudicat eccleſia de ſymonia.c.ſicut Excuſat tamē ꝓbabilis igno
rātia licet non craſſa extra de ſen.exco.c.apoſtolice Quero de itronizato
ꝑ ſeditionē ꝑſumptionem uel aliud īgenium Rñdet dominus Anto.ꝙ eſt
excōmunicatus.lxxxix.di.c.i.&.ii.

CIrca hanc excōmunicationē.ſ.de epiſcopo greco deputato ꝑ epm̄
latinū Nota ꝙ quando ciuitas habet populum diuerſe lingue nō
ꝓpter hoc habebit plures epiſcopos ſed epiſcopus ē ordinarius
ꝓuidebit uiros ydoneos qui offitia celebrent & ſacramēta miniſtret pote-
rit etiam ſtatuere epiſcopus illius loci aliū epiſcopum ſibi uicarium q illis
preſit tāq̄ uicarius & epiſcopalia conferat ſacramēta q ꝑ oīa debet obedire
pontifici eū cōſtituēti ſuū uicariū alias ipſo facto īcidit excōmunicationē
glo.ſuper.c.quoniā de of.ordi.Exēplificat in epiſcopo latino q ſi habebit
ſubditos grecos habebit uicariū grecum ut ſic ꝓuideat circa pōtificalia illiſ
exhibenda glo.ſuper uerbo ꝑcuſſum q̄rit an ſit excōmunicatus ipſo iure
dicit ꝙ ſic & ſic eſt canon late ſentētie.xvii.q.iiii.ſi quis ſuadēte de elec.
.c.cū in cunctis & ſic notat dominus Anto.ꝙ ꝑ hec uerba noueris te excō
municatum ē ꝓmulgata excōmunicationis ſentētia Itē nota rōne loci pōt
unus epiſcopus preeē alteri licet ſit par ī dignitate ¶Quero an de iure po
ſſit unus epiſcopus aliū ſibi uicarium cōſtituere Rndet glo.ꝙ nō ſed hic
ꝑmittit̄ diſpenſatiue ꝓpter neceſſitatem.ii.q.i.c.non autem de renū.c. ad
ſupplicationē ¶Quero an talis uicarius habebit iuriſdictionem ordīariā
uel delegatā dicit glo.ꝙ habebit ordinariā quia uicarius habet ordīariā

CIrca hanc excōmunicationē.ſ.de clericis ꝑſonatus habentibus qui
audiunt phiſicā uel leges niſi infra duos mēſes deſtiterī ¶Quero
quid ſit ꝑſonatus dic.i.eccleſiaſtica dignitas ut primicerius qui
preē diacono extra de of.primi.c.i.theſaurarius de cōceſ prebende .c.cum
noſtris cancellarius extra ut eccleſiaſtica bn̄fitia.c.i.precentor & ſuccentor
extra de exceſſi prela.c. quatto cuſtos extra de off cuſto.c.i.ſacriſta de of.
ſacri.c.i.Archipreſbiter de of.archi.c.i.ii.&.iii.Idem intellige ī aliiſ ꝑſo-
natus habentibus qui ſ̄m diuerſas conſuetudineſ eccleſiaꝝ ī eiſ hn̄t ¶Sed
quid de his qui habent benefitia q̄bus eſt cura aīaꝝ annexa utputa hn̄t
eccleſias parochiales Rñdet Aſten.& notat etiā glo.c.ſtatutū ne cle. uel
mo.li.vi.ꝙ hec ꝓhibitio nō extēdit̄ ad illos rōne huius eccleſiaꝝ niſi ſint
plebanie ſub ſe capellas hn̄tes in quibus clerici īſtituti nō poſſint īde ſine
cauſa rōnabili āmoueri dicto.c.ſtatutum Si uero tales ſunt preſbiteri extē
dit̄ ad eos non ratione eccleſie ſ; rōne preſbiteratus quia ibi dicit necnon
& preſbiteri & hoc uult glo.dicto.c.ſtatutum ſ̄a rōne Idem eēt dicendum
ſi haberēt diſpenſatiue uel alio modo ꝑſonatum in illis eccleſiis tunc eni
tenerent̄ ratione ꝑſonatus Sed quid ſi plebania habet unicam capellā Rn̄
det glo.ꝙ incidit excommunicationē ¶Quero quomodo intelligitur iſtud

niſi infra duoꝝ mēſium ſpatiū Item quid ſi legit audet uel ſtudet ī domo Item qd ſi cauſa honorādi amicū audit uide īfra § Sed qro cū leges utiles ſint clericis ꝓpter regimen tēporalium & cum eccleſia eis utat̄ in defectu canonum ut in.c.i.de oper.no.nuntia.et.x.di.c.ſi in adiutorium male enim ſine legibus canoniſta ſimplex iudicabit de q̄ſtionibus ſuper cōtractibus teſtamētis et aliis īfinitis materiis de quibus in iure canonico modicū ſiue nihil habetur quomodo facient p̄dicti R̄ndet Petrus de ancha in dicto.c. ſtatutum ſ̄m Hoſti.ꝙ illas leges ſine quibus canones ītelligere nō poteſt poterit in camera ſtudere uel dicit ꝙ poterit īterrogare et ab aliis īformari

Circa hanc excōmunicationem de locantibus domos uſurariis publicis alienigenis Nota ſ̄m Io.an.Inno.et Petꝝ de ancha ꝙ hec cōſtitutio facta fuit ꝓpter Florentinos Seneſes Piſtorieñ. Lucanos et Aſcenſes qui circuibant diuerſas ꝓuicias ad exercēdum uſuras īmoderatas et quia p̄ multos prelatos et prīcipes recipiebantur ideo hic probibet et ꝓuidet ❡Item nota ꝙ ad hoc ut habeat locum hec conſtitutio requirit̄ ꝙ non ſit inde oriūdus et ideo ſit aliter ciuis uel īcola non tamē oriundus īcurrit hec pena ſi fiat contra hanc conſtitutionē ſ̄m glo.ī uerbo aliegenas ❡Quero qui dicantur uſurarii manifeſti R̄ndet glo.ꝙ illi de quibus eſt notorium de iure ut quia cōfeſſi uel cōdemnati uel ē notorium de facto ut quia habent operis euidentiā que nulla poteſt trigiuerſatione celari et qa tenet altare ſuum paratū ❡Quero qs dicat̄ oriūdus ī ciuitate R̄ndet glo. ꝙ ille qui naſcit̄ in ciuitate uel uico puta in comitatu.ff.ad municipia.l.q ex uico uel etiā ſi pater eius inde originē duxit.C.eo.l.aſſumpto § filius et.C.de municipi.et originali.l.i.et.l.filios li.x.q̄ autē differentia ſit īter ciuē municipē aduenam et īcolam nota.ff. ad municipia.l.i.et.C.de īcolis .l.ciues li.x. ❡Quid ſi talis ſit oriūdus in una ciuitate et tamē ī alia ciuitate eius domini ꝓmittit̄ habitare R̄ndet Io.an.in nouella eſt locus huic pene ❡Item nota ſ̄m Petꝝ de an.in quātum textus loquit̄ de unitate et collegio nam clericus piſanus ītelligit de unitate eccleſiaſtica non ſeculari Guil.et Archi.ītelligunt de utraq̄ ut ſic generaliter dictum generaliter ītelligatur de priuile.quia circa Io.an.in nouella dicit ꝙ ille intellectus eſt nimium rigoroſus et īcluderet totum orbem iſtud īterdictum ideo prior ītellectus ſibi magis placet Pe.dicit ego credo ꝙ intellectus Guil.et Archi. ſit uerior et aſſignat plures rōnes ❡Quero quando currat tempus trium menſium R̄ndet glo.ꝙ a tēpore publicationis regulariter ligat cōſtitutio de poſtu.c.i.īterdum angetur īterdum diminuit ut hic ❡Sed quid ſi unus ſimpliciter denūtiat domino R̄ndet glo.ꝙ ꝓpter ſimplicē unius denuntiationē non debet dominus terre eoꝝ illum qui dicit̄ eſſe uſurarius expellere ſed tunc debet inquirere et illum ueꝝ eſſe repperit expellere ꝓuideat aūt in his que cōſcietie ſunt ſimile ſup̄ de here.c.ultimo ❡Quid ſi locauit uſurario quē tamen uſurariū ignorabat uel non locauit ad exercendū fenus R̄ndet glo.ꝙ ꝓbabilis ignorātia eū excuſat.ff.loca.l.ſi qs ignorās de ſen.

ex.c.ſi uero.c.iaudiētia in dubio tñ preſumit conducere uſuras exercendas ſi conſueuit uſuras exercere.ff.de accuſato.l.ſi cui qa ſemel malus ſemper pſumit malus.ſ.in eodem genere mali & ex quo puenit ſibi ad noticiam tenet eum expellere extra de loca.c.ppter quia puerſe cōuerſat in ea. ut ibi ¶ Quero qa hic dicit ꝙ nēo uſurariis ad fenus exercendū domos locet uel alio titulo cōcedat quomodo itelligit Rñdet glo.puta pignoriſ commodati depoſiti precarii & huiuſ.& idem ſine titulo ibi illum ſineret eſſe .xlv.di.recedite ſed ſi uēdat donat uel pmittat non uidet habere locū hec conſtitutio p uerbum cōcedat ꝙ ſolū uſus eius cōceſſionē ñ dominii tran ſlationē donotare uidet Sed Guil.dixit idem ſi manifeſte apparet ꝙ ad exercendū fenus uult accipere quia preſumit etiā i fraudē agi ſup de pigno. illa de empti.& uēdi.ad noſtrā nam uerbum cōcedo ē generale & accipit ſm naturā contractus cui addicit ¶ Quero dicitur hic ꝙ ſi permittentes habitare uſurarios manifeſtos in terris ſuis uel locantes domos ſubſtinuerit penā excōmunicationis uel ſuſpenſionis p mēſem animo idurato ꝙ q̄ diu tales uſurarii ibi morant terre ipſoꝝ eccleſiaſtico ſubiacēt interdicto nūquid ergo recedentibus uel expulſis uſurariis erunt interdicte Rñdet glo.ꝙ non & ſic nō erit neceſſaria relaxatio iterdicti qa illis recedētibuſ uel expulſis itelligit relaxatum

Circa hāc excōmunicationē.ſ.de his q tēpore iterdicti ſepeliūt corpora i cimiteriis no.ꝙ itelligit genera.de quocūq; q hec faceret ſiue maſculus ſiue femina ſiue clericus ſiue laycus ſiue religioſus cuiuſcunq; pfeſſionis ſm glo. ¶ Itē nota ꝙ hic intelligūtur quādo ſepeliūt in cimiteriis p epiſcopū ſolēniter bñdictis Si ergo ſepelirēt in campis uel locis priuatis non eſt locus huic pene & ſi locus ille eēt uicinus & contiguus eccleſie uel cimiterio quia ex quo ad uſum cimiterii p epiſcopum non ē bñdictus ſm.c.nemo de conſe.di.i.non erit locus huic pene niſi ſepeliretur in eccleſia uel clauſtro deputatis ad ſepulturā quia tunc & ſi non eſſent bñdicta p epiſcopum eſſet locus huic pene ſm Stephanū ¶ Quero quare corpora ſepeliunt in cimiteriis glo.aſſignat tres rationes Prima qñ illoꝝ pximi eūntes ad illa loca & aſpitiūt iuitant ad orādum p eis.xiii. .q.ii.cum gramma Secūda quia ſpecialiter adiuuāt patrociniis & orationibus illoꝝ ſanctoꝝ i quoꝝ honorē dedicata ē eccleſia illa ut ea.q.c.ñ ex timemus Tertia ratio quia ibi minus a ſpiritibus imundis uexant unde i cimiteriis dicit eſſe requies defunctoꝝ.xii.q.ii.aur. Sed ponē ꝙ religioſi ampliauerūt cimiterium & in illa āpliatione ſepelierunt an ſit locus pene Rñdet Landul.ꝙ non ſi non eſt p epiſcopum ſolemniter benedictus ¶ Quid ſi ſepeliāt corpora clericoꝝ qui ſeruauerūt interdictū in cimiteriis Rñdet glo.ꝙ non incidunt excōmunicationē quia eis concedit ſepultura cum ſilentio & abſq; cāpanaꝝ pulſatione de pe.& re.c.ꝙ in te & hoc uult dicere textus in caſibus non conceſſis a iure ¶ Sed nūquid tēpore iterdicti liceat ſepelire in quatuor feſtiuitatibus ſcilicet natiuitatis domini paſcatis

pẽtecoſtes & aſſumptionis beate uirginis in quibus eſt licitum alta uoce celebrare diuina pulſatis campanis et apertis ianuis et interdictis amiſſis Rñdet glo. non licet in iſtiſ feſtiuitatibus ſepelire corpora in cimiteriis tẽpore interdicti concor. Paulus & Gengelinus ¶Item nota ꝙ iſtud quod dicitur hic ꝙ ſepeliẽs excõmunicatoſ publice incidit in hãc penã ĩtelligit̃ ſcḋm glo. de his qui ſepeliũt excõmunicatos maiori excõmunicatione ſiue a iure ſiue ab homine non autẽ de mĩori licet participans cũ mortuo excõicato participatione fauorabili. ſ. lauãdo ſepeliẽdo ĩcidit ĩ mĩorẽ excõmunicationẽ ſcḋm glo. de ſepul. ſacris Idem dicit Paulus etiã ſi non ſit publice excommunicatus Idẽ Alaphi. et Ber in. c. ad hec de primi. quia excõmunicatio durat etiam poſt mortẽ de ſen. exco. a nobis nam licet non ſit coĩo actualis ex parte mortui ẽ tamen ex parte uiuentis quod ſufficit de cle. exco. c. non illud quia alias ſequeretur ꝙ cõmunicans excommunicato dormienti uel furioſo uel non reſpondẽti nõ eſſet excõmunicatus et ita ceſſat ratio Hoſti. qui tenebat ꝙ participãs mortuo non eẽt excõmunicatns mĩori excommunicatione quia dicebat ꝙ non ẽ coĩo cum mortuo ¶Itẽ nota ſcḋm Gengelli. Landul. et Paulũ et Io. an. ꝙ intelligitur ſiue ſint ĩterdicti generaliter uel ſpecialiter uel a canone uel ab homine ¶Quero quis dicat publice excõmunicatus ut habeat locum hec pena Rñdet glo. ꝙ dicitur publice excommunicatus ab homine qñ fit coram tot ꝙ uериſimiliter ñ p̃tẽdi ignorãtia uel dicit̃ publice excommunicatus a iure qñ caſus eſt quo ſit eis ĩputandũ ſi ignorabant quod publice ſciebat̃ ſecus ſi ñ eẽt publice excommunicatus ita ꝙ ſciri potuit puta quia fuit excommunicatus coram duobus uel tribus uel iudice ſedente in bancho ¶Itẽ nota ſcḋm Landul. ꝙ qñ quis tempore interdicti ſepeli excommunicatos uel ĩterdictos eſt neceſſaria cimiterii reconciliatio ut notat̃ de conſecra. eccle. conſuluit de priui. c. ad hoc et de ſacra. non itera. c. ii. ¶Itẽ nota ꝙ ſi eẽt occultẽ excommunicatus et ſepeliẽſ ſciret non eſt locus huic pẽne licet incideret mĩorem excommunicationẽ ſcḋm glo. ut p̃dixi concor. Monal. ¶Item nota ſcḋm glo. ꝙ ꝑ hanc conſtitutionẽ non tollitur pena decretalis epiſcopoꝝ de priuile. li. vi. ubi dicit̃ ꝙ ſi contrafecerit ĩterdicit̃ ĩgreſſus eccleſie iſtis tales ſepelientibus ¶Quero qſ dicat̃ uſurarius manifeſtus Rñdet Hoſti. ꝙ uno modo dicit̃ manifeſtus ꝑ euidẽtiã facti puta quia tenet menſam paratã ad uſuras Alio modo ſi de hoc ſit iure confeſſus uel conuictus ſed ſola fama non ſufficit ut manifeſtus dicat̃ addit Matheus ſcḋm ꝙ refert Io. de ligna. ꝙ etiã dicũt̃ manifeſti quãdo ex libriſ eoꝝ conuici poſſunt ut in cle. i. de uſuris et facit. xlv. di. qui ſincera. ff. eo. l. i. ſeditioniſ et nota. xxiiii. q. ii. c. ſane. Itẽ dicit̃ manifeſtus ſi corã ſacerdote et teſtibus publice ſe fatet̃ uſurarium et uſuras reſtitui mandet forte libros rationũ tradens ſcḋm Guil. hunc caſũ notat glo. in. c. q̃q̃ de uſu. li. vi. ¶Item dicit Matheus idẽ ꝙ ſacerdoſ qui habet in parochia ſua uſurarios manifeſtos debet eſſe cautus ne incidat ĩ hanc penam ut ſcḋuet hanc formam debet enim uſurarius ſatiſfacere de uſuris ꝑceptiſ ꝓut patiuntur

facultates eius ſi poteſt illis a q̄bus extorſit Si eni nō poteſt debet cauere
ydonee eis ſi preſentes ſunt de ſatiſfaciendo ītegre Si non ſunt preſentes
debet cauere pſonis p quas ipſi creditoribus acquirat uel ſi tales nō repe-
riuntur debet cauere ordinario uel eius uicario uel rectori parochie in qua
habitat p̄ntibus aliquibus parochianis fidedignis uel debet cauere nota
rio de mandato ordinarii Et nō debet credere dicenti de quātitate certa ſ
diligenter debet indagare ut in.c.q̄q̄ de uſuris li.vi. que decretalis non ē
correcta p iſtā ¶Quero quid ſi in uſurario manifeſto appareāt ſigna cō
tritionis & iubet ſatiſfieri de uſuris & poſt mortem preſtat cautio ab he-
redibus de reſtituēdo an poterit ſepeliri Rn̄det glo.& Io.de lignano. ꝙ
cautio ualet ꝙ ſepeliri poſſit licet non ut reconualeſcat teſtamētum & hoc
dico quādo apparēt ſigna contritionis & iubet ſatiſfieri alias ſecus quia
non ſuffiteret cautio heredum cū deceſſerit ī peccato idē Paulus ¶Quid
ſi ſepeliens ignorabat iſtum quē ſepeliuit eē excōmunicatum uel uſurariū
uel interdictum Rn̄det glo.ꝙ talis ſepeliēs non ē excōmunicatus quia hec
conſtitutio requirit ſciētiam cōcor de ſen.exco.c.cū deſideres & de here.c.
.ii.li.vi.& ideo dicit textus ſciēter Item dicit proprie temeritatis audacia
nam ubi eſt ignorātia temeritas dici non poteſt ſm Gengelinū ¶Quero
an portantes ad ſepulcꝝ quia tamen non ſepeliūt ſint excōmunicati Item
quid de cōmitantibus funus Itē quid de facricantibus & fodientibus uel
aperiētibus ſepulcꝝ Item quid de p̄latis clericis uel miniſtris eccleſiarū
in quaꝝ cimiteriis ſepeliūtur qui illud non ꝓhibent ſed patiunt̄ Itē quid
de clericis uel laycis q portāt cereos cruces & ſimilia glo.arguit ad parteſ
& non determinat Lappus & Stephanus tenēt ꝙ iſti ſunt excommunicati
addit Paulus ꝙ nedum actualiter ponētes corpus ſub terra ſed etiā dn̄tes
offitiū ſup̄ funus forte icurrūt hanc penā ymo fortius incurrunt quia plus
contempnūt addit etiā idem ītelligo de ſepelientibus de facto abſentibuſ
clericis idem de ſepeliri faciētibus uel mādantibus de ſen.ex.c. mulieres tn̄
littera uidet̄ ſepeliētes in cimiterio punire & ſic forte dicētes offitia qui
non ſunt ſepeliētes non incidunt cū in penis ſit mitior īterpretatio faciēda
ut.l.iterpretatione &.l.p̄ſes.ff.de penis ¶Quero qui dicant̄ nominati
interdicti Rn̄det Landul.ꝙ illi qui in ſentētia nominātur ſpecialiter uel
expreſſe ut notat Inno.de pben.illa & ſic talis expreſſa nominatio ītelligi
tur de illis quoꝝ culpa uel dolo lata eſt ſentētia interdicti et etiā quorum
auxilio cōſilio & fauore de ſen.exco.alma li.vi.ītelligit Paulus de interdi
ctiſ a diuiniſ & ſacramētoꝝ pceptione aliaſ ſi eſſent interdicti ab aliquo
tēporali dicit ꝙ non procederet ¶Quid ſi quiſ ſepeliat publice excōmuni
catum & nominatī īterdictum uſurariū manifeſtum tēpore interdicti Rn̄-
det Pauluſ ꝙ taliſ ē ligatuſ quadruplici excōmunicatione ad hoc facit de
ſen.ex.c.cum pro cauſa & addit glo.ꝙ de omnibus debet ſatiſfacere & ab
omnibuſ abſolui ¶Quero ā ſepulti debeāt exhumerari Rn̄det glo. ꝙ ſic
ſi eoꝝ corpora uel oſſa diſcerni poſſunt.ſ.in tribuſ ultimiſ caſibuſ ex.de

ſepulturis.c.ſacris Sed in primo caſu quādo corpora īterdicti ſepeliuntur non exhumātur ſi ſuerit penitēs tēpore īterdicti qui ſepultus eſt et poſt interdictū ſed durāte interdicto debet exhumari concor. Inno. Hoſti. Io. de lignano. ¶ Quero cui debet fieri hec ſatiſfactio Rn̄det glo. quo ad excōmunicatos & interdictos debet fieri his quoꝝ fauore ſunt late ſententie ſed quo ad uſurarios illis quibus debet fieri reſtitutio ſi qua eni uiolentia fuiſſet illata clericis uel miniſtris eccleſie illis etiam fieret ſatiſfactio

¶ Quero an hec pena excōmunicationis habeat locum in ſepeliētibus eos in aliis caſibus in qbus denegātur ſepultura qui notāt ſuper eo. ti. c. ex pte et de ſta. mo. c. i. & c. cū ammouit Rn̄det gloſa ꝙ non et cōcor. Stephanus

Circa hanc excommunicationē. ſ. de clericis in ſacris et de religioſiſ cōtrahētibus matrimoniū querit glo. quid ſi coacte contrahant ā incidant ī hanc penā Rn̄det ꝙ ſi de abſoluta coactione loquamur puta quia actuali uiolētia cogit̄ īponere anulum manu et tunc eſt certum ꝙ tunc non īcurrit hec pena extra ꝙ ui metus ue. cā. c. ſacris Si autē loquamur de coactione cōditionaliter puta qa noſtranus dicit clerico uel religioſo niſi contrahas matrimoniū cū moniali faciā tibi abſcidi manū uel mori et tunc ſi facit īcidit excōmunicationem licet ſit metus qui cadat ī conſtātē uirum dicto. c. ſacris et hoc q̄tum ad coactionē ſed ꝑ alium reſpectum non incidit qa ubi eſt metus deficit cōſenſus et ſic non eſt matrimonium et ſic non dicetur contraxiſſe matrimoniū ꝓut requirit hec littera ut incidatur in hanc penam item deficit ratio littere quia fuit īpoſita hec pena et facta hec conſtitutio ꝓpter publice honeſtatis iuſtitiam unde hic nulla īhoneſtas īſurgit cum coacte ſit. facit de ſen. ex. ſignificauit ¶ Quid ſi cōtrahat ſed non conſumit Rn̄det glo. ꝙ īcidit excommunicationē ꝙ hec cōſtitutio punit contractū matrimonii et non coitū uel īceſtum idem Paulus. quero quid ſi contraxit ſolum ſponſalia ꝑ uerba de futuro Rn̄det glo. et Paulus ꝙ non ligatur niſi conſummauerit ꝑ copulam quia tūc trāſit ī matrimoniū ut in. c. ueniens de ſpon. et. c. is qui ¶ Quero q̄tum ad religioſos an intelligat de religioſis ꝓfeſſis tacite uel expſſe una de religionibus approbatis Rn̄det ꝙ ſic ut in. c. i. de uoto li. vi. Sed an tacita ꝓfeſſio obliget illi religioni Rn̄det glo. ꝙ non ſed religioni in genere extra de regula. c. non ſolum et. c. ſequēti li. vi. ¶ Quero quis dicatur ꝓfeſſus tacitus Rn̄det gloſa. c. i. de uoto li. vi. cum maior. xiiii. annis ſponte et ſciens recipiens habitum ꝓfeſſoꝝ ubi eſt diſtinctus de regularibus li. vi. c. i. et. c. conſtitutionē uel cū habitum īdiſtinctum ferret ꝑ annum eo. ti. c. ex pte addit Inno. c. conſulti extra de regu. dicens ꝙ ſi quando ītrauit ꝓteſtatus eſt ꝙ uult mutare uitā et habitum et ſi de his cōſtiterit hic habitus ſolemniter ſuſceptus dirimit matrimonium iam contractū hec eni ꝓteſtatio ſiue intentio cū ſuſceptiōe habitus ꝓbationis habetur ꝓ tacita ꝓfeſſione et hic notandū ꝙ habitus ꝓbationis ſolemnizat propoſitum et dicit Landul. in clemē. i. de conſan. et affini. ꝙ iſti q obligantur religioni in genere ſi contrahūt matrimonium

ſunt excōmunicati de regula.c.conſtitutionē li.vi.cū iam pfecte matrimo-
nium ſpirituale contraxerit.xxvii.q.i.c.i.&.ii. ¶Quid ſi qs cōtraxit cū
moniali ignorans eam monialē Rndet glo.ꝙ ipſa icurrit excōmunicationē
& non contrahens cum ea ¶Quid de his qui contrahūt cōtra iſtā ꝓhibiti
onē an poterunt abſolui ꝑ epiſcopum Landul.tenet ꝙ ſic niſi pendente ex
communicatione imiſcuerit ſe diuinis quia tūc a ſolo papa abſolui pn̄t de
re.iudi.c.cum eterni uel niſi ad bigamiā tranſierit.c.nuper de bigamis
¶Vtꝝ papa poſſit diſpenſare ut exiſtens in ſacris cōtrahat Rndet Lādul.
ꝙ ſic quia continentia annexa & ſolempnitas uoti pendet a conſtitutione
eccleſie ergo ꝑ papam tolli poteſt extra de cle.c.ſignificaſti &.c.innotuit
licet aliqui non conſentiāt de religioſis ꝙ cum eis poſſit papa diſpenſare
quibus ſpecialiter ineſt cōtinentia ſine qua non ſunt religioſi de ſta.mo.
cum ad monaſteriū ℥ cōtra eos facit.c.ꝙ uotum ubi dicit ſolemnitatē uoti
ex ſola conſtitutione eccleſie iuentam

Circa hanc excōmunicationem.ſ.de clerico qui habet offitium uice
comitis uel ꝓpoſiti ſecularis Nota ſm Anto.de butrio.ꝙ i ſacris
cōſtitutus n̄ pōt habere offitiū aliquod tēporale. quero de conſti
tutis in minoribus an poſſit talia exercere dicit ꝙ non ſed maius imminet
piculum exiſtentibus in ſacris ſed nunquid poſſit offitium annexū digni
tati ſue habere ſeculare dic ꝙ ſic dummodo per ſe non exerceat ſed alteri
committat ¶Quero an ſit canon late ſentētie Rndet glo.ꝙ ſic & addit
An.de bu.ꝙ ubi canon loquit̄ ꝑ uerba futuri tēporis & non dirigit ſmonē
ad iudicē ſed ad ꝑſonam delinquētem ē late ſentētie

Circa hanc excōmunicationem.ſ.de religioſis qui exeūt clauſtrū ut
uadant ad audiēdum leges uel phiſicā ¶Quero quare ſit facta
hec ꝓhibitio cum ſcientia canonica nō poſſit bene ſciri ſine legali
& mandat omnibus in prohemio ut ſciant & addiſcant hanc ſcientiam
nā multe ſunt materie que uix aut nullo modo ſciri poſſunt ſine legibus
ergo non debuit prohiberi ſciri leges ¶Reſpondet Hoſtienſis ꝙ ſine prin
cipali ſtudio & auditu legum per libros legales ſuffitienter poteſt ha-
beri de ipſis per ea que in libris canonicis apponuntur & qui dubitat que
rat nam hoc non prohibetur.ſ.de dubiis certiorari dummodo pricipaliter
ibi non ſtudeat ad hec.xxvii.di.§.fi.xxxviii.di.c.fi. ¶Quero an habeat
locum pena huius capittuli ſi non exeāt clauſtꝝ nec uiſitant ſcolas ſed in
clauſtro ſtudeant uel audiant uel legāt audiētibus dicit Inno ꝙ ligantur
Idem An.de bu.in eo.c.nō magno & ē ueꝝ ſm Hoſti.quo ad uerba ſecus
quo ad mentē Conſulit tamē illum in hoc dubio ſe putari ligatū ar.eorū
que notant̄ de cle.exco.minis illud nam licet exitus clauſtri fuerit cauſa
ipulſiua conſtitutionis cauſa tamē finalis fuit quia ille ſcientie illi reli-
gioni non cōueniūt & quis dicat ꝓprie legere & quid iportet hoc uerbum
uide Io.an.in regula iuris cum quid li.vi. ¶Quid ſi uadit ad audiēdum
cauſa honorandi amicū ſuum i pricipio ſtudii Rndet Hoſti.ꝙ ſm uerba

excõmunicatus ē puta tamē ꝙ papa reſponderet talem non ligari ex mēte
.ff.ad exi.l.i.quia uerba cū effectu debēt ītelligi maxime in penalibus.ff.
ꝙ quiſq; iure.l.i.§hec autem idē Io.an.dicit ꝙ nō eſt ita amara īterp̄tatio
facienda.l.fi.ff.ad exibē. ¶ Quid ſi doctor īcepit habere paucoſ ſcolares
& religioſus uult eum continuo honorare dicit glo.ꝙ non admittit talem
honorē ymo etiam ſi tantū legeret ſemel in ebdomoda religioſus audiens
eēt ligatus & oīs fraus excludat̄ ¶ Quero ā pſona eccleſiaſtica aliquibus
ſociis poſſit priuatim legere uel audire leges ī clauſtro Rn̄det dn̄s Anto.
ꝙ non et ſi facit non euadet ſententiā excommunicationiſ quia nō uerbis
ſed rebus lex īponit̄ de elec.commiſſa li.vi.nam lectionis auditus et princi
paliter ſtudium ꝓhibet̄ de hoc in regula iuris cū quid una uia ꝓhibetur
de re.iu.li.vi.idem tenet ibi Io.an.in mor.curialibus liceat cōtrariū teneat
Inno.ꝓpter uerbum exeūtes et Pe.de ancha qui dicit ꝙ ē licitum ī camera
ſtudere ¶ Quero quia dicit̄ infra duos menſes deſtiterint quando incipit
curſus duoꝝ menſium glo.dicit ꝙ a tēpore ſciētie conſtitutionis ſui publi
cationis Vincē.dicit numerandus ab exitu monaſterii idē Inno.Petrus et
Abbas quo ad religioſos quo autē ad clericos ſeculares currūt ab īceptiōe
auditus.i.quādo īcipiūt audire ¶ Quid ſi poſt exitum mutato propoſito
uadit ad theologiā Rn̄det Anto.ꝙ non ꝓdeſt niſi prius huic cōſtitutioni
ſatiſfaciat redeūdo ad clauſtꝝ niſi abbaſ ſignificaret ei ꝙ iret ad theologiā
quia tunc cenſetur reuerſus in clauſtro licet uerba hec non ſonēt ¶ Quid
ſi plebani et ſimiles deſtiterīt īfra duos mēſes poſtea iterato īceperūt Rn̄
det Anto.ꝙ ligant̄ ¶ Quid ſi tantū tempus fluxit de duobus mēſibus ita
ꝙ non poſſit infra duos menſes redire ad clauſtꝝ Rn̄det Anto. ꝙ propter
hoc non ſunt excõmunicati niſi poſt terminum ad hoc de elec.cōmiſſa.li.
vi. ¶ Itē nota ꝙ monaci non poſſunt ſtudere in ſcīa humana nec obſtat
ꝙ lex humana ſit pars dicit de eta.et quali.c.p.et ꝙ leges ab omnibus ſerri
debent et omnes aſtringāt.C.de legi.l.leges quia iſtud loquitur de laycis
clericos autem non aſtrigit de conſti.c.que in eccleſiaꝝ.c.eccleſia licet cle
rici eis poſſunt uti cum ꝓ eis faciūt.ix.di.c.in adiutorium ¶ Quero ā hec
pena habeat locū ſiue ſit ꝓfeſſus tacite uel expreſſe dicit ꝙ ſic Item nota
ꝙ iſti contrafaciētes ſunt priuati ſpe ꝓmotionis ad dignitates nō ad ordi
nes ſ̄m glo.c.ſuper ſpecula.cum quibus ſolus papa diſpēſat ¶ Quero qa
religioſi ꝓhibent̄ ire ad queuis ſtudia ſine licentia ſui p̄lati cū conſenſus
maioris partiſ contraſenſus ¶ Quid ſi uelit ire ad ſtudium ſacre theologie
an habeat locum hec pena uel ſi ſtudere uelit ī ſciētia canonice Rn̄det pe.
de an.ꝙ ſic ¶ Quid ſi p̄latus religioſo ſtudioſo et docili nolit dare licentiā
ſtudendi arguit Io.an.in nouella ꝙ epiſcopus dare poterit nā cōtemptor
ſcientie ē menbrum dyaboli.xxxviii.di.c.ultimo Et dicit ꝙ hoc placet Ar
chi.licet alique rationes urgeāt in contrariū in nouella Item nota ſ̄m glo.
ꝙ obtenta licentia prelati ītelligunt̄ conceſſa omnia ſine quibus commode
ſtudere non poſſet Exquo īfert ſi accipit pecuniā mutuo ꝓ ſua neceſſitate

oblıgat̃ monaſteriũ quod ĩtelligit ueꝝ Archi. niſi actũ fuiſſet ꝙ aliũnde ſibi quereret forte cum cõſanguineo uel amico ¶Quero de quo prelato intelligit̃ Rñdet Io. an. in nouella ꝙ Archi. intelligit de abbate ſed quid ſi ipſe abbas uult accedere ad ſtudia nunquid poterit ſine licẽtia alicuius abſq; metu excõmunicationis huius Archi. dicit ſ̃m ꝙ refert Pe. ꝙ licet male faciat ire ſine conuentus licentia tamẽ ſi uadit non ĩcurrit iſtam penam ſed alias puniri poteſt ¶Quid ſi uadit ad ſtudendũ ſine licentia prelati ſed non dimittit habitum uel ecõuerſo Rñdet gloſa ꝙ utroq; caſu excommunicatus eſt

Circa hanc excommunicationẽ. ſ. de relig ioſis qui temere ubicunq; habitum ſue religionis dimiſerit Nota ꝙ ſ̃m glo. ꝙ ſpeciale eſt in religioſo apoſtota quia alias apoſtota non eſt excõmunicatus ſ; excommunicandus ſ̃m ꝙ notat Io. & B. xxiii. ſi qs ex clericis & de uita & hone. cleri. ſi quis ex clericis & de apo. c. ii. ¶Quid ſi portet habitum ſed abſconſum puta quia cooperit habitum religionis habitu clericorum ſecularium Rñdet glo. in cle. c. quoniã de uita & hone. cle. ꝙ eſt apoſtota & ꝑ conſeqñs excõmunicatus Idem dicit Landul. Nota quẽlibet religioſum obligatum ad habitum deferendũ extrĩſecus & ſuper omnes alias ueſtes deferendum ſi uelit euitare penã capittuli ut ꝑiculoſa ne cle. uel mo. li. vi. niſi cauſa rationabilis ſubſit Idem dicit Paulus in dicto. c. quoniam ĩ cle. dicens nunquid ſufficit portare habitum ſub cappa uel tabardo apparet ꝙ non ꝑ hunc textum ymo talis eſt apoſtota & ĩcidit penam capittuli ut ꝑiculoſa ne cle. uel mo. li. vi. & ita fuit determinatũ Bononie ¶Quero hic dicit̃ ut ꝑiculoſa euagandi materia ſubtrahat̃ diſtrictius inhibemus ut ne de cetero aliquis quecunq; religionẽ tacite uel exꝑſſe ꝓfeſſus in ſcolis uel alibi temere habitũ ſue religionis dimittat ¶Querit glo. quare dicitur temere Rñdet quia ex cauſa licet trãſformare utputa timoris de ui. & ho. cle. c. pe. & ideo textus ĩ cle. c. quoniã de uita & ho. cle. dicit religioſi q̃libet quos oportet ꝑ decentiã habitus extrinſeci ĩtrĩſecam moꝝ honeſtatẽ oſtẽdere ſi ꝓterq̃ ex cauſa rationabili publice ueſtẽ ferãt hoc ſubaudi uirgatã uel partitam ꝑ ãnum reddant̃ ĩabiles ad quodcũq; beneſitium eccleſiaſticum obtinẽdum ubi dicit Gengelinus ꝙ que ſit rõnalis cauſa arbitrio bõi uiri iudicabit̃ Item dicit ꝙ non dicit̃ quis aſſumpſiſſe quod ſtati ẽ dimiſſurus unde ſi ſacerdos uel religioſus has ueſtes in momento aſſumeret ſtati eas dimiſſurus non diceret eas aſſumpſiſſe. ff. de diuortiis. l. diuortium ¶Item aſſumere intelligitur cum quis cum effectu aſſumit. ff. de uerborum ſigni. l. nomẽ filioꝝ ergo uidet̃ a contrario ꝙ ñ dicit̃ qs dimittere habitũ quẽ ex rationali cauſa dimiſit ſtatim reaſſumpturus Nã uerba ſunt intelligenda cum effectu unde dicit̃ in dicto. c. quoniã in cle. ꝙ quicunq; clericus uirgata uel partita ueſte utet̃ niſi rõnalis cauſa ſubſit ſi bñſitiatus extiterit ꝑ ſex menſes a participatione fructuũ bñfitioꝝ que obtinet ſit ipſo facto ſuſpenſus unde dicit Gengelinus ¶Quid ſi deferat̃ non continue nec

cauſa uſus ꝓprii ſed ob feſtū ſocii qui militat uel doctoratur uel uxoratur an incurrat hanc penā Rn̄det non quia talia raro occurrūt & iura coartāt his que ſepe fiūt.ff.de legi.l.ex his cum le.ſe.&.l.ea que raro.ff.de re.iu. Itē ea que cauſa feſti et ioco fiūt obligationē nō īducūt.ff.de acti.et obli. .l.obligationum§uerboꝝ.xv.q.i.illud de ſen.exco.c.i.et idem de his que fiunt cauſa honoris mometanei ut notat ſupra ne cle.uel mo .c.ſup ſpecu. unde religioſus cauſa honorādi amicū audiēs leges uel phiſicam ī pricipio ſtudii non ē excōmunicatus uide ſupra §.ꝓximo Itē qui aliquid facit cauſa ueritatis excuſatur a pena īfamie quā alias īcideret .ff.de his que notātur infamia.l.ii.§fi.nec talis peccare dicit ut notat Inno.de ui.et ho.cle.c. cum decorē et facit iſte textus ubi dicit niſi cauſa rōnalis et hec eſt arbitraria Item in ſimili dicit Inno.dicto.c.cū decorē ꝙ licet tales ludos facietēſ tāq̄ īfames non ſunt ꝓmouendi tamē dicit ꝙ ſi hoc faceret ad conſolationē ali' cuius īfirmi uel alia iuſta cauſa non peccaret Sed nūquid in lectulo debet deferre habitum Rn̄det Pe de ācha. ꝙ canon ſentit ꝙ ſic.xx.q.ſi.c.i.dum dicit ſemper Io.an.dicit ꝙ non putat de mente ꝙ monacus in cella ſua di' mittens habitū ſuū uel dum balneū intrat in occulto uel iacēs ſine habitu ligeṫ hac conſtitutione ſed tunc qn̄ exhibet ſe cōſpectibus hominum ſine habitu in habitum laycali uel ſecularis clerici ſine iuſta cauſa tunc ligatur alias pauci reperirētur non ligati ꝓ hoc facit ꝓhemium ſiue rō de qua in pricipio huius capituli ut ꝑiculoſa facultas euagandi ſubtrahat que ratio ceſſat in caſibus ſupdictis et ratio reſtrīgit dictum legis cū pater §dulciſſi mis de lega.xi.nec uerbū poſitum in canone ē ita amare ſumendum ut non ſtat ītermiſſio naturalis de conſe.di.v.ſi tibi et.l.ātiqtaſ.C.de teſta.et.ff. de ſolu.l.matri.ꝓ doc. dn̄s de ſancto Geminiano dicto.c.ut ꝑiculoſa ad' dit ad rationē Io.an.qui dicit ꝙ hic ceſſat ratio decretalis que ītendit eoꝝ uacationibus ꝓuidere allegat cle.ii.de uita et ho.cle. que īponit penam ſi publice ueſtem ꝓhibitā ferant ut ibi patet in§dignitatē ergo occulta mu' tatio licet non ſit licita non tamē tali pena puniat

CIrca hanc excōmunicationem de fratribus caſſate religionis q de nouo aliquā reciperēt Nota ꝙ hoc.c.et.c.fi.ſup eodē ti. cōmuniter ad hoc allegatꝙ cauſa religionis non licet congregationē facere et hoc gloſa dicit ꝙ non licet abſq; licentia pricipis nouū ordinē uel collegiū cōſtituere.C.de colle.illi.l.i.et.iiii.et Anto.de bu.c.fi.de exceſ.pla.dicit ꝙ iſta eſt regula ꝙ omnia collegia ſunt reprobata niſi appareant ꝑmiſſa ut .l.collegia§ in ſumma de colli.illi.et ideo oēs ſecte uel collegationes ſunt ꝓhibite in ciuilibus que non ſiūt ſuper his q̄ habent ſimul tractare puta ſocietas ſartoꝝ textoꝝ calicoꝝ et ſimiliū et iō dicit guiel.ſcḋm ꝙ recitat Pe. in hoc.c.ꝙ reprobati ſunt illi qui uulgo uocant apoſtoli nec tn̄ nolebant ſcḋm apoſtolum uictū manibus querere.x.q.iii. cauendū decē.c.cum apoſto lus ¶ Item dicit hic Io.an.ꝙ papa Io.reuocauit q̄tum de facto proceſſerat eos q dicunt fraticelli uel fratres de paupe uita ſiue pizocholi ſiue begini

in extrauagāti que incipit Sancta romana Sed iſtud uidet contra dictum Inno. in dicto. c. fi. de exceſ. platoꝝ ubi dicit ꝙ cauſa pietatis & religionis licet conuenire ut. l. i. ff. de colle. illi. hoc eſt facere collegiū Sed ſolutio ar. patet ex uerbis eius qui ſubdit dummodo nihil mali faciant occaſione collegii & hec collegia licet bonū modū habeant tamē quia male operantur fit illicitū collegium & ideo deſtruēdum ad hoc facit. l. ultia eodē titulo & l. greca ibi poſita quare dicit Inno. quia nouitates regulariter ſunt ſuſpecte ut. c. cum conſuetudinis extra de conſue. & ideo papa hic ſtatuit ꝙ nō ꝓpria auctoritate fiāt ſed cum ſola pape fiāt auctoritate fieri poſſint

Circa hanc excommunicationē de religioſis mendicātibus qui domos ad habitandum uel loca de nouo reciperēt ¶ Quero quomō itelligit iſtud de nouo Rēt pau. ꝙ itelligit rēm pricipii quod nū q̄ fuit ſeptia. q. i. nō aūt. viii. q. i. nō nouū de uerboꝝ ſignificationibus qd ꝓ nouale qn̄q; dicit nouū quod fuit poſtea deſiit eē & iteꝝ renouat. xviii. q̄ſtione ſc̄a de monacis & ſic non itelligit hic nam ſi domus ātiqua corruat & ſuper eodē ſolo reedificat non ē locus pene huic ſed ſolū cum locum de nouo querūt ſecus ſi locus ille deſiiſſet eſſe ſuus & ipſum quererent nouo titulo tunc locus ē huic conſtitutioni. c. cum iter de renūtia. ¶ Quero qa textus de quo ſit mentio in hac cle. cupiētes qui ē poſitus in. c. unico de exceſſibus p̄latoꝝ li. vi. dicit ſine licentia ſedis apoſtolice An ergo ſufficiet licentia legati de latere R̄ndet Petrus de ancha in dicto. c. unico ꝙ Io. an. tenet ꝙ non quia aliud ē ſedes apoſtolica aliud legatus ipſius ad hoc de filiis p̄ſbi. c. finali de ſentētiis exco. ea noſcit & . c. quod de his de ſentētiis exco. li. vi. c. eos & in cle. c. ꝑ litteras de preben. non eni licet legato facere contra iura non enim quod facit legatus dicitur facere ſedes apoſtolica de preben. hii qui li. vi. ſecundū ea que notat Speculator in titulo de le. § nūc tractemus in pricipio

Circa hanc excōmunicationem de religioſis qui dicūt aliqua uerba ut retrahant audiētes a ſolutiōe deciaꝝ dicit Pau. ꝙ duo reqrūt ut hec pena uendicet ſibi locum primum ꝙ talia ꝓferant ut retrahāt audientes a ſolutione deciaꝝ ſc̄m ꝙ ꝓferāt obligatos ad decimas non ſoluēdas ſecus ſi ꝓferāt alia itentione uel nō obligatos ¶ Item nota ꝙ hāc penam icidunt ſi hec uerba dicunt i ſermonibus ſuis. i. in predicationibus uel alibi ideſt priuatis locutiōibus ¶ Itē nota dū dicit religioſos ꝙ hec pēa nō habet locum i clericis ſecularibus uel laycis q contrafaceret

Circa hanc excōmunicationē ſcilicet de religioſis qui confitētibus ſibi nō faciunt cōſcietiam de decimis ¶ Querit Landul. an ſi inueniant aliqui retētores decimaꝝ ſint abſoluendi R̄ndet ꝙ non ex quo ſunt continue i mortali peccato ex retētione decimaꝝ de deci. c. phi. cum ſciant peccatum non eſſe remiſſibile niſi reſtituat ablatum Item nota ꝙ predicatores qui non faciunt cōſcientiam de decimis ſibi confitentibus uel qui negligunt predicare qn̄ fuerit requiſiti nō icurrunt excōicationē

ipſo facto ẽ ſuſpenſionem ab officio predicationis et confeſſionis donec cõ fitentibus ipſis ſi hoc ipſum ſibi dicendi cõmode facultatem habuerint con ſcientiam fecerint ſed ſi inpredicta ſuſpenſione preſumpſerint predicare ipſo facto ſentenciam excomunicacionis incurrunt Quero quia dicitur ꝙ tenet̃ facere cõſciã populo qñ p̃dicabũt et clericis ã ergo tenet̃ ſi ñ ſũt req ſiti Rñdet glo. ꝙ nõ Itẽ nota hic ſcḋm Gengelinum ꝙ hic non fit mentio de feſto natiuitatis domini propter celebrationem trium miſſarum que cele/ brantur illa die propter quod non eſt forte cõmoditas predicandi ſed ſolũ de feſto natiuitatis beate uirginis Itẽ non fit mẽtio de feſto paſce propter cõmunionem Sed quid ſi requiruntur aliis temporibus preterquã in iſtis uidetur ꝙ non teneantur predicare qa hic ſolum dicit textus qñ predicãt in iſtis ſolempnitatibus Item nota textũ Studeant informare ¶ Nam ſcḋm Gengelinum non ſufficit ꝙ predicãdo dicant Soluatur decimas ſed tenet̃ informare qualiter ad eas ſoluendas debito aſtriugantur Item nota qui ſunt iſti a quibus poſſunt requiri quia tex. dicit Ab eccleſiarũ rectoribus uicariis aut loca eorundem tenentibus

CIrca hanc excomunicationem ſ. de religioſis qui decimas eccleſiis debitas uſurpãt No. ſcḋm glo. et Aſtẽ. i ſum. vii. li. ti. ii. ver. lxxx iii ꝙ i hoc quod dicit tex. Religioſi patet ꝙ non hñt locum hee pene i ſecularibus clericis uel laicis qui delinqunt in iſtis Item in hoc ꝙ dicit ¶ Quicunq̃ comprehẽdit etiam feminas religioſas et etiam religioſum ad ſecularem eccleſiam tranſlatum. item i ꝙ hoc dicit eccleſiis debitas patet ꝙ ſi decime deberentur nõ eccleſiis ſed priuatis perſonis per priuilegium uel antiquum feudum et religioſi prohiberent ſolui uel aliter faceret contra iſtam conſtitutionem non inciderent has penas . item dicit textus non per mittũt facto itelligitur uel p̃hibent uerbo ¶ Querit glo. quia textus dicit ꝙ tales religioſi contrafacientes ſunt ſuſpenſi ab officiis . an intelligantur de diuinis officiis an de aliis puta ſi erit ſacriſta elymoſinarius camerarius clauicularius et ſimiles. glo. arguit ad partes et ñ deteminat Pau. dicit in tellige de diuinis Item dicit ſtephanus et facit littera iſta ubi ñ repetit q̃ bus officiis cum omnes religioſi non teneantur ad diuina officia ſed ſo/ lum profeſſi et clerici. xvi. q. i ¶ Nemo et c. ſe. et c. ſi monacus uel poteſt intelligi de officiis temporalibus que habent aliquando religioſi ut ſunt procurationis et caſtaldionatus . i. q. iii. ſaluator. de ſolu. c. ii. et hec ſecun da expoſitio ẽ benignior intelligi etiam poſſet qñ i eadem perſona con/ corrunt officia diuina et alia Alias ſi diuina tantum officia concurrũt tũc illis ſit ſuſpenſus ut uitet maior pena . ſ. excomunicationis qua nulla eſt maior in eccleſia. xxiiii. q. i. c. non auferamus. i. q. iiii. corripiant

CIrca hanc excomunitionẽ ſ. de religioſis qui nõ ſeruãt iterdictũ quãdo mater eccleſia ſeruat Aduertẽdum ſcḋm glo. ꝙ nõ ligantur clerici ſeculares hac conſtitutione . ſ. ut icidant excomunicationẽ ſi nõ ſeruãt iterdictum quando mater eccleſia ſeruat Quero an intellgat

de interdicto a iure puta canō ponit īterdictum ciuitati que īſecuta fuerit
epiſcopū ut in cle. i § ciuitas de penis Pone ꝙ mater eccleſia uult iſtud in
terdictum obſeruare & obſ̄uat ā religioſi nō obſ̄uātes ſint excōmunicati
Rn̄det glo. in uerbo ſedis apoſtolice ꝙ ſic ¶ Quero que dicat̄ mater eccle
ſia Rn̄det glo. in uerbo matricē . i . maiorē uel baptiſmalem eſt que dicitur
mater quia ſicut mater generat ſic illa generat ꝑ baptiſmum & qa īterdi
cunt̄ quandoq; loca non hn̄tia intra ſe eccleſiam cathedralē hn̄t tn̄ matricē
ideo exprimit hoc & dico hoc locum habere etiā cum illa matrix eccleſia re
ligioſis nō obſeruātibus ſubē q̄tum ad preſentationē collationem uel qa
ſit ipſoꝝ uicaria cum hic generaliter loquat̄ ¶ Quero quomodo ītelligit
matrix eccleſia obſ̄uare interdictū An ītelligit quādo ſolus epiſcopus uel
p̄latus ſ̄uat an quando ſolum capittulū an qn̄ utꝝq; mixtum Item quid ſi
uacat eccleſia cathedralis & pars capittuli ſeruat & pars non ſeruat & for
te partes ſunt equales . i . tot ſunt obſeruantes quot ſunt nō obſeruātes Rn̄
det glo. ꝙ in omnibus his caſibus eccleſia ſumit̄ ꝓ materiali eccleſia . ſ . pro
ipſius eccleſie ꝑiectibus & ꝙ ex quo quottidie in eccleſia celebratur ianuis
apertis ſiue ꝑ prelatum ſiue ꝑ capittulū totum uel partē ſiue ꝑ alios cle
ricos eccleſie non ſit locus huic pene concor. Ste. ¶ Quero ā quo ad inter
dictum ꝓuītie dicet̄ eccleſia metropolitana matrix ita ꝙ illa ſ̄uāte inter
dictum religioſi totius prouītie non obſeruantes ligati hac pena ſint de
ſcientibus loquor Rn̄det glo. ꝙ non ꝑ hanc litterā que dicit cathedralem
uel matricē loci Conſtat tamē ꝙ Metropoli . puta Rauenas non eſt iuris
uel cathedralis ciuitatis Bononie ligabunt̄ ergo religioſi Rauenetis tantū
¶ Quero quid ſi ſit īterdicta uilla uel caſtꝝ non habens certā eccleſiam
cathedralem īcluſam uel matricem ꝙ eſſe poſſet puta quia matrix eccleſia
ē in alia non īterdicta uel quia plures ſunt eccleſie in uilla uel in caſtro &
nulla eſt ꝑ̄cipalior quia quelibet baptizat ſuos parochianos & forte ex
illis eccleſiis alique ſeruant īterdicta alique non Rn̄det glo. puto ꝙ tunc
non ſit locus huic cōſtitutioni ¶ Deficit eni mens & uerba ſicut nec locum
haberet quando in loco ſingulariter īterdicto nulla eēt eccleſia niſi illa re
ligioſoꝝ non ſeruātium ¶ Quero qualiter religioſi ītelligāt̄ ſcire matricē
eccleſiā ſ̄uari īterdictū Rn̄det glo. quādo uiderit uel alio corporis ſenſu
ꝑceperit puta audierit alias ꝓbabiliter ignorantes talē obſeruantiam non
ligant̄ hac pena ¶ Quero quid ſi īterdictū ſit nullū ꝓpter appellationē
illoꝝ contra quos latum fuit & tamē matrix eccleſia ſeruat Rn̄det glo. ꝙ
nihilominus religioſi non obſeruātes īcurrunt excōmunicationē Sed quid
ſi matrix eccleſia non ſ̄uat ubi eſt ſ̄uandum nunquid religioſi ſeruare te
nent̄ Rn̄det Paulus ꝙ ſic nam nō excuſat̄ licet matrix nō ſ̄uet Sed quid ſi
epiſcopus mandat ſeruari īterdictū & capittulū mandat contrariū Rn̄det
Gēgelinus ꝙ potius ē obediendum epiſcopo ut in . c . i . de poſtu. p̄la. Item
dicit de īterdicto quod mādat̄ ſ̄uari ꝑ epiſcopum licet ꝑ eccleſiā cathedra
lem non ſeruet̄ quia non quod ſit ſ; quod fieri debet attēdit de elec. c. cum

cauſam. Itē nota ſm Landul. ꝙ religioſi non ſuantes iterdictum ſunt ex/
cōmunicati Clerici uero ſeculares & etiā religioſi ſunt ſuſpēſi ut in. c. tāta
de exceſ. pla. Item eſt iterdictus igreſſus eccleſie de priuile. c. epiſcopoꝝ li.
. vi. Item ſunt excōmunicati ſepeliētes iterdictos in cle. eos de ſepul. Item
eſt irregularis & ieligibilis actiue & paſſiue ſup eo. ti. hiſ qui

CIrca hanc excōmunicationē. ſ. de fratribus minoribus recipiētibuſ ad diuina fratres de tertio ordine ❡ Querit glo. an ſi alii religioſi uel clerici ſeculares eos recipiāt icidant excōmunicationē Rndet ꝙ non nam ſpecialiter excommunicant fratres minores ſm Landul. quia ſic eis afficiebant ut ſui ordinis ❡ Itē nota ꝙ hec excōmunicatio habet locū nō obſtantibus quibuſcunq; priuilegiis tā ipſoꝝ fratꝝ minoꝝ q̄ illoꝝ de tertio ordine ❡ Quero an ſi fratres minores recipiāt ad diuina i aliis eccleſiis & non ſuis icidant excōmunicationē Rndet glo. ꝙ nō Poſſet tn̄ habere locum alia pena cōmunis. c. i. e. ti. quia non ſuaret iterdictum quem mater eccleſia ſuat ſed ſi mater eccleſia non ſeruat interdictum ſi ipſa & fratres minores reciperēt eos a diuinis in aliis eccleſiis non icurrunt excōmunicationem ſm Ste. fatet tamē ꝙ ſi eos reciperent ad diuina contra uoluntatem rectoꝝ aſſumēdo ſibi hanc auctoritatē ꝙ iciderēt ❡ Item nota ſm Paulū ꝙ iſti de tertio ordine gaudēt priuilegio ꝙ tempore iterdicti poſſunt itereē diuinis quo ad alias eccleſias dūmodo nō fratꝝ minoꝝ & ſic dicit Lādul. & Gengelinus ꝙ gaudēt priuilegio clericali & hec dicit Gēgelinus credo ueꝝ & ſic conſului in una queſtione puſina

CIrca hāc excōmunicationē. ſ. de monacis & canonicis regularibus qui trāſferunt ſe ad curias pricipum ❡ Nota ſm glo. & Aſten. in ſum. ꝙ textus dicit non habentes adminiſtrationē ergo ſi habent adminiſtrationem cōtrahendā duo ſunt neceſſaria. ſ. ꝙ intrauerint curiam & ꝙ animo dāmificandi monaſteriū uel p̄latum licentiā autē habere uel nō habere non eſt ponderandū qa etiā ſi intrarēt curiā de licentia prelati aīo dāmificandi monaſteriū uel prelatū ſunt ligati ❡ Ex ſolo igit exitu clauſtri ob hanc cauſam non ligat exquo non itrauit curiam Landul. tamē dicit ꝙ ſi intrat curiam licet non animo malo peccat mortaliter faciendo contra ꝓhibitionem licet non ſit excōmunicatus ❡ Quid ſi itrauit curiam ob hanc cauſam. i. animo damnificādi prelatum uel monaſteriū tamē nō itulit damnum ſiue quia non potuit ſiue penituit Rndet glo. ꝙ excōmunicatus eſt

CIrca hāc excōmunicationē. ſ. de monacis qui ſine licētia abbatum iſra ſepta monaſterioꝝ ſuoꝝ tenēt arma ❡ Nota ꝙ hic non extēdit ad canonicos regulares quia hic de eis non repetit ſm gloſam
❡ Quero quid ſi teneāt arma extra ſepta monaſterii Rndet glo. ꝙ ſunt excōmunicati ❡ Quero qd itelligit nomine armoꝝ Rndet glo. ꝙ intelligūtur tā arma ad defendendū q̄ ad offendendum ut tela & ſimilia inſti. de iterdictis § armorum & inſti. de pu. iu. § Item lex cornelia. ff. de uer. ſigni. . l. armoꝝ concor. Pau. Landul. & Gengel. qui addit poteſt tamen de his.

intelligi que cõi uſu loquẽdi arma appellant ut ſtetur uſui loquendi.ff.de fun.inſtruc.l.cum de lamoniis §aſinã.ff.de uerbo.ſigni.l.ut alfenus &.l. aniculus ¶Quid ſi tenet arma non ad offenſam ſ ad alium uſum ut lapides ad edificandũ cultellos ad uſum coquine uel menſe Rñdet Paulus ꝙ ñ eſt locus huic pene Si autẽ haberet aceritum lapidem ad feneſtram ſuper portam ad ĩpugnandũ uenientes tũc accedit iſte textus Nunquid clerici portantes peccant mortaliter Rñdet Matheus ꝙ ſic alia non poſſunt excõmunicari.xi.q.iii.nemo & ibi nota

CIrca hãc excõmunicationem de religioſis miniſtrãtibus ſacramẽta euchariſtie extreme unctionis abſq; licentia ꝓprii ſacerdotis ¶Quero an credat religioſus parochiano uolẽti recipere euchariſtiã ſi dicat ſe habere licentiam a ꝓprio ſacerdote Rñdet glo.ꝙ ſic quia preſumendus ẽ eẽ memor ꝓprie ſalutis.i.q.ii.ſanamus de homicidio ſignificaſti cõcor.Pau.Landul.& Ste. ¶Quero quid de ſecularibus mercenariis & ſimilibus Rñdet glo.ꝙ ſufficit licẽtia p̄ſbiteroꝶ in quoꝶ parochiiſ habitãt ¶Quero an ſufficiat licentia parochialis qui nondũ eſt preſbiter Rñdet glo.ꝙ ſic ſi eſt legittime etatis ut infra annum poſſit ordinari ſacerdos & ita faciat ſe ordinari infra ãnum a die quo eſt ſibi cura cõmiſſa aliter ipſo facto eſt priuatus bñficio ut i.c.licet de elec.li.vi.niſi eccleſia parochialis ſit collegiata quia ĩ iſto caſu non eſt priuatus ſed niſi admonitus faciat ſe infra dictũ terminum ordinari debet priuari extra de elec.c.cum in cũctis §cum inferiora &.c.inſtitutum de elec.li.vi.tamen epiſcopi & ſuperiores poſſunt cum aliquibus diſpẽſare rõne ſtudii ut non teneant promoueri ad ſacerdotium niſi poſt ſeptenium dũtamen ĩſra annũ faciãt ſe ꝓmoueri ad ſubdyaconatum & poſt ſeptennũ ceptum ãnnũ tamẽ recipiant dyaconatũ & preſbiteratum aliter ſunt priuati ipſo iure de elec.c.cum ex eo li.vi. ¶Quero an ſufficiat licentia uicarii qui gerit curam ordinatiã illius eccleſie parochialis & eſt conſtitutus ab epiſcopo Rñdet glo.ꝙ ſic Ex quo infert ꝙ ſi non habet curam ordinariam ſed eſt ſibi cura eccleſie paruo tempore recõmiſſa ꝙ non poteſt dare hanc licẽtiã niſi ĩ ſpeciali hoc ſibi ſit cõmiſſũ ¶Quero an ſufficiat licentia dyoceſani Rñdet glo.ꝙ ſic de pe.& re.c.ii. li.vi.quia epiſcopus eſt parochialis preſbiter omniũ ſubiectoꝶ ſue dyoceſi & ſpecialiter quando uacat eccleſia parochialis cõſulit tamen glo.ꝙ a parochiali preſbitero recipiat licentia quia tutius eſt nõ recedere a uerbis.c.ad audiẽtiam de decimis ¶Quid ſi parochianus dicat do tibi licẽtiam ut recipias a quouis ſacerdote ſiue religioſo An requirat ſpecialis ſpecificatio ꝙ poſſis recipere a tali fratre minoꝶ uel p̄dicatoꝶ ¶Itẽ quid ſi parochianus dicat religioſo do tibi licentiam ut des euchariſtiam & extremam unctionem meis ſubditis an requirat ſpecialis ſpecificatio parochianoꝶ quibus hec ſunt p̄benda Rñdet glo.ꝙ non ex quo de ſacramẽto ſit ſpecificatio ¶Quero an religioſi conferentes ſacramenta baptiſmi ĩcidant excõmunicationem Rñdet glo.ꝙ non Item ſ̃m Landul.ꝙ ſacerdos parochialis curatuſ

q̄ tūcunq̄ ſimplex exquo cōmiſſa eſt ſibi cura poteſt in adiutoriū ipſius cure ſibi aſſumere ſociū ad tempus quemcūq̄ religioſum uel alium ſine cuiuſcūq̄ ſuperioris licētia puta ī quadrageſima qui ipſum iuuet ī ſacramētis cōferendis uel in offitio p̄dicādi dummodo conſtet ſibi de ipſius ſufficiētia ut notat Inno ī.c.tua de clerico p̄egrino.& .c.excommunicamus § qa notat de hereticis nā exquo tales ſunt ordinati rite ita poſſunt illa facere ſicut curati nec deficit eis niſi materia.ſ.populus ſi ergo curatus paret ſibi materiā exercere poterit.xvi.q.i.ecce

Circa hanc excōmunicationē de religioſis qui abſoluūt excōmunicatos a canone ¶ Quero an ſi religioſi abſoluūt a ſentētia lata ab homine īcidant excōmunicationē Rn̄det gloſa ꝙ non exquo non expreſſit Idem Landul.& Pau.dicūt ꝙ ſi abſoluūt a ſentētia lata ab hoīe uel p̄ delegationē pape uel p̄ litteras alioꝝ inferioꝝ p̄latorum nō īcidūt excōmunicationem quia ſi de hoc ītellexiſſet expreſſiſſet ut in.c.ad audiētiā de decimis Item quia hec conſtitutio ē ſpecialis ut in.c.ſtatutū de elec. li.vi. ¶ Quero qa tex. dicit p̄terq̄ a cāibuſ ī iure expreſſis q ſint caſus a iure expreſſi in quibus religioſi ſine metu excōmunicationis poſſunt abſoluere Rn̄deo quādo regularis regularē p̄cutit quia tunc ad curiam mitti n̄ debet ſed eum poteſt abſoluere prelatus ut in.c.mona.de ſen.ex. uel in articulo mortis quo caſu quilibet ſimplex ſacerdos abſoluit & alii ſimiles ut ī.c.cū eoꝝ eo.ti. ¶ Quid ſi religioſi hn̄t ex priuilegio ut poſſint abſoluere a caſibus excōicationū in iure poſitaꝝ Rn̄det glo. ꝙ tunc ſi abſoluūt nō īcidunt excōmunicationē & hoc eſt quod dicit textus uel priuilegiis ſedis apoſtolice conceſſis eiſdem.ſ. fratribus ¶ Quero que ſint iſte ſententie a quibus ſi religioſi abſoluunt īcidunt excōmunicationē Rn̄det glo.ī uerbo a ſententiis ꝙ ītelligitē ab omnibus ſentētiis ſiue ſint ſentētie excōmunicationis ſiue ſuſpēſionis ſiue īterdicti p̄ ſtatuta ſynodalia uel prouintialia p̄mulgate ¶ Sed nunquid prelati collegiataꝝ eccleſiaꝝ cum capellis ſuis poſſīt facere ſtatuta ſine cōſenſu epiſcopi uel capittuli cathedraliū Rn̄det Stepha.ꝙ non ut in.c.conſuetudo & .c.nouit de his que fiunt a prelatis.c. nouit de conſue.& notat Inno.de conſti.cum omnes Epiſcopus autem cum conſenſu capittuli poteſt de conſti.c.ut animaꝝ li.vi.de maio.& obe.c.ii. .xviii.di.in pri.de conſe.di.iii.c.i. ¶ Quero quid ſi abſoluāt ſocium uel religioſum a predictis puta ab excōmunicatione canonis Rn̄det glo.ſuper uerbo queq̄ ꝙ tales abſoluētes īcidunt excōmunicationē Sed an abſoluti īcidant tanq̄ participātes in crimine glo.Io.an.remittit ſe ad notata in .c. contingit de ſen.exco. ¶ Quero pone ꝙ frater minor abſoluit p̄cuſſorem clerici uel īterfectorē non a ſentētia excōmunicationis ſed a peccato nūqd īcurrat hanc penā Rn̄det Landul.uidetur ꝙ non quia aliud eſt abſoluere a peccato homicidii aliud ab excōmunicatione nam aliquando remanens in mortali propter quod eſt excommunicatus abſoluitur ab excōmunicatione durāte peccato de teſtibus.c. ueniens Item excōmunicatus & irregularis

poteſt abſolui ab excōmunicatione remanente irregularitate de ſen. ex. c ū illoꝝ Item quia ſi textus iſte uoluiſſet dixiſſet ut in. c. ad audiētiā de deci mis dicit ergo ꝙ ſi talis ſcienter admittit excōmunicatum āte abſolutionē ad ſacramētum penitentie tunc & ſi non icurrāt hanc excōmunicationem directe icidunt tamē miorem participādo cum excōmunicato & conferendo eccleſiaſtica ſacramēta & ſic participando i diuinis extra de ſen. ex. c. nup ſecus ſi ꝓbabiliter ignorabat factū uel ius ſpeciale uel cōſtitutionē ſyno dalem uel ꝓuīcialem fulminantē excōmunicationis ſentētiā tunc eni foret excōmunicatus ut in. c. ad apoſtolice de de. exco. mini. & in. c. ut animarum de conſti. li. vi. niſi ignorātia fuit craſſa uel ſupina & ibi dicit textus puta ſi conſtitutio fuit publice publicata i ciuitate ut notat in. c. cū in tua q ma tri accu. poſſunt & xxxviii. di. in prin.

CIrca hanc excōmunicationē de clericis ſecularibus & religioſis in ducentibus ad uouendū iurādum uel ꝓmittendū de eligēdo apud eos ſepulturam uel iā electam non mutandā ¶ Aduertendum ꝙ ſic dicit in. c. i. de ſepul. li. vi. de quo. c. facit mencionem textus i cle. c. cupiētes de penis ſi contractū fuerit talis electio erit irrita & qui ſic eligerint non poſſunt ſepeliri apud eccleſias ſic electas nec poſſunt eligere alibi ſ; oīno ſepeliēdi ſūt apꝰ eccleſias apud quas fuiſſent ſepeliēdi ſi non eligiſſent ſe pulturam Alias religioſi & clerici q p̄dictos in ſuis eccleſiis uel cimiteriis p̄ſumpſerit ſepelire tenētur ad reſtitutionem corpoꝝ ſi petantur & etiam tenētur ad reſtitutionē omniū que occaſione ſepulture eoꝝ ꝑuenerit quo modolibet ad eoſdem faciendam itelligit infra octo dies quam niſi fecerint circa apud quā ſepulti fuerit & cimiteria eius ex tūc tam diu remaneāt in terdicta donec facta fuerit reſtitutio p̄dictoꝝ dicto. c. i. ¶ Quero quid ſi non iducant ad iurandum uouēdum uel ꝓmittendum ſed iducūt ut eligāt Rn̄det Pe. de an. ſm Io. an. ꝙ nō ligant iſta conſtitutione nam ſimpliciter eligens poteſt uariare & penitere quod non p̄ōt iurās uouens uel ꝓmittēs ¶ Quero quid ſi iducat ad uouēdum iurandū uel ꝓmittendum de eligendo apud non ſuam eccleſiam .ſ. iducentiſ Rn̄det idem ſm Io. an. ꝙ non ligāt hac conſtitutione uide quod notat Hoſti. eo. ti. in ſumma § an licitum uer. ¶ Quid ſi quis eligat ubi loquit de illo qui iurauit non mutare ſepulturā an mutari poſſit ¶ Quid ſi quis ꝓprio motu iuraret uel uoueret i tali loco eligere ſepulturam Rn̄det Hoſti. ꝙ tunc tenet ſuare uotum uel iuramētū niſi cauſa noua ſuperueniat puta qa factus eſt epiſcopus uel religioſus uel locus eſt diſſipatus extra de reli. do. Inter quatuor licet Pe. de anca. teneat contrariū dicto. c. i. de teſta. ¶ Item nota ꝙ q illicite ſepeliūt tenent ad re ſtitutionē corpoꝝ & hoc ſi petant Ad reſtitutionē aūt alioꝝ q̄ occaſione ſepulture ꝑceperūt infra. x. dies etiam ſi non petant ut dicit glo. in verbo decennium & ratio eſt ſm Pe. de anca. qa ſemper q male accipit ē in mora ſicut fur. l. in re furtiua. ff. de condi. furti Non ergo debet interpellari ſed ultimo ſe offerre ut liberetur a peccato ¶ Quero qa ex delicto unius forte

minimi de eccleſia ꝓpter iuramētum uel ꝓmiſſionē quā ſibi fecit fieri to ta eccleſia damnū patiatᷣ ut ſit īterdicta cū cimiterio Rndet Petrus de an. quia reliqui de eccleſia hanc penā interdicti īcurrūt potius exſequati eoꝝ delicto non reſtituēdo male accepta que ex facto alicuius de collegio hoc ī ducentis quaſi totum collegiū dicatᷣ deliquiſſe ſi retinent rem inuaſam ab uno de collegio Facit ꝙ notatᷣ.c.ii.de ordi.cog.Preſumitᷣ enī ille talis eoꝝ conſcientiā deliquiſſe poſtq̄ retinēt rem ſic īuaſam ar.de reſti.ſpon.cū ad ſedem nam rōne cōiūctionis alter alterius facta p̄ſumitᷣ ſcire ar.l.de tutela & quod ibi nota.C.de inter re minoꝝ ¶Quero dicitᷣ ī dicto.c.i.de ſepul. ꝙ ſi quis fecerit ſibi ꝓmitti de eligēdo apud illum ſepulturā ꝙ tali ꝓmiſſione non obſtante debet ille ſepeliri apud eccleſiā illā apud quā de iure ſepeliri debuiſſet Quid ergo ſi ipſa eſt illa cuius clericus ſic deliquit faciendo ſibi iurare uouere uel ꝓmittere puta eſt ſuus parochianus ubi alias ſepeliri debebat Rndet Io.an.in nouella ꝙ iſta q̄ſtio ē īdubitata qa iſta cōſtitutio emanat ī fauorē eccleſie cui ſepultura debetᷣ ergo ī ipſius penā retorq̄ri n̄ debet de re.iu.c.ꝙ ob gratiā Itē licet peccet auferēdo libertatē eligendi ſepulturā tamē certat de lucro captando.l.fi.c. de codici.facit.C. ſi quis ali.te.ꝓhi.l.fi.&.l.Iulianus cum.l.ſeq̄nti de acqui.re.do.cōcordat Petrus de an.¶Quid ſi illa apud quā debebat ſepeliri de iure etiam erat interdicta cum eius cimiterio Rndet Archi.illum ſepeliendū in eccleſia cathedrali que etiā ſi eſſet īterdicta ſ̄uabitᷣ ordo.xiii.q.ii.c.ubicūq; ¶Quero ſi iſta que debebant reſtitui huic eccleſie in qua debebāt ſepeliri ſi īterdicta non fuiſſet poſtq̄ non ibi ſed in cathedrali uel alibi ſepelitur utrum debebūtur iſta huic eccleſie ad quā funus transfertᷣ Eadē eſſet queſtio de canonica portione debita eccleſie parochiali an ea perdat ſi deprehēditur īterdicta tēpore ſepulture Poſſet etiā dici ī primo caſu ꝙ poſtq̄ cathedralis uel alia ſubrogatᷣ loco īterdicte debet ītelligi ſubrogata cum omnibus qualitatibus & cū onere & honore.ff.ſi quis teſta.libetᷣ eſſe iuſſus fuerit .l.i.§ hec actio onus enī cōmittatᷣ in tali caſu emolumentū.l.alūpne.§ ſcia. de alimēto legato Item poſſet dici ꝙ ſi ſine eius delicto eēt eccleſia īterdicta non eſſet eccleſia priuāda cōmodis conſuetis ar.l.adminiſtratiōe.c.de lega. Idem ſentio ſi nō potuit ſepeliri apud eccleſiam apud quam eligit ſepulturam ꝓpter caſum cōtingentē in pſona mortui puta quia deceſſit in campis nec reperitᷣ uel ē bannitus ꝓpter iſta enī eccleſia non eſt priuanda legatis ſibi factis gratia ſepulture ut notatᷣ in.c.in noſtra de ſepul.li.vi.ſi autem quis poſt electam ſepulturā & legatum eccleſie factū mutaſſet animum eligēdo alibi ſepulturā uidetᷣ legatum ademptū & tranſlatū ad illā ī qua uoluit ultimo ſepeliri ar.dicto.§ ſcia.hec Petrus de ā. ¶Querit idē Petrus poſt Io.an. Quid de uiatoribus decētibus ubi debeant ſepeliri Io. an.in.c.i.de ſepul.in nouella dicit ꝙ ī eccleſia cathedrali & recitat opinionem Archi.tenentis contrarium.ſ.ꝙ ſepeliatᷣ in eccleſia in cuius parochia mortuus ē idē Vgo.& Ray.p.c.eccleſiaſ.xxiii.q.i.&.xvi.q.i.c.exponētes

ibi pat℞.l.xpriſtiano℞.xi.q.iii.ad mēſam Goff.in ſumma eo.ti.uer. qd ſi peregrinus dic ꝙ ſepeliat in cathedrali uel in aliq̄ i cuius parochia mortuus ē ꝑ dictum.c.eccleſias & fuit hec queſtio de facto Senis i pſona cuiuſdam militis magnifici forenſis qui deceſſit ī parochia ſancti xpriſtofori & ſepultus fuit ī eccleſia cathedrali cuius funera fuerūt magnifica & ſūptuoſa ualde ibi tamē non erat queſtio de omnibus funeralibus ſed de quarta parochiali quā petebat eccleſia ſancti Xpriſtofori ¶ Quero dicit̄ hic ꝙ ille qui iiuſte ſepeliūt tenet̄ ad reſtitutionē oīum illi eccleſie ubi debuit ſepeliri Sed pone ꝙ ille in eccleſia non poterit ſepeliri quia ciuitas erat īterdicta & de facto ſepultus fuit apud fratres minores ipſis iuitis Multa tamē ꝑ oblationibus & ꝓmiſſis dicendis oblata ſunt fratribus Queritur ā illa eccleſia debeat illa habere uel an parochialis debeat de illis habere quartā cum nec ipſam potuiſſet etiā ſepeliri Fredericus de Senis conſuluit iſta male ablata & male accepta non ueniāt diuidenda.ff. familie herciſcunde .l.cete℞.§ ſed & ſi qui Ad hoc facit quod notat Inno.in dicto.c.in noſtra ubi ad litterā ſic dicit̄ Siue ergo is de quo agit̄ apud hoſpitalarios nō de iure ſed de facto ſepultus ē de relictis eiſdem nec totū nec partem reddent eccleſie parochiali ſed corpus tantū & oblationes omnes que occaſione ſepulture facte fuiſſent extra de ſepul.c.ex parte nec obſtat.c.i noſtra quia debet itelligi quādo ꝓrſus alibi ſepultus de facto debebat apud ſuā eccleſiam ſepeliri ſed in caſu noſtro nulla ſibi irrogat̄ iſiuria cum non haberet ius tunc ſepeliēdi ꝓpter iterdictum de pe.& re.ꝙ in te & de priui.c.cū & platare § ꝙ ſi tēplarii Et infert iſtā rōnem ꝙ ſi eccleſia parochialis ē īterdicta ſed non ꝑ rationem ꝙ parochianus alibi ſepultus ex electione uel iuramēto dicto caſu eccleſia parochialis non habebit quartam & ita ſcripſi in dicto.c.i noſtra uerſu ultimo ¶ Quare & hoc dico ꝙ ſi apud eccleſiā ubi debuit eē ſepultus de iure pōt de iure defendi ut ſua eccleſia iterdicta nihil ꝑcipiat Sed ſi alibi eſt ſepultus de facto tunc ſine interdicto ſua eccleſia cōmiſit quia forte ꝓpter delictū domini ſit ciuitas īterdicta tunc etiā non deberet ſuo iure priuari cum ꝑ eam non ſtaret ſed ꝑ caſum occurrētem ar. dicta.l.ab adminiſtratione Item ſi in ſua poterit ſepeliri tunc oīum debet fieri reſtitutio ꝑ eccleſiam que illicite ſepeliūt ar.hu.c. & ꝯc. in noſtra que enī occaſione rei mee ad te ueniūt debes mihi reddere ſicut ipſam rē quod dic ſicut plene notat Barto.in.l.pretor ait § quod de fructibus.ff.de boīs auctoritate iudicis poſſideret

Circa hanc excōmunicationē.ſ.de quocunq; qui incidit in hereſim iam dānatam uel nouam adiuenit & generaliter de quocunq; heretico Quero quis dicatur hereticus glo.ordinaria in.c. illi qui peregrinos.xxiiii.q.iii.enumerat plures modos dicēs Vno modo dicit̄ hereticus quicunq; eſt dubius in fide extra de here.c.dubius ¶ Secundo omnis ſciſmaticus dicit̄ hereticus.ii.q.i.quiſquis Tertio omnis pciſus ab eccleſia ſm ꝙ excōicatus dicit̄ hereticus.iiii.q.i.c.i. Quarto modo dicit̄ hereticus

qui male iterptat ſacram ſcripturā.xxiiii.q.iii hereſis Quīto qui nouam opinionē īuenit.xxiiii.q.iii.hereticus Sexto qui uult auferre priuilegiū Romane eccleſie que preeſt omnibus.xxii.di.omnes Septīo q trāſgredit precepta ſedis apoſtolice ꝑtinaciter.xix.di.nulli fas Item large quādoq̧ dicit hereticus omnis qui non tenet articulos fidei & ſm hoc iudei & gentiles ſunt heretici.xxiiii.q.iii.quia uero & ſm hoc nō omnis hereticus eſt excōmunicatus Stricte autem ſumitur hereticus omnis qui remotus eſt ab eccleſia qui errat in fide & ſm hoc omnis hereticus ē excōmunicatus ex. de here.c.ad abolēdam Eſt & alia ſimilis glo.in.c.firmiſſime de hereticis que dicit ꝙ ſex modis dicit quis hereticus.ſ.qui ꝑcutit ſacramēta eccleſie ſicut eſt ſymoniacus.i.q.i.eos qui ꝑ pecuniā Item ille qui ſe ſcidit ab unitate eccleſie.vii.q.i.deniq̧. Itē q errat ī expoſitiōe ſcripture.xxiiii.q.iii. hereſis Item omnis excōmunicatus quarta.q.v.ꝙ autē Item qui fingit nouā ſectam uel confictā ſequit.xxiiii.q.iii.hereticus Item qui aliter ſentit de articulis fidei q̄ Romana eccleſia.xxiiii.q.i.hec eſt fides Addit Anto. de bu.ob.c.firmiſſime ꝙ ꝓprie dicit hereticus qui non tenet quatuor conſilia.c.de here.l.quicunq̧ &.l.ſi.§ de ſum.trini.& fide catholica Item qui decretalibus epiſcopalis contradicit uel eas nō recipit.xx.d.de libelliſ Itē qui coronem catholice eccleſie non recipit in auc.de priuilegiis dotiū poſt pri.colla.octaua Adde ꝙ hereticus eſſet qui diceret xpriſtū non eē uerū hominē ut ī.c.cū xpriſtus de hereticis Item qui diceret ꝑtinaciter aſſerēdo ꝙ anima rōnalis ſeu itellectiua non ſit forma corporis humani ꝑ ſe & eſſēcialiter tāq̄ hereticus ſit cenſendus ut ī cle.i.de ſum.trini.& fide catholica Item octo articuli ut heretici damnant & reprobant Primo ꝙ homo ī uita preſenti tantum in cle.ad noſtrā de hereticis & talē perfectionis gradum poſſet acquirere ꝙ reddet penitus īpeccabilis & āplius ī gratia ꝓficere nō ualebit nam dicūt ꝙ ſi quis ſemper ꝓficere poſſet poſſet aliquis ꝑfectior xpriſto īueniri gloſa dicit ꝙ ſi hoc itelligūt de dei potētia abſoluta catholice dictū eſt ꝑ eam poſſe reddi quē īpeccabilē & hoc priuilegium beate uirgini credat datum eē diuinitus Dicere aute hominē hoc poſſe ſecundū legē cōmunem quā deus ſanctis dona gratie ſue diſpēſat hoc ē hereticum nam ſm cōmunem nullus poteſt īpeccabilis fieri niſi ꝑ dei bñficia uiſionē qualiter ſolum poſt hāc uitā dat beatis ꝓut dicit Tho.parte.i.q.ioo.ar.i. forte mouebant iſti auctoritate Io.in epiſtola prima.c.tertio ibi Omnis q natus eſt ex deo non peccat Sed Ieronimus cōtra Iouinianum plene huic auctoritati reſpondit de pe.di.ii.Si eni ꝓbans multis auctoritatibus hōinem eſſe ꝑfectum in hac uita peccare poſſe exemplo Dauid Salomonis Ioſie Petri Secūdo ꝙ ieiunare non oportet hominē nec orare poſtq̄ gradū ꝑfectionis huius fuerit aſſecutus quia tūc ſenſualitas ē ita ꝑfecte ſpiritui & rationi ſubiecta ꝙ homo poteſt libere corpori cōcedere quicquid placet glo.pulcris demōſtrationibus ꝓbat hoc eſſe hereticū Tertio ꝙ illi q ſunt in ꝑdicto gradu ꝑfectionis & ſpiritu libertatis nō ſunt humane ſubiecti

obedie͂tie nec ad aliqua p͂cepta eccleſie oblinquat͂ quia ut aſſerūt ubi ſpiri tus domini ibi libertas Quarto ꝙ hic pōt ita ſupernaturalē beatitudinem ſm omnē gradum pfectionis i pn̄ti uita aſſequi ſicut i uita eam obtinebit beata Quīto ꝙ quelibet ītellectualis natura ex ſe ipſa naturaliter ē beata ꝙꝙ anima non idiget lumine glorie ipſam eleuāte ad deū uidendum ut eo beate fruendū Sexto ꝙ ſe exercere ī actibus uirtutum ē hominis īperfecti & pfecta anima licētiat ſe uirtutes Septīo ꝙ mulieris oſculum cum ad hec non iclinet natura ē mortale peccatū actus uero carnalis cum ad hec iclinet natura peccatū non eſt cum temptat͂ exercens Octauo ꝙ ī eleuatiōe corpo ris ihesu xpriſti homo non debet aſſurgere nec eidem reuerentiā exhibere aſſerentes ꝙ eēt īperfectionis eiſdem ſi a puritate & altitudine ſue contem plationis tantū deſcenderēt ꝙ circa miſteriū ſeu circa ſacramētum euchari ſtie aut circa paſſionem humanitatis xpriſti aliqua cogitarēt Vnde papa p͂cipit ꝙ nullus dictos errores & defendat & p͂cipit īquiſitoribus ut dili genter inquirāt & puniāt uide gloſas pulcre exponētes & demonſtrantes hos eſſe hereticos errores Item ſunt heretici q negare pſumpſerit ſpiritum ſanctū eternaliter ex patre & filio p͂cedere Itē qui aſſereret ſpiritū ſanctū p͂cedere a patre & filio tāq̄ a duobus pricipiis & non tāq̄ ab uno pricipio de ſum. tri. c. unico li. vi. Item eſſet hereticus qui teneret libellum Ioachim abbatis contra Petrū lūbardum editum iñ quo ipſe abbas Ioachim ponit pluralitatē pſonarū in trinitate pluralitatē dico collectiuam ſicut dicimus plures homines & ſic diuidit pſonas ſubſtantialiter & non p p͂prietatem & ideo reprobat͂. i. c. dānamus extra de ſum. tri. & fide ca. Item ē hereticus q ptinaciter affirmat uſuras non eſſe peccatū in § hac de uſu. & ibi p͂cipit ordinariis & iquiſitoribus ut contra diffamatos de huius errore p͂cedere non obmittāt Iudei tamē ſi hoc ptinaciter aſſererent nō pn̄t p iquiſitores puniri ut heretici ſm Rau. tamen ſi hec dogmatizarent poſſet eccleſia eos punire facit ad hoc quod notat Hoſti. de uoto. c. ꝙ ſuper ſicut puniunt in aliis caſibus ī quibus offendūt fidem de iudeis iudei § ii. ¶ Quero an he retici poſſint reconciliari poſt mortem ſi in morte appareuerit ſigna cōtri tionis Rn̄det An. de bu. in. c. a nobis de ſen. ex. ꝙ poſſunt & debēt. xxvi. q. vi. c. qui recedūt & c. ſequenti de conſe. di. iiii. errogatis de here. exco. i. § ſanc. ¶ Quero quis dicat͂ hereticus p͂pter dubiū fidei Rn̄det ī dicto. c. dubius extra de here. quando dubitat in articulis fidei & hic eſt q ſaluus eſſe non poteſt qui contradicit alicui articulo poſito in ſimbolo Credo in unū deum quibus p fidem ſolā exhibenda eſt credulitas quia fides eſt de re ñ uiſa de pe. di. quarta. c. in dona. C. de ſum. tri. & fide ca. li. ſi. Sed con tra quia nullus eſt qui nq̄ꝫ ex carnis ſtimulo non reuocet in dubiū Rn̄det Anto. de bu. ꝙ quedam eſt dubietas que habet ptinaciā animi & delibera tionem & placentiā habet & hoc īducit hereſim circa articulos fidei Que dam eſt dubitatio que p͂cedit non ex conſcientia & hec eſt potius pena q̄ culpa et debilitas p͂prie ymaginationis q̄ peccatū nec habet hereſim cum

frequēter contra uoluntates accidat ymmo ille qui ſe bene firmat ī fide &
de talibus motis reſiſtit meret̄ ſicut ille qui reſiſtit carnis ſtimulis. vi. di.
Sed penſandū ad hoc. xxiiii. di. dixit ¶ Quero an iudei ſint excōmunicati
tāq̄ heretici Rn̄det Anto. de bu. in. c. ad abolēdam ꝙ n̄ qa quo ad canōicas
ſanctiones nihil ad nos de his que foris ſunt. ii. q. i. multi extra de diuor.
gaudemus ¶ Quero an heretici occulti ſint excōmunicati Rn̄det glo. ꝙ
ſic de here. in cle. i. ¶ Quero qui dicunt̄ credētes hereticoꝝ Rn̄det Anto.
de bu. ꝙ quidā ſunt credētes hereticos & bonos & iſtis non imponit̄ pena
hereticoꝝ Quidā ſunt credētes hereticoꝝ erroribus & tales ſunt heretici
¶ Petrus de ancha. c. quicunq; de here. li. vi. dicit ꝙ credētes dicuntur qui ſe
dicūt credere eoꝝ erroribus de pe. di. i. poteſt Item q ī oratiōibus ſequūt̄
eoꝝ ritum & conſolationē & cōmunionem ab hereticis recipiūt uel ſimilia
que ad eoꝝ ritum ꝑtinēt & ideo tales dicūt̄ credētes quia ꝓſumit̄ effectus
eſſe quoꝝ opera ſequūtur. l. dolū. C. de dolo. & plus eſt facto q̄ uerbo ali
quid facere de appel. c. dilecti. l. certum. ff. ſi certum petat̄ & intellige de
factis que ꝑtinēt ad ritum errātium alias ſecus puta ſi ducatum preberet
heretico uel alimēta uel ſimilia que non ſpectat ad cultū fidei tales eni n̄
credentes ſed receptatores dicerent̄ infra eo. c. accuſatus § ille quoq; ¶ Sed
qd de audiētibus ſmones & ꝑdicationes hereticoꝝ dic ꝙ hii non poſſunt
dici credētes ſed grauiter ſunt ſuſpecti ita ꝙ etiam purgatio īdicenda eſt
de here. c. excōmunicamus § qui autē ſimiliter qui cōmunicant ī ducatu ci-
bis ut predixi ſemel autē in talibus actibus participādo nō poteſt dici qſ
credens uel ſuſpectus. i. q. i. conſtat de preſumptio. c. ex ſtudiis ¶ Quero
qui dicāt̄ receptatores Rn̄det idē Pe. ubi ſupra ꝙ illi qui ſciēter hereticos
ſuſcipiūt ut in. c. felicis de pe. poſt pri. Lex autē illum receptatorem uocat
q receptat & celat ut celatus iudicis manus euadat. l. i. &. ii. ff. de recepta.
&. ff. de offi. ꝓſi. l. cōgruit & q notat̄ i. l. ꝙcūq; c. de ſer. fu. & notat Hoſti.
in ſumma huius ti. § que pena ¶ Quero qui dicant̄ defenſores Rn̄det idē
ubi ſup̄ ꝙ qn̄q; qs defendit errorē qn̄q; errātes primus dānabilior ē. xxiiii.
. q. iii. qui alioꝝ Secūdus. ſ. qui defendit ꝑſonam & punit̄ . c. quicunq; de
here li. vi. & iſta defenſio ꝑſone poteſt multipliciter cōtigere puta uirili
& potentia ne ꝑueniat ad manus iudicis & de iſta defenſione loquit̄. xxi.
. q. i. ꝑ totum Item dicunt̄ tales defendere pricipes & prelati qui tales nō
corrigunt nam in eis negligere eſt fauere. ii. q. vii. negligere . lxxxiii. di.
error & c. ut fame de ſen. exco. ¶ Quero qui dicant̄ fautores Rn̄det idem
ubi ſup̄ Diſtiguēdum inter ꝑſonas publicas & priuatas Illi eni q habēt
publicā poteſtatem ex ſola obmiſſione poſſunt dici fautores qn̄ . ſ. fugant
condēnatum neq; puniūt. xxiiii. q. iii. qui poteſt & . c. quāte de ſen. ex. ubi
de hoc priuate uero ꝑſone non capiēdo uel detinendo non dicunt̄ fautores
quia hoc ſpectat ad habentes poteſtatem quātum autem ad uerbalē reſi-
ſtentiam quibus tenent̄ reſiſtere blaſphemātibuſ . vi. c. primo et. c. qui alioſ
ubi de hoc ¶ Vtꝝ quiſ dicat̄ fauere hereticiſ uerbiſ Rn̄det idem ꝙ ſic ſi n̄

ꝑ iocum nec ex lingue lubrico ſed in publico & in couenticula dicũt illos non eẽ tales quales dicunt & generaliter quãdo ꝓuocant uerbis plebẽ ad hereticoꝝ amorẽ & fidem eneruãt fauere dicũt & ꝓbatur.xi.q.iii. timẽdo ſ a.q.i.c.ſi. Item defendẽs colorate dicit fauere decia.q.tertia ita ſed ſi ꝑ lubricum lingue.ff.de actio.& obli.l.obligationũ ſubſtãtia aduocati etiã qui defendendo eoꝝ exceſſus excuſant fauere dicũtur & de iſtis aduocatis uide quod notat Io.an.in.c. ꝓpoſuit de cle.exco.minis

Circa hanc excõmunicationem ſcilicet de dominis tẽporalibus qui cognoſcunt de officio iquiſitionis Aduertẽdum ꝙ icurrunt hãc ex cõmunicationem ſiue pricipaliter ſiue icidenter cognoſcant prici/paliter puta quia iſta cauſa pricipali facit capi hereticum Incidenter puta quia fecerat capi eum alia de cauſa ſed icidenter etiam de hoc iquiſiuit Itẽ nota ꝙ dãtes ei auxiliũ conſiliũ & fauorem ſunt excõicati ſi ſciẽter hoc fa ciunt ſecus ſi ignorãter ſm glo.

Circa hanc excõmunicationem de iquiſitoribus qui odio gratia uel amore obmittunt ꝓcedere contra hereticos ¶ Quero quid ſi ob/mittant timore uel ꝓpter uitandũ ſcãdalum Rñdet glo.ꝙ non eſt locus huic pene ¶ Quero quis dicat ſuſpectus & ꝑ quam ſuſpectionẽ põt contra quẽpiam ꝓcedere Rñdet Anto.de bu.i.c.excõicamus de here.& io. de li.in cle.co.ti. ¶ Quero quia hic dicit ꝙ non poteſt abſolui preterꝙ ꝑ Romanũ pontificem quid ſi uacat ſedes apoſtolica an poſſit abſolui a col/legio cardinalium Rñdet Lup.ꝙ non de elec. ne Romani ſed ſolum papa uiuẽte uel ab eo cui cõmiſerit nam hic itelligit de pſona non de dignitate ut ſcribit Archi.de reſcriptiſ.c.ſi gratioſe libro ſexto ¶ Quero quia hic di citur ꝙ epiſcopus contrafaciens icurrit penã ſuſpenſionis ab officio ꝑ triẽ nium An pene ſuſpenſionis & excõmunicationis ligẽt occultos ut idigeãt diſpenſatione & abſolutione Rñdet gloſa ꝙ ſic que ſemper ad hoc allegatũ Nota ꝙ neceſſarium ẽ cõfeſſoribus ſcire ſuſpenſiones ut poſſint eos mit/tere ꝓ diſpenſatione

Circa hanc excommunicationẽ de iquiſitoribus qui extorquẽt pecu cunias ratione ſui officii ¶ Quero ꝗtum debent ſatiſfacere ut ab/ſolui poſſint Rñdet gloſa ꝙ ſufficit reſtituere quantũ extorſit Item nota ꝙ eccleſia habet fiſcum ſuum ſm Lan.ut refert Io.de ligna.qui uero theſauraria ſeu burſa cui applicant bona alicuius ꝑlati ſicut bona & res imperii dicunt fiſcus non aũt bona ꝓpria iperatoris uel ꝑlati habet enĩ circa loculos qui ꝓceſſerũt ex loculis quos habuit dominus duodecia.q.i. exemplũ &.c.habebat In hoc tamen fiſco omnes res eccleſie oblationes fi/deliũ appellate ſunt eo ꝙ a fidelibus collate ſunt ãplirantes duodecia.q.pri ma uidentes & in tantũ ãpliatus ẽ fiſcus ꝙ nulla pſona eccleſiaſtica maxĩe communẽ uitam gerẽs poteſt egens uel pauper iueniri quod ueꝝ eſt ſi bñ fieret diuiſio Sed prelati noſtris temporibus male diuidunt ſed totũ ſibi appropriant

CIrca hanc excōmunicationē.ſ.de his qui mādāt xpriſtianos occidi
ꝑ aſſaſinos & ce. ¶Quero qui dicant̄ aſſaſini Rn̄det Pe. de an.
ꝙ aſſaſini dicunt̄ qui ꝑcio conducti delicta cōmittunt & iſti atro
cius de conſuetudine puniūt̄ q̄ ſi gratis mandato ſuſcepto occiderent ut
notat Barto.in.l.non ſolū § ſi mandato de iiuriis &.l.cicero de penis Idē
dicit Io.an.in nouella.ſ.ꝙ aſſaſini dicunt̄ qui ꝑ pecuniā homines occidunt
& dicūtur a ſcido ſcindis quia ſcidūt animā a corpore ſ̄m Archi.¶Quero
quid ſi mandāt occidi iudeos uel paganos Rn̄det Pe.ſ̄m Io.an.ꝙ non eſt
excōmunicatus & ideo dicit Io.an.ſe defendiſſe q̄ndam prelatum contra
quē fuerat ꝓbatum ꝙ fecerat occidi homines ꝑ aſſaſinos ſed cū illi hoīes
potuiſſent fuiſſe non xpriſtiāi nō erat ſufficiens ꝓbatio ¶Quero quid ſi
mandauit quis occidi xpriſtianum ꝑ aſſaſinos & re ītegra anteq̄ mors fu
erit ſecuta reuocauit Rn̄det glo.ꝙ nihilominus ē excōmunicatus ex ſolo
mandato ¶Item nota ꝙ tales nedū ſunt excōmunicati ſed depoſiti a digni
tate ordine honore officio & bn̄ficio ut in dicto .c. ꝓ humani

CIrca hanc excōmunicationē.ſ.de ſymoniacis & qui mittūt eorum
ordinationibus uel alienatiōibus Notādum ꝙ irrite ſunt ordina
tiones bn̄ficioꝝ collationes & eccleſiaꝝ reꝝ alienationes a ſciſma
ticis facte & a dignitate & ordine ſuſpēdit̄ qui iurat ſciſma tenere ut in .c.
de ſciſmaticis ¶Sed nunquid ordinatus a ſciſmatico recipiat carecterem
¶Rn̄det glo.in dicto.c.i.dicens ꝙ ſic dūmodo in forma eccleſie fuerit ordina
tus tamē eſt ſuſpenſus & nō habet executiones niſi diſpenſet̄ & diſpēſari
poteſt cum recipiēte a ſciſmatico ignorāter & debet expelli ab officio niſi
ꝓbet ꝑ teſtes uel ꝑ litteras ſecum diſpenſatū fuiſſe qui tamen nō poteſt
diſpenſari ab epiſcopo ſciſmatico qui eum ordinauit etiā poſtq̄ ipſe epiſ
copus eſt reuerſus ad fidei unitatem ut in.c.fraternitatem in tex.& ī glo.
extra de ſciſmatis ¶Quero an ſuſpenſio ꝓcedat ī infinitum puta ſi ſuſ
penſus ordinat unū & ille alium & ille alteꝝ an ī infinitum cauēs ſint ſuſ
penſi Rn̄det An.de bu.in dicto.c.ꝙ quidam tenēt ꝙ ſic Sed Innocē.habet
hoc ꝓ abſurdo unde dicit ꝙ non ē ueꝝ ꝙ poteſtas ordinādi tollat̄ ī īfinitū
quia non extēdit̄ niſi ad ordinatos & noīatim preciſos quaſi diceret ꝙ non
trāſit hec pena ad tertiam ꝑſonam ſicut ī excōmunicato ¶Dic tamen ꝙ lex
contradicit quia ſi plures manus ābulauerit idem erit.ff.de mino.l.ī cauſe
§ ſi.&.l.ſ & ubi & quod dicit canō ꝙ de radice īfecta bonus fructus exi
re non poterit .i.q.i.fert̄ Hoſti.dicit ꝙ durante ignorātia ſicut ordiatoꝝ
ꝑfertur opinio ueritati & omnia in xpriſti fide purgant̄ de archa.cle.&
mu.uiā ueritate autē cōperta neceſſaria erit diſpenſatio Et datō ꝙ totus
mundus ſit īuolutus et multitudō ſit in cauſa preſtabit ſaltē pape legiti
mā cauſam diſpenſandi extra de ordi.ab epiſcopo.c.i.et.ii.et de cle.exco.
minis.c.latores ¶Quero quis dicat̄ ꝓprie ſciſmaticus Rn̄det An.de bu.ꝙ
quādoq; hoc uerbū ſumit̄ largiſſime ut omnis in peccato mortali cōſtitutus
.xiiii.q.quarta apoſtolice.i.q.i.ſacerdotes et ſunt a deo ſeparati non autē

a ſacramētis eccleſie large dicūt eſſe ſciſmatici oēs excōmunicati ex quibus aliqui peccāt aliqui non ſed ſine peccato non debet excommunicatio fieri de reſti.ſpon.litteras de ſen.ex.c.iquiſitioni tamen ſunt ab omni actu fidelium ſeperati Stricte ut qui cōiurationes faciūt contra epiſcopum ꝓprium & in his non habet locum .c.i.de ſciſma.non eñi ſunt ſuſpenſi ſꝫ ſuſpēdēdi ſcḋm Hoſti.& Inno.Ad huc magis ſtricte poſſunt dici ſciſmatici qui cōtra epiſcopum ꝓprium iſurgūt & epiſcopatū tenēt & ſuos conſtituūt ſacerdotes faciūt.vii.q.i.ſcire.xxiiii.q.tertia iter ſciſma ¶ Quidā ſunt ſciſmatici ſtrictiſſime ꝓut in.c.i.de ſciſmaticis ſumit̄ ut qui ſunt diuerſi ab unitate eccleſie & qui conant̄ ſibi epiſcopos & preſbiteros & conſtitutiones facere ſeptiā.q.i.nouatianus Sed nunquid tales ſunt heretici & incurrant penas heriticoꝝ uidetur ꝙ ſic quaſi male ſentiat de illo articulo unam ſanctā eccleſiam Alii tenēt contrariū ꝙ ꝓprie non ſunt heretici & hanc opinionem tenet Hoſti.dūmodo recognoſcat Romanā eccleſiam quia tunc nō ſunt ab ūnitate diuiſi unde duo licet contendāt ſe pontifices Romanos non ꝓpter hoc heretici ſunt quia credūt unā eccloſiā licet quilibet credat ſe eius ſponſum eſſe Sed ſi quis ſe papam contempneret quia crederet eccleſiam duos habere pontifices eſſet hereticus quia crederet duas eccleſias contra illud unā ſanctam eccleſiā catholicam & ſic intellige Io.vii.q.i.non aūt ¶ Vtrum omnes ſciſmatici ſint excōmunicati Rn̄det idem Anto.in dicto.c.i.ꝙ illi ſciſmatici tantum ſunt excōmunicati qui ſe contra Romanā extollūt & ab ipſa ſe ſeperant quia tales ſunt heretici & ꝑ conſequēs excōmunicati ut in dicto.c.excōmunicamus de here.& ideo greci uſqꝫ huc uel hucuſqꝫ fuerunt excōmunicati quia fuerūt diuiſi ab eo quod eccleſia ꝓ articulis fidei determinauit Alii autem ſunt excōicati ſcilicet ſciſmatici large qui non ſunt contra articulos fidei nec contra uniuerſalem eccleſiā ita ꝙ ſunt ſuſpenſi n̄ excommunicati ut hic in fine ſꝫ ꝓceſſu curie omnes ſunt excommunicati

¶ Quero q̄ differētia ſit inter ſciſmā & hereſim glo.in.c.inter hereſim.xxiiii.q.tertia dicit ꝙ eſt differētia que eſt iter diſpoſitionē & habitum primo eñi dicit̄ ſciſma Sed poſtq̄ ꝑtinaciter adheret ſue ſecte dicit̄ hereſis uel aliter ut dicas ꝙ omnis hereticus eſt ſciſmaticus ſꝫ non conuertit̄ & ſic eſt illa differētia que eſt inter genus & ſpeciem

CIrca hanc excommunicationē.ſ.de deferrentibus ferrū arma & ce. Quero quid ſi ferrum & alia huiuſmodi ſint delata non itentione ut ipugnent̄ xpriſtiani Rn̄det Anto.de bu.dicto.c.ita quoꝝdam ꝙ ſufficit ꝙ portent licet non hac itentione ut ipugnēt xpriſtiani ſꝫ ſufficit ꝙ ipugnari poſſunt ¶ Quero an ſit alia pena ultra excommunicationē Rn̄det glo.ꝙ ſic quia debent capite puniri.l.ii.c.q̄ res ex porta non debet Item dicit in his qui docēt naues facere eos cum prius illius rei peritiā n̄ haberent .c.de pe.l.ſi. ¶ Quero quid contineat̄ appellatione armoꝝ Rn̄det glo.ꝙ fuſtes & lapides puta ſi deferrent lapides in machinis ponēdis

¶ Quero quid de his qui exercēt gubernationē i piraticis nauibus n̄ contra

xpriſtianos ſed contra alios īfideles Rn̄det An. de bu. in. c. ad liberandam ſm aliquos ꝙ ſunt excōmunicati quia docēt eos in piratica arte qua poterunt poſtea xpriſtianos impugnare licet hoc non placeat Inno.

Circa hanc excōmunicationē de effractoribus ſiue īcēdariis Nota. differētiam īter incentores eccleſiaꝝ & religioſoꝝ locoꝝ & aliaꝝ reꝝ ſm Rycar. in quarto & Aſtē. in ſumma li. vii. ti. ii. uer. xviii. quia īcentores eccleſiaꝝ & religioſoꝝ locoꝝ & cimiterioꝝ que īfra ſpaciū priuilegiatum cōtinent ſunt excōmunicati ipſo iure ſed ante denūtiationē poſſunt abſolui ab epiſcopo poſt denūtiationē uero a ſolo papa Incēdarii uero aliaꝝ reꝝ non ſunt excōmunicati ipſo iure ſed excōmunicādi & cum fuerit excommunicati a ſolo papa abſolui poſſunt ¶ Quero qui dicant incendarii Rn̄det Aſten. ſm Ray. qui īcendunt auctoritate ꝓpria ciuitatem ullam domum ſegetem uel ſimilem rē malo ſtudio ſiue pro uindicta .xxxiii. di. al. c. peſſimam non ſolū autem ſm Rodo. dicitꝰ incendarius qui incendit ſed etiam qui facit īcendi uel ad hoc ſcienter conſiliū uel auxiliū īpendit auctoritate ꝓpria ut dictū eſt & dicit malo ſtudio quia ſi caſu uel negligentia faciat non ē incendarius ¶ Quid de illo qui īcendit ꝓpriā domum uel ſegetē Rn̄det Aſten. ſm Goff. ꝙ talis licet peccaret abutēdo rē ſua non tamē incideret penā incendarii niſi dolo malo hoc faceret ut uicini bona īcenderet ¶ Quero quis dicat effractor eccleſie Rn̄det Aſtē. ſm Ro. ꝙ ille qui dolo malo aut ꝑ iniuriam uiolēter parietem foderit aut uitream feneſtrā aut ferratā rūperit aut hoſtia aut uectes aut cardines dū tenent hoſtia formata diruperit aut tectum eccleſie Sed nunquid factor occultus erit excōmunicatus ipſo iure Rn̄det Rodo. ꝙ ſic in fauorē eccleſie Ex ꝑdictis patet ꝙ ſi ꝑdones cauſa frangēdi eccleſiā uadant non tamen frangāt puta quia eam apertā & nullū reſiſtentē īueniūt quia īde cuſtodes ꝓpter eoꝝ timorē auffugerāt nō īcidunt excōīcationē licet ītrēt parati inferre ui uolētibus eis reſiſtere ¶ Quero qd de ſacrilegis utꝝ ſint excōīcati Rn̄det Aſtē. ſm Ric. ꝙ ut dicit. xix. q. iiii ſi quis ſacrilegiū cōmittit: aufferendū ſacrum de ſacro uel ſacꝝ de non ſacro uel non ſacꝝ de ſacro quocunqꝫ autē iſtorum modoꝝ quis committat ſacrilegiū non īcurrit excōmunicationem maiorē ipſo iure niſi faciat hoc cum uiolatiōe eccleſie ſiue īcendio extra de ſen. ex. c. conqueſti in glo. Tales tamē ſunt excōmunicādi ſi moniti ſatiſfacere contempſerit ut. xvii. q. quarta ſi quis domum dei & xii. q. ii. idigne uidet tamē aliquibus ꝓbabiliter ꝙ ipſo iure minorem excōmunicationem incurrat Dicit enim in. c. ſi quis ī domum dei donec ī conuentu legittime & monitus ſatiſfaciat ſciat ſe priuatum eſſe uñ illud. c. xi. q. iii. canonica ī quo uiolatores eccleſiarum excōmunicāt Loquit de his qui eccleſias uiolāt cum effractione ſimiliter illud. xviii. q. iiii. omnes eccleſie Ibi excōīcantur omnes raptores eccleſie & alienatores facultatū eius loquit de raptoribus rerum eccleſie uim inferendos ſ. eam frangendo ¶ Ex predictis ergo patet ꝙ illi q eccleſias offendunt uel bona ipſarum diripiunt aliter ꝙ̄ eccleſias

incendēdo uel uiolādo & opere ñ ſunt excōmunicati ipſo iure ſ; ſunt tñ ex‑ communicandi licet dicant ſacrilegi extra de foro con.c conq̄ſtū Patet etiā ex p̄dictis ꝙ deflorans monialē bñdictam licet auferat rem ſacram.ſ.uirgi‑ nitatem de muliere ſacra non icurrit excōmunicationē ipſo iure niſi eā op‑ primat uiolenter Si tamē epiſcopus i conſecrādo ferat ſententiā excōmuni cationis i omnes q cum talibus ſe imiſcebūt carnaliter poſt hoc carnaliter eam cognoſcens excōmunicationē icurrit hec Ric. Quid ſi aliquis cōmittit in eccleſia aliquid enorme puta accipit corpus xpriſti de altari uel dum cō municat tenet in ore ꝓpter ſortiarias .i.ad faciendū ſortilegiū uel criſma uel frangit altare uel crucem uel ſimile ¶ Rñdet Aſten. ſm Ray. ꝙ talis eſt excommunicatus extra.c.c.conqueſti.xvii.q.quarta oēs eccleſie Sed Aſtē. dicit ꝙ ſicut ex p̄dictis patet uidetꝙ q accipit talia ſine fractione eccleſie ſiue uiolatione non ſit ipſo iure excōmunicatus ſm Ric. ¶ Item nota ꝙ ne dū effractor uel icendarius eccleſie uel loci religioſi uel cimiterii ē excom‑ municatus ſed etiā totius ſpacii priuilegiati qui ſunt.xxx.paſſus i circuitu eccleſie .xvii.q.iiii.quiſquis &.c diffinit niſi ſint capelle que ſunt infra ābitum muroꝝ quaſi in modū caſtri fabricate ut dicto.c quiſquis ¶ Q uero dicitur hic ꝙ effractor ſiue icendarius ē excommunicatus ſi denūtiet a quo debet denuntiari Rñdet Ric.ꝙ a quocūq; uel etiā a ſimplici ſacerdote dū tamen habeat ex conſuetudine excommunicādi uel denuntiādi uel ſunt de‑ nūtiati ab homine uel conſtitutione ſinodali ¶ Q uero an alii icendiarii ñ eccleſiaꝝ qui apud aliquas ꝓuintias ex conſuetudīe reputant̄ excommuni cati ut i theotonica ā uigore talis conſuetudinis ſit excommunicati Hoſti. in ſum.de icendariis tenet ꝙ ſic Idem Ray. ſed Rodo.tenet ꝙ conſuetudo ſine licentia uel conſtitutione tacita uel exp̄ſſa non poteſt facere aliquem excommunicatū ¶ Q uero an excuſat metus uel coactio q̄cunq; conditiona lis puta cū p̄cipit alicui ſi non icendas hanc eccleſiā occidā te an iſte metuſ excuſat ut non icidat excommunicationē Rñdet Aſten. ſm Rodo.& Ber. ꝙ non Itē dicit de alio icendario aliaꝝ reꝝ ꝙ ius & metus non excuſat qui poſſit excommunicari Sed bene iſti excuſant q̄ alienationē peccati a tāto ſed non a toto

Circa hanc excommunicationē de ſtatuētibus contra libertatē eccle ſie Notat Anto.de bu.ꝙ exponentes ſtatuta & ſcribentes contra libertatē eccleſie licet eis non utant̄ ſunt ipſo iure excommunicati ¶ Q uero an ſcriptores conſiliarii rectores & ceteri ſint ipſo iure excom‑ municati Rñdet idē ꝙ ſic eo ipſo ꝙ iterfuerit edictioni uel ſcripſerit ſed illi q ñ iterfuerint incurrūt ſi ſunt negligentes in ipſis delendis & abolendis ¶ Q uero quando dicant̄ neglig̃etes i delēdo uel i ñ faciēdo obſeruari Rñdet Aſten. ſm Hoſti.ꝙ ex quo certificati ſunt eum obedire negligūt ligantur quod referri poteſt ad arbitrium boni uiri.ſ.quando potuerūt ſcire & qñ impedire.ſine ꝑiurentur ¶ Q uid ſi certificantur de nocte uel in die feſto quando conſiliū generale ñ poteſt fieri uel certificat̄ dū ē infirmus Rñdet

An.de bu.ꝙ arbitrio boni uiri relinquit. ¶Quid ſi conſiliarius dedit con trarium conſilium ut non ederet ſtatutū an ſit excōmunicatus Rn̄det idē ſm quoſdam ꝙ ſic quia debēt potius dimittere dignitatem uel officiū niſi deſtruātur ſtatuta ſi habēt poteſtatē deſtruēdi ut in.c.aduerſus de imu. ec.ſecus ſi non haberent quia tunc non ipſi ſ ſtatuto conſentiētes illaqāt ad hec cle.ex grandi de uſuris non tamē ſtatim ſunt ligati ſtatuta nō de lentes ſed arbitrio boni uiri ¶Quero an ꝓpter ſtatutum factum ꝑ aliquos pricipales de uniuerſitate liget uniuerſitas pena excōmunicatiōis Rn̄det idem in.c.grauē ꝙ ſic ſi tota conſentit uel maior pars uel ſi hoc factū habet ratum habet uel ſi non monita non emendet uel faciat emēdari ut ſup eo. conuerti ¶Quero quid ītelligatur fieri contra libertatem eccleſie Rn̄det Aſten.ſm Rodo.ꝙ nomine eccleſie non cōprehendūtur layci heremite & recluſi niſi ſe ſubicerint alicui religioni approbate ¶Sed nunqd īperato res & reges ligant̄ hac conſtitutione ſi quid tale fecerit Rn̄det Aſtē.ſm Rodo.ꝙ ſic ſimiliter omnes alii in quacunq̄ dignitate conſtituti ¶Quero qualiter debet ydonee cauere ꝙ de cetero talia non cōmittat Rn̄det Aſtē. ſm Hoſti.ꝙ debēt cauere ſub certa pena uel datis ſufficiētibus fideiuſſo ribus ar.extra de ꝓſumptio.c.litteris §certa ¶Quero quid ſi faciat cōtra particulares conſuetudines aliquaꝝ eccleſiaꝝ uel particulares Rn̄det Ro. in ti.de raptoribus ꝙ n̄ credit hanc penā habere locū ¶Quero quomodo dicat̄ fieri contra libertatē eccleſie Rn̄det An.de bu.dicto.c.nouerit ꝙ qn̄ detrahit̄ priuilegio generali eccleſie cōceſſo ſuper ſpiritualibus ſiue a deo ſiue a papa ſiue ab īperatore a deo ſic illud quodcunq̄ ligaueris ſuper ter ram & ce.Quod trahit̄ etiam ad īterpretatiōnē dubioꝝ ut dicitur i.c.per uenerabilem §nominibus extra qui filii ſicut legi Item priuilegium a deo conceſſum de decimis & primitiis & oblationibus habendis.xvi.q.i.reuer timini de decimis.c.a uobis &.c.tua Itē ꝙ eccleſia ſolas res eccleſiaſticas adminiſtret.xvi.di.ſi iperator & ꝙ ipa ſola de ſpiritualibus iudicet uice ſimaſexta di.idemq̄ & alia multa que tam ex ueteri q̄ ex nouo teſtamēto colligi poſſunt ꝙ manus non mittat ī ꝑſonā eccleſiaſticam.xvii.q.quarta .c.ſi quis ſuadente dyabolo Item in relictis ad pias cauſas ſufficit teſtamē tum cum duobus teſtibus de teſta.c.relatum &.c.omnes Ab īperatore po ſſunt etiam priuilegia concedi quia ipſe cum uniuerſis laycis & clericis po ſſidet in temporalibus unde quo ad illa temporalia poteſt priuilegia con cedere nonagitaſexta di.tuus unde quādoq̄ concedit īperator priuilegia loco quo ad imunitatem quandoq̄ eccleſie uniuerſali.i.congregatiōi fide lium quandoq̄ rōne eccleſie qnq̄ ꝑſonis eccleſiaſticis.C.de epiſcopis & cle.l.nemo.c.de his qui ad eccleſias confugiūt.l.in preſenti i.auctoritate ut eccleſia Romana colla.ii.non autem ꝓcēdit in priuilegiis aliqbus ſpe cialibus uel ſingularibus eccleſiis uel collegiis uel perſonis conceſſis ſiue a papa ſiue ab imperatoribus ſiue ab aliis principibus in his que ad eos ſpectant unde contrauenīēs nō incidit ī canonem iſtū nam qui facit contra

libertatem iſtius uel illius eccleſie non ꝓpterea dicit facere cõtra libertatē eccleſiaſticam ſm Inno. ¶Item notat Anto.de bu.in dicto.c.graue ꝙ non ualet ſtatutum factū p laycos coartans clericos ad caſtra cuſtodiēda & pe/nā imponens clericis non cuſtodientibus ¶Item notat Vincen.& Abbas ꝙ ſtatutū factū p laycos ꝙ uadens de nocte puniat̄ i tāta q̄titate pecunie non ligat clericos ſed debet p eccleſiā puniri extra de conſti.c.eccleſiaſticā xvii.di. bene quidē ¶De imūnitate eccleſie pſonaꝝ & reꝝ eccleſiaſticarū uide in uerbo imūnitas in piſan. ¶Vtꝝ uiolatores non tantum eccleſie ſ etiam imunitatē eccleſie ſint ipſo iure excõmunicati Rn̄det Aſten.li.vii. ti.ii.uer.xviii.ꝙ non ē idem uiolare eccleſiā & immunitatem eccleſie quia eccleſiā uiolare eſt ipſam frangere uel icendere uiolare uero immunitatem eccleſie eſt facere contra libertatem eccleſie ¶Violans eccleſiā actualiter eſt excōmunicatus ipſo iure uiolās uero imunitatem eccleſie non ē excōicatus ipſo iure ſed poſt monitionē ſufficientē ſi emendare contempſerit ē excō/municatus.xvii.q.quarta nullus &.c ſi quis deinceps unde extrahēs hoīem de eccleſia ad quā ꝓ refugio fugerat non eſt excommunicatus ipſo iure cō/muni in aliquibus uero caſibus uiolator eccleſiaſtice imunitatis eſt excōm/municatus ipſo iure ut iponētes debitas exactiones clericis textus autem i c.nouerit de ſen.ex.loquit̄ de facientibus ſtatuta contra libertatē eccleſie puta ſi quis ſtatueret ꝙ fugiens ad eccleſiā quocunqꝫ modo & caſu poſſet tamen extrahi talis eſſet excommunicatus uel q ſtatuta uel conſuetudines ſuari fecerit ſiue faceret ¶Item ſi quis ſtatueret ꝙ clerici tenerent̄ ſoluere pedagia uel guidagia a quibus ſunt imunes ſunt excommunicati uel qui faceret contrariā conſuetudinē obſuari ut in.c.q̄q̄ de cen.li.vi.& generali/ter quicunqꝫ faceret ſtatutum contra generale priuilegium conceſſum gene/raliter omni eccleſie uel pſonis eccleſiaſticis uel conſuetudines contrarias facere obſuari ¶Quero an clerici uel ſcolares ad ſua conſilia poſſint in ec/cleſiis congregare Rn̄det Pe.de an.in.c decet de imunitate eccleſie li.vi. ¶Guil.ꝙ eccleſiaſtica & ſpiritualia negotia poſſunt ibi tractari ūde poſſunt ibi clerici ſinodum facere & de libertate eccleſiaꝝ & ſtatu clericoꝝ & refor/matione moꝝ in dicto & in populo Itē ſcolares poſſunt ibi magiſtrari & ſimilia facere quia hoc eccleſiaſticum eſt & ab eccleſiaſtica pſona magiſte/riū recipiūt extra de magi.c.i.Eſt enī res ſanctiſſima ſcientia .ff.de uariis & extra or.cog.i.l.i.§ eſt quidem Si autem ſcolares uellent ibi temporalia tumultuoſe tractare dicto.c.decet eis obſtat ibi quaꝝlibet uniuerſitatum & ſocietatū facit de maio.& obe.c.ſollicite in fi.Addit etiā Io.ā.in nouella ꝙ ſicut layci uellent ibi ſpiritualia tractare puta de faciendo feſtum beate marie uirginis uel aliquā confraternitatē in honorē dei uel alicuius ſancti uel de pace etiam inter laycos facienda hoc non ē interdictū eis ¶Quero an ordinarii poſſint dare licentiam contra imunitatem eccleſie puta ꝙ fiāt p lamenta conciones uel cauſaꝝ cognitiones & ſimiliā Rn̄det Pe.de anca. & de.piſanum ꝙ non & allegant.ff.de tranſac.l.cum hii.§ ſi ptor & de of.

ꝓcu.ceſaris.l.i.& extra de natis ex li.uen.c.unico unde dicit tex.i dicto.c. decet Ordinarii locoꝝ hoc faciunt obſuari ſuadenda ſuadeant interdicta huius canonis auctoritate conpeſcāt dicit tamē Guil.hoc ueꝝ niſi urgens & euidens cauſa ſubeſſet hoc poteſt intelligi puta quādo incurſus hoſtiū adeēt ¶ Quero que ſint uetita in eccleſiis fieri textus in dicto .c.decet ſic dicit ¶ Nullus in locis eiſdem in eccleſiis in quibus in pace ac quieta uota conuenit celebrari ſeditionē excitet cōclamationē moueāt impetū ue committat Ceſſent in illis uniuerſitatum & ſocietatū quarūlibet conſilia conciones & publica ꝑlamēta Ceſſent uana & multo fortius pheda & ꝓphana colloquia Ceſſent confabulationes q̄libet ſint poſtremo quecūq; alia q̄ diuinum poſſint turbare officium aut oculos diuine maieſtatis offendere ab ipſis ꝓſus extranea ne ubi peccatoꝝ eſt uenia poſtulāda ibi peccandi detē occaſio aut depħēdat peccata cōmitti Ceſſent ī eccleſiis eaꝝ cimiteriiſ negotiationes & ꝑcipue nundinaꝝ ac fori cuiuſcunq; tumultus ¶ Omnis in eis ſecularium iudicioꝝ ſtrepitus conquieſcat nulla ī ibi cauſa per laycos criminalis maxime agitet ſint loca eadē a laycoꝝ cognitionibus aliena

¶ Quero an contractus facti in eccleſia teneātur Rn̄det in dicto.c.decet ꝙ ſic licet non debeāt fieri & qui faciūt peccant ſecus in ꝓceſſibus & ſuis iudicialibus ¶ Quid ſi fieret ſtatutum ꝙ nō poſſet eccleſiis donari uēdi uel relinqui Rn̄det Pe.de anca.c.eos de imu.eccle.li.vi.ꝙ ſtatuentes ſunt excōmunicati ipſo iure ¶ Quid ſi fiat ſtatutū generale quod ueniat īcludere clericos puta Senis ꝙ ſi citatus coram officialibus ccis declinauerit iporū iuriſdictionē ſit extra ꝓtectionē cōmunis & poteſtas ī ciuibus & criminalibus non audiat ipſum clerici corā talibus officialibus citati non audent declinare quia poſtea in eoꝝ iniuriis & offenſis poteſtas eos non audiret an ſi contra libertatem eccleſie Rn̄det Pe.de an.ꝙ epiſcopus poteſt ſi ex hoc uidet clericos de facto damnificari & timidiores fieri cogere ſecularē poteſtatem ad declarādum ꝙ ſtatutū illud ſic generale non intelligat de clericis nolentibus declinare & ita dixi in .c. ſi diligēti de foro cōn. & per Bal.ponit Iacobū butri in auctētica.C.de epiſcopis & clericis

Circa hanc excōmunicationē.ſ.de his qui uſurpant ſibi cuſtodiam uacātium eccleſiaꝝ ¶ Querit glo.quia textus dicit uniuerſos An maſculinū concipiat femininū ut intelligat etiā uniuerſas An mulieres que ſibi hoc uſurparēt ſint excommunicate Rn̄det gloſa ꝙ ſic quia ſemper maſculinū concipit femininū quādo a canone ꝓfert de quo hic uide plene ꝑ petꝝ de an. ¶ Quero quia textus dicit uniuerſos & ſingulos qui regalē cuſtodiā ſiue guardiam aduccationis ſeu defenſionis titulum in eccleſiis monaſteriiſ ſiue aliiſ qbuſlibet piiſ locis de nouo uſurpare conanteſ bona eccleſiaꝝ monaſterioꝝ aut locorum ipſorū uacātium occupare preſumūt quid dicunt regalia.i.collecta que fit regiſ ratione uel īperatoris uel tributum quod debet regi uel iura que ad īperatorē ꝑtinere conſueuerunt ut portuſ & uectigalia q̄ erāt eccleſiiſ cōceſſa ꝑ īperatorē uel ab īperatore

uel rege & aliquis de nouo uolebat ſibi uſurpare uacante eccleſia .i. ormtuo rectore Alia uocabula que ſecunt. cuſtodiã & guardiã & ce. ſunt nomina iuris patronatus quocunq; ergo nomine cēſeant uſurpantes de nouo tale ius in eccleſiis uel aliis piis locis & bona ipſoꝝ locoꝝ uacantiũ excõmunicati ſunt ipſo iure ¶ Quero quia dicit de nouo uſurpare & quãdo dicat̃ de nouo uſurpare Rñdet glo. & Pe. de an. ꝙ qñ uſurpans oſtendit titulum puta quia tenet iſta titulo patronatus & adhuc nõ pſcriptio completa .xl. ãnoꝝ ¶ Si autem oſtenderet titulũ & eēt completa pſcriptio non diceret̃ de nouo uſurpare Si uero nullum habet titulũ dicit̃ de nouo uſurpare niſi tenuiſſet tanto tempore cuius initii memoria non exiſtit Si uero exiſteret memoria diceret̃ de nouo uſurpare ¶ Quero dicitur hic ꝙ clerici eccleſiaꝝ & monaci mõnaſterioꝝ & pſone alioꝝ pioꝝ locoꝝ puta hoſpitalium qui ꝑcurãt ut bona dictorum locoꝝ uacantiũ occupent̃ ſunt excõmunicati ¶ Quero quomodo dicant̃ hoc ꝑcurare Rñdet glo. forte occaſione diſcordie inter ipſos ſuſcitate Et dicunt̃ ꝑcurare ōpere conſilio & pſuaſione & cooperatiõe ex. de homicidio ſicut dignum ¶ Item nota ſm glo. & Pe. ꝙ clerici cum uident bona eccleſie uſurpari dicũt ſe opponere quod ĩtellige cum effectu quantũ in eis erit inuocando brachium ſeculare uel ſibi nũciando de homi. poſtulaſti. & c. dilecto infra de ſen. ex. ubi ad defenſionẽ talẽ licitam pñt laycos ĩuocare ad hec .l. iii. §cum igit̃ .ff. de ui. & ui. armata etiam ſi in cõflictu alicuius mors interuenit non iputabit̃ ſibi ſed aduerſario .l. quoniã multa .C. ad .l. Iuliã de ui. & notat Inno. de reſti. ſpoli. c. olim ¶ Itẽ ꝙ ꝑ tẽpore quo clerici non defendũt eccleſiã ab oppſſione non debēt recipere ꝓuentus ut hic in textu q dicit Illos uero clericos qui ſe ut deberent talia facientibus non opponũt de ꝓuentibus eccleſiaꝝ ſeu locorũ ipſorum ꝑ tempore quo pmiſſa ſine debita contradictione ꝑmiſerint aliquid pcipere diſtrictius inhibemus Sed an ſaltim poſſint percipere uictũ & ueſtitum Archi. tenet ꝙ non quia qui non laborat ñ mãducet ut notat̃ .ff. de dã. infecti .l. ꝗ uis Itẽ nota ſm glo. ꝙ fundans & dotans eccleſiã de dioceſani cõſenſu poteſt hoc ſtatuere ut fructus ipſius eccleſie cũ uacabit poſſit ſuos facere .xviii. q. iii. eleuterius de iure patro. c. preterea & c. nobis ¶ Quero quid de illo qui iuſto titulo uel antiquã conſuetudine debet habere cuſtodiã uacãtis eccleſie uel monaſterii uel hoſpitalis uel alterius pii loci An uacante eccleſia ſibi lucri ſaciat fructus Rñdet glo. ꝙ non ſed fructus conſeruare debet futuro ſucceſſori qui enim cuſtodiam habet cuſtodire debet non conſumere habebũt tamẽ ꝗ diu cuſtodie dãt moderata cibaria

Circa hanc excõmunicatiõnẽ .ſ. de falſificantibus litteras dñi pape uide quod dicitur in piſanella in uerbo excommunicatio tertio qa eadem ponutur in ſum. heſtẽ. .l. vii. ti. ii. ver xxiiii. ¶ Quero quid ſi falſitas ẽ ita latens ꝙ uideri etiam non poſſit etiã a perito Rñdet Aſten. ubi ſup ꝑ ꝙ ſi diligentiam quam potuit pſe & ꝑ alios fecit non tenet̃ alias non excuſatur ¶ Quero utrum impetrans litteras a papa tacita

ueritate ſubgeſta falſitate ſit excōicatus ipſo iure Rn̄det Aſten. ubi ſupra ꝙ non ſiue hoc faciat impetrans ſcīēter ſiue ignoranter etiā ſi talis ueritaſ taceat̄ uel ſi talis falſitas ſuggerat̄ ꝙ ea ueritate manifeſtata uel falſitate non ſuggeſta papa litteras illas nō concediſſet u nde de reſcrip. c. ſuper litteris he. ꝙ littere ſic īpetrate ꝑ malitiā uel fraudē indiſtincte non ualēt n̄ tamē dicit̄ ibi ꝙ impetrans excommunicationē incurrat ¶ Quid de illo q litteris utit̄ apoſtolicis ſub alio nomine īpetratis Rn̄det idem ubi ſup̄ ꝙ licet tam iſti q̄ illi ſint digni magna pena & confuſione non oportuit tamē ius condere ꝙ tales ipſo iure excommunicationē īcurrāt quia talis fraus a parte aduerſa uel a iudice contra utentes faciliter & certitudinaliter ꝓbari poteſt puta ſi talis littera ſit impetrata ſub nomine Petri clerici uel cruce ſignati & non ſit ita faciliter & certitudinaliter excipi poteſt contra utētē talibus litteris oſtendendo ꝙ non ē clericus uel cruce ſignatus non obſtat .xxv.q.ii. dicenti ubi dicit̄ falſarius qui litteras impetrat falſa ſubgeſtiōe uel falſis p̄cibus quia licet talis ſit falſarius lato ſumpto uocabulo non tn̄ eſt ꝓprie falſarius litterarꝫ pape quia ueras litteras īpetrat licet falſa ſuggeſtione ¶ Quero qui ſunt modi falſificandi litteras papales Rn̄det tex. i. c. licet de cri. fal. ponit plures modos & ſpecies falſitatis Primus ſiue prima ſpecies falſitatis eſt ut falſa bulla falſis litteris apponat̄ Secūda ut filū de uera bulla extrahat̄ ex toto & ꝑ aliud filū miſſum falſis litteris īſerat̄ ¶ Tertia ut filum ab ea parte in qua carta ꝑlicat̄ inciſum cum uera bulla falſis litteris imittat̄ ſub eadem ꝑlicatura cū filo ſimilis canapis rēſtauratū ¶ Quarta cum a ſuperiori parte bulle altera pars fili ſub plumbo reſcindit̄ & ꝑ idem filum litteris falſis inſerta reddicit̄ ī plumbū Quīto cū litteris bullatis & redditis in eis aliquid per raſuram tenuē imittat̄ Sexto ut cum ſcriptura litterarꝫ quibus fuerat appoſita uera bulla cū aqua & uino uniuerſaliter abolita ſeu deletā eadem carta cum calce uel aliis iuxta cōſuetū modū ſiue artificium de ablata de nouo reſcribit̄ Septima cū carte fuerant appoſite uerba bulle totaliter abolite uel abraſē alia ſubtiliſſima carta e iuſdem q̄titatis ſcripta cum tenatiſſimo glutine quo unit̄ Deinde ſubdit textus Eos etiā a crimine falſitatis non reputamus imūnes qui cōtra conſtitutionem noſtrā ſcienter litteras n̄ de noſtra uel bullatoris manu recipiūt Illos quoqꝫ qui accedētēs ad bullā falſas litteras caute proiciūt ut de uera bulla cum aliis ſigillent̄ Sed hee due ſpecies falſitatis non poſſunt facile cōprehēdi niſi in modo dictaminiſ uel in forma ſcripture uel qualitate carte falſitaſ cognoſcat̄ In ceteriſ autem diligenſ idagator falſitatem poterit intueri uel in adiunctiōe filorꝫ uel in collatione bulle uel mociōe uel obtuſione preſerti ſi bulla non ſit equaliſ ſed ali cubi magiſ tumida & alibi magiſ depreſſa ¶ Quero utrꝫ ſi īueniens litteraſ pape cuiuſ efficacia iā expirauit puta quia fuit data ad tempus quod iā trāſiit ludo non intentione utendi littera aliqua in ea male formata reformet uel pūctū faciat uel quolibet alio modo aliq̄d īmutet an ſit excōicatus ipſo iure Rn̄det Aſten. ubi

ſuꝑ dicūt aliqui ꝙ non quia illa excommunicatio nō intelligit niſi de litte
ris que poſſunt utiles eē aliter ꝑdicta autem littera quo ad cōmunē hoiem
iutilis eſſet Sed contra licet illa littera non mutata ſit iutilis tñ ꝑ raſuram
ſic imutari poſſet ꝙ utilis appareret ut ſi ibi ſcriptura eſſet poſt terminū
nā uidet utilis que erat ante iutilis Cū ergo quecūqȝ imutatio ſiue parua ſi
ue magna circa litteram pape que ꝑ mutationē poſſet apparere utilior q̄
erat uel utilis cum nō eſſet ſit ꝓhibita ſub pena excōmunicationis late ſen
tentie uidet ꝙ imutās aliquid circa litterā de qua ē queſtio ſit excōicatus
ipſo iure quod concendū uidet ut extra de cri. fal. c. licet in glo. ubi dicit
¶Quicunqȝ addit uel imutat reſcriptū pape eſt excōmunicatus uel falſarius
indiſtincte non obſtat de fide inſtruc. c. ex litteris ubi dicitur de qbuſdam
litteris quas pars aduerſa de falſitate arguebat eo ꝙ i narratione facti ab
raſe erāt quia ꝑ illam raſurā falſe iudicari non poſſunt quia ſicut dicitur i
glo. dicto. c. licet Raſura illa facta fuit ꝑ eum qui litteras ſcripſit & non ꝑ
eū qui illis utebat De litteris autē que ꝑ nullam raſurā poſſent apparere
utiles puta de littera citatoria aliter iudicādum eſſet quia ſi tota raderetur
& de nouo ſcriberet non poſſet apparere utilis Nota ſm Io. an. circa ſam
ſpeciem falſitatis .ſ. de iſto filo extracto & alio imiſſo iſta falſitās fit iclu
dendo bullā in loco calido ita ꝙ licet non liqueſcat tamē iteneraſcit ita ꝙ fi
lum pōt trahi in tractione ē tamē aliqualis timor ꝑ quē poſt filū imiſſum
oportet bullā maleari & hec itendit finis ¶Tertiā falſitatē ita exemplificat
Hoſti. ꝙ incidat uel filum ſupplicatū uere littere & extrahat de littera &
imittat falſe littere ad modū littere uere plicate & ſub plicatura falſe littere
reſarcit filum & eius ſciſſurā cum filo ſimilis canapi

CIrca hāc excōmunicationē .ſ. de inſecutoribus cardinalium Nota
multiplices penas ut ſcias quomodo rectores ciuitatū qui n faciūt
eas obſeruari incurrunt excommunicationē Primo ergo dicitur ¶Si
quis deinceps in hoc priuilegii genus irrepſerit ꝙ ſancte Romane eccleſie
cardinalem hoſtiliter fuerit inſecutus uel ꝑcuſſerit uel receperit uel ſocius
fuerit facientis aut fieri mandauerit aut factū ratū habuerit aut conſilium
dederit uel fauorē aut poſtea receptauerit uel defenſauerit ſcienter eundē
ſicut reus criminis leſe maieſtatis ꝑpetuo ſit ifamis hec eſt prima pena Se
cūda ꝙ ſit diffidatus & bānitus Tertia ꝙ ſit iteſtabilis actiue & paſſiue .i.
non poſſit condere teſtamētum nec alicuius bona poſſit habere ex teſtamē
to uel ab inteſtato Quarto ꝙ cuncta eius edificia dent in ruinā & nullo tē
pore poſſint reparari Quīta ꝙ nullus ei ſoluat ſi ē debitor eius nec teneat
ei reſpondere Sexta ꝙ eius bona confiſcent Septīa ꝙ ſi qua feuda locatio
nes officiū uel bñfitium ſpirituale uel tēporale ab aliquibus eccleſiis obti
net ſit eis ipſo iure priuatus que ſic libere ad eccleſias reuertātur ꝙ eccleſi
arum rectores ipſis ꝓ ſua uoluntate diſponant ¶Octaua ꝙ ſi habet filios uel
nepotes bñfitiatos ꝑ rectam lineam deſcendētes quouis benefitio etiam ſi
pontificalē adepti fuerit dignitatē ſint eis ipſo iure priuati ſpe ꝓmotionis

omnino ſublata Nona ꝙ dicti filii uel nepotes ex uirili ſexu deſcendẽtes non poſſint aſcendere ad aliquã dignitatẽ eccleſiaſticam uel mũdanam nec ad alicuius loci regimen Decia ꝙ non poſſint eſſe aduocati notarii iudices nec aliud miſteriũ ſeu officium publicũ poſſint habere Vndecia ꝙ nõ pñt eſſe teſtes in iudicio ¶ Duodecima ꝙ non poſſint aſcendere ad ordines nec aſcendere ad officium uel bñficium eccleſiaſticum Tredecia ꝙ ſic priuatuſ omnibus actibus legittimis omni ſpe diſpenſationis adempta Quartadecima ꝙ ſic ex inſecutione ꝑdictã ſicut ex iniectione manuũ uiolẽta ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat tã inſecutor ꝗ alii ſupradicti ¶ Quitadecia ꝙ q̃diu in ſua contumacia ꝑdurãt ſingulis diebus feſtiuis & dominicis pulſatis cãpanis & candelis acceſis ꝑ omnes ipſius loci eccleſias in quo tantũ facinus fuerit attentatũ necnon ciuitatũ & dyoceſum uicinaꝝ excõmunicati publice nũtient̃ nec ab alio q̃ a Romano põtifice abſolutiõis bñficium obtinere poſſint niſi in articulo mortis Deciaſexta cum fuerint abſoluẽdi primo & ſufficienter & ydonee caueãt quod iferende pene parebũt & ꝙ penitentiã pagẽt iiungenda Decimaſeptia ꝙ ꝑ omnes illius loci eccleſias pricipales uicinoꝝq; locoꝝ diebus dominicis & ſolẽnibus icedãt nudi corã populo femoralia tantum habentes ac ferulas ferentes i mãibus cum quibus ꝑ eaſdem eccleſias publice fuſtigent̃ ¶ Deciaoctaua ꝙ poſtea debẽt ire ultra mare acturi penitentiã ꝑ tres annos ad minus nec debeant inde reuerti ſine ſpeciali licentia ſedis apoſtolice ſed poſtq̃ ſic fuerit abſolutus poſſit exigere credita a ſuis debitoribus que poſtmodum acquiſiuit Decimanona ꝙ ſi pape uidebit̃ poterit dictas penas extendere ad colleterales.i.ad fratres nepotes ex fratribus & ꝓnepotes Tamẽ ſi quis i ꝓmiſſiſ nudo conſilio uel ſimplici fauore fuerit culpabilis debet puniri ꝑ iudicem ſ̃m quãtitatem nullum conſilium uel ſimplex fauor intelligit̃ illius qui ad maleficium faciẽdum nihil adicit & in nouella ponit exẽplum Io.an. i illo qui poſt iſecutionem requiſitus ab inſequẽte grauauit maleleſitium uide eum & Peťꝝ de an. ¶ Item ſi quis familiarem clericum uel religioſum de familia pape uel cardinalem offenderat debet acriter puniri & pena ꝓportionet̃ delicto ¶ Si quis uero cardinalẽ occiderit uel dederit cauſã mortis ꝑ ſe uel ꝑ alium ultra premiſſa debet exaſperari ita uigore uindicte ꝙ uiuente deſideret etiã iuocet mortem in auxilium ¶ Querit glo. ſuper uerbo ſacrilegiis quia ſi quis ꝑcuteret cardinalem ſe defendendo an habeat locũ iſte pene Rñdet ꝙ non ¶ Item nota ꝙ ille qui ſolum inſequit̃ cardinalem eſt excommunicatus & eſt ſpeciale nam inſequẽs alium clericũ non tamen ꝑcutieſ excõicatus ñ ẽ ſ̃m Io.an.& Archi. ¶ Item nota ſ̃m Pe.de ãca.ꝙ multis modis dicit̃ quis hoſtiliter delinquere inſequẽdo quãdoq; ꝑcuciẽdo & hoc claꝝ qñq; capiendo & hoc intellige cum effectu ſ̃m Archi.qui non putat ꝙ ꝑ inſultum uel obſeſſionem factã ad domũ ſit locus huic pene ſi ñ obſidet ibi ad cuſtodiam ſ; ad uerecundiam ꝑ ea que notat Inno.i.c. nup de ſen.ex.de his delinquendi modis his expreſſis ¶ Querit glo.& Pe.de

an. quid ſi receptator inſequētis cardinalē ſit conſanguineus receptati uel affinis Rndet ꝙ non tenet iſtis penis quod itelligit Io.an.i nouella ueꝝ .ſ.ꝙ non puniunt pari pena ſicut extranei.ff.eo.l.ii.dic enim ꝙ nō abſoluūtur nec tam ſeuere puniunt ſicut extranei ❡Quero dicit textus ſi quis ratum habuerit inſecutionē cardinalis incidit in has penas Pone ergo ꝙ talis inſecutio non facta eius nomine uel mādato ſed nomine alterius tamen poſtq̄ fuit facta iſte habuit ratū quis habere nō poteſt quod eius nomine non eſt geſtū ❡Quero dicit hic ꝙ edificia debēt dirui quid ſi habebit domum uel turrim cōmunem cū alio & pars inferior erat ſua & ſuperior ſocii Rndet Io.an.& Pe.de ā.ꝙ quidā dicūt ꝙ ille ſocius coget redimere partē delinquētis & iſtud pcium erit fiſci Alii dicūt ꝙ pars ſuperior deſtruetur & inferior aſſignabit ſocio ſed illa eēt mala diuiſio quia remabit pars inferior abſq; tecto & ſic iutilis Alii dicūt ꝙ tota deſtruet.ff.de aqua.plu.ar..l.ſed interdum Io.ā.i nouella dicit ꝙ ſuperior cōtra inferiorem regreſſum habebit Pe.de an.dicit ꝙ ꝓbabilior mihi uidetur opinio ꝙ fiſcus redimat partem ſocii cum ſuccedat in bonis iſtius delinquētis ❡Nota ꝙ poſt publicationē bonoꝝ delinquētis debitores non tenent ei de debitis reſpōdere ſiue ſoluere ſed fiſco qui uicem heredū obtinet ut.l.iii.C.ad.l.iuliā de ui. & hoc eſt ueꝝ quando bona ſunt ipſo iure publicata quādo uero pſentētiā uenirēt publicanda utꝝ debitores ſoluendo liberent uide hic Petꝝ de an. ❡Quero quia hic dicit ꝙ inſecutores cardinaliū debēt p eccleſias uicinarum ciuitatum diebus dominicis & feſtiuis publice nuntiari excōmunicati que dicunt eſſe uicine ciuitates Rndet glo.i uerbo benefitiū ꝙ iudicis arbitrio eſt relinquēdum uel poſſumus dicere uicina non diſtātia ultra duas dietas uel non diſtantia ultra unā uel.i.ꝓuitiam & ideo arbitretur in hoc bonus iudex ❡Quero dicit hic ꝙ quādo iſti abſoluentur debēt cauere ydonee q̄ro quomodo intelligat ydonee Rndet glo.dando pignora uel fideiuſſoreſ ſed ſi non poſſunt ſufficientē cautionem dare debēt dare iuratoriā cautionem & cauebit ſub ypotheca ſuaꝝ reꝝ ❡Quero dicit hic ꝙ debēt ire ultra mare acturi penitentiā p tres annos Pone ꝙ xpriſtiani nihil poſſideant ultra mare ubi iſte poſſet uiuere & habitare Rndet glo.ꝙ hec pena tunc eſſet in alia cōmutanda ❡Quero etiā hic dicitur ꝙ quicūq; dederit inſecutori cardinalis auxiliū & fauorem incidit in has penas quomodo itelligit quis dare auxilium & fauorem Rndet Petrus de an.ꝙ plures pnt eſſe culpabiles in delicto uariis modis nam qn̄q; plures principaliter delinquerūt qn̄q; vnus pꝛincipaliter Alii acceſſorie & hoc acceſſorie multis modis quādoq; mandādo quandoq; ratū habendo qn̄q; conſulendo qn̄q; ſuggerendo ſiue animū iflammando qn̄q; aſſiſtendo & hoc multipliciter nam quandoq; aſſiſtit ut adiuuet qn̄q; nō ut adiuuet ſed ne offendēs ledi poſſit quandoq; cuſtodiendo ueſtes ſpolia uictualia paſſum tranſitū & ſimilia Singulis ergo caſibus qualiter puniat non poteſt dari certa regula qa plus & minus peccatur in talibus ideo iponitur pena exordinaria ut ſecūdum ꝙ exceſſus

uindicta ꝓcedat ut in textu

CIrca hāc excōmunicationē.ſ.de rectoribus ciuitatū qui nō puniūt inſecutores cardinalium ſm̄ hanc conſtitutionē Nota ꝙ hic nō ē papalis quia papa ſibi nō reſeruat ideo dyoceſanus poteſt abſol uere p.c.nuper de ſen.ex. ¶ Item nota ꝙ princeps ſenator conſul poteſtas uel alius dominus ſiue rector incidūt excōmunicationem tā ipſi ꝙ̄ officiales eoꝝ ſi īfra menſem poſtꝙ̄ res ad eoꝝ noticiā ꝑuenerit ſi non faciūt puniri ſm̄ hanc conſtitutionem tales īſecutores ciuitates uero ꝑter urbē Romanā que talibus inſecutoribus dederit auxiliū conſiliū uel fauorē uel ſi poſſunt infra menſem non punierit tales īſecutores ſunt priuati dignitate pontifi/ cali uel alia ſupra pōtificali.i.archiepiſcopali uel aliā & remanēt iterdicte

CIrca hanc excōmunicationē.ſ.de inſecutoribus epiſcopoꝝ Nota primo penas qui īiurioſe uel temere ꝑcuſſerit ceperit uel bannie/ rit uel mandauerit fieri uel facta ab aliis rata habuerit uel ſocius fuerit facientis aut conſilium dederit aut fauorē ſeu ſcienter defenſauerit eundē etiam in illis caſibus in quibus ꝑcutiens clericum nō eēt excōicatus nihilominus tales inſecutores ſunt excommunicati & hec primā pena Se/ cunda pena eſt cadit a feudis locationibus offitiis & ſpiritualibus bn̄fitiis ſiue temporalibus que obtinet ab eccleſia cui pē epiſcopus ſic offēſuſ cadit ipſo iure & ad ipſam eccleſiā libere reuertunt Tertia ꝙ filii per maſculinā lineā deſcendētes uſqꝫ ad generationē ſcam omni ſpe diſpenſatiōis adēpta reddant ipſo facto iabiles.ſ.ad eccleſiaſtica benefitia in ciuitate dyoceſum quibus idē epiſcopus preſidet obtinēda ¶ Quarta ꝙ terra talis inſequētis epiſcopū dum tamē ultra unam dyoceſim non cōtineat Item locus aut loca alia in qbus captus ē ꝙ̄diu detinet ſit interdicta Si uero terra talis īſequen tis epiſcopū habet duas dyoceſes tūc dyoceſis domicilii principalis ipſius & illa etiā qua fuerit delictum cōmiſſum ſi ſuaſit & due alie que ſub ipſo ſunt eidē loco magis uicine interdicto ſubiaceāt ſupdicto ¶ Quinta ꝙ p omnes eccleſias illius loci in quo cōmiſſum ē facinus & p eccleſias uicinaꝝ dyoceſum quibuſcunqꝫ diebus dominicis & feſtiuis pulſatis cāpanis & cā/ delis accenſis excommunicatus publice nūtietur ¶ Sexta ꝙ cū abſoluēdus erit uel fuerit ſufficienter & ydonee caueat ꝙ īferende pene parebit & pe nitentiā paget īiungendā ¶ Septīa ꝙ ciuitas que premiſſa uel aliquid pre/ miſſoꝝ in epiſcopū ſuū cōmiſerit ſit interdicta donec ſatiſfaciat ¶ Octaua ꝙ poteſtas conſiliarii baiuli ſcabini aduocati rectores cōſules & offitiales ipſius quocunqꝫ nomine cenſeātur in ꝑmiſſis culpabiles exiſtētes excōmu nicati ſint excommunicatione papali a qua niſi in mortis articulo abſolui nequeūt ¶ Nona ꝙ tanto exacerbent dicte pene interfectoribus epiſcoporū quanto grauior eſt culpa ¶ Decima ꝙ ſi aliquis in articulo mortis abſoluit niſi poſtꝙ̄ priſtine reſtitutus eſt ſanitati ꝙ̄ cito cōmode poterit cōſpectui Romani pontificis preſentare ſe curauerit eius mādatum humiliter recep turus in eandē excōmunicationem ipſo facto reincidat ¶ Querit glo.ſup

uerbo.quēuis pontificem. An hec pene habeāt locum in ꝑſequētē epiſcopū qui renuntiauit epiſcopatui.i.loco non ordini R̄ndet glo.ꝙ ſic ¶ Itē q̄rit an habeat locum ī ꝑſequentem illos qui ſunt electi & nōdū conſecrati R̄ndet glo.ꝙ non ¶ Quero quid ſi ꝑcutit epiſcopum ſe defendēdo R̄ndet ꝙ non ligabit͂ his penis ¶ Nota ſ͂m glo.in uerbo bānierit ꝙ decretalis felicis que loquit͂.de inſecutoribus cardinaliū habet minus q̄ iſta in ea ꝙ poſuit hoſtiliter ꝑſequētem iſta ſolum ꝑcutientem capientē uel banniētem habet tamen plus iſta in eo quod poſuit bānientem ꝙ illa non facit ¶ Quero q̄d ſi quis mandauit iſtas ꝑſecutiones fieri in epiſcopū & tn̄ non eſt ſecutum maleſitim An habeāt locum hee pene R̄ndet glo.ꝙ non nec obſtat .c.ꝓ humani de homicidio li.vi.quia ibi ſpeciale ſ͂m Io.de ligna. ¶ Quero quid ſi iſta maleſitia non ſint facta An locum habeant hee pene R̄ndet glo.ꝙ n̄ ꝑ regulam iuris ꝙ quis ratum habere non poteſt quod eius nomine non ē geſtū ¶ Nota pulcrā glo. ſuper uerbo defenſauerit que ſic dicit ꝙ iſta littera de his quatuor tractat .ſ.de ſocio fauorē dante conſiliario & defenſante ideo de ſingulis uideamus ¶ Circa primū dic ꝙ ſocii ꝓprie dicunt͂ ſecūdū deriuationes ꝓpter ꝑiculum uel operis ſocietatē uel dicit͂ ſocius a ſequor ſequeris unde dicūt ſocius ī ꝑiculo.collega in offitio.comes in itinere.conſors in p̄mio.ſodalis in menſa uel in ſede.Sed nos iuriſte dicimus ſocium in crimine .xxii.q.quarta ſi ad peccatū in fi.Item dicimus ſocium in eccleſia de of.dele.cū exco.c.ex tenore Item dicimus ſociū in ordine de conſe.c.i.in fi. Item dicimus ſociū ī uia de uo.c.ii.Itē dicimus ſociū in coniugio.xxvii.q.ii.cum ſocietas Itē dicimus ſocium in lucro de ſpon.c.ii.de ſepul.c.i. ¶ De ſocio criminis quē uocamus q̄nq̃ conſortem de here.c.cū ſ͂m li.vi.dicit canō quē poſſe in malo aliquem tripliciter ſociare cōmittēdo.faciendo.non corrigēdo.xxiii.q.quarta ita plane & ideo non caret ſcrupulo ſocietatis occulte qui manifeſto facinori deſinit obuiare.lxxxvi.di.facientis ſ͂ẽa.q.vii.negligere de homicidio ſicut dignū §ii.Hic tamē ſtricte puto ſocium ꝓ agente .i.qui aliquid operat͂ ad actū ꝑcuſſionis captionis uel bāni Et licet in delinquendo ſint q̄nq̃ plures ſocii quoꝝ nullus eſt principalior & tales ī̄cluduntur ſub agentibus de quibus p̄miſit q̄nq̃ tamen unus eſt principalis alter cooperās & ſic ſumitur hic ſotius ꝙ patet quia de fauente ꝓmiſerat & ſic eſt ſimilis diſtinctio circa unionem notata in.c.i. ſede uacante ¶ Circa ſ͂m ſcilicet de conſiliario non inſiſto ſed uide que notaui de re.iu. nullus ex cōſilio li.vi.ff.de uerboꝝ ſig.l.ſepe in fi.inſti.de obli.que ex delic.naſ. §ope. ¶ Circa tertium de fauore & fauente Sciēdum ꝙ eſt ſimplex fauor q nihil adicit ad peccatum de quo ī.c.felicis li.vi.de pe.& de tali nō uidet͂ hic ītelligendum ꝑ id quod dicit in his ait ſtatī Item ſciendū ꝙ canō dicit impedientem fauere q obuiare poteſt & non obuiat.xxiii.q.tertia q p̄dt .lxxxiii.di.error de ſen.exco.c.q̄te ſed de hoc dic ut ibi & q̄a littera dicit ī his ſcilicet ꝑcuſſione captione uel banno patet ꝙ fauens huic delinquenti poſt delictum p̄ter defenſorem de ſe non incurrit hanc penam ſ͂ ī materia

hereticoꝝ latius recipiũt fautores de qbus in.c. excõmunicamus § credẽtes de here.eo.ti.c.ii &.c.contra xpriſtianos li.vi.ut ligent etiã poſt delictum & poſt ſententiã hereticis fauẽtes de quo ꝑ Io.& Hoſti.ĩ ſum.de hereticis §penul.& dixi in predicto § credentes & facit de here.accuſa.§i.li.vi.

¶Circa quartũ.ſ.de defenſore ¶Aduertendum ꝙ littera non repetit ea que ꝑdixi in his tribus caſibus ꝑ quod puto etiã defenſorem ꝓut maleſitium punire intendit Eſt ergo quia defenſor.i.actoricator delicti & talis grauius punit̃ q̃ agens.xi.q.iii.qui confeſſum.xiii.q.i.notum de of.dele.c.i.& alius defenſor qui etiã poſt delictum defendit puta ĩpediendo ne deliquẽſ ad manus iudicis ueniet examinãdus uel puniẽduſ.xxvii.q.i.ſi cuſtoſ.§facit.xxi.q.v.ꝑ totum uel impediendo ne fiat executio de of.dele.c. ex litteris & hũc intendit includere ut ꝓbat̃ in.c.felicis poſt pri.eo.ti.ibi poſtea receptauerit uel defenſauerit Tñ non puto ꝙ is qui talem defenſauerit ne ledat̃ a priuato uel a tertio uel ab offenſo puta ab epiſcopo uel eius conſanguineis uindicare uolentibus includat̃ hec pena cum illa ſit iiuria ad quã etiã ꝓpulſandã a ſocio quis tenet̃ de ſen.exco.delicto cũ ſ.c.cõ.li.vi.de illo qui defendit in iudicio patrocinãdo uide quod dixi poſt Hoſti.de cle.ex.c.ꝓpoſuit ſuper uerbo fautorem Item nota hic ſ̃m Io.de ligna.ſi quis eẽt ſocius inſequẽtis epiſcopum ſola ꝑſentia nihil faciendo nec cooperãdo non eſſet in culpa nec in pena ¶Quid ſi aduocatus uult talẽ inſecutorẽ defendere in iudicio de iure an incidat in hanc penam Rñdet idem ſ̃m Pau.ꝙ ñ

¶Quero dicit̃ hic ꝙ filii deſcendẽtes ꝑ lineã maſculinã ſint inabiles ad bñfitia obtinenda in dyoceſi in qua epiſcopus offenſus ꝑſidet nunquid ergo in ãlia dyoceſi erũt abiles Rñdet glo.ꝙ ſic Sed nunquid priuat̃ benefitiis iam obtentis Rñdet glo.ꝙ non dicit tamen ꝙ credit ꝙ iſte nõ poſſet ꝑmutare cum alio beneſitio exiſtente in alia dyoceſi in qua preſidet epiſcopus offenſus ¶Querit glo.quid faciendum de iſtis candelis accenſis cũ qbus ſunt iſti excõmunicãdi Rñdet ꝙ debẽt extingui & pedibus conculcari nã iſte modus excõmunicandi poſitus.xi.q.iii.debẽt ¶Quero dicit̃ hic ꝙ qñ quis abſoluit̃ ab hac excõmunicatione in articulo mortis ꝙ niſi adueniente ſanitate q̃ cito cõmode poterit ſe repreſentet ſedi apoſtolice reincidit ĩ eandem excõmunicationem ¶Quero quomodo ĩtelligit̃ illud cõmode ¶Rñdet .i.q̃ citius oportunitatem habuerit quod exponit Hoſti.i.ceſſante ĩpedimento uel aliquo modico tempore indulto quo ſibi de neceſſariis ualeat ꝓuidere ut.ff.ex qui cauſis ma.l.ab hoſtibus § fi.Io.de ligna.dicit ſ̃m Lan.ſi q̃ cito dictat conſcientia & ſine ꝑſone ꝑiculo poteſt ire & nõ uadit paratis ſuis ſarcinulis ſtatim in excõmunicationem incidit qui ta.q.prima q'dam maligni cum ibi notatis ꝑrima.q.ſeptia qua ꝓpter.ff.de manu.teſta.l.libertas & in hoc relinquit̃ arbitrio iſtius ¶Sed nunquid creditur ĩ hoc abſoluto Rñdet gloſa ꝙ non debet iudex hoc arbitrari quãdo iſte dicatur cõmode poſſe alias ſi ſibi crederet̃ deludere poſſet conſtitutionẽ iſtam friuolis excuſationibus frigoris uel caloris & ſimilibus ¶Sed nunquid credat̃

ei in foro penitẽtiali Rñdet glo. ꝙ ſic. nam de re occulta & anime ꝑiculõ ẽ ei credendum de homicidio. c. ſignificaſti. l. ii. de ſen. ex. ſi uero ¶ Querit hic Io. de ligna. ẜm Landul. nũquid capiẽs equum ꝑ quem equitat uel res quas ſuꝑ ſe portat ſit excõmunicatus Rñdet ꝙ aut eſt res talis quam licet ſua auctoritate de iure accipere & ſi locauit domum clerico & debeat penſionem quã non ſoluit & hoc caſu nõ ĩcidit excõmunicationẽ ipm cõpellẽdo cum moderamine tamen extra de reſti. ſpolia. olim autẽ non eſt talis & tũc aut ĩducit̃ clericus ſuper metũ ad tradendũ alicui ut quia dicit̃ clerico niſi des equũ tali te occidã & tunc non ĩcidit excõmunicationẽ inferens metum uerbalem quia ut incidat in canonẽ illum requirit̃ manuũ iniectio. xvii. q. quarta ſi quis ſuadẽte Aut ſubtrahit manualiter rem clerici & tũc aut res adheret ꝑſone clerici ut equus & ueſtis & tũc ĩcidit Aut nõ adheret ſemꝑ & ĩcidit cum adheret ſi uiolenter arripiat ſecus ſi furtiue ¶ Quero dicitur hic ꝙ ſi eſt ciuitas ſubiacet interdicto donec ſatiſfecerit nũquid ergo facta ſatiſfactione eſt abolitum ĩterdictũ ſine aliqua relaxatione ¶ Rñdet Io. de ligna. ẜm Landul. ꝙ non ymmo eſt neceſſaria ſuperioris licentia q̃ relaxet ẜa. q. vi. ꝓ̃ſbiter ſecus ſi uſqȝ ad certum tẽpus uel modũ fuit factũ ĩterdictũ quia tunc lapſo tempore uel modo ceſſante ceſſat ĩterdictũ de ſpon. non ẽ ratio diuerſitatis ẽ quia primo caſu poteſt dubitari ã plene fore ſatiſfactũ ſed in aliis ſecus de hec de eta. & qualita. cũ bene ¶ Quero an ſocius excõmunicatus teneat̃ euitare ſocium excõmunicatum uide de ſen. ex. ſi nos & ibi notat̃ ¶ Quero qa dicit̃ hic ꝙ dans conſiliũ ĩcurrit excommunicationẽ de quo conſilio loquit̃ Rñdet Io. de ligna. ẜm Pau. ꝙ intelligit̃ de conſilio fraudulento non de nudo quia nudũ conſilium nihil addit ad peccatum ut notat̃ de ſen. ex. c. nuper de homi. c. ſicut dignum & in regula nullus ex conſilio & ibi notatur Conſilium autẽ ꝑ̃ſtatur ſuadendo & utilitatem ſecuram oſtendẽdo ut notat Inno. de homi. ad audientiã & ꝓbat̃. ff. de fur. l. furti § conſilium & ꝑ Bar. in. l. non ſolum § ſi mãdato. ff. de fur. de nudo autem hic non dicit̃ ſicut in. c. felicis eo. ti. li. vi. de quo regulariter quis non tenet̃ inſti. mãdati § tua gratia ¶ Quero quomodo dicat̃ ciuitas delinquere in epiſcopum uel ut ſubiaceat ĩterdicto Rñdet Io. de ligna. ꝙ tũc dicit̃ ciuitas facere cum homines conuocato conſilio hoc faciunt ut ſit ut corpus ſecus ſi ut ſinguli nullo conſilio ꝑ̃habito uel conuocato. ff. ꝙ ui aut clã. l. ꝙ autẽ § ſi in ſepulcro &. ff. ꝙ cuiuſqȝ nomine. l. nulli & ibi notat̃ de conſti. cum oẽs & ibi notatur & ꝓ hoc conſului ciuitatem Bononie eſſe ĩterdictã ꝓpter rebellionẽ factam a quibuſdã ut ſingulis ſuppoſito ꝙ lex ĩterdicat ciuitatem rebellionem facientem & defendi in curiã in preſentia pape & poſtea in preſentia cardinalium hoc ꝓcedere etiã ſi omnes de ciuitate feciſſent ut ſinguli non ut corpus ¶ Quero ſtatuto ciuitatis cauetur ꝙ ſi aliquis inſultum fecerit ad domum alicui puniat̃ in. xx. libris quidam inſultauit aliquem ſub porticu An dicatur feciſſe inſultum ad domum Speculator tenet ꝙ ſic. ꝑ. c. ſi qs contumax. xvii. q. iiii. ſi qs in atrio de inmu. ec. § ii. uer. ſed pone

CIrca hanc excōmunicationē ſcilicet de exigētibus & extorquētibuſ talias uel collectas a clericis ¶ Quero pone ꝙ nō exigūt uel extorquēt abiuitis ſed ipſi clerici ſponte ſoluūt an icidāt excōicationē Rñdet glo. & Paulus in cle. quoniā de imu. eccleſie ꝙ nō ¶ Nota ꝙ eccleſiaſtice ꝑſone nō debent grauari angariis nec ꝑ angarias puta ad foſſata faciēda uel huiuſmodi ut i dicto. c. nō minus uel ad collectas uel talias ſiue exactiones quaſcūq; ut i. c. aduerſus extra de imu. eccleſie nec pro domibuſ prediis uel quibuſcūq; poſſeſſionibus ab eiſdē eccleſiis uel ꝑſonis eccleſiaſticis legittime actenus acquiſitis uel in poſteꝝ acqrēdis ut i. c. i. de imu. eccle. li. vi. ¶ Quid dices de iſtis fratribus tertii ordinis beati Franciſci & de illis quos uocat Bar. milites gaudētes An dicēt imunes tāq̄ ꝑſone eccleſiaſtice ita ut iponētes eis collectas ſint excōmunicati Rñdet Pe. de an. c. i. de imu. eccle. li. vi. ꝙ non ſint perſone eccleſiaſtice ꝑdicti eni nō renūtiant populo ¶ Item habēt uxores & uiuūt in ꝓpriis domibus ſicut layci licet habeant quēdam modum uiuendi & habitum approbatū ab eccleſia ut notat Io. an. in cle. cum ex eo de ſen. ex. & ideo uidet ꝙ iſti non ſint exempti a datiis & collectis quia habēt certum modū uiuendi & habitū tamē nō ſunt clerici nec exercent miſteria clericoꝝ unde qui non exercet artē licet ſit deſcriptus in collegio non ꝓpter hoc habet immunitatem ſub pretextu. c. de ſacro. eccle. Bar. tamē dicit ſe uidiſſe conſilia plurimoꝝ doctoꝝ iuris canonici & ciuilis ꝙ iſti a talibus exactionibus ſint exēpti ſunt eni deo deuoti. xii. q. i. duo ſunt genera ꝓ quo dicto facit textus in dicto. c. i. de imu. ec. li. vi. dum dicit ꝑſonis eccleſiaſticis nam non pōt negari ꝙ iſte nō ſint ꝑſone eccleſiaſtice licet non ſint clerici & hoc tenet Bar. ff. de iure. in imu. l. ſemper § qbuſdā ꝙ intelligis ueꝝ niſi aſſumpſiſſent illum habitū i fraudē oneꝝ. l. cura. ff. de imu. & hono. ubi glo. facit mēſionē de iſtis fratribus de penitentia ¶ Quid ſi occurrit neceſſitas reipublice puta iſultus latronum uel exercitus uolens patriā delere uel cōburere quibus oportet obuiare & reſiſtere nec tempus conſulēdi papā an ſi grauet eccleſia icurrant hee pene Rñdet Pe. de ancharano i. c. i. de imu. ec. & ſm Oldradū ꝙ non ſi mora eēt ꝑiculum allatura ut. ff. de dā. infec. l. iiii § ſi cauſa & ff. de op. no. nuntia. l. pupillo § ſi quis. xxi. ¶ Nota ꝙ quedam bona uſibus eccleſiaꝝ dedicātur quo ad fundationem uel ortum uel manſum uel dotē eccleſie & hec exempta ſunt Cetera cum ſolo onere trāſeunt de cen. c. i. ¶ Item nota ꝙ foſſata dicūt ſordida munera ad que eccleſia non tenet. ¶ Quero quid dicant expeditiones Rñdet An. de bu. i. caualcatas uel miſſiones nuntioꝝ ad que clerici perſonaliter cogi non poſſunt quia ſunt ſordida ¶ Item nota ſm An. de bu. in dicto. c. nō minus que debeāt occurrere ut poſſet epiſcopus ꝑfectis laycoꝝ iponere collectam ¶ Primo conſenſus clerici ¶ Secūdo euidēs utilitas & neceſſitas ¶ Tertio ꝙ utilitas ſit cōmunis ꝓ re publica ¶ Quarto ꝙ facultatem clericoꝝ ſiue laycoꝝ non ſuppetāt ſed hodie etiā his concurrētibus nō pñt ſine licentia pape ut dicto. c. aduerſus ¶ Quero que munera ſeu collectas

ſubiaceat eccleſia & papa poteſt dare ſoluendi licentiã ¶ Rñdet An.de bu.
dicto.c.non minus ꝙ quedã ſunt munera ſordida ut calcis coquẽde arene fo
diende uel foſſati ꝑſonaliter faciendi ſiue ſtabuli curãdi uel mũdandi et ad
talia non poteſt cogi eccleſia.C.de ſacro.eccle.l.placet ¶ Quedã ſunt mu
nera exordinaria ut ſunt hoſpitia & ſimilia que dicunt extraordinaria qa
non ſunt ꝑ aliquã legem uel ſtatutum ordinata ſed capitaneus ſcḋm ſuam
uolũtatem ĩponit tẽpore fertilitatis & ad talia nõ tenet̃ eccleſia.C.de ſacro.
eccle.l.placet.xvi.q.i.Romanoꝝ &.c.iuxta ſanctiones ¶ Quedã ſunt mune
ra extraordinaria que reſpiciũt publicam utilitatẽ uel defendere rempubli.
Ire ad exercitum pͥcipis contra ſaracenos uel mittere firmare muros tem/
pore noctis ¶ Quedam ſunt extraordinaria q̃ reſpiciũt pietatẽ ut refectio
uiaꝝ & pontiũ Item facere ꝓlato caritatiuũ ſubſidium uel pauperibus ſiue
ſubuenire domino ĩ neceſſitate ut qñ emptionẽ fecit uel captus eſt uel filiã
maritauit uel miles factus eſt uel quia ad pͥcipem iuit ꝓ ſuis negotiis uel
quia alias expenſas graues uel ĩtollerabiles fecit rõnabiliter uel alia quacũ
ꝗ cauſa depauperatus ẽ uel nimis obligatus uel non habet aliqd cõmedere
de iſtis dic tertia.q.ui.extra de ſen.exco.c.ꝑuenit & illa dic.ꝙ nulla maior
pietas q̃ defendere patriã pauperes & debiles ab hoſtibus.xxiii.q.iii.forti
tudo &.c.ſi quis.c.non ĩferenda hec quo ad publicã utilitatem ¶ Quedam
ſunt munera ãgariaꝝ & ꝑ angariaꝝ Munera ãgaria.i.ꝑſonalia ut quãdo
quis tenet̃ ire uel mittere in caualcatã domini expenſis tamẽ ipſius domini
.ff.de mune.& hono.l.muneꝝ ¶ Item ꝑ angaria ſunt mixta.i.partim reale
& parti ꝑſonale.i.qñ quis tenet ire uel mittere in caualcatam expẽſis eũ
tis uel mittentis ut dicta.l.muneꝝ §mixta & ab iſtis.ſ.angariis & ꝑ ãga
riis ordinariis ſunt omnes clerici liberi.C.de epi.& cle.l.ii.& ſcḋm doc.hoc
etiam ueꝝ quo ad res de putatas alimoniis eoꝝ qui eccleſie deſeruiũt & nõ
multum habũdant.xii.q.ii.eccleſiaꝝ ſeruos.C.de ſacro.eccle.l.placet &.l.
priuilegiũ ſecus tamẽ ĩ ruſticis colonis poſſeſſionũ eccleſiaꝝ q ab angariiſ
& ꝑ angariis ideo etiam a talibus ſcḋm aliquos in aduẽtu pͥcipis non excu
ſant̃.C.de ſacro.eccle.l.neminem ¶ Itẽ ſi epiſcopus uel abbas tenet magnũ
& nobile feudũ a pͥcipe aliquo quod cõſueuit ei aliquo modo ſeruire nam
in hoc caſu licet q̃uis non teneat̃ ire ĩ caualcaturam ꝑſonaliter.ar.xxiii.q.
.viii §i.& §his a quibus & extra de uoto.ex multa §ultio tñ debet mittere
ſcḋm ꝙ ſolitũ eſt aliter non teneat bñfitium exquo non uult facere ſeruitiũ
ar.ſuꝑ de cle.cõui.quod a te & hoc uerũ ſi ſit iuſtum bellum & ſi ſit ĩiuſtũ
tunc debet cognoſcere ĩperatorem celeſtem in ſuperiorẽ.xi.q.iii.Iulianus
nec ꝑ hoc in tali caſu ſi non mittat poteſt priuari ſcuto ar.de mp.ſcrip §ſi.
et de conſue §ſi. ¶ Quedam ſunt munera ordinaria que rerum ſunt ſicut
tributa et cẽſus certi ſiue ſeruitia uel caualcate hoſpitia uel ſimilia certa et
aññualia poſſeſſionibus ãnexa et ad iſta tenet̃ eccleſia ſi res ad ipſam de/
ueniat.xi.q.i.ſi tributum et.c.magnum.xxiii.q.viii.cõuenior.et .c.tributũ
et talia poſſunt uocari ſuꝑ indicta.i.tributa rebus poſita a quibus nullus

excuſat̃.C.deſup in dicto.l.i.&.ii.& li.decimo & a p̄dictis nō excuſatur eccleſia ex pacto uel cauſa non tanq̃ onera ſed tanq̃ tenēs rem oneratā cū quelibet res tranſeat cum onere ſuo de contra.emp.l.ex litteris §fi.& de deci.C.paſtoralis quia que ſunt ceſaris debet reddi ceſari & que ſunt dei deo de cle.coniu.c.ex pte & ſic q̃tum ad decimas oblationes & alia ſpiritu alia quo ad māſum ſiue dotē excuſat̃ eccleſia .xxiii.q.ultīa ſ̃m canoniſtas & ſup̄ de cenſi.c.i.Item de decimis & oblationibus nō ſoluit tributū.xxiii. .q.vi.conpimus an autē debeat clericus ſoluere decimā de p̄bēda ſua uide ſup de decimis.c.i.&.c.nouū genus &.c.i.de cenſi ¶ Quedam ſunt munera ꝑuenientia ex lucratiuo titulo rei tranſlate ī eccleſiam a curiali que īſcriptiones lucratiue appellant̃ nam inſcriptio erat quarta ipſius rei quā aliqs dabat uenerabili loco Exēplum Si curialis dabat eccleſie.xvi.eccleſiā quartā partē illoꝝ.xvi.debebat dare ꝓ tributo & uocabat̃ inſcriptio lucratiua & ad tales inſcriptiones uel munera ſeu tributa non tenet̃ eccleſia.xxiii.q. octaua ſanctimus p quod puto ꝙ ad iſtas gabellas que ſoluunt̃ de contractibus illis donationibus lucratiuis non teneatur eccleſia.l.ſanctimus.c.de ſacro.eccle. ¶ Quero quia dicit̃ in dicto.c.ꝙ īponentes collectas clericis n̄ poſſunt abſolui nec ſucceſſores niſi ſatiſfecerit ¶ Quero de quo habet talis rector ſatiſfacere anteq̃ abſoluat̃ R̄ndet An.de bu.ꝙ de emendatiōe cuiuſcunq; damni eccleſie ꝓpter hoc cōtingētis ſi nullū conſilium dedit de collecta īponenda tenet̃ nedum ad intereē ſed ad ipſius collecte reſtitutionem Si uero conſilium non dediſſet forte non tenet ad emēdationē collecte ſ̃ ad alterius intereē quod obuenit eccleſie ob ipſius regimē & forte ſpiritualē uel pecuniariā cum oportebit ſubire ſ̃m ꝙ forſitan bonus iudex arbitratur hec autē locum habent qn̄ qs ſuccedit ī regimine eius qui ē excōmunicatus ex predictis cauſis uel aliter qualitercunq; ꝓpter libertatē eccleſie uiolatā Secus ſi ex alia cauſa eēt poteſtas excōmunicatus uel cōſiliarii uel uniuerſitas ſeu ciuitas interdicta tunc eni ſucceſſor non eſſet excōmunicatus ſ̃m Inno. ¶ Quero qd ſi nouus ſucceſſor operā dedit q̃tumcūq; potuit ꝙ hoc dānum collecte emēdaret ſed uniuerſitate reſiſtēte n̄ potuit obtinere quod intēdebat uidetur ꝙ ſit excōmunicatus ar.xxiii.q. tertia ſi heres Tu dic contrariū.ſ.ꝙ ex hoc tantū nō ſit excōmunicatus ubi relinquat regimē nec ſtet ꝓpter timorē ſalarii āmiſſionis ꝙ nō renūtiet offitio quia & ſi iſta de cauſa renūtiet offitio cum uniuerſitas ī culpa ſit nihilominus tenet̃ ſalariū reddere ei cum p eum nō ſtet quo minus regat & idem eſt dicendū ſi cōtra expreſſam īhibitionem antiqui rectoris exceſſit uniuerſitas ī predictis qa non excuſat̃ niſi offitio renūtiet

Circa hāc excōmunicationē.ſ.de his qui cōpellūt prelatos ſeu capitula ad ſubmittendū laycis uel alienādum bona īmobilia Nota ſ̃m Io. mo. ¶ & Petꝛ de an.ꝙ ꝓhibent̃ hic quidā modi alienationis uel dationis ī rebus īmobilibus Nam ante iſtā cōſtitutionē prelati oppreſſi cōtra opprimētes īuocabāt nobiles ad defenſionē ſuā & potentes

faciendo eos aduocatos uel defenſores locorum et ꝓpter hoc illi ſibi uēdica bant quoddā ius dominii uel aduocationis in eccleſiis uel locis defenſiſ et refert Guil. et Fran. ſe uidiſſe multos ꝑlatos faciles ad talia et qn̄q; nobiles ſubmittebant alios ut opprimerent ad ꝑdictū finem a quo ut abſtineāt uidētes prelatis ſubmiſſiones iſtas penitus interdictas ꝑ iſtā conſtitutionē eſt ꝓuiſum ¶ Primo ꝙ clerici non audeāt ſubmittere Deinde ꝙ layci non faciāt ſibi eos ſubmittere a clericis ꝑ hanc uiam īdirectā uel directā ſubmittendo moleſtatores ut poſtea ſub colore defenſionis & patrocinii illarū rerū ſibi ſubmiſſarū eccleſie defraudent uēdicando ſibi ius dominii: nā iſti ſubmittebant moleſtatores & poſtea dicebant ſacerdoti ſubmitte mihi hāc rem & iſte non audebit me moleſtare unde ſacerdos fatebat̄ ſe habere ab illo talem rem & poſtea facta ſubmiſſione uolebāt uerū ius habere & dominiū rei uēdicare Nota ſcḋm glo. & Petr. ꝙ hec ꝓhibitio ſolum locū habet ī rebus īmobilibus & iuribus eccleſiarū ſecus ergo ī rebus mobilibus .i. ī pſis enim non poteſt dari certa regula quia ſcḋm donū quod ē paruū uel magnū tenet uel non tenet & ſcḋm qualitatem donatarii .ſ. utrū ſit bene meritus nec ne extra de dona. c. i. ¶ Item nota ꝙ iura īcorporalia inter īmobilia iudicāt̄ & idem ius ſtatuit̄ in eorū alienatione ꝙ ī alienatione rerū īmobilium ūde ānuus redditus inter īmobilia cōputatur ut ī de. exiui de paradiſo § cunq; de uer. ſigni. & .l. iubemus. C. de ſacro. eccle. Item nota ꝙ licet oīs alienatio rei eccleſiaſtice regulāriter ſit uetita niſi ī caſibus a iure conceſſis tn̄ ſubmiſſio de qua hic loquit̄ ſpecialiter ꝓhibet̄ nam ſcḋm Guil. ſi bene attendatur eſt quedā alienatio quaſi ad illos confiteat̄ dominiū ꝑtinere directū .ff. ſi ager uectigal. .l. i. § ſi. ſicut cum me conſtituerē tuo nomine poſſidere in te tranſit poſſeſſio & abdicatur a me quis is poſſidet cuius noīe poſſidet ut ī c. cum ueniſſet de reſti. ſpolia. & .ff. de acqui. poſ. .l. ꝙ meo unde ꝑ hoc dicit Io. an. & Guil. ꝙ ſi uerus dominus conſtituat ſe alieno nomine rē ſuam detinere. ꝑ hoc trāſit dominium & poſſeſſionē Item notā ꝙ dominium rerum eccleſiaſticarū eſt penes eccleſiā hoc modo ſcḋm Io. an. in nouella nā eccleſia .i. congregatio fidelium cuius xpriſtus eſt caput habet dominiū ſ. pauperū quo ad ſuſtētationē & clericorū quo ad gubernationē ſeu adminiſtrationē Item nota ſcḋm glo. & Pe. ꝙ in iſta ſubmiſſione de qua ī textu loquit̄ requiritur licentia ſpecialis pape non ſufficeret ergo generalis ¶ Itē nota modos huius ſubmiſſionis ꝓhibite hic in textu enarratos Primo dicit ꝙ ꝑlati nō poſſunt ſubmittere ſeu ſupponere laycis eccleſias ſibi cōmiſſas bona īmobilia ſeu iura ipſarū ſine conſenſu capittuli & apoſtolice ſedis licētia ſpeciali ſeu concedendo ipſa bona uel iura in emphiteoſim nō ꝙ hic ꝓhibeatur emphiteoſis & alie alienationes & cōtractus a iure ꝑmiſſi forma & cauſis a iure ꝑmiſſionis ſed ꝓhibet ſubmiſſiones fieri ut defendātur ab his qbus ſubmittunt̄ ſcḋm glo. Itē alias alienādo ī forma & caſibus a iure ꝑmiſſis ſub audi ꝑ ſubmiſſionē Itē conſtituendo eū dominū Itē recognoſcendo ſeu ꝓfitēdo ab iſtis ea tāq̄ a ſuperioribus ſe tenere Itē aduocādo tāq̄ aduocatos

recognoſcendo uel ipſos patronos uel aduocatos eccleſiaꝝ ſeu bonaꝝ ipaꝝ ꝑpetuo aut ad tempus non modicū ſtatuēdo unde dicit glo. ad modicū ergo tēpus poſſunt uocari in patronos & defenſores qa tūc ī modico tēpore non eſt ꝑiculū Poteſt autē dici modicum tēpus infra .x. ānos uel ſm Guil. & Gari. relinquit iudicis arbitrio ex quo hoc nō determinat in ſpecto ſtatu eccleſie & iminēti periculo & conditione ꝑſonaꝝ unde ſi fieret locatio uni domino uel potenti p .x. annos ut tueret eam nō incideret excōicatio ¶ Itē nota ꝙ ꝑlati q cōtra hanc ꝓhibitionē ſubmiſerit bona imobilia uel iura eccleſiaſtica ipſo facto ſunt ſuſpenſi ab offitio diuino & ab adminiſtratione Clerici uero qui hoc ſciunt fieri a prelato & n̄ denūtiāt ſuperioribus ſunt ſuſpēſi p trieniū a ꝑceptione bn̄fitioꝝ ¶ De iſtis ſuſpēſionibus uide quod notat in .c. cū dilectus de conſuetudine & in cle. cupiētes de penis ubi ē glo. magiſtra & de re iudicata .c. cum eterni li. vi. & ibi notat ſuper uerbo offitiū Item nota ꝙ ꝓpter delictū domini terra poteſt ſubici iterdicto ut hic dicit ꝙ ſi legittime āmoniti a tali uſurpatione non deſtiterit reſtituendo que taliter uſurpauerit eo ipſo ſententiā excōmunicationis icurrāt & tunc ad ſupponēdum terrā ipſoꝝ eccleſiaſtico interdicto libere ꝑcedat

CIrca hanc excōmunicationē de exigētibus pedagia & guidagia a ꝑſonis eccleſiaſticis ¶ Nota ſm Petꝝ de an. uaria nomina .ſ. uectigal pedagiū tributum cēſus pēſio Pedagiū & uectigal idē ſignificant & ſoluit ab itinerātibus de his que deferunt n̄ ſui uſus cauſa & qn̄q; ſoluit ꝓ tranſitu ꝑſonaꝝ tantum ut Ferarie Tributum uero ē quod preſtatur fiſco & idem iportat ꝙ cenſus uel penſio ¶ Nota ꝙ clerici ſunt imunes a ſolutione pedagii ꝓ rebus quas deferūt uel trāſmittunt non cauſa negotiandi a contrario ergo ſenſu ſi negotiandi cauſa tenebunt ¶ Item nota ꝙ i ſolutione pedagii a clericis non ꝑcedit conſuetudo quia papa iudicat eam corruptelā ¶ Quero quia dicit hic ꝙ tales exigētes ſatiſfacere debēt cui debet ſatiſfieri de illa trāſgreſſione uidet ꝙ prelato p notata .xvii. q. iiii. ſi quis cōtumax & placet Archi. dictum Lan. qui ibi hoc tenuit & dixit illud capitulum loqui cū iniuria fit loco ſi uero fiat ꝑſone locum habet .c. parochiane de ſen. ex. ¶ Quero quia dicit hic ꝙ eccleſiaſtice ꝑſone n̄ tenent de ſuis rebus ſoluere pedagia ¶ Quid de emptoribus reddituū clericoꝝ uel reꝝ utꝝ iſdem priuilegiis poſſit uti Io. an. remittit ad Specu. de imu. eccle. Archi. hic tenet ꝙ non ꝓ quo facit quod notat de iure patro. c. i. Pe. de an. dicit ꝙ aut eſt uectigal ordinariū & ex ꝑſona eccleſie ſiue fiſci n̄ trāſibit imunitas in emptorem .l. licitatio § mercatores .ff. de publi. Aut ē uectigal extraordinarium quod nō ponit .l. uel ſenatus cōſulto uel cōſtitutione pricipis Iſta enī ſunt extraordinaria .ff. de uaca. mu. l. in honoribus § quid ex quo ad iſta imunitas trāſit in emptorē & hoc notat Bar. in dicto § mercatores ¶ Quero hic dicit ꝙ ꝑſone eccleſiaſtice nō tenent ſoluere de rebus q̄s nō negotiādi cauſa deferūt ¶ Quero quis dicat ꝓprie negotiator dicit Io. an. poſt Archi. ꝙ ille qui rem emit & ipſam itegrā & imutatam uendendo

lucratur Ille uero qui emit uel ſit ſibi materia aliquid inde operādi ille nō
eſt negotiator ut dicit Criſo.lxxxviii.di.c.eiiciens Et ꝑ hoc conſuluit Fre
dericus de Senis in q̄ſtione monaſterii ſancti Galgani dyoceſis uulturane
quod monaſteriū habet uenā ferri iſula helbe & facit illam fodi & uenam
deferri ꝑ territorium Seneſe ut faciat inde ferrū ut uēdat poſtea & lucret̄
Exactores gabellaꝝ Seneſiū petebant pedagiū Abbas dicebat ſe n̄ teneri
Fredericus cōſuluit ꝓ eo.ſ. ꝙ non tenebat̄.ſ. quia iſta non eſt negotiatio
ſicut cum faber emit ferrū ut inde diuerſas formas educat gladioꝝ clauoꝝ
unde dixit ꝙ etiā ſi fratres emerēt uenā ferri ut facerēt exinde ferrum non
dicūt̄ ex hoc negotiari qa ut dictū ē negotiari ē rē ēptā n̄ imutatā uēdere
Emere uero rudē materiā & illam ꝑ artificiū ad aliquā formā redigere nō
eſt negotiari ymmo tales uocātur potius artifices q̄ mercatores Petrus de
an.dicit ꝙ quando nō in ꝓprio ſolo uenā ferri fodere faciunt ſed emunt &
ferrū inde poſtea redactū uendicāt Cōſultus r̄ndet ꝙ negotiatio ē mixta
artificio ſi ꝑ magiſtros & alios faciūt hoc fieri tūc eni nulla uerſat̄ iduſtria
clericoꝝ ideo ſoluere tenētur ſecus ſi eccleſia habet uenam & per operarios
fieri facit & poſtea uendit ſicut eni in ſimili de frumēto & aliis redditibus
collectis i ꝓprio ſolo nō tenent̄ ſoluere ita nec de iſto ferro uel de alia ma
teria que appellatione fructuū continet̄.l.diuortio.§ ſi uir in fundo.ff.ſo.
matri. ¶ Quid ſi fiat ſtatutum ꝙ ſi qs uendat teneat̄ dare duos denarios
regi uel cōmuni ciuitatis An clerici teneātur uendendo uina uel frumenta
que habent ex p̄benda R̄ndet Cynus ꝙ nō i.l.omnis.C.de epi.& cle.Idē
Pe.ꝑ dictam.l.omnis ubi dicit̄ ꝙ melius ē ꝙ bona i pauperes diſtribuant
q̄ in ſordibus muneribus uel alias illicite cōſumāt ubi dicit Pe.& Bal. ꝙ
clerici de bonis p̄bendaꝝ ſuaꝝ que uendūt uel uēdi faciūt non tenent̄ ſol
uere gabellam nec etiā ad portā & idem cōſuluit Bar.ſm quod refert Bal.
in.l.placet.C.de ſacro.eccle.ꝙ nō tenētur ad gabellas de hoc uide i ſpecu.
de clericis cōiugatis &.c.ul.de ui.& hone.cle.Idem Io.de ligna.dicens qd
de gabellis & datiis que leuātur in ciuitatibus Lūbardie R̄ndet idē dicit
.xiiii.q.ſa putāt quidā &.c.pleriq; de priuile.c.q̄to & ſubdit ſm hoc tota
ytalia eſt iterdicta & irregulares omnes clerici nō obſeruātes Idem Io.an.
in glo.Theologi.ſ.dicunt Bo.& Ri.In ſa di.ultia an.ul.q.pe.exponentes
illud Mathei.xvii.Quid tibi uidet̄ Petre reges terre a quibus accipiunt
cenſum a filiis an ab aliis & inde ergo liberi ſunt filii Dicunt ꝙ ille textuſ
itelligit̄ de xpriſto quia xpriſtus non tenebat̄ reddere tributum nec hii q
ſunt imitatores eius ꝑfecti puta apoſtoli ꝓ eo ꝙ naturaliter erāt liberi &
omnia bona tēporalia dimiſerant & ideo cenſum uel tributū ab eis reges
terre accipere non debebāt ¶ In aliis autem xpriſtianis uel illis qui ſunt ſer
uilis conditionis uel qui habundant tēporalibus bonis illā auctoritas non
habet itelligi unde tenētur ſoluere uectigalia unde ꝓ eis bn̄ facit textus
.xxiii.q.viii.c.tributum ubi dicit tributum in ore piſcis piſcante Petro iuē
tum ē quia de exterioribus ſuis que palā cunctis apparet tributum eccleſia

reddit non autē piſcem totum dare iuſſus eſt ſed tantū ſtaterē qui in ore eius iuentus ē qa nō eccleſia iperatori & non pontificalis apex qui in ore piſcis.i.xpriſti eccleſie pēminet ſubici regibus non pōt Sed ſane ut diximus ꝙ i ore.piſcis.i.xpriſti iuenit ꝓ petro & domino dare iubet quia de exterioribus eccleſie quod cōſtitutum ātiquitus ē ꝓ pace & qete quia nos tueri & defenſare debēt imperatoribus ꝑſoluendū eſt Item Ambro.xi.q.i.Si tributum petit iperator nō ei negamus agri eccleſie ſoluāt tributum uel ſi agros deſiderat iperator non dono ſed nō nego ❡Itē idem dicit ubi ſup.c.ſequēti magnum quidem ē et ſpeciale documentū qn̄ uiri xpriſtiani ſublimioribus poteſtatibus docent debere eſſe ſubiecti nec qs conſtitutionem terreni regis putet eſſe ſoluendā Si enim cenſum filius dei ſoluit qs tu tantus es qui putas non eſſe ſoluēdum Item Apo.Ro.xiii ❡Omnis aīa ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit non eſt poteſtas niſi a deo q̄ autē ſunt a deo ordinata ſunt itaq; ꝙ qui reſiſtit poteſtati. dei ordinationi reſiſtit q autem reſiſtit ipi ſibi dānationē acqrit et iſra Reddite ergo omnibus debita cui tributum tributū cui uectigal. uectigal ❡Conclude ergo ꝙ theologi loquūt de iure antiquo decretoꝝ ſed hodie de iure ſexti et clemētinaꝝ non tenent

CIrca hanc excōmunicationem.ſ.de his qui concedūt repſalias cōtra ꝑſonas eccleſiaſticas Nota ꝙ concedentes repſalias cōtra ꝑſonas eccleſiaſticas tam ipſi q̄ illi quibus conceſſe ſunt eas extendentes contra ꝑſonas eccleſiaſticas uel eaꝝ bona niſi infra menſem.ſ.a tēpore conceſſionis uel extenſionis ipſas conceſſiones uel extenſiones reuocauerit ſi ꝑſone ſingulares fuerit ſentētiam excōmunicationis icurrūt uniuerſitates uero incurrunt ſentētiam iterdicti quacunq; contraria conſuetudine non obſtante ❡Quid ſi clericus principalis debitor cuius occaſione repreſalie ſunt conceſſe captus eſt an hec decretalis habeat locū Rn̄det glo.ꝙ qdā dicunt ꝙ non Tum qa hic idem gradat ꝓ ſe ipſo et ſic ceſſat ratio textus ubi dicit repreſalias in quibus alius ꝓ alio ꝑgrauat Tum quia conſtitutio penalis eſt reſtringenda extra de elec.ſtatu.li.vi. ❡Quero q̄ ſunt ꝑſone eccleſiaſtice contra quas non debet concedi Rn̄det glo.ubi ſunt clerici.templarii.hoſpitalarii.conuerſi.& deo deuoti.xii.q.i. ſunt duo genera de ſen.exco.parochiano de elec.ſciāt li.vi. ❡Quero utꝝ poſſint ꝓ credito clerici unius dyoceſis cōtra clericos alterius dyoceſis Rn̄det glo.ꝙ non ❡Quero an ꝑ iſtam decretalē corrigat .c.dominus noſter.xxiii.q.ii.unde cōcedunt repſalie quando ciuitas uēdicare negligit quod a ſuis iꝑbe factū ē Rn̄det gloſa ꝙ non ſ ſolum ſtatuit ꝙ ꝓ delicto uel credito alterius cōtra ꝑſonas eccleſiaſticas concedi uel extendi non poſſinē ſ ſi concedant contra laycos cū modis a iure pmiſſis licet de quo hic plene ꝑ Petꝝ ❡Quid ſi infra mēſem ꝓceſſum fuerit ad actum.ſ.ꝙ fuerit ꝑſona eccleſiaſtica ꝓ alio pignorata nunquid hec pena habebit locum infra mēſem Rn̄det glo.ꝙ in ſtatutum priſtinum reuocandum erit iſra menſem uel ſm̄ Car.Reuocatio re integra

fieri debet anteq̄ ꝓcedat ad actum alias locum habet hec pena

Circa hāc excōmunicationē de īpedientibus offitiū cuiuſcūq; iudicis eccleſiaſtici quia ī pricipio dicit papa ꝙ intellexit ꝙ domini tēporales faciebāt iſta ¶Querit Io.an.utrum ſi idē ī priuata pſona ut ſit locus huic pene & quid de clerico ſic agente. Rndet ꝙ ſic nā licet ſic uariet in habentem tēporalē iuriſdictionē conſtitutio tamē eſt generalis dum dicit Statuimus ne qs & in fine ſubdit Si quis uero ¶Quero hic dicitur ꝙ īpediens offitium iudicis in cauſa que de iure uel de conſuetudine ſpectans ad forum eccleſiaſticum ē excōmunicatus q̄ro que ſunt ille Rndeo ſunt multe et notat in.c.cum ſit de fo.cōpetenti primo cognoſcit de ſacrilegio ut dicto.c.cum ſit Sūt & alia crimina de quibus eccleſia punit tā clericos q̄ laycos ut crimē piurii ut de elec.c.uenerabilis. Crimē ſymonie ut de ſy.p totum Item crimē hereſis ut de hereticis.c.ad abolendā crimē uſurarum ut de uſuris.c.cum tu &.c.i omnibus crimē adulterii cū agit ad thori ſeparationē ut de ꝓcura.c.tue In his directe ſpectat iudiciū ad eccleſiā īdirecte ut ſi agat p modum denūtiationis ad penitētiam ut in.c.nouit de iudiciis & dicit Inno.dicto.c.cum ſit ꝙ raptores rerum eccleſie dicunt ſacrilegi.xvii.q.quarta.c.iii.&.c.ſicut qui idcirco ꝑtinet ad iudicium eccleſie.xii.q.ii.nulli liceat ꝑdia &.c.de laicis ymmo etiā ſi dubium ſit puta quia neget rapinā tn̄ cognoſcit eccleſia.xvi.q.iii.in canonibus.xxiii.q.tertia ſi quis ubi etiam dicit ꝙ non ſolum de rapina ſed de qualibet etiā oppreſſione & non ſolum clericorum ſed omniū pauperū cognoſcet imo ſi de fraude habita in cōtractu eccleſie agat uel etiam ſine fraude cōtractus īuitus nullus dicat eccleſia cognoſcit.xii.q.ii.apoſtolicos imo quocūq; modo de re eccleſiaſtica agatur cognoſcet eccleſia.xii.q.ii.quicunq; Idē dicit ī.c.nouit de iudiciis ubi etiā addit ꝙ crimē pacis fracte ꝑtinet ad iudiciū eccleſie

Circa hanc excōmunicationem de cōpellētibus reaſſignare bn̄ficia & detinentibus citatos romā ne uadāt ¶Quero quid ſi quis laicum citatū ad apoſtolicam ſedē detinēt Rndet glo.ꝙ non habet locū hec pena quia dicit textus eccleſiaſticos ſed appellatione eccleſiaſticorum ītelligunt & deo deuoti.xii.q.i.duo ¶Sed quid ſi erūt alibi citati Rndet glo.ꝙ n̄ icideret has penas licet quo ad excōmunicatiōnē ipſius detinētis eſſet locus huic conſtitutioni ſed non quo ad alias penas ipſius detenti ¶Sed quid ſi citatus ꝓcurat ſe capi p p̄latum eccleſiaſticū Rndet glo.ꝙ nō ē locus huic pene ſed ſi p̄latus ſecularis hoc faciat īcurrit excōmunicationē etiā ſi clerico nō ītendit īiuriari Manus enī ſeuā īiurioſa.ē.quia fit īiuria ſedis apoſtolice ad quam ē citatus & toti ordini clericali ¶Sed quid ſi detineātur mulieres regulares Rndet Gengelinus ꝙ licet non dicat īcurrit excōmunicatio ꝓpter manus īiectionem de ſen.ex.uenientis &.c.de monialibus ¶Itē nota ꝙ ad penā excōmunicationis īcurrandā ſola captio ſufficit de ſen.ex.nuper ſed pena ſuſpēſionis & priuationis a bn̄ſitiis non habet locū niſi in tribus caſibus Primo ī capiente ut captus bn̄ſitia reaſſignet

Secũdo in illo qui citatum ad ſedem apoſtolicam ĩpediuit Tertio in illo q ſic hanc penam ſibi ꝓcurauit ¶Quero quia hic dicit ꝙ obtentis beneſitiiſ ſint priuati quid de obtinendis an erunt ĩabiles ad obtinẽda Rñdet Ste. ꝙ ſi priuãtur obtentis multo fortius obtinẽdis magis enĩ fauent iura ĩ obtinẽdo q̃ in querẽdo.C.de Codi.l.fi.ſup̃ de conceſ.ꝑben.bñfit i li.vi.C.de bono preſcrip.l.deportati ¶Nota ꝙ iſte ſuſpẽſiones ſunt ſciende quia etiã occultos ligant̃ in foro penitẽtiali & ẽ neceſſaria diſpenſatio ut ẽ glo.ordinaria in cle.in uerbo ĩfra currãt de hereticis

CIrca hanc excõmunicationẽ.ſ.de ꝑcutiente religioſum uel cõuerſum Querit glo.in dicto.c.nõ dubium de ſen.ex.An cõuerſi eccleſiaꝝ ſecularium gaudeãt priuilegio uidet̃ ꝙ ñ ut hic a cõtrario ubi loquit̃ de cõuerſis eccleſiaꝝ regulariũ Rñdet ꝙ ſi traderẽt ſe & ſua ſiue eccleſie ſeculari ſiue regulari cẽſebunt̃ ꝑſone eccleſiaſtice & ĩ totũ trãſlate & ſic habent ĩmunitatẽ eccleſiaſticã.xvii.q.iiii.quiſquis quia duo genera xpriſtianoꝝ ¶Vnũ quod dedicatũ ẽ ut clerici & conuerſi Aliud ut laici.xii.q.i.duo ſunt genera & hanc opinionẽ dicit glo.benigniorẽ quia equum ẽ ꝙ eoꝝ gaudeãt priuilegio quoꝝ uitam & religionẽ aſſumpſerit de ſtatu mo.recolentes licet Io.& Vincẽ.teneãt contrarium in.c.dilecta de maio.& obedientia Hoſti.tenet ꝙ non gaudeãt quãdo conuerſus in domo ſua manet ut laicus ar.de priuile.c.iii.§ de cõfratribus Sed ſi eſt conuerſus q tradidit ſe & ſuã & habitum mutauit audit horas uiuit honeſte talis ĩtelligit̃ in totum tranſlatus ĩ foꝝ eccleſie & gaudet ĩmunitate & ſic intelligit̃ .c. quiſquis.xvii.q.quarta & in li.feudoꝝ de priuile.ſancto .l.una ad hoc de priuile.ut priuilegia § hoc autẽ & ꝓ hoc facit ratio quia cõuerſus non dicit̃ q retinet ꝓpriũ licet dicat̃ inſtrumento cõuerſionis qui facit ſe conuerſum ſm ĩfra eo.parochianos uide Petꝝ in.c.religioſus de ſen.exco.li.vi.

¶Quid ſi unus ꝑcutit unũ de tertio ordine beati Frãciſci uide ſup̃ § xxxvi.

CIrca hanc excõmunicationem.ſ.de ĩpedientibus offitiũ uiſitatoꝝ monialiũ ſeu canonicaꝝ.i.eaꝝ que uiuũt ſicut canonici ſeculares ¶Quero an debeat ꝑcedere monitio ĩpedimentũ uel ecõtra ut ſit locus huic pene Rñdet glo.ꝙ prius requirit̃ ꝙ quis ĩpediat offitiũ deĩde ꝙ fiat monitio qua facta niſi tales ĩpedientes deſiſtãt ĩcurrũt excõmunicationẽ ſecus ſi monitio precedat ĩpedimẽtum ¶Quero ã ſufficiat monitio generalis .ſ.ꝙ nullus ĩpediat uiſitatores An requirat̃ particularis & ſpecialis nominatĩ.ſ.ãmonemus te talem ne ĩpedias offitium noſtꝝ glo.nõ determinat Genge.tenet ꝙ ſufficit generalis monitio

CIrca hanc excõmunicationẽ.ſ.de doctoribus qui ſciẽter docẽt illos religioſos qui dimiſerit habitum ſuẽ religionis Idem dicit eẽ glo.& Pe.de ã.Si doctor legat ſcolari qui nõ dimiſit habitũ.ſ.ꝙ ipſe doctor eſt excõmunicatus quia participat ĩ crimine ꝓpter quod ſcolaris ẽ excõmunicatus ut in.c.nuper &.c.ſi concubuit de ſen.ex.Addit ipſe Petrus pulcrã diſtinctionẽ poſt Lappũ quia aut religioſus ĩgredit̃ ſtudium cauſa

audiendi leges uel phiſicã aut theologiã uel canones ſiue aliam ſcientiã nõ ꝓhibitam Primo caſu ſi non reuertat̃ infra duos menſes ſcḋm Hoſti.p.c.ſi ꝟ ueꝛ ſup̃ ne cle.uel mo.excõmunicatus ẽ ipſo facto tã ipſe religioſus q̃ ipſe doctor ſcienter ei participans hoc ueꝛ etiã ſi habitum nõ dimittat & ideo ſubaudi ad textũ dum dicit habitu ſuo dimiſſo maxĩe & hoc quo ad leges & phiſicã ſcḋm Archi.etiam ſi de licẽtia ſui p̃lati ipſas audiat ſup̃ eo.c.non magnope & .c.ſuper ſpecula ¶In ſcḋo caſu dicas ꝙ ſi uadit de licẽtia ſui p̃lati & portat habitum claꝛ ꝙ nõ ĩcurrit aliquã penam Si aũt uadit ſine licẽtia uel etiam cũ licentia & habitũ nõ portet ipſo facto ĩcurrit excõmunicationis ſentẽtiam ut hic ſimiliter doctor qui ei ſcienter participat ei ĩ crimine exquo admittit eũ ſcienter nõ deferẽtem habitum Item nota ꝙ ſcḋm glo.ꝙ offitium doctoris ẽ ſcolarem expellere de ſcolis ¶Quid ſi monacuſ habet domũ iuxta ſcolas & ſtando in ea poteſt audire lectionẽ & doctor ſcit & legit an doctor ſit excõmunicatus R̃ndet glo.ꝙ non qa nõ poſſet ꝓhibere qn ĩ domo ꝓpria moraret̃ ¶Quid ſi talis monacus ñ uult exire ſcolas an poſſit ui expelli R̃ndet glo.ꝙ nõ quia etiam excommunicatus gaudet priuilegio ut eũ ꝑcutiẽs ĩcidat excõmunicationẽ ſcḋm ꝙ notat Io.an.xvii.q.quarta ſi quis deinceps & de ſen.exco.c.cõtingit ¶Quid ſi nõ poteſt expelli R̃ndet glo.ꝙ doctor debet exire ſcolas ſicut dicimus quãdo excõmunicatus intrat eccleſiam ut notatur.xi.q.tertia ſicut & de ſen. exco.nuper

CIrca hanc excõmunicationẽ.ſ.de cõtrahentibus matrimonium in gradu cõſanguinitatis & affinitatis ꝓhibitis ¶Querit glo.quid ſi contrahat quis cum habẽte maritũ uel cũ iudea uel cũ pagana uel cum cognatã ſpirituali uel legali uel cõtra impedimẽtum publice hone ſtatis R̃ndet glo.ꝙ licet non teneat matrimoniũ tamẽ nõ incidit excommunicationẽ quia in iſtis caſibus non ẽ exp̃ſſa ¶Quid ſi quis cõtrahat in caſum conſanguinitatis uel affinitatis cum diſpenſatiõe pape R̃ndet glo.ꝙ non eſt locus huic pene de qua diſpenſatiõe notat̃ de reſti.ſpo.c. litteras ĩ pri.& de ſtatu mo.cũ ad monaſteriũ & ꝑ Io.an.de uoto.c.i. Itẽ nota de eo ꝙ textus dicit ſcienter ꝙ ſi quis contraheret ignorãter.ſ.ignorãtia facti ꝓbabili & non affectata puta qa neſciebat tale ẽẽ ſuũ affinem uel conſanguineũ non eſt excõmunicatus ¶Sed quid ſi ignorabãt ius neſcientes uſq ad quotum gradũ conſanguinitatis uel affinitatis extẽderet ꝓhibitio iuris tamẽ bene ſciebãt in quo gradu erant R̃ndet glo.ꝙ ĩcidũt excõmunicationẽ quia ignorantia facti & non iuris excuſat ¶Sed quid ſi ſolus unus cõtrahentiũ ſcienter cõtraxit ſciens ſe ẽẽ ĩ gradu ꝓhibito R̃ndet glo.ꝙ ille ſolus ligat̃ ¶Sed quid ſi ignorãter a principio contraxit ſed poſtea ſuperuenit ſibi ſcientia & tamẽ cohabitauit cum cõſanguinea quã accepit R̃ndet glo.ꝙ non ẽ excõmunicatus quia hec conſtitutio nõ punit cohabitationem uel ĩceſtum ſed ſolum cõtractũ matrimonii ſicut dicimus in ſimili ꝙ qui ignorãter eligit ĩdignum licet poſtea ſciat ñ ĩcurrit penam

conſilii poſitam i .c.cum in cunctis de elec.cum i hoc ponderet̄ iitium ut i .c.dudum eo.ti.& ꝓbat̄ hoc ex eo ꝙ ſine iudicio eccleſie ab illa diuertere n̄ poſſet de diuor.c.porro fateor tamē ꝙ peccat cognoſcendo de ſen.ex.ex iꝰ quiſitione ¶ Quid ſi contraxi cum ea quā credebā conſanguineā affinē uel monialem ſed i ueritate non erat glo.remittit ad notata de ſen.ex.c.ſi uero &.c.iaudiētia

Circa hanc excōmunicationē.ſ.de his qui ꝑ ui uel metū extorquēt abſolutionē ab excōmunicatione ¶ Quid ſi iiuſta erat excōicatio Rn̄det glo.ꝙ excōmunicatus ē quia humiliter debet petere abſolutionē non ꝑ metum cōpellere quia ſentētia paſtoris ſiue iuſta ſiue iiuſta timēdā eſt.xi.q.tertia.c.i. ¶ Quero de qua ſuſpēſione hic loquit̄ Rn̄det glo.diſtincte ſi quis cōpellat uel extorqueat abſolutionē uel reuocationē ſuſpēſionis ſiue ab offitio ſiue a bn̄fitio ſiue ab igreſſu eccleſie ē excōmunicatus ¶ Quid ſi excōmunicatio ē ꝑ metum exorta.i.ꝙ quis cōpulit iudicē ut aliquē excōmunicaret Rn̄det glo.ꝙ ualet excōmunicatio.xi.q.iii. quatuor poteſt tamē ꝑ exemptionē elidi ut ibi nota.ar.de fur.iterdū ¶ Quid ſi quis itulit metum tamē iudex ꝓpter hoc abſoluere noluit Rn̄det glo. ꝙ talis iferens non ē excōmunicatus ¶ Sed nūquid in ꝑdicto caſu ipſe excommunicatus ſuſpenſus uel iterdictus icurrit hanc penā ſi alius ꝓ eo uel eiuſ nomine metum itulit Rn̄det glo.ꝙ ſic ſi mādauit uel eius nomine factum ratum habuit de elec.c.ſciant de ſen.ex.cum quis ¶ Quid ſi abſolutor ꝙ ꝑ metum abſoluāt poſtea ratū habuit id quod ꝑ metum fecerat Rn̄det glo. ꝙ nihilominus ſunt excōmunicati metum iferentes quia textus dicit ꝙ eſt nulla Sed quid ſi quis non iferat metum i corpore ſed ꝑ penā ammiſſionis reꝝ cōpellat abſolui Rn̄det glo.ꝙ eſt excōmunicatus ¶ Sed quid ſi cōpulit ꝑ uanum metum de quo timore nō debuit nūquid habet locum hec pena Rn̄det glo.ꝙ non quia talis metus non inducit reſtitutionem nec proprie appellatur metus.ff.ꝙ metus cauſa.l.metum &.l.ſe.&.l.nec timore ille ergo metus qui putat̄ iuſtus ad reuocādum ea que ꝑ illud fiūt facit icurrere excōmunicationē alius uerō nō ¶ Sed quis dicit̄ iuſtus metus Rn̄det Pe. de an.ꝙ metus mortis uel cruciatus corporis & talis qui poſſit cadere i conſtātem uiꝝ quod arbitrio iudicis relinquit̄ ut nota.c.ꝙ metus cauſa.l.iterpoſitas & ſuꝑ eo.C.cum dilectus ubi glo. Aliis modis cōſiderat iuſtū metū ad reciſſionem actus addit idem Pe.diſtinguēdo ¶ Tu dic latius nam qn̄qꝫ uult reſcindere quod geſtum ē ꝑ metum ex edicto ꝑtoris & tunc requirit̄ metus de quo predixi ſtatim ¶ Quandoqꝫ quis uult reſcindere a ſententia uel mēte edicti tunc ſufficit ſi in ꝑſonam filii uel cōiuncti inferat̄ .l.iſti q de.ff.ꝙ metus cauſa quādoqꝫ quis uult reſcindere ꝑ offitiū iudicis & tunc ſufficit metus uerecundie licet ibi non ſit mortis periculū uel cruciatus corporis.l.ſi.ff.eo.Aliquādo iferetur metus alicui futuri euētus ut i medico cā extorquēdi pecuniā morbum leuem aggrauat & tunc reſcindit̄ offitio iudicis.l.medicus de uariis extraor.cogni.qn̄qꝫ infert̄ metus cauſa maioritatis

obedientie & hoc diuidit nā quedam ē maioritas abſq publica poteſtate
ut maioritas que habet a marito i uxorē & tunc reſciditur offitio iudicis
.l.i.§.honorande.ff.quaꝝ reꝝ actio non dat &.l.fi.ff.de furtis ¶ Quedā eſt
maioritas cū publica poteſtate cuius timore aliquid gerit & tūc reſciditur
condictione ex lege ut.C.eo.l.ſi ꝑ impſſionē ¶ Quero quomodo cognoſ
cet utꝝ metum publice poteſtatis aliquid gerit dic hoc iudicis arbitrio re
linquēdum ē ponderatis circunſtantiis an cōſueuit eſſe terribilis & ſimilia
ut notat Bar.in.l.de pupillo.§.ſi quis ipſi ꝑtori de oper.no.nūtia ¶ Quero
an metus cōminate excōmunicationis ſit cēſendus iuſtus dic ut notat Io.
an.dicto.c.cum dilectus ¶ Item nota ſcḋm Pe.ꝙ ſicut requiritur metus qui
poſſit cadere i conſtantem uiꝝ ad receſſionē actus ita requirit dolus qui
potuerit cadere in prudentiſſimum Si quis ergo iducit fatuitate ad actum
gerendum ex hoc ꝙ poteſt ꝑtendere ſe deceptū dolo quia fatuitas que eſt
ſimilis late culpe cū dolo alterius cōpenſat

CIrca hanc excōmunicationē.ſ.de cōpellētibus celebrari in loco in
terdicto ¶ Quero quia textus dicit ꝙ grauis querela ad papam
ꝑuenit ꝙ domini tēporales cogunt celebrare in loco interdicto
¶ Quid ergo ſi ſunt epiſcopi uel eccleſiaꝝ ꝑlati Rn̄det glo.idē.ſ.ꝙ ſunt ex
cōmunicati ¶ Quero hic dicit ꝙ cogūt celebrari in loco iterdicto de quo
iterdicto hic loquit Rn̄det ꝙ de iterdicto a iure uel ab homine ¶ Quid
ſi eſt occultum & locus ſit iterdictus tn̄ clericus ſcit an teneat ſeruare licet
non ſit publicatū Rn̄det gloſa ꝙ ſic & idem ¶ Archi.de ſen.ex.is qui li.vi.
quod ueꝝ intelligit Vincen.niſi factum ꝓpter quod eēt interdictus locus
eſſet occultū ſecus ubi factū eſſet publicū uel publicū licet neſciret ꝙ eſſet
locus iterdictus ūde glo.dicit ꝙ eēt neceſſe ꝙ fieret una cōſtitutio ꝓſalute
animaꝝ qua ꝓuideret ꝙ clerici nō tenerētur ad obſeruationē iterdicti lati
a iure niſi prius fieret illoꝝ declaratio ſeu publicatio ¶ Quero quid ſi ꝓ
hibeat excōmunicatos exire nō a miſſa ſed ab aliis diuinis offitiis Rn̄det
glo.ꝙ non ē locus huic pene ¶ Quero quia excōmunicat illos q ꝓhibent
ne excōmunicati moniti exeant de qua monitione loquit an generali uel
ſpeciali Rn̄det glo.ꝙ ſufficit generalis monitio ut poſtq̄ facta ē ꝓhibētes
ſint excōmunicati ſed quo ad excommunicatos uel iterdictos n̄ exeuntes
requirit ꝙ nominatim ſint moniti ut exeāt qui ſi poſtea remanēt ſunt ex
cōmunicati ¶ Quero quia hic dicit textus ꝙ ad papam grauis q̄rela deue
nit ꝙ quidam cogūt celebrare tēpore iterdicti nedū i locoꝝ ſuoꝝ capellis
ſed in collegiatis eccleſiis ¶ Quero quid ſi faciūt celebrari i ſuis oratoriis
quibus ex ſpeciali licentia tales potētes cauſa ianis glorie potius q̄ deuo
tionis faciūt in aliquo domus ſue angulo celebrari an ſit locus huic pene
Rn̄det Lan.ꝙ non ¶ Quero an tēpore iterdicti poſſint campane pulſari
ꝓpter ꝑdicationē uel gratia capittuli congregādi Rn̄det Lan.ꝙ ſic dum
modo nō fiat i fraudē ¶ Item nota hic ꝙ publice excōmunicati & iterdicti
ſi moniti non exeūt cū diuina celebrāt incidunt aliā excommunicationem

& ſic excõmunicatus poteſt iterum excõicari Sed ā ligatus pluribus ſniis poſſit una abſolutione abſolui diſtiguit Lā. q aut q ē excõicatuſ ab uno aut a pluribus primo cañ aut una ſnia aut pluribus ſi una aut ppter unā cauſā aut ppter plures ſi ppter unā cauſam tūc ſufficit una abſolutio p oībus ſi ppter plures cauſas tūc aut cōſtat q ppter quālibet intendebat ſingu/las ferre ſentētias aut ppter ſimul aut dubiū ē primo caſu erūt neceſſarie tot abſolutiones quot fuerūt ſententie in ſcd'o ſufficit una abſolutio tamen omnes cauſe exprimende ſunt in ea alias non ſufficit ſi pluribus ſententiiſ tūc erūt neceſſarie plures abſolutiones.ff.de oper.no.non.l.pupillo Si aūt unā ītendebat ferre ſententiā ſic dicendo excõmunico anathematizo te tūc ſufficit una abſolutio de iudeis.c.ad liberandā.ff.de acceptis.l.pluribus ſi autem a pluribus iudicibus ſi omnes habēt unā iuriſdictionē ualet abſolutio & una ab uno eorum dum tamē habeat poteſtatē ab aliis.ff.de of.dele.l.cauſam aut habēt diſtinctas iuriſdictiones & tunc tot requirūt abſoluti/ones quot iuriſdictiones & excommunicationes extra de ſen.ex.c.officii & dicet ordinario ſum excõmunicatus a uobis & ab aliis cū fuero abſolutus a uobis poſtea petam ab aliis

Circa hanc excõmunicationē.ſ.de ſepeliētibus hereticos & ce. nota q abſolui non poſſunt niſi pprius manibus exhumerari & locus debet carere ppetua ſepultura

Circa hanc excõmunicationē.ſ.de his q grauāt electores eo q uolu erūt eligere eos p quibus rogati ſunt querit glo.quid ſi ſint epi/ſcopi qui hoc faciant Rñdet q ſunt excõmunicati ¶ Quero quia textus hic dicit q q grauāt clericos uel pſonas eccleſiaſticas qa uoluerūt eligere eos p qbus rogati ſunt que dicunt pſone eccleſiaſtice Rñdet glo. conuerſi templarii licet non ſint clerici ¶ Quero hic dicit q grauāt clericos uel alias pſonas eccleſiaſticas ad quas in aliqbus monaſteriis eccleſiis aut aliis piis locis ſpectat electio ad quos ergo ſpectat electio de iure cõmuni Rñdet glo.q in collegiata eccleſia ſpectat ad collegiū electio de iure pa. c.nobis.xvi.q.ul.congregatio & ſi ñ ē collegium ſpectat ad patronū ut in c.poſtulaſti de iure.pa.& hoc de iure cõmuni niſi aliud īducat de conſuetu dine ut in.c.cum eccleſia de cauſa poſſeſſionis ſi autem nō eſſet collegium uel patronus p dyoceſanum habet ordinari .q.i.regenda.xvi.q.ii.omneſ baſilice & hec uera quo ad electionē p̄lati de inferioribus notatur extra de elec.c.cum eccleſia uulterana ¶ Querit glo.an p̄ces īducāt ſymoniā dic ut octaua.q.ſcd'a in ſum.ii.q.i.moyſes de eta.& quali.tuam Item nota q hic dicit q grauātes electoreſ uel conſanguineoſ caſum ſpecialem in quo pcu/tienſ laycum ē excõmunicatuſ ipſo iure ad idē de ſen.ex.c.quicunq & de i/munitione eccle.quoniā ¶ Quero an grauāteſ eoſ qui noluerūt preſentare illum p quo rogati erant Rñdet glo.q ſic fauore eccleſiarum idē dicit i no/uella de confirmante & poſtulante infra eo.ſi poſtq̄ in fi.& quod notatur ſupra eo.in cauſiſ

CIrca hanc excõmunicationẽ.ſ.de his qui cardinalibus in conclaui
poſitis gratia electionis pape mittit nũtiũ uel epiſtolã uel omni
bus uel alicui eoꝝ & de loquẽte ſecũ ſecrete ſ͠m glo.ẽ epiſcopalis

CIrca hanc excõmunicationẽ.ſ.de rectoribus ciuitatũ in qua fuerit
celebrãda electio Romaui pontificis qui non faciũt ſeruari dictã
cõſtitutionẽ ¶Nota ꝙ quando morit̃ Romanus pontifex ſtati au
dito Romani pontificis obitu rector ciuitatis ĩ qua debet fieri electio corã
clero & populo uniuerſo ciuitatis ad hoc ſpecialiter couocãdis debet pre
ſtare corporale iuramentũ ꝙ totũ ordinẽ illius conſtitutionis diligenter
obſeruabit ¶Item nota penas quas incurrit ſi non facit diligenter obſ͠uari
aut ſi fraudẽ cõmittat ¶Primo eſt excõmunicatus ipſo facto Secundo eſt
ꝑpetuo ĩfamis ¶Tertio non poteſt habere aliquam dignitatẽ nec aliquod
publicum offitiũ ¶Quarto feudis & bonis ceteriſq; ab eadẽ Romana eccle
ſia tenet uel ab aliis eccleſiis ipſo facto ẽ priuatus & reuertuntur ad ipſas
eccleſias cũ pleno iure de eis diſponẽdi quicquid placet eccleſiaꝝ prelatis
¶Quita ꝙ ipſa ciuitas in qua dicta electio fieri debebat ſit ipſo facto iter
dicta ¶Sexta ꝙ pontificali careat dignitate ¶Itẽ nota ꝙ diſtricte p̃cipit
Patriarchis Archiepiſcopis Epiſcopis & aliaꝝ eccleſiaꝝ p̃latis & p̃dicato
ribus ut exhortent̃ cleꝝ & populum ad orãdum ꝓ electiõe pape & pro ut
circunſtantie pẽſande ſuaſerit ieiunia inducant ¶Quero que ſunt illa q̃
obſeruari debẽt poſt mortẽ ſummi põtificis atq; obſeruari facienda tenet̃
dominus ciuitatis in qua morit̃ papa.R̃ndeo plura ¶Primo ꝙ ſi papa mo
rit̃ in ciuitate in qua cum ſua curia reſidebat Cardinales q̃ fuerit ĩ ciuitate
ipſa preſentes teneãtur exſpectare abſentes ꝑ.x.dies tãtũ quibus elapſis
ſiue abſentes uenerĩt ſiue non extũc oẽs conueniant in palatio in quo idẽ
pontifex habitat cõtenti ſinguli uno ſeruitore clerico uel laico ꝓut elege
rint Illi autem qui manifeſta neceſſitate coguntur poſſunt duos habere
ſeruitores ꝓut elegerĩt ſiue clericos ſiue laicos ¶Secũdo ꝙ in eodẽ palatio
unũ cõclaue nullo intermedio pariete ſeu alio uelamine puta cortinaꝝ oẽs
habitẽt in communi ¶Tertio ꝙ dictũ cõclaue ita claudat̃ ex omni parte ꝙ
nullus illud intrare ualeat uel exire niſi ꝙ relinquat̃ additus ad ſecretam
camerã ꝓ neceſſitatibus ipſoꝝ cardinalium corporalibus puta ꝓ ſuperfluo
pondere deponẽdo ſ͠m Pe.C.de teſta.l.antiquitas ¶Quarto ꝙ nullus po
ſſit ad eos accedere uel ſecrete loqui & ipſi cardinales non debẽt tales au
dire niſi aliquis uellet loqui aliquid de his que ꝑtinẽt ad electionẽ puta
ſi eẽt aduocatus iuriſperitus religioſus uel tabellio ſ͠m glo. qui de uolũta
te omnium cardinalium ibi p̃ntium uocaret̃ ¶Quito ꝙ nulli liceat cardina
libus mittere nuntiũ uel ſcripturã uel ſecrete loqui alias ipſo facto ſniam
excõmunicationis ĩcurrit ¶Sexto ꝙ in cõclaui p̃dicto una feneſtra cõpetẽs
dimittat̃ ꝑ quã ipſis cardinalibus ad uictum neceſſaria poſſint commode
miniſtrari cõpetẽs dico ſ͠m glo.ita ꝙ ꝑ eã ĩtrare uel exire poſſit Septĩa
ꝙ ſi poſt tres dies poſtq̃ cõclaue dicti cardinales ĩtrauerit nõ fuerit facta

electio pape ꝑ ſpacium quinq̧ dieꝝ imediate ſequētiū tam in prādio q̄ in cena non habeant niſi ferculū ¶ Octauo ꝙ ſi poſt iſtos quinq̧ dies adhuc ñ fuerit facta electio tūc tantū miniſtret̄ eis panis & uinū & aqua donec ſit facta electio ¶ Nono ꝙ pendente dicta electione cardinales nihil poſſint ꝑcipere lucri de camera pape nec aliud Incꝛ ūdecūq̧ ꝑueniēs ipſi eccleſie ſed illi cui cōmiſſa eſt cuſtodia camere pape debet omnia lucra ſeruare futuro pontifici ¶ Decimo ꝙ ſi aliquid lucri de camera pape pendēte electione ꝑcipiāt ex tunc ſunt ſuſpēſi a ꝑceptione redditū ſuoꝝ bñfitioꝝ quouſq̧ huius lucra reſtituāt ¶ Vndecio ꝙ cardinales non debēt ſe interim de alio negotio īpedire niſi forte ſuperueniat adeo urgēs neceſſitas ꝙ oporteret ꝓuidere de defendendo aliq̄uā terrā ipſius eccleſie uel niſi eueniret aliud tam euidens & tam graue ꝑiculū ꝙ omnes cardinales cōcorditer iudicarēt ꝓuidendū eſſe ¶ Duodecio ꝙ ſi quis cardinaliū dictum cōclaue ñ ītrauerit in.x.dies aut poſtq̄ ītrauerit abſq̧ manifeſta cauſa īfirmitatis exierit tunc non poſſit ulterius ad electionē admitti ¶ Tredecio ꝙ ſi aliquis ex cardinalibus infirmaret̄ poteſt ſine eo ad electionē ꝑ alios ꝓcedi & ceſſante infirmitate debet admitti ¶ Decioquarto ꝙ ſi cardinales abſentes īfra terminū .x.dieꝝ ſuperuenerit anteq̄ electio facta ſit intus admittant̄ ad electionē faciendā cum moderamine ſeruientium & cum clauſura cibo & potu ſicut ꝓdictum ē ¶ Decioquito ꝙ ſi papa morit̄ ī comitatu ſiue in territorio illius ciuitatis in qua erat cū ſua curia tūc cardinales ī dicta ciuitate debēt cōuenire ꝓ electione facienda niſi forte eſſet īterdicta uel rebellis Romane eccleſie quo caſu ī alio uiciniori cōueniāt que nō ſit rebellis uel īterdicta cū clauſura & aliis modis ſuꝓdictis ¶ Itē nota ꝙ cōſtitutio ſimilis facta fuit ꝑ Celeſtinum ſed fuit reuocata ꝑ Andrianū ſine conſenſu cōſilii quod facere potuit papa de plenitudine poteſtatis cū ſit ſuper omnia cōſilia extra de elec.c.ſignificaſti quā Gre.cōfirmauit ſ̄m glo. ¶ Itē nota ſ̄m glo.ꝙ eſt ſpeciale in electiōe pape ꝙ cardinales abſentes non citātur ſed exſpectāt̄ ꝑ.x.dies ſecus ī aliis electionibus ¶ Sed pone ꝙ cardinales quidam ſunt abſentes & ita remoti ꝙ nullo modo poſſent uenire īfra.x.dies ad locū ubi debet electio celebrari nunq̄d poterunt ꝓ̄ſentes ſtatī ad electionē ꝓcedere uel ante lapſum ſpacium hoꝝ.x.dieꝝ Rñdet glo.ꝙ non nam poſſet eſſe ꝙ abſentes audientes de infirmitate pape uel alia cauſa uenire ceperant ante mortē ita ꝙ infra.x.dies a morte erunt in loco ¶ Itē pone ꝙ aliq̄s cardinalis ñ debito tēpore exſpectatus uult agere de cōtemptu utꝝ poſſit Rñdet glo.ꝙ nō ſi electio facta fuit ab omnibus aliis uel a duabus partibus eo nō cōputato ¶ Quero hic dicit̄ ꝙ ꝓ̄ſentes teneant̄ exſpectare abſentes per.x.dies quibus elapſi omnes preſentes debēt īgredi ad electionē quid ergo ſi iſti preſentes eſſent pauciores q̄ tertia pars Rñdet glo.ꝙ poſſunt eligere nam illud quod dicit ꝙ ſi electus a paucioribus q̄ duabus partibus cardinalium gerit ſe ꝓ papa ſit excōmunicatus ut in.c.licet de elec.intelligitur duabus partibus.ſ.preſentium ¶ Quero que ſit neceſſitas qua cardinalis

poſſit habere duos ſeruitores i conclaui R̄ndet glo. puta quia podogras habet ita ꝙ neceſſe habet duos ſeruitores ſubſtetari uel portari uel alia ſimili cauſa ¶ Quid ſi cardinalis ꝑpter īfirmitatē nolens īclūſus ſtare re/nūtiat uoci ſue nūquid ualet renuntiatio & nūquid rediens admittetur ¶ R̄ndet glo. ſm Hoſti. cui hoc de facto cōtingit ꝙ penitēs & rediens ad/mittendus ē de his tamē que medio tēpore facta ſunt conqueri nō poteſt ¶ Quero pone ꝙ abſens cardinalis uenit poſt diē octauū poſt diē īcluſure uel a die īcluſure ita ꝙ cardinales incluſi tunc nō habēt niſi uinū & aquā & panē ut dictū ē nūquid iſte ſuperueniēs ſtatī cōpellit̄ ſuſcipere ipſoꝝ uitam R̄ndet glo. ꝙ ſic licet non fuerit ī culpa quia ſepe ſine culpa quis punit̄ ex. cauſa de re. iu. ſine culpa ¶ Quid ſi papa morit̄ in mari ubi de/bent cōuenire cardinales ad electionē R̄ndet glo. ꝙ debēt cōuenire ī ciui tate ꝑ quā locus ille maris diſtīguitur puta ſi uero mare piſanum debent cōuenire piſis ſi autē non diſtīguit̄ per aliquā ciuitatem debet conuenire uiciniori ¶ Quid ſi electio pape ſit facta ī ciuitate īterdicta R̄ndet glo. ꝙ ualet Item nota ſm glo. ꝙ cardinales tenētur eligere ydoneū licet di/camus ꝙ nulla exceptio admittit̄ cōtra electū a duabus partibus ut ſupra eo. c. licet ¶ Quid ergo ſi laicū illitteratū eligant glo. remittit ad notata in. c. ſi quis pecuniā. lxxvii. uel. xix ¶ Item nota cautelā adhibendā circa cōclaue ſm Pe. ut habeat unum acceſſum & nullū mediū parietē ſiue uela mē Meliorē cautelam adhibet iuris cōſultus cū mulierē dicētē ſe ꝑgnātē tempore partus iubet ī cōnclaue poni & caute cuſtodiri ne ſupponat par/tus quē poſtea ſe peperiſſe dicat ut ſic mariti cōſanguineos a ſucceſſione excludat. l. i. § de inſpiciendo. ff. de nō inſpiciēdo unde nota poſſe cōmitti fraudē propter uelamē mediū quod facit ad queſtionē ꝙ ſi īter teſtes & atteſtatorē eſt cortina ī medio ita ꝙ audiūt uocē eius ſed non uidēt ꝙ n̄ ualet teſtamētum nec diſpoſitio teſtiū depōnētiū de auditu & nō de uiſu ut notat Cy. in. l. ſi n̄ ſpeciali. C. de teſta. & ꝑ Bar. in. l. ſumma § idē labeo ff. de aqua pluuia arcenda

Circa hanc excōmunicationē. ſ. de his qui uocantur ad dirigendas moniales ī electionibus ab eis faciendis niſi abſtineāt ab aliis q̄ inter eas poſſet in ipſis electionibus oriri diſcordia uel orta nu/triri ¶ Quero qui ſunt iſti q poſſunt īcidere hāc excōmunicationē R̄ndet glo. puta religioſi conſiliarii aduocati diſcreti uiri qui uocant̄ ad dirigēdaſ moniales circa modum electionis ab ipſis faciendis ¶ Sed quero quia hic dicit̄ hii quid ſi hii uocarent̄ mulieres religioſe uel alie diſcrete an ſi cōtra facerēt īciderent excōmunicationē R̄ndet glo. ꝙ ſic ¶ Itē nota ꝙ hec pēa habet locū nedum ī his qui uocant̄ ad dirigēdas moniales regulaꝝ appro bataꝝ in eaꝝ electionibus faciendis ſed etiam in his qui uocant̄ ad diri/gendas illas que nec renūtiant ꝓpriis nec faciūt ꝓfeſſionē regularē ī una de regulis approbatis ſed uiuunt ſicut canonici ſeculares ī ſecularibus ec/cleſiis niſi abſtineāt a ꝑdictis

CIrca hanc excõmunicationẽ. ſ. de electoribus & electis ad regnũ
urbis Rome cõtra. c. fundamẽta de elec. li. vi. ¶ Nota ꝙ ĩ pĩcipio
dicti capittuli uſq; ad § ꝓ inde ponit ratio quare fuit facta hec
conſtitutio & excõmunicatio. ſ. ꝙ nullus notabilis ꝑeminẽtie poteſtatis &
dignitatis eligat̃ in ſenatorẽ. ſ. ne cum ſua potentia poſſit ſibi dictã urbẽ
uſurpare & ſubiugare eccleſiã & Romanũ pontificẽ ſicut fecit Coradinus
qui de uenoſa radice Frederici quõdam Romani ĩperatoris colubri tortuo
ſi iuſto eccleſie iudicio reprobati ꝓdiſſe uidebat̃ in regulũ quiq; ad exter/
minum Romane eccleſie manifeſtis iudiciis una cũ ſuis fautoribus aſpira/
bat Secũdo ſtatuit̃ ꝙ nullus ĩferioris dignitatis a ꝑdictis eligat̃ ultra ãnũ
in ſenatorẽ ne habeat cauſam acquirẽdi ĩ ea potentiã & pricipatum quo
uelit poſtea ſibi eius dominiũ ſubiugare ¶ Nota etiã penas quia Primo
electio eſt nulla Secũdo ĩcurrunt excõmunicationem tã electorẽ q̃ electi
cum dantibus eis auxiliũ cõſilium uel fauorẽ ¶ Tertio ꝙ ſi tales electi ſe ĩ
miſceãt uel conſentiant electioni ſunt priuati una cũ ſuis poſteris omni/
bus feudis priuilegiis libertatibus ĩmunitatibus gratiis & honoribus q
tenent ab eccleſia Romana uel ab aliis eccleſiis & reuertant̃ ad ipſas ec/
cleſias a quibus tenebãt ¶ Quarto ꝙ oĩa facta ab illis ſint nulla ¶ Quĩto
ꝙ iudices & tabelliones qui auctoritatem tali electioni interpoſuerint uel
inſtrumenta confecerint ſint priuati dignitate & offitio ¶ Sexto ꝙ nõ ꝑnt
abſolui a dicta excõmunicatione niſi ꝑ Romanũ pontificem uel de eius li
centia ſpeciali ¶ Item nota ꝙ ciues Romani poſſunt eſſe ſenatores uel pa
tricii urbis Rome dũmodo non ultra ãnũ etiã ſi fuerint fratres uel nepo/
tes uel filii dictoꝝ principum uel etiã ſi habuerit dignitatem uel titulum
comitatus barone uel alterius tituli dũmodo dicta potentia ſit extra ter
ritorium Rome niſi eſſet multum notabilis & excellens potentia ad quã
ratio huius conſtitutionis poſſit merito extendi

CIrca hãc excõmunicationem de magiſtris & ſcolaribus Bononie q
ãte tempus conductionis cõducũt alioꝝ magiſtroꝝ uel ſcolariũ
hoſpitia ſine ipoꝝ conſenſu ¶ Quero an locatores incidãt excõ
municationem quia ſolũ uidet̃ dicere de cõducentibus Rñdet An. de bu.
doctores cõmuniter tenent ꝙ ligent̃ quia participãt in delicto ꝓ quo con
ductor eſt excõmunicatus quia iſte non cõduceret niſi locaret̃ unde ꝑ re
gulã. c. ſi concubine eſt excõmunicatus Sed uidet̃ ꝙ hec cõſtitutio cõtineat
iniqtatem quia ſi non eſt licitum interpellare locatorem ut locet ãte tem
pus finitum iã erit aperta uia ad eludendũ locatorem quia ſi exſpectabat
tempus poterit eſſe ꝙ recederet ille q ibi habitat & tunc ſic remanebit ua
cua ¶ Dicit Io. ã. ymaginãdum eſſe ꝙ erat certũ tempus in medio locationiſ
quod erat determinatum ſc̃m cõſuetudinem ad interpellãdum locatores ut
hic in Bononia in medio auguſti modo ante iſtud tempus locationis facien
de non dico facte non erat licitum interpellare poſt hoc tempus ſic & hoc
uoluit hec decretalis ¶ Quero an hec conſtitutio aſtringat locato rem ad

locandum ſ{e}c{undu}m anno R{espo}ndet An. de bu. ſ{e}c{undu}m Hoſti. q{uod} non dummodo locet ela pſo tempore conductionis ſ{e}c{un}d{u}m q{uod} declarat Io. an. aut facere non poteſt ſine cōſenſu inquilini hec autem conſtitutio nihil dicit de neceſſitate locandi in ſ{e}c{un}do anno dicit tamē Gofredus q{uod} ſi nouus īquilinus uult p{ro} eodē p{re}cio quo antiquus ē p{re}ferendus ātiquus ſicut dicimus ī locatorē p{re}dio{rum} fiſcaliū An. de bu. dicit q{uod} hoc de iure non ē determinatū q{uod} q{ui}s cogat locare ī ſ{e}c{un}do āno ſaluo q{uam} in p{re}diis fiſcalibus Eſt t{ame}n ue{rum} q{uod} ex quadā urbanitate potius debe ret ātiquo q{uam} nouo locare & quaſi dicit facere īiuriā lato ſumpto uocabulo ſi omiſſo antiquo locat nouo p{ro} eodem p{re}cio ſicut dicit ī ēphiteota ut no tat. l. i. de priui. credi. ¶ Quero an hec conſtitutio ī aliis ſcolaribus ſit ſer uanda ſicut Bononie ita q{uod} ſit ſ{er}uāda generaliter ī quolibet ſtudio Hoſti. dicit q{uod} ſic q{ui}a alias fruſtratorie fuiſſet hic poſita q{ui}a ſufficiſſet cōſtitutio legati ¶ Itē quia olī erat ī ſup{er}ſcriptione epiſcopo bononie quod ē remotū ergo papa uoluit ēē generalē conſtitutionē ¶ Itē q{ui}a eadē eſt ratio igitur in omnibus debet ēē idē ius. l. actio de uerbo. obli. & de cō. tranſlatio Itē q{uod} ſit generalis patet q{ui}a ē clauſula ī corpore iuris licet de bonoīa loquat{ur} ut inſti. de iure. natura. gen. & ciui. § ſed q{uod} p{ri}ncipi ¶ Itē quia fundata ē ſup bono publico & cōmuni T{ame}n cōmuniter doc. tenēt oppoſitū Itē dicit Io. an. q{uod} ē localis ut patet ex uerbis ipſius conſtitutionis & hoc dicit An. de bu. tenendū. ſ. q{uod} ſit localis ſolū bononie ſeruāda & nō generalis ¶ Quero an ſufficiat epiſcopo bononie facere legi p{er} ſcolas R{espo}ndet An. de bu. q{uod} nō q{ui}a nō eſt cōmunis audiētia omniū ſcolariū debet ergo ī generali cōgrega tione ſcolariū publicari de quo nihil ſit ¶ Quero an hec cōſtitutio ſit ſe rēda. uel late ſentētie R{espo}ndet An. de bu. q{uod} eſt late ¶ Quero an hec cōſti tutio extēdat ad ſcriptores R{espo}ndet An. de bu. q{uod} credit q{uod} nō quia hec cōſti tutio eſt penalis ideo non debet extēdi ¶ Itē quia ī ſcriptura appellatiōe ſcolaris nō cōtinet ſcriptor

Circa hanc excōmunicationē. ſ. de participāte cū excommunicato a papa ī diuinis ¶ Nota q{uod} ad hoc ut hanc excommunicationē īcur rat talis partici pans q{ui}nq{ue} requiruntur ſ{e}c{un}d{u}m An. de bu. ¶ Primo q{uod} participans ſit clericus Secūdo q{uod} participās fiat ex certa ſciētia ¶ Tertio q{uod} ſponte ¶ Quarto q{uod} excommunicatio ſit papalis ¶ Quinto q{uod} excōicatio ſit in diuinis Et ita tenet An. de bu. q{uod} ī omnibus iſtis concurrētibus par ticipans in diuinis ſit excommunicatus & ideo facit pulcram diſtictionē dicens ¶ Tu dic q{uod} participans cū illo qui eſt excommunicatus cū participā tibus īcurrit maiorē excōicationē idem de communicante ī crimine p{ro} quo ē excommunicatus. ſ. q{ui}a incurrit maiorē excommunicationē idē de commu nicante in diuinis oībus illis q{ui}nq{ue} concurrentibus de quibus p{re}dixi q{uod} hic in textu enumerant{ur} concor. Hoſti. Io. tamē tenuit q{uod} communicans excom municato in diuinis n{on} diſtinguēdo inter papam & alios incurrat maiorē ſecus ſi communicat in aliis q{uam} in diuinis puta commedēdo loquendo dor miendo Item notat{ur} . xi. q. tertia. c. ſi q{ui}s epiſcopus in conſilio ¶ Item nota

textum de uerbo ad uerbũ ut diſcernere poſſis opinionũ diuerſitatẽ que dicit ſignificauit nobis ut ĩfra ueꝝ clericos qui ſcienter & ſpõte participa-uerit excõmunicatis a nobis & ipſos in offitiis receperũt eadem excõmunicationis ſentẽtia non dubitamus ĩuolui quos etiã ꝓ abſolutionis bñfitio habendo ad nos nolumus cũ litteraꝝ tuaꝝ iſinuatione remitti

Circa hãc excõmunicationẽ de participaute cũ excõmunicato ne dũ a papa ſed a quocunq; in crimine ꝓpter quod eſt excõmunicatus ĩcurrit excõmunicationẽ maiorẽ ¶ Nota ẜm An.de bu.in dicto.c. ſi concubine ꝙ hoc ĩtelligit poſt latam ſententiã.ſ.qñ participat excõmunicato poſt latã ſententiam ſecus ſi ante & hoc ĩ excõmunicationibus ab homine ſecus a canone cum iã ſit lata ſentẽtia tempore facte cõſtitutionis Sed qd ſi participat ĩ locutione oratione dormitiõe & ſimilia dic ꝙ ĩcurrit maiorem ut in dicto.c.nuper ¶ Item nota ẜm An.de bu.ĩ dicto.c.nup ꝙ illud quod dicit ꝙ participãs excommunicato in crimine dãdo ei cõſiliũ auxiliũ & ce.intelligit de conſilio directe dato a crimine ꝓpter quod ageſ eſt excõmunicatus puta dat conſiliũ ad clericũ uerberãdum ſecus ſi daret in facto ꝓ quo talis excõmunicatus non fuiſſet ¶ Item dicit ꝙ ſi ego do tibi auxiliũ conſilium & fauorem principaliter ꝓ delicto ꝓ quo tu nõ ĩcurrebas exc muni cationẽ q̃q̃ ꝓpter hoc in quãdam conſequentiã delictum cõmittas ꝓpter quod incurras excommunicationẽ nõ ꝓpterea ego incido excommunicationem Exemplũ ego pſto tibi auxiliũ conſiliũ & fauorem ut aggrediaris quendã laicũ & illũ offendas tu uadis & illo aggreſſo ne dũ laicũ ſ; & clericum & offendis modo q̃q̃ tu ſis excommunicatus certe ñ ego quia meũ conſiliũ directe non intendebat ad ꝑcuſſionem clerici idem eſſet ſi darem conſilium ut aliquã rem aufferres certe ſi in ablatione ipſius offenderes clericũ non eſſet excommunicatus qa meũ conſiliũ non fuit directũ ad hoc & ſic patet ꝙ quo ad hoc ut participãs criminoſo in crimine incidat excõmunicationem neceſſe eſt ꝙ directe participet in illo crimine ex quo committens incurrit excommunicationẽ ¶ Poſſunt etiã intelligi p̃dicta ꝓut ſentiũt doctores qñ non participatur in crimine damnato ſed dãnando ꝙ tunc participãs in tali delicto ñ ſit excommunicatus exemplũ p̃beo tibi conſiliũ in aliquo crimine ꝓpter quod tu committens ñ incurris excommunicationem ipſo iure ſ; bene ꝓpter tale delictũ potes excommunicari modo ſi poſtmodũ excommunicetis nũquid ego qui p̃beo conſiliũ in p̃dicto crimine ero excommunicatus certe non qa auxiliũ ñ fuerat pſtitũ directe ſuper facto dãnato ut incurret excommunicatio quia requirit iſte textus in.c.nuper ꝙ.ſ.factum ſit dãnatum & ñ damnãdũ Item hic uidet tenere An. de bu.& Inno.ꝙ in iſta participatione dando conſilium auxiliũ & fauorẽ ñ diſtinguit an alias eẽt facturus uel ñ quia ẜm ꝙ dicit glo.non refert an bono malum uel de malo peſſimum qs efficiat.ff.de ſer. co.l.i.§ qui igit de hac materia habet in regula iuris nullus ex conſilio li. vi.& ibi dicit Io.an.tamen ibi dicit ꝙ quo ad pene q̃titatẽ placet ſibi illa

diſtinctio ꝑ eo que habent in c.ſicut dignū de homicidio Bar. idem i.l.nō
§ ſi manifeſto.ff.de iiuriis

CIrca hanc excōmunicationē.ſ.de his qui ꝓcurāt ꝙ conſeruatores
dati ſe itromittāt de his que eis non licet ¶Nota ꝙ conſeruatoreſ
qñq; dant a papa & poſſunt ſolū cognoſcere de manifeſtis iiuriis
ut in.c.l.de offi.dele.unde ſi de aliis q̄ de manifeſtis iiuriis ſe intromittāt
ſcienter ſeu ad alia que iudicialem idaginē exigūt ſuā extenderit poteſta
tē eoipſo ꝑ unū annū ab offitio ſunt ſuſpenſi pars uero que hoc procurat
ſententiam excōmunicationis icurrit a qua nō poteſt abſolui niſi ei quem
ſic fatigauit idebite primo ſatiſſaciat itegraliter de expēſis ut in.c.fi.eo.
ti. ¶Quero qui dicunt conſeruatores Rñdet glo.dicto.c.i.ꝙ cōſeruatoreſ
poſſunt dici epiſcopi q habent defenſare & defendere uiduas pupillos &
orphanos ab oppſſionibus & iiuriis extra de foro cō.c.ex pte &.c.ex teno
re.octuogeſimaſeptia di.c.i.&.ii.uiceſimaſeptia.q.v.adminiſtratores & ſci
re deberes ꝙ iſti conſeruatores iterdum dant ut aliquos defendant contra
latrones uel ꝑdones interdum cōtra eos q eoꝝ priuilegia cōfringunt ut
eā faciant obſeruare priuilegiatis iterdum latius ut defendant ab iiuriis
& offenſis et in nullo dictoꝝ caſuū habent iudicialē indaginē.i.non pñt
ꝓcedere ꝑ uiā iudicii et dicto.c.fi.de manifeſtis ergo ſolū hñt cognoſcere
et intelligere manifeſta illa q̄ notoria ſunt ut ita patētia ꝙ nulla ꝓbabili
tergiuerſione cellari poſſunt ut de uer.ſig.c.ex pte et.c.ul.de coha.cle.mu
lieꝝ ¶Sed quid ſi negeť offenſa notoria negatione enī uideť res fieri du
bia.c.quis ad libertatem ꝓclamare non licet.l.iii.dic ꝙ bene probationes
recipiet cōſeruator.ſ.an factum ſit notoriū et ſic uideat an ſua ſit iuriſdi
ctio.ff.de iudici.l.ſi quis ex aliena et de reſcrip.c.ſuper litteris alias enim
iſtoꝝ offitium eſſet iutile et ſi iueniret factum notoriū ꝓcedes alias deſi
ſtet nō enim habet poteſtatē defendēdi ſimpliciter iniuriā ſ qualificatam
notoriā ſic ergo conſeruator habet uocare reū et ſi confiteať factum bene
qdē et ſi negať ſup notorio ꝓbationes recipiet ſuper notoria offenſa ad
hoc in.c.bon de elec. alias facile eſſet cōſeruatoꝝ offitium deludere ūde ſi
uideať conſeruatori ꝓbabilis negatio non ꝓcedat alias puniat ſicut noto
rium ¶Quero an conſeruator nedum offenſam iam poſſit punire ſed etiā
iferendā Rñdet glo.ꝙ ſic ¶Quero qa i.c.fi.dicit ſciēter ſe intromittāt niſi
de manifeſtis iniuriis qd ergo ſi ꝑ ignorantiam iuris hoc faciunt uel per
ignorantiam craſſam uel affectatā Rñdet glo. ꝙ excommunicationem inci
dunt de re.iu.ignorantia.de tempo.or.eos de claude.de ſpon.c.i ¶Quero
qa hic dicit ꝙ iſti conſeruatores ſe intromittant pterq̄ de manifeſtis iiu
riis ſunt ſuſpenſi ab offitio numqd etiam a beneſitio Rñdet glo.ꝙ ſic qa
eſt eius ſequela triceſimaſe͂a di.c.pter.lxxxi.di.c.ſi q ¶Quero utrū alius q̄
papa poſſit dare iſtos conſeruatores Rñdet Petrus de an.ſm Io.an.in no
uella ꝙ etiam legatus poteſt cum ſit ordinarius de of.le.c.ſꝰ ſi poteſt ꝑ
ſe ergo ꝑ alium ut in regula poteſt quis li.vi.et ita refert de facto feciſſe

quẽdam legatũ Ex qua ratione ſeqꝛ ꝙ qlibet ordinarius poſſet ĩ ſua dyoceſi tales conſeruatores creare ſcḋm Io.an.in eo.c.ſi.ſuper uerbo dictã Allegat tamẽ aliqua iura ciuilia que ꝓhibẽt hoc fieri.ſ.loci conſeruatores cõſtitui infra aũt de iudi.ſn̄ quoq̃.ſufra § nulli quoq; iudici & § interdicimus coll.ii.& de manda.princi.§ eos autẽ coll.iii.& in aũt ut nulli iudici liceat habere loci conſeruatores in princi.coll.ix.nam ut dicit textus in dicto.c. ĩterdicimus magis iſti conſeruatores erãt fures & uioleti q̃ illi quos a tatalibus cohibere debebant Ex qua rõne & aliis cõcludit Io.an.in uerbo dictam ꝙ equũ ẽ cõſentire & cõcludere tales cõſeruatores ꝑ ſolos Romanos pontifices dari poſſe quod ꝓbat.c.i.de off.dele.dũ dicit cõcedimus & .c.ſi. infra eo.ubi a ſede apoſtolica concedũt & ad hoc ꝑſtat argumẽtum de of. or.c.i.uer.nec ꝓ eo.li.vi.

CIrca hanc excõmunicationẽ.ſ.de eo qui fingit aliquẽ caſum ꝓpter quẽ aliquis iudex uadat uel mittat ad aliq̃ mulierẽ ꝓ teſtimonio Nota rõnem qa fuit facta hec excõmunicatio poſitã in principio tex.qa nõ conuenit mulieres euagari ſuper palatia nec uiroꝝ cetibus commiſceri & glo.addit ꝙ piculoſa ẽ ſeuũ cõmixtio.xviii.q.i.diffinimus & iõ hic ꝓhibet papa ꝙ mulieres nõ debeãt ꝑſonaliter ad iudiciũ cõuocari uel in uicte trahi cauſa ferẽdi teſtimoniũ nec auctoritate litteraꝝ apoſtolicaꝝ uel legatoꝝ ipſius uel alia quacũq; ſꝫ cũ neceſſariũ ſit teſtimoniũ earundẽ iudex expenſis ꝑtis cui icũbit ꝓbatio trãſmittat ad eas tabellionẽ uel aliã ydoneã ꝑſonam puta ſcḋm glo.ꝑſbiteꝝ uel aliũ uiꝝ honeſtũ coram quo iurẽt & ibi erit tabellio & citabiꝛ pars aduerſa uel ſi forte caũs occurret quo iure ꝓhibente receptio teſtiũ alteri nõ poſſet tũc iudex debet ꝑſonaliter ad eas accedere uel ſi iudex ſit ꝑſona notabilis puta epiſcopus quem per reuerẽtiam epiſcopalis dignitatis ad mulierculas accedere nõ decet tunc etiã debet mittere Item nota ſcḋm glo.ĩ eo ꝙ dicit ĩ uictas trahi ꝙ ſi uolẽtes ire uolũt & nõ coacte ad teſtimoniũ ferẽdum nõ incurriꝛ hec pena & ĩ hoc aũt differunt religioſi de qbus ſtatim infra qa etiam ſi uellent ire ad iudiciũ n̄ poſſunt ¶ Quid de matre nutrice filioꝝ R̄ndet Petrus de ancredo ꝙ ꝑ ſe ipſam ſi uoluerit poſſit ĩ iudicio eẽ poſtq̃ tutela ſibi deferꝛ a lege tanq̃ legittimã adminiſtrationẽ habẽs poſt rẽ in iudiciũ deducere de appel.c.ſua nob. ¶ Querit Io.an.utrũ hec pena habeat locum a iudice laico R̄ndet ꝙ ſic ¶ Itẽ nota ſcḋm eum ꝙ ſi quis ꝓcurator uel pars nominat aliquã mulierẽ ĩ teſtẽ uel frãgit caſum aliquẽ dicẽdo talẽ eẽ ſuũ debitorẽ in.C.de qua re teſtis ẽ talis mulier & hoc facit ad hũc finẽ ut iudex uadat uel mittat ad eã ꝓ teſtimonio excõmunicatus ẽ ¶ Quero ã eo ipſo ꝙ quis frãgit contra iſtam conſtitutionẽ ſit excõmunicatus R̄ndet Io.ã.ꝙ n̄ immo expedit ꝙ iudex ꝓduxerit eã ad effectũ eũdo uel mittẽdo ad eã qa uerba ſunt intelligẽda cũ effectu ut in.c.relatũ de cleri.reſi.

CIrca hãc excõmunicationẽ.ſ.de eo q abſolutus fuit ĩ articulo mortis uel alio impedimẽto ſi adueniẽte ſanitate uel alio impedimẽto

ceſſante non ſe p̄ſentat cum cōmode poterit incidit in eandē ¶ Quero quo modo ītelligit̄ illud cōmode unde exco.ii §xxxv.i piſa. Nota etiā hic glo. enuneratem oēs caſus excōicationū poſitos ī hoc li.vi. Itē nota ꝙ ꝑpter iuſtū īpedimentū pōt qs abſolui ab alio q̄ ab eo a quo de iure fuerat abſoluēdus imīnēs aūt ꝑiculum mortis dicit̄ iuſtū īpedimētū etiā ſi immineat aliter q̄ ꝑ īfirmitatē puta timet hoſtē capitalē uel ē obſeſſus uel ī mān̄ibus ꝑdonis uel tyrāni uel ē nauigaturus ꝑiculoſo nauigio uel patit̄ naufragiū uel iturus eſt ꝑ loca ꝑiculoſa.ff.de dona.C.mortis.l.iii.cū.l.ſe. Sed hoc q̄rit̄ utꝝ illa abſolutio q̄ cōcedit̄ ꝑpter iuſtū īpedimentū pōt fieri ab alio q̄ ab eo q̄ debet ā habeat locū ī excōicatis alia rōne cōtracta aliter q̄ per iiectionem manuū Rn̄det Pe.de ā.ſm Inno.ꝙ habet locū ſolum ī excommunicatis ꝑpter manuū iniectionē ſ ſi alias ſit excommunicatus a iudice uel a iure licet abſolui poſſit in mortis articulo ar.de ſen.ex.c.a nobis.l.ſa in fi.tn̄ in aliis caſibus q ponunt̄ ī.c.q̄uis de ſen.ex.n̄ habet locū ſ tātum ab excōicatore uel ab illo ad quē ſpectat abſoluendi ſunt & ita nota ſuꝑ q̄uis in nouella ſ hic in nouella Io.an.dicit ꝙ iſte tex.facit cōtra iſtam opinionem dum dicit ab alio abſoluunt̄ & ſuꝑ generaliter dixit ab hoīe uel ā iure & ſic de alia etiā excommunicatione q̄ de illa q̄ ꝑ manuum iniectionem ītelligit̄ locum habet illa abſolutio ꝑpter iuſtum īpedimentum ꝑueniens ex multis cauſis ut dicto.c.ea noſcit̄ &.c.q̄uis &.c.ꝙ de his Item nota ꝙ qn̄ qs abſoluit̄ ab excommunicatione debet ſatiſfacere iuxta ꝓprias facultates & ꝑ hoc īfert Archi.facultates eccleſie quas ad uſum habet clericus ad hoc n̄ teneri.xvi.q.v§ ſi.ꝑ hoc facit cle.nolētes§ fi.de here.& de appella.c.repҕenſibilis uide quod notat̄ de ꝑben.c.de multa.iiii.gloſa ¶ Querit Io.ā.in nouella utꝝ legati de latere poſſint abſoluere iniicientes manus ī clericū ſi leſio ſit enormis refert hic Archi.tenere ꝙ ſic dicit pe. de ā.aduerte qa ſuꝑ hoc ſunt opiniōes de q̄bus ī nouella ſuꝑ.c.ad emi nentiā & ſinaliter tenet ꝙ poſſit ī atroci ſiue graui delicto puta mutilatio ne oſſis fractiōe & homicidio & ſimilia Io.an.ibi dicit ꝙ uidit aliquos legatos abſoluentes et aliquos abſtinētes de iure tn̄ credit ꝙ pn̄t qa iura q̄ eis tribuunt iſtā poteſtatem generaliter loquunt̄ et iura q̄ excipiunt atrocem loquunt̄ n̄ in legatis ſed tn̄ inferioribus et hoc tenere expedit ſaluti aīaꝝ ſm eum ¶ Querit etiam ī nouella utꝝ ī aliis caſibus reſeruatis pape poſſint legati abſoluere Rn̄det ꝙ nō niſi in caſu reſeruato ꝑ manuum iniectionē nam iſte caſus incepit eis cōpetere de cōſuetudine poſtea approbata ꝑ.c.ꝙ tranſlationem de of le.unde excōicatos nominatim a papa uel ab eius delegato non poſſet abſoluere de of.le.c.ſtuduiſti et de of.or.c. paſtoralis hoc ueꝝ niſi ſuper hoc habeat ſpeciale mandatum ſuꝑ quo ſibi non credet̄ niſi oſtendat ꝙ ſi ꝑdiderit ꝓbet ammiſſionem et tenorem ſufficit tamen ꝙ ſemel fuerit publicatus de manda. prin.l.i. de priui.c. cum olim.C.de teſta.l.publicati extra de fi.inſtru.ibi ſi inſtrumenta ¶ Quero cum textus excuſat excōmunicatum ab acceſſu Romam ꝑpter īpedimētū

alias ꝙ teneatˀ ſe pſonaliter preſentare ꝓ abſolutione obtinenda ſed an talem abſolutionē poſſet qs petere p ꝓcuratorē Inno. Rn̄det ꝙ ſic ex iu- ſtā cauſa aliter non Hoſti. tenet cōtrariū dicit enī ꝙ nullo modo pōt peti abſolutio p ꝓcuratorē requirit enī cōtritionē & cōfeſſionē excommunicati .xi.q. tertia cum aliqs & certā formā & ſolēnitatē & introductionē ī eccle- ſia & manus ipoſitionē & recōciliationē anteq̄ non eſt ei cōmunicandum .xxiiii.q. tertia notandū tamē contrariū ſuatˀ in curia ut notat ſpecu. i ti. de ꝓcu § i. uer. Item opponitˀ imo ſi habet ſpeciale mandatū petēdi abſolu tionē uidetˀ poſſe uitare licet ad hoc non habeat ſpeciale mādatum de hoc in ſpeculatore in ti. de iuramēto calūnie § reſtat uer. qd ergo a ſētētia uero īterdicti & ſuſpenſionis poteſt peti abſolutio p ꝓcuratorē quia nec ſolē- nitatē forme nec recōciliationē deſiderat & in hoc omnes cōcordāt & hec notantˀ ſup̄ .c. cum deſideres in nouella

CIrca hanc excōmunicationē .ſ. de rectoribus ciuitatū qui faciūt ſta tuta p que quis cōpellatˀ ſoluere uſuras uel ſolutas nō repetere Nota ꝙ paria ſunt aliquid facere p uiā directam .ſ. ipedire repe- titionē uſuraꝝ uel utendo ſuper his diuerſis coloribus & fraudibus exq- ſitis ad hoc ut excōmunicationē incurrāt Item nota in uer. ceteꝝ ꝙ fenera tores ſic ut plurimū cōtractus uſurarios occulte iniunt & doloſe ꝙ uix cōui ci pn̄t de uſuraria ꝑuitate ideo debēt cōpelli ad exhibendū & ꝓducendū in iudicio libros rationū p cenſuram eccleſiaſticam p quoꝝ inſpectionem diſcerni poſſit an ſit uſura quibus libris creditˀ contra ipſos uſurarios non ꝓ eis ut hic in glo. C. de ꝓba. l. inſtrumēta & notat. ff. de eden. l. i § numu larios ¶ Item nota ꝙ iſte ē unus ſpecialis caſus p hanc cōſtitutionē in qs cōpellit ꝓducere rōnes contra ſe nā ante hanc conſtitutionē non fiebat ¶ Item nota ꝙ debet cōpelli p cenſurā eccleſiaſticā ꝓducere libros. i. p ſen- tentiā excōicationis ſuſpēſionis & interdicti ſm ꝙ diſcretus iudex uide rit expedire nā in appellatiōe eccleſiaſtice cēſure hec tria cōtinentˀ ut in .c. ꝗreti de uer. ſigni. n̄ uultˀ ergo hec cōſtitutio ſm glo. ipſo iuito domū ipſi us ingredi uel archam ipſius frangi & qa hanc cenſurā non licet directe tn̄ indirecte contra iudeos exerceat eccleſia .ſ. priuādo cōmunione fidelium tn̄ ſatis uidetˀ ꝙ etiam in iudeis haberet locum ſi p ſeculares principes tales libros edere cogantˀ concor. Paulus Dinus et Io. de ligna ¶ Quid ſi dicat uſurarius uel heres ſe non habere rōnes uel ſe illas pdidiſſe nūqd ſtabitˀ ſacramēto ſuo Rēt glo. ꝙ n̄ niſi ꝓbat ꝙ āmiſit et ꝓbat cām quo āmiſit pu ta ꝓbat icēdiū quo fuerūt ſuccēſe uel ruinā uel naufragiū quo fuerūt ſub merſe. ff. de edē. l. ſi qs ex argētariis ī ſi. et. l. ſi. de fide inſtrumētoꝝ et hec ſm di. ſit ꝓpter fraudes quas committūt ¶ Sed quid ſi cognoſco uſurariū qui non ſcripſit rationes in libro ſ in cedulis quas ſtatim dilacerat ſolutis debitis et uſuris Rn̄det glo. ꝙ ſi talis ſuccederet heres non uſurarius ſed alius fide dignus ſatis uidetˀ ſtari iuramēto ſuo ſi huic rei fama conſentit Item nota hic iuncta glo. in uerbo iuramento ꝙ iuramētum factum ſuper

ſeruando ĩiquo ſtatuto non ualet ſicut hic patet Si quis intrat ꝯuare ſta tuta ſuper uſuris ſoluẽdis uel non repetendis ſacta ❡ Quero quid de ſta tuto quod ẽ pergami & repetẽtes uſuras in foro eccleſiaſtico ꝑ poteſtatẽ cogant mutuare uſurario tantam pecuniã tanto tẽpore q̃to tempore tenu it pecuniam uſurarii Rñdet glo. ꝙ hoc ſtatutum non ualet Addit Paulus ꝙ incidunt hec ſtatuẽtes in excõmunicationẽ ibi ❡ Quid ſi fiat ſtatutum ꝙ nullus ꝓ uſura recipiat niſi duos denarios ꝓ libra in mẽſe Rñdet glo. ꝙ tales ſic ſtatuẽtes non ſunt excommunicati concor. Paulus

❡ Deo gratias

[illegible]

... que aunque ... [illegible]

[illegible] ... por ... [illegible]

[illegible] ... que ... [illegible]

... por gracia de ... [illegible]

... que ... [illegible]

... que alguno ... [illegible]

... [illegible]

... gloria amen. de este real mm. de P.

[illegible] capellan de V. [illegible]

[illegible]

UNIVERSIDAD Y PROV. BIBLIOTECA DE ZARAGOZA